

AMERIKAANSCHE VALLEN.

HOEFIJZER VALLEN.

DE NIAGARA WATERVALLEN.

DEEL VII.
No. I.

KAAPSTAD.

MEI,
1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

DIMBLEBY'S BEREKENINGEN.

Het artikel over Dimbleby's berekeningen aangaande de wederkomst des Heeren in ons Februari-nommer verschenen heeft nog al opschudding teweeg gebracht. De broeder van wien dat artikel afkomstig was heeft dit zeker evenmin als wij verwacht. Immers hij vereenzelvigde zich met ons in zijn afkeuring van die berekeningen, en had even min vertrouwen in Dimbleby als wij. Hem was het te doen de aandacht te bepalen bij het groote feit, dat de Heere komt, en dat Zijne komst door de kerk met blijdschap en vertrouwen moet worden ingewacht. Hij zag het duidelijk in, hoe dwaas het is met nauwkeurigheid dag en datum van 's Heeren wederkomst te berekenen. Daar hij echter die berekeningen niet controleeren kon, vergenoegde hij zich met een kort verslag van 's mans beschouwingen, hopende daardoor de aandacht te bepalen bij de groote waarheid door Dimbleby in het licht gesteld, afgezien van de sterrekundige berekeningen en andere eigenaardigheden van dien schrijver. En ziet wat gebeurde! Het "Maandblad" werd gretig gezocht door personen die geen inteekenaren waren en werd onderwerp van vele gesprekken. Eén inteekenaar dreigde te bedanken: een geachte zendeling weer ging dadelijk inteekenen: een broeder schrijft ons een langen brief, vreezende dat wij door Dimbleby's redeneeringen overrompeld zijn geworden en aan het afdwalen zijn geraakt op allerlei chiliastische kronkelpaden. Het zonderlingste van alles is, dat "Maandblad" de tekst werd van eene preek die later in het licht is verschenen. Onze lezers weten reeds wat ons oordeel is over de zaak zoo druk besproken en daarom gaan wij er verder niet over uitweiden. Wij hebben er genoeg van gezegd in het April-nommer. Daar er echter onder onze lezers zijn, die Dimbleby's sterrekunde als echt beschouwen, zijn wij verplicht thans aantetoonen, dat zijn sterrekunde even krankelijk is als zijn schriftverklaring. Wij zullen Dr. Guinness—"Fellow of the Astronomical Society" en schrijver over profetische onderwerpen laten spreken. Hij kent Dimblebly: wij niet.

***

En dit is wat hij zegt: "Ik heb de produkten van Dimbleby nauwkeuriglijk onderzocht, en bevonden, dat zijn sterrekunde en tijdrekenkunde evenmin grond hebben als de droombeelden van den slaper. Engelsche sterrekundigen nemen van zijn schrijven geen

kennis; zij weten dat de "British Chronological and Astronomical Association," waarvan hij zich de "premier chronologist" noemt, een nietige, onbekende vereeniging is, en dat negen-tienden van de zonsverduisteringen en zonsovergangen waarvan hij spreekt *nooit hebben plaats gevonden.* Zij weten dit en achten het best den man daar te laten en zijn werken te ignoreeren." Dit kunnen wij begrijpen. Want vooreerst Dimbleby houdt er een eigenaardige sterrekundige berekening op na, die geheel en al afwijkt van het stelsel in het groote observatorium te Greenwich en elders gevolgd. Sterrekundigen van naam dus hechten weinig waarde aan *zijn* sterrekunde. Voorts grondt hij al zijn ingewikkelde berekeningen op een cirkkelloop van denkbeeldige zonsverduisteringen die hem terugleiden naar het allereerste scheppingsjaar. In zijn boek, "The Appointed Time," zegt hij: "Sedert de schepping der wereld zijn er 9 zonsverduistering-cirkels geweest." Hoe hij dit zoo juist weet te bepalen valt moeilijk te zeggen. Geen wonder dus dat Dr. Guinness zegt: "Niemand met de sterrekunde bekend zal door hem worden misleid, en daar eene poging om hem te beantwoorden slechts de aandacht tot zijn persoon en werk trekken zal laat men hem met rust." Dit reeds is genoeg. Waar de wetenschap de theorien van den man weerspreekt is het zeker gevaarlijk zijn quasi-wetenschappelijke berekeningen op de Heilige Schrift toe te passen. Doch iets ergers heeft men tegen hem. De man die de Greenwich-berekeningen tegen zich heeft en door de sterrekundige wetenschap wordt weersproken, beroept zich op titels hem geschonken door vereenigingen van geen beteekenis hoegenaamd. Hooren wij andermaal Dr. Guinness:—"De heer Dimbleby heeft even weinig idee van de elementen die in aanmerking dienen genomen te worden bij zulke berekeningen (van zonsverduisteringen en zonsovergangen) als een kind van zes jaar oud. Hij noemt zich 'Prize Essayist on Universal Time." Zult gij het gelooven, dat die prijs werd toegekend, niet door eenig lichaam dat op sterrekundige kennis zich beroemen mag, maar door de "Balloon Society" van het "Royal Aquarium"—(een plaats van vermaak in Londen).

***

Alsof dit nog niet genoeg is komt er het volgende: —"Geen sterrekundige, hoe bekwaam ook, kan de juiste overgangen van de planeten Mercurius en Venus zes duizend jaren geleden berekenen, en al berekende men ze, dan nog kan men ze niet toetsen, daar niemand ze 6000 jaar geleden heeft waargenomen, of heeft kunnen te boek stellen. De Heer Dimbleby, die zelf niets weet van de mathematische sterrekunde, volgens eigen erkentenis, geeft toch voor alles te hebben uitgerekend! Zijn methode is een tabel optetrekken, gegrond op de meening dat 15 overgangen van Mercurius in 92 jaren gedurig op denzelfden tijd terugkeeren en dan terug te rekenen tot naar de dagen van Adam! Men kan zich het gevolg voorstellen! Geen sterrekundige zal die lijst onder oogen krijgen zonder hartelijk daarover te lachen. De tabel van den Heer Dimbleby is puur nonsens. Talrijke misrekeningen zijn er, overgangen die er geweeet zijn heeft hij uitgelaten, en anderen die nooit hebben plaatsgevonden heeft hij ingesmokkeld. Hij heeft geen het minste begrip van de ware methode die moet gevolgd worden in zulke berekeningen." Erger nog voor Dimbleby: "Hij tracht een bepaalde zonsverduistering van den scheppingsdag tot op onzen tijd te volgen, en verklaart dat die zonsverduistering, 'die op Vrijdag den eersten dag der vierde maand van het scheppings jaar plaatsvond, telkens weer heeft plaatsgevonden om de 18 jaren.' Die wonderbare zonsverduistering vond andermaal plaats op 'Woensdag, Februari 4, 1897.' Ongelukkig voor Dimbleby *op dien dag was er geen zonsverduistering hoegenaamd.* Wel was er eene verduistering op Maandag, Februari 1. Maar de Dimblebysche zonsverduistering is aan de geleerde wereld onbekend vóór het jaar 1103 en toch berekende hij haar als hebbende plaatsgevonden in de dagen der Cesars, Nebukadnezars, Faraohs, in die van Nimrod en Noach, ja bij het begin der wereld!"

***

De onkunde van Dimbleby blijkt voorts daaruit, dat hij een 'Historischen Bijbel' in het licht wil zenden, omdat hij niet tevreden is met de erkende en gerevideerde Bijbelvertaling. Als proeve van wat hij leveren kan ziet het *eerste* hoofdstuk van Genesis met oorspronkelijke aanmerkingen het licht. Tegen de 'Revised Version' trekt hij te velde en zegt: "'t Is niet te ontkennen, dat zij (de vertalers) hoegenaamd geen begrip hadden van de tijdrekenkundige uitdrukkingen in den oorspronkelijk tekst voorkomende." Op het eerste vers: 'In het begin schiep God hemel en aarde' teekent hij aan: 'Het oorspronkelijk woord is enkelvond—*hemel.* In de "authorised version" is het *hemelen,* doch de fout is gecorrigeerd in de 'revised version'." Ieder die iets van Hebreeuwsch verstaat, weet dat het woord *sja- ma- yim* (hemel) *meervoud* is en nooit anders dan in het *meervoud* in het gansche Oude Testament voorkomt. Commentaar is overbodig. Zijn kennis van het Hebreeuwsch staat gelijk met die der sterrekunde. Het geheele gebouw van Dimbleby valt in duigen. Hij heeft meer kwaad gedaan aan de studie der profetie dan goed!

***

Nog iets moet ons uit de pen eer wij afscheid nemen van dit onderwerp: Is het niet treurig dat Christenen, wier Bijbel als afscheidswoord de bede uitspreekt: "Kom Heere Jezus, ja kom haastig!" zoo spoedig onthutst worden, wanneer zij vernemen van de naderende komst huns Heeren? Is ons geloof zoo flauw, onze hoop zoo zwak, onze liefde zoo gering, dat de aankondiging: de Heere komt! ons als in vervoering brengt? En wat een onkunde aangaande de Heilige Schrift en het profetisch woord dat "zeer vast is." Is het niet een bewijs, dat er iets hapert aan de prediking des woords, en dat men, zonder als een Dimbleby te gaan vaststellen wat Gode alleen bekend is, tot schade van de gemeente onderwerpen verzwijgt waarvan de Bijbel op meer dan ééne bladzijde, en in meer dan één boek zoo duidelijk gewaagt? Hoe het ook zij, men mag de gemeente van Christus wel toeroepen in onze dagen. "Waak, want gij weet den dag niet, noch de ure, waarin de zoon des menschen komen zal!" Mogen onze onthutste lezers toch leeren naar boven te zien, verwachtende de komst van hun Heer en Heiland,

en verlangende naar die komst! Dimbleby heeft zich vergist, wat den *tijd*, niet wat het *feit* van 's Heeren op handen zijnde wederkomst betreft!

Een algemeen Kerkblad.

Toen wij de verschijning van het vernieuwd Kerkblad der Vereenigde Kerk in de Transvaal aankondigden gaven wij den wenk, dat er één algemeen blad zijn moest voor de gansche Ned. Geref. Kerk in Z. Afrika. Die wenk werd door de 'Vereeniging' ter bespreking opgenomen, en aan haar lezers door de redactie voorgesteld als de aandacht waard. Zij vroeg het oordeel van Kerkelijke ambtenaren in de Republieken en de Kolonie en kreeg antwoorden die in hare kolommen verschenen. Met enkele uitzonderingen kwam het hierop neer: 'wenschelijk, doch niet uitvoerbaar!' Die volzin is historisch geijkt: want bij ons in Zuid Afrika is dit in den regel het antwoord dat gegeven wordt bij elke onderneming die door bezwaren gedrukt wordt. Zoo ging het bij de stichting van de Kweekschool—'wenschelijk doch niet uitvoerbaar' totdat men de zaak aanpakte en doorzette. Zoo ook, toen er sprake was van een Zendingwerk onder de Heidenen door onze kerk, of toen men ontwaakte tot het besef, dat onderwijzers hoogst noodig waren en eene Normaal School moest tot stand komen! En zoo voorts!

***

Het groot argument daartegen aangevoerd schijnt te zijn het feit, dat elk der kerkgenootschappen onder eene afzonderlijke burgerlijke en kerkelijke regeering staat. Dit behoeft niet zwaar te wegen. Het beste kerkblad ons bekend is de "Free Church Monthly" en het bevat kerknieuws uit alle deelen der wereld, waar de Vrije Kerk van Schotland vertegenwoordigd is. Indie levert maandelijksche bijdragen naast Natal en Vrijstaat. Uit Italie ontvangt men zijn berichten zoowel als uit Arabie en uit Australie. Uit het zendingveld in de Nieuwe Hebriden en uit de Shetland Eilanden langs de kust van Schotland; uit de achterbuurten van Glasgow en uit het verre Otago in Nieuw Zeeland komen er berichten. Het Kerkelijk blad is de band die de einden der aarde verbindt. Of men al geheel zelfstandig is, zooals meer dan een koloniale Presbyterie en gemeente, of men al de moederkerk in Schotland om hulp moet vragen, afhankelijk of onafhankelijk, men vindt overal de "Free Church Monthly," en alles wat zulk een kerkgenootschap doet en beoogt treft men in die kolommen aan. Hoe dikwijls hebben wij gewenscht, dat Zuid Afrika iets dergelijks had! De Eenheid wordt sterker gevoeld, omdat de Eenheidsband door het Kerkblad toegehaald wordt. Is zoo iets onmogelijk hier? of moet alles schipbreuk lijden op die *vis inertiae*, die weerstandskracht, die ons in vele dingen op kerkelijk gebied de "tropsluiter" doet zijn?

***

Als voorbeeld ter onzer navolging zou ik mede kunnen noemen het blad der Episcopale Kerk, dat in het Kaapsche bisdom circuleert—The Cape Church Monthly. Het Kerknieuws is er op kostelijke wijze gerangschikt. Men weet precies wat er in het bisdom gaande is. 't Is grooter in formaat dan de 'Fakkel,' grooter ook dan de 'Kerkbode' verschijnt eens in de maand, kost slechts *een penny*, en heeft in het Kaapsche bisdom alleen eene grootere circulatie dan eenig kerkblad der Ned. Ger. Kerk. Te Stellenbosch heeft het onder de leden der Episcopale Kerk een grootere circulatie dan de 'Kerkbode' onder leden van onze eigene kerk. Is het dan eene onmogelijkheid, dat iets dergelijks geschiedt met ons algemeen kerkblad? Vereenig en gij verhoogt uwe circulatie al dadelijk: verlaag den prijs en gij circuleert uw blad met behulp van uw "Christian Endeavour Society," of uw 'Christelijke Jongelingsvereeniging,' en dergelijke Inrichtingen meer over de lengte en breedte van Zuid Afrika.

***

Het kerkelijk leven is bij ons nog niet naar wensch ontwikkeld. Om dat leven te ontwikkelen moeten wij de handen in een slaan. Organizaties als de "Christian Endeavour Society" moeten ons hierin helpen; want waartoe dienen zij anders? Zijn ze niet ontstaan om het kerkelijk leven aantewakkeren? Terecht ziet men op tegen den prijs van onze bestaande kerkelijke bladen; en het gevolg is, dat er gemeenten zijn, die niets weten van, zich niet bekommeren over het werk van hun eigen kerkgenootschap, en dat leden dier gemeenten vaak bij voorkeur andere bladen, soms van anti-kerkelijke kleur, kiezen tot lectuur. Daar niemand voor 'Fakkel,' 'Vereeniging' en 'Kerkbode' te gelijk kan inteekenen, weten Fakkellezers weinig van wat Vereeniginglezers onder de oogen krijgen, en staan beiden buiten het kader van Kerkbodelezers. Kan dit niet worden verholpen? Moet alles verzeilen en schipbreuk lijden op de oude eerwaardige klip: 'wenschelijk, doch niet uitvoerbaar,' 'de wet blijve zoo als zij is,' 'as it was in the beginning, is now and ever shall be'?

***

Mogelijk denkt iemand, dat wij schrijven in het belang van het 'Maandblad.' Dit is niet het geval. Waren wij overtuigd, dat het 'Maandblad' onze kerkelijke bladen stremde in hun door ons zeer gewaardeerd werk, wij zouden gereedelijk van het tooneel aftreden. Maar ons blad heeft een eigenaardig karakter van het begin gehad en zal het blijven behouden, zoo lang het bestaat. Het kan blijven voortbestaan, al zijn er nog tien kerkelijke bladen in Zuid Afrika. Het kan nog bestaan, al zijn alle bladen vereenigd in het eenig kerkblad der Ned. Ger. Kerk, waarnaar wij zeer verlangen. Wij missen kerkelijke eenheid in Zuid Afrika: wij missen een kerkelijken zin: wij betreuren dat gemis: wij zijn er verzekerd van, dat het schijnbaar onuitvoerbare uitvoerbaar is, als wij elkaar konden of wilden verstaan. Wij kunnen het niet inzien, dat wij aan een volgend geslacht dat werk van vereeniging moeten toevertrouwen. Wij hebben dat geslacht op te voeden, en noodzakelijke verbeteringen in onze dagen aan te brengen, afgezien van wat het nageslacht zal kunnen of willen doen. Doch genoeg. Wij zijn dankbaar dat onze wenk besproken word in de Vereeniging. De redactie van dat blad moge hiervan verzekerd zijn, dat een onzer grootste bezwaren tegen eventueele vereeniging der kerkelijke bladen dit zal zijn, dat wij dan zouden moeten missen de frischheid en de geestdrift die sedert de ver-

nieuwing kenmerken zijn van het Transvaalsche Kerkblad, en dat "Fakkel" en "Kerkbode" zouden worden vervangen door een nieuw blad, met een nieuwen naam, en mischien nieuwe redactie.

———

EEN BETREURDE DOOD. In zijn *drie en negentigste* jaar is pas heengegaan die man des geloofs en gebeds—George Muller van Bristol, stichter der weeshuizen, die met znlk een buitengewonen zegen door God werden bekroond. Ieder steen van die huizen was een antwoord op het gebed; iedere plank een gave Gods in antwoord op het gebed. George Muller had niets toen hij begon, vroeg niemand om iets, en toch kreeg hij £1,150,000 om zijn gebouwen te stichten. Twee-en-zestig jaren hield hij vol, zonder iets van een mensch te vragen. Hij sprak met God alleen over zijn werk, en God gaf Hem wat hij noodig had. Langs dien weg kreeg hij in den loop van jaren £1,400,000. Scholen stichtte hij in vele deelen der wereld met 122,000 leerlingen. Arm als hij was kon hij £257,000 zenden tot onderhoud der zending. Zijn heele leven was het bewijs dat God de hoorder is van het gebed.

***

Als proeve van de antwoorden door hem op het geloofsgebed ontvangen wordt door den Roomsch-katholieken bisschop van Salford het volgende meegedeeld: "Een veertig jaren geleden moest er in de diepte van den winter een verandering gemaakt worden in het verwarmingstoestel der Inrichting. Om dit te kunnen bewerken moest alles worden afgebroken, waardoor groot ongemak in die bittere koude aan de weezen zou worden toegebracht. De heer Muller had juist in Nehemia gelezen, dat bij het bouwen van de muren van Jeruzalem "de mannen een wil hadden om te werken." Dit deed hem om twee dingen bidden: dat de noordewind moge worden veranderd in een zuidewind, en ook dat de werklui, een wil mochten hebben om te werken. En vreemd op denzelfden dag: waarop het vuur werd uitgedoofd keerde zich de wind naar het zuiden. En op den avond van den eersten dag lieten de werklieden den heer Muller roepen en zeiden het hem aan, dat zij besloten hadden den ganschen nacht door te werkeu opdat de kinderen geen schade zouden komen te lijden." Zulk een getuigenis heeft kracht.

***

Dit wordt verder opgehelderd door het volgende verhaal overgenomen uit de *Missionary Review*: "Een nieuwsblad in Londen had een privaten telegraafdraad met een agentschap in Edinburg. Op een goeden avond kwam een klerk wat laat voor de deur van het Londensche Kantoor. Kloppen zou niet helpen—de eenige bewoner, een klerk gelijk hij, was te ver af om te hooren. Wat nu gedaan? Hij begaf zich naar een naburig telegraafkantoor en zond de volgende boodschap naar Edinburg. 'Telegraaf naar ——— (Londen) dat ik hier bij de deur sta op hem wachtende.' Twintig minuten verliepen er, terwijl de boodschappen werden gewisseld tusschen Londen en Edinburg, en toen werd de deur geopend. De telegraaf had alles gedaan dat noodig was. De kortste weg dus van een Londensche straat naar de vierde verdieping van een Londensch huis was door Edinburg. Evenzoo is zeker de kortste weg naar het hart van onzen buurman langs de draad die ons verbindt met den troon van God. Hoe lang zal het nog moeten duren, eer de kerk van Christen dit verstaat!

Orgelwijding.

———

PREEK VAN DS. VAN LINGEN.

God, mijn Maker, Die de psalmen geeft in den nacht. Job xxxv: 10.

BIJ God is gelukzaligheid, heerlijkheid, eeuwige vreugde.

"Verzadiging van vreugde is bij Uw aangezicht; lieflijkheden zijn in uw rechterhand eeuwiglijk."

Het gezang is de uitdrukking van vreugde meestal, en daarom wordt ook de heerlijkheid des hemels beschouwd als een gedurig zingen van Gods grootheid, heerlijkheid en majesteit. God is een God van harmonie: tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest bestaat er de meest volkomen harmonie; die Drie zijn een, en die Goddelijke Drieeenheid,

"Gaat ons denken,
Al ons denken
En gelooven
Onuitsprekelijk ver te boven."

De Satan daarentegen is de oorsprong van de wanklanken; hij bracht die eerst teweeg in den hemel, tengevolge waarvan hij als een bliksem uit den hemel viel; hij is het die de wanklanken in het Paradijs wist in te smokkelen; voert haar nog heden in, in 's menschen hart, in ons huis, in de maatschappij, en zelfs in de gemeente.

Jammer dat dit zoo is. De onbezielde natuur looft haren Schepper; de vogelen in de lucht prijzen Hem in de lieflijkste akkoorden; het hart van het gevallen menschdom alleen is gelijk een valsch geworden muziekinstrument, een wanklank van zichzelven gevende ten gevolge van de zonde.

Maar Gode zij dank, er komt een tijd dat al de wanklanken in het gansche heelal zich zullen oplossen in eene eeuwigdurende harmonie, dan als er nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde zijn, dan

"Als de Heere God in allen
En in allen alles is
Zal het licht zijn, eeuwig licht zijn,
Licht uit licht, en duisternis."

In onze tekstwoorden worden genoemd:—

I. Eene gave.
II. Een tijd.
III. De gever.

I. Eene gave. Zij is de muziek, de harmonie, iets dat van eeuwigheid bestaat.

De noten, die zeven teekenen spreken door alle eeuwen heen in den ernstigen tempel en in de lachende feestzaal; op het woelige slagveld en in de stille kloostercel; in de gezellige huiskamer en op het eenzaam zwervend schip; voor den bruidstoet en achter de lijkbaar. De gansche schepping Gods is muziek; Zij is getal, maat, regel, harmonie. Zon en wolk, berg en stroom, boom en bloem, mensch en dier, zij zijn de noten. Alles is een groote symphonie. Toen de fondamentsteen dezer aarde gelegd werd, zongen de morgensterren vroolijk samen en al de kinderen Gods juichten.

Maar ten einde het schoone, het bezielende, het harmonische in de natuur te kunnen genieten, moet men oog en oor en hart hebben.

De hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt zijn handen werk; de dag aan den dag stort overvloediglijk sprake uit en de nacht aan den nacht toont wetenschap.

Heft men het oog bij 's avonds vreedzaam zwijgen op naar de ontelbre heiren des hemels, dan is het ons of wij hooren, "hoe daar millioenen hemelbollen, melodiëen zingende om hunne assen rollen." Voor den gevoelvollen is daar

"Gezang in woud en velden
"Lied, in kruid en bloesemknop.

De natuur spreekt—

"Door het weemoedig stroomgewiegel
"Door den zilvren sterrenpracht
"Door het—suizen van de koelte
"Door de stilte van den nacht.
"Duidelijk, doch zonder woorden,
"Hoorbaar, zonder stemgeluid.

Het nietig beekje dat al kabblend zich door woud en dal eenen weg naar den onmetelijken oceaan weet te banen, zingt den lof des Scheppers—ja is een lofzang Gods. De gansche natuur is begaafd met tonen en klanken die ons henen wijzen naar haren Schepper en Formeerder.

Let eens op het gevleugeld volkje boven ons in de lucht, waarvan elk een zingt zoo als het gebekt is. De leeuwrik rept het vroegst van allen de wieken en stijgt met vroolijken groet naar de wieg van den morgen.

"Om 's Scheppers glimlach te zien
"En Hem het wellekom te biên.

Het muschje, dat—"schoon geen penninkske waard, niet valt op de aard, of de Vader moet het weten en willen, zingt ons:" Onze Vader is goed

"Die zijn vogelen voedt
"Zou Hij ooit Zijne kinderen vergeten?

En de zwaluw "legt hare jongskeus neer in het kunstig nest bij Gods altaren" om als het ware deel te nemen aan den lofzang Gods ter Zijner eene aangeheven. Van den zwaan verhaalt men, dat die, als de draagkracht zijner vleugelen begint te falen, niet sterft tenzij hij een allerlaatst en allerschoonst lied heeft gezongen.

Maar nog in grootere mate bezit de redelijke mensch de gave der muziek. Hij immers is oorspronkelijk naar het beeld Gods geschapen.

Van Orpheus lezen wij in de oude geschiedenis dat hij de steenen zelfs bewoog bij het tokkelen der snaren zijner harp en de dieren des velds in hun dollen vaart betooverde en tot stilstand bracht, door de lieflijke toonen die hij daar aan wist te ontlokken.

Mozes was ongetwijfeld een beroemde zanger en musicus. In het boek der Openbaring lezen wij dat degenen, die stonden aan de glazen zee, hebbende de citers Gods, zongen het gezang van Mozes............en het Lam. David was bedreven in die kunst daarom gelukte het hem ook telkenmale den boozen geest uit het hart van Saul te lokken.

En dit brengt ons juist tot het punt waarop wij mikken.

In het gewijd gezang en in de kerkmuziek bezitten wij eene onwaardeerbre en onschatbare gave, echter te min gewaardeerd, te weinig op prijs gesteld en beoefend.

Het kerkgezang is een integreerend deel van de openbare eeredienst. Men loopt gevaar alles in de preek te laten opgaan, die wordt gecritiseerd; van het zingen echter wordt minder gemaakt en daarover vaak geen critiek uitgeoefend.

Men vergeet dat de prediker dikwijls koud is omdat de gemeente koud zingt, alhoewel het omgekeerde ook wel somtijds waar is.

Alles is dikwijls koud bij de openbare eeredienst.

"Koud is de kerk en kerkmuurgesteente
Koud het gezang en orgelgeluid,
Koud is de prediker, koud de gemeente,
Koud het begin, het vervolg, het besluit."

Alles ijs koud, en toch waar moest er meer warmte, gloed, leven zijn, dan waar men den lof des Scheppers vermeldt?

In het kerkgezang dient tegen twee uitersten gewaarschuwd te worden. Er is eene richting, die het *langzaam* zingen voorstaat en vaak wordt zulk zingen een *voortsleepen*, een *teemen* van Gods lof; en terwijl het gezang tot bemoediging moest strekken, ontmoedigt, maakt het de keel moede, ja grenst aan een *in slaap sussen.*

Een ander uiterste is het *te haastig* zingen, waarvoor wij hier aan de Kaap blootstaan, en dat eigenlijk grenst aan een *afpraten* van de gezangen, dat bitter onstichtelijk is. In de Engelsche kerken doet men dit en zulks is daar ook misschien meer van pas. Onze taal en de muziek-stijl van onzen gezangbundel vordert dit geenszins. Daarvoor zijn onze psalmen en gezangen niet in de wieg gelegd. Een *afjagen* van het gezangvers draagt geenszins tot de stichting bij; en terwijl de keel *warm* is, blijft het hart *koud.* Deze twee klippen dienen, onzes needrigen inziens, vermeden te worden. Volgen wij ook hier den raad van den ouden wijsgeer: *Behoudt het juiste midden,* dan wordt ons kerkgezang een middel om den boozen geest uit het hart van den wereldling te lokken en stijgt het op voor Gods aangezicht als een welriekende reuk.

Dit hoog heerlijk doel worde steeds door u beoogd; daartoe zij dit prachtstuk daarginder gewijd. Het zingen in dezen aardschen tempel alhier worde meer en meer eene oefening voor het gezang daarboven in den tempel niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen.

"Zoo worden wij steeds hier bereid
Voor het eeuwig lied der dankbaarheid."

Wij wijzen u op de kracht die deze gave, het zingen, uitoefent.

Zingen, muziek, is de kracht van het Heilsleger. Zingen, het gezang, oefende verbazende kracht uit op de gelederen van Cromwell's leger in zijn tijd en ook in den jongsten Duitschen oorlog. Eens liet Moody zijn gehoor schijnbaar onaangeroerd door zijne preek, doch een honderd en vijftig tal zielen gaven zich over, toen onmiddellijk daarna Sankey aan het zingen ging.

Iemand vroeg eens aan een man, dien hij als verslaafd aan opium kende hoe hij er zich toch van kwam te onthouden. Het antwoord was: De Zendeling heeft mij, die Heiden was, een vroom lied geleerd en mij geraden dadelijk aan het zingen te gaan zoodra de lust naar het verderfelijk vocht kwam opdagen. Ik heb zulks beproefd en ben al zingende van de gevaarlijke gewoonte genezen geworden. De tijd zou ons ontbreken, anders konden wij u nog ettelijke gevallen voorhouden waar het zingen van Gods lof weldadig gewerkt heeft op het hart van den Zondaar. Maar genoeg. Wij hebben nog niet gewaagd van een ander gezang en dit is het gezang *des harten.*

Bij den aanvang zeiden wij dat het menschelijk hart als een valsch geworden muziek instrument is, ontstemd door de zonde. De wereldling, de dienaar der zonde, de ongeloovige, is steeds een wanklank in de Schepping Gods. Onze zondige woorden, daden, gedachten, zij zijn zoovele wanklanken in het oor van den Allerhoogsten.

Toehoorder is daar reeds harmonie in uwe ziel; is daar een nieuw lied in uwen mond; zijt gij reeds met God verzoend, of is er bij u nog de wanklank der ongerechtigheid, is het bij u nog nacht ten gevolge van de zonde, leeft gij nog in onvrede, in twist met uwen God?

Wij wijzen u

II. Op den tijd in onzen tekst genoemd. God geeft de Psalmen *in den nacht.*

Het leven van den mensch op aarde is voor het meerendeel een leven van bekommernis, moeite, kwelling, pijn, duisternis.

"Hier plaagt ons veege lichaamssmarte
Dan kwelt weer 's werelds woest gerucht
Nu kampt er binnen in ons harte
Een vijand die meer wint dan vlugt
Dan zinkt hij weer door 's naasten schuld
In kommer en in ongeduld,"

In stede van een juichtoon is er een klaagtoon en is er een angstkreet. De Leeuwrik, zegt men, zingt niet onder een donkren en bewolkten hemel.

Zoo weigert het menschelijk hart dikmaals den Heere te loven en groot te maken ten gevolge van ellende en zonde. De Christen is dikwijls aan het oude volk Gods gelijk. Aan de rivieren van Babel daar zaten zij en hingen hunne harpen aan de wilgen. Voor een loflied was er klagen, was er weenen.

Van den nachtegaal, zegt men, een vogel wiens zang boven dien van alle andere vogels uitblinkt, dat die het vrolijkst zingt als het op zijn donkerst is. En dit is juist de tijd waarin God behagen heeft in het gezang uit hart en mond. Hoe schoon klinken niet de woorden van den evangelist met betrekking tot onzen Zaligmaker eer hij het bang Gethsemane en het aaklig Golgotha betrad. "En als zij den lofzang gezongen hadden ging Hij uit naar den Olijfberg."

Paulus en Silas zingen Gode lofzangen in den nacht en dat in den aakligen kerker te Philippi. En van martelaren in vroegen tijd wordt het ons verhaald, die zingende den folterpaal beklommen, zingende door de verheffinge der Jordaan zijn gegaan.

David zegt:

"Ik zal Zijn lof zelfs in den nacht
Zingen, daar ik Hem verwacht."

Immers het licht is voor den rechtvaardige gezaaid en vrolijkheid voor de oprechten van harte; en de Heere heeft daarin behagen dat de Zijnen hem zullen groot maken, niet alleen in voorspoed maar ook in tegenspoed, in leven en in de ure des stervens.

Ook den afgedwaalden zondaar wil God in zijn nacht van zonde en verlorenheid psalmen van bevrijding en verlossing doen zingen.

Toen de wereld op haar boost was, zongen de engelen in den nacht van 's Zaligmakers geboorte: Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, en den menschen een welbehagen.

Van kindsbeen wordt het ons geleerd dat het eeuwig Sabbatswerk daar boven zingen zijn zal; doch ook hier in dit ondermaansche, in dezen aardschen nacht van zonde en moeite moeten onze loofliederen gedurig gelijk eene welriekende reuk voor Gods aangezicht opgaan. Het zingen en loven van den Heere met mond en hart en orgel en luit en harp worde door ons hier nooit verpoosd,

"Het dure nog als de asch van dit en tallooze geslachten,
Reeds eeuwen is verstrooid,
Het dure nog zoolang een traan in menschen oogen perelt,
En breekt hier het laatste hart, dan nog in beter wereld,
Ga het zingen eeuwig voort."

En geloovige, gij die dikwijls in een nacht van moeite en tegenheen wandelt, weet dit, dat ook uwe stille zucht tot God alsdan geslaakt, muziek is in Zijn oor. De stamelende bede van den Christen op zijne laatste sponde, het lispelen des kinds van den zoeten naam van Jezus—'t is alles muziek in het oor van deu Allerhoogsten. Hij die zelfs naar het geroep van de jonge raven luistert, zou hij u vergeten in de ure des lijdens en in den nacht des doods, gij kleingeloovigen?

III. Let eens meer bepaald op den Gever in onzen tekst genoemd: God mijn Maker. Uit ons zelven zijn wij onbekwaam. Wie zal eenen reine geven uit eenen onreine? Het vloeit uit God en keert tot God. Al onze bekwaamheid is uit Hem, den Grooten Meester in de kunst. Hij is de groote componist die alles kan harmonieeren; Hij geeft een nieuw lied in onzen mond, Hij maakt ons tot Zijn dichtstuk op aarde; Hij geeft sieraad voor asch, vreugdeolie voor smart en het gewaad des lofs voor den benauwden geest.

O gij verloren Zoon keer tot Hem terug en in 's vaders huis wacht u gezang, gerei. Grijsaard wiens leven reeds zoo lang een wanklank voor Gods aangezicht is gewesst "Laat u met God verzoenen." Verzoenen is herstemmen, recht maken, in harmonie brengen.

De wil van den mensch druischt aan tegen den wille Gods en er is dus een aaklige wanklank; die wil moet genezen, veranderd, vernieuwd worden en dan is er weer harmonie in de ziel, vrede tusschen den mensch en Zijn Maker.

Maar meer dan een wanhoopt reeds aan zijne of hare herstelling. Ik bid u wanhoopt niet aan de genade Gods. Hij is machtig.

Van Reminyi, den grooten vioolspeler, velen onzer ook bekend, wordt verhaald dat hij eens, in een hof gedaagd om getuigenis te geven met betrekking tot een oud en versleten muziek instrument dat tegen een hoogen prijs werd verkocht, gevraagd werd door het hof of hij wel kans zag dat instrument in kwestie te gebruiken. Zonder een woord, nam Reminyi die oude viool en bespeelde haar met zijne meesterhand zoodanig, dat weldra het gansche gehoor aanwezig als betooverd zat, door de heerlijke tonen die hij daaraan wist te ontlokken.

Zondaar:

Hoe ook afgezworven,
Hoe geheel bedorven,
Hoe gehecht aan het kwaad,
Wilt gij zalig wezen,
Niets hebt gij te vreezen,
Hier is hulp en raad,
God vergeeft, de middelaar leeft,
Zelfs voor de grootste zonden,
Heeft Hij rantsoen gevonden.

Laat u door den Grooten Meester bespelen. Hij wil zulks doen door den Heiligen Geest en u stellen tot een lof op aarde.

Wij eindigen, en het duldt geen twijfel of bij eene gelegenheid als deze gaan onze gedachten uit naar den dag:—

"Als wij eens voor Zijnen troon,
Gansch verlost door Zijnen Zoon,
Onder reine hemellingen
Het Heilig, Heilig, Heilig zingen."

Wat zal dat voor ons zijn?

Van Parepa Rosa wordt verhaald dat zij bij het groote Nationale Jubileum in Amerika het Amerikaansch Volkslied met zulk gevoel en schoonheid zong, dat sterke mannen als kinderen weenden, velen zegen in eene flauwte neer op den grond, en een vrome vrouwelijke ziel werd zoo aangegrepen, zoo geheel overmeesterd, dat zij den

geest gaf. Men vond haar ineengezakt op de plaats waar zij gestaan had, men trachtte haar tot bewustzijn te brengen, maar neen, hare ziel was heen...was heen...... Zij jubelde reeds bij het englenheir. Wat zal het zijn, zeg ik, als Gods uitverkorenen uit alle geslachten en volken en talen tezamen met het engelenkoor het Driemaal Heilig in den jongsten dag zullen aanheffen, als het orgel der eeuwigheid, bespeeld, wie weet wellicht door den Archangel Michael, zijne statige, plechtige, hemelsche tonen door het groot heelal weerklinken doet, mij dunkt kon de dood daar binnenkomen, velen zouden het besterven; maar neen,

"Leven, leven, eeuwig leven,
Zal Zijn liefde ons dan geven."

En wij, die hier op aarde, soms wel op zeer onvolmaakte wijze Gods eer en roem hebben vermeld, wij zullen tezamen met een vrijgekochte schaar zingen op volmaakte wijze. Het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en de rijkdom, en de wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging. Geen wonder dat de gewijde dichter uitroept,

"Hoe zal het mij dan, O dan eens zijn,
Als ik verlost van smart en pijn,
Hem beter loof naar waarde."

Op Reis.

De Niagara Watervallen.

HET "Michigan Central" Spoorweg Station, van waar wij naar Niagara vertrekken moesten, is zeker het fraaiste dat wij ontmoet hebben. De wanden van de groote wachtkamer, waarin honderden van passagiers zich gemakkelijk bewegen kunnen, zijn geheel bedekt met gepolijst rood-marmer. Telkens komt de portier binnen om aan te kondigen welke trein gereed is om te vertrekken; ieder blijft rustig op zijne plaats zitten, of op en neder wandelen, totdat de trein, dien hij hebben moet, aangekondigd wordt. Zoo wordt een gedrang op het platform vermeden.

Het gedeelte dat wij in den nacht doorreisden was effen veld, en men verzekerde ons dat wij niet veel zouden verliezen door het in het duister door te trekken. Tegen 7.45 den volgenden morgen bereikten wij *Detroit*, alwaar wij tot 9.40 moesten vertoeven. Wij hielden ons onledig met de stad intusschen te gaan bezigtigen, waartoe de "Electric Trams" die haar in alle rigtingen doorkruisen ons bijzonder goed in staat stelden. Wij bestegen de tram die bij het station voorbij kwam. "Waarheen, mijne Heeren?" vroeg de conducteur. "Ja, dat weten wij niet; wij zullen u aanstonds zeggen." Hij zag ons glimlachend aan, nam zijne betaling blijkbaar geamuseerd door onze doellooze onnoozelheid. Na eenige minuten zagen wij een tramspoor gaande in eene andere rigting en wij riepen halt; sprongen uit de tram, en waren juist in tijd om een in die rigting gaande te vangen. "Waarheen, mijne Heeren?" was andermaal de vraag toen de conducteur de betaling kwam halen. "Ja, dat weten wij niet, wij zullen u aanstonds zeggen." "Maar waar moet gij zijn?" "Dat weten wij niet, rijd maar door." De conducteur hield zijn oog op ons, terwijl hij het geld wisselde, alsof hij achterdocht kreeg. Zoo ging het voort, totdat wij genoeg van de stad gezien hadden, en de tram nam die ons in de nabijheid van het station bragt. De voornaamste straten en gebouwen zijn een sieraad voor de stad. Nabij het station heeft men een fraai uitzigt op de rivier waarop de stad aangelegd is, en die wemelde van groote en kleinere stoom- en roei-vaartuigen, die heen en weer over de breede diepe stroom voeren. Na ontbijt aan het station, namen wij plaats in den trein, en waren niet weinig verwonderd te zien, dat de gansche trein in drie afdeelingen naast elkaar op een stoompont gestooten werd, om naar gindschen oever vervoerd te worden. Daar aangekomen werden de drie afdeelingen weer aan elkaar gehecht en wij rolden in volle vaart naar Niagara. Ook hier is het land weer even vlak als het gedeelte dat wij van Pittsburg naar Chicago doorreisden. 's Namiddags te 4 ure kregen wij het eerste gezicht van de watervallen. Een juichkreet werd door de passagiers aangeheven, en allen snelden toe op de vensters aan de regter zijde. Tot aller vreugde hield de trein stil, en wij werden toegelaten uittestappen en eenige oogenblikken in stille bewondering op het grootsche tooneel te staren. Toen wij de reis hervatten, was ieder in rep en roer om zijn bagage bijeen te hebben.

Wij waren aan die zijde der rivier, die aan Canada behoorde, en moesten om Niagara te bereiken den ijzeren hangbrug oversteken. Doch op korte afstanden hield de trein stil om passagiers aan verschillende plaatsen van belang, waar er hotels zijn, nederte laten. Een vol halfuur verliep er vóór wij het station aan de Amerikaansche zijde der rivier bereikten; en hier werden wij door een "Yankee" netjes beetgenomen. Hij bood ons een rijtuig aan tegen betaling van £1, om ons van en naar het station te nemen, en den volgenden dag naar alle plaatsen van belang, zijnde een afstand van 12 mijlen. Daarbij zou ons iemand vergezellen om alles aantewijzen en uitteleggen. Wij moesten nu betalen en een kaartje van hem ontvangen. Het voorstel scheen zoo billijk dat wij het dadelijk aannamen. Tot onze verwondering vonden wij dat het Hotel slechts 150 schreden van het station verwijderd was, en dat hij ons langs een grooten omweg daarheen gebragt had. Na ons aan het Hotel ververscht te hebben gingen wij de vallen bezigtigen, en voordat het duister was hadden wij aan alle gezigtspunten aan den Amerikaanschen oever gestaan. Die watervallen moeten gezien, zij kunnen niet beschreven worden; zelfs de beste fotografie levert maar het gezigt van een enkele seconde. Boven de vallen verdeelt het water zich in verscheidene stroomen die eilanden vormen, door bruggen aan elkander verbonden, zoodat men van het eene naar het andere te voet of per rijtuig gaan kan. Die eilanden zijn begroeid met bosschen en boomen waartusschen rij- en wandelpaden aangelegd zijn, en wemelen gedurende den dag van menschen te voet of in rijtuigen of op rijwielen. De vallen die aan Canada behooren worden naar hunnen vorm de "Hoefijzer vallen" genoemd. Zij hebben een breedte van 3010 voet, met eene hoogte van 158 voet. De breedte van de Amerikaansche vallen is 1060, en de hoogte 167 voet. De gemiddelde diepte der rivier beneden de vallen is 180 voet. Men berekent dat er elke minuut 107 millioen gallons water over die vallen gaan; en zeven-tiende van deze hoeveelheid gaat over de Hoefijzervallen. Geen sterveling is er nog ooit levend overheen gekomen. De rotsen, waarover het water naar beneden stort, breken gestadig af, zoodat zij op eene plaats in de Hoefijzer Vallen sedert 1842 reeds 300 voet teruggeweken zijn. Op alle gezichtspunten zijn de oevers van sterke ijzerentralies voorzien, ten einde ongelukken te voorkomen. Het was acht uur in den avond toen wij den brug overkwamen, net in tijd om niet door den portier binnengesloten te worden.

Den volgenden morgen na 't ontbijt kwam het rijtuig ons afhalen. Wij gingen eerst naar de overzijde. De hangbrug die de rivier overspant is 1,268 voet lang en 196 voet boven de oppervlakte van het water. Van die zijde

konden wij den tunnel zien die door de vaste rotsen onder de stad voor een afstand van 7,000 voet gegraven werd, ten einde een uitloop te vinden voor het water dat van de andere zijde ingebracht werd om de machinerie van de papiermolens te drijven. Van daar was ook het gezicht op al de vallen het beste dat men bekomen kon.

Een van de aardigheden van een bezoek aan Niagara is om achter het vallend water te gaan. Daartoe is noodig een pak waterdigte kleederen en schoenen van dezelfde kwaliteit. Voor het gebruik daarvan betaalt men 2/- en gaat met een trap naar beneden, en langs een voetpad onder een klein gedeelte van den stroom. Het geruisch van het vallend water is oorverdoovend, en de regen daardoor veroorzaakt verblindend; doch overigens is er niet veel op te merken omdat men maar voor een zeer klein end en door een tunnel achter den stroom komen kan. Van hier gingen wij naar het eiland aan die zijde der rivier, die mede van bruggen, wandel- en rijpaden voorzien is; en van daar naar de "Brandende Bronnen," die in vervlogene eeuwen een voorwerp van aanbidding bij de Indianen waren. Zij zijn zwavelbronnen, geheel koud, doch raken in vlam zoodra er vuur bij gebracht wordt. Zij worden verondersteld de eenigen in de wereld te zijn, die deze eigenaardigheid bezitten.

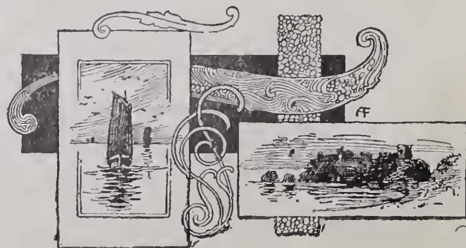
Bij onze terugreize kwamen wij tot de ontdekking dat er naar al die plaatsen, die wij bezochten, trams loopen, die passagiers tegen geringe betaling vervoerden, wij keerden nu over den brug terug en reden naar de "Rapids"— eene plaats in de rivier waar de bedding schielijk daalt en het water met geweldige vaart en schuimende branding voort rolt. Van den hoogen oever daalt men af in een kleinen wagen op sporen, die door een touw op en neder getrokken wordt, naar den oever der rivier. Hier zijn die "Rapids" gelijk een woeste onstuimige zee, wier brandingen het schuimend water soms dertig voeten hoog in de lucht werpen, en lager af een ontzettende draaikolk vormen, die alles wat er over de brandingen heen mogt komen, als het ware met vreeselijke armen omhelst, er mede in het rond danst en in de diepte verdwijnt. Op den 24sten April 1883 waagde Kapitein Webb, een beroemde zwemmer, om over de "Rapids" te zwemmen; doch men zag hem voor het laatst in de branding en vond zijn dood lichaam dagen daarna 10 mijlen verder af langs de rivier. Men verhaalt echter dat een zeker iemand in een vat opgesloten eens behouden er over heen is gegaan. Nog wordt verteld dat een stoomboot er eens behouden door gekomen is, hoewel zij voor een tijd onder de brandingen verloren was. Doch genoeg. Ook nu ontdekten wij dat wij per tram deze plaats veel spoediger en goedkooper konden bezocht hebben dan per rijtuig.

Naar het dorp teruggekeerd, gingen wij andermaal met een kleine spoorwagen naar de bedding der rivier om met de stoomboot voorbij de watervallen te varen. De passagiers worden ook hier van waterdigte kleederen voorzien tegen het spreidsel, dat als een rookdamp opstijgt en in een regenbui op het dek nederkomt. De regen gedreven door den wind, die het vallend water veroorzaakt, was bij tijden verblindend. Bij de "Hoefijzer Vallen" was het nog veel erger. O het gevoel dat ons overmeesteerde bij het donderend gedruisch der onzaggelijke wateren, wier golven de kleine stoomboot schudden en doen beven, terwijl de wateren onder haren kiel zwellen en kooken. Wij zouden het voor geen geld hebben willen missen.

Wij waren nu als mannen in een hevig gevecht die alle vrees verloren hadden en alles konden wagen. "Was er nog iets te zien, dat nog woester en indrukwekkender was?" 'O ja," zeide men, "the Cave of the Winds" (de Spelonk der Winden) was veel meer indrukwekkend." Zoodra wij dan ook wéer den oever bereikten begaven wij ons derwaarts. Hier moest elk zich in eene kamertje geheel ontkleeden, en een wollen pak op het bloote lichaam, met een waterdigt er overheen aandoen. Geld en kostbaarheden worden in een kistje gesloten en aan de beambten overhandigd. Dan krijgt men een gids en gaat met een houderd wenteltrappen langs de lijnregte rotsen naar beneden. Langs een voetpad daalt men langzaam naar den val aan de Amerikaansche zijde. Over houten bruggen, die jaarlijks vernieuwd worden, rustende op groote rotsblokken waaraan zij genageld zijn, gaat men voor den val voorbij onder een stortbui van regendroppelen zoo groot als men nergens elders aantreft, en met zulk een geweld gedreven als of men zich in een hagelbui bevindt. De wind is bij tijden zoo geweldig dat men zich aan de leuning moet vastklemmen. Bij korte tusschenpozingen hield onze gids halt om ons den stroom in zijnen geweldigen sprong te doen bewonderen, doch de regen is zoo verblindend dat men slechts "snap shots" van het gezicht kon bekomen. Wilde hij ons iets mededeelen dan kon hij dit alleen door in het oor van den naastbijzijnde te schreeuwen. Nu moesten wij nog achter de vallen door. Op een wenk volgden wij onzen gids meer op gevoel dan op gezicht. O, de onbeschrijflijke woestheid van het tooneel. Geen donder kan zoo oorverdoovend rollen, en daarbij was de regen en de wind zoo geweldig, dat wij op teekenen van onzen gids al klemmende aan de rotsen moesten voortkruipen. In het midden werd halt gehouden om den indruk te verdiepen. Aan de rotsen vastgeklemd zagen wij nu eens *om* naar den witten watermuur achter ons, en dan *op* tegen den stijlen rotswand, die met den eersten van boven een spits dak vormt, maar zoo ondigt dathet water in stroompjes op ons neder plaste. Met de handen aan elkaar vervolgden wij als blinden den weg, en kwamen behouden uit aan de andere zijde. Nu eerst konden wij aan onze gewaarwordingen lucht geven. Het was meer dan de moeite waard en ontzettend schoon. Zulk een woeste storm had niemand onzer ooit in zijn leven doorgestaan.

Men vertelde ons dat een oude dame van ongeveer 70 jaren (haar gids dacht dat zij nabij de 100 jaren oud was, indien niet meer) eenige weken geleden van Europa gekomen was met het plan om achter de vallen door te gaan. Men vertelde haar dat dit geen werk was voor eene dame van haren ouderdom; doch zij verklaarde niet te zullen heengaan zonder dat zij haren zin had gekregen. Geen der gidsen wilde haar vergezellen. Doch toen de oude dame door niets van haar voornemen was aftebrengen, besloten twee der krachtigsten aan haar verzoek te voldoen, mits dat zij onverantwoordelijk bleven voor de gevolgen. Zij heeft dan ook die taak volbragt, en verklaarde toen gerust naar Europa te kunnen terug gaan en sterven, nu zij den wensch van haar leven verkregen had.

Nog vertelt men van een heer uit Frankrijk, die dagen aan een telkens terug kwam, om dezelfde ondervindingen door te maken. Zoo betooverend is het tooneel.

De Geschiedenis onzer Kerk.

HOOFDSTUK XVIII.

DE SYNODE VAN 1842.

De Synode van 1842 is in vele opzichten merkwaardig —zoo merkwaardig, dat zij afzonderlijke bespreking verdient. Zij mag in sommige opzichten de overgangs- Synode geheeten worden. Immers zij bezorgde ons het *eerste* wetboek, dat bekrachtigd werd door de Ordonnantie van 1843; en wat van nog meer gewicht is, zij zag voor het laatst de Heeren Commissarissen—politiek in haar midden verschijnen. Hoe men van die Heeren ontslagen werd zal uit het vervolg blijken.

NAAMS-VERANDERING.

Het wetboek van 1842 verschilde op sommige belangrijke punten van de thans door de kerk erkende verzameling van Wetten en Bepalingen. De *naam* de Kerk werd veranderd. Het oorspronkelijk artikel in het concept aan de vergadering voorgelegd luidde als volgt:—

"Tot het *Hervormd* Kerkgenootschap behooren allen die op belijdenis des geloofs tot ledematen zijn aangenomen; dezulken die in de Hervormde Kerken gedoopt zijn, en degenen die in andere landen als tot het Hervormd Kerkenootschap behoorende erkend, zich hier te lande ter neder zetten," enz. . . . . doch het werd gewijzigd, op voorstel van Ds. H. A. Moorrees, zoodat er te lezen stond:—"tot het Nederduitsch *Gereformeerd* Kerkgenootschap behooren allen die op belijdenis des geloofs tot lidmaten zijn aangenomen; dezulken die in Nederduitsch Gereformeerde Kerken gedoopt zijn, en degenen die in andere landen als tot het Hervormde Kerkgenootschap behoorende erkend, zich hier te lande ter neder zetten, enz."

Tegen deze wijziging protesteerden Ds. A. Faure en Ds. J. Brink in de volgende bewoordingen:—

"De ondergeteekenden verzoeken aanteekening dat zij in de minderheid hebben gestemd en van oordeel zijn, dat het artikel zooals het daar is behoort te blijven om den weg zooveel mogelijk opentelaten tot leden van andere Protestantsche Genootschappen, eene andere taal sprekende, om met attestatien komende als leden onzer kerk te kunnen worden aangenomen."

Grond van dat protest was dus niet zoozeer de naamsverandering, als wel de uitsluiting van geloofsgenooten die eene andere dan de Hollandsche taal spraken. Dit protest heeft dus meer dan gewone waarde, met het oog op de taalkwestie.

Ook is het zeer opmerkelijk, dat deze Synode in het derde Artikel harer Wetten en Bepalingen een viertal kerkelijke vergaderingen aanbeval. Zij sprak van *Kerkeraad*, *Ring*, *Synode*, en *Algemeene Kerkvergadering*. Het onderscheid tusschen *Synode* en *Algemeene Vergadering* kwam hierop neer, dat laatstgenoemde uit "alle dienstdoende predikanten en eenen fungerenden of oud-ouderling" zou bestaan, terwijl eerstgenoemde uit *drie* afgevaardigden uit elken Ring—t.w. *twee* predikanten en *eenen* ouderling zou worden zamengesteld. Hiertegen echter had de meerderheid bezwaar, zoodat het woord Synode geroijeerd werd en Algemeene Vergadering bleef staan.

COMMISSARISSEN ALWEER.

Tegen twee Artikelen verzetten zich de Commissarissen politiek. Die twee Artikelen luiden als volgt:—

"Het Gouvernement heeft het recht zich in de Algemeene Kerkvergadering door *Twee* Commissarisen politiek te doen vertegenwoordigen. Zij hebben geene stem, noch zullen zij in de discussien omtrent het geestelijk bestuur eenig deel mogen nemen, maar in zaken met de rechten van het Gouvernement in verband staande, voordat eenig punt ter conclusie mag worden gebracht, door den President worden verzocht, om hunne consideratien en advies op zoodanig punt der vergadering te willen meedeelen." En verder:—

"De Algemeene Kerkvergadering ontwerpt, vermeerdert, en verbetert kerkelijke wetten en verordeningen welke, door Moderatoren geteekend, aan het Gouvernement ten fine van sanctie voorgedragen en in 's *Gouvernements Gazette* gepubliceerd worden."

Hierover ontspon zich eene belangrijke discussie. De Commissarissen politiek hadden reeds voor de discussie een document ter tafel gelegd over de algemeene kwestie, en bij de bespreking van het wetsartikel zelfverklaarden zij —of althans de tweede commissaris—dat de plichten van de vertegenwoordigers van het Gouvernement door dat Artikel te nauw beperkt werden. Hierop volgde een voorstel dat door de meerderheid der vergadering werd aangenomen:—"Op grond van de ingediende stukken van beide de Heeren Commissarissen Politiek en op grond van den brief van Zijn Excellentie van den 17den Januari 1840, worde dit Artikel terstond ter fine van sanctie aan Zijn Excellentie gesubmitteerd." Om aan dit besluit gevolg te geven werd eene deputatie aangesteld, bestaande uit "de beide heeren Moderatoren, Ds. P. E. Faure en de afgevaardigde ouderling van Swellendam."

Het rapport der Deputatie aldus aangesteld kon reeds op den volgenden dag aan de vergadering worden voorgelegd. Wij nemen dat rapport in zijn geheel over.

"De Deputatie bij besluit van gisteren aangesteld om bij Zijne Excellentie den Gouverneur opwachting te maken, ten einde de door de Commissarissen-politiek ingediende stukken aan Z. Excellentie voorteleggen, en om dadelijk sanctie op Art. 13 der gerevideerde wetten te verzoeken, heeft de eer aan de H.Eerw. vergadering te berigten.

Dat zij door Z. Excellentie ontvangen is geworden die bij zich had den H.Ed. Fungeerenden Secretaris des Gouvernements en den H.Ed. Prokureur-Generaal: dat zij bij geschrifte en ook bij monde Z. Excellentie heeft bekend gemaakt met de vertraging in de werkzaamheden der vergadering veroorzaakt door de gedurige bemoeijenis van den Com. Politiek; en Z. Excellentie ook uit de ingeleverde, vertaalde stukken van Com. Politiek aangetoond hoe verschillend hunne opinien waren van die van Z. Excellentie, betrekkelijk de magt welke der kerke in alle zuiver kerkelijke zaken zoude toegekend worden, op grond van dit een en ander aandringende op het sanctioneeren en dadelijk in werking brengen van reeds gemeld Art. 13.

Dat Z. Excellentie hierop de Commissarissen Politiek heeft laten verzoeken om met Z. Excellentie en de Deputatie een mondgesprek te houden, waarna door Z.H.Ed. den Procureur-Generaal een memorandum werd opgesteld ter bestiering zoowel van de Synode als van Com. Pol. van de wijze waarop zij zich met opzigt tot de zaken in kwestie, zouden hebben te gedragen."

Het memorandum van den Procureur-Generaal, waarop in bovenstaand document wordt gezinspeeld was van den volgenden inhoud:—

"Eene deputatie van de Ned. Geref. Synode hare opwachting gemaakt hebbende bij Z. Exc. den Gouverneur, ten einde zekere voorstellingen te doen in verband met eenige moeilijkheden die ontstaan waren in de behandeling harer zaken—verzocht Z. Excellentie de Com. Politiek tegenwoordig te zijn, en een vriendschappelijk onderhoud vond plaats over de onderwerpen in kwestie.

Het bleek dat de Synode op behoorlijke wijze geauthorizeerd was de bestaande kerkelijke verordeningen te herzien, insluitende de regulatien door Com. Generaal De Mist uitgevaardigd.

Het werd door allen erkend, dat in het herzien der bestaande reglementen de Synode het recht had aan die Bepalingen toetevoegen of anders ze te wijzigen naar goeddunken.

Ook werd algemeen erkend, dat bepalingen welke de Synode mocht goedvinden voor te stellen ter vervanging van eenig bestaand reglement of verordening, niet door de bloote daad der Synode eenige intrinsieke kracht kon bekomen en dat derhalve, inzooverre de nieuwe regulatien de oude wet mochten veranderen, deze nieuwe bepalingen de voorafgaande sanctie des Gouvernements moeten erlangen.

Voorts werd verklaard, door de Politieke Commissarissen, dat zij in de toekomstige discussien der Synode, het als hun plicht zullen beschouwen hunne gevoelens uit te spreken over onderwerpen die naar hun oordeel betrekking hebben op die burgerlijke rechten, welke zij benoemd waren te beschermen.

Aan den anderen kant werd het door de deputatie teegestemd, dat Commissarissen zelven moesten oordeelen over de geschiktheid der gelegenheid, waarop zij zich geroepen achten hun oordeel uit te spreken.

En daar deze verklaring Z.Exc. toescheen bestaande hindernissen uit den weg te ruimen en de Synode toe te laten met haar werk voort te gaan, en zoo spoedig mogelijk ten einde te brengen, heeft het hem behaagd te kennen te geven, dat dit memorandum dadelijk zal worden opgetrokken, ten einde te dienen als aanteekening van wat heeft plaats gevonden."

Hierbij bleef het. De breuke tusschen Commissarissen en de Synode werd steeds grooter, ofschoon er geen gebrek was aan weerzijdsche waardeering. In het rapport harer verrichtingen door de Moderatuur Z. Excellentie voorgelegd treffen wij de volgende paragrafen aan: "Wij nemen de vrijheid de aandacht van uwe Excellentie meer bijzonderlijk te bepalen bij het zestiende artikel, hetwelk naar wij vertrouwen zal worden bevonden te zijn in volle overeenstemming met den liberalen geest van Z. Exc. en het tegenwoordig gouvernement. Met betrekking tot eenige zaak die beschouwd mocht worden als staande in verband met de rechten der regeering hebben wij de eer te verklaren, dat de Synode in haar tweede zitting, het volgend besluit op voorstel der Politieke Commissarissen met algemeene stemmen heeft genomen:—" dat de Synode, alvorens overtegaan tot de deliberatien en discussien der gerevideerde wetten, zooals die door de Commissie aan haar zijn voorgesteld, verklaart, dat alle besluiten, welke zullen worden genomen, die de palen van haar kerkelijk gezag mochten overschrijden, aangemerkt zullen worden enkel en alleen als voorstellen en voordrachten ter aanbeveling, ten einde daaromtrent door eene te bekomene sanctie eene wetsbepaling van den Souverein te erlangen."

"Wij hebben hierbij slechts dit te voegen, dat wijl de Com. Pol., de Wel-Ed. Heer D. F. Berrange, verklaarde in zijn toespraak ter sluiting der Synode, dat er verschillende punten waren, waaromtrent de Commissarissen het tot hun plicht zullen rekenen een ander oordeel uittespreken dan dat der Synode, wij eerbiediglijk verzoeken dat Z. Excellentie, voor en aleer het hem gelieft tot een bepaald besluit te komen omtrent zulke punten, ons toelaten zal de gronden te vermelden op welke de Synode tot zulke besluiten kwam. Van de welbekende onpartijdigheid van uwe Exc. koesteren wij het vertrouwen, dat dit ons verzoek zal worden toegestaan. Andermaal de Wetten en Bepalingen, nu voorgelegd, aan uwer Exc.'s overweging aanbevelende, noemen wij ons." Enz.

Hieruit blijkt het duidelijk, dat de tijd gekomen was voor eene ingrijpende verandering in het Bestuur der kerk. Commissarissen en Synodale vergaderingen konden moeilijk zamenwerken. Geen wonder dus dat reeds in het volgend jaar de nieuwe, thans nog erkende Ordonnantie werd opgetrokken en door de regeering als wet werd uitgevaardigd. Die ordonnantie slaakte de banden, doch maakte de kerk nog geenszins vrij.

Onderwijs.

Onder de zaken die de aandacht der Synode in dit jaar bezighielden noemen wij nog het Onderwijs—die nog altijd onopgeloste kwestie.

Niets bijzonders werd er gedaan. Men kon ook niets buitengewoons ondernemen. Algemeene bepalingen helpen de zaak niet vooruit. Toch vinden wij een voorstel van Ds. Fraser van den volgenden inhoud:—" dat een Fonds worde opgericht, door middel van eene jaarlijksche collecte in alle gemeenten der Gereformeerde Kerk in deze Volkplanting, ten doel hebbende scholen te helpen oprichten en onderwijzers te salarieeren waar het noodig zijn mocht —welk Fonds moet zijn onder het bestuur eener Commissie van de Algemeene Kerkvergadering." Het voorstel werd echter niet aangenomen in dezen vorm. Eene amendatie vond ingang bij de Synode en werd met eene kleine meerderheid aangenomen:—" dat eene jaarlijksche collecte in elke gemeente geschiede, ter bevordering van een betere opvoeding der jeugd, en dat hetgeen in elke gemeente daartoe wordt ingezameld, onder opzigt van den kerkeraad daartoe worde besteed." Hierbij werd aangeteekend, dat " vele leden een treurig tafereel hebben opgehangen van den jammerlijken toestand van het onderwijs in deze Volkplanting en de noodzakelijkheid beweerd, dat er onderwijzers worden aangesteld onder het onmiddelijk op- en toezicht van den Kerkeraad."

Voorts werd een uitvoerig en zeer belangrijk schrijven van Dr. Adamson ter tafel gelegd. Daarin kwam ter sprake de noodzakelijkheid van de stichting eener Inrichting voor de opleiding van Evangeliedienaren. De geleerde schrijver meende, dat de tijd nog niet gekomen was voor zulk eene stichting: "zoolang het getal gemeenten in de Kolonie zoodanig is, dat slechts een of twee leerlingen die hun opvoeding jaarlijks ten einde brengen voldoende zijn ter vervulling der vacaturen, zal de ondersteuning van eene buitengewone inrichting voor zulk een gering getal leerlingen niet zijn het beste gebruik van de middelen door de maatschappij bijeengebracht." Ook meende hij, dat een gedeeltelijk verblijf in Europa, zelfs indien zulk eene inrichting tot stand kwam, altijd noodzakelijk en onmisbaar zou zijn voor de leiders des volks. Daar nu zulk eene Inrichting vooreerst niet tot stand kon komen meende de schrijver dat beurzen moesten worden uitgereikt in verband met het Z. Afr. College, waarvan hij een Hoogleeraar was, ten einde verdienstelijke leerlingen in staat te stellen hunne studien voorttezetten. " Eene dezer beurzen moest jaarlijks worden uitgereikt, zoodat men een vijf- of zestal zal behoeven, met dien verstande dat de geslaagde kandidaat ten minste vier jaren in Europa doorbrengen zal."

Treffend is het voorts te zien met hoeveel nadruk Dr. Adamson spreekt van prediking in de Engelsche, naast de Nederlandsche taal door Koloniale predikanten. " De beperking van de prediking der evangeliedienaren tot de Hollandsche taal zal de kerk allengs veranderen in een sectarisch overblijfsel dat de achting van de bevolking als een geheel verbeurt. . . . . . De ware en de onderlinge waardeering van elkander in

de maatschappij zullen worden bevorderd wanneer de aandacht wordt bepaald bij de behoeften van de verschillende afdeelingen onzer zoo heterogene bevolking. . . . De kennis van de Hollandsche taal is onmisbaar in dit land, maar de maatschappij en de regeering des lands met haar mogen het niet over het hoofd zien dat het Evangelie door geheel het land gepredikt worde in Engelsch, zoowel als in 't Nederlandsch."

't Is te begrijpen, dat de Synode het voorgelegde plan niet kon aanvaarden. Het volgend besluit werd echter door haar genomen: De vergadering het breedvoering verslag en de aanbevelingen van den Hooggeleerden Dr. Adamson gehoord hebbende besluit haren hartelijken dank te betuigen aan Z. WelEerw. voor zijne bijzondere belangstelling in het bevorderen van het onderwijs van het aankomend geslacht, terwijl dezelve met genoegen verneemt Z. WelEerw.'s inzichten, betrekkelijk de vooruitzichten van de koloniale jongelingschap en de aanwijzing door Z.W.Eerw. gedaan om het onderwijs van verdienstelijke jongelingen verder te bevorderen. De vergadering is echter van gevoelen, dat zij voor *het tegenwoordige* in dit, door Z.H.Ed. voorgelegde plan niet treden kon."

Het woord van Dr. Adamson was echter niet zonder gevolg. Twee zaken door hem bepleit t.w. de opleiding onzer evangeliedenaren, en het preeken in de Engelsche taal door predikanten onzer Kerk zouden weldra de aandacht bezig houden en tot een punt komen. Eerst moest de Kerk vrij worden, voordat zij zich uitbreiden kon.

De Joodsche Kwestie.

ALLER oogen zijn thans op Frankrijk gevestigd, en de vraag wordt door velen gedaan: wat zal van dit alles het einde zijn? Zal de Jood worden verbannen? of zal er een Joodsche Bartholomeus- nacht over Frankrijk zijn sombere schaduwen werpen? De Dreyfuszaak heeft heel weinig beteekenis op zichzelf genomen. Over het algemeen schijnt men te erkennen, dat de Joodsche luitenant Dreyfus, die op wreede wijze wegens verraad gestraft werd, schuldig is. Belangrijke staatsdocumenten werden door hem aan eene der Europeesche mogendheden overgemaakt, waardoor het vaderland in groote moeilijkheden kon worden gedompeld. Maar Dreyfus is vergeten. Door gansch Frankrijk weergalmt nu de kreet: *A bas les Juifs—weg met den Jood*! Frankrijk is overgegeven aan een woede, waarin Vrijdenker en Roomsch-Katholiek, Ultramontaan en Radicaal, ja zelfs vele Protestanten betrokken zijn.

En waarom? 't Is de oude historie. De Jood vormt het *vijf-honderdste deel* der bevolking en toch heeft hij in zijn bezit *een kwart* van het eigendom over heel het land—Twintig milliarden francs uit tachtig, die de persoonlijke bezitting in Frankrijk aanduiden. Hij controleert de markt, de rechtspleging, de wetgeving, den uitvoerenden raad. Nu wil hij ook het leger controleeren—en dat mag niet, zegt de Anti-Semiet.

Leider in die Anti-Joodsche beweging is de heer Edouard Drumont, redacteur van *La Libre Parole*, schrijver van *La France Juive*. Hij dagteekent de Joodsche overheersching van de dagen der Fransche Revolutie in 1789. Frankrijk spatte toen uiteen, en de Jood trok er partij van. "Wat wij willen" roept hij uit, is buitengewone wetgeving, zooals voor 1789, waardoor de Jood verhinderd zal worden ons te berooven. De Joodsche geldkoningen die dit land regeeren moeten schadeloos gesteld worden, hun schaamtelooze financieele knoeierijen en hun monopolie van 's lands rijkdom moeten voor altijd ophouden. De klauwen van het monster moeten worden afgehakt. Zoodra men hun onzedelijke bronnen van inkomst afsnijdt zullen zij beginnen te luisteren naar Dr. Herzl's advies en naar Palestina terugkeeren *en masse*. Dit verwachten wij niet van de tegenwoordige regeering. Voor Frankrijk is er geen heil, dan in een volksoploop." Drumont verklaart, dat in het Dreyfus- schandaal duidelijk aan 't licht gekomen is, dat de Joden alle middelen, hoe onzedelijk ook, ter hand genomen hebben om hun doel te bereiken. "Zij koopen onze nieuwsbladen op, zij verspreiden allerlei leugens door de lengte en breedte van het land. Zij huren Anarchisten om onze vergaderingen optebreken en die er aan deelnemen aantevallen. 't Is bij hen een mania geworden!"

Vraagt men Drumont, waarom alles zoo rustig en stil toegaat in Engeland en Amerika, dan antwoordt hij: "De Engelschman is van nature beter geschikt den Jood te bestrijden. De Engelschman is koud-bloedig, voorzichtig, verziende, een geboren winkelier. En voorts is Engelands wetgevende macht gegrond op eene ontwikkeling van eeuwen. Engeland geniet reeds eeuwen eene vrijheid ons hier onbekend. Daar hebben zij den mannelijken leeftijd op politiek gebied bereikt: wij leven nog in den kinderstaat. Wordt de Jood in Amerika en Engeland even gevaarlijk als bij ons, men zou daar evenzoo met hem te werk gaan. . . . . . . Toch kan Engeland zich niet gaan beroemen over zijn alliantie met het geslacht van Sem. De Jood Disraeli liet als een legaat achter Rusland's haat en achterdocht van Engeland's politiek. Ook heeft men daar weinig gewonnen door den Jamieson sluiptocht, georganiseerd door de Joden, Lionel Philips, Alfred Beit, Joel Barnato *cum suis*, waar ouder gewoonte, de zonen Jafets door den Semiet werden gebezigd om de kastanjes uit het vuur te krabben. Zij kregen slechts het koude lood als hun loon." Drumont is een roomsch-katholiek en spot met de gedachte dat de roomsche kerk het anti-semitisme aanblaast.

Aan den anderen kant houdt Dr. Max Nordau, een der voorstanders van het Zionisme, vriend en medehelper van Dr. Herzl in de Zionietische beweging, die de kreet: *naar Palestina*! voor den Jood tot waarheid maken wil,—staande, dat de roomschen achter de schermen zitten. "Wij gaan een nieuwen Bartholomeus-nacht in Frankrijk te gemoet, die alleen beperkt zal worden door het aantal Joden dat door de roomschen worden vermoord." Den Paus beschuldigt hij niet, maar het Vatikaan wel, en vooral het officieele orgaan der roomsche kerk *L'Osservatore romano*, dat het anti-semitisme luide verkondigt.

Nordau heeft zijn latere uitlatingen omtrent de roomsche kerk eenigszins verwatert. Doch zelfs in dien verzwakten vorm heeft de overtuiging ook bij hem post gevat, dat de "draadtrekkers in deze anti-semitische beweging katholieke dweepers zijn."

Zola weer, de verdediger van Dreyfus, beschouwt de heele beweging tegen de Joden als uiterst bespottelijk. Hij meent, dat men het Fransche volk niet zal kunnen aanzetten tot een vervolging der Joden. "Het moet Drumont *cum suis* toch verdrieten, dat met al hun ijver tegen de Joden geen enkele ruit gebroken is in Joodsche woningen." Helaas! de geschiedenis der laatste maanden heeft Zola gelogenstraft. Ook hij meent, dat de roomsch-katholieke partij het anti-semitisme aanwakkert. Hij beschouwt de beweging als ontstaan uit jaloezie. De jood is op de Beurs den christen te slim. Van daar al die tranen! Zola gelooft niet, dat er eene uitbarsting van haat en nijd zal plaats vinden tegen den ongelukkigen jood. Een tweede Bartholomeusnacht, waarin de jood aan dolk en vuurwapen zal worden blootgesteld, verwacht hij niet. Nordau's voorspellingen

vinden bij hem geen ingang. Op een punt stemt hij met Nordau zamen. "Er kan geen twijfel bestaan" zegt hij, "dat de Katholieke clubs zich aangesloten hebben bij de professioneele aanhitsers van het Anti-Semitisme. Zij doen al wat zij kunnen die beweging aantewakkeren en een deel van de verantwoordelijkheid voor deze agitatie rust zeker op hen............Dit is geen aanval op joden als een ras, of ook als leden van een andere godsdienstige sekte. Het Fransche volk is te verstandig om gehoor te geven aan zulk een oorlogskreet. 't Is niets anders dan eene uitbarsting van de armen tegen de rijken."

Wat zal het oordeel der Christelijke Kerk over deze beweging moeten zijn? Wat leeren ons de protestantsche traditien op dit punt? Mag de protestant deelnemen aan deze *juden-hetze*, die zulke gevolgen na zich slepen kan? Hierop werd onlangs een antwoord gegeven door Dr. Bronsveld in de 'Stemmen voor Waarheid en Vrede.' Wij nemen zijn woord hier over, omdat het ten volle onze instemming verdient en langs den historischen weg aantoont, welke houding de Calvinist heeft aantenemen in dezen strijd:—

"In de schatting van Europa is Frankrijk zeer gedaald. Er is een zekere ironie in, dat juist in onze dagen de beschaafdie natien bezig zijn om zich toe te rusten tot den wedstrijd, welke bij gelegenheid van de tentoonstelling in 1900 te Parijs zal gehouden worden. Is hetgeen men dezer dagen in de gerechtzalen van Frankrijk's hoofdstad heeft aanschouwd, een beschaafde natie waardig? Heeft het Fransche volk zich gedragen op een wijze, die getuigt van waren vrijheidszin, van eerbied voor het recht?

Wat ons vooral heeft verbaasd, en leed gedaan, is de woede, welke zich geuit heeft tegen de Israelieten. Wij zijn niet blind voor de zonden van Abraham's kroost, en voor de in meer dan een opzicht schadelijke vruchten van hun geld en hun verstand.

Maar wij hebben niet zonder een groote mate van ongerustheid bij vele woordvoerders der roomsch-katholieke kerk uitingen omtrent de Joden waargenomen, die herinneren aan de middeneeuwen.

Wij namen nog eens weer ter hand het klassieke boek van den geleerden Mr. H. J. Koenen, geheeten, "Geschiedenis der Joden in Nederland," (Utrecht, C. van der Post, 1843) uitgegeven door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Wanneer men dat werk doorleest, en ziet, hoe de Israelieten in ons land altijd door het Protestantsch volk zijn bejegend, dan slaat men de handen van verbazing in elkander, als men Dr. Schaepman hoort toejuichen, omdat hij voor de Joden vraagt, dat men hun geen onrecht zal aandoen. En om dat weinige, dat hij voor hen vraagt, wordt hij door sommige Roomsche bladen nog hard gevallen. Zijn wij dan op het punt van verdraagzaamheid teruggekeerd, of op den weg van terug te keeren tot hetgeen Paulus zou noemen "de beginselen der wereld"?

Onze Gereformeerde Synoden in de 17de eeuw waren ook niet blind voor 'de stoutheid der Joden hier te lande.' Zij wezen er de Regeering des lands op. Maar de Staten meenden, dat de beste middelen om de Joden te bekeeren waren "een stichtelijk en voorbeeldig leven, predikingen, schriften, verhandelingen en andere christelijke middelen; zoo nogtans, dat geene van die komen aan te loopen, tegen de vrijheid van geweten, die H. E. Groot Mogenden aan al de ingezetenen van den lande altoos hebben gelaten, en alsnog verstaan te laten." Dit schreven de Staten-Generaal in 1678.

Ons dunkt, dat wij deze woorden lezende, geschreven vóór, 220 jaar Dr. Schaepman wel mogen toeroepen: Wat gij zegt, dat wisten wij hier reeds lang, en wij *deden* het. De wijze, waarop Prof. *l'Empereur* te Leiden zijn taak, om de Joden te bestrijden, opvatte was echt protestantsch. Prof. *Spanheim* hield een oratie over de middelen om de Joden te bekeeren. Ds. *Groenewegen* sprak in de voorrede van zijn verklaring van den Brief aan de Hebreën tot "het verstrooid Jodendom," in dezer voege: "Mannen, Broeders, kinderen der Profeten en Eerstvaderen, verstrooid in alle gewesten der wereld, zoo menigen als er onder Ul. deze woorden (in wat tale het zij) zullen hooren of lezen: Verlossing, vrede, en zaligheid zij Ul. in deze laatste dagen." Junius en de Vossiussen spraken tot de kinderen Israel's in denzelfden geest; om van *J. Hoornbeek* en *H. Witsius* niet te gewagen.

In 1679 verscheen in druk een "Extract der Synodale Resolutiën Frisiae," waarin de middelen werden aangewezen, die konden leiden tot bekeering der Joden. Tot die middelen rekende de Synode: openbare en bijzondere gebeden; het wegnemen van alle aanstoot waardoor de bekeering der Joden kon belemmerd worden, als "de hooggaande afgoderij der papisten, haar beeldendienst en Misse"; scheuringen, twisten en oneenigheid over zaken van godsdienst; kleinachting en verachting van 't profetisch woord en de Goddelijke schriften; de algemeene afkeerigheid van de Joden, en de verachting derzelve, en kwade benamingen."

De Synode wekte de predikanten op, om zich dagelijks te oefenen in de hebreeuwsche taal; de professors in de Theologie werden verzocht de punten in geschil tusschen christenen en joden op hun collegiën de behandelen; de studenten in de godgeleerdheid moesten zich naarstig oefenen in de hebreeuwsche taal; "die slecht studeeren," zoo heette het, "worden geëxcommuniceerd." Men wilde een latijnsche vertaling het licht doen zien van den Talmud, enz.

Uit dit alles blijkt dat men strijden wilde tegen de Israëlieten, maar met geestelijke wapenen.

Welnu, *die* strijd *kan* en *behoort* nog te worden gevoerd, maar de zoogenaamde anti-Semieten van onze dagen zijn druk bezig met Israel's hart te helpen verharden, en het meer dan ooit afkeerig te maken van den naam van Christus—en Christen.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

NAAR GEORGE.

VIJF jaren en acht maanden was de heer Kretzen werkzaam aan de Zwartebergen. Zijne werkzaamheden eindigden aldaar bij de komst van Ds. D. van Velden, als leeraar der gemeente Ladismith. Jammer dat de laatste dagen van zijn verblijf verbitterd werden door misverstand en nietige twisten tusschen hem en den plaatselijken leeraar, die zelfs onder de aandacht van den Ring gebragt werden. Hetgeen hij daarover schreef willen wij liever aan de vergetelheid prijs geven. In de maand Juli 1854 bood Ds. J. S. S. Ballot, leeraar te George, hem de betrekking aan van godsdienstonderwijzer in zijne gemeente, en reeds op den 31sten vertrok hij derwaarts. Eene vriendelijke ontvangst viel hem te beurt en op den 20sten Augustus werd hij 's Zondagsmorgens in de kerk plegtiglijk aan de gemeente voorgesteld en opgedragen, naar aanleiding van Filemon, vers. 8. In den namiddag hield hij eene godsdienstoefening naar aanleiding van 1 Cor. 2 : 2. "In den gekruizigden," zeide hij, "heb ik den alleen wijzen, den alleen waardigen, den alleen beminnelijken persoon in het gansche heelal gevonden. Hem en niemand anders zal ik blijven verkondigen."

Zijne werkzaamheden in de gemeente George werden op de volgende wijze bepaald: "als hij op het dorp is, dan 's Zondags namiddags in de kerk een godsdienstoefening houden; 's Woensdags namiddags katechizatie en 's avonds godsdienstoefening in de Eben Haezer Kapel; gedurende de weekdagen godsdienstoefening op de omliggende plaatsen en krankenbezoek." De gemeente strekte zich toen uit over eene lengte van 20 uren te paard en het is ligt te begrijpen dat zeer velen zelden ter kerk kwamen. In de maand October begon hij zijne reizen door de gemeente, "van George naar Plettenbergsbaai, zijnde 16 tot 18 uren te paard; door de Langekloof, Kamnazie en Kango tot op Kromriviershoogte boven de 20 uren; langs de Olifantsrivier tot aan Keurfontein, 20 uren, en van hier tot aan Brakrivier, 3 uren."

Hij klaagde dat de godsdienstoefeningen op het dorp slecht bijgewoond werden, "misschien," voegde hij er bij, "omdat ik geen man ben, die de menschen door eene welsprekende leerrede weet te lokken." Ook de katechizaties werden door jongelieden verwaarloosd. In de buitengemeente was de belangstelling echter veel beter. In het eerste jaar had hij 241 huisgezinnen bezocht, en klaagde toch dat hij in zijn werk door de paardenziekte gestremd werd. Omtrent zijn huisbezoek teekende hij het volgende aan: "Waar het doenlijk was riep ik in elk huis de ouders en kinderen zamen, nam het getal kinderen op, vroeg hoe velen lidmaten waren, hoevelen lezen kunnen, of zij huisgodsdienst hielden en hoe zij den Dag des Heeren doorbrachten. Naar dat ik dan den toestand bevond sprak ik ze toe, hen vermanende, bestraffende, onderwijzende of vertroostende. Dan heb ik ook op 12 verschillende plaatsen 's Zondags godsdienst gehouden, die door de bewoners der omliggende plaatsen bezocht werden."

Over het algemeen vond hij niet veel geestelijk leven in de gemeente. Dronkenschap was de voornaamste ondeugd, waaronder arme moeders en kinderen te lijden hadden. Toch waren er menschen die hongerden en dorstten naar de geregtigheid, onder overtuiging van zonde gebukt gingen en verlangende waren de genade in Christus aan te nemen. De godsdienstoefeningen op de plaatsen werden des avonds druk bezocht en als het 's morgens nog duister was kwam men bijeen om nog eens het woord Gods te hooren, voor hij van de plaats vertrok. Van bekeeringen kon hij echter nog niet gewagen. Hij had een diepen indruk van zijne onmagt om menschen den eenvoudigen weg der zaligheid te doen verstaan, en zag het in dat alleen Gods geest zulks doen kon. Op sommige afgelegene plaatsen was ook de ontucht heerschende. Op het dorp had hij behalve twee katechizatiën, op Vrijdag avond in eenige huizen een bijbeloefening, die "maar altoos door dezelfde huisgezinnen bijgewoond werd, doch waarin men toch scheen behagen te hebben."

Den 21sten April 1856 nam hij met toestemming van Ds. Ballot de gekleurde gemeente van den Eerw. heer Kolbe over, die voor eene maand ter wille van zijne gezondheid naar de stad was gegaan, doch vóór de Eerw. Kolbe terug was, moest hij weder naar buiten om de bestelde godsdienstoefeningen waar te nemen. Ds. Ballot zorgde echter intusschen voor de gekleurde gemeente. In de Lange Kloof, alwaar hij godsdienst hield, was er eene school onder de leiding van zekeren heer Terburg, met wiens Katechizatie en onderwijs hij zeer opgenomen was. Te Vlakteplaats aan de Olifants Rivier was eene tweede school onder leiding van den heer Celarius, waarvan hij schreef: "Ik verblijdde mij de geschiktheid en vaardigheid te zien waarmede die broeder de school bestuurde; ook was ik zeer verwonderd de vordering te zien welke de kinderen in den korten tijd van vier maanden gemaakt hadden. De Heere schenke zijn zegen op dien arbeid."

Van deze reis teruggekomen op den 2 Juli vond hij den Eerw. heer Kolbe gereed om het dorp den volgenden dag voor goed te verlaten, en vernam verder dat het Londensche Genootschap "de gekleurde gemeente had opgegeven," en dat zij bij de Zending Commissie onzer kerk aanzoek gedaan had om opgenomen te worden, en hem (den heer Kretzen) tot haren leeraar te hebben. Daarover schreef hij als volgt: "Ik ben er niet op gesteld om georddend te worden, ik zou liever in mijne tegenwoordige betrekking willen blijven, hoewel ik gevoel dat, hoe ouder ik word, hoe bezwaarlijker mij dat gedurig reizen valt; doch ik vertrouw op God, en wanneer Hij ziet dat ik niet langer kan, dan zal Hij mij wel een stillen werkkring geven, om den tijd dien ik dan nog zal overig hebben, daarin door te brengen. Ik heb nu met toestemming van Ds. Ballot het opzigt over die gemeente op mij genomen, tot dat de Eerw. Zending Commissie daarover beslist zal hebben. Wil men niet dat alles tot de ellendige Puseyieten vervalle, dan moet er noodzakelijk iets gedaan worden, want de Proselieten-jagers van den Bisschop wenden alle moeite aan om die arme lieden over te halen."

Uit zijn verslag aan de Zending Commissie d.d. 29 December 1858 blijkt dat hij nog voortging met zijn werk onder de blanken in de gemeente George. Toen hij op de plaats van den heer de Jager in de Langekloof op het punt stond de godsdienstoefening te beginnen, kwam Ds. Neethling (Stellenbosch) onverwachts daar aan, zijnde op reis om voor het Theologisch Seminarium te collecteeren. Deze nam toen de godsdienst voor de kleine gemeente die er verzameld was waar tot stichting van allen en niet het minst van den heer Kretzen, die weinig onder het gehoor van anderen kwam. Over zijn werk onder de blanken schreef hij zeer hoopvol; de menschen ontvingen hem overal vriendelijk, spraken openhartig en vertrouwelijk met hem, en zoo had hij de gelegenheid om de dwalenden te regt te wijzen, de zonde te bestraffen en de bedrukten en moedeloozen te vertroosten.

Dan ging hij ook voort met zijne werkzaamheden onder de gekleurden. Daarover schreef hij: "aan Groot Brakrivier (de scheiding tusschen de gemeenten George en Mosselbaai) houd ik altoos den eersten Woensdag in de maand godsdienst en school in het Oude Tolhuis, die bezocht worden meestal door menschen uit de Mosselbaaische gemeente, die aldaar op de boerenplaatsen wonen. De heer Nicolaas Meyer, van Geelbeks Vlei, heeft het mij toegestemd, dat ik zoo dikwijls als het mij gelegen valt op zijne plaats voor de gekleurden kan godsdienst houden; daarvoor zal hij ook een gebouw verschaffen. Ik heb tweemalen van dat aanbod gebruik gemaakt, en had boven de honderd toehoorders bij de godsdienst oefening en het school onderwijs. Te Zorgfontein waar het huis van Azor te klein was, gaf de heer P. Terblanche, sr., ons zijn wagenhuis voor dat doel. De grootste hinder, schade en verderf voor het Christendom, en de beschaving onder de kleurlingen is de dronkenschap, die in 't algemeen onder blanken en gekleurden zoo heerschend is; en op vele plaatsen zijn de blanken de oorzaak van de dronkenschap onder de gekleurden, want zij drijven hun voordeel om drank aan de gekleurden ten duurste te verkoopen. Nooit werd dit zoo onbeschaamd gedaan als op de laatstgenoemde plaats, waar een der bezitters op den Zondag morgen, vóór de godsdienst begon, brandewijn aan de gekleurden verkocht en wel zooveel, dat sommigen te dronken waren om de namiddag godsdienst bij te wonen, Het treurigste is dat de bewerkers van dit kwaad dan met afschuw spreken over het gedrag van

" dat zwarte volk." Toch schijnt er bij vele kleurlingen een geestelijk leven te ontwaken : zij geven voor berouw over de zonde en een begeerte naar redding te hebben. Ik weet dat het menschelijk hart bedriegelijk is, doch het zal zichzelven openbaren, want eene stad op een berg liggende kan niet verborgen zijn. In de school op het dorp zijn er 115 kinderen met eene dagelijksche opkomst van 70. Gedurende het jaar zijn 21 tot lezen en 32 tot spellen gebragt. De gekleurde gemeente op het dorp heeft in dit jaar bijgedragen £46 13s. 3¾d., en bij de godsdienstoefeningen op de boerenplaatsen heb ik van hen ontvangen £9 18s. 9¼d."

In dit verslag verzocht hij de Zending Commissie hem £25 per jaar bij te zetten voor paarden voeder, een bedrag hem door den kerkeraad van George toegezegd, maar te worden gevonden uit de collecten in de buitengemeente, die echter nooit zoo veel bedroegen. Hij bood aan om dan die collecten in de zendingkas te storten.

Zijne begeerte was eene school op de plaats Jonkershoek, in de gemeente Mosselbaai, voor gekleurde kinderen te stichten. In een onderhoud met Dr. Innes, Superintendent-Generaal van Orderwijs, had dezen hem geraden eene opgave van het getal kinderen aan Dr. P. E. Faure te zenden, die dan aanzoek om ondersteuning moest doen. Hij zou dan den gekleurden onderwijzer van George daar plaatsen, en hem doen vervangen door een ander uit Genadendal die hem toegezegd was. Doch een jaar was verloopen sedert de lijst van 104 kinderen verzonden was, en nog had hij geen antwoord ontvangen. Ook had hij plan op de plaats Noordkuil, waar er 94 gekleurde kinderen waren, een onderwijzer te plaatsen. Dan waren er nog andere plaatsen in die gemeente die zeer geschikt waren voor scholen en waar hij de medewerking van Ds. Horak zou hebben. " Mijn plan," schrijft hij, " is om daar één gekleurden onderwijzer aan te stellen en dien alle jaren te verplaatsen; dan kunnen de gekleurden onder de boeren blijven wonen en de kinderen leeren dan toch lezen en een weinig schrijven. God geve uit genade dat mijn of een ander beter plan ten uitvoer mogt gebragt worden."

Kerk in 't Huis.

DE GROOTE VERDRUKKING.

Lukas 21 : 36. " Waakt dan te aller tijd, biddende, dat gij moogt waardig geacht worden te ontvlieden al deze dingen, die geschieden zullen, en te staan voor den Zoon des menschen."

DAT er een tijd van uiterste benauwdheid over de inwoners der wereld zal komen, wordt duidelijk in de Schrift geleerd. Daniel spreekt er van als " zulk een tijd der benauwdheid, als er niet geweest is, sinds dat er een volk geweest is, tot op dien tijd toe,' (12 : 1). Dat de Heiland het oog heeft op dien zelfden tijd is duidelijk uit Matth. 24 : 21, " want alsdan zal groote verdrukking wezen, hoedanig niet geweest is van het begin der wereld tot nu toe, en ook niet zijn zal." Zie ook Markus 13 : 19. Lukas zegt: " Er zullen teekenen zijn in de zon en maan en sterren, en op de aarde benauwdheid der volken met twijfelmoedigheid . . . . en den menschen zal het hart bezwijken van vrees en verwachting der dingen, die het aardrijk zullen overkomen," (verzen 25 en 26). In Openb. 9 : 6 wordt gesproken van een tijd wanneer " de menschen den dood zullen zoeken en zullen dien niet vinden ; en zij zullen begeeren te sterven en de dood zal van hen vlieden;" terwijl de schare met lange witte kleederen voor den troon beschreven wordt als " die uit *de groote verdrukking* komen," (7 : 14).

Dat die tijd nog in de toekomst ligt blijkt uit de beschrijving die de Heere er van geeft, en dit wordt dan ook door alle bijbelonderzoekers geloofd. Het eenig verschil dat hierover bestaat, betreft de vraag :

WANNEER ZIJ PLAATS VINDEN ZAL?

Waar die tijd van benauwdheid der volken, die groote verdrukking, geplaatst moet worden ? En daarvoor is er tweederlei meening.

Het behoeft nauwelijks aanwijzing dat die groote verdrukking aan de komst des Heeren in heerlijkheid moet voorafgaan. De Heiland zelf zegt het met zoo vele woorden, Matth. 24 : 29 en 30, " en terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden . . en alsdan zal in den hemel verschijnen het teeken van den Zoon des Menschen ; en dan zullen alle geslachten der aarde weenen, en zullen den Zoon des Menschen zien, komende op de wolken des hemels, met groote kracht en heerlijkheid." Zij die gelooven, dat wij slechts eene openbare komst des Heeren in heerlijkheid te verwachten hebben, meenen dat de groote verdrukking onmiddellijk daaraan voorafgaat, en dat de geloovigen dien bangen tijd zullen moeten doormaken met de wereld.

Dan zijn er weer anderen, die lettende op de woorden van onzen tekst, meenen, dat de geloovigen aan deze benauwdheid der volken zullen " ontvlieden." Zij meenen hierin gesteund te worden door de belofte des Heeren aan de gemeente van Filadelfia (die met Laodicea, als de buitenste armen van den gouden kandelaar, de twee zijden of karakter-trekken van de kerk van de laatste dagen vertegenwoordigt) ; " Omdat gij het woord mijner lijdzaamheid bewaard hebt, zoo zal ik ook u bewaren uit de ure der verzoeking (beproeving), die over de geheele wereld komen zal, om te verzoeken die op de aarde wonen," Openb. 3 : 10. Zij stellen derhalve eene komst des Heeren uitsluitelijk voor zijne geloovigen, levenden zoowel als dooden, die aan de groote verdrukking vooraf zal gaan. Zij meenen, dat die komst beschreven wordt door Paulus in 1 Thess. 4 : 15—17 ; dat alzoo de ware geloovigen aan al deze dingen ontvlieden en voor den Zoon des Menschen staan zullen, en dat de tijd van benauwdheid vallen zal tusschen de komst des Heeren om zijne geloovigen tot zich te nemen en de komst des Heeren met groote kracht en heerlijkheid, om den verdrukkers vergelding te doen en het duizend-jarig rijk op aarde te stichten. Zij meenen verder, dat in die groote verdrukking belijders die niet waardig geacht zullen worden om haar te ontvlieden, tot beslissing zullen, gedreven worden, en die schare uitmaken zullen die uit " DE *groote verdrukking* " gekomen zijn.

Hoe het zij, of de ontvlieding zal zijn door eene komst des Heeren, die de opname der geloovigen ten doel heeft, of op eene andere wijze,—daar toch " de Heere weet de godzaligen uit de verzoeking te verlossen" (2 Petr. 2 : 9) ; dit is duidelijk, dat de Heere in onzen tekst zoodanige verlossing aan de geloovigen voorhoudt, en die van zoo groote beteekenis acht, dat hij ze tot gedurige waakzaamheid en gebed daarom vermaant.

DE DUUR DIER VERDRUKKING

zal voor een beperkten tijd zijn. De Heiland zegt, Matth. 24 : 22, " zoo die dagen niet verkort worden, geen vleesch zou behouden worden ; maar om der uitverkorenen wil zullen die dagen verkort worden." Daniel spreekt er van als voor een bestemden tijd, bestemde tijden en eene helft," (12 : 7) ; en Johannes, die oogenschijnlijk het oog heeft op diezelfde plaats in Daniel, zegt : " in de dagen der stem des zevenden engels, wanneer hij bazuinen zal, zoo zal de verborgenheid Gods vervuld worden, gelijk hij zijne dienstknechten, den profeten, verkondigd heeft," Openb. 10 : 5—7. Vóór de zevende engel gebazuind had

vermeldt hij van de twee getuigen, die 1,260 dagen profeteerden en die door het beest uit den afgrond gedood werden. De heerschappij van dit beest, dat godslasteringen spreekt tegen God en zijnen naam, en macht heeft den heiligen krijg aan te doen, zou 42 maanden duren. (13 : 5—7). Wat nu ook al de verklaring van deze profetische voorstellingen moge zijn, zooveel is echter zeker dat die bange tijden van beperkten duur zullen zijn.

ONZE ROEPING.

"Waakt dan te aller tijd," Als er een woord is dat dikwijls op de lippen des Heeren was, en waarop hij bijzonder nadruk legde, als Hij sprak van zijne wederkomst, dan is het, *Waakt*. Hij zou komen als een dief in den nacht; ten dage en ter ure die men niet weet; hij zou komen als men meende dat zijne komst nog ver af is. En daarom moesten de geloovigen waken. Hier is het weder "waakt *te aller tijd*," dat gij moogt waardig geacht worden al deze dingen te ontvlieden en te staan voor den Zoon des Menschen. De weg om onwaardig geacht te worden is met "brasserij en dronkenschap en zorgvuldigheden dezes levens" bezwaard te worden. De wereld slaapt; 't is haar slaaptijd; en het is moeielijk wakker te blijven als allen slapen; als allen zoo rustig daar henen leven. O dat belijders niet mede in slaap gesust worden, door hen die roepen: "Vrede, vrede en geen gevaar!"

"Bidt" dat gij moogt waardig geacht worden al die dingen, die geschieden zullen, te ontvlugten. Die dingen zullen voorafgaan aan de komst des Zoon des Menschen in eene wolk met groote kracht en heerlijkheid. Weest wakker opdat gij ze, als zij beginnen te geschieden, kunt opmerken; en bidt dat gij waardig moogt geacht worden ze te ontvlieden en te staan voor den Zoon des Menschen.

Wakker, bezig in het werk des Heeren in tegenstelling tot de slapende wereld; biddende,—in levend verkeer met Hem die staat te komen,—zoo alleen zullen wij het begin dier bange tijden kunnen opmerken, en omhoog zien, onze hoofden opwaarts heffende, omdat onze verlossing nabij is.

Boekbeschouwing.

VAN de Heeren DUSSEAU & Co. ontvingen wij de volgende :—

1. *Zuid-Afrikaansche Historie-bibliotheek* : LIEFDE EN PLICHT. Een uit de reeks vroeger door ons aangekondigd, net gedrukt, goed geschreven, van platen voorzien en tegen 2s. 9d. postvrij verkrijgbaar. Dit boekske handelt over Slachtersnek. Maar waarom Slachtersnek vereeuwigd? "Daar zal eenmaal een dag kom, dat jij net als ons alles verwenscht wat Engelsch en Engelschgezind is." Wij hopen dat die dag niet komen zal, en dat D'Arbez door zijn schrijven niet daartoe bijdragen zal. Van harte onderschrijven wij het woord uit de Heilige Schrift door hem in den mond van Paul Kruger gelegd: "Mij komt de wraak toe; ik zal het vergelden, zegt de Heere" —al laat hij daarop volgen: "Slachtersnek zal nooit vergeten, noch vergeven worden," ofschoon die uitdrukking getemperd wordt door de uitspraak, "doch wreken mogen wij dien niet."

2. *Leesboekjes.* Standaard II, Standaard III en Eerste Leesboek door H. VISSCHER, onderwijzer te Rustenburg, tegen 1s. en 1s. 3d. Taferéelen uit de Kerkgeschiedenis, Standaard IV door denzelfden schrijver. Wij bevelen deze boekjes zeer aan. Zij zijn goed, goedkoop, doelmatig, en naar onze meening uiterst geschikt voor Z. Afrika.

3. NAMEN EN ZAKEN IN DEN BIJBEL. Handboekje ten dienste van onderwijzers, catechisanten en anderen door H. N. DEMPERS. Meer dan een leeraar in het onderveld zal den schrijver nog danken voor zijn boekje. Het bevat een lijst der Bijbelboeken: de groote Bijbelgebeurtenissen: naamlijst der Apostelen, Koningen van Israel: de tien geboden. de tien plagen, gebed des Heeren, twaalf Artikelen en dergelijke zaken meer. Het kost slechts *drie pence*.

4. *De jonge lidmaat*, door een Predikant der N. G. Kerk. Prijs 1s. Wij begroeten met vreugde den tweeden druk van dit werkje, dat zeer geschikt is in de handen der jeugd te worden gesteld na de aanneming.

5. *Zionsliederen.* Dit boekje is nu tegen *zes pence* te verkrijgen. Het mag wel een ruim debiet hebben. Voor Zondagschool en bidstond bestemd en geschikt.

6. *Bekende kinderversjes*, geïllustreerd door Elisabeth Brandt, tegen 1s. Een kinderboekje met prenten en oude welbekende versjes.

7. ZIENDE OP JEZUS door Ds. Andrew Murray (2de druk) 6s. postvrij. Dit boek is reeds zoo bekend, dat het geen verdere aankondiging behoeft. Het is eene praktische verklaring van den brief aan de Hebreen, en tevens eene Handleiding voor het geloofsleven.

Stemmen voor waarheid en vrede, Evangelisch tijdschrift voor Protestantsche Kerken onder redactie van Dr. A. W. Bronsveld. Prijs per jaar 18s. postvrij.

Jaren reeds—ten minste vijf-en-twintig jaren—leest schrijver dezes het hier aangekondigd tijdschrift. 't Is ons altijd een genot geweest, en niet het minst de "Kroniek" uit de pen van den Redacteur. Vraagt ons een student: welk Nederlandsch tijdschrift beveelt u ons aan, wij noemen altijd het allereerst de "Stemmen." Een "Bloemlezing" ligt nu voor ons en is zeker in vele handen gekomen. In een vorig nommer hebben wij er iets uit overgenomen. Daarheen verwijzen wij. De Redacteur wenscht dat zijn tijdschrift in Z. Afrika meer bekend worde, en zendt een groet aan zijn vrienden in het verre Zuiden. Zendt hem uw groet terug, geachte lezers, door in te teekenen op het tijdschrift. Het zal u niet berouwen. Het heeft schrijver dezes nooit berouwd. Met steeds klimmende belangstelling leest hij de "Stemmen voor Waarheid en Vrede."

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van :—

Eerw. G. W. van de Bos, Kaapstad, 5s; Eerw. B. Frijlinck, Nyassaland, 5s; Ds. J. H. van Wijk, Smithfield, 5s; J. J. Roux, Griquastad, 5s; Mevr. P. Potgieter, Waterberg, 15s; Eerw. Rath, Stellenbosch, 5; H. J. Bosman, Utrecht, £2 15s; P. J. J. Slabbert, Jansenville, 5s; Ds. M. L. Fick, Potchefstroom, 10s; Ds. P. Roux, Senekal, 5s; J. van Rooyen, Senekal, 5s; H. J. Grobler, Pietersburg, Z.A.R., £1; P. le Roux, Wellington, 10; Rechter H. Stuart, Bloemfontein, 5s; J. F. le Clus, Stellenbosch, 5s; M. G. Potgieter, do, 5s; J. G. A. Knoetze, Jansenville, 5s; J. A. Smuts, Riebeek West, 5s; F. M. v. d. Ahee, Murraysburg, £2; Ds. H. F. Schoon, Ladismith, Natal, 10s; B. J. Nowitz, P.O. Rietvlei, 5s; D. L. G. Oosthuizen, Machadosdorp, Z.A.R., 5s.

Kaapstad, 2 Mei 1898. C. F. J. MULLER.

DEEL VII.
No. 2.

KAAPSTAD.

JUNI,
1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

HET EDIKT VAN NANTES. Frankrijk heeft deze heugelijke gebeurtenis niet vergeten. De Kerk te Nantes heeft feestgevierd op den 31sten Mei, den 1sten en 2den Juni. Zij gaat een medaille slaan ter gedachtenis aan dit feest, en een boek uitgeven, geillustreerd, waarin belangrijke mededeelingen zullen worden gedaan aangaande het feest, met herinneringen uit den ouden tijd. Mannen als WEISS, de geschiedschrijver, DE FELICE, en onze vriend Mr. BOEGNER, directeur van de Fransche zending en anderen hebben het woord gevoerd. Het doet ons genoegen te zien, dat Frankrijk het Edikt van Nantes niet heeft vergeten. Onze stem is misschien in Zuid Afrika geweest, als die van een "roepende in de woestijn." Het Hugenoten-bloed vloeit toch in Fransche aderen!

SPANJE EN DE JODEN. Geen volk misschien heeft zooveel moeten lijden als het Joodsche volk. De Christen heeft den Jood te allen tijde op de wreedste wijze vervolgd. In de middeleeuwen—zoodra er eene plaag of pestilentie uitbrak—moest de Jood het ontgelden. Toen de Zwarte Dood in Beijeren heerschte werden *twaalf duizend* Joden gedood. In de kleine stad Erfurt kwamen *drie* duizend aan hun einde. In Straatsburg is de Rue Bruleé een blijvend monument van de verbranding van *twee duizend* Joden, die beschuldigd werden de fontein te hebben vergiftigd en de plaag van 1348 te hebben veroorzaakt. In het kasteel te Chinon, bij Tours, werd een ontzaggelijke sloot gegraven, met brandend hout gevuld, in welk vuur 160 Joden werden geworpen. Zelfs in 1527 werd te Pavia, bij het uitbreken van de plaag, het graf van den heiligen Bernardino bestormd, die in zijn leven een bittere vijand der Joden was, en een gebod uitgevaardigd, dat de Joden zouden worden verbannen, zoo de heilige tusschenbeide wilde komen.

***

In geen land misschien werden de Joden zoo vervolgd als in het Roomsch-Katholieke Spanje. Het verhaal van hun lijden perst onwillekeurig ons diepste medelijden af. In 1492 werd het edikt van verbanning uitgevaardigd: duizenden moesten het land verlaten. Abarbanel, de groote Joodsche geleerde, wierp zich aan de voeten van koning en koningin in het belang van zijn volk. Hij bood een groote geldsom aan in den naam van het Spaansche Jodendom. Doch

Torquemada, het hoofd der Spaansche Inquisitie kwam te voorschijn met een groot kruis en riep: "O Koning, Judas verkocht den gekruizigde voor 30 zilverlingen. Verkoop hem nu voor een grooter som, en voor Gods rechterstoel zult gij daarvan rekenschap moeten geven." De Inquisitie zegevierde. Doop of . . . . verbanning was de leus. En ziet wat gebeurde. Het gansche ras—300,000, 650,000, 800,000 naar verschillende schattingen—trok heen, alles verlatende. En waarheen? Sommigen naar Frankrijk, anderen naar Italie, weer anderen naar Morocco. Veel moesten zij ondergaan. Aan boord van een vaartuig dat een groot aantal naar Afrika vervoerde brak de pest uit. De kapitein beschouwde dit een oordeel Gods over de kinderen der besnijdenis en zette ze aan wal zonder voedsel. Daar leden ze onnoemelijke smarten. Velen kwamen om van honger. Niemand wilde ze ontvangen. Te Fez in Afrika liet men ze niet binnen de stadsmuren komen. Op het dorre zand sloegen zij hun tenten op, doch hadden niets te eten. Als dieren, kruipende op den grond, moesten zij leven van het gras dat zich hier en daar vertoonde. Een Arabier verkrachtte een Joodsch meisje vóór de oogen van haar vader, en doorstak haar toen met een dolk. Eene moeder, in wanhoop omdat haar kind kermde van honger, sloeg het dood met een grooten steen. Velen verkochten hunne kinderen voor brood. Zeeroovers vielen op hen aan, staken velen in hun schip, en verkochten ze als slaven. Doch waartoe meer? Arm Israel! De Christen heeft eeuwen lang zich op u gewroken. Uw oordeel echter is uit God! Da Costa heeft het treffend gezegd:—

Vervuld is 't wraakwoord der profeten,
Vertrapt, de kroon van onze kruin;
Onze eer en roem en rang vergeten;
Het Godlijk koninkrijk in puin!
Wij keurlingen der keurelingen,
Wij thans der volken smaad en spot!
Bloot voor des minsten woestaarts dwingen
Wij onderdanen eens—van God.

———

Leer-plicht.

In Nederland heeft de Regeering een ontwerp ingediend ter regeling van den leerplicht. Hieromtrent vinden wij het volgende in de "Stemmen voor Waarheid en Vrede! "Wij hopen bewaard te blijven voor intellectualisme, voor overschatting van het weten, en van het onderwijs op zichzelf. Maar kinderen, die zelfs van de allereerste beginselen van alle kennis verstoken blijven, zijn toch wel diep te beklagen en verhoogen niet de kracht van ons volk. Landgenooten die niet lezen kunnen, zijn ook niet in staat het Boek der boeken te onderzoeken en vermeerderen het aantal van menschen, voor wie de weg ten hemel (gelukkig) wel niet is gesloten, maar die een der eerste hulpmiddelen missen, om toe te nemen in de kennis der H. Schriften, die wijs maken tot zaligheid. Daarom juichen wij als Nederlanders en als Protestanten de poging toe, om onder ons de onwetendheid te bestrijden. De Minister wil, dat de kinderen op school zullen blijven tot hun 13de jaar. De leertijd zal zich dan moeten uitstrekken over 7 jaren, van het 6de tot het 13de jaar. Ja, op sommige plaatsen zal die tijdsruimte nog veel grooter zijn, want de schoolautoriteiten leggen, waar zij dit gedaan kunnen krijgen, reeds beslag op kinderen van 4 jaar." Tegen dit laatste verklaart zich deze schrijver, omdat zulk een ontwerp de overschatting van de school in de hand werkt. "Het belast de school, het ontlast het gezin." Het beginsel van *schooldwang* wordt echter door den schrijver gereedelijk erkend. Is de tijd voor schooldwang, of beter uitgedrukt, *leerplicht*, ook niet in ons land aangebroken? Wordt leerplicht in het beschaafde Nederland noodig geacht, hoeveel te meer in Zuid Afrika, waar de onkunde nog altijd zeer vele offers eischt. Wij zijn verblijd te vernemen, dat de heer Theron, President van den Afrikaner Bond, op dit punt voet bij stuk houdt en voorwaarts streeft.

———

De Oostenrijksche taalkwestie in een nieuwen vorm.

De Oostenrijksche taalkwestie heeft dezer dagen een eigenaardige wijziging ondergaan. De studenten aan de Oostenrijksche Hoogescholen, te Weenen, Praag, Brunn, Gratz, Innsbruck kwamen in opstand tegen de authoriteiten, en daaruit ontstond een rassen-storm heviger dan Zuid Afrika heeft gekend sedert de twee lands-talen met elkaar in botsing kwamen. Een vonkje werd tot een vlam aangewaaid. De regeering had namelijk de Praagsche studenten verboden hunne studentenkleuren in het openbaar te vertoonen. Dit werd beschouwd als een ingrijpen in de rechten van den vrijgeboren student. In Oostenrijk oefent het studenten lichaam geen geringen invloed uit. Ministers zelven hebben respekt voor studenten. Men vergeet het niet licht, dat de strijd voor vrijheid in het jaar der revolutie 1848 in de aula der Universiteit te Weenen begon. Het eerste slachtoffer voor de vrijheid was een Weener-student, wiens naam nog leeft in de volksliederen. Van daar dat de liberale en radikale pers den student in zijn opstand steunt, en dat het volk hem beschouwt als een levend protest tegen overheerschiug en tirannie. Toen dus de studenten de lessen hunner professoren niet wilden bijwonen, omdat zij hun "kleuren" niet mochten vertoonen, werd de eenvoudige studentenkwestie een politieke kwestie van belang. Een vergadering van het Ministerie werd te Weenen gehouden. De verschillende rectoren der Hoogescholen kwamen overeen de regeering aan te bevelen, de professoren toe te laten hunne "lezingen" vooreerst te staken.

***

Hierbij bleef het niet. In de *aula* der Weener-universiteit kwamen Slaven en Duitschers met elkaar in botsing: één student van het anatomisch-instituut werd zwaar gewond. Het chemisch laboratorium werd gesloten. De Duitsche studenten te Praag die het middenpunt vormden van deze beweging, ontvingen telegrammen van deelneming uit vele Oostenrijksche steden en ook uit Duitschland. De Slaven-studenten in Weenen weer werden gesteund door hun Czech-collegas uit Praag. Zoo ontspon zich allengs een nieuwe taalkwestie. De Slaven riepen om nieuwe opvoedings-inrichtingen in hun eigene taal. Duitsche studenten wilden geen Czech-bier meer drinken. Slaven wilden geen Duitsch meer spreken. Een babelsche spraakverwarring ontstond, waaruit men gelukkig geholpen werd door het gebruik van de

latijnsche taal. Men ging nog verder. De Duitschers begonnen te roepen: weg van Praag! wij willen onze eigene Universiteit. De Slaven weer riepen: Weg van Gratz! weg van Weenen! terwijl de Slavische meerderheid in den Raad van Carniola met ernst begon te denken aan eene nieuwe Slavische universiteit te Laibach. De Czechs in Moravie dringen evenzeer aan op afzonderlijke opvoedingsinrichtingen: en aan den anderen kant wil men te Gratz het Duitsch element nog meer versterken. Zaken namen zulk eene wending, dat de eerwaardige Keizer tusschenbeide moest komen en moest verzoeken, dat de Universiteit zou gesloten worden onder zekere bepalingen, die streng zijn met het oog op de toekomst, maar van het voorledene zwijgen. De studenten behaalden de overwinning.

VRIJE KERK VAN SCHOTLAND.

"Young people's free church day Our Home Missions"—zoo luidt de titel van een brochure op onze tafel. Een zucht outsnapte ons. Hoe weinig betrekkelijk wordt er gedaan om *onze* kinderen aan *onze* kerk te binden. De leer vindt allengs ingang, dat kerkgenootschappen *weinig*, de kerk *alles* beteekent. Daar nu tot de kerk alle geloovigen behooren komt het er niet op aan of men *ons* dan wel een *ander* kerkgenootschap kiest. Tot op zekere hoogte kunnen wij dit overnemen. Maar dan slechts binnen zekere perken. De Vrije Kerk heeft echter het oog op haar eigen roeping en werk. Zij vergadert de lammeren der kudde en brengt ze onder de hoede harer eigene herders. Een krachtig gemeentelijk leven leidt tot een wakker leven voor het koninkrijk Gods. De parochie van den Christen is de wereld, en Christus is voor het menschdom.

***

Vele mannen gordden zich aan in de Vrije Kerk van Schotland tot de taak van de opheffing der gezonkenen in de groote steden. Onder de voorgangers, de leiders in deze beweging, moeten wij allereerst noemen *Dr. Chalmers*, die op vier-en-zestig-jarigen ouderdom in eene der achterbuurten van Edinburg een werk begon dat nog heden ten dage kracht uitoefent. Hij noemde dat deel der stad "mijn tuin." Uit de opperkamer waar men het eerst bijeenkwam is ontstaan de *West-Port Home Mission*, onder den Heer *Tasker*, "een genie op het gebied der inwendige zending." In GLASGOW begon *Dr. R. Buchanan* een werk van belang in de zoogenaamde "Wynds," de pest-vlek dier stad. Op den eersten avond moesten zij hun opperkamertje bereiken met behulp van een buitentrap die gevaarlijk was en waggelde onder den voet. Dr. Buchanan preekte in de open lucht staande soms op een geleende stoel. In 1854 was hij in staat de *Wynd Kerk* te bouwen. Men voorspelde onheil, teleurstelling, geldelijk verlies. Doch dat kleine kerkje werd een bijenkorf, waaruit zwerm na zwerm toog om elders een nieuwen korf te vinden. De eerste predikant dier gemeente was de Heer *D. MacColl*, die zes nieuwe gemeenten stichtte en vijf kerken bouwde. *Fountainbridge*, EDINBURG, was het distrikt door *Ds. J. H. Wilson* verkozen, en is geworden een middenpunt van licht en leven en zielsverkwikking in eene verwaarloosde buurt.

Onder verwaarloosde kinderen werd gearbeid met lust en moed en veel zelfopoffering. Hierin wees *Dr. Guthrie* den weg aan. Wat hij voor de verlorenen op de straten van Edinburg gedaan heeft zal de eeuwigheid alleen openbaren. Doch ook aan deze zijde des grafs ontving hij loon voor zijn arbeid. Een vriend verhaalt het, dat hij op een Zondag avond in Nieuw York preekte. Dr. Guthrie werd verwacht, doch was niet gekomen. Na den dienst kwam er een goedgekleed man met vrouw en kinderen voorwaarts en sprak den leeraar toe. "Ik was een wees op de onvriendelijke straten van Edinburg gelaten en mijne vooruitzichten waren donker. Ik was een der eerste jongens door Dr. Guthrie in zijn school opgenomen. Wat ik heb voor tijd en eeuwigheid dank ik aan die school. Ik zou hem gaarne de hand drukken voor ik sterf."

***

Wat een les voor Zuid Afrika! Onze arbeid ligt aan de verwaarloosden. Mannen als Di. Moorrees en Marchand, Pienaar en Prof. De Vos moeten gesteund worden in hun veelbelovenden arbeid. Dat werk ligt voor onze deur. De Opleidingsschool te Wellington moet uitgebreid worden en op zelfstandigen bodem staan. Arbeiders hebben wij noodig voor de achterbuurten der Kaapstad, waar de taal die gesproken wordt de taal is onzer kerk. Arbeiders hebben wij noodig voor de binnenlandsche zendinggemeenten die er reeds zijn, of moeten en zullen zijn in de toekomst. Arbeiders hebben wij noodig, die als evangelisten moeten rondgaan in onze uitgebreide Onderveldsche gemeenten. Aan arbeid der liefde ontbreekt het Gode zij dank niet. Het Kinderzendinghuis, de Dorcasstichting, het oude Mannenhuis, het Weeshuis, het Te Huis te Durbanville, het Doofstommen-instituut te Worcester zijn teekenen van een ontwaakt Christelijk leven. Maar er moet nog meer komen. De weg is geopend. Langs dien weg hebben wij te wandelen.

***

Op één punt staan wij waar wij jaren geleden stonden. Onze grootere gemeenten blijven onverdeeld, en die onverdeelde gemeenten worden toevertrouwd aan EEN man. In de maand Februari 1893 werd er eene Conferentie te Stellenbosch gehouden, ten einde vooral drie vragen te bespreken: t.w. Het onderwijs der kinderen, de verarming onzer Afrikaansche bevolking, de voorziening in hare geestelijke behoeften. Onder dit laatste hoofd sprak de Commissie, bestaande uit Di. J. H. Neethling, A. Moorrees, A. Murray, B. Marchand en J. I. Marais haar oordeel uit over de noodzakelijkheid van eene vermeerdering van gemeenten in de volgende bewoordingen:—

"De tijd ontbrak ons, om op de Conferentie aan het derde punt onze volle aandacht te wijden. Het werd ons echter duidelijk, dat ons volk op verre na niet zoo godsdienstig is als men meent. Er zijn duizenden die niet onder behoorlijke geregelde bearbeiding komen. De uitgestrektheid van sommige gemeenten is onzettend, en het ledental groeit aan zonder dat men de leden altoos bereiken kan met de geregelde prediking des Evangelies. Riversdal telt 5,000 zielen en 2,200 leden; Calvinia heeft 4,600 zielen te verzorgen, met 2,170 leden; Oudtshoorn is verantwoordelijk voor 6,300 zielen en 2.700 leden; en Piketberg heeft 4,500 zielen

en 1,950 leden te bearbeiden. Zulke gemeenten kunnen onmogelijk door éénen man worden behartigd. De vraag wordt dus eene zeer ernstige; moeten wij niet hebben *meer leeraars, meer gemeenten, meer kerk plaatsen?"*

Wil onze kerk hare roeping vervullen tegenover de duizenden aan hare zorg toevertrouwd zij zal gevolg moeten geven aan dezen wenk. Er moeten zijn: meer gemeenten, meer leeraars, meer rondreizende evangelisten, meer gelegenheden tot evangelie-verkondiging.

DE WET OP AANSTEKELIJKE ZIEKTEN.

Weldra zullen kerkeraden in de gelegenheid zijn de petities tegen deze wet te onderteekenen. Daar menigeen nog niet op de hoogte van zaken schijnt te zijn is het van belang voor ons te zien, hoe schadelijk dergelijke wetten in andere landen werken. De heer Solomon heeft jaren geleden ten duidelijkste aangetoond, op welke wreede, onmenschelijke wijze deze wet in Zuid Afrika werd gehandhaafd en men beijverde zich de wet te doen herroepen. Stemmen gaan op uit Duitschland, uit Frankrijk, uit Belgie tegen die wetgeving. Hooren wij enkele van die stemmen. Dr. MAURIAC, geneesheer in het Hospitaal du Midi, Parijs, die twintig jaren geleden die wet noemde "het palladium der publieke welvaart" spreekt een andere taal in zijn werk over de Syphilis: "Gij eischt van die ongelukkigen een waarborg voor uwe gezondheid, maar welke waarborg geeft gij haar? Niets hoegenaamd. Gij besmet haar, en wilt niet besmet worden. Gij poseert als slachtoffers, en gij ontgaat alle verantwoordelijkheid op dit punt......... Laten geneesheeren tegen het kwaad uit prostitutie ontstaan ieder mogelijk redmiddel aanwenden. Maar men stake alle strenge maatregelen tegen *vrouwen alleen,* of moet men zulke maatregelen ter wille van de gezondheid gaan toepassen, men onderwerpe de mannen zoowel als de vrouwen daaraan...... Hoe vele laag gezonken wezens, treft men niet onder de mannen aan die gevaarlijker zijn dan de vrouwen! .... Een man mag de vrouw aanspreken, haar verleiden, haar besmetten. Er zijn geen wetten tegen hem. Maar doet de vrouw iets dat naar solicitatie lijkt, dan grijpt men haar, sluit haar op, en onderwerpt haar aan de ergste en meest lafhartige vernederingen."

***

Herr *Bebel,* lid van den Reichstag, schrijft uit Berlijn:—"Deze inrichtingen zijn niet noodig en niet verdedigbaar. Geneeskundigen verklaren het nu, dat het onderzoek der vrouwen geen waarborg levert tegen het verspreiden dezer ziekten. Mijns inziens zijn die wetten nutteloos om de volgende redenen:—(1). Waar zij bestaan komt slechts een gering aantal onder de termen der wet. In Berlijn werden slechts 4,039 uit 50,000 onderzocht. (2). Geneesheeren moeten het erkennen, dat de vrouw heden rein verklaard een uur daarna aangestoken kan zijn door een onreinen man, en dus een middel van besmetting voor anderen. (3). de regulatien maken mannen roekeloos, en degradeeren de vrouwen tot het uiterste." Herr Bebel dringt er op aan, dat onrechtvaardigheid deze wet kenmerkt daar de minst schuldige, nam. de vrouw, wordt vervolgd en onderdrukt, terwijl de man vrijgaat. "De gansche inrichting is een schande op een staat die zich Christelijk noemt, en een schandaal in onze hedendaagsche beschaving." Zulke krachtige taal teekent. Toch zijn er apologeten voor dit schandaal in ons Parlement. Toch zijn er Christenen, die voorbijgaan met den uitroep, "ben ik mijn zusters hoeder?" Onze lezers duiden het ons niet ten kwade, dat wij zulke "teedere zaken" hier behandelen. Als een huis aan brand is zal de redder der inwoners doordringen tot de slaapkamers en redden wie er te redden valt. Er is een valsche schaamte die niets uitricht!

1648 EN 1848.

Weinigen schijnen er aan te denken—want in Zuid Afrika weet men al heel weinig van de geschiedenis der wereld,—dat het jaar 1898 ons in de gedachten terugvoert naar twee groote gebeurtenissen—den Munsterschen vrede van 1648, en het Revolutie jaar 1848. Geen vriend van godsdienst-vrijheid mag den Munsterschen vrede uit de gedachte verbannen. Geen denkend mensch zal licht de revolutie van 1848 vergeten. De Christen vooral zal het niet durven vergeten, dat God in 1648 Europa zijn kostelijkste kleinood schonk, en in 1848 ons deed zien welke onheils-krachten er nog sluimeren in de woedende volksmenigte. Niemand heeft het beter voorgesteld dan Da Costa. Gaarne haalden wij hier aan het heerlijk gedicht van dien bezielden zanger—"1648, 1848." Het slot echter past ook op onze tijden en toestanden:—

't Menschdom vraagt zich, welk een toekomst bij dien blik haar loop begon?
O die toekomst—door den Christen wordt zij glorievol verwacht!
Als de God der eere dondert en den dag verkeert in nacht,
Antwoordt onder onweersgalmen diep van uit het heiligdom
Bij een koor van hemelspsalmen 't jongste woord Zijns Woords: IK KOM.

De door God Gevormde Evangeliedienaar.

(FEESTREDE UITGESPROKEN TE WELLINGTON, 8 MEI 1898, DOOR PROF. HOFMEYR.)

GELIEFDE GEMEENTE,—Ik ben blij dat ik hier ben om aan uw feestvreugde deel te nemen; om met u den Heere te danken, dat uw geliefde leeraar vandaag zijn zevenstigste levensjaar, en 't vijftigste zijner Evangeliebediening gaat voltooien. Ik herinner mij den tijd dat hij in Nederland werd geordend; want zijn laatste was mijn eerste studiejaar aan de Utrechtsche Universiteit. Ook herinner ik mij den dag toen hij, nu ruim zesentwintig jaren geleden, zijn intrede deed in den arbeid onder u; want 't was mij te beurt gevallen de bevestigingsrede te houden. Dit een en ander droeg er toe bij, dat ik te gereeder in 't verzoek bewilligde, om heden morgen bij den aanvang uwer driedaagsche feestviering, de predikbeurt te vervullen.

"En wat," zoo vraagt gij mij, "zal 't onderwerp uwer rede zijn?" Ik zal 't u zeggen. Toen ik biddend naar een gepast onderwerp zocht, viel mij I Tim. 4: 16 te binnen, en meende ik in dat woord te hebben gevonden wat ik

zocht. Ik vond er in een beschrijving van den *Evangeliedienaar die zich door God tot een vruchtbaren dienst des Woords laat vormen.* Ik zeg *door God*; want wat zulk een Evangeliedienaar ook aan den mensch moge te danken hebben, toch blijft het waar, dat het God en niet de mensch is, die hem vormen kan tot wat hij wezen moet. 't Is alleen door de genade Gods, dat hij de dubbele vermaning, die ons tekstwoord bevat, kan gehoorzamen, en den dubbelen zegen, waarvan dit woord spreekt, kan ontvangen, dat hij zóó *op zichzelven en op de leer kan acht geven, en zoo daarin volharden, dat hij met zichzelven ook zijn hoorders behoudt.* De menschen, die met God tot de vorming van den Evangeliedienaar mogen samenwerken, dragen de brandstof aan, en hoe voortreffelijker de brandstof is, des te beter; maar van God komt het vuur dat de brandstof verteert, en omzet in een heilige offervlam.

Laat mij u zeggen welke gedachten, onder anderen, in mij zijn opgestegen, terwijl ik peinsde over deze vermaning van Paulus aan Timotheus. De Evangeliedienaar die van God leert om op zichzelven acht te geven, kan in niets minder berusten dan in

DE ERVARING VAN 'T HEIL, DAT HIJ ANDEREN VERKONDIGT.

Hij wil een getuige van Christus zijn. Hij wil anderen niet nazeggen, maar zelf ondervinden, wat hij verkondigt aangaande het heil dat er in Christus is. Die verkondiging moet den eigenaardigen stempel dragen, dien zijn eigen ondervinding er op drukt. Zij moet eruit worden gehoren. Hij moet in zijn mate den Heiland kunnen nazeggen, "dat hij spreekt, wat hij weet, en getuigt wat hij heeft gezien."

En, let vooral hierop, hij kan met een oppervlakkige ervaring van het heil dat er in Christus is niet tevreden zijn. Hij kan er niet in berusten dat de apostelen, onder anderen, van een vrede en vreugde, van een licht en kracht in Christus getuigen, die aan hem onbekend zijn gebleven. Door Gods Geest voortgedreven jaagt hij onverpoosd naar 't bezit daarvan. 't Moge hem een bangen en langen strijd kosten, om te vinden wat hij zoekt, omdat hij niet weet hoe het hier aan te leggen; eindelijk wordt hem de weg duidelijk, en vindt hij wat hij zoekt; en wordt zijn prediking een vrolijk getuigenis aangaande het volle heil, dat er in Christus te vinden is.

Met deze gezegende ervaring

STEMT ZIJN WANDEL OVEREEN.

Hoe ongelukkig gevoelde hij zich, zoo lang Gods Geest hem van zonden en kwade hebbelijkheden overtuigde, die hij niet in staat was afteleggen. De woorden der Schrift, die het duidelijkst spreken van de macht van Christus, om ons naar hem te doen gelijken, trokken hem het meeste aan. O, hoe begeerde hij tot zulk een wandel te komen; die de bevestiging moet zijn van wat hij uitspreekt zoo vaak hij Christus den Verlosser van zonde noemt. Gods Geest drukte het al dieper in zijn hart, dat hij vooral door zijn wandel bewijzen moest, dat het waar is, wat de Schrift van Christus' verlossende macht getuigt; en deed hem al vuriger naar zulk een wandel verlangen. Welk een vreugde was 't hem, toen hij eindelijk door een dieper ervaring van 't heil des Heeren, tot zulk een wandel in staat werd gesteld!

Van toen aan werd hij—wat Paulus van Timotheus begeerde—"een voorbeeld voor de geloovigen in woord, in wandel, in liefde, in den geest, in geloof, in reinheid." Om met een ander woord van Paulus aan Timotheus te spreken: van toen af aan werd zijn leven in Gods kracht, een "jagen naar gerechtigheid, Godzaligheid, geloof, liefde, lijdzaamheid, zachtmoedigheid." Zijn "toenemen in deze dingen werd aan allen openbaar"—'t meest aan zijn huisgenooten. Welk een dankzegging klom er menigmalen tot God uit zijn hart op, als hij zijn hoorders mocht opwekken om zonden en gebreken af te leggen, die door Gods genade uit zijn eigen wandel waren verdwenen. Niet dat hij zich inbeeldde tot de volmaaktheid te zijn gekomen, maar, als Paulus, jaagde hij, met toenemenden ernst er naar, of hij ook grijpen mocht waartoe hij van Christus gegrepen was. Hoe veranderde hierdoor de gansche toon zijner prediking. Hoe opwekkend en bemoedigend werd zij voor hen, die smachtend uitzagen naar de verlossing van de macht der zonde.

Deze opmerking brengt mij tot de tweede vermaning, die in ons tekstwoord vervat is. De door God gevormde Evangeliedienaar leert van God, hoe hij acht moet hebben

OP ZIJN ONDERRICHT.

Ik zeg, *onderricht*, want dit is de beteekenis van woord, dat de onzen hier door *leer* hebben vertaald. 't Is hetzelfde woord, dat in 't verband van onzen tekst, in de vermaning voorkomt: "houdt aan in 't lezen, in 't vermanen, en in 't leeren, totdat ik kom."

En waarop geeft hij dan als *leeraar* acht? Daarop dat hij

ZIJN LEERSTOF UIT DE SCHRIFT HAALT.

Er waren in de dagen van Paulus menschen, die zich tot leeraren opwierpen, terwijl zij de geloovigen met andere dingen bezig hielden, dan die in de Schrift werden gevonden. Hiertegen waarschuwt Paulus Timotheus. Met het oog op de openbare voorlezing, toepassing en verklaring der Schrift, vermaande hij hem om "aan te houden in 't lezen, vermanen en leeren, totdat hij komt." Was 't niet de gewoonte van Paulus, om wat hij leerde uit de Schrift te bevestigen? Deed ook Jezus dit niet? Geen wonder derhalve dat deze apostel bij Timotheus er op aandrong, hierin zijn voorbeeld te volgen. Hoor deze treffende vermaning: "de booze menschen en bedriegers zullen tot erger voortgaan, verleidende en wordende verleid. Maar blijf gij in 't geen gij geleerd hebt, en waarvan u verzekering gedaan is, wetende van wien gij het geleerd hebt; en dat gij van kinds af de Heilige Schriften geweten hebt, die u wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof hetwelk in Christus Jezus is. Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is, opdat de mensch Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust."

Gij ziet het, als iemand aan Paulus had gevraagd, hoe hij zulk een degelijke christen en christen-leeraar geworden is, dan zou hij, onder anderen, hebben geantwoord: "door de Schrift te kennen in 't licht dat Christus er over heeft laten opgaan, al dieper in de kennis ervan door te dringen, al inniger haar lief te hebben, al trouwer mij er aan te houden." Hij had een oog en een hart voor den dieperen zin der Schrift, en kende bij eigen ervaring haar geestelijke kracht; daarom was zij voor hem de schatkamer waaruit hij tot onderrichting van anderen oude en nieuwe dingen wist voort te brengen. Zulk een verkeer met de Schrift is een der kostelijke gaven die God aan den Evangeliedienaar schenkt, die zich door Hem tot een vruchtbaren dienst des Woords laat vormen. Door dit verkeer met de Schrift dringt hij al dieper door in de goddelijke gedachten waarvan de Schrift overvloeit, en wordt hij al geschikter om die gedachten aan zijn hoorders te vertolken. Hooger zegen kan hij zich niet denken, dan dat zijn hoorders met hem een open oog en hart voor de diepe waarheden der Schrift mogen ontvangen. En wat maakt hem, onder anderen, geschikt om hun die diepe waarheden uit te leggen?

ZIJN EENVOUDIGE TAAL.

Hij ziet al meer in, hoe eenvoudig de diepe waarheden der Schrift zijn, en hoe haar eigenaardige kracht met haar eenvoudigheid ten nauwste samen hangt. Hij acht het daarom zijn heilige roeping, alles te vermijden, wat een sluier over de eenvoudige Schriftwaarheid zou kunnen werpen. Hij wil dat anderen de waarheid in haar edelen, haar goddelijken eenvoud aanschouwen. Hij spreekt daarom niet om geprezen, maar om begrepen te worden. Hij wil ook in zijn leerwijze Jezus navolgen, wien het volk gaarne hoorde, onder anderen, omdat hij in zulk' een eenvoudige taal tot ze sprak. Niet alleen de zucht om de waarheid terug te geven, zoo als hij haar in haar eenvoudige gestalte ziet; maar ook

DE DRANG DER LIEFDE

beweegt hem, om zoo te leeren, dat zelfs de minst ontwikkelde hem vatten kan. Paulus heeft gevraagd, hoe men zou kunnen gelooven zonder te hooren; en wij mogen hier bijvoegen: zonder te verstaan wat men hoort. De liefde die God in den Evangeliedienaar uitstort, heeft een wonderbaren invloed ook op de *manier* van zijn onderricht; maar nog meer op den *toon*, waarin hij tot zijn hoorders spreekt. Het Evangelie is uit Gods liefde geboren; en dit maakt de Evangeliebediening zooals geen andere, de bediening der liefde. Zoo niet, dan was het ten eenemale Gode onwaardig, den bedienaar des Evangelies Gods *medearbeider* te noemen. Hij neemt deel aan Gods arbeid tot behoud van den mensch, omdat hij deel neemt aan Gods liefde tot den mensch. Zoo bad Paulus den zondaar, zich met God te laten verzoenen, "alsof God door hem bad." De liefde des Evangeliedienaars maakt hem tot een tolk van Gods liefde. Aan *zijn* liefde bespeurt de hoorder Gods liefde. Door in *zijn* liefde te gelooven, gelooft de hoorder, ook zonder het te weten, in *Gods* liefde. *Zijn* liefde is meer dan 't kanaal waardoor *Gods* liefde doorvloeit tot den hoorder: zij is de openbaring er van.

Hoe Heilig wordt hierdoor zijn roeping. En naarmate deze liefde hem vervult, wordt hij al meer

DE VOORBIDDER VOOR DIE HEM HOOREN.

Die voorbidding is de hoogste uitdrukking zijner liefde jegens zijn hoorders. 't Wordt hem allengs door Gods Geest geleerd, dat deze voorbidding 't gewichtigste deel der Evangeliebediening is, en den rijksten zegen op hem en zijn hoorders doet nederdalen. Terwijl hij al veelvuldiger, en ernstiger, en trouwer werkt, wordt hij al overvloediger in de voorbidding. Hieraan vooral bespeurt hij de eenheid met Christus die door Gods Geest in hem is ontstaan; want het beste dat Christus voor ons in Zijn heerlijkheid doet, is voor ons te bidden. Daaraan hebben wij al de gaven des Geestes te danken, die wij van den Vader ontvangen. Het komt aldus allengs er toe, dat het onderricht van den door God gevormden Evangeliedienaar zijn eigenaardige kracht aan niets zoo zeer, als aan zijn toenemende voorbidding ontleent. Welk een voorbidder was de zoo rijk gezegende apostel Paulus!

Het lijdt geen twijfel dat Timotheus naar de vermaning van Paulus heeft gehandeld; dat hij, in den door Paulus bedoelden geest, op zichzelven en op zijn onderricht heeft acht genomen; en dat hij ten einde toe

ER IN HEEFT VOLHARD.

Hij stond bloot aan 't gevaar om er niet in te volharden. De verstgevorderde, de uitstekendste Evangeliedienaar, staat aan dit gevaar bloot. Hoe wendt onze God dit gevaar van hem af? Door hem het geheim te leeren, dat elke verzoeking tot verflauwing en achteruitgang door God bestemd is, hem tot een nauwer en naarstiger verkeer met God en Gods Woord uit te drijven; zoodat hij, na elke zegepraal over de eene of andere verzoeking, een stap vooruit doet in den weg dien hij heeft te bewandelen. Alle strijd met God gestreden dient om den geestelijken mensch te oefenen en te sterken. Daarom vergelijkt Paulus gaarne den geestelijken strijder bij den krijgsman en den kampvechter. Ook de Heiland is al strijdende geworden wat hij geworden is; want hij is in alles verzocht geweest gelijk als wij, uitgenomen de zonde.

Voor Timotheus was de dag zijner ordening een zeer gewichtige. Het vuur des Geestes begon toen met een nieuwen gloed in hem te branden; en een gezegende toekomst werd hem voorspeld. Hierop doelen de vermaningen, om—zooals men een vuur gedurig aanblaast—"de gave Gods op te wekken, die in hem is, door de oplegging van Paulus handen"; en om "de gave niet te verzuimen, die in hem is door de profetie, met oplegging der handen des ouderlingschaps." Elke verzoeking werd voor hem door Gods genade een prikkel om naar deze vermaning te handelen. Zoo werd hij in staat gesteld om "wakker te zijn in alles, verdrukkingen te lijden, 't werk van een Evangelist te doen." En zoo werd, met het klimmen zijner jaren "zijn toenemen aan allen openbaar." Al strijdende en overwinnende maakte hij vordering na vordering. En hoe meer hij vorderde des te machtiger werkte op hem het doel waarnaar hij streefde, en voelde hij zich te geweldiger derwaarts aangetrokken.

Zoo gaat het elken Evangeliedienaar, die zich door God tot een vruchtbaren dienst des Woords laat vormen. Al volhardende worden zijne verzoekingen voor hem de aanleidingen tot nieuwe ervaringen van de kracht zijns Verlossers. En als hij, aan het einde der baan gekomen, terugziet op den afgelegden weg, dan mag ook hij, als Paulns, getuigen, "dat de genade onzes Heeren zeer overvloedig is geweest, met geloof en liefde die er in Jezus Christus is."

Ik noem Paulus. Laat mij hier zeggen, dat zijn voorbeeld gewis krachtig heeft medegewerkt, om zijn leerling Timotheus zulk een voortreffelijke Evangeliedienaar te doen worden. Hij zelf getuigt van hem "dat hij achtervolgd heeft zijn leer, wijze van doen, voornemen, geloof, lankmoedigheid, liefde, lijdzaamheid." De Evangeliedienaar, vooral de nog jeugdige Evangeliedienaar, heeft er behoefte aan, zich te spiegelen aan 't voorbeeld van uitstekende mannen, die hem door persoonlijk verkeer, of door hunne levensbeschrijvingen bekend geworden zijn. Onze God kan aan Zijn gemeente geen kostelijker gaven schenken, dan leeraren te vormen, die waard zijn door hun jeugdige broeders in de bediening te worden nagevolgd. Hoe meer Paulussen er zijn, des te meer Timotheussen zullen er zijn. Welk een zegen rust er op zulke mannen en hunne bediening! Paulus zegt dat Timotheus, door met volharding op zichzelven en de leer acht te geven,

ZICHZELVEN BEHOUDEN ZAL.

Dat is, hij zal zichzelven bewaren voor de gevaren die anderen treffen, de strikken waarin anderen vallen, de dwalingen waartoe annderen worden verlokt: denk aan Demas, en aan Hymeneus en Philetus. Hij zal in den veiligen weg blijven, die hem voert naar zijn verheerlijkten Heer, waar hem de kroon der overwinning wacht.

Gij verstaat Paulus, als hij zegt, dat *Timotheus* zich bewaren zal. *Hij* zal doen, wat *God* in hem doet. Omdat God hem bewaart in den aangewezeu weg, daarom zal hij zich in dien weg bewaren. Zoo verklaarde Paulus, dat *hij* door 't geloof in Christus leeft, omdat *Christus* in hem leeft: en dat *hij* alle dingen vermag, omdat de *Heere* hem kracht geeft. Zoo dringt hij er op aan, dat *wij* onze zaligheid (het doel van ons behoud) zullen uitwerken,

omdat *God* in ons beide 't willen en 't volbrengen naar Zijn welbehagen werkt. De door God gevormde Evangeliedienaar leeft niet onder de wet, maar onder de genade. Elk gebod is hem de waarborg en de belofte van wat God Zelf in hem gaat tot stand brengen. In elk gebod grijpt hij de genade aan, die hem nooit teleurstelt. Hem geschiedt naar zijn geloof. Geloovende aanschouwt hij de heerlijkheid Gods, die hem in staat stelt zich in den rechten weg te bewaren. Hij vermag *niets*, en toch vermag hij *alles* door God, en in God. Zoo wordt hij al meer zooals Paulus hem noemt, "een mensch Gods"—een mensch die in en door God alles vermag waartoe God hem roept. Denk aan 't woord van Paulus: "Hij die u roept is getrouw, die 't ook doen zal."

De invloed dien zulk "een mensch Gods" over zijn hoorders verkrijgt, laat zich niet berekenen. Paulus zegt aan Timotheus, dat hij met zich

OOK ZIJN HOORDERS BEHOUDEN ZAL.

Zelf den veiligen weg bewandelende zal hij, als een bekwame gids, hen die zich aan zijn woord gevangen geven, met zich medevoeren op den veiligen weg. Er zal van zijn woord, en alzoo van hem, voor zoo ver zijn woord één is met zijn persoon, een kracht uitgaan, om hen die met een open gemoed naar hem luisteren, tot bekeering te bewegen; en om de bekeerden in 't geloofsleven vooruit te brengen. Was hij een ander man, was hij iemand die niet weet hoe op zichzelven en op zijn onderricht acht te geven en hoe daarin te volharden, dan zou zijn woord met machteloosheid geslagen zijn; dan zou hij niet zóó kunnen spreken, dat men daardoor tot overgave en toewijding aan Jezus Christus wordt gebracht.*

Gij verstaat Paulus, als hij zegt dat de *Evangeliedienaar* zijn hoorders behoudt. *God* doet dit, maar niet *buiten* en *zonder* den Evangeliedienaar. *God* leert hem wat en hoe en in welken geest hij spreken moet; *God* bereidt het hart dat tot bekeering komt, om 't gesproken woord geloovig te ontvangen; *Gods* Geest maakt het ontvangen woord tot een zaad des eeuwigen levens: hierdoor wordt de Evangeliedienaar een kanaal, waardoor *Gods* herscheppende genade tot den zondaar vloeit, en in hem het heerlijkste van alle Gods werken tot stand brengt. Eer zal de mensch een nieuwe hemel en aarde kunnen scheppen, dan dat hij een medezondaar zal kunnen vernieuwen; en toch—o wonderbaar geheim—God wil dit allergoddelijkst werk in den mensch, door den mensch als door zijn *medearbeider*, tot stand brengen. Hij wil zich hiertoe niet alleen van den Evangeliedienaar, maar ook van elken geloovige bedienen. Ja, hij heeft zich meermalen hiertoe van het kleine kind bediend. Zalig voorrecht aldus met zichzelven ook anderen te mogen behouden!

BIJ 'T AANHOOREN MIJNER REDE

hebt gij gewis God gedankt, voor zoo ver gij 't beeld dat wij geteekend hebben ook in uwen leeraar hebt mogen herkennen. Hij heeft, met volharding, op hemzelven en zijn onderricht mogen acht geven, en heeft, alzoo doende, met hemzelven velen mogen behouden. Zijn geestelijke ervaring, zijn godzalige wandel, zijn diepe Schriftkennis, zijn ernst en ijver, hebben een overvloedigen zegen tot hemzelven en zijne hoorders gebracht. Niet gering is onder u 't getal van hen, die hij door zijn woord tot den Heiland heeft gevoerd, en die hij vooruit heeft gebracht in de kennis van wat Christus in en door de zijnen tot stand wil brengen.

En hoe veel heeft onze God niet door hem, sedert hij uw leeraar is, in 't belang van de Christelijke opvoeding van de zonen, en vooral van de dochters, onzes volks uitgericht. En wat mocht hij niet in 't belang der Zending doen, onder anderen, door de stichting alhier van de school ter opleiding van aanstaande zendelingen.

En ook buiten de grenzen van deze gemeente en van onze kerk schonk God door hem een rijken zegen aan velen. Ik denk aan zijn alom verspreide geschriften, zijn speciale Evangelieprediking, zijn toespraken op conferentiën, waardoor hij een geliefde leidsman voor duizenden in Afrika, in Europa, in Amerika en in Azië is geworden. En nog gaat hij met onverminderde werkkracht voort, om door mond en pen de dingen te verkondigen, waarvan God bij toeneming zijn hart vervult.

De Heer zij geloofd en geprezen voor wat Hij in en door onzen geliefden broeder heeft gedaan. Mag ik niet er bij voegen: "En voor wat Hij nog in en door hem doen zal?" 't Is mij of ik in 's Heeren naam tot hem heden morgen de boodschap mag brengen, dat wat de Heere tot nu toe heeft gedaan, de voorbereiding is van 't *meerdere* dat de Heere, in den avond van zijn leven, in en door hem doen zal. Zoo had ik bij zijn bevestiging alhier de vrijmoedigheid, om de verwachting uit te spreken, dat God door hem een zeer gezegend werk in deze gemeente zou volbrengen.

En terwijl hij zich dezer dagen bij vernieuwing aan zijn Heer en aan u, gemeente van Wellington, wijdt, wat zijt *gij* besloten te doen? Ik richt deze vraag vooral aan u, die belijdt dat gij den Heiland toebehoort. Wijdt u dezer dagen, bij vernieuwing, aan den Heer en aan Zijn dienstknecht. Vraagt den Heer, wat Hij wil dat gij beter zult doen dan gij het tot nu toe hebt gedaan; of wat Hij wil dat gij doen zult dat gij nog niet hebt gedaan. En als uw leeraar u, in den naam zijns Heeren, tot het een of ander opwekt, en Gods Geest in u samenstemt met die opwekking; gehoorzaamt dan terstond de boodschap van uw Heer, en doet dan terstond den wil van uw Heer. Wordt inniger, ernstiger, vuriger, en vruchtbaarder dan te voren; en God zal een tijdperk van bloei in deze gemeente doen aanbreken, zoo als gij nog niet hebt gekend.

En wat zal ik tot *u* zeggen, voor wien de prediking van uw leeraar *niet* het middel tot uw behoud is geweest? Zal uw hart niet eindelijk smelten, breken? Weersta niet langer den Heiligen Geest. Laat toe, dat Hij uw hart *nu* ontsluite voor uwen Heiland; *nu* u tot geloofsovergaaf aan Hem bewege. Zult gij nu dezen stap doen? Zult gij u nu aan den Heiland geven? Antwoord: "Ja! ik mag, ik durf niet anders, 't is Gods wil." Gods Geest wekke dit "ja" op in uw hart, en make alzoo dezen dag voor u den merkwaardigsten van uw leven. Dan viert gij dezer dagen feest zooals nooit te voren, en wordt zelf een oorzaak van vreugde voor God en mensch en engel.

* (1) Lees Hand. 14: 1, waarover ik bij Ds. Murray's bevestiging te Wellington heb gepreekt.

Op Reis.

NAAR MONTREAL—EEN BEZOEK BIJ VADER CHINIQUY.

WIJ vertrokken van Niagara 's avonds te 8.20 en arriveerden den volgenden morgen te 5 ure aan een klein dorpje, Philadelphia geheeten, alwaar wij een uur wachten moesten op den trein naar Clayton—een dorpje op den oever van de St. Lawrence. Hier moesten wij 40 minuten op de stoomboot wachten die naar Montreal gaat. De vaart op de St. Lawrence wordt gehouden voor een van de aangenaamste uitstapjes die men doen kan. De rivier bevat niet minder dan 1,000 kleine en groote eilanden; met bosschen en boomen begroeid, en bijna allen zomer verblijfplaatsen der rijke lieden van de Vereenigde Staten. Later in den dag begon het wat eentoonig te worden, en was de voornaamste afwisseling wat

genoemd wordt "shooting the rapids." Er zijn plaatsen in de rivier waar de bedding schielijk daalt, en de stroom met geweldige vaart en hooge branding voortrolt. Op zulke plaatsen wordt de boot aan den stroom overgegeven en als in eene onstuimige zee door de branding aan alle zijden gegeeseld. Het vaartuig was vol passagiers gaande naar en komende van verschillende landingplaatsen langs de rivier. Wij passeerden verscheidene dorpen en steden en kwamen soms zeer nabij den oever. De boeren schijnen hier zeer armoedig, en de plaatsen niet veel grooter dan erven te zijn, met kleine huisjes van klei of hout, die ons aan sommige streken van George en Knysna doen denken. Produkten zijn uiterst goedkoop: men verkoopt koren tegen 2s., haver tegen 6d. en 9d., en mielies tegen ls. tot 1s. 6d. per bushel. Men zegt dat de boeren de rente van verbanden op hunne plaatsen niet opbrengen kunnen, en bijna tot wanhoop gedreven zijn. Op eene plaats aan de zijde van Canada telden wij een troep van 17 schapen!

Tegen 7 ure arriveerden wij te Montreal, gaande onder den beroemden ijzeren spoorweg-brug door, die 2 mijlen in lengte is en de St. Lawrence overspant. Wij waren blijde in het St. James Hotel te bed te komen na 24 uren aaneen gereisd te hebben. De beschrijving van Montreal moet overstaan tot een volgend No., om plaats te maken voor een verhaal van een bezoek afgelegd bij

VADER CHINIQUY,

wiens portret wij onzen lezers aanbieden, een man die, na 50 jaren een priester der Roomsche Kerk te zijn geweest, hare bedriegerijen heeft afgezworen, en sedert dien tijd velen zijner landgenooten tot de zaligheid in Christus geleid heeft. Daar schrijver dezes reeds vroeger met dezen waardigen grijsaard gecorrespondeerd had, was hij natuurlijk zeer begeerig hem persoonlijk te ontmoeten. De Secretaris van de plaatselijke Christelijke Jongelings Vereeniging gaf ons zijn adres, en spoedig stonden wij voor zijne deur, vernamen tot onze blijdschap dat hij tehuis was, en werden spoedig daarop door hem hartelijk bij de hand geschud.

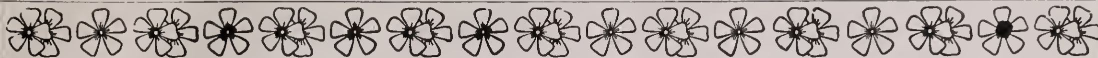
Ik gaf mijne verwondering er over te kennen, dat hij op zijn leeftijd nog zoo snel de trap kon afloopen, waarop hij lachend antwoordde: "Ach, ik ben nog niet oud, ik ben slechts een jonge man van 87 jaren; ik moet werken zoolang ik jong ben, wanneer ik eenmaal oud ben, dan zal ik natuurlijk moeten rusten." Hij is zoo vrolijk en natuurlijk dat het ons goed deed hem te zien. Hij leest nog zonder bril, preekt nog gedurig rond, en reist lange afstanden naar de verschillende middelpunten zijner werkzaamheden. Hij heeft ongeveer 100 gemeenten reeds gesticht, sommigen onder de zorg van bekeerde priesters, van welken hij in de dertig telde, waarvan de meesten nog in Canada en in de Vereenigde Staten werkzaam zijn. In zijn voorkamer lag een ronde granietsteen van ongeveer 3 tot 5 lbs. gewicht, zijnde een dier steenen waarmede de Roomschen onder aanvoering der priesters een moordaanval op zijn rijtuig in Quebec gemaakt en hem zoo deerlijk verwond hadden. Hij draagt een gouden medalje op de borst hem toen hij priester was door de Roomsche bisschoppen als een blijk van waardeering van zijn werk in belang van matigheid geschonken. In zijn voorkamer zijn er twee olieverf portretten van hem op verschillende tijden van zijne priesterlijke bediening in de Roomsche Kerk gemaakt en door zijne gemeente hem ten geschenke gegeven. Wij stonden de eerstgenomene te beschouwen, toen hij opmerkte: "Is het toch niet eene schande om jonge meisjes te noodzaken hare zonden en verborgene gedachten aan zulk een jongeling te belijden. Ja, men weet bijna niet wie meer te bejammeren, het jonge meisje of den jongen priester!" De andere schilderij was een levensgroot olieverf portret van hem, genomen nadat de Paus hem het gouden kruis gezonden had, als blijk van diens ingenomenheid met zijn werk als apostel der matigheid. Ik liet mij de opmerking ontvallen dat de wijze waarop hij het kruis omhoog hield, toonde dat hij er zeer trotsch op was. "Dat was ik inderdaad," hernam hij, "maar de Roomschen hebben mij dat ontstolen, nadat ik hun kerk verlaten had."

Ik zeide hem dat ik zijn boek gelezen en eene Hollandsche vertaling er van in Zuid Afrika verspreid heb, doch dat ik toch van zijne eigene lippen een kort verhaal wilde hebben van zijne bekeering en wat er toe geleid had. Daarop begon hij, zoover ik mij zijne woorden nu nog herinneren kan: "Mijne ouders waren Roomsch, maar wij hadden een Bijbel in huis; waarom, weet ik niet. Ook had mijn vader er niets tegen dat ik den Bijbel las, hoewel de priester hem gedurig vermaande dit niet toe te laten. De bijbel werd mijn geliefkoosd boek en vele gedeelten er van leerde ik van buiten. Later stierf mijn vader en de mis moest gelezen worden voor de verlossing zijner ziel uit het Vagevuur; mijne moeder had geen geld om daarvoor te betalen en zoo werd onze koe ons door den priester ontnomen. Dit gevoelde mijne arme moeder zeer diep en toen ik later besloot een priester te worden, zeide ze mij: "ik hoop niet dat *gij* ooit van eene arme weduwe hare koe zult wegnemen, zooals de priester met mij gedaan heeft." Dit maakte een diepen indruk op mij, en ik stelde het tot een regel om nooit voor de missen ten behoeve der dooden te laten betalen. Eens in eene zamenkomst van priesters begon men mij hierover aan te vallen, bewerende dat ik mij daardoor onder het volk een naam trachtte te maken. Ik zeide dat ik het geld in die gevallen noch noodig noch regtvaardig achtte; ik werd warm en zeide hun ronduit wat ik dacht van iemand, die het in zijne magt heeft een medemensch uit het water te halen, en die weigert zulks te doen, totdat hij daarvoor betaald werd." Niet lang na deze bijeenkomst liet de Bisschop mij bij zich komen en vroeg mij of het waar was dat ik niet liet betalen voor missen voor de dooden. Ik antwoordde bevestigend, waarop hij mij daarover bestrafte mij gebiedende voortaan betaling te nemen. Ik antwoordde dat ik het geld niet noodig had, en dat het tegen mijn geweten was betaling te nemen. Daarop zeide hij mij, dat ik niet langer zijn priester was, want dat hij geen priester met een geweten wilde hebben. Dien nacht bragt ik in tranen en gebeden door; ik was diep ongelukkig totdat mij een plan te binnen schoot, dat mij uit mijne moeielijkheid hielp. Den volgenden morgen vroeg de bisschop mij bij het ontbijt of ik over de zaak nagedacht had. Ik antwoordde: "Ja, en ik heb ook besloten te doen wat uwe Lordschap van mij verlangt!" Dit gaf hem groot genoegen en ik werd als priester hersteld.

Toen ik in mijne gemeente terug was kwam eene weduwe mij vragen om de missen voor haren overleden man te lezen. Ik zeide haar, dat zij mij eerst het geld moest bezorgen. Zij zag verbaasd op en zeide, "maar gij hebt nooit laten betalen!" Ik vertelde haar, dat de bisschop mij nu noodzaakt zulks te doen, maar voegde er bij: hier is een *dollar* en daar zijn de namen van personen die u ook elk een *dollar* geven zullen. Zij bragt mij het geld en ik las de missen; daarop bragt ik haar een herderlijk bezoek en gaf haar het geld terug dat zij mij gebragt had. Zoo ging het nu een tijd lang; doch eindelijk lekte dit ook weder uit en ik werd andermaal bij den bisschop ontboden en met ontslag bedreigd indien ik langer volhardde in mijn wijze van doen.

Ik weende en bad dien ganschen nacht in het huis van den bisschop. Het was mij te vreeselijk dat de arme menschen zooveel voor hunne zaligheid en de vertroosting

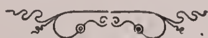

DE WEL-EERW. CHARLES CHINIQUY,

Schrijver van "50 Jaren in de Kerk van Rome," nu 88 jaren oud.
Dit portret is voorleden jaar genomen.

die ik hun kon aanbrengen, betalen moesten. Terwijl ik zoo op mijne knieen was, schoten mij de volgende woorden, die ik als kind uit den Bijbel geleerd had, te binnen: "de genadegifte Gods is het eeuwige leven door Jezus Christus." Een licht ging in mijne ziel op, ik zag wat ik vroeger nooit gezien had, dat het eeuwige leven eene genadegifte Gods is; en dat de Roomsche Kerk Gods genadegift aan arme zondaars voor geld verkocht. Hier was nu ook het einde van al mijn werken om de zaligheid gekomen; ik nam die aan als eene vrije gave van God en was onuitsprekelijk gelukkig. O, welk een dag van geluk volgde op deze ontdekking. Ik was vroolijk, rijk en stoutmoedig; ik vreesde niets. Ik ging terug om mijne gemeente te zeggen dat ik niet langer hun priester was, en ook niet langer zijn kon. Zij wilden er niet van hooren. Ik vertelde hun dat ik eene vrije zaligheid gevonden had en niet langer leeren kon wat Rome gelooft; en zoo gebeurde het dat zij met mij de Roomsche Kerk verlieten.

Hij vertelde van de vervolgingen die hij te Quebec en elders moest doorstaan; toch, voegde hij er bij, "Zijn mijne grootste vijanden in die stad mijne vrienden geworden; de vloed is nu gekeerd, en de priesters die de menschen tegen mij opzweepten, worden vandaag met wantrouwen, verachting en haat behandeld, zij maaien wat zij gezaaid hebben!" In Montreal komen roomschen bijna dagelijks in het geheim tot hem om van hem het Evangelie te vernemen. "Nog gisteren avond," zeide hij, "kwam tot mij eene arme vrouw in treurigheid en wanhoop, en ging heen met blijdschap, hebbende de gave Gods ontvangen."

Hij toonde ons een brief door iemand uit de Transvaal aan hem geschreven, hem op het hart drukkende om toch niet weder terug te trekken, wat hij over Rome geschreven had, of tot die kerk terug te gaan; daar de schrijver gehoord had dat er daartoe gevaar bestond. "Geen nood daarvoor," antwoordde hij.

Het was tijd om heen te gaan, en toen ik opstond zeide hij, "laat ons toch eerst zamen bidden!" Zulk een kinderlijk, ootmoedig en eenvoudig gebed hebben wij nog nooit van een grijsaard gehoord; wij gingen heen zeer verblijd over de ontmoeting met dit vroolijk en gelukkig kind van God.

Het is nauwelijks noodig hierbij te voegen dat de oude grijsaard, die onlangs in Engeland met zoo veel liefde door Christenen ontvangen werd, zeer gerespecteerd wordt in Canada en met veel zegen werkt. Ongeveer 60 mijlen van Quebec had hij een veelbeloovende werkzaamheid onder de roomschen begonnen, waarvoor hij veel geldelijke hulp noodig had. Schrijver dezes beloofde hem dat als hij zijn portret zond, hij dat zou plaatsen in het *Maandblad* en de christen vrienden aan de Kaap vragen om hem eene bijdrage voor zijn werk te zenden, zoo als zij trouwens ook eenige jaren geleden gedaan hebben. Dit portret is ons onlangs geworden met de mededeeling dat zijn werk nog gezegend voortgaat, maar dat zijne middelen ter uitbreiding beperkt zijn. Zullen de lezers van het *Maandblad* dien ouden dienstknecht des Heeren van 88 jaren niet willen helpen, door eene bijdrage te zenden of bijdragen te vragen voor zijn werk. Gaarne willen wij ons met de overzending er van belasten.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

ZENDELING TE GEORGE.

In het jaar 1860 vinden wij den heer Kretzen met hart en ziel bezig in de verzorging der gekleurden, gelijk hij vroeger was in die der blanken. Hij was het vorig jaar door den Ring als zendeling toegelaten en geordend. Met Kerstdag had hij het eerste kind gedoopt, en met Nieuw Jaar voor 't eerst aan de gemeente het Avondmaal bediend. Zijn werk kan aldus opgesomd worden: Zondags, twee diensten en Zondagschool; Weekavonden, een dienst op het dorp, een te Watsonsdorp en twee Katechizatiën; dan had hij eens in de maand buitendiensten op onderscheidene boerenplaatsen wordende dan op 't dorp eene preek door oud-ouderling Brewes in de kapel voorgelezen.

Te *Bottelierskop*, de plaats van den heer Nicolaas Theunissen, in de gemeente Mosselbaai, gelukte het hem na veel moeite de eerste school voor gekleurde kinderen te stichten. Dit geschiedde echter niet dan na veel strijd en gebed. Daaromtrent verhaalt hij het volgende:—

Te *Jonkershoek*, de plaats van den heer Nics. Meyer, woonde niemand anders dan gekleurden die de plaats van genoemden heer Meyer gehuurd hadden. Daar dacht de heer Kretzen zijne eerste school te stichten. Hij had reeds een gekleurden onderwijzer, Theodoor Koll geheeten, die te Genadendal was opgeleid; doch de heer Meyer weigerde beslist om een onderwijzer en eene school op zijn grond te hebben. Al het praten van den heer Kretzen hielp niets, de heer Meyer was vastbesloten niet toe te geven. Te *Geelbeksvlei* waren er meer dan honderd klenrlingen bij de godsdienst en die hielden bij hem aan om eene school voor hunne kinderen, doch ook hier kon hij geene plaats daarvoor vinden. Een onderwijzer had hij en gekleurde kinderen genoeg doch van alle kanten werden zwarigheden geopperd. Met een bezwaard hart keerde hij terug en vernachtte bij den heer Nicolaas Theunissen, met wien hij ernstig sprak over de verplichting der blanken tegenover de gekleurden, en die hem verlof gaf te Bottelierskop een school te stichten. Zijne vreugde was groot maar van korten duur, want eene week later kwam de heer Theunissen hem te George zeggen, dat hij toch maar liever eene andere plaats moest zoeken, daar zijne buren bepaald tegen de school waren en hij niet met hen in vijandschap wilde geraken. Hoe de heer Kretzen nu ook pleitte alles was te vergeefs; hij riep de hulp van Ds. Horak in, doch men wilde in die buurt van geene school hooren. "Toen werd ik," schreef de heer Kretzen, "in mijn gemoed ontroerd; nu eens was ik toornig over de verkeerdheid der boeren, dan weder werd ik met medelijden vervuld over de blindheid en onverstand, die ik ontmoet had. Ik boog mijne knieën voor mijn God, die de harten leiden kan als waterbeken, en bad Hem om ook de harten gewillig te maken voor het dulden eener school op hunne plaatsen, en zoo begaf ik mij op den 8sten Februari op reis, met het doel om van plaats tot plaats te rijden en uit te vinden waar de Heere de deur voor de school zou openen. Ik kwam bij den heer Nicolaas Theunissen en vond dat zijn hart geheel veranderd was: hij gaf mij verlof de school te bouwen en was besloten zich niet meer aan menschen te storen. Ik dankte mijn God en reed terug naar huis om venstertjes, banken en tafels voor de school te laten maken en in de maand April was het gebouw klaar. Denk echter niet aan een steenen gebouw; het is slechts een huis van palen en maakt geene vertooning voor het oog; doch ik dank mijn God dat wij eene schuilplaats hebben waar de kinderen

der heidenen in de Christelijke leer kunnen opgeleid worden."

De bewoners van *Jonkershoek* hielden nu bij den heer Meyer aan om ook hen toe te laten eene school aldaar te hebben, hetgeen door hem toegestaan werd. In October werd de school met 51 kinderen geopend. In de volgende maand was hij op reis door de Langekloof en de Karoo, predikende "en *De Wekker* onder de lieden verspreidende," waarvoor hij £10 aan de uitgevers zond. Bij het einde van 1860 had hij 235 heiden-kinderen in zijne scholen en kon hij melding maken van "meerdere oude zondaars, die door de prediking van Gods Woord uit den zondenslaap ontwaakt zijn en naar een beter leven trachten." Daar waren wel blanken, die zijn werk onder de heidenen niet konden verdragen en hetzelve tegenstonden en belasterden, doch hij had ook ondervonden, dat als die blanken bekeerd werden zij zich schaamden over hunne vroegere verkeerdheden. Sommige huisgezinnen aan de Brakrivier verzochten hem, als hij van Bottelierskop kwam, voor hen oefening te houden, en waardeerden zijne pogingen om hun geestelijk heil te bevorderen.

De twee groote zonden die hij te betreuren had waren dronkenschap en ontucht. Op het dorp waren toen niet minder dan *tien* gemeene kantienen en een bottelstore. Te Blanco, dat maar een half uur rijdens van George is, en niet meer dan 12 of 13 huisgezinnen telde, waren er twee kantienen. Geen wonder dat de dronkenschap toenam. Hij vertelt van een kantienhouder die op het dorp overleed, en wiens twee zonen beiden des vaders bedrijf volgden, terwijl de weduwe aan den drank verslaafd in beschonken toestand levend verbrand werd. "Haar lichaam zag er als een verbrand stuk hout *uit*." En niemand bekommerde zich over de verwoesting die de drank aanrichtte; niemand sprak en werkte er tegen. Eenige dagen na het treurig geval hier vermeld, stierf een andere kantienhouder ook ten gevolge van dronkenschap. Toch ging zijn werk niet ongezegend voort, hoewel de meesten onverschillig bleven. In het begin van 1862 werden de eerste 13 volwassenen te Bottelierskop door den doop in de Christelijke kerk opgenomen. Eene vrouw uit dit getal ontsliep zalig in den Heere in de tweede week na haren doop. Nu boden zich nog 23 volwassenen aan om voor den doop onderwezen en voorbereid te worden. De aanhoudende droogte veroorzaakte veel gebrek onder de kleurlingen en dit deed hen naar het heil in Christus zoeken. Hij verwachtte tegen Pinksteren van dat jaar den doop aan nog eenige volwassenen uit George en Watsonsdorp te bedienen.

Aan de Olifantsrivier stichtte hij eene school onder de blanken en was diep begaan over den verwaarloosden toestand van honderden van kinderen, die zonder leering opgroeiden als in het heidendom. "Ik heb op de plaats Kruisrivier," schrijft hij, "bemerkt zeker boven de 100 kinderen; en wie bekommert zich over hen? Niemand. In dien nood zal er geene verbetering komen, totdat de Heere onze God eene algemeene uitstorting des Heiligen Geestes over de doode Christenheid genadiglijk verleene, en hierom wil hij gebeden zijn. Broeders in den Heere! als gij over het Zendingwerk beraadslaagt, gedenkt dan toch aan mij en mijn werk, opdat de Heere Jezus de belofte des Vaders, den Heiligen Geest, over mijne zwakke pogingen en over de bewoners van deze gewesten uitstorte."

Hij klaagde dat de Episcopalen van Mosselbaai zich in zijn werkkring indrongen en zich veel moeite gaven om hem afbreuk te doen. "Zij gaan onder de gekleurde lieden rond en vertellen ze, dat zij grond voor eene schoolplaats willen koopen, waarop de gekleurden dan eene vaste woonplaats kunnen hebben, doch zij moeten vooraf weten hoevele menschen zij krijgen kunnen om op de plaats te wonen; zoo krijgen zij de menschen om met hunne kinderen hunne namen te laten opschrijven om tot de Episcopaalsche Kerk te behooren. Aan Grootbrakrivier hebben zij eene school gesticht onder den schijn-naam van "A Farmer-school from Government," waar Dr. Dale £30 voor geeft, en die bezocht wordt door drie kinderen van den Tolpachter, twee van den hotelhouder en 6 gekleurde kinderen. Hun doel is duidelijk, namelijk om voet te krijgen en ons werk afbreuk te doen. Hebben zij eerst enkelen gewonnen dan gebruiken zij die om anderen over te halen."

De gemeente gebruikte nog het gezangboek der Independenten, omdat, hoezeer de heer Kretzen ook het Gereformeerd gezangboek wilde invoeren, de prijs daarvan te hoog was. Herhaaldelijk vroeg hij om een goedkoope uitgave zonder noten en, indien mogelijk, met Catechismus en Formulieren.

De Eerw. Kretzen was nu drie jaren als zendeling werkzaam en kon met dankzegging op zijn arbeid terugzien. Hij had met veel tegenstand en moeielijkheden te kampen, doch die bragten slechts te voorschijn wat er in hem zat. De scholen gaven gedurig zorg en kommer; die te *Jonkershoek* moest gesloten worden wegens geldsgebrek; School en Kerk te George moesten belangrijke reparatien ondergaan en de middelen ontbraken; toch schrijft hij: "te Bottelierskop heb ik nu 110 lidmaten, 17 kinderen zijn gedoopt en 6 paren in het huwelijk bevestigd. De goedertierene God heeft mij zoo rijkelijk gezegend, dat ik mij in het werk mijns Gods verblijde en gaarne alle moeite vergete; want die ik als dronkaards en lasterknechten gekend heb, zie ik nu door het geloof in de gehoorzaamheid van Christus wandelen, en zoo kan ik iets van de vreugde over het verloren en gevonden schaap en penning en een weinig van de Engelen blijdschap over den bekeerden zondaar smaken." Ook vermeldde hij met dankbaarheid, dat de boeren zijne godsdienstoefeningen begonnen bij te wonen, en het vooroordeel tegen zijn werk langzamerhand begon te verdwijnen.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van:—den heer E. Clementz, Kaapstad, £4 (voor de volgende inteekenaren, J. M. de Kock, C. Murray, S. J. H. Hofmeyr, J. R. Hofmeyr, P. J. Keeve, G. Keeve, Mevr. F. Koster, P. Koster, Colesberg, Mevr. M. F. Teengs, Klerksdorp, Mevr. S van Heerde, G. van Heerde, L. J. C. Commaille, J. Feenstra, J. G. Stahl, J. P. de Villiers, elk 5s.); Ds. J. P. van Heerden, Kenhardt, 15s.; G. van Rooijen, Greytown, Natal, 5s.; D. E. Malan, Swazieland, £1; J. Rabie, Stellenbosch, 5s.; B. J. Wessels, do., 5s.; F. J. le Roux sr., Paarl, 10s.; Miss Versfeld, do., 5s.; Eerw. Nachtigal, Duitschland, £1 7s. 6d.; P. J. Theron, Vryburg, £1 5s. 0d.; Ds. H. E. du Plessis, Lindley, 5s.; Ds. A. Ahrbeck, Calvinia, 5s.; Ds. A. G. du Toit, Carolina, £1; A. v. d. Westhuizen, Mvera, £1; Ds. H. W. Geyer, Cedarville, 5s.; Eerw. J. M. Marais, Victoria West, 5s.; D. Kriel, Carolina, 15s.; C. P. Nezer, Norvals Pont, 5s.; Ds. J. H. van Wyk, Ceres, 5s.; T. van Niekerk, sr., Carolina, 5s.; Eerw. G. Schmolke, Wupperthal, 10s.; G. F. Pienaar, Porterville, 5s.; Ds. F. Sypkens, Fraserburg, 5s; J. H. Kieser, Caledon, 5s.; Ds. J. D. Louw, Hopetown, 15s.

C. F. J. Muller.

Kaapstad, 31 Mei 1898.

De nieuwe richting in de Nederlandsche letterkunde.

(VOORLEZING GEHOUDEN TE STELLENBOSCH DOOR PROF. MARAIS.)

MIJNE HEEREN,—Gevraagd zijnde "De kleine Johannes" van Frederik van Eeden met u te bespreken heb ik gemeend mijne taak veel breeder te moeten opvatten dan oorspronkelijk bedoeld was. Van Eeden vertegenwoordigt eene richting op letterkundig gebied. Hem te isoleeren gaat niet. Wil men hem verstaan, men zal hem moeten beschouwen als een tolk van den nieuwen geest die de letterkunde in Neêrland bezielt. Die geest spreekt vooral in den hedendaagschen roman; want het einde der negentiende eeuw levert ons geen dichters meer. Hun plaats is ingenomen door den novellist. Pressensé heeft het ergens in zijn 'Leven van Jezus' treffend gezegd: "De ware dichtkunst is een regenboog gevormd uit tranen ontperst door onze ellenden en lichtstralen ontleend aan onzen heerlijken oorsprong." Maar voor het gedicht trillend door de ziele heeft de Tijdgeest den roman in de plaats gesteld. Daar vindt men weerspiegeld de zorgen en kwellingen, de hoop en de vooruitzichten, de aspiratien en de meditatien van het kind dezer eeuw. Niet in de diepte maar in de breedte wil men. Van daar die oppervlakkigheid die mede een kenmerk is van de laatste dagen dezer eeuw. Frivool is de Tijdgeest niet; maar van het Heilige heeft hij geen begrip. Rénan kon schouderophalend aan zijn studenten zeggen: 'Tout est possible, même Dieu'; een spotter was hij eigenlijk niet. De negentiende eeuw gedoogt geen Voltaire. Wat prikkelt, wat sterk gekruid is beveelt zich dezer dagen aan. Vandaar dat men zijn toevlucht neemt niet tot het gedicht maar tot den roman.

ENGELAND is thans arm aan dichters, rijk aan romanschrijvers. Over het graf van TENNYSON en BROWNING heeft men tranen gestort, en hun plaats wordt vervangen door een . . . . Austin!! "What a falling off was there"! Zij waren kinderen huns tijds—die twee coryphеën. Zij hadden hun dagen van twijfel en moedeloosheid: zij werden wel soms beheerscht door den Tijdgeest. Maar zij wisten zich lostewringen aan de knellende banden des ongeloofs en bezongen het geloof in hymnen die blijven weerklinken in menig treurend hart. Tennyson riep wel eens in moedeloosheid uit:—

There is more Truth in honest Doubt
Believe me than in half the Creeds.

Maar die twijfel ging voorbij en werd vervangen door een diepgrijpend, doch zeer kinderlijk geloof. Hooren wij hem in een latere periode:—

Cleave ever to the sunnier side of doubt,
And cling to Faith beyond the forms of Faith!
She reels not in the storm of warring words,
She brightens at the clash of 'Yes' and 'No,'
She sees the Best that glimmers thro' the Worst,
She feels the Sun is hid but for a night,
She spies the summer thro' the winterbud,
She tastes the fruit before the blossom falls,
She hears the lark within the songless egg,
She finds the fountain where they wail'd 'Mirage'!

Die zoo spreekt kon dan ook bij 't naderend einde met blij vooruitzicht de eeuwigheid te gemoet gaan.

Sunset and evening star,
  And one clear call for me!
And may there be no moaning of the bar,
  When I put out to sea.

But such a tide as moving seems asleep,
  Too full for sound and foam,
When that which drew from out the boundless sleep
  Turns again home.

Twilight and evening bell,
  And after that the dark!
And may there be no sadness of farewell,
  When I embark;

For though from out our bourne of Time and Place
  The flood may bear me far,
I hope to see my Pilot face to face,
  When I have crost the bar.

BROWNING was niet minder Apostel des geloofs. Menig treffend woord heeft hij gesproken tot de kinderen van deze eeuw. Met fijne ironie, soms wel met vlijmend sarcasme, liet hij zich uit over de dwaasheden dergenen die God niet willen kennen of hun oog sluiten voor de openbaringen zijner heerlijkheid. Wij hooren hem ergens uitroepen:—

Earth's crammed with heaven,
And every common bush afire with God;
But only he who sees takes off his shoes.
The rest sit round it and pluck blackberries.

En dan weer:

The hill side 's dew pearled;
The lark's on the wing;
The snail's on the thorn;
GOD'S IN HIS HEAVEN—
ALL'S RIGHT WITH THE WORLD.

***

HOLLAND is even arm aan groote dichters. Beets zingt niet meer: zijn harp is aan de wilgen gehangen. Da Costa, De Genestet, Ten Kate rusten van hun arbeid. Hun plaats is ingenomen door Couperus, Van Eeden, Hélène Swarth. En ach! hoe somber is die Muze! Klagend zingt HELENE SWARTH, door Busken Huet genoemd "een vrijdenkstertje van Katholieke herkomst."

O verre God, voor wien ik nimmer kniel
Wijl 't schepsel niet uw voet vermurwen mag,

terwijl VAN EEDEN in "Ellen" een "lied der smart" aanheft, dat ons neerdrukt en tot diepe droefheid stemt. Treffend zeker zijn de ontboezemingen van zijn smart, maar er is iets lasterends, bijna had ik gezegd iets honends in zijn taal, wanneer hij over God spreekt; want God is hem nu eens een:

Goudkern van Liefde in Steen van Haat,

dan weer:

Een God van Lijden, niet van Lust,
Hij is de Smarteman en wien Hij kust
Moet bloeden uit veel wonden, diep en wreed.

Deze sombere wereldsbeschouwing weerspiegelt zich in in het troosteloos leed van den dichter. Op de vraag: "Waar is uw God?" zou hij met den psalmist kunnen antwoorden: "Mijne tranen zijn mij tot spijze dag en nacht" zonder met dienzelfden Godgewijden zanger te kunnen uitroepen: "Wat buigt gij u neder o mijne ziel? Hoop op God, want ik zal hem nog loven voor de verlossingen zijns aangezichts." Geen straal van hoop breekt er hier door:—

O gij zelf-moordend Licht!
Vreemde, wreede, die weet en niet zegt, o gij God!
Menschen-God, God van Leven, Al-Eenig Lovende,
Uw wil is een lichtende Dood!

* * *

Stijg in Uw brandglorieen, Uw bloedaureolen,
Uw blooddronkene begeerten, Uw sterke smartwoede,
Uw felle knersende, verdelgende martel-lust
Wij willen U, zwart Geheim—vage Donkerheid!
Wij willen U, kennend U niet—willen U—
Wij willen U, vreeselijk Dood zwart! neem ons! verteer ons!

Van COUPERUS als dichter zwijgen wij. Hij schittert als Novelist. "Zijn poezie mist inspiratie. . . het is alles

klankrijk, keurig, artistiek, maar zonder gemoed en gekunsteld." Als proeve slechts het volgende :—

In dons van wolkjens glijdt gindo
De zilveren sikkel der maan . . . .
Die schijnt een gondel, een bootjen,
Dat vaart op de blauwe baan.

De wolkjens schijnen de golven,
Witgekuifd, met luchtende tint
En de sterren zijn zoo schoone leliën—
Als niemand op aarde vindt.

Was die gondel mijn levensbootjen,
Ik nam je, mijn lieve, er in mee,
En wij zwierven daar hoog in den hooge,
Alleen op de onmeetlijke zee.

En had ik genoeg van je zoentjes,
Genoeg woordjens van liefde gehoord,
Ik nam je, één, twee, drie, in mijn armen,
En . . . . . gooide je over boord *(a)*.

II.

Couperus en Van Eeden vertegenwoordigen eene richting. Zij verheerlijken de *hartstocht*, en in het bereiken van hun doel trachten zij den lezer zooveel mogelijk te schokken. Bij Van Eeden vinden wij het minder dan bij Couperus. Beiden echter zijn er op uit "het bezoedelde leven om te zetten in artistieke tableaux," en vinden er een "kunstenaars-genoegen in de ziekelijke toestanden onzer maatschappij te ontleden." De richting door hen vertegenwoordigd heeft, volgens Taco de Beer "in haar wetboek drie door hen zelven verkondigde uitspraken : (1) wees niet banaal ; (2) wek stemming ; (3) teeken passie, de *vierde*, niet door hen uitgesproken, maar blijkbaar uit alles wat ze schrijven, is 'zeg alles op 't papier, zoo, als geen sterveling, wij zelf ook niet, dat ooit in de werkelijkheid zeggen zouden.' "

Van Eeden is een droomer, mystisch, misanthropisch, cynisch, die zucht naar iets beters en dat betere nergens vindt. Couperus teekent graag het ziekelijke en abnormale en misbruikt zijn fijn ontwikkeld taalgevoel aan onwaardige onderwerpen. Dat hij een kunstenaar is en in aangrijpende taal spreekt tot de kinderen dezer eeuw durven wij niet ontkennen. De rijkdom van beelden waarover hij beschikt, het kunstenaars-talent dat hij in zijn woordenkeus aan den dag legt. toont ons dat hij een waar artist is op letterkundig gebied. Wat kan treffender zijn dan het volgende :—

"Het was 1 November : er was eene groote mis in Notre-Dame voor Allerheiligen, en zich zijn droom van witte priesters. die waren als essences van zich zelven, herinnerend, ging hij met de binnenschuifelende menigte meê in : hij knielde neer op een bidstoel en kruiste zich. De kathedraal was somber, in waas van blauwe schemering, tusschen de gothische welvingen : achter als een droom glansde het altaar, hoog, in bescheiden licht van heiligheid van niet te tellen zoovele kaarsen, als om niet te verblinden de oogen van menschen : een choor van bassen deed er zwaar, vol, mannelijk van stem, op eenvoudige melodie van eentonigheid, eene vrome vraag en de glazen stem van een enkel choorkind, opschietende als een

(*a*) Van Helene Swarth getuigt Prof. Jan Ten Brink ——en wie zal het wagen hem te weerspreken—dat "een zeer diep gevoel, uitnemend schoon, uitnemend vrouwelijk teeder uitgesproken, haar gedichten onweerstaanbaar maakt." Wij laten hier twee harer sonnetten volgen :—

En dwarlend dalen witte, wilde vlokken
In 't hart der blanke bloem, te vroeg ontsloten,
De sneeuwjacht geeselt wreed haar jonge loten
Zij welt zich diep tot in haar wortels schokken.

Tot geurend bloeien liet zij zich verlokken,
Toen zonnestralen door de wolken schoten,
In 't bottend loof de blijde vinken floten
En 't voorjaarswindje speelde met mijn lokken.

Zoo wilde ook eens mijn ziel haar knop ontvouwen,
Blauw was de hemel, goud de zonnelach ;
't Was in April, een uitgelezen dag.

De bloemenkelk barst open vol vertrouwen ;
De ontwaakte wereld scheen een paradijs :
Plots werd de bloem gevuld met sneeuw en ijs

Of denkt aan het volgende :—

Avondrood.

Een zachte galm van verre kloosterklokken
Vervult de lucht, die zilvren duiven klieven,
En klankloos dalen blanke bloesemvlokken
Op 't grasfluweel, vol sneeuw van madelieven.

Het zuiderkoeltje omvloeit zoo zoel mijn lokken,
Terwijl ik blader in mijn oude brieven,
Als wilde het mij tot nieuw geluk verlokken,
Laat af, o lente, ik wil niet langer lijden.

De gouden zon zinkt in haar bed van rozen,
En alle boomen strekken trillend teeder,
Hun bloeiende armen uit naar 't hemelblozen.

Ik drink de ziel van meidoorn en seringen,
Vol stillen weemoed daalt gij op mij neder
Mijn avondrood van schoone erinneringen.

Treffen wij Hélène Swarth in die stemming aan, dan doet zij ons denken aan dien jeugdigen vroeg ontslapen Nederlandschen dichter Jacques Perk, die ons in keurigen vorm het sonnet heeft teruggegeven :—

Klinkt helder op, gebeeldhouwde sonnetten
. . . .
Sonnetten klinkt ! U dichten was genieten.

Ruimte verbiedt ons enkele proeven te leveren van den fijnen smaak, de hooge levensopvatting van dezen rijk begaafden man. Als een der treffendste "Sonneurs de sonnets" blijft hij aangeteekend staan op de lijst der Nederlandsche dichters van lateren tijd. Aan hem doet ons Hélène Swarth soms denken. Maar hoe somber is haar muze doorgaans. Een weergalooze smart verteert hare ziele. Haar hemel is zoo bewolkt. 't Is alles zoo donker om haar :—

Doch stort inéén met doffen donderslag
De kerker, traag gesloopt door 't alverniel
Van krankte en weedom, God, als dan mijn Ziel
Diep onder klettrend puin verpletterd lag !

O verre God voor wien ik nimmer kniel,
Wijl 't schepsel niet uw werk vermurwen mag,
Zal zalig zijn in uw genadelach
De lichte ziel, waar zooveel zwaarte op viel ?

Troont zelfgeschapen door mijn overmoed,
Mijn ziel op 't altaar van mijn hoogmoedswaan,
Arm afgodsbeeld dat, vallend, breken moet ?

Is dat Gods waarheid, hoe draag ik voortaan
't Vernederd leven als menschwaardig goed ?
God, spreek één woord : God, zal mijn ziel vergaan ?

In Couperus missen wij de "teedere lyrisch-subjectieve klachten" van Hélène Swarth. Zijn kunst laat hem niet toe aan "Stillen weemoed" toetegeven : zijn "stemming is erotisch-episch." Hij zelf getuigt :—

Mijn kunst is als een fijn geslepen kelk
Van klaar kristal, waarin een purpren wijn
Als vol robijnen fonkelt..... Zie, wanneer
Mijn lippen, laafziek, licht den rand van 't glas
Beroeren, koost de smaak mij als een kus.......
Nog zoeter dan de smaak is mij de aroom
Des wijns, wen ze, als de geur dier roode bloem,
Aan 't glas ontwelt, en mij bezwijmlen wil....
Maar 't allerzoetst is mij die beker, zoo
Daar, siddrend, drupplen lichts in trillen....Dan
Beroer ik niet mijn glas, en staar het toe,
En smacht het tegen en geniet, geniet
Meer in mijn wenschen, dan voldoening 't nooit
Verlangensmoê gemoed ooit geven zou..... .
Zoo is mijn kunst, wanneer ik, zwakke, schep,
Een ander in zijn schepping nageniet,
Of scheppingloos, in onmacht me vermijmer.

straal van glas uit al het altaarlicht daarginds, antwoordde met eene serafieke zekerheid, zonder aarzeling: dan vroegen de bassen weer, zwaar, vol, mannelijk, en zwaar dreunde het orgel meê in, als een golfslag van breede zee; dan antwoordde weer het kind, zilverklaar en zilverzeker, fijntjes en alwetend, en het orgel murmelde zachtjes meê, alleen met eene rimpeling van geluid onder het glasvlakke geluid van het kind, als bang met zijn orgelklank aanteraken dat heilig orakel. Hugo voelde, als het kind begon te zingen, stilstaan zijn hart, als dorst het niet kloppen, omdat het kind antwoordde met zooveel zekerheid en alwetendheid, en toch zoo fijntjes als zou de glasstraal van zijn stem breken tegen de bogen der kerk aan, maar de bassen schenen te weten, dat ze nooit breken zou, want nauwelijks zweeg er het kind, of hunne zware vraag dreunde weer, vullende heel de Kathedraal, en het orgel dreunde mee, en ze schenen zoo blijde, de bassen, dat het kind alles wist en weer antwoorden zou, zilverklaar en zilverzeker, wat ze ook zouden vragen; dan klopte Hugo's hart weer mee en scheen het te kloppen tot zijn keel van vreugde."

***

Wij zouden bladzijden kunnen overnemen, vooral uit *Majesteit*—dat wonderschoone boek—waarin de keurige woordenkeus ons aangrijpt met alles-overweldigende kracht. Vergeten wij het echter niet dat Couperus eene richting vertegenwoordigt, die "in haar razende begeerte om gelezen te worden, vaak de pornographic te baat neemt." In opgeschroefde proza drukken zij—de leidslieden dezer school—hun vaak te realistisch voorgestelde denkbeelden uit. Zij vloeken en vervloeken de conservatieven, die met hun vuile, liederlijke liefdes-tafreelen niet gediend zijn. *Van Deyssel* en *Van Groeningen* zijn meesters in deze kunst. Razend van woede treden zij op, nadat ze hun lezers op het grofst door hun taal, hun stijl, hun gemeenheden hebben beleedigd, en slingeren hun banvloeken tegen het hoofd van ieder die nog niet het kwade goed en het goede kwaad wil noemen. Eene enkele proeve moge hier volstaan: Wij laten eerst Van Groeningen—pornograaf bij uitnemendheid—spreken:—

"Ons heel bedorven volk een troep antediluvianen, door de geschiedenis in haar achterafje vergeten; levende fossielen, incarnaties van alle hatelijke oudhollandsche deugden, van de agiteerende, onverstoorbare, stompzinnige gouwenaarsche degelijkheid tot de oud delftsch-blauwsche, chinees-met-kale-kruin-en-scheve-oogensch idiotefemelarij toe; kwispedoors vol spoegsel van walgelijke hollandschburgemansch-fatsoenploertigheid."

Of hooren wij *Van Deyssel*:

"Tegen u, stompe stukken rotte menschheid, afgeknotte boomen in het bloeijend menschenwoud, met uwe koeijen muilen, ezelsooren en ganzengang, doffe brokken stomme lamheid, die waart in het schoone Holland, die waart op de heerlijke waereld, en ze nooit hebt begrepen, ze nooit hebt gezien, fletse vledermuizen in den over het land gedaalden nacht, gij poeten en prozatoren van Sint Juttemus, dansende kalveren op het ijs uwer gevoelloosheid, krakende geraamten van grijze verveling, gij, wier boeken niet leven en spreken, maar slapen met open monden en groene tongen, gij, aschkarremannen, ademend in den afval der Europeesche literatuur, voddekrabbers, wroetend in de mesthoopen der literatuur . . . . . . die uw lezers met uw slijmwoorden besproeit, labberlottige beroerlingen, morsige zanikers, zeg-ellendigen, sprecknaren, schreeuwleelijken!"

Zulk een taal doet ons gruwen. Zonder het te bedoelen luiden deze heeren de doodsklok der Nederlandsche letterkunde. Ik voor mij zou voor altijd met Neerlands taal en Neerlands letterkunde willen breken, indien deze richting den toon aangaf voor de toekomst. Zij sleuren door het slijk alles wat edel is, alles wat wel luidt. Wij vertrouwen dat het een voorbijgaande razernij is. Erger kan het echter niet. Het is te hopen, dat het gezond verstand, die "gouwenaarsche degelijkheid" waarmee van Groeningen den spot drijft, zich zal laten gelden en dat men met kracht zich verzetten zal tegen die taalverminking, en dat vervloeken van alles dat edel is. Soms is de stijl dezer schrijvers—en zelfs Couperus zondigt in die richting—geheel onverstaanbaar, puur nonsens. Een enkel voorbeeld diene ter opheldering. Zoo schrijft van Groenewegen:—

"Wijdstarend groen was het gras, de bootjes hard-rood, hard-groen, hard-blauw, verfgesmijt ruw zonder medegevoel, als slechtte kopermuziek schitterend dichtbij haar en toch ver weg. Treurigheid wolk-schaduwend over het water, met een plotselinge verdoffing-aller-kleuren diep-rampzàlig, en naamloos-van-smart, alles zich terugtrekkend tot op een afstandje van haar, dan stil, in leegte met twee dunne vogeltjes-tjilpen. Waarom was ze zoo alleen, waarom, waarom? Het steeg op uit haar beenen, als moeheid, boven haar hoofd uit niet hoog, blauw-liggend op zwart."

'Moeheid blauw liggend op zwart'—Kan er grooter nonsens worden bedacht?

Erger nog. Hoort eens het hier volgende:—

"Zijn oom was er niet. Daarom bij een neef, waar de familie 's Zondags na kerktijd gewoonlijk bij elkaar kwam, in een stille straat, vol hollandsche- parvenusche- deftigheid, alle huizen van bijna eenzelfde model, van grijzen steen, geverniste bruine deuren en blauwe stoepen waarop haardsteenen paaltjes kop- aan- kop verhangkettingd door stekelige schakels, glimmend koperen naamborden, onder belknoppen ook geelkoper, geelkoper ook de ringen in de leeuwenkopjes haut-relief op de deuren. Voor een paar ramen stonden porceleinen bloempotten, groen-rood-geel op een blauwig groen fond, gebloemt en geblaârt, schreeuwend mè-mè in kleuren."

'Schreeuwend mé- mé in kleuren!' 't Is schreeuwende onzin en niets anders. Wij durven het ergste hier niet overnemen. Wij meenen reeds meer dan genoeg gezegd te hebben.

***

Dat Couperus evenzeer zondigt valt niet te ontkennen. Doch hij is een genie, en dat is noch van Deyssel, noch van Groeningen. Wat wij in Couperus dulden, willen wij bij de *dii minores* in geenen deele toelaten. Om Couperus te verstaan moet men een Fransch woordenboek er op nahouden. Het krioelt van uitheemsche woorden en phrasen. Wat dunkt u M. H! van "*pro-eminente* voorhoofden en *gecambreerde*, ja zelfs *gecaparagonneerde* koppen, van *gesublimiseerde* en *gedeconcentreerde* gevoelens, van *gecrispeerde* stemmen en *navraute* smarten, van *inieke* gedragingen en *bilaterale* contracten, van *geembrouilleerde* kleuren, van *geflateerde* zuilen, van *pavanceren, lanceeren, blazonneeren, emotioneeren, affineeren*, enz." In "Majesteit" vernemen wij van een *macaberen* ommegang, van minder *saillante* gevoelens, van een *boudeerend* kind, van kinder-*blague*, van ruw *sans-gêne*, van een maarschalk die *connétable* is van Liparie, van een 'ontvangst die maar *tel-quel* geweest is', van vergulde *cizeleeringen*, van *elaborate* uniformen, van *morbide elegance*, van het *topic* aller gesprekken, van een zwaren *pli-watteau*, van een verloving *sous-cachet* . . . . en dergelijke phrasen meer. Is dan de Nederlandsche taal zoo arm, dat men van alle oorden bastaardvormen moet invoeren, om die armoede te verminderen: of zijn de gedachten des schrijvers zoo rijk, dat hij de gansche taalwereld moet doorzoeken ten einde woorden te vinden om zijn rijkdom te versieren? Waar is de eenvoud: waar de natuurlijkheid der oudere proza-schrijvers? "Geef ons Natuur en waarheid weer" mag wel de zucht zijn van ieder lezer.

III.

Taal en inhoud gaan samen. Onwaardige onderwerpen kiezen deze schrijvers. "De romans van Couperus zijn gemeen" is de slotsom waartoe een criticus komt na nauwkeurig elk dezer geschriften te hebben ontleed. Niemand zal het Couperus laken, zoo hij zich geroepen acht de zonden der maatschappij te gispen en te veroordeelen. Maar niet wanneer hij de zonde als met voorliefde analyseert en met kunst bewerkt. In "Noodlot" hebben we een noodlots-philosophie die spreekt van een ijzeren causaliteits-dwang die de zedelijke wereld beheerscht. In "Eline Vere" worden ons de ziektetoestanden eener ziel geteekend, die zich geworpen heeft in al de ijdelheden van dit lager leven. Taco de Beer zegt er van: "deze roman is eigenlijk de prototype van den hedendaagschen modernen roman, waarbij het ongeloof eene hoogte bereikt, dat ze bijgeloof wordt.. ...... Immers men ziet een geheele schaar auteurs aan den arbeid, ze vertoonen in hun werken geen ontwikkeling van karakters, geen botsing van karakters, maar een ziektetoestand der ziel, eene machteloosheid, eene inertie, een volslagen gebrek aan redeneering en zelfbeheersching, waardoor de personen als speelbal van het lot worden." De zonde wordt voorgesteld niet als een kanker die de maatschappij verteert, maar als een ziekteverschijnsel dat niet verholpen kan worden. "Het had zoo *moeten* zijn" is de leer van "Noodlot" en de gansche reeks van romans ons door Couperus geschonken. Schuld is er niet, kan er niet zijn. Alles is, zooals het is, en zooals het *moet* zijn, zal het ook zijn. Een ijzeren fatalisme beheerscht de wereld. Waartoe meer? Deze verheerlijking van het 'schoone' tegenover het 'goede' is het graf van alle ware zedelijkheid; en ofschoon Couperus over alles heen zijn bloemen strooit kan hij dat graf niet dempen. Van Groennigen en Van Deyssel spotten met het conventioneele, met godsdienst en met eergevoel. Zelfs Van Eeden, die beter gezind schijnt te zijn, doch even anti-religieus, kan zich niet weerhouden van te smalen op allen die niet gediend zijn met de liederlijkheden door deze moderne pornografen gedebiteerd: "past maar op, gij met uw effen gezichten, gij met uw gewichtig zwijgende monden, gij van den-prins-geen-kwaad-wetende koeranten,—houdt u maar niet zoo onnoozel! doet maar niet alsof ge mij niet begrijpt . . . . . . diep, diep hebben al die fatsoenlijke neuzen, eerwaarde, doctorale, professorale, docenten-neuzen, journalisten-neuzen in dat gemeene boek gezeten . . . . . . als gij maar wat minder conventioneel waart, minder vaag, wat precieser en eenvoudiger wist te praten —ge zoudt schrikken van uw vergissingen. Het zou blijken, dat wat gij uw schoonheidsgevoel noemt, door Van Deyssel's boek juist plezierig gekitteld werd." Uw schoonheids-gevoel! daar komt het op aan. De schoonheid wordt verheerlijkt tegenover alles wat goed is en zedelijk, tegenover alles wat wel luidt. Wordt deze school de heerschende in Nederland, dan is het gedaan met de Nederlandsche letterkunde. Hoe eerder wij hier van haar afscheid nemen des te beter. Wij verkiezen geen boeken die het onzedelijke verheffen en verheerlijken.

***

Als novellist doet Couperus ons soms denken aan Thomas Hardy, soms aan Ibsen. Van den Engelschen romanschrijver heeft een criticus terecht gezegd:—"Thomas Hardy speaks with the grave and melancholy responsibility of one who has been briefed to impeach the administration of the universe. The planets in the firmament above us are malign, and that on which our lot is cast looms the blackest of the group." Noodlot en niets meer!! Ook bij Ibsen, dien eenzamen pessimistischen zanger uit Noorwegen vinden we soms iets, dat ons aan Couperus doet denken. Hun gemoedstemming is verschillend. Bij beiden missen wij echter het geloof aan 't ideaal. "De wereld van leugen en bedrog kent Isben zooals weinigen: die van vrede en verzoening niet. Ook *wil* hij die niet kennen. Geen smart over wat hem verre houdt, geen zoeken, geen heimwee geeft adel aan zijn poezie." Niemand kan Ibsen's Brand en Peer Gynt lezen zonder diep in 't hart te worden aangegrepen. Maar 't is alles even verward als bij Hardy: alles even troosteloos. Couperus—dit mogen wij niet vergeten—is Hagenaar. Hij spreekt—althaus in 'Eline Vere' de Haagsche taal, weerspiegelt Haagsche zeden, teekent ons Haagshe toestanden. Geen ideale wereld dus, maar het akelig realisme van een wereld door zelfzucht en genotzucht beheerscht. Tegen dat realisme protesteeren wij, even sterk als tegen die noodlots philosophie die de verderfelijkste gevolgen hebben zal, werd ze als levensregel aangenomen en erkend. Dr. Hulseman in de "Stemmen voor waarheid en vrede" zegt: "Wij voor ons weten, dat, even als na het lezen van Goethe's "Werther" zich eenmaal vele jonge mannen van het leven hebben beroofd, ook een jongmensch hetzelfde heeft onderstaan, na het lezen van 'Noodlot' . . . . . Walter Scott zei op zijn sterfhed, blijde te zijn, nooit iets geschreven te hebben, waardoor hij eenig hart had kunnen bederven. O! welk een wroeging zou hij gehad hebben, wanneer hij een roman als 'Noodlot' in de wereld had gezonden!."

IV.

"De Kleine Johannes" van Frederik van Eeden is niet te vergelijken met de reeds door ons gecritiseerde werken van Couperus en Van Groeningen. 't Is vrij van die walgelijkheden die zulk een onaangenamen indruk op ons maken. Er is in dat boek iets dat aangrijpt, want het teekent ons een modern *weltkind*, dat naar het betere verlangt, ofschoon hij het nergens vindt. 't Is het heimwee van een zoekende ziel, die met alles gebroken heeft, met den Mensch, met de Liefde, met de Wetenschap, met Godsdienst en Kerk. Er blijft niets over dan de Natuur, en uiteindelijk de Dood. God—de god der Kerk—is niets anders dan een "schijnbeeld," een "petroleum-lamp" waarop de "mugjes hulpeloos vastgeplakt zijn," waardoor "duizenden verdwalen en verongelukken. Zelfs de naam doet ons denken aan een "muffe menschen-lucht" en aan "leelijk gezang." Van Eeden's wereldbeschouwfng wordt beheerscht door de Noodlotsphilosophie die ook Couperus in bezit heeft genomen. Mensch te zijn is diep ongelukkig te zijn: "zoo een rommel als het hier op aarde is—daarin zou een God of iets van dien aard geen vermaak hebben." Doch hooren wij hem zelf:—

"Johannes verbaasde en verheugde zich, toen hij leerde en zag, hoe fijn de bloemen waren gebouwd, hoe zij vruchten vormden en hoe de insecten hen onwetend hielpen in die taak.

"'Dat is toch prachtig," zeide hij, "hoe juist is dat alles berekend en hoe fijn en doelmatig gemaakt."

"Ja, verbazend doelmatig," zei Pluizer. "Jammer dat het grootste deel van die doelmatigheid en fijnheid tot niets dient. Hoeveel bloesems worden vruchten en hoeveel pitten worden boomen!"

"Maar het schijnt toch alles naar een groot plan gemaakt," antwoordde Johannes, "zie! de bijen zoeken honig voor zichzelven en weten niet dat zij de bloemen helpen—en de bloemen lokken de bijen door hun kleur. Het is een plan, en zij werken mede zonder het te weten."

"Dat lijkt heel mooi, maar er mankeert veel aan. Als de bijen kans zien, bijten zij een gat onder in de bloem en maken de heele ingewikkelde inrichting te schande. Een slimme plannenmaker die zich door een bij voor den gek laat houden."

"Bij het wonderbare samenstel van menschen en dieren ging het nog erger. Van al wat Johannes schoon en kunstig toescheen, toonde hij de onvolkomenheid en gebreken. Het gansche heer van kwalen en ellende, dat mensch en dier treffen kan, toonde hij hem, met voorliefde het walgelijkste en afzichtelijkste kiezend.

"Die plannenmaker, Johannes, was erg slim, maar bij alles wat hij maakte vergat hij iets—en de menschen hebben handen vol werk, om al die gebreken zoo goed mogelijk bij te lappen. Zie maar om je heen! een paraplnie, een bril, zelfs kleeren, en huizen, het is alles menschelijk lapwerk. Het hoort volstrekt niet bij het plan. Maar de plannenmaker heeft niet bedacht dat menschen het koud zouden hebben en boeken zouden lezen en duizend dingen meer zouden gaan doen, waarvoor zijn plan niet deugde. Hij heeft zijn kinderen kleertjes gegeven, zonder te denken, dat zij er uit zouden groeien. Nu zijn bijna alle menschen lang hun natuurpakje ontgroeid. Nu gaan zij alles zelf doen en storen zich volstrekt niet meer aan den plannenmaker en zijn plannen. Wat hij hun niet gegeven heeft, nemen ze brutaal en eigenmachtig—en waar het hem blijkbaar te doen was hen te doen sterven, ontduiken zij den dood soms voor langen tijd, door allerlei kunstgrepen.'

'Maar het is de schuld van de menschen,' riep Johannes, 'Waarom wijken zij moedwillig af van de natuur?'

'O domme Johannes? als een kindermeid een onnoozel kind met vuur laat spelen en het brandt zich, wie heeft dan schuld? Het kind dat geen vuur kende, of de meid die wist dat het kind zich branden zou? En wie is schuld, als de menschen afdwalen in ellende en onnatuur, zij zelven of de alwijze plannenmaker, bij wien zij als onwetende kinderen zijn?'

'Maar zijn zij niet onwetend, zij wisten . . . .'

"Johannes! als gij een kind zegt 'raak dat vuur niet aan! het doet pijn!' en als het kind het dan toch doet, omdat het niet weet wat pijn is, kunt gij u dan van schuld vrij pleiten en zeggen: 'Zie, het kind was niet onwetend.' Gij toch wist, dat het uwen raad niet zou achten! Menschen zijn dwaas en dom als kinderen. Doch glas is bros en leem is week. En wie menschen maakt en hun dwaasheid niet rekent,——is als hij die wapenen maakt van glas en niet bedenkt dat zij zullen breken, en pijlen van leem en niet bedenkt dat zij zullen buigen."

"En de woorden vielen als droppelen vloeiend vuur op Johannes' ziel. En in zijn borst zwol het groote leed, dat zijn vroegere smarten verdrong en hem vaak deed weenen, in de stille, slapelooze uren van den nacht."

Wat een sombere wereldbeschouwing! Niet waar M.H.! Een altijd durend wee, een altijd durend zoeken, een ijzeren juk op den nek der duizenden en tien duizenden gelegd.

***

Kan de mensch zich dan niet wapenen tegen die nooden en ellenden waaronder hij gebukt gaat? "Die bidt, die ontvangt" heeft de Heiland der wereld gezegd. Maar wat is Bidden? Van Eeden geeft hierop antwoord, waar hij Johannes op den duinrand neerzet en hem laat staren, in lang, roerloos zwijgen, over de blauwe, wijde, ontzachlijke zee "totdat het hem was alsof hij ging sterven, alsof de groote, gouden deuren van het heelal zich statig ontsloten en zijn kleine ziel het eerste licht der oneindigheid tegenzweefde. En totdat de tranen, die in zijn wijd geopende oogen welden, de schoone zon omfloersten en de pracht van hemel en aarde deden wegdienzen in een duistere, trillende schemering"......... "Zoo moet gij bidden" is de commentaar hierop geleverd. Het bidden dus is dweepen met het schoone, Natuur-aanbidding, in vervoering komen over het ondergaan der zon en de mengeling van kleuren aan den verren horizon. Tegen het Godsbegrip van Van Eeden stoot zich het gebed, in den Bijbelschen zin des woords. Het doet ons denken aan het gedichtje over het Bidden, dat in den Leidschen Studenten-almanak in 1862 verschen, en dat hier ook van toepassing is:—

"Als kind, toen bad ik den "lieven Heer"
Om mooie paardjens en om mooi weer
En vaak weerhield ik een schop of slag;
Door 't vrome denkbeeld dat God het zag;
En was ik 's avonds moe geravot,
Dan dankte ik knielend "den goeden God
Voor al het goede van dezen dag,"
En 'k sliep, zoodra ik in 't bedjen lag.
Mijn Godsbegripjen vond toen een plaats
Bij dat van Boeman en Sinterklaas;
Ik was van harten een dualist,
Al heeft geen speelmaat het ook gegist.
In 't later tijdperk werd ik pieus,
Een mystisch dweeper, streng religieus;
Ik bad geloovig toen de Almacht aan,
Die 'k in haar werken dacht gâ te slaan;
Het onbestemde **Ik** weet niet wat,
Dat was de godheid, die 'k toen aanbad.
Ik was toen mystisch, schoon onbewust,
Mijn harte klopte van stervenslust,——
En nu?—ik voele mij thans niet meer
Een kind of jongen, gelijk weleer;
Nu kan ik niet bidden, Neen, nu niet meer,
Want 'k zie niet langer dien "lieven Heer;"
De God des harten heeft afgedaan,
De God van 't denken is opgestaan;
En wil ik bidden, daar rijst een klip,
Waarop ik stootte; mijn Godsbegrip.

***

Dat alles bij van Eeden aan zijn somber Godsbegrip wordt ten offer gebracht laat zich licht verklaren, want nergens vindt de kleine Johannes een antwoord op de vragen die zijne ziel bestormen. Met Faust zou hij kunnen uitroepen:—

Ich sehe, dasz wir Nichts wissen können
Das wil mir schier das Herz verbrennen.

Wel is er sprake van een gouden sleuteltje, dat past op het gouden kastje; wel is er sprake van het "ware boekje dat groot geluk en grooten vrede brengt"; maar dat boekje is nergens te vinden, dat kastje ook niet. Zelfs het "Boek der Boeken," de Bijbel, die over God spreekt, is slechts "een menschenboek, dat niet genoeg geeft,—anders zou er rust zijn onder de menschen en vrede." Het zoeken naar de ware kennis is dus ijdelheid. De dood—vriend Hein—spot immer met het menschenkind en berooft hem uiteindelijk van alles:—

"Wistik hield zich heel geheimzinnig, maar toch is hij een prater, die zijn geheim niet verzwijgen kan. Hij hoopt het boekje bij menschen te vinden, en deelt zijn wijsheid aan ieder mee, die hem misschien kan helpen. En al veel ongelukkigen heeft hij er mee gemaakt. Zij gelooven hem en gaan het boekje zoeken, met evenveel ijver als sommigen de kunst om goud te maken. Zij offeren alles op,—vergeten al hun bedrijf en geluk,—en sluiten zich op tusschen dikke boeken, vreemde stoffen en werktuigen. Zij wagen hun leven en gezondheid, ze vergeten den blauwen hemel en de goede, milde natuur—en ook hun medemenschen. Soms vinden zij mooie en nuttige dingen, als goudklompen, die zij uit hun holen op de lichte, zonnige aardoppervlakte gooien, doch zelf bekommeren zij zich daar niet om, laten anderen er van genieten—en graven en wroeten ingespannen en rusteloos in het duister voort. Geen goud zoeken zij, maar het boekje. Sommigen versuffen ook onder den arbeid, vergeten hun doel en hun wensch en dwalen af tot jammerlijk gebeuzel. Dan worden ze kindsch. Men ziet ze torentjes van zand bouwen en tellen hoeveel korrels er noodig zijn voordat ze omvallen; ze maken watervalletjes en berekenen precies elk bochtje en golfje, dat het water maken zal; ze graven

kuiltjes en besteden al hun gedold en vernuft, om die mooi glad en zonder steentjes te krijgen. Stoort men die arme verdwaasden in hun werk en vraagt wat zij doen, dan zien zij u ernstig en gewichtig aan, schudden het hoofd en mompelen: Wistik! wistik!!

***

't Is dus een altijd-durend wee, waar de Dood alleen triomfen behaalt. De "Kleine Johannes" doorwandelt de wereld, altijd zoekend, alles onderzoekend, nergens, niets vindend. "Hij voelde zich alsof hij hulpeloos en verminkt op het vloerkleed rondkroop met een draadje om het lijf, waaraan men rukte en trok." Te midden van al die worstelingen groeit het Heimwee zijner ziele aan. Vinden wil hij, het sleuteltje moet hij hebben, al mompelt Vriend Hein, de wreede Dood, "door mij alleen kunt gij het boekje vinden." Het ruischt door zijn ziele, als het gemurmel van vele wateren: "gij zijt de zonnezoon—zonnezoon zijt gij." In de vrije Natuur, weg van de menschenwereld, daar zal hij vinden wat hij zoekt. Een lichtgestalte, Windekind, de vriend zijner jeugd, gaat hem vooruit: hij volgt, en eindelijk bereikt hij de zee.

"Toen hij zich boven den duinrand verhief omgaf hem een roode gloed. De avondwolken hadden zich ter uitvaart van het licht geschaard. Als een wijde kring van geweldige rotsblokken met roodgloeiende randen omgaven zij de dalende zon. Op de zee was een breede weg van levend purpervuur,—een vlammende, schitterende lichtweg, leidende naar den ingang des verren hemels.

Achter de zon, waarin het oog nog niet staren kon, wemelden teedere tinten van blauw en rose dooreen, in de diepte van den lichtgrot. Daarbuiten langs den ganschen wijden hemel glansden roode vlammen en strepen, lichte vlokjes van bloedig dons en vegen van uiteenvloeiend vuur.

Johannes wachtte,—totdat de zonneschijf den gloeienden weg die tot hem leidde, aan het verste einde aanraakte. Toen zag hij neder, en aan den aanvang des wegs was het lichte beeld, dat hij gevolgd was. Een vaartuig, klaar en glinsterend als kristal, dreef op de breede vuurbaan. Aan het eene einde der boot stond Windekinds ranke gestalte met het gouden voorwerp dat blonk in zijn hand. Aan het ander einde herkende Johannes den duisteren Dood.

"Windekind! Windekind!" riep Johannes. Doch in denzelfden tijd dat Johannes het wondere vaartuig naderde, zag hij naar het verre einde van dien weg. In het midden van de lichte ruimte, door de groote, vurige wolken omgeven, zag hij een kleine, zwarte gestalte. Zij werd grooter en grooter,—langzaam naderde een mensch, rustig schrijdend over de woelende, vurige wateren.

De roodgloeiende golven rezen en daalden onder zijn voet, doch kalm en rustig kwam hij nader.

Het was een mensch, zijn gelaat was bleek en zijn oog diep en donker. Zoo diep als de oogen van Windekind, doch in hun blik was eindeloos zachten weemoed, zooals Johannes die nimmer in andere oogen gezien had.

"Wie zijt gij?" vroeg Johannes "zigt gij een mensch?"

"Ik hen meer" zeide hij.

"Zijt gij Jezus, zijt gij God?" vroeg Johannes.

"Noem die namen niet" zeide de gestalte, "zij waren heilig en rein als priestergewaden en kostelijk als voedend koren, doch zij zijn tot draf geworden voor de zwijnen en tot narrekleederen voor de dwazen Noem hen niet, want hun zin is tot dwaling, hun wijding tot spot geworden. Wie mij kennen wil, werpe die namen weg en luistere naar zichzelven."

"Ik ken u! ik ken u!" zeide Johannes.

"Ik was het, die u deed weenen om de menschen, terwijl gij uwe tranen niet begrijpen kondet. Ik was het, die u deed liefhebben, waar gij uw liefde niet verstondt. Ik ben bij u geweest, en gij hebt mij niet gezien; ik heb uwe ziel bewogen en gij hebt mij niet gekend."

"Waarom zie ik u nu eerst?"

"Vele tranen moeten de oogen verhelderen, die mij zullen zien. En niet voor uzelven alleen, maar voor mij moet gij weenen, dan zal ik u verschijnen en gij zult mij herkennen als een ouden vriend."

"Ik ken u. Ik herkende u. Ik wil bij u zijn!" Johannes strekte de handen uit. Doch de mensch wees op het glinsterende vaartuig, dat langzaam voortdreef op den vurigen weg.

"Zie!" zeide hij, "dat is de weg naar alles waar gij verlangd hebt. Een andere is er niet. Zonder die beiden zult gij het niet vinden. Doe nu uwe keuze. Daar is het groote Licht, daar zult gij zelve zijn wat gij verlangt te kennen. Daar!" en hij wees naar het donkere Oosten, "waar de menschheid is en haar weedom, daar is mijn weg. Niet het dwaallicht, dat gij gedoofd hebt, maar ik zal u begeleiden. Zie nu, gij weet het. Doe uwe keuze!"

Toen wendde Johannes langzaam het oog van Windekinds wenkende gestalte af en strekte de handen naar den ernstigen mensch. En met zijnen begeleider ging hij den koelen nachtwind tegemoet, den zwaren weg naar de groote, duistere stad, waar de menschheid was en haar weedom."

Zoo eindigt het Boek.

V.

Is het niet somber M. H.? Nergens rust, noch in de Menschenwereld, noch in de Kerk, noch bij den Christus, noch in het Boek der Boeken. De ziel verteerd van droefenis, smachtend naar iets beters, hijgend van verlangen naar licht, leven, vrede, vreugde—en nergens, nergens verzadiging voor het rusteloos-verlangend hart. "De menschheid en haar weedom, weedom en de menschheid" —'t is als de slinger van het uurwerk immer door tikkend met zijn nimmer-eindigend refrein: Voor altijd! Nooit! En het spelt ons niet eens de vreugdevolle toekomst, waarvan Longfellow zoo heerlijk zingt

> Never here, forever there,
> Where all parting, pain and care,
> And death and time shall disappear,—
> Forever there, but never here!
> The horologe of Eternity.
> Sayeth this incessantly,
> 'Forever, never!
> Never, forever!'

Dat mijn oordeel niet geheel onjuist is zal u nog duidelijker blijken M.H! wanneer ik u in korte trekken het zoo boeiend verhaal teruggeef.

Johannes,—een mijmerend kind, dat uren lang op warme zomeravonden in de duinen placht doortebrengen liggende op den rug, turende tusschen de schuifelende rietbladen door, verteerd van verlangen om eenmaal te komen waar de zon aan den verren gezichteinder de opeengestapelde wolken deed schitteren van zachtrood licht, of doortedringen tot in de diepte van het stille, heldere water van den vijver op welks rand hij lag—komt op een dier avonden in aanraking met een zonderlinge gestalte, Windekind, geboren in de kelk eener winde, uit de eerste stralen der maan en de laatste der zon. Door Windekind geleid trok hij, na een kus op zijn voorhoofd kleiner geworden, de dierenwereld die aan den duinrand huisde door. Alles had beteekenis. Hij verstond de taal der dieren, kreeg nieuwe inzichten in de Natuur, vond overal bij plant en dier de diepste verachting van den Mensch. Teruggekeerd tot de ouderlijke woning, teruggebracht naar de school is hij diep ongelukkig. Van Oberon, den Elfen koning, had hij een gouden sleuteltje ontvangen, dat passen zou op een gouden

kastje, waarin kostbare schatten werden bewaard. Daarnaar moest hij zoeken, totdat hij het vond. Bij menschen kon hij het niet vinden; daarom hield hij zich bij Windekind en leefde, wanneer hij het kon in de vrije Natuur. Liefde voor de Natuur, Haat van alles wat Mensch heette nam allengs bij hem toe; want hij wisselde telkens van gedaante. In Windekind's gezelschap een Natuurkind, in de ouderlijke woning een Mensch. Windekind's philosophie kan in enkele volzinnen worden samengevat:—Onder menschen wacht u eindeloos verdriet, verveling, vermoeienis en zorg. Dag aan dag zult gij tobben en zuchten onder den last van uw leven. Zij zullen uwe teedere ziel stooten en pijnigen door hun grofheden. Zij zullen u ter dood vervelen en martelen." Met zulke taal in zijn ooren gefluisterd, en in zijn hart steeds weerklinkend, begint Johannes den Mensch met al zijn werken en streven te verachten. Windekind's somber pessimisme dringt tot zijn ziele door. De Mensch wordt hem een hatelijk schepsel in vergelijking met de heerlijke harmonie der Natuur. Hij verneemt het, hoe "duizende arme schepsels der duisternis een jammerlijken dood vinden door liefde tot dezen van wie zij sinds lang gescheiden en vervreemd zijn." En hoe "een onbegrepen, onweerstaanbare neiging de menschen ten verderve brengen in de schijnheelden van dat Groote Licht, dat hen deed ontstaan en dat zij niet meer kennen." Vraagt Johannes ontsteld: "Bedoelt gij God?" dan klinkt 't hem tegen: "God! . . . . ik weet waaraan gij denkt. Aan den stoel voor uw bed, waartegen gij het lange gebedje iederen avond zegt—aan de groen saaien gordijnen voor het kerkraam waarnaar gij Zondagmorgen zoo lang kijkt,—aan de kapitale letters van uw bijbeltje,—aan het kerkenzakje met den langen steel,—aan leelijk gezang en een muffe menschenlucht. Wat gij met dien naam bedoelt, Johannes, is een belachelijk schijnbeeld, in plaats van de zon, een groote petroleumlamp, waarop honderde en duizende mugjes hulpeloos zitten vastgeplakt." Roept Johannes andermaal in ontzetting uit: "Maar hoe heet dan dat Groote Licht, en tot wien moet ik bidden?" dan moet hij andermaal vernemen: "Johannes, het is alsof een schimmelplantje mij vroeg hoe de aarde heette, die met haar ronddraait. Was er een antwoord op uw vraag, gij zoudt het verstaan als een aardworm de muziek der sterren."

En nu treedt er een nieuw figuur op het tooneel. Windekind—kind der zonne—stelt Johannes voor aan den Kabouter Wistik die al dadelijk begint te spreken van "het ware boekje dat groot geluk en grooten vrede moet brengen; waarin nauwkeurig staat, waarom alles is zooals het is, zoodat niemand iets meer vragen kan of verlangen." Hoe klopt bij deze ontboezeming het hart van Johannes! "O Wistik, Wistik" roept hij uit. Een onverzadelijke dorst naar wetenschap verteert hem. Het boekje, het sleuteltje, het gouden kastje! Dat moet hij hebben. Doch telkenmale keert hij bedrogen terug. Wist-ik kon hem niet geven, wat hij verlangde: en Windekind was verdwenen.

***

Andermaal verandert het tooneel. Ditmaal treedt *Pluizer* op, een kabouter gelijk Wist-ik, maar gedrochtelijk, met groot hoofd en groote ooren, een mager figuurtje met dunne beenen. Een spotter is deze Pluizer, verwaand, zelfzuchtig, een menschenhater bij uitnemendheid. De menschheid in haar geheel genomen is hem "een groot verschrikkelijk ondier, een monster wiens zwart bloed door dikke aderen stroomt" dat "iets zoekt en niet precies weet wat het zoekt," totdat "vriend *Hein*—de Dood—opdaagt," die een eind maakt aan al dat vruchteloos zoeken. Pluizer is met Hein zeer vertrouwd, en brengt Johannes met hem in kennis. Het duurde dan ook niet lang of de groote man met diepliggende oogen, lange, magere handen wordt de nieuwe gids van Johannes. Eerst naar Doctor Cijfer, die juist bezig was met het mes een levend konijntje, een oude kennis uit de duinrand-wereld te ontleden. Een kille huivering overviel Johannes bij dit schouwspel, en hij wilde weg. Pluizer vergezelt hem door de groote stad, waar de menschen dicht opeengepakt zaten, waar alles grauw en groezelig, de lucht zwaar en bedompt was. Wat zag en hoorde hij niet: twisten en schelden, havelooze kinderen kruipende over den kalen vloer, jonge meisjes met verwilderd haar, magere, bleeke zuigelingen. "En te midden van al dat luidruchtig drijven en woelen zag hij steeds den bleeken, holoogigen man voortschrijden met geruischloozen tred." Vraagt hij Pluizer naar het *Groote Licht*, waarvan Windekind had gesproken, dan verneemt hij slechts Pluizer's spottaal: "Hersenschimmen en droomerjien! Er zijn alleen menschen———en ik-zelf. Dacht je dat een God of iets van dien aard er vermaak in zou hebben zoo 'n rommel te regeeren als het hier op aarde is? En zoo'n groot licht zou er niet zoovelen hier in 't donker laten." Alles loopt slechts uit op den alles-verterenden Dood. Wat wordt er dan van al die droomerijen der menschenkinderen?

't Is middernacht.......... twaalf zware slagen dreunen door de lucht met lange tusschenpoozen. Johannes voelt met één alsof hij zweeft door de lucht, aan Pluizers hand, boven de huizen en de lantaarns der stad. In een oogwenk waren zij er over gezweefd en kwamen neer op het vochtig gras naast een grooten zandhoop. Geleid door een pier, dalen zij af in de wormengang, totdat een loodrechte wand, zwart en hoog de geheele ruimte voor hen afsloot. 't Was een houten kist waardoor de aardworm zich een gat boorde en met het lenige lijf weggleed. Johannes volgde met Pluizer. Akelig was het daarbinnen: zij kropen voort op een lijk. "Grinnekend sprong Pluizer rond op het doodengelaat en bedreef de afschuwelijkste scherts. Hij zat op de wenkbrauw en trok bij de lange wimpers het ooglid op Het oog, dat Johannes vroolijk had zien schitteren (in een danszaal waarheen Pluizer hem had geleid) staarde dof en rimpelig wit in het schemerlichtje."

Hiermee echter was Pluizer niet tevreden. *Vanitas vanitatum*—alles is ijdelheid en dat moest Johannes weten. Daarom verder.

"Verder ging de tocht."

"Het bestaat alles wat je ziet—zei Pluizer onder het voortgaan—"het is alles waar. Eén ding alleen is niet waar. Dat ben je zelf Johannes. Jij bent hier niet, en je kunt hier niet zijn."

En hij schaterlachte, als hij den angstigen wezenloozen blik van Johannes bij zijn woorden zag.

"Dit is de laatste!—werkelijk de laatste!"

"De gang loopt dood—ik ga niet verder" zeide de oorworm knorrig.

"Ik wil verder"! zeide Pluizer, en waar de gang eindigde begon hij met beide handen te graven.

"Help mij Johannes!" Willoos in zijn ellende, gehoorzaamde deze en groef de vochtige, fijne aarde weg.

Zwijgend en zwoegend werkten zij door, totdat het zwarte hout kwam.

De pier had den geringden kop ingetrokken en was achteruit verdwenen. De oorworm liet het licht vallen en ging terug.

"Zij komen er niet in—het hout is te nieuw," zeide hij bij het heengaan.

"Ik wil," zei Pluizer en scheurde met de haakvingers lange, witte splinters krakend uit het hout.

Een vreeselijke beklemming drukte Johannes. Doch hij moest—hij kon niet anders.

Eindelijk kwam de donkere ruimte open. Pluizer nam het licht en kroop haastig naar binnen.

"Hier, hier"—riep hij en liep naar het hoofdeinde.

Doch toen Johannes bij de handen kwam, die stil over elkaar gevouwen op de borst lagen, moest hij rusten. Hij staarde op de magere, witte vingers, half verlicht aan de bovenzijde. Op eenmaal herkende hij ze, hij herkende den vorm en de plooien der vingers, de gedaante der lange nagels, nu donkerblauw gekleurd. Hij herkende een bruin vlekje aan den wijsvinger.

Het waren zijn eigen handen.

"Hier, hier" riep Pluizer's stem van het hoofdeinde. "Zie eens—herken je hem?"

Nog wilde de arme Johannes zich weer oprichten en op het licht toegaan, dat hem wenkte. Doch hij kon niet meer. Het lichtje verglom tot volkomen duisternis en hij viel bewusteloos."

***

Zelfs deze droevige ervaringen konden Johannes niet ontnuchteren. Nog altijd bleef hij aan Pluizer verbonden. Die bracht hem overal waar menschen wonen, in ziekenhuizen, in gekkenhuizen, in kerkgebouwen, naar groote feesten, bij groote plechtigheden, in de binnenvertrekken van vele huizen maar vooral in de leerzalen van Doctor Cijfer. Daar werd alles onderzocht, doch als hij zich met planten en dieren bezig hield en van alles wilde weten viel het uiteen tot cijfers. Er bleef niets over den bladen vol cijfers. Dat vond Dr. Cijfer wel heerlijk. Hij verlustigde zich in die verzameling. Het werd hem licht als de cijfers kwamen. Voor Johannes was het niets dan duisternis. Wanhopend zich tot Pluizer wendende vernam hij van dezen dat het zoo moest zijn. "Niets, niets. Er zijn menschen en cijfers, dat is alles waar, dat bestaat, eindeloos veel cijfers." En Johannes kon slechts het akelig refrein herhalen: "Dat is het laatste. Er is niets, niets!"

En nog is het einde niet. Pluizer voert zijn vriend naar een sterfbed waarheen Dr. Cijfer geroepen was. Met ontzetting staarde Johannes op het met wijde, strakke oogen doodsbleeke gezicht van zijn vader. Het kreunen en steunen werd allengs zwakker, zachter, nauwlijks hoorbaar. "Dag vader!" fluisterde de arme Johannes, en het scheen alsof een flauw glimlachje de holle wangen rimpelde. Doch met ruwe stem klonk het van Pluizers lippen: "Kom, kom, geen scène hier," terwijl Doctor Cijfer den treurenden jongeling op barschen toon toeriep: "Ga uit den weg Johannes, wij moeten zien wat er te doen valt." Doch niets was er te doen. Vriend Hein verscheen en hief de hand op. Een vale schaduw viel over hes strakke gelaat. Er heerschte stilte, doffe, leege stilte. "Zie zoo, dat verhaaltje is weer uit" klonk andermaal Pluizers stem. Met een mes gewapend stond hij bij het lijk, gereed om te onderzoeken. Dat wilde Johannes niet. Nu of nooit moest het tot eene breuke komen tusschen hem en den kabouter. Hij greep Pluizer bij de polsen en worstelde met hem, worstelde lang, doch overwon. Zijn spieren ontspanden zich—zijn armen vielen slap langs zijn lijf, zijn gesloten handen waren ledig, Pluizer was verdwenen, om nooit weer terugtekeeren. Het sleuteltje, met het gouden kastje was niet gevonden. Er was Niets dan............Liefde "Johannes boog het hoofd over den rand van het bed en schreide bij den dooden man."

En nu eerst komt Windekind terug en voert hem over de duinen naar de zee. Op die zee een breede weg van levend purpervuur—een vlammende, schitterende lichtweg, leidende naar den ingang des verren hemels. Een vaartuig, klaar en glinsterend als kristal dreef op de breede vuurbaan. Aan het eene einde zat Windekind: aan het ander einde de Dood. En daar ook in het midden van de lichte ruimte, door de groote, vurige wolken omgeven, zag hij een mensch langzaam naderen, rustig schrijdend over de woelende, vurige wateren. Het was Jezus. Van zijne lippen moest hij het vernemen, dat de weg om te vinden wat men zoekt, langs die vuurbaan is, waar het glinsterende vaartuig met Windekind en den duisteren Dood langzaam voortdreef. Alles dus leidt tot den Dood. Alle geheimenissen worden door hem alleen opgelost. Dit is het einde. Dit is de leer van "De kleine Johannes." De doodsklok immer met doffen klank dreunende door de menschen wereld, waar niets dan wee vernomen wordt!!

Couperus en Van Eeden—vullen zij elkaar niet aan M. H.? Bij den eerstgenoemden een akelige noodlotsfilosofie, een even akelig realisme: bij den tweeden een weergalooze smart, een knagende worm, een rusteloos begeeren, een zoeken zonder ooit te vinden. Is dat het Evangelie voor het kind dezer eeuw, voor den armen *weltmensch* met zijn zuchten en kermen, met zijn jammer en ellende? Voor Couperus is het natuurlijke, onverschillig of het edel of gemeen, zedelijk of onzedelijk, schoon of stuitend heeten mag, het eenigste dat kunstgenot verschaffen kan. Voor Van Eeden is de Mensch een nietig schepsel tegenover de Natuur met haar aantrekkelijkheid. Natuur is alles. Alles is Natuur. Leef naar de Natuur. 't Is de oude heidensche leer van Epicurus in nieuwerwetschen vorm ons voorgesteld! Daartegen waarschuwen wij en met Prof. Beyschlag zeggen wij: Het "natuur gij zijt mijn godheid," dat in Shakespeare's King Lear de gewetenlooze bastaard Edmund zichzelven toeroept is het wachtwoord van onzen tijdgeest geworden, het wachtwoord van zijn dogmatiek, die geen hooger idee kent dan die der natuur, het wachtwoord zijner zedeleer, die zich met allen ijver er op toelegt, de wereld van het zedelijke uit de wereld van het zinnelijke als het alleen bestaande afteleiden . . . . . wanneer deze naturalistische schrijvers teekenen zijn van een morgenrood, dan kan 't slechts een droevig morgenrood wezen, waarvan de Heere zegt, dat het storm aankondigt; geen leeuwrikken van een lentedag van kunst, maar wel stormvogels van de revolutie kunnen ze zijn, van de revolutie, die erger en meer verwoestend dan er ooit eene is geweest reeds lang dreigend hangt aan den hemel; want wanneer *die* wereldbeschouwing, in deze romans verkondigd, de wereld mocht doordringen, dan zou de dag ook gekomen zijn, die onze geheele christelijke beschaving in onheilige vlammen zou doen opgaan."

> Da unten aber ist 's fürchterlich,
> Und der Mensch versuche die Götter nicht
> Und begehre nimmer und nimmer zu schauen
> Was sie gnädig bedecken mit Nacht nnd Grauen.

Ik heb gezegd!

Blikken in den Bijbel.

DE PROFEET.

Indien iets dan is het Israëlitische profetisme eenig in zijn soort. Het kan met het een en ander buiten Israël worden vergelijken, maar is desniettemin een gansch omgeëvenaard verschijnsel. Het is bij uitnemendheid een plant opgewassen uit den Israëlitischen bodem.

De profeten in Israël waren zich bewust dat zij Gods levende stem tot het volk waren; dat zij niet hunne eigene maar Gods gedachten uitspraken; dat zij innerlijk van God daartoe geroepen waren en door Zijnen Geest daartoe bekwaam werden gemaakt. Hunne taal was gansch anders dan die van menschen, die aan anderen de vrucht van hun eigen nadenken en onderzoek mededeelen. Herinner U, onder anderen, uitdrukkingen als dezen: "het woord des Heeren geschiedde tot mij;" "de Geest des Heeren kwam op mij."

Zij waren in hun eigen persoon de getuigen van Gods voortdurende inwoning in Israël. God zelf leerde, bestrafte, vertroostte het volk door hen. Het volk was zich dan ook doorgaans bewust dat het, naar den profeet luisterende, naar God Zelven luisterde, die alzoo de belofte vervulde dat Hij onder Israël zou wonen en wandelen. Zulk een levend verkeer van God met Israël door middel van Zijne profeten was een goddelijke gedachte op goddelijke wijze uitgewerkt. Het stempelde Israël als het volk der goddelijke openbaring.

De profeten waren de handhavers der aan Israël geopenbaarde waarheid. Er was sterke neiging bij het volk, om heidensche denkbeelden, uitgedrukt in de heidensche godsdiensten, over te nemen. Had God hen aan hen zelven overgelaten, dan zou het doel van Israëls uitverkiezing en afzondering ten eenemale zijn mislukt; dan zou Israël onder de volkeren zijn weggesmolten. Het was vooral door middel van de profeten dat dit dreigend gevaar door God werd afgewend. Het is merkwaardig dat de profetische geschriften niet alleen vrij zijn van heidensche begrippen; maar ook van geliefkoosde volkslegenden, zooals wij die bij de andere volkeren aantreffen, en zooals niet weinige in de ongewijde joodsche geschriften voorhanden zijn. 't Is een verheven terrein waarop zij zich bewegen in de gemeenschap met den God van Israël.

Vooral zijn de profeten handhavers van het zedelijk karakter van den Israelitischen godsdienst. In Israël was de neiging tot het ritualisme, die aan den mensch zoo eigen is, zeer sterk. Het gevolg was dat men de stipte volbrenging der ceremonieele bepalingen stelde boven een reinen en liefderijken wandel; ja dat men het eerste de plaats van het laatste deed innemen; dat men het gebrek aan het laatste door den invloed van het eerste wilde vergoeden. De profeten komen allerkrachtigst hier tegen op. Zij zijn zoo verontwaardigd over deze richting, dat zij met verachting spreken van de offeranden, die door het volk werden vermenigvuldigd om daarmede hun gebrek aan een waarachtig zedelijk leven te bedekken. Denk onder anderen aan de uitdrukking: "Barmhartigheid is beter dan offeranden;" en aan het woord van den psalmist: "Gij hebt geen lust tot offeranden, anders zou ik ze geven; in brandoffer hebt gij geen behagen. De offeranden Gods zijn een gebroken geest; een gebroken en verslagen hart zult Gij, O God, niet verachten." Gij vindt in hunne verpletterende aankondigingen van Gods oordeelen over de zonden van Israël en de naburige volkeren, een allertreffendst bewijs van hunne heilige gezindheid. Nooit zijn er menschen geweest, die een dieper indruk hadden van Gods straffende gerechtigheid, dan Israëls profeten. Daaraan danken wij sommige van de welsprekendste bladzijden door hen geschreven. Daarin brandt een vuur, dat Gods Geest in hen ontstoken had.

Het is merkwaardig, hoe met den indruk der goddelijke gerechtigheid de indruk van Gods genadige trouw zich bij de profeten vereenigt. Zij voorspelden als in eenen adem Gods wraak en Gods barmhartigheid. Niets was hun duidelijker, dan dat God door Zijne oordeelen Israel niet vernietigen, maar tot een betere toekomst voorbereiden wilde. Hij zou een overblijfsel laten, om daaraan de geschiedenis des heils voor Israel en de volkeren vast te knoopen. Hoe donkerder de nacht is dien zij zien naderen, des te helderder is de dag dien zij daarna zien aanbreken. Hunne liefelijkste profetien zijn geboren in de donkerste tijden.

Inzonderheid wijzen de profeten met toenemende klaarheid op den Messias, door wien God Israël tot zijne bestemming voeren zou. De beste koningen die Israël gehad hebben zijn in hunne oogen slechts flauwe voorspellingen van den aanstaanden Messias. Wat noch David noch Salomo hebben kunnen doen, dat zal Hij tot stand brengen. Als Hij het koningrijk over Israël aanvaardt, dan breekt er een tijdperk aan van ongekend geluk; dan leeft Israël in vrede met God en met elkander zooals nooit te voren; dan klimt met het geestelijk welzijn ook de tijdelijke welvaart ten toppunt. Dan breekt na eeuwen van afval en jammer en onrust de sabbat aan, waarnaar men bewust of onbewust verlangend heeft uitgezien. Dan verwerkelijkt Israël het ideaal waarop Mozes en de profeten het gewezen hebben, wordt het waarlijk een koninklijk en priesterlijk volk.

Hierbij is het merkwaardig, dat de profeten de volkeren met Israël in dit toekomstig heil zien deelen. Zij zien in het einde de volkeren met Israël op het allerinnigst verbonden en verbroederd, onder de heerschappij van denzelfden Christus, en onder de leiding van denzelfden Geest van God. Niets is meer vreemd aan de Israëlitische profeten, dan de trotsche en bekrompen geest, die de heidensche volkeren heeft gekenmerkt en helaas, ook het kenmerk der Joodsche natie is geworden. Zij verlustigen zich daarin dat de Heiden geen mindere plaats dan de Jood in het rijk van den Messias zal innemen; dat, zooals Jesaja zich onder anderen uitdrukt, God alsdan ook Heidenen tot de priesterlijke bediening zou toelaten.

Eindelijk zij ook nog dit van Israëls profeten gezegd: zij weten dat het Israëlietische profetisme een verdwijnend verschijnsel is. Zij zijn de voorloopers van den waren Profeet. Hoezeer zij ook verlangen, dat alle Israëlieten mochten deelen in hun profetisch licht; toch zien zij, tot hunne smart, hoe onvatbaar het volk is voor de goddelijke gedachten die zij hun mededeelen; terwijl zij onmachtig zijn hen van die onvatbaarheid te verlossen. De aanstaande Profeet—de Messias—zal dit doen. Onder zijne heerschappij zullen allen, de grooten en de kleinen, van God geleerd zijn—dat is, zij zullen allen, in hunne mate, profeten en profetessen zijn. De geest der profetie zal dan algemeen eigendom zijn; niet het voorrecht van enkele uitverkorenen. Niet alleen zal de Heilige Geest over Israël worden uitgegoten, maar, zooals Joel het uitdrukt, over "alle vleesch."

Zoo zien wij, dat de blik van Israëls profeten veel verder reikte dan den tijd dien men sedert pinksteren tot nu toe beleeft. Wat sedert dien dag aan tallooze geloovigen is geschied, is slechts een vingerwijzing naar den rijken zegen, dien Israel en de volkeren nog te wachten zijn. Maar wat reeds vervuld is, is ons het zekere onderpand dat ook het overige, dat nog onvervuld is, op Gods tijd komen zal. Laat ons derhalve van de profeten leeren om, al worden de tijden nog zoo donker, door de duisternis heen, op het licht te staren dat ons van uit de verte al nader komt. De regel van Gods koningrijk is: uit de duisternis tot het licht; door de gerichtsoefening heen, tot de betooning der goddelijke barmhartigheid. Geen mensch heeft dit ontdekt. God heeft dit aan Israëls profeten geopenbaard. Ook dit drukt een goddelijken stempel op de profetische getuigenissen, die een voornaam deel der Heilige Schrift uitmaken.

Kerk in 't Huis.

JEZUS KOMST IN HEERLIJKHEID.

"Het is recht bij God verdrukking te vergelden dengenen, die u verdrukken; en u, die verdrukt wordt, verkwikking met ons, in de openbaring van den Heere Jezus met de engelen zijner kracht; met vlammend vuur wraak doende over degenen, die God niet kennen, en over degenen die het Evangelie van onzen Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn; dewelke zullen tot straf lijden het eeuwig verderf van het aangezicht des Heeren en van de heerlijkheid Zijner sterkte; wanneer hij zal gekomen zijn om verheerlijkt te worden in zijne heiligen, en wonderbaar te worden in allen, die gelooven in dien dag." 2 Thess. 1: 6—10.

WIJ hebben hier eene beschrijving van de wijze en het doel van Christus' komst in heerlijkheid. Die gebeurtenis wordt genoemd "de dag des Heeren," of "de verschijning," of "de openbaring van den Heere Jezus." De wereld heeft haren dag en elke zondaar heeft zijnen dag;—de dag van opstand tegen God, van verachting van het Evangelie, van onderdrukking zijner medemenschen; de dag van goddeloosheid, zelfzucht, losbandigheid, onrecht en geweld. Doch die dag zal een einde hebben; en dan zal de Heere Jezus zijn dag hebben.

Vele eeuwen zijn verloopen sedert Jezus ten hemel gevaren is. Sedert dien tijd is de hemel gesloten en de wereld verwacht Hem niet meer. Doch na al die lange eeuwen van stilte zal de Zoon van God geopenbaard worden, en zichzelven bewijzen te zijn de levende Koning der Koningen en Heer der Heeren.

De Wijze van die Komst.

De Heiland zelf beschrijft haar als eene doorluchtige. Zijne verschijning zal gepaard gaan met de verduistering van zon en maan en de beweging van de krachten der hemelen. Hij zal verschijnen met glans en majesteit: "De Zoon des Menschen zal komen op de wolken des hemels met groote kracht en heerlijkheid." (Matt. 24: 30). "Alle geslachten der aarde zullen hem zien"; zijne vijanden, zijne moordenaars. Aan den Joodschen Raad zeide hij: "Van nu aan zult gij zien den Zoon des Menschen zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des Hemels." (Matt. 26: 64.) Johannes roept uit: "Ziet hij komt met de wolken en alle oog zal hem zien, ook degenen die hem doorstoken hebben." (Openb. 1: 7.) Hij zal vergezeld zijn van zijne engelen: Want "hij zal zijne engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid en zij zullen zijne uitverkorenen bijeen vergaderen uit de vier winden van het eene uiterste der hemelen tot het andere uiterste derzelve." (Matt. 24: 31). In onzen tekst zegt Paulus ook, dat die openbaring van den Heere Jezus van den hemel zal zijn met de engelen zijner kracht. Voorts zullen Hem vergezellen zijne verheerlijkte volgelingen. Paulus bidt voor de geloovige Thessalonicensen, dat de Heere Jezus hunne "harten versterke, om onberispelijk te zijn in heiligmaking voor onzen God en Vader, in de toekomst van den Heere Jezus Christus met al Zijne heiligen." (I. Thess. 3: 13). Aan de Colossensen schrijft hij "Wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, die ons leven is, dan zult ook gij met hem geopenbaard worden in heerlijkheid." (3: 4). En de Apostel Judas zegt, dat Henoch van dien dag geprofeteerd heeft, zeggende: "Ziet, de Heere is gekomen met Zijne vele duizenden heiligen." (vs. 14.) Hieruit besluiten sommigen, dat er eene komst des Heeren om Zijne verloste gemeente zal zijn vóór den Dag des Heeren; want Zijne heiligen zoowel als Zijne engelen moeten dan bij Hem zijn, om Hem bij die gelegenheid te vergezellen. Hoe het zij, die dag zal zijn "die groote en vreeselijke dag des Heeren" waarvan beiden Joel en Maleachi geprofeteerd hebben.

De tijd van die komst.

De Heere heeft zelf gezegd wanneer wij Zijne verschijning in heerlijkheid verwachten kunnen. "Terstond na de verdrukking dier dagen, (Matth. 24: 29; Mark. 13: 24; Luk. 21: 27), zullen zij den Zoon des Menschen zien, komende op de wolken des hemels, met groote kracht en heerlijkheid." De Apostel Paulus schrijft aan de Thessalonicensen dat de "dag van Christus niet komt tenzij dat eerst de afval gekomen zij, en dat geopenbaard zij de mensch der zonde, de zoon des verderfs; die zich tegenstelt en zich verheft boven al wat Godgenaamd en als Godgeëerd wordt, alzoo dat hij in den tempel Gods zal zitten, zichzelven vertoonende dat hij God is . . . . . denwelken de Heere verdoen zal door den geest zijns monds en te niete maken door de verschijning zijner toekomst; Hem wiens toekomst is naar de werking des Satans in alle kracht en teekenen en wonderen der leugen; en in alle verleiding der onregtvaardigheid in degenen die verloren gaan." (2 Thess. 2: 3—10). Vergelijken wij nu hiermede de beschrijving van het beest uit den afgrond in Openb. 13, dan komen wij tot de gevolgtrekking dat wij met denzelfden persoon en met den afval door Paulus beschreven te doen hebben. De punten van overeenkomst zijn duidelijk: de draak (Satan) geeft hem zijnen troon en groote macht; de geheele aarde wordt verleid door wonderen en teekenen en aanbidt het beest; aan hetwelk een mond wordt gegeven om groote dingen en godslasteringen te spreken tegen God, zijn tabernakel en die in den hemel wonen; degenen die het beest niet willen aanbidden worden vervolgd en gedood; en het beest en zijn aanhang worden vernietigd door hem wiens naam is "Het Woord Gods," en door het zwaard dat uit zijn mond uitgaat. Wanneer dus de heerschappij van den Antichrist gezien wordt en de algemeene afval van de waarheid en de verdrukking van hen die het beest niet willen aanbidden plaats vinden, dan weten wij dat die doorluchtige dag des Heeren nabij, voor de deur is.

Het doel van die komst

is tweeledig: *vergelding der goddeloozen* en *verkwikking der rechtvaardigen.*

Die dag zal schrik brengen aan de goddeloozen. "Zij zullen weenen en rouw bedrijven," zegt Jezus. Het zal een dag van vergelding wezen: de verdrukkers zullen op hunne beurt verdrukt worden. Dan komt de zoon van God als de wreker,—met vlammend vuur wraak doende over degenen, die God niet kennen en kennen willen, en over degenen die het Evangelie van onzen Heere Jezus Christus ongehoorzaam zijn. De tijd van genade is dan voorbij; dan worden de goddeloozen verzadigd van de vrucht hunner handeling. Zij groeien en bloeien als het kruid der aarde, maar slechts om in dien dag aan het vuur des oordeels te worden prijs gegeven; "zij zullen tot straf lijden het eeuwig verderf van het aangezicht des Heeren en van de heerlijkheid Zijner sterkte."

Die dag zal zijn de verkwikking der regtvaardigen. Zij zullen deel hebben aan de heerlijke openbaring van Christus, gelijk zij deel gehad hebben aan zijne schande. Jezus komt "om verheerlijkt te worden in zijne heiligen"; om zijne heerlijkheid aan zijne geloovigen mede te deelen en alzoo heerlijk te zijn in hunne heerlijkheid. Hij komt "om wonderlijk te worden in allen die gelooven"; om door de openbaring van wat Zijne genade in hen gewrocht heeft de bewondering der schepping en der engelen weg te dragen.

Hoedanigen behooren wij te zijn die deze dingen tegemoet zien! Wat beters kunnen wij dan met Paulus te bidden (vers 11.) dat onze God ons die roeping waardig achte, en al het welbehagen zijner goedigheid in ons vervulle, opdat de naam van onzen Heere Jezus Christus verheerlijkt worde in ons en wij in hem.

DEEL VII.
No. 3.

KAAPSTAD.

JULI,
1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

TWEE BEROEMDE DOODEN.

Niet lang na elkaar verloor Engeland twee dooden, beiden groot, elk op een afzonderlijk gebied. GEORGE MULLER, vader der weezen, stierf en na over millioenen beschikt te hebben in het belang van de ongelukkigen aan zijne zorg toevertrouwd, stierf hij waard—om nu eenmaal de taal der wereld te bezigen—£160 en niets meer. Dat wil zeggen, de persoonlijke bezittingen van George Muller bedroegen nog geen *twee honderd pond* sterling. Doet het u niet denken aan Paulus brief uit zijn gevangenis geschreven: "Breng den reismantel mede, dien ik bij Carpus gelaten heb, en de boeken, inzonderheid de perkamenten." Hoe arm was Paulus toen hij stierf! Hoe rijk was Paulus! arm aan geld, rijk in God! Mogen wij hetzelfde niet zeggen van een godsman als George Müller—arm toen hij stierf, maar rijk in Zijnen God!

Naast hem noemen wij den grijzen staatsman, Gladstone, die in zeer hoogen ouderdom stierf, na smartelijk lijden, en in kinderlijk geloof! Zelfs uit het ongeloovig Frankrijk kwam er een hulde. De *Temps* schreef:—"Wat een heerlijke zonsondergang van een heerlijken dag! Gladstone was altijd een ernstige Christen. Hij gelooft, Hij heeft lief, Hij hoopt, Hij wacht. Een gansch volk—ja, eene gansche wereld—wacht met diep medegevoel zijn laatsten strijd af. Wie kan vergeten wat die man gedurende een openbaar loven van 60 jaren heeft volbracht? Uit de harten van volkeren die hun heil aan Gladstone danken, of die tot hem opzagen om uitredding, stijgen er nu hemelwaarts ernstige gebeden, liederen van dankbaarheid. De edele staatsman moet troost vinden in de wetenschap dat geen vroegere vijand nu de hulde der bewondering hem ontzegt. Vijandschap is verkeerd in liefde, ja zelfs in teedere liefde. Zijn smartelijke gang door den via Dolorosa (Lijdensweg) wordt bewaakt door liefhebbende harten, door velen die door hem geholpen werden." Het is waar, het geloof in God dwingt de bewondering af zelfs van eene ongeloovige wereld.

* * *

De dood van mannen als MULLER en GLADSTONE heeft eene les voor deze eeuw. Het atheisme, het pessimisme, het agnosticisme, het materialisme—en welken naam men ook al geven moge aan de openbaringen van het ongeloof—staan verbaasd bij zulke verschijnselen. Zij hebben er geen verklaring van. Zij zien

den verachten Bijbel herleven in het kinderlijk geloof van deze twee mannen en zijn beschaamd over hun eigen leegte, hun eigen gemis, hun eigen machteloosheid. Dat een man, die *niets* heeft en geen mensch iets *vraagt,* weeshuizen stichten kan die duizenden hebben gekost, en bij zijn sterven een prachtig fortuin nalaat van £160 is een onverklaard raadsel voor deze arme wereld die God niet kent of kennen wil. Dat een staatsman, een geleerde, een redenaar, een volksleider, die op elk gebied heeft geschitterd, als een nederige Christen leeft en sterft, is een ander verschijnsel waarvan het ongeloof geen verklaring geven kan. Gode zij dank, dat zulke mannen van tijd tot tijd opstaan, om der wereld te zeggen: dat de God des Bijbels de levende God is! Het is weer gebleken, dat het krachtigste getuigenis voor de waarheid van het Christendom niet te vinden is in de redeneeringen van wijsgeeren en theologen, of in de leerstellingen der Kerkgenootschappen, maar in den wandel der Christenen. Wij die in den Heiland der wereld gelooven kunnen hoopvol onzen gang gaan.

Het einde is vrede, vrede door het bloed des kruizes. De kroon op ons werk is niet slechts het welkom daar boven, maar ook de zegen hier op aarde door ons verspreid. — Muller en Gladstone spreken nog na hun dood.

OPVOEDING IN IERLAND.

Een belangrijk artikel in de *Contemporary Review* over 'Opvoeding in Ierland' geeft stof tot nadenken. De schrijver drukt er op, dat Ierland grootendeels een onopgevoed land is, en dat in vergelijking met Schotland de toestand erbarmelijk is. In 1881 konden slechts 21 uit de honderd mannen en 23 uit de honderd vrouwen hunne namen teekenen in het Huwelijks-register. Wat de zaak zoo treurig maakt is het feit dat er niets is om de kinderen te *dwingen* de scholen te bezoeken en dat allerlei flauwe verontschuldigingen vaak in den weg staan van getrouw schoolbezoek. Bijv.: terwijl in Schotland uit 719,934 kinderen op de boeken 601,518 (of 80 percent) tegenwoordig waren, vond men in Ierland slechts 519,515 uit 1,018,408 (52 percent): vandaar dat een groote massa kinderen de school verlaten zonder dat zij lezen of een behoorlijken brief schrijven kunnen. De verontschuldigingen beteekenen niet veel. Gebrek aan arbeiders is gelijk in Zuid Afrika de pleitrede. De kinderen worden uit de school gehouden om hun ouders te helpen in het bebouwen van den grond.

***

De schrijver zegt: "deze ingewortelde neiging om thuis te blijven is een van de treurigste verschijnselen. In enkele steden heeft men schooldwang trachten intevoeren. Doch ten plattenlande is de publieke opinie er sterk tegen. Toch beschouwt ieder onderwijzer dit als het eenig middel om verbetering tot stand te brengen in den zoo lagen staat van opvoeding. Men meent, dat als schooldwang eens ingevoerd is weinig of geen tegenstand zal worden ondervonden van de ouders. Zedelijke dwang en vrijwillige invloed op hen uitgeoefend zijn beiden krachteloos waar de groote massa geheel onopgevoed is, en alle opvoeding beschouwt als tijdverlies en een buigen voor de vooroordeelen van de hoogere klassen." De schrijver dringt er tevens zeer op aan, dat pogingen moeten worden aangewend om de handen te oefenen tot nuttigen arbeid op school. Hij raadt aan timmermanswerk, teekenen en dergelijke dingen meer. Ook meent hij dat lessen in landbouwkunde met vrucht kunnen worden meegedeeld aan de schoolgaande jeugd. Alle deze dingen doen ons denken aan Zuid Afrika, waar schooldwang tegenstand uitlokt, waar schoolbezoek niet geregeld is, waar vooral ten plattenlande de school dikwijls gesloten wordt uit gebrek aan belangstelling bij de ouders.

HET ZEDELIJK VRAAGSTUK.

Zij die ijveren voor de openbare zedelijkheid behoeven niet bevreesd te zijn voor de zegepraal hunner overtuigingen. Het gaat langzaam maar zeker. Zij hebben God, den God der gerechtigheid, en der waarheid aan hunne zijde. Gods weg is lang, hoewel ons leven kort is! Hoe is het bijv. gegaan met de opheffing der slavernij! Geen volk heeft erger gezondigd dan Engeland; en in Engeland werd het krachtigste getuigenis vernomen tegen slavernij en slavenhandel. De eerste Engelschman die de slavenhandel steunde was Sir John Hawkins. Doch eerst in 1623 werd de zaak opgenomen en op groote schaal gedreven. Londen en Bristol hadden lang een monopolie in den slavenhandel. Later trad Liverpool op. De heer Williams die een belangrijk werk over den slavenhandel heeft geschreven zegt hieromtrent: "Gedurende 77 jaren werd de slavenhandel door Liverpool gedreven op eene ruime schaal. Liverpool duldde geen mededinger en won zich de onderscheiding van de grootste slavenstad der Oude Wereld te zijn." Dit was in de achttiende eeuw. Zij konden hunne "prime negroes" tegen £4 of £5 minder verkoopen dan Bristol en Londen. In 1752 bezat Liverpool 87 slavenschepen, die 25,000 negers konden vervoeren. In de Liverpool bladen kreeg men advertenties als de volgende te lezen:—"Te worden verkocht voor de *Exchange Coffeehouse* in Water-straat, heden den 12den September, precies te één ure, elf negers door de *Angola* aangebracht."

***

Slavernij werd in Engeland onwettig verklaard in 1772 door de uitspraak van Lord Mansfield in het geval van den neger Somerset die zijn meester was ontloopen:—'Zoodra een slaaf voet zet op Britschen grond is hij vrij.' Doch het duurde lang voordat de slaven-handel geheel uitstierf. In 1770 werd de 'Abolition Society' gesticht en in 1788 had die vereeniging in Liverpool post gevat. Geweldig was de strijd. Het leven der "afschaffers" was in gevaar. De Municipaliteit bemoeide zich met de zaak. Zij schonk jaargelden, reikte de vrijheid der stad en andere eerebewijzen uit aan hun kampvechters. In het jaar 1799 maakte de Stadsklerk met een Comitè uit den Raad zijne opwachting bij Z.K.H. den Hertog van Clarence (later Koning Willem IV) om namens den Stadsraad hem te danken voor zijne diensten aan Liverpool bewezen door in het Rijksparlement den slavenhandel te verdedigen en te handhaven. In 1807 werd de slavenhandel onwettig verklaard, en Liverpool was daarover ontzet; ruine dreigde. Men voorspelde

dat het dok geen schip meer zou vertoonen, dat de straten met gras overgroeid zouden worden, dat Liverpools koopvaardijvloot zou verdwijnen en plaats maken voor een stuk of wat visschersbooten.

***

Geen wonder ; want Liverpool had veel gewonnen bij dezen slavenhandel. Men heeft berekend, dat gedurende de jaren 1783-93 de som uit de west-Indien naar Liverpool verzonden voor 305,737 slaven niet minder dan £12,294,116 bedroeg of gemiddeld £1,117,647 per jaar. Om nog duidelijker te doen uitkomen hoe groot de winst was, wordt ons meegedeeld dat ééne firma die 2,850 slaven had ingevoerd, in een jaar een netto winst had van £26,849. Wij laten hier volgen een "bill of lading" uit dien tijd waaruit men zien kan, dat die slaven-handelaren meenden Gode een dienst te doen met hun handel :—

1ste Februarij 1766.

Verscheept, door de genade Gods, in goede orde en in goede gezondheid door James ——— in en op het goede schip *Mary Borough*, waarvan meester is, onder God, Kaptein David Morton, nu voor anker liggend te Senegal en door Gods genade bestemd voor Georgia, Zuid Carolina, 24 eerste klas slaven, 6 eerste klas vrouwen slaven, enz. God zende het goede schip in veiligheid naar de bestemde haven. Amen."

***

Niemand meene, dat deze vrome expectoratien slechts als een vorm van verregaande huichelarij moeten worden beschouwd. Het oog was verblind. Het geweten was niet verlicht. John Newton, zoo beroemd als Christen, was voor zijn bekeering een slavenhandelaar, en zelfs na zijn bekeering liet hij er niet van af. Hij dankte God in het openbaar na de veilige aankomst van een zijner slaven schepen en smeekte God om een zegen op elke nieuwe onderneming. Later opende God hem de oogen ook op dit punt en hij liet den handel geheel varen. Zulke gevallen doen ons zien, dat wij voorzichtig moeten zijn in onze beoordeeling van personen die nog niet bestraald zijn met het volle licht dat wij genieten. Voordat het volks- het Christelijk- geweten verlicht is moeten er soms jaren verloopen.

***

Elk groot zedelijk vraagstuk stuit op dergelijke moeilijkheden. Voordat het geweten verlicht is moet er veel leeds geleden, veel strijds gestreden, veel gebeds gebeden worden. Intusschen groeit het kwaad aan, veroorzaakt het veel ellende en volbrengt het zijn heilloos werk, tenzij God zelf tusschen beide komt en met krachtige hand ingrijpt om aan het kwaad paal en perk te stellen. De overwinning is uiteindelijk toch aan den kant van het recht; want tegen God te strijden is geen gemakkelijke zaak. Voorstanders van groote maatschappelijke en zedelijke hervormingen mogen zich hiermee troosten, dat de zegepraal niet is aan den kant van het kwaad. Op Gods tijd moet het kwaad zwichten. Menschelijk ongeduld zal de dag der zegepraal niet kunnen verhaasten. Degenen dus die jaren lang geijverd hebben tegen de wet op aanstekelijke ziekten, of de beperking van den drankhandel hebben zich hiermee te troosten. Niet in eens komt de overwinning. Elke schijnbare nederlaag is slechts een stap op den weg naar uiteindelijke zegepraal.

DE SPAANSCH AMERIKAANSCHE OORLOG.

In de "Stemmen voor waarheid en vrede" komt het volgende voor, dat ook bij onze lezers belangstelling wekken zal :—

"In het optreden tegenover elkander van Spanje en N. Amerika ontbreekt het niet aan komische bestanddeelen. Wie kan zich grooter tegenstelling denken dan dat trotsche, aan vormen alles hechtende Spaansche volk met zijn eeuwenoude tradities; met zijn hoogen adel; met zijn door en door Roomsche levensopvatting, en die jonge Amerikaansche republiek die geene artistocratie kent dan die van het geld, geen geschiedenis *heeft* maar bezig is haar te maken, en die zoo ver afwijkt van de beginselen, welke de Roomsche Kerk steeds heeft verkondigd. Kan men zich meer ongelijksoortige grootheden en figuren denken dan een Spaansche hidalgo en een Amerikaansche snob? Doch laat ons letten op de zeer ernstige zijde, welke aan deze worsteling niet ontbreekt. Meer dan eens hebben wij onze bezwaren uitgesproken tegen het Amerikanisme. Wij zijn volstrekt niet blind voor het bederf, dat woelt in dat bonte, gistende volk, dat zijn eigen begrippen heeft van betamelijkheid en eerlijkheid.

Maar wanneer wij ons afvragen, wat wij te danken hebben aan, en te wachten van Spanje en Amerika, en tusschen deze beiden de balans opmaken, dan vereischt de keus geen beraad.

Vergeten wij niet, dat de meest vermaarde man, in Spanje na de Hervorming geboren, Ignatius van Loyola heet. Het Jezuietisme is uit het Iberisch schiereiland voortgekomen. En het is de geest dier orde, die in Spanje heerscht, en die het bezield heeft ook in het besturen van zijn kolonies.

Al gelooven wij gaarne al het goede, dat men ons soms meedeelt van het Spaansche volk,—het is toch een feit, dat de buitenlandsche bezittingen der Spaanschen een toonbeeld zijn van ellende en wanbeheer. Wij moeten het oogenblik zegenen, waarop aldaar aan de heerschappij van de monniken een einde zal worden gemaakt . . . . Al dwoepen wij niet met Amerika—een volk dat mannen heeft voortgebracht als *Channing, Parker, Emerson, Bancroft, Longfellow, Lincoln, Garfield*, en een vrouw als *Harriet Beecher Stowe*, zulk een volk geeft toch meer grond er iets goeds van te verwachten, dan de Spaansche natie, waaraan de ontwikkeling van het thans levend geslacht in niet één opzicht iets heeft te danken.

KERKBLADEN.

Een *Obiter dictum*—een los daarheen geworpen gedachte in de kolommen van het *Maandblad* over één vereenigd Kerkblad voor de gansche Ned. Geref. Kerk in Zuid Afrika werd door de "Vereeniging" ter sprake gebracht. Velen zagen moeilijkheden in de uitwerking van zulk een gedachte. Ter staving van wat door ons gezegd en aanbevolen werd nog dit, dat de "Cape Church Monthly"—het kerkblad der Episcopale Kerk in ééne enkele parochie, die van St. James, Groenepunt, 100 inteekenaren telt; omdat eene dame, lid der gemeente, op zich heeft genomen het blad te

verspreiden. Had men nu één gemeenschappelijk blad voor de N. G. Kerk, dat tegen *een penny* verkocht wordt, en deed men even veel moeite met de verspreiding als men in de zusterkerk doet, dan is er kans, dat wij *ons* blad ook bij honderdtallen in onze gemeenten verspreiden. Genoeg hieromtrent. Wij vestigen de aandacht op eene belangrijke bijdrage van een geachten medewerker uit den Vrijstaat, over "het gewichtigste praktische vraagstuk van den dag." De wenk door *hem* gegeven zal wel schipbreuk lijden op dezelfde klip, waarop die aangaande een gemeenschappelijk kerkblad is verzeild.

Het Lot en de Loterijen.

GEDEELTE EENER LEERREDE, GEHOUDEN OP ZONDAG VOOR HET PAASCH AVONDMAAL, NAAR AANLEIDING VAN JOH. 19: 23, 24.

VIER krijgsknechten werden er gewoonlijk gesteld om het vonnis van den stadhouder te voltrekken. Hiermede gedaan, waren zij vrij om zich de kleederen van den kruiseling toe te eigenen.

De bovenkleederen van den Heere Jezus waren waarschijnlijk niet van veel waarde; en die konden zij scheuren om er gelijke loten van te maken. De "rok" was een onderkleed, dat men dadelijk op het lijf droeg. En de rok van den Heere Jezus was, even als die der priesters, zonder zoom of naad, "van boven af geheel geweven." Ongetwijfeld was hij bezorgd door de vrouwen, "die den Heere dienden van hare goederen." Daar de rok bedorven zou zijn als hij gescheurd was, zoo lootten zij er over. De dobbelsteentjes waren altijd in hunne zakken, en zij wierpen die op het kleed, in hun schoot, of gebruikten een van hun metalen helmen. Hij die het hoogste lot wierp ("het hoogste nommer trok") zou met Jezus kleed henengaan!

"Dit hebben de krijgsknechten gedaan" voegt de Apostel beteekenisvol er bij. Met vreeselijke ongevoeligheid zitten zij onder de oogen der lijders te loten over dezelver kleederen. Het is reeds een smaad, dat zij Jezus kleederen verdeelen; maar grooter nog is de hoon, dat zij Hem een speelbal maken, en loten over zijn gewaad.

. . . .

Spoedig hopen wij weder Avondmaal te vieren, en zal aan de gemeente het Formulier gelezen worden, waarin "spelers" vermaand worden, "zich van de Tafel des Heeren te onthouden," en hun "verkondigd wordt dat zij geen deel in het rijk van Christus hebben." Wij willen, naar aanleiding van het verhaalde in den tekst, u wijzen op *de zonde van loterij, dobbelen* en "*sweepstakes*."

Laat ons daartoe letten: *ten eerste, op de ware en zalige gedachte, waaraan het Lot zijn oorsprong te danken heeft;* en *ten tweede: op het ijdele en zondige gebruik, dat er van het Lot gemaakt wordt.*

I.

Wij vinden melding van het Lot ook bij de minder ontwikkelde volken der oudheid. En de Grieken en Romeinen geloofden aan *een onverbiddelijk noodlot,* dat nu eens over de hoogste godheid heerschte, dan weer niets anders was dan de wil der godheid zelve.

Om nu den wil hunner goden over ééne of andere zaak te weten te komen, wierpen zij soms loten. Zoo wierpen de heidensche zeelieden over zichzelven en Jona het Lot; en dat wel *in grooten ernst.* Ook bij het aangaan van oorlog of het sluiten van vrede moest het Lot beslissen, als men niet tot eenstemmigheid kon geraken.

Te Mecca hebben de Mahomedanen een heilige bus in den tempel, waarin er drie staafjes zijn. Op het eene staat er: "Allah (God) gebiedt het," op het andere: "Allah verbiedt het." Op het derde stond er niets. Het staafje dat bij het schudden uitviel zou steeds *Gods wil* openbaren. Als het blanco staafje te voorschijn kwam, moest men op andere wenken van God wachten. Ook onze heidensche voorouders, de Germanen, bedienden zich van het Lot.

Met hetzelfde doel maakte het heidendom ook gebruik van vogelwigchelarij, sterrewigchelarij, waarzeggerij en orakels. Alles was er henen gerigt, *den wil van God te kennen,*—de gedachten en bedoelingen van den Almagtigen Bestuurder des heelals te weten te komen.

Onder het Oude Verbond gaf God soms door droomen, gezigten, teekenen Zijn wil te kennen. Door de Urim en Thummim in den borstlap des hoogepriesters antwoordde God op de vragen van Zijn volk. Tevens openbaarde de Heer Zijn wil door de profeten.

De geloovigen wisten dat in Gods wil al hun heil gelegen was. *En op hun vragen naar dien Wil antwoordde de Heer ook weleens door het Lot.* Zoo werden groote zaken in tijd van oorlog en vrede beslist. Het Lot wees Achan als den schuldige, Saul als den bestemden Koning aan. De verdeeling des lands, en de dagorden der priesters werden naar het Lot ingerigt. Ook namen de Apostelen bij het aanvullen van Judas plaats hunne toevlugt tot het Lot.

De ware en zalige gedachte nu, die aan het Lot ten grondslag ligt is deze: 1) *dat God de alwijze, almagtige en genadige Bestierder is van onze lotgevallen*; en 2) *dat de Heer ons wil bekend maken met Zijnen Wil.*

Op de vraag: "*mag een Christen zich nog van het Lot bedienen?*" is tweederlei antwoord gegeven door vromen en godgeleerden.

a) Er zijn nog ernstige kinderen Gods die zich van het Lot bedienen. Zij spreken het als hun ervaring uit, dat de Heer hen niet beschaamd laat uitkomen, die langs dien weg, ernstig, kinderlijk, onderworpen, Zijn wil trachten te weten te komen, om dien te doen. Zij houden het er voor, dat in gewigtige omstandigheden, waar men, na lang bidden, strijden, worstelen, wachten om Gods wil te weten en daarnaar te handelen, nog geen beslistheid naar den éénen of anderen kant gevoelt, *het Lot kan worden gebruikt, onder biddend opzien tot God.* Maar dan moet er ook onvoorwaardelijke onderwerping zijn aan de beslissing van het Lot. Zulk een strijd wordt als weldadig beschouwd voor het geestelijk leven. Hij dringt ons tot nauwer omgang met God.

Zulke Christenen houden dan ook het gebruik van het Lot voor een allerernstige en heilige zaak, als zijnde *een onmiddellijk beroep op den Heer gedaan.* En de gedachte aan de plegtigheid van zulk eene handeling moet den mensch terughouden van maar zoo, in allerlei zaken, *zonder ernstig gebed tot den Heer om licht het Lot te laten beslissen.* Zoo zouden vele lessen, die wij in zulke omstandigheden moesten leeren, voor ons verloren zijn.

De Broedergemeente (Hernhutters) maken veelvuldig gebruik van het Lot, b.v. bij het stichten eener nieuwe zending, of de keuze van een echtgenoot. Zij achten het hun pligt, zich in zulke gevallen *ootmoedig te onthouden van voor zichzelven te beslissen.*

Intusschen gaat het moeijelijk altoos te weten, wat juist gewigtig is of niet. En zoo is er gevaar, dat het Lot door veelvuldig gebruik *zijn ernstig karakter verliest.* Het is

voorts bekend, hoe ook weleens in onze Kerkelijke verkiezingen en besluiten het Lot aangewend wordt.

(*b.*) *Aan den anderen kant* wordt beweerd, dat het Lot slechts behoort tot *den kindschen staat*, waarin de geloovigen onder het O. Verbond zich bevonden. De Christen des N. Verbonds, zegt men, is één, die tot mannelijken leeftijd gekomen is. Het is zijne roeping en voorregt, "vervuld te zijn met alle geestelijke kennis, en verzekerdheid des verstands," "beproevende wat den Heere welbehagelijk zij." Het Lot werpen is "een teeken vragen," en dus den Heere verzoeken. Het behoort tot de volkomenheid van het kindschap Gods, dat de Zoon den wil des Vaders weet. Het behoort tot de rijpheid van het geestelijk leven, dat de geloovige, naar den maatstaf van Gods Woord en het geweten, een besluit opvat, nadat hij ernstig om leiding gebeden heeft.

In de eerste gemeenten na den Pinksterdag, en in de oude kerk, vindt men geene melding van het lot. De Christen "heeft de zalving des H. Geestes," "die Hem in al de waarheid leidt" (1 Joh. 2 : 20, 27 ; Joh. 16 : 13). Het moet bij elken geloovige vast staan, dat juist die moeielijke gevallen, waarin hij door Gods Vaderlijke Voorzienigheid gebragt wordt, en het hem zwaar valt voor zichzelve te beslissen, bijdragen moeten tot zijne oefening in de godzaligheid. En zoo wij al meenen misgetast te hebben, dan waren wij toch eerlijk voor God er nabij Hem in de neiging onzes gemoeds. De verstandige vader lost niet dadelijk elke moeielijkheid op voor zijn zoon. Hij wacht om te zien, hoe het kind zelf zou beslissen, en let met belangstelling op de werkingen van deszelfs gemoed.

Als wij dan aangaande eenige zaak in twijfel zijn, en wij die voor den Heer brengen, ernstig "*begeerende om Hem welbehagelijk* te zijn," dan moeten wij op alle aanduidingen letten, en ootmoedig tot besluit komen, berustende in Gods leiding en beschikking. Anders zou toch ook zelfs het Lot niet allen twijfel bij ons kunnen wegnemen.

Wij zien dus, *dat sommige geloovigen het Lot gebruiken, maar met diepen ernst en ootmoedig gebed ;* en dat *anderen weer daartoe geene vrijmoedigheid hebben, vreezende dat het mogt zijn een verzoeken van den Heere.*

II.

Wat moeten wij nu denken van het ijdel, ligtzinnig loten, dat zoo veelvuldig in ons land en andere landen voorkomt ? Is er zoo iets als *een bloot toeval,* dat het Lot bestiert en alles beschikt, of is het, gelijk de Catechismus zegt, "*dat alle dingen niet bij geval maar van Zijne Vaderlijke Hand ons toekomen*" ?

Letten wij op *het ijdel en zondig gebruik dat er van het Lot gemaakt wordt.* Hieronder worden begrepen alle kansspelen, kaartspelen, loterijen, "sweepstakes," het "toss up" in hotels, enz. Dit alles valt onder het woord "*spelen*" in ons Nachtmaalsformulier gebruikt. Deze praktijken, en anderen er aan verwant, zijn *in beginsel niets anders dan dobbelspel.* Wat ten grondslag van alles ligt is *de kans die ik door mijn lootje krijg.* En toch zal menigeen, die als dobbelaar niet wil bekend staan, niet ontzien aan Loterijen en "Sweepstakes" deel te nemen !

Redeneert hoe gij wilt ; al de aantrekkelijkheid en verleidelijkheid van deze dingen ligt in de gedachte : "*ik ga mijn kans staan.*" En hiertegen komen wij op, dat, namelijk, een Christen zich door deze gedachte laat medevoeren.

Want wat is kans ? Is zij niet toeval ? En is er wel zoo iets in de wereld als *bloot toeval* ? Zoo Ja, dan moeten wij ophouden aan Gods Voorzienigheid te gelooven. En weer : als gij het zoo op *kans,* of toeval of goed geluk laat afloopen, dan zet gij in dat bedrijf God voor een oogenblik als ter zijde. Vreeselijke gedachte ! Om deel te nemen aan het kansspel, moet ik eerst bij mijzelve zeggen : "*nu heb ik niets te doen met een God die alles bestiert ; ik stel mij nu in de hand van een blind noodlot.*"

Is dat niet een zelfvernedering voor een Christen ? Is het niet een ijdel, ligtzinnig spelen met Gods Voorzienigheid ? Is het niet een gelijk worden aan de wereldlingen en heidenen die zich overgeven aan blind toeval ?

Zoo wordt het Lot, dat oorspronkelijk de plegtige erkenning was van Gods Albestuur, nu de schromelijkste miskenning, ontkenning er van.

Zoo wordt het Lot, dat eigenlijk een regtstreeksch beroep op God is, als het in beuzelachtige of ijdele zaken gebruikt wordt, een misbruiken van 's Heeren Naam.

Doch het Loten is ook verzoeken van den Heer. Soms toch, als iemand niet zijn prijs voor een artikel krijgen kan, laat hij het uitloten. Is het niet den Heere verzoeken, langs zulk een weg handel te drijven ? Is de winst der verloterij een inkomst waarvoor men God danken mag ? En weer : de man die zijn geld op één of meer "lootjes" verloren, d. i. *weggeworpen* heeft, heeft hij regt gedaan tegenover zichzelve, zijn gezin, of Zijn God, die Hem nog zooveel geld verleend heeft ? Kan de verloter of de loter van harte bidden : "geef ons heden ons dagelijksch brood ?" De één zoekt gewin op ongeoorloofde wijze, de ander werpt het weg in ijdele verleiding. "Zoo gij dan in den onregtvaardigen mammon niet getrouw zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen."

Iemand zegt misschien : "de Heere kan mij ook daarin met geluk zegenen ; ook dit kan mij uit Zijne hand toekomen." Helaas ! zou de arme zondaar den heiligen God een deelgenoot willen maken in zijne ijdele uitvlugten ? "Wat zamenstemming heeft Christus met Belial ?" Niemand, die waarlijk met God heeft leeren omgaan, zal ooit kunnen bidden : "Heer, geef mij het hoogste Lot !" En al wat wij niet met vrijmoedigheid vóór God kunnen brengen, en door gebed heiligen, behoort tot het kwade. "Al wat uit het geloof niet is, dat is zonde." De stille, getrouwe arbeid, waaraan Gods zegen verbonden is, is te veel voor de loterijspelers. Het hart kent niet het gebed van een Agur : "Armoede of rijkdom geef mij niet ; voed mij met het brood mijns bescheiden deels !" Het mist de gezindheid van een Paulus : "Ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben."

III.

De begoocheling, het zelfbedrog dat aan de loterijen verbonden is, leidt menigeen tot zijn schade. Hij denkt slechts aan de kans om te winnen, en waagt zich alzoo aan het kansspel, als b.v. "sweepstakes," kaartspel, biljard, enz. Zij die aan deze spelen deelnemen vergeten de kans van te verliezen.

Adam Smith, een van de grootste staathuishoudkundigen, heeft gezegd : "de wereld heeft nooit gezien en zal nooit zien een volkomen zuivere loterij, of één waarin de heele winst gelijk staat met het heele verlies, anders zou de bevorderaar der loterij niets winnen. . . . . . . *Het is zeker, hoe meer tickets gij neemt des te meer kans hebt gij op verlies.* En als iemand alle de tickets eener loterij kon nemen, dan is hij in het end nog de verliezende partij."

Verleiding, verlies, verderf van zeden gaan dus met de loterij gepaard. Engeland, Duitschland, andere landen hebben soms met groote verlotingen geld gemaakt. Omdat ze zoo schadelijk en verderfelijk werkten, trachtte men ze onder wetten te brengen ; en alle private loterijen werden verboden. Een parlementaire commissie in Engeland daartoe aangesteld, rapporteerde : "het systeem der loterijen is in den grond zoo verderfelijk dat uw Comité overtuigd is,

dat geene wetten de zaak zoo regelen kunnen, dat de schadelijke invloeden er van kunnen afgeweerd worden." Zelfs het godsdienstlooze Fransche Gouvernement verbiedt de loterijen! En het is bekend hoevele zelfmoorden uit wanhoop er uit loten en dobbelen geboren worden. Hoe kan nu een Christen aan zulke dingen deelnemen? Hoe kan hij helpen het leven, de ziel van anderen te verwoesten?

En als de loterijen en sweepstakes in ons land zouden toenemen, dan zouden de onheilen eerst regt gezien worden die daaruit vloeijen. In menig hart zou het gebed wegsterven. In menig huis zou de godsdienst kwijnen. *Het huiselijk leven zou er onder lijden.* De arbeid zou verwaarloosd worden. En moeten wij niet *in beginsel tegenstaan* dat wat ellende zou veroorzaken als het toenam?

O sidder voor de èerste trede;
Met haar is ook de andere schrede
Voor uwen naasten val gedaan!

"Mijn zoon, indien de zondaars u aanlokken, bewillig niet. Indien zij zeggen: 'ga met ons......alle kostelijk goed zullen wij vinden.........*gij zult uw Lot midden onder ons werpen*..........mijn zoon, wandel niet met hen op den weg; weer uwen voet van hun pad! Want hunne voeten loopen ten booze...... Zekerlijk het net wordt te vergeefs gespreid vòòr de oogen van allerlei gevogelte." —Spreuk. 1: 10 v.v.

Het Gewichtigste Practische Vraagstuk van den Huidigen Dag.

WAT mag dit zijn? Gewisselijk dit: *Hoe van Gods Kerk tehuis onderstand te bekomen voor Gods arbeiders in den vreemde?* Er is behoefte aan meer arbeiders. "De oogst is groot, de arbeiders zijn weinige!" Het getal Heidenen, nog in den Nacht der Duisternis, zonder het Evangelie is 800,000,000. Hiervan sterven er gemiddeld iedere maand 2,000,000, d.w.z. per jaar 24,000,000. Nijpender echter voor het oogenblik is de nood namelijk hoe het begonnen werk in de Heidenwereld voort te zetten? Het tekort bij 7 uit de 10 Zendinggenootschappen der Algemeene Christelijke Kerk gedurende het laatste jaar is 20 tot 22 percent. Dat wil zeggen $\frac{1}{4}$ tot $\frac{1}{5}$de van het veld, reeds voor Christus ingenomen, moest worden opgegeven, m.a.w. aan den duivel worden overgelaten. 't Is alleen groot geloof, dat een enkele schrede voorwaarts durft gaan.

Oplossing van dit vraagstuk:—

Geld genoeg! Godsvrucht genoeg! Maar *het geld moet uit de handen losgemaakt worden*; de gevulde beurzen moeten worden *opengemaakt*; de rijkdommen der Kerk, die millioenen ponden gelds bedragen, moeten *bereikt* worden, moeten voor het Erfdeel des Heeren *verkregen* worden. De bezittingen van die 50,000,000 leden der Algemeene Kerk moeten aan de voeten van Jezus neergelegd worden, de schatten moeten voor Koning Jezus worden opengedaan.

Er zijn er groote krachten ten bate der Menschheid aanwezig in het Rijk der Natuur. Zij waren echter verborgene krachten, en zijn ook nu nog meestendeels ongekend, en worden slechts allengs dienstbaar aan de Menschheid, naar mate ze ontdekt en bereikt worden. Hetzelfde geldt ten aanzien der krachten, mogelijkheden in de Kerk van Christus. Er zijn er in Christus Kerk ongekende, onmetelijke krachten verborgen. Er *is* op aarde *een Volk van God*, een groote menigte, biddende, liefhebbende, toegewijde, door den Heiligen Geest verlichte mannen en vrouwen. In hen is de kracht des koninkrijks gelegen, de Wereldoverwinnende-kracht. Zij gelooven in Jezus. Zij hebben Hem lief. Zij zijn gewillig Hem met hun vermogen, hun bezit te dienen. Zij zijn de Geheiligden in Christus Jezus. 't Is hun bekend, dat zij verloren waren, verre waren, doch door genade door het dierbaar bloed van Christus nabij zijn geworden. En zij vergeten dit nooit. Zij danken den Heiland dagelijks, dat zij gekocht zijn, niet met vergankelijke dingen, goud en zilver, maar door zijn dierbaar bloed. Vuriglijk begeeren zij, dat het Lam, dat geslacht is, ontvange de kracht, en rijkdom en wijsheid en sterkte, en eer en heerlijkheid, en dankzegging.

Maar de groote meerderheid hunner weet weinig af van de nooden der wereld. Het Arbeidsveld ligt ver van hen. Mijlen afstands tusschen hen en de Heiden-wereld! De schakel, die hen aan den Akker moet binden, ontbreekt. Nu en dan vernemen zij iets van het Arbeidsveld; doch er bindt er hen hieraan geen blijvende band. Kon het Heidendom slechts in perspectief voor hunne oogen worden gesteld, konden zij slechts *in aanraking* worden gebracht, en in aanraking worden gehouden met de millioenen verloren gaande Heidenen, dan zou gewis te voorschijn komen de allesoverwinnende kracht in het Christendom ten bate van het voor het Koninkrijk te winnen Heidendom.

Zou er hiertoe niets gedaan kunnen worden? Zie hier het grootste practische vraagstuk van het huidige geslacht. Laten Christenen deze zaak hunne aandacht geven. Intusschen deelen we hiervolgend mee de oplossing ervan door een van de meest ervaren mannen van onzen tijd op dit gebied.

Het geheim bestaat hierin:—

Onderhoud der Zendelingen door Individuen, en niet door Gemeenten.

Wat noodig is, is *kennis van het arbeidsveld, sympathie met den arbeider, en biddende belangstelling in het werk.*

Wat geeft deze kennis, verwekt dit meêgevoel, brengt teweeg deze belangstelling? De individu, en niet de massa in de Christelijke Kerk, de afzonderlijke personen, en niet de gezamenlijke gemeenten moeten de Zendelingen verzorgen. (Alle mans werk is niemands werk.) Zoodra dit geschiedt, wordt aangetroffen een hooge standaard van kennis, voorbidding, belangstelling, en gevolgelijk geven; en blijkt het dat de individuën, en de enkele huisgezinnen meer doen dan de gemeenten.

Zouden we deze beschouwing, die de vrucht is van biddende overweging, en van jaren lange, rijpe ondervinding niet op de proef kunnen stellen? Zouden van onze rijke menschen, die den Heere Jezus en Zijn zaak lief hebben —er zijn er dezulken in haast iedere gemeente—zich niet verantwoordelijk willen stellen voor 't salaris van den een of ander Zendeling? Zeg dat een paar rijke Christenen in de gemeente Kaapstad, een paar in de gemeente Stellenbosch, in Paarl, Wellington, Worcester, Beaufort, Richmond, Bloemfontein, Heilbron, Winburg, Kroonstad, Pretoria, Johannesburg, Heidelberg, Vrijheid, enz., er toe overgaan om te zeggen: Zie daar, onze Zaligmaker, uw dierbaar bloed hebt gij voor ons gestort, onze smarten hebt gij gedragen, zie daar £100 of £150, of £200 jaarlijks tot onderhoud van zendeling zoo-en-zoo, daar op die plaats.

Onderhoud door Huisgezinnen.

Zouden er niet eenige afzonderlijke huisgezinnen, minder gegoeden, de handen in elkaar willen leggen, en zich tot onderhoud van een of ander zendeling verbinden?

Een Zending-Blad.

Meer mededeelingen aangaande het Zending-werk zijn ook zeker zeer wenschelijk. Zouden mannen, bekwaam ter pen, en op de hoogte van het werk niet maandelijksche bijdragen over, en in belang van dit werk des Heeren voor onze kerkelijke bladen willen leveren? Kan onze Ned. Geref. Kerk in Zuid Afrika niet haar eigen Zendingblad hebben? Is het niet hoog tijd daarvoor?

Een Zending-Kaart.

Er behoort in elke eetkamer aan den muur te hangen een zendingkaart, aangelegd op de wijze van het zendingkaartje voorleden jaar in het *Gereformeerde Maandblad* verschenen—een groote zendingkaart, aanwijzende de verschillende zendingstaties in Afrika, met vermelding van de namen en adressen der Zendelingen, het salaris dat zij ontvangen, en de grootte van hunne huisgezinnen, zoomede het bestuur waaronder zij staan. Bijzonderheden kunnen op de nevenszijden der kaart worden aangegeven. Dit zal aan Gods volk een dagelijksche aanschouwelijke voorstelling van dit werk des Heeren geven, hun tot dagelijksche herinnering strekken, en hen tevens in de gelegenheid stellen, om, naar dat zij verkiezen, hunne gave ter hand van Zendelingen of Zendingbesturen te stellen.

(Het kaartje destijds in het Maandblad verschenen heeft meer in belang dezer zaak in Zuid Afrika gedaan, dan misschien vele preeken deden,—eenvoudig omdat het iets van het wezen der dingen *te aanschouwen* gaf.)

Er moet zeker meer gedaan worden. De afrekening komt. "De Meester van ons allen zal eens een vreeselijke afrekening met ons hebben, omdat wij zijne goederen hebben doorgebracht, zijne schapen verwaarloosd, zijne geboden hebben nagelaten. Er zal van het tegenwoordige geslacht bloedschuld geëischt worden Laat de Kerk het Zendingwerk opgeven, zoo het niet Gods werk is, doch indien wel, laat ons dan in Gods Naam, in den Naam van Christus, en van het Evangelie, en van een stervende Menschheid dit werk doen. En laat ieder Christus volgeling zijn persoonlijken plicht in dezen verstaan."

Mochten hiertoe deze gebrekkige regelen bijdragen.

Op het Jubelfeest van Ds. A. Murray.

"Is dan uw Muze dood, verteerd, verzameld
Tot d' asch der vadren, prooi van 't graf, o bard?
Grijp weer de lier, al is het dat gij stamelt,
Zing ons een lied, versch, uit een voelend hart."

***

Zoo schreef Gamaliël niet lang geleden
Mij op een briefkaart, uit beroemd Atheen;
En ziet, bij 't lezen richtten mijne schreden
Zich ijlings, mijns ondanks, naar Parnas heen.

***

Was 't Parnas? Neen, het was de berg des Heeren
Waar David hemellucht heeft ingeaâmd,
Waar Salomos en Asafs wijsheid leeren,
Waar elk die leeren wil, nooit wordt beschaamd

***

Daar geeft ons God zelfs in den nacht de Psalmen
Door Zijnen Geest ons in het hart gelegd;
Waar onze tenten van Zijn lof weergalmen,
Wordt 't aardsche aan het hemelsch koor gehecht.

Ontwaak mijn lier, en doe de hymne vloeien,
Prijs Gods gena door wat zij heeft gewrocht
In hem, die steeds zijn duizenden kon boeiën,
Met duizenden zijn Jubel vieren mocht.

***

'k Noem Andrew Murray, en ik doe de snaren,
Als door Gods Geest op hemeltoon gestemd,
Weer trillen in het hart van dankbre scharen
Door hem tot God gebracht, aan 't Kruis geklemd.

***

't Is meer dan tweemaal vijfendertig jaren
Sinds God ons land dat kostbaar leven schonk,
En meer dan tweemaal vijfentwintig jaren
Sinds hij als ster van d' eerste grootte blonk.

***

Gelijk de eik, als koning van de boomen,
Het onderbosch vaak in de schaduw werpt,
Zoo staat bij ons, ik zeg het zonder schroomen,
De man wien God Zijn gaaf heeft ingescherpt.

***

Hoog, hoog, Ja verre boven ons verheven
Ziet gij dien strijder van den goeden strijd,
En toch, van duizend vrienden steeds omgeven,
Is hij tot aller dienst en hulp bereid.

***

Die boom, door God geplant aan waterbeken
Is met de schoonste vruchten steeds bevracht.
Maar weet, als vrucht, ook needrigheid te kweeken.
Weshalve hij ons kleinen nooit veracht.

***

Gij spreekt van goud en diamanten mijnen
Door God verborgen in den schoot der aard,
Hij is, door 't stillen veler hartepijnen
Oneindig meer dan al die schatten waard.

***

Wat is toch 't goud, en wat die edelsteenen
Voor 't hart dat naar kristallen stroomen smacht?
In plaats dat zij het hart van d' aarde openen
Verwoesten zij het in der zonde macht.

***

En ach! hoevelen heeft de Jubilaris
Dien wij thans roemen, van de aard gespeend,
Verkwikt, gevoed met al wat goed, wat waar is,
Hun stemmen in één koor van dank vereend.

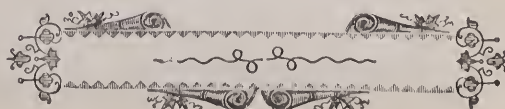
***

Hoe velen zullen eens in 's Hemels zalen
Hem danken, die den weg hun wijzen wou!
Ons volk niet slechts, maar volken, natiën, talen,
Het "welkom hier" hem roepen voor zijn trouw.

***

"*God zegene Andrew Murray,*" is mijn bede;
Hij zij gelijk de ondergaande zon,
Die, eer zij zinkt op hare legerstede,
De bergen klimt, waar zij haar loop begon.

W. H. B.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

ZIJN ARBEID IN DE GEMEENTE MOSSELBAAI.

MET Pinksteren van 1863 werden 19 lidmaten aan de gemeente toegevoegd, waarvan 16, meest bejaarden, door den doop moesten worden ingelijfd. De aanneming geschiedde in bijzijn van een paar Kerkeraadsleden uit de blanke gemeente. De heer Kretzen verlangde naar eene plaats dieper in de gemeente van Mosselbaai, waar hij het Evangelie aan de gekleurden kon verkondigen. Tot zijn groote blijdschap vernam hij van den onderwijzer David Lakey, van Bottelierskop, dat een der bewoners van de plaats Vogelvlei aan de Gouritzrivier gewillig was hem de gelegenheid daartoe te geven. Derwaarts begaf hij zich om Zondag, den 19den Juli, aldaar door te brengen. Zaterdag bezocht hij de bewoners van huis tot huis, en schreef: "Ik was weder in mijn oud element, van huis tot huis eenige woorden van vermaning of vertroosting sprekende; en men heeft mij dan ook in alle huizen waar ik inkwam met achting en vriendelijkheid ontvangen. De oude heer Zietsman aan Vogelvlei is reeds eenige jaren blind en een geruimen tijd bedlegerig, evenwel heeft zijne echtgenoote haar huis aangeboden om een godsdienstoefening voor blanken en gekleurden daarin te houden. Het groote voorhuis was dien Zondag vol; aan de eene zijde zaten de blanken en aan de andere de gekleurden, en 's voor- en namiddags kon ik het woord des levens tot eene aanzienlijke schare spreken, en naar ik geloof niet zonder zegen. Niemand der blanken was ontevreden dat de helft der zitplaatsen door de gekleurden waren ingenomen. Gave God dat velen dat voorbeeld van oude mevr. Zietsman wilden navolgen om hunne huizen voor godsdienstoefening onder de gekleurden open te stellen."

Van Ds. Horak kreeg hij verlof om in het kerkgebouw op de plaats *Hemelrood* omtrent 6 uren ver van Bottelierskop, godsdienst voor de gekleurden te houden wanneer het hem gelegen kwam; en zoo had hij op Zondag den 23sten Augustus aldaar dienst voor eene aanzienlijke schare van kleurlingen, waarbij ook eenige blanken tegenwoordig waren. De kleurlingen aldaar openbaarden een sterk verlangen dat er onder hen gewerkt zou worden. De Episcopaalsche leeraar van Mosselbaai zocht te Hemelrood en die van Riversdal te Vogelvlei ingang te verkrijgen, doch de gekleurden verkozen door de Ned. Ger. Kerk bearbeid te worden. De heer Kretzen bevond dat de helft van de Mosselbaaische bevolking uit kleurlingen bestond, en drong bij de Zending Commissie er op aan dat er meer gedaan moest worden. Riversdal had een zendeling bekomen, en hij meende dat die de bovengenoemde plaatsen onder zijn toezigt en verzorging kon nemen. Hij was ontevreden over het besluit der Synode, de Zending Commissie verbiedende om geld tot het aankoopen van vaste eigendommen uit te geven, omdat het zijn gevoelen was dat er op centrale plaatsen in de buitengemeenten kleine stukjes grond voor scholen moesten aangekocht worden, zoodat de gekleurden bij de boeren blijven en hunne kinderen genoegzaam onderwijs ontvangen konden.

De begeerte der kleurlingen naar het Evangelie voor zichzelven en naar onderwijs voor hunne kinderen, deed hem besluiten een gebouw te Hemelrood te stichten en een onderwijzer daar te plaatsen. Dit ging met veel moeite gepaard; de afstand van George was zeer groot, en de geldmiddelen ontbraken. Hij had £150 noodig en kon slechts £30 door collecte bijeenbrengen. Hij schreef, "de gunstige vooruitzichten die mij tot bouwen deden besluiten hebben zich in allerlei tegenspoed veranderd. Misschien hield de lieve God die voor mij verborgen om mij het werk te doen beginnen, want had ik van die moeielijkheden geweten dan was ik zeker niet begonnen. Maar nu de hand eenmaal aan den ploeg is mag ik die niet terugtrekken, en ook niet omzien naar achteren, want dat geeft, zoo als Dr. Beets zegt, "kromme voren."" Hierbij kwam nog dat de school te Bottelierskop gesloten moest worden wegens het onzedelijk gedrag van den gekleurden onderwijzer, en dat de dronkenschap onder het volk toenam, wegens de vermeerdering van de buiten kantienen en de vrijheid der gekleurden en anderen om drank te bekomen. Dit alles drukte zwaar op zijn hart en onder meer schreef hij: "Vrijheid is niet voor alle menschen; wie haar niet weet te gebruiken aan die komt zij ook niet toe."

In Augustus 1865 was het gebouw voltooid, zijnde 50 voet lang en 20 breed, met een kamertje van 12 voet vierkant en nog een kleine paardenstal. Maar hoeveel moeite heeft het bouwen hem gekost. Op de vergadering waarop daartoe besloten werd, gaven 20 kleurlingen hunne namen op als bereid om klippen te breken, steenen te vormen en dekriet te snijden, zoodat het gebouw niet zoo veel aan geld behoefde te kosten. Zoo opgenomen waren zij met het plan dat zij diezelfde week nog begonnen steenen te vormen op de aangekochte erven. Dit was in November 1864, doch toen de heer Kretzen in Januari terug kwam vond hij dat men met zijn vertrek ook opgehouden had met het werk. Nu beloofden zij weder te beginnen; en met die belofte ging hij naar huis. In de maand Februari kwam hij terug en vond dat men nog niet begonnen was. Onderzoek doende naar de reden waarom men hem aldus misleid had, bevond hij dat sommigen eenvoudig beloofd hadden, omdat hun in zijne tegenwoordigheid den moed ontbrak om "neen" te zeggen, en dat anderen zoo ver af woonden dat zij niets te eten hadden terwijl zij aan het werk bezig waren. Op zijne vraag of zij gereed waren 30,000 steenen te vormen als hij hun van brood en vleesch voorzag antwoordden zij dadelijk bevestigend. Maandag werden hun meel en slagtvee bezorgd, en eene der vrouwen bood aan om voor hen te kooken. Dadelijk ving het werk weer aan en ging zoo goed voort, dat de heer Kretzen naar Riversdal en Heidelberg reed om voor het gebouw te collecteeren.

Toen hij op den 4den Maart met zeer weinig in den zak terug kwam, vond hij omtrent 14,000 steenen klaar, "maar," zoo schreef hij, "ik ondervond dat mijne Hottentotten omtrent zoo veel aan brood en vleesch hadden opgegeten als de steenen gewoonlijk kosten. Nu moest ik van dit plan afzien, en huurde toen een hunner om de steenen te vormen tegen 17s. per 1,000. Doch ook door dien man ben ik bedrogen geworden, want hij heeft de steenen maar half gaargebrand. Met het dekriet is het mij evenzoo gegaan; de hottentotten hebben altoos tijd genoeg, en hebben zoolang met het snijden gewacht totdat al het riet in die gewesten verbrand, en er natuurlijk geen riet te snijden was. Door hunne nalatigheid was ik nu genoodzaakt riet uit andere gewesten te laten aanbrengen, en dit kostte wegens den verren afstand veel duurder."

Een boer ondernam om de klippen voor het fondament en het zand aan te rijden tegen 3s. en 1/6 per vracht. Na eenige vrachten geleverd te hebben vroeg hij om betaling, beloovende aan te brengen wat nog noodig was. Toen de heer Kretzen in July weer te Hemelrood kwam, vond hij dat de man hem £7 10s. wilde laten betalen waar hij slechts voor £1 14s. 6d. aan waarde geleverd had. Na veel onaangenaamheid stelde hij den man tevreden met £2 12s. 6d., zijnde 1s. meer op elke vracht. Met den metselaar had hij een schriftelijk akkoord gemaakt en ook

met dezen had hij moeielijkheden te wachten. Overal en met allen had hij moeielijkheden.

De toestand der kleurlingen in die gewesten was eene van diepe onkunde, van domheid en ongevoeligheid. De oorzaak hiervan schreef hij toe "aan het onmatig gebruik van Brandewijn, waardoor de zintuigen des verstands verstompt en de mensch tot een dier verlaagd wordt." "Toch," zegt hij, "heb ik den strijd niet opgegeven, maar, nu de vesting klaar is, hoop ik met de hulp van onzen Grooten Koning Jezus Christus den strijd met ernst en ijver voort te zetten. De Heere zal mij ten laatste een deel uit velen geven; die getuigen van zijn redding en genade—een waar hemelrood—voor die plaats zijn zullen." Het gebouw was klaar, maar er rustte eene schuld op en die moest afbetaald worden.

Zijn werk op het dorp gaf hem ook veel zorg. Hij klaagde over gebrek aan belangstelling in de godsdienstoefeningen. "Geestelijk leven is hier niet; en zelfs de honger daarnaar ontbreekt." "De opwekking die zich hier bij een en ander een paar jaren geleden openbaarde is ook verdwenen." "Mijn hart breekt als ik de halfnaake kinderen zie die zelfs geen bed hebben om op te slapen en nauwelijks voedsel genoeg te eten krijgen; en toch, zoodra zij iets meer hebben neemt een ijdele, dartele wereldgeest bezit van hen, en sluit de ooren voor alle vermaningen; dit is vooral het geval met het opkomend geslacht. Toen ik met een vader over de ongehoorzaamheid en onnuttigheid van die "halfwassene" kinderen sprak, gaf hij mij ten antwoord: "Ja, Mijnheer, ik weet nie hoe dit is, die Evangelie-kinderen (zoo noemen zij kinderen van gedoopte ouders en die in de school ouderwezen worden) zijn veel slechter dan onze ouderwetsche heidenkinderen." Mijn antwoord was: "De schuld ligt bij ulieden, die geene ouderlijke tucht uitoefenen; nu eens slaat gij uwe kinderen als of zij dieren zijn en dan worden zij weder aan zichzelven overgelaten."

Niettegenstaande al het voorgaande en nog meer bleef hij altijd vol moed, ziende op wat de Heere reeds had gewrocht en geloevende in de kracht des Evangelies tot verbetering en redding ook van den diepst gezonkene.

Uit den Ouden Tijd.

II.

In het jaar 1722 strandde het Hollandsch schip "Schonenberg" op de rosten van L'Agulhas. Een groot deel der bemanning, 85 in getal, kwam te voet naar de Kaapstad door de toen half-woeste streken, Bredasdorp en Caledon. Op de plaats "Onverwacht" te Hottentots Holland, toen bewoond door den heer *Philip Morkel*, werden zij uiterst vriendelijk ontvangen, geherbergd en verzorgd, en later door bemiddeling van den eigenaar naar de stad vervoerd. Vandaar hadden zij gelegenheid hun vaderland te bereiken. Uit Holland zonden zij het hiervolgend gedicht, niet juist uitmuntende door taal en stijl, maar toch waard aan de snippermand te worden ontrukt:—

LIEFDE-KRANS

opgedragen aan de deugdelyke Heere Philip Hendrik Morkel en Willem Morkel. De eerste voer uw nooyt volprezen Liefde, betoend aan het ongelukkig volk van *Schonenberg*. En uw broeders droevige Reys met het schip Arion.

Indien een eenig Mensch, wil roem en glorie halen,
So diend goedaardigheyd in zoo een Mens te dalen,
Met Liefde, Trouw, vergiert zoôn een eerrelyke deugd,
En die Barmhertigheyd wil houden tot zyn vreugd,
Die mint het hoogste goet zeer keurelyk voor oogen,
En is met Leydzaamheyt in alle deel bewoogen:
Voorzeker is het waar, dat men beschouwen moet,
Dat Liefde by een Mensch nog is in zijn gemoet.
Dat heeft Flip Morkel, eerlang nog gaan betonen,
Aan 't ongelukkig volk, dat droefheyt kwam bekronen,
Van het Oost-Indies schip, met name *Schonenberg*,
Hetwelk door ongeluk, zo raakten tot bederf,
Helaas! tot groot verdriet op d' Augulise landen,
Zeer ongelukkiglijk, is komen daar te stranden.
En vijf- en tagentig man op Gods genaden ging
Door 't wilde Africa. Als eer Gods lieveling
Van het Egyptelant, passeerde de woestijnen,
God paste op zijn volk en werkte voor de Zijnen,
Opdat geen hongers snoot, het Heyr plagen zou,
Maar leyt haar tot het lant hetwelk hij geven wou
Aan haar, en langs de weg het Manna neer kwam dalen,
Wanneer de morgenstont, verspreyt haar schoone straalen.
Dees Reysgenoten mee woestijnen door ging treèn
Met honger swaar gelaan, met droefheyt en geween;
Het gras tot voetzel strekt, om 't lijf zo te behouwen,
Daar streeft de britse doot wijl 't Leven haar berouwden,
Waar Hoop en wasser niet. Hoe toont God Zyne kragt
Terwyl daar eenen Man een zeekoe tot haar bragt.
Tot voetsel van het Lyf, en daar na nog drie dagen
In Hottentots Holland, bevonden haar behagen,
By Morkel waar dees Heer gaf overvloedig spys
Aan al dat droeve Volk! O heerlijk beweys,
Dat gij O braave Man, dit droeve Volk ging laven,
Met Spys en Drank, O God gij send in hem u gaven.
Daarom so is het myn, seer lieffelyk u naam
Te hooren noeme, en u eer die moet de Faam,
Door het gestarnt Hof voor eeuwig gaan trompetten,
Als Fenix van de deugt, uw so bekent te zetten,
Hoe kan myn Zangeres uw Lof en groote Eer
Verbryden. Maar u schat is by uw Opperheer,
Myn lust dan erinner vreugt, niet verder op te halen,
De hemel zegent uw met zyne zeegen stralen,
Behoet uw; en uw Huys, voor al wat kwaat vermag,
Ik wenste dat gy ramp of tegenspoet nooyt zag,
Maar al u levens tyd, met vreugde mag besteeden,
Om eeuwig eens hierna Gods Lustplaats te betreeden
Waar laat ik myn nu heen, in dit myn zedig stuk
En denkt niet om uw Broer die mee door ongeluk
Op 't droevig Arion ter zee mee is gebleeven,
Ter kust van Maxima, deet angst en droefheyt geven,
Doordien men hoort geschry, van manne op het schip,
Terwyl het door een vaart kwam zeylen op een klip
Het voerste vast gezet, gelijk de Griekse scheepen
Die eertijds Troyens eer na Griekenland ging sleepen
En 't agter end, geschut, gedreven van de wind
Geslingert heen en weer en nergens stilstant vind,
De wind die jaagt de zee tot Hemels hoogen baren,
De Mensch verzelt met schrik komt alles weeder varen,
Zo zeer elendiglijk door 't woede van de zee
Men zag geen Land, nog Schip, nog geen behouwen ree
Maar onder 't dootsgeschreeuw, zo brak het schip i stukken
Aan ende van malkaar, o groote ongelukken,
Doen dee een ieder maar het geen hem dienen kon,
En ging op Gods genaa; op Hoop dat men bevon
Zijn eygen Landschap nog door sware dwarrelvlagen,
En 't woedent water plas, verzelt met Donderslagen
Zo lang tot aan het land, doen zukkelt men al weer
Door Honger, Dorst, zodat het nimmer nam geen keer,
Doen in Congin China, bespot door Manderynen,
Met dootangst overgroot en duysenderley pynen,
Al wederom verlost, gekomen in zyn land,
En weder door Gods kragt, geholpen in syn stand

Gy weet dan wat een Mens, ter zee kan overkomen,
Zo dient men dankbaarheyt, voor uwen gunst te tonen,
Dat gy dat droeve volk met eeten hebt gespeyst,
Zeyt daar van nu af aan in Eeuwigheyt gepreyst
God speyst u ook hier na, in zyne vreugde zalen,
En als een medelit, u zielwens op te halen,
By God in eeuwigheyt gespeyst met 't Heylig Man,
Vaar wel, in groote vreugt, ik bleyf u Dienaar dan.

't Amsterdam, gedrukt by Hendrik van Monnem, Boek drukker in de Tuynstraat 1725.

Een Merkwaardig Boek.

Roomsch-Katholicisme in de Episcopale Kerk.

The Secret History
of the Oxford Movement
by Walter Walsh.

DIT boek is uit meer dan een oogpunt merkwaardig. 't Is de ontmaskering van wat in de Episcopale Kerk onder den naam van Ritualisme bekend is. De schrijver die ten volle op de hoogte van zaken is laat licht vallen op de leer, de praktijken, de ceremoniën van de geheime vereenigingen, in de Kerk van Engeland die zich ten doel hebben gesteld het Roomsch-Katholicisme te doen herleven· Leden van die genootschappen vindt men bij duizenden in Engeland. Zelfs hooggeplaatste personen, kerkelijke ambtenaren, bisschoppen en predikanten hebben zich bij die genootschappen aangesloten. Men treft ze ook in Zuid Afrika aan; zoodat het van meer dan gewoon belang is te weten, wat geleerd en beleden wordt door deze personen.

I.

De schrijver leidt ons terug naar de dagen toen Newman nog leeraar was in de Kerk van Engeland en nog niet was overgegaan tot de Roomsche Kerk. In 1833 ontstond de beweging, onder NEWMAN, PUSEY en anderen, die ten doel had de leer der Hervorming uit de kerk te weren, en die van Rome in de plaats er van te stellen. De beruchte 'Tractaten' (Tracts for the Times) zagen toen het licht. Daarin werden Roomsche praktijken, leerstellingen, gewoonten op alle mogelijke wijze aangeprezen. Het ergste was, dat men zoolang mogelijk in de kerk wilde blijven, om haar te onderwijzen en haar voor te bereiden voor vereeniging met de Roomsche Kerk.

NEWMAN leerde openlijk, dat men gerechtigd was een leugen te vertellen ten einde de waarheid daardoor te bevorderen. Hij verklaarde in zijn *Apologie*, dat als men in "een hoek gedreven wordt men eene leugen vertellen mag," en hij gaf aan zulke leugentaal de fraaie naam: 'Economie.' Het doel der beweging was niet overgang tot de Roomsche Kerk te bewerken, maar zooals Pusey het uitdrukte: "van het ultra-Protestantisme ontslagen te worden op slinksche wijze (disposing of ultra-protestantism by a side-wind) en het volk met het katholicisme bekend te maken, zonder dat zij dit vermoeden," zoodat de uitkomst zal zijn "dat zij katholieken werden voordat zij wisten dat zij het waren." (*a*).

Wat de leidslieden beoogden, dat namen hunne leerlingen gretiglijk over. Zoo sprak DR. LITTLEDALE van de Episcopale Kerk in de volgende bewoordingen:—"Menschen gaan naar Rome om iets te vinden, dat zij bij ons niet krijgen, of krijgen kunnen. Willen wij dit verhinderen, dan moeten wij hun geven wat zij elders gaan zoeken. Krijgen zij alles bij ons, dan kan men er vast op gaan, dat weinigen de moeite zullen doen nog verder voort te schrijden. Dit is wat de "Tractarians" trachten te doen." (*b*).

Bitter is hun haat tegen de Hervorming en het Protestantisme. Zoo bijv. verklaarde de "Laymen's Ritual Institute for Norwich" in het jaarlijksche rapport: "Deze stichting heeft geen ander doel, dan de hinderpalen te verwijderen die de verspreiding van het Roomsch-Katholicisme in den weg staan, totdat het *basterd geloof* van het Protestantisme uit Engeland zal zijn verbannen." Van de Hervorming wordt gezegd: "De zoogenoemde Reformatie is in zekeren zin een *donkere* en *vervloekte* (*damnable*) *vlek* in de geschiedenis onzer kerk."

In een ritualistisch werk—*The Congregation in Church*—wordt gezegd: "Hij vergeet dat de eerste protestant de duivel was, en de eerste niet-Katholiek en anti-Ritualist Judas." In een ander veel gelezen werk vernemen wij, dat het "bewezen kan worden dat Protestanten Jezus Christus haten, zijne leer verachten en daarvoor in de plaats stellen onzedelijkheid, strijdlustigheid en schijnheiligheid." Nog verder gaat men: "'t Is niet juist scheuring, het leidt tot scheuring wanneer men de bedehuizen (meeting-houses) der Dissenters bezoekt, of hun werk met bijdragen steunt. Dit kan men niet zeggen van de Roomsch-Katholieke kerken en haar doeleinden, omdat de Roomsch-Katholieken een deel vormen van de ware kerk."

Genoeg om aan te duiden, wat doel, strekking, richting is van deze geheime genootschappen. 't Is een vraag van meer belang: langs welken weg willen zij dat doel bereiken?

II.

De weg waarlangs men zijn doel tracht te bereiken is door het stichten van geheime genootschappen, wier leden zich verbinden Roomsche praktijken intevoeren. Wij noemen er enkele.

Een der meest bekende is "*The Society of the Holy Cross*," in 1855 gesticht. Tot de vereeniging behooren "bisschoppen, priesters, diakenen en kandidaten tot den H. dienst." De leden zijn volgens de statuten "tot de sterkste geheimhouding gebonden" (*are strictly forbidden te divulge the proceedings of the Synods and chapters*). Drie verplichtingen rusten op *alle* leden der vereeniging:—

1. De Mis bijtewonen of uitteoefenen op alle Zondagen en Heilige dagen.
2. Aan de Mis vastend, van middernacht, deeltenemen.
3. De biecht bijtewonen naar gelang van omstandigheden.

Tractaten en boeken worden door hen verspreid om deze beschouwingen intepreenten. Zelfs voor kinderen van 6

(*a*). Dat wij niet overdrijven kan blijken o.a. uit de volgende aanhaling ontleend aan het leven van William George Ward door diens zoon:—

"In discussing the doctrine of equivocation, as to how far it is lawful on occasion, he maintained, that occasionally when duties conflict, *another duty may be more imperative than the duty of truthfulness.* But he expressed it thus: 'Make yourself clear that you are *justified in deception, and then lie like a trooper*' (lieg als een tandentrekker)." W. G. Ward was een der Tractarianen, opvolger van Newman als leidsman zijner partij, en schrijver van het werk *Ideal of a Christian Church*, waarin zijne Roomsche denkbeelden duidelijk doorstralen.

(*b*). Het gedrag van wijlen Dr. Littledale is een bewijs van wat "Economie" vermag. Hij was schrijver van een boek "Plain reasons against joining the Church of Rome," waarin hij Roomsche leer en praktijken ten sterkste afkeurt. Dezelfde man was kapelaan van de "East Grinstead Anglican Sisterhood," en als zoodanig nam hij deel aan ettelijke Roomsche praktijken welke hij in zijn boek als kettersch verwerpt en veroordeelt. De heilige ouwel wordt daar bewaard en aangebeden. Nog meer, hij was mede-redacteur van *The Priest's Prayer Book*, waarin een groote verzameling verschijnt van de ergste Roomsche bijgeloovigheden met ettelijke eigenaardige Roomsche leerstellingen.

jaren oud zijn er zulke boekjes. Hierin komt het volgende voor :—

"Ik heb arme kinderen gekend die jaren lang hunne zonden hebben verborgen in den Biechtstoel. Zij waren zeer ongelukkig, werden door berouw verteerd en stierven zij in dien staat, dan gingen zij zeker naar de eeuwige vlammen der hel."

Van dit genootschap is afkomstig een boek, dat in het Engelsche House of Lords ter sprake werd gebracht door Lord Redesdale, en dat met afgrijzing werd begroet. Dat boek heette : "*The Priest in Absolution.*" Aartsbisschop Tait sprak er over in de volgende bewoordingen : "Geen zedig mensch kan zulk een boek lezen zonder bittere spijt, en 't is *eene schande voor onze zamenleving dat zulk een boek wordt verspreid op gezag van predikanten der gevestigde kerk.*" Hij merkte verder aan, dat indien eenig predikant de vragen in dat boek voorkomende zou doen aan een lid van eenig huisgezin de vader zulk een man voor altijd het huis zou verbieden.

Het Boek was bestemd voor en werd verspreid alleen onder de leden der vereeniging. 't Was bij toeval, dat de naam van den schrijver en der vereeniging met den verkoop belast, bekend werd. Aartsbisschap Tait zweeg niet. In eene vergadering van bisschoppen sprak hij van "de zamenzwering binnen ons eigen lichaam tegen de leer, de tucht, de praktijken onzer Hervormde kerk." Op eene andere vergadering verklaarde Aartsdeken Allen, dat hij van drie predikanten had gehoord, die in den biechtstoel tot gruwelijke zonden waren vervallen met vrouwen door hen ondervraagd. Trots wat er in zulke sterke bewoordingen daartegen gezegd werd bestaat het boek nog, en bloeit het genootschap. Tot dat genootschap behoorden enkele koloniale bisschopen en evangeliedienaren. 'Father' Puller die eenigen tijd geleden in de Kaapstad arbeidde was lid er van. Ook de Bisschop van Lebombo in Zululand (c).

Een ander genootschap dat genoemd moet worden in dit verband is : "*The order of corporate reunion.*" Dit genootschap heeft openlijk ten doel de kerk als een geheel en niet slechts enkele leden ervan aan de Roomsche Kerk te verbinden. In een hunner pastorale brieven wordt het openlijk gezegd : "Wij erkennen volmondig dat in de voorzienigheid Gods de Roomsche Bisschop de eerste Bisschop is in de Kerk en derhalve haar zichtbaar hoofd." Zelfs de pauselijke onfeilbaarheid wordt erkend. Een hunner leden "Bisschop" Mossman zegt daaromtrent :—"Aangenomen een Hoofd van de gansche Katholieke Kerk . . . . is het toch redelijk te gelooven, dat, zoo dit Hoofd der algemeene Kerk *ex-cathedra* een oordeel velt over geloof of zeden bestemd voor de geheele kudde Gods, van welke hij de opperherder is, hij op zulke wijze door den H. Geest zal worden bestuurd, om niet de leugen van den Satan maar de waarheid Gods te leeren. Ik vind niets in de geschiedenis, in de Heilige Schrift, of de Katholieke geloofsleer, of in de menschelijke rede dat hiermee strijdt, en het komt mij voor dat de natuurlijke vroomheid en een geloof in Gods leiding zijner kerk ons leiden zullen dit (onfeilbaarheid van den paus) dogma aantenemen."

Dat dit genootschap macht heeft binnen de kerk van Engeland blijkt hieruit dat in 1894 *achthonderd predikanten* zich reeds hadden aangesloten. Het werd in 1877 gesticht.

Een derde genootschap van denzelfden aard is : "*The Confraternity of the Blessed Sacrament.*" Doel van dit Genootschap is de paapsche mis in Engeland intevoeren. Ook worden er maandelijks "Intercession papers" met onderwerpen voor dagelijksch gebed uitgezonden, en medailles aan de leden uitgereikt als bewijs van lidmaatschap. Zoo geheim is de vereeniging, dat de Superieur dezer orde aan de hand heeft gegeven, de medailles te begraven met de leden, opdat zij niet in verkeerde handen vallen. Hoe wijd van omvang de werkzaamheden van dit geheim Genootschap zijn blijkt daaruit, dat zij in 1894 de namen van niet minder dan 1,682 predikanten en 13,444 leeken op hun lijst hadden. Uit de statuten blijkt, dat men zich voorstelt :—

(1). De eer des Heilands te herstellen in het Sacrament zijns lichaams en zijns bloeds.

(2). Gebed ten tijde van en in vereeniging met het offer des Sacraments.

(3). Invoering van het gebruik het Sacrament al vastende te genieten.

In verband hiermede hebben zij de zoogen : "Vespers of the blessed Sacrament," waarin gebeden voor de afgestorvenen voorkomen. Op hun jaarlijksche Conferentie in 1880 werd door Lord Halifax een stuk voorgedragen, waarin hij verklaarde, dat "het bloed van het offer de gevangenen der hoop raakt, en dat de dooden die gebukt gaan onder hunne oude zonden in de donkere groeve ons danken wanneer wij het offer brengen dat hen tot licht en onsterfelijkheid terug leiden."

In duidelijke taal wordt geleerd, dat "de geheele Christus in het Sacrament aanwezig is. Zijn lichaam, zijn bloed, zijn ziel, zijn godheid zijn er aanwezig. En niet alleenlijk dit. Hij is er geheel tegenwoordig in ieder deel, even als in alles dat door den priester word gewijd. Onder de prominente leden van dit echt Roomsch genootschap mogen wij noemen de Bisschop van Zululand, de Bisschop van Lebombo (Zululand), de Bisschop van Zanzibar—een bewijs, dat onder de vleugelen der Episcopale Kerk deze roomsche drijvers zijn ingekropen ook in buitenlandsche kolonien.

Ruimte ontbreekt om de aandacht te bepalen bij al de ritualistische genootschappen in dit merkwaardig boek aan de kaak gesteld. Noemen wij nog enkelen—zooals de "*Guild of All Souls,*" die de leer van het vagevuur in de Episcopale Kerk aankweekt, en als gevolg het gebed voor de Dooden en hun redding uit de vlammen des vagevuurs. Dit gilde heeft vertakkingen over Engeland en Schotland, in de Kolonien, Madras, Montreal, Port Elizabeth, enz. In het jaar-rapport van 1895 wordt gezegd :—"Gedurende November, te zamen met de Missen op 'All Souls Day' uitgesproken, werden er 991 Speciale Dooden-missen geofferd in verband met het Gilde, terwijl de gewone Missen voor de Dooden gedurende het jaar geofferd ten minste op 480 per maand uitloopen."

Een ander genootschap bekend onder den naam van "*Order of the Holy Redeemer*" stelt zich ten doel in protestantsche parochieën allerlei roomsche gebruiken intevoeren. Een onder-afdeeling heet "Brotherhood of the Holy Cross," die als een zijner regelen het volgende heeft opgenomen :—"Daar het werk van de B.H.C. het best gedaan kan worden zonder tegenstand, zal men moeten

(c) Dat de verderfelijke leer van deze genootschappen in de Koloniën wordt overgeplant is niet een bloot denkbeeldige voorstelling. In verband met het genootschap (Heilige kruis) is er eene zending in het Oosten van Londen —"St George's Mission"—uit wier 37ste jaar rapport het blijkt, dat in het jaar 1892 niet minder dan 3500 personen aan de Oorbiecht hadden deelgenomen. Een der predikanten "Father W. Edmund Smythe" werd Bisschop van Lebombo, en schrijft uit Zululand omtrent de wijding van een kerkgebouw . . . . . . "*Wij hadden wierook, maar geen wijwater.*" Toen de kerk geopend werd, zegt hij "werd de Hooge Mis (High Mass) gevierd," en onder een aantal echt Roomsche versierselen die werden aangebracht noemt hij "Een groote schilderij voorstellende Onze Lieve Vrouw."

Van den Bisschop van Grahamstown kwam er een brief die op een der vergaderingen werd voorgelezen, sympathie uitdrukkende met dit genootschap.

trachten het bestaan zelfs van het broederschap geheim te houden." Een der boeken door de broeders aanbevolen is het afgodisch boek van Alphonsus Liguori "heerlijkheden van Maria" (*d*). Elk lid teekent een document waarin hij de zeven sacramenten der roomsche kerk aanneemt en den Bisschop van Rome (den paus) erkent als opperbisschop der kerk. Van de roomsche kerk wordt gesproken in hun geschriften als "Het reinste en meest apostolische lichaam dat ooit heeft bestaan, zondeloos en onfeilbaar." Van den paus als "door goddelijke aanstelling het opperhoofd (Supreme Head) der geheele Kerk van Christus, door de wereld, en dat degenen die zijn regeering niet erkennen daardoor den naam Katholiek onwaardig zijn." Voorts wordt beweerd dat "de Kerk van Engeland door en door bedorven is, en dat niemand binnen haar limieten blijven moet, dan alleen wanneer hij de roeping Gods gevoelt haar te helpen de door haar verlorene plaats te doen innemen in nederige, volkomene, onvoorwaardelijke onderwerping aan den stoel van Petrus en het gezag van onzen Heiligen Vader, den Paus, hetwelk het streven is van de Orde van den Heiligen Zaligmaker (Order of the Holy Redeemer)."

Terwijl dit zoo is mogen wij ons niet te zeer verwonderen, dat men in sommige dezer genootschappen het *kruis aanbidt*—men heeft er een bepaald feest op Goeden Vrijdag: "Adoration of the Holy Cross."—dat men den duivel verbant met wijwater, dat men Maria, de Engelen, de Heilige aanroept, dat men op den Goeden Vrijdag bidt "dat onze God en Heere onzen meestgezegenden Paus beware in gezondheid tot heil van Gods heilig volk, en dat alle christenen die zich onderwerpen aan zijn gezag en zulk een grooten paus gehoorzamen immer meer mogen toenemen in geloof en goede werken."(*c*)

Wij hebben meer dan genoeg gezegd. Vraagt men waarom die menschen dan niet overgaan naar Rome, dan is hun eenig en afdoend antwoord: wij willen door en in de Kerk van Engeland het protestantisme vernietigen en alzoo de eventueele vereeniging met Rome voorbereiden. Newman heeft hun geleerd, dat *leugen* geen zonde is. Daarom beijveren zij zich op geheime wijze ingang te verkrijgen voor meeningen die in een hervormde kerk niet thuis behooren en slechts in de roomsche kerk geduld kunnen worden.

Veel zou nog kunnen worden gezegd van de nonnen kloosters door deze personen—onder den naam van "Sisterhoods"—gesticht, met hun biechtvaders en dergelijke Roomsche instellingen meer. De wreedheid hier gepleegd doet ons denken aan "Maria Monk." Die er meer van weten wil, leze Miss Goodman's "Sisterhoods in the Church of England,' en lette er op dat zij aandringt op de tusschenkomst van wetgeving en behoorlijke inspectie. "Nunnery Life in the Church of England" door Sister Mary Agnes is een ander boek dat hier aangehaald wordt, en dat ons de vreeselijkste onthullingen levert. Miss Cusack in "The Story of my Life" spreekt van een zekere "Plymouth Sisterhood" als "een hel op aarde," en voegt er bij: "later heb ik zelf ondervonden dat dit niet ver van de waarheid wae." Wij willen onze lezers niet schokken door vele aanhalingen omtrent deze zaak, en raden hen slechts het boek zelf te lezen. Dat het treurig gesteld is met de ritualisten in de Episcopale Kerk zal niemand na het lezen betwijfelen. Goddank, er zijn nog duizenden en tienmaal duizenden in de kerk, die de knie voor Baal niet gebogen hebben.

(*d*). Hier is een ritualistisch gebed:—

Holy Mary, pray for us.
Holy Mother of God, pray.
Holy Michael, pray.
St. Peter, pray.
All ye Holy Apostles and Evangelists, pray.
St. Gregory, pray.
St. Sixtus, pray.
St. Denys with his companions, pray.
St. Augustine, pray.
St. Agnes, pray.
All Saints, pray.

Hier is eene advertentie in een ritualistisch blad:—

"100 little Marys wanted—Is *your* name Mary? Then do send me a shilling, there's a dear child, towards a shrine for Our Lady in our poor church of St. John. Tell me your little troubles and I will remember you at Mass."—*Church Review*, Juni 14 1891.

(*c*). Dat wij noch de schrijver ons aan overdrijving hebben schuldig gemaakt kan blijken uit het volgende ontleend aan het Londensche blad *The Daily News*, dat eene beschrijving geeft van wat op l.l. Goeden Vrijdag voorviel in de Episcopale Kerk, St. Cuthbert, Kensington:—

"When some Collects from the Western rite, but not for the most part in the Prayer Book, had been said, and the officiant had divested himself of his cope, the office of the Veneration of the Cross commenced. The priest removed the cross from the altar, and unveiled the crucifix—the wood of the lower part of the cross had not been covered—saying, as he removed each portion of the veil, "Behold the wood of the Cross," to which the response was "Let us adore it." He then placed it on one of the steps of the altar. He then came down to the end of the chancel, knelt down, went up to the topmost step, and then knelt down again to kiss the crucifix. The vicar, who was not robed, did likewise, and was followed by the choristers. Then the men of the congregation approached, and kissed the sacred figure."

Langs een weg dien Zij niet gekend had.

(*Vrij naar het Engelsch.*)

AGATHA DE JAGER, een meisje van twintig jaren, met heldere oogen en snellen tred, was de dochter van een zendeling in Indie. Eens, toen zij een kind was, kwam zij met hare ouders uit Indie naar Amerika. De fraaie huizen, kerken, straten bleven in haar geheugen afgedrukt zoo als een gezigt van een hemelsche stad in het uwe zou voortleven.

In strijd met de gewoonte van de meeste zendelingen, namen hare ouders haar naar Indie terug, en zoo bragt zij hare jaren als jonge dochter aldaar door, met geene andere onderwijzers dan hare ouders, die kundige en bekwame onderwijzers waren. Zij had geen ander gezelschap dan dat van hare ouders en hare boeken, en een begaafd leerling zijnde, had zij bij haar negentiende jaar eene opvoeding gekregen, waar een Amerikaansch meisje wel trotsch op kon zijn.

Doch toen begaf haar hare gezondheid en hare ouders waren verpligt haar naar Amerika terug te zenden. Haar vader was een Schot en van zijne kindschheid af een wees. Hare grootouders van haar moeders zijde waren intusschen gestorven en de eenige overgebleven betrekking was Mevrouw Jozef van Schuur, eene halvezuster van Mevrouw de Jager, die de ouderlijke boerenwoning omtrent vijf mijlen van een eenzaam dorpje bewoonde. Daarheen werd zij uit Indie gezonden en door die eenvoudige boeren zeer hartelijk ontvangen. Hare tante Hennie had hare moeder wel niet zoo goed gekend, maar ontving haar als een eigen kind. Zij had niets dan jongens gehad, en die hadden allen reeds het ouderlijk huis verlaten; zoodat een meisje in huis wel iets bijzonders was.

Door versche melk en eieren gevoed was hare gezondheid spoedig aan 't verbeteren, nogtans was er in geheel Amerika misschien geen meisje, dat zoo naar huis verlangde als Agatha. Oom en tante, hoe vriendelijk ook,

hadden niet veel op met hare opvoeding en denkbeelden. Zij geloofden niet veel in de Buitenlandsche Zending en konden niet begrijpen waarom menschen naar de einden der aarde moesten gaan om heidenen te zoeken daar zij als sprinkhanen rondom hun eigen deur te vinden waren. Zij was altoos van gevoelen dat hare zuster een dwaas stuk beging om Dr. De Jager te trouwen en met hem naar Indie te gaan. Nu en dan gaf zij haar gevoelen aan Agatha te kennen, die daarvan terugdeinsde. Het was haar eene nieuwe ondervinding. Zij was altoos onder het denkbeeld dat gansch Amerika van zendingijver gloeide.

Oom Jozef kwam gewoonlijk met zijne vrouw overeen, vooral in zulke mindere zaken. Dezelfde geest bezielde ook de kleine gemeente alwaar zij 's Zondags aanbaden, als de weg niet te zwaar, of het weder niet te koud of te warm was. Er bestond geen zending vereeniging in verband met de gemeente en werd er 's Zondags ook nooit voor de zending gebeden.

Zij begon nu te bespeuren dat het niet dit Amerika van hare kindschheid was. Zij herinnerde zich nog die wonderlijke zamenkomsten in groote en prachtige kerken, toen het platform gevuld was met edele mannen en vrouwen, onder welken hare ouders behandeld werden alsof zij koninklijke vertegenwoordigers waren. Zij had nooit vergeten de klanken des orgels, het afscheids zendinglied en het gebed van den grijzen leeraar, die de zendelingen aan de genadige bescherming van den trouwen verbonds God opdroeg. Zij was dus zeker dat er nog in Amerika een hart voor de zending was. Slechts dit ellendig dorpje waar oom en tante woonden was nog niet door het zendingsvuur aangestoken. Kon zij maar voor een tijd deze plaats ontvlugten, en onder menschen komen, die hare ouders kenden en wisten welk een werk zij in Indie deden, hoe zouden hunne aangezichten blinken van deelneming als zij van hare lippen konden hooren de bijzonderheden van dit wonderlijk werk!

"Gij behoort voorlezingen te gaan houden," was oom Jozef gewoon te zeggen, terwijl hij half twijfelend en half deelnemend lachte, als zij het een en ander van hare ondervindingen medegedeeld had. "Waarom kunt gij ook niet vergaderingen gaan houden en tot de menschen preeken zooals andere zendingvrouwen doen? Wat is de naam van die vrouw, moeder, van welke de vrouw van Joel ons schreef, die op hun dorp voorlezingen hield en preekte, en ik weet niet wat al, elken avond van de week. Zij was eene zendelinge uit China of daar ergens."

Agatha deinsde daarvoor terug en verklaarde dat dit iets was dat zij *nooit* zou kunnen doen. Zij kon nooit verstaan hoe het mogelijk was voor eene vrouw zulks te kunnen, zooals ook hare moeder meer dan eens gedaan had in Amerika. Zij had dan ook aan hare moeder gezegd: "Moeder, ik kan nooit een zendeling worden zooals gij en vader verlangden, omdat ik nooit kan opstaan en preeken tot de menschen zooals gij doet. Het zou mij laten flauw worden!" Hare moeder lachte slechts en herinnerde haar aan wat grootvader gewoon was te zeggen: "Ga nooit over een brug voordat gij er bij komt." Doch dit nam Agatha's overtuiging niet weg.

Als oom Jozef aldus sprak, dan riep tante Hennie: "Mijn hemel! vader, tracht toch niet aan het kind zulke denkbeelden in te prenten. Wij willen toch niet vrouwen predikers in onze familie hebben. Toen hare moeder hier was viel het haar niet gemakkelijk zulks te doen, doch zij werd daartoe gedwongen; ik kon het zien; en Agatha aardt naar hare moeder, en ik ben er blij om. Daar is genoeg om een vrouwmensch bezig te houden, dat zij niet behoeft het land door te gaan, om te doen wat het werk van mannen is."

Agatha's heimwee begon toetenemen, totdat het uitliep op een bezoek aan de stad. Haar oom nam haar met de kar naar het station, en 40 mijlen van daar per spoor lag de groote stad, met eene menigte van ernstige, wakkere christenen, die in aanraking bleven met het werk der kerk. Die reis was naar de meening van tante Hennie eene verschrikkelijke onderneming. Oom Jozef ging er eens in de maand heen om zijn geld voor produkten te ontvangen en zijn inkoop te maken; doch tante Hennie was er in geen vijf jaren geweest, en verklaarde dat het gewoel en geraas haar bijna gedood hadden.

"Gij hebt er geen denkbeeld van," zeide zij aan Agatha, toen zij trachtte om haar van haar voornemen af te brengen. "De menschen loopen de straten op en af alsof zij mal zijn; en zij schijnen niet te weten waar zij heen loopen of wat zij gaan doen. En dan is er de tramwagen in het midden van de straat, en karren en klokken en fluitjes, en het is zooveel als uw leven waard is om over de straat te komen. Nooit ga ik er weer heen of ik moet er toe verpligt worden. Telkens als ik uw oom met de kar de werf zie inkomen, gaat mij een gewigt van het hart, en gevoel ik alsof eene bijzondere voorzienigheid hem nog eens gered had."

Doch Agatha had een sterken wil en bleef bij haar besluit. Zij had in de courant van Zaturdag gelezen dat in de zijkamers van de kerk op het Fontein plein op den volgenden Dingsdag de geregelde zending zamenkomsten beginnen zouden. Op dien dag zou Oom Jozef naar de stad gaan, dan kan hij haar helpen om de kerk te vinden, en dan zou haar weg gemakkelijk zijn. Als zij onder de lieve zending vrienden kwam, zou zij hun bekend maken, wie zij was, en die zullen natuurlijk zeer verblijd zijn van hare eigene lippen omtrent het werk in Indie te vernemen. Zij zullen haar zeker ook vragen om bij hen over te blijven gedurende de zamenkomsten, en misschien ontmoet zij dan ook nog een of ander zendeling uit Indie.

Op den bepaalden dag vergezelde zij oom Jozef naar de stad en daar aangekomen beduidde hij haar hoe de reeds genoemde kerk te vinden. "Pas nu op dat gij niet verloren raakt," zeide hij, en dit had hij nu voor de vijfde maal gezegd. "Zeg aan den conducteur om u op den hoek van Delaware straat te doen afstappen; zeg hem dat gij naar de kerk op het Fontein plein wenscht te gaan; dit zal 't veiligste zijn. Loop dan drie blokken voorbij aan de regterzijde, onthoud aan de *regter*, niet aan de linker zijde. Gij kunt niet verkeerd gaan als gij onthoudt wat ik u zeg. Als de zamenkomst voorbij is, en gij niet voor den avond overblijft—en ik denk het is misschien beter het niet te doen; uwe tante zal onrustig zijn,—dan neemt gij weer dezelfde geele tram, maar komende van de *andere* zijde, onthoud dit, en wacht dan maar hier tot dat ik kom. Ben ik voor u hier dan zal ik naar u uitzien; en onthoud de laatste trein naar buiten is te 4.40."

"Ik zal niet verloren raken, Oom Jozef," antwoordde Agatha. "Wees niet over mij bezorgd, ik weet net wat te doen. Besluit ik van avond naar huis te gaan, dan zal ik hier zijn; doch verwacht mij niet, want ik gevoel alsof ik *moet* overblijven voor de avond bijeenkomst Misschien zijn er van mijne oude vrienden hier. Ik zal morgen met de melkkar terug komen, en u mijne ondervinding vertellen. Goeden dag!"

Jozef van Schuur zag haar achterna toen zij in de tram stapte, en hem met een glimlach en een neiging van het hoofd te kennen gaf dat alles in orde was. Hij wilde den conducteur nog vragen om een oog op haar te houden, doch terwijl hij overdacht hoe het in bewoording te brengen, gleed de tram voort. Hij haalde den hoed af, veegde het zweet van zijn aangezicht, want de zon was heet, en hij stond wel een vijf minuten om de regte tram te vinden.

Hij had niet veel op met die wagens zonder paarden,

schudde zijn hoofd toen de tram den draai omging en zeide hij bij zich zelven: "Ik weet niet of dit wel het regte is. Hennie denkt niet zoo, en misschien heeft zij gelijk. Het kind is jong en schoon, en is het wel goed voor haar om alleen in de straten der stad te zijn; doch het is een vergadering van vrouwen en zij wil, zoo als alle vrouwen haar zin hebben, al is zij jong; dus, wat kon ik doen?"

Agatha steeg op den regten hoek van de tram en zonder den conducteur te vragen liep zij naar de kerk op het Fontein plein. Haar wangen waren rood en haar aangezigt verraadde dat zij eenigzins ontsteld was; niet omdat zij alleen in de stad was, daar bekommerde zij zich niet over, maar omdat zij nu toch *eindelijk* de vervulling van hare droombeelden naderde.

(*Wordt vervolgd.*)

Kerk in 't Huis.

Het Duizendjarig Rijk.

Zalig en heilig is hij, die deel heeft in de eerste opstanding; over deze heeft de tweede dood geene macht, maar zij zullen priesters van God en Christus zijn, en zij zullen met hem als Koningen heerschen, duizend jaren. Openb. 20: 6.

De Bijbel houdt ons voor een tijd van ongekende vrede en geluk voor deze aarde, onder de heerschappij van Christus. In de openbaring aan Johannes wordt de duur van dit tijdperk bepaald tot "duizend jaren," en zoo draagt dit tijdvak, den naam van "Het Duizendjarig Rijk." De openbaring van een zoodanig rijk is eene paarl onder de Christelijke waarheden, werpt een licht op veel dat raadselachtig is in de Schrift, en vormt een overgang van den toestand der geloovigen hier tot dien hunner volmaking hierna en hunner persoonlijken omgang met Christus, zoo als het Evangelie geeft te verwachten. Van deze heerlijke waarheid heeft men echter eene karikatuur gemaakt, door haar óf op eene grofzinnelijke wijze voor te stellen óf haar zoo te vergeestelijken dat de duidelijkste woorden alle beteekenis verliezen. Nu eens heeft men dit vrederijk geplaatst in het verledene, dan weder zijn er geweest die meenen, dat wij thans in dien tijd leven, terwijl anderen dit tijdperk in de toekomst zoeken. De twee vragen die ons thans bezig zullen houden zijn: Wanneer zal dit vrederijk gesticht worden, en hoedanig zal het zijn?

Wanneer?

Het begin van dit tijdperk wordt in het boek der Openbaring (XIX: 11—21) gesteld na de komst van Christus in heerlijkheid om den Antichrist en valschen profeet—de politieke en godsdienstige hoofden van goddeloosheid—met hun aanhang te vernietigen. Met deze gebeurtenis eindigt de tegenwoordige bedeeling, en vangt een ander en beter tijdperk aan. Dit gaat gepaard met de binding en uitwerping van den *draak*, die, opdat er geen misverstand zij, aangeduid wordt als de "oude slang" van het paradijs en de "Satan en de "duivel" van de Schrift. Die binding des Satans en zijne verzegeling in den afgrond is noodig voor het geluk en den vrede der wereld. Johannes zegt, hij wordt gebonden, "Opdat hij de volken niet meer verleiden zou, totdat de duizend jaren zouden geeindigd zijn." Na den bangen tijd, onder de heerschappij van den "Christus des duivels," die in de voorgaande hoofdstukken beschreven wordt, breekt er voor de wereld een tijd van rust aan onder de regeering van den "Christus Gods."

Hoedanig?

Het zal een tijd van verademing zijn. De zonde is nog niet vernietigd maar wordt onderdrukt; de brandstof is voorhanden, maar het vuur is verwijderd. Godsdienst en deugd kunnen nu ongehinderd bloeien.

Christus zal Koning zijn op de aarde. Reeds Daniel zag in zijne nachtgezigten één komen met de wolken des hemels, en hem werd gegeven heerschappij en eere en het koningrijk, dat hem alle volken, natiën en tongen eeren zouden (7: 13 en 14.) De profeet Zacharia spreekt van een tijd wanneer de Heere komen zal en al de heiligen met Hem, en laat daarop volgen, "en de Heere zal tot Koning over de gansche aarde zijn" (14: 9.) Allen zullen zich aan de heerschappij van dezen Koning onderwerpen, al is het dan ook dat sommigen zulks slechts geveinsdelijk zullen doen. Dan zal Psalm 72 in letterlijke vervulling treden.

De geloovigen zullen zamen met Christus heerschen. Dit wordt in onzen tekst uitdrukkelijk gezegd, "zij zullen met hem als koningen heerschen, duizend jaren." Reeds Daniel sprak van "het rijk en de heerschappij en de grootheid der koningrijken onder den ganschen hemel," die aan "den volke der heiligen der hooge plaatsen" gegeven zouden worden, wanneer de vijandige magt te niet zou gedaan zijn (7: 27). Paulus vraagt aan de Corinthers, "weet gij niet dat de heiligen der wereld oordeelen zullen?" (1 Cor. 6: 2.) In Openb. 5: 10 zingen de verlosten, "Gij hebt ons onzen God gemaakt tot koningen en priesters, en wij zullen als koningen heerschen op de aarde."

Zij zullen ook *priesters* zijn; de Melchizedeks der nieuwe bedeeling, Zij zijn de schakel tusschen hemel en aarde; het middel van gemeenschap tusschen God en de wereld. Hoedanig het koning- en priesterschap der geloovigen zijn zal weten wij niet, maar dat zij bestaan zal wordt duidelijk verklaard. Hun toestand wordt beschreven als *zalig* (volkomen gelukkig); *heilig* (afgezonderd voor God en Christus; innerlijk en uiterlijk gereinigd); *onsterfelijk* ("over dezen heeft de tweede dood geene macht"; alle betrekking tot den dood heeft voor eeuwig opgehouden).

De Joden als volk zullen bekeerd worden. De verschijning van den gekruisigde op de wolken des hemels ter vernietiging van den Antichrist en zijn aanhang zal de genezing zijn van hun ongeloof. "Zij zullen Mij aanschouwen Dien zij doorstoken hebben," zegt Zacharia, en Johannes roept uit, "Ziet Hij komt met de wolken en alle oog zal Hem zien, ook die Hem doorstoken hebben." (Zach. 12: 10 en Openb. 1: 7). Dan zullen zij roepen, "gezegend" is Hij die komt in den naam des Heeren." Dan zal de afgebroken olijftak andermaal op den natuurlijken stam geent worden en het gevolg zal zijn een "leven uit de dooden." Op eenen dag zal een volk geboren worden en al de profetiën aangaande Israel's toekomstige heerlijkheid in werkelijke vervulling treden. (Jes. 60 en 61). Dan zal ook vervuld worden wat de engel aan Maria zeide: "God de Heere zal Hem den troon van zijn vader David geven, en Hij zal over het huis Jakobs Koning zijn in der eeuwigheid, en zijns Koningrijks zal geen einde zijn."

Wat de volkeren gedurende vele eeuwen te vergeefs gezocht hebben zullen zij eindelijk vinden: *een krachtige en regtvaardige regeering.* Alle vorsten zullen zich voor hem moeten buigen. Geene openbare zonde zal geduld worden. De vreeze des Heeren zal de opperhand hebben; "de aarde zal vol zijn van de kennis des Heeren." Alle vijandschap, haat en onderdrukking zullen een einde nemen.

Als de Vredevorst op den troon komt dan zal vervuld worden, wat nu zoo ver van de vervulling schijnt: "zij zullen hunne zwaarden slaan tot spaden en hunne spiesen

tot sikkelen ; het eene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen en zij zullen geen oorlog meer leeren." (Jes. 2 : 4).

De zigtbare schepping zal mede in dat geluk deelen. De woestijn zal bloeien als de roos. De wolf zal met het lam verkeeren ; het kalf en de jonge leeuw en het mestvee te zamen zullen door een klein jongske gedreven worden. (Jes. 11 : 1—10.) Droogten, plagen, pestilentien en ziekten zullen ophouden, en het menschelijk leven zal grootelijks verlengd worden.

Heerlijke toekomst die voor deze wereld in het verschiet ligt. Het weinige dat wij er van weten brengt ons in vervoering, wat dan zal de werkelijkheid zijn? Dit vooruitzicht moet invloed hebben op ons leven. Wij zullen òf met Christus heerschen gedurende de duizend jaren, òf gedurende al dien tijd bewaard worden met alle goddeloozen tot den dag des grooten oordeels, die plaats zal vinden aan het einde van het duizendjarig rijk. O, dat wij toezien dat wij behooren tot degenen die met Christus koningen en priesters zullen zijn!

Boekaankondiging.

HONIG UIT DEN ROTSSTEEN, door Dr. A. Kuyper, tweede bundel, tweede druk, Höveker en Wormser, Amsterdam. Wat uit de pen van Dr. Kuyper komt is altoos lezenswaard, en zoo zijn ook de 100 stichtelijke stukken waarvan bovenstaande het laatste deeltje uitmaakt.

DE GEZALFDE WERKERS IN GODS WIJNGAARD, 12 leerredenen uitgesproken bij verschillende gelegenheden door J. N. Maartins, Predikant te Johannesburg; Jacques Dusseau & Co., Kaapstad. De schrijver zegt dat dit boekske geschreven is "vooral ten dienste van de geloovigen, die zich oefenen en willen blijven oefenen in het werk des Heeren om hun geloof te versterken in God, zoodat zij met kracht en zegen kunnen arbeiden in hunne verschillende werkkringen." Prijs 2s., postvrij.

EERSTE LEESBOEK, 1s. ; HET NIEUWE LEESBOEK voor Scholen der Z. A. R. Standard II, 1s. ; DITTO, DITTO Standard III, 1s. 3d. ; TAFEREELEN UIT DE KERKGESCHIEDENIS, Standard IV, 1s. 3d., allen door H. Visscher, hoofd eener gesubsidieerde school te Rustenburg. Deze leesboekjes, netjes gedrukt, sterk gebonden, en zeer geschikt voor het onderwijs in Hollandsch op de scholen, zijn verkrijgbaar bij de heeren Jacques Dussean & Co., Kerkstraat, Kaapstad.

Bij de heeren Jacques Dusseau & Co. zijn voorts verschenen :

1. NAGELATENE LEERREDENEN VAN DS. J. G. OLIVIER, met portret en levensschets, zesde uitgave, 3s. 6d.
2. PINKSTERLICHT EN LEVEN, 66 toespraken van Prof. N. J. Hofmeyr, 3s. 6d.
3. SPURGEONS PREEKEN. No 1 tot 12 in Wekelijksche Aflevering, prijs per jaar 8s. 6d., postvrij. De inteekenaar ontvangt later gratis *Levensschets* van wijlen Ds. Spurgeon.

Deze schrijvers zijn te wel bekend dan dat hunne geschriften nog aanbeveling van onze zijde behoeven.

Bij dezelfde uitgevers zijn verschenen :—

1. HET HUWELIJK uit een godsdienstig en zedelijk oogpunt beschouwd door H. C. de Wet, V.D.M., (prijs 7d.) bevattende raadgevingen aan gehuwden en ongehuwden ter bevordering van huwelijksgeluk. Vroege huwelijken worden afgekeurd. Een zwak mensch, of die een slecht humeur heeft, of zelfzuchtig, gierig, lui of onmatig is behoort niet te trouwen. De Wetgeving behoort huwelijken onder bloedverwanten te verbieden. Voorts is de schrijver een voorstander van het huwelijk met de overledene vrouwszuster. Het laatste der 10 Hoofdstukken handelt over de zelfbewaring.
2. AANGENAME ZONDAGEN voor Christelijke huisgezinnen in Zuid Afrika, bewerkt door mevr. Neethling, Stellenbosch, prijs 3s. 6d. Dit werk van 240 bladzijden, net gedrukt en goed gebonden, met sierlijke platen, is eene verzameling van belangrijke stukken van tijd tot tijd in godsdienstige bladen verschenen. Jammer dat er geen index bij is.
3. NYASALAND en mijne ondervindingen aldaar, door Ds. A. C. Murray, B.A. Prijs 3s. 6d. Dit boeiend verhaal, voorzien van photografien en een landkaart, is door den schrijver opgedragen aan zijne Ouders, en bevat eene treffende mededeeling omtrent het volk dat 5 jaren geleden in duisternis zat en het land dat zij bewonen. Onze raad aan allen die deze regelen zien is: *Koop en lees het boek, en beveel het ook anderen ter lezing aan.* Al het voordeel aan deze uitgaaf verbonden komt ten goede aan de fondsen der Nyassa Zending die daarin beschreven wordt.
4. KORT BEGRIP, met bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift, prijs 3d.

VAN ZOETERWOUDE NAAR PRETORIA. Dit geschrift van Ds. Spoelstra over zijn uittreden uit de Ned. Herv. Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, zal tegen het einde dezer maand, in den vorm van brieven aan de leden van den Ring van Alfen aan de Rijn, bij de bovengenoemde uitgevers verschijnen en ongetwijfeld met belangstelling ingewacht worden.

STELLENBOSCH STUDENTS QUARTERLY. Het eerste No. van dit blad heeft zijne verschijning gemaakt, ziet er sierlijk uit, bevat een goed portret van de Professoren van het College en ongeveer 30 bladzijden van gevarieerde en belangrijke leesstof over verschillende onderwerpen in proza en poezie. Prijs 1s. 6d. per jaar.

Gereformeerd Maandblad.

Met dank ontvangen van de heeren E. Clementz, Kaapstad, £2 16s. 8d. (voor S. W. van Wijk, 5s. ; N. Combrinck, 5s. ; J. R. Kerdel, 5s. ; Ds. A. I. Steytler, 5s. ; J. H. Neethling, 16s. 8d. ; P. J. Louw, 5s. ; J. S. J. de Villiers, 5s. ; J. S. Hoogendoorn, 5s. ; M. Fick, 5s. ; J. H. Pentz, 5s. ;) en £1 5s. (voor J. H. Pentz, 5s. ; A. B. Retief, 5s. ; P. M. Smuts, 5s. ; L. J. Louw, 5s. ; B. N. Volsteedt, 5s. ;) Ds. J. W. Daneel, Zoutpansberg, 20s. Ds. P. T. Retief, Villiersdorp, 5s. ; Joach. J. Prinsloo, Bethlehem, 5s. ; Eerw. C. J. Grove, Clanwilliam, 15s. ; Ds. J. W. Louw, Ladismith, £1 ; H. P. Raubenheimer, George, 15s. ; D. van Velden, Pretoria, 10s. ; M. P. Loubser, Pretoria, 5s. ; Ds. J. W. Meyer, Griquastad, 5s. ; Ds. P. J. A. de Villiers, Petrusville, £3 5s. ; A. Brink, Kimberley, 10s. ; J. S. Rossouw, Wellington, 10s. ; D. O'Flinn Morkel, Stellenbosch, 5s. ; J. C. Kolbe, Bethulie, £1 ; Ds. A. J. Pepler, Venterstad, 10s. ; Ds. J. C. du Plessis, Elliot, £1 5s. ; A. J. Louw, George, 5s. ; Ds. I. G. J. Horak, Mosselbaai, 5s. ; D. S. du Toit, Montagu, 10s. ; Ds. C. D. Bam, Fauresmith, 15s. ; Ds. N. H. C. de J. Theunissen, Standerton, 5s. ; D. Vermooten, Venterstad, 5s. ; Eerw. P. W. J. van Zijl, Robertson, £2 5s. ; A. S. du Plessis, Steynsburg, 5s. ; Ds. J. H. van Aarde, Tulbagh, £1 10s.

C. F. J. MULLER.

Kaapstad, 29 Juni 1898.

GOEDE HOOP SEMINARIE

VOOR MEISJES,

Hopeville Lodge, Kaapstad.

OPGERICHT 1 OCTOBER 1873.

Bestuur:

LOGIES DEPARTEMENT.

Comite:

W. E. MOORE, VOORZITTER,

P. MARAIS, J. P. F. JURITZ, Ds. C. F. J. MULLER, Ds. A. J. STEYTLER, HON. SEC.

Hopeville Lodge.

Ligt in de Tuinen, en is omringd door een groot stuk grond, het geen bijzondere voordeelen voor de gezondheid aanbiedt, en sluit in uitgestrekte Speelgronden en een goed onderhouden Tennisbaan. Behalve de uitgestrekte verbeteringen alreeds in de laatste jaren aan de gebouwen gemaakt, laten de Directeuren een grooten nieuwen vleugel bouwen, met de aller jongste Sanitaire inrichtingen.

Leerlingen in het Senior Departement krijgen onder andere onderwerpen les in die, vereischt voor de Elementaire School-, Hoogere School-, Matriculatie en Muziek Examens, die door de Universiteit worden gehouden, terwijl een beperkt aantal voorbereid wordt voor de verschillende Gouvernements Examens voor Onderwijzers.

Voor Muziekbeoefenaars zijn er speciale klassen in Theorie en Harmonie, zonder meerdere betaling.

De algemeene Cursus van Studie sluit in Engelsch in al zijn takken, Oude en Nieuwe Geschiedenis, Natuurkundige en Beschrijvende Aardrijkskunde, Rekenkunst, Wiskunde, Latijn, Hollandsch, Junior Fransche Klasse, Zingen, Teekenen, Gewoon Naaiwerk en Kleederen maken; en voorlezingen over Natuurkunde en Natuurlijke Wetenschappen.

Voor verdere bijzonderheden kan aanzoek worden gedaan bij den WelEd heer W. E. Moore, Kasteelstraat, Kaapstad; of bij Mej. Morton, Goede Hoop Seminarie.

HET KAAP DE GOEDE HOOP

SPAARBANK GENOOTSCHAP.

(OPGERICHT 1831.)

Kantoren: GROENTEPLEIN, KAAPSTAD.

Tegenwoordig getal van Beleggers	...	...	**5,342**
Reserve of Beschermingsfonds	...	....	**£80,000**

Beleggingen worden ontvangen elken dag van *Negen* uur 's voormiddags tot *Drie* uur 's namiddags.

En op Zaterdag van *Negen* tot *Twaalf* 's morgens en van *Zes* tot *Acht* uur 's avonds.

Beleggingen worden ontvangen van Zes-pence en daarboven en renten worden gegeven tegen 4 percent. 's Jaars op sommen geen £100 te bovengaande, voor private personen, en £300 voor Vriendelijke en Liefdadige nrichtingen, uitgezonderd op geaccumuleerde renten, tenzij anders overeengekomen.

Aanvraag voor beleeningen op Eerste Klas Securiteiten wordt dagelijks in overweging genomen.

Op last van het Bestuur,

C. GOHL,
SECRETARIS.

Kaapstad, 9 Juni 1897.

DEEL VII.
No. 4

KAAPSTAD.

AUGUSTUS,
1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
O. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

WAT OORLOG KOST.

Het bericht dat de Spaansche vloot, die £13,000,000 heeft gekost door de Amerikanen werd vernietigd doet ons meer dan iets anders zien wat oorlog eigenlijk kost. Willen onze lezers weten hoeveel er besteed wordt aan dergelijke moorddadige ondernemingen, men lette dan op de hier volgende berekeningen aan een Engelsch tijdschrift ontleend:—De zes groote oorlogen van de laatste helft dezer eeuw hebben te samen verzwolgen de som van *twee duizend vijf-honderd zes en tachtig millioen pond* (£2,586,000,000). Die oorlogen waren die van de Krim, de Burgeroorlog in Amerika, de Fransch-Duitsche oorlog, de Russisch-Turksche, de Italiaansche van 1859, de Oostenrijk-Pruissische van 1866. Om bij benadering te weten te komen wat die som beteekent stelt men de zaak volgender wijze voor. Betaalde men die oorlogsrekening in Engelsche vijf pond noten, dan zou de massa 613¼ ton wegen, en men zou 400 paarden noodig hebben om ze te verwijderen. Betaalde men zijn rekening uit in ponden sterling, men zou 20,275 tonnen gouds behoeven en 15,000 paarden om dat bedrag wegtetrekken—Pakt men die ponden in zakken, elk 95 pond wegende, en door één soldaat gedragen, men zal zich van het gansche Britsche leger moeten bedienen, dat drie onderscheidene reizen zal moeten doen om dat bedrag te vervoeren. Plaatst men ze *naast* elkaar dan zullen die duizenden van millioenen ponden een band vormen die rondom de aardbol kan worden getrokken en nog een deel overlaten dat 10,893 mijlen in de ruimte zweeft. Plaatst men ze *op* elkaar zij zullen een kolom vormen, 2,550 mijlen hoog, die 464 maal hooger zal zijn dan de hoogste berg op den aardbodem. Deze som brengt slechts voor onze aandacht wat werkelijk uitgegeven is, en neemt niet in aanmerking de honderden millioenen die jaarlijks aan de legers en de vloten der Europeesche mogendheden worden besteed. Om het Engelsche leger en de Engelsche vloot alleen in stand te houden vereischt een som jaarlijks gelijkstaande met een bijdrage van meer dan één pond sterling door elk man, vrouw, kind in Groot Britannie en Ierland. Uit deze berekeningen kan men zien hoevele sommen worden verspild aan het bloedvergieten. Voorwaar men mag wel bidden, dat het vrederijk moge komen, wanneer "de oorlogen zullen ophouden tot aan de einden der aarde."

Wat Europa aan Oorlogs Materiaal Uitgeeft.

Een belangrijk artikel verschijnt er in *The Nineteenth Century* over dit onderwerp. De schrijver vergelijkt twee jaren met elkaar en toont aan hoe elk der groote natien in Europa zich al meer wapent en hoe enorm de uitgaaf geworden is. De volgende tabel zal de zaak beter ophelderen :—

Landen.	Toestand in 1868.		Toestand in 1896.	
	Uitgaaf aan oorlogs-materiaal.	Mannen.	Uitgaaf aan oorlogs-materiaal.	Mannen.
Engeland ..	£26,000,000	204,000	£40,200,000	300,000 omtrent
Frankrijk ..	20,100,000	757,000	36,000,000	4,300,000
Rusland ...	16,400,000	1,130,000	31,500,000	4,677,000
Italie	8,400,000	445,000	15,000,000	1,473,000
Oostenrijk ..	8,400,000	838,000	15,000,000	2,076,000
Duitschland ..	10,700,000	1,134,000	31,300,000	4,300,000
Totaal ..	£89,600,000	4,508,000	£169,000,000	17,126,000

Deze cijfers zijn zeer treffend. De millioenen aan oorlogsmateriaal in vredestijd uitgegeven zijn reeds ontzettend genoeg. Hoe indien er oorlog uitbreekt? *Honderd negen en zestig millioen* aan geld, *zeventien millioen* aan manschappen ! Nemen wij in aanmerking dat de uitgaaf aan oorlogsmateriaal met 78 percent is vermeerderd geworden, terwijl de bevolking dezer landen met slechts 44 percent is geklommen, dan is de uitgaaf ontzettend.

Hoe staat het met de Zending?

Jammer dat er geen geschikt boek is, dat over de zending handelt, in populairen geest geschreven is, en in Zuid Afrika verspreid kan worden. Het boek 'Africa Waiting' is zeer belangrijk, doch droog als hooi. Toch dienen zendingvrienden onder ons er van kennis te nemen. Men komt na het lezen onder den geweldigen indruk dat Afrika een door en door heidensch land is. Het heeft eene bevolking van 154,150,000, doch het Evangelie is er grootelijks een vreemd en onbekend verschijnsel. Letten wij op de volgende cijfers en vergelijken wij ze met die in de voorgaande paragraaf, dan moet het ons tot nadenken stemmen :—

Noord-Afrika heeft 1 Protestantsche Zendeling voor 125,000 Mohammedanen.

De Sahara heeft 1 Protestantsche Zendeling voor 2,500,000 Mohammedanen.

De Soudan 1 voor 45,000,000 Mohammedanen en Heidenen.

West Afrika 1 voor 30,000 Heidenen.

Midden Afrika 1 voor 80,000 Heidenen.

Zuid Afrika 1 voor 14,000 Heidenen.

In dezen arbeid zijn er 40 zendinggenootschappen werkzaam. Onder die millioenen arbeiden er slechts 1,400 zendelingen. Waarlijk " de oogst is groot en de arbeiders zijn weinigen."

In dit verband wijzen wij op een boekske uit het Engelsch vertaald : Welches Haus? *Eine missionsstudie van Lucy Guinness.* Wij kennen het slechts in zijn Duitschen vorm en bevelen het ten sterkste aan. In 7 Hoofdstukken worden treffende wenken gegeven over 't zendingwerk in het algemeen, maar vooral dwingt het ons tot nadenken door een vergelijking van wat men uitgeeft voor allerlei einden met wat men besteedt aan de zending. Wij halen het volgende daaruit aan :—

Aan *sterken drank* wordt er in Engeland jaarlijks uitgegeven £140,000,000, aan *Tabak* £17,000,000, aan de *jacht* £2,500,000, aan *voetbalspel* (entreé-geld bij de spelen) £5,000,000. " Stelt men nu alle deze verschillende posten zamen, legt ze allen in de eene weegschaal en legt daartegenover in de andere weegschaal de £1,300,000 besteed aan het werk waarvoor de Heiland zijn leven gaf, dan mag de vraag wel gedaan worden of wij niet onze uitgaven aan den voet des kruizes dienen te leggen en onder het oog van Hem die voor de verlossing der wereld in den dood ging."

Iets over het Geven.

Niets trof ons zoozeer in het boek van Miss Guinness : " Welches Haus," als het gewicht, dat door de geviərde schrijfster gehecht werd aan het *geven* voor de zaak des Heeren. Zij begint met eene vergelijking tusschen onzen toestand en dien van het Israelietische volk 520 jaren voor Christus. Zij leidt ons terug naar de dagen van den profeet Haggai. Hoe stond het met Israel in dien tijd? De tijden waren slecht, niets scheen het volk te gelukken, alles ging verkeerd. De oogst kwam niet, het loon was gering, een financieele krisis stond voor de deur. Men zaaide wel, doch maaide niet, want de dauw kwam niet, en de zon verteerde het jong uitspruitend graan. Wel had het volk, teruggekeerd uit het land der ballingschap naar de in puin liggende stad Jeruzalem, zich prachtige huizen gebouwd, Gods huis, de tempel des Heeren, lag nog altijd in puin. Het volk had uit Assyrie met zich meegebracht een zucht naar weelde, naar rijkdom ; hunne huizen hadden zij versierd, met kostbaar hout waren de muren belegd, met cederhout gewelfd en gedekt. Gods Huis hadden zij verwaarloosd.

***

Nu trad de profeet Haggai op met de groote vraag welk Huis moet er gebouwd worden? Ter beantwoording van die vraag wijst hij op den toestand van land en volk. Men klaagde over slechte tijden en verontschuldigde zich. Wel zouden zij den tempel bouwen maar . . . . eerst toch moesten zij eigen huizen in orde brengen. Eerst moesten zij hun familien verzorgen, en daarna de hand leenen tot het bouwen van 's Heeren Huis. Niet eerst het Koningrijk Gods, opdat daarna alle dingen hun zouden worden toegeworpen. Maar omgekeerd. Men had zich echter deerlijk misrekend. De profeet spreekt : "Gij zaait veel en brengt weinig in: gij eet, maar niet tot verzadiging . . . . wie loon ontvangt, die ontvangt dien loon in een doorgeboorden buidel . . . . Waarom dat? spreekt de Heere der heirscharen : om mijns huizes wil, hetwelk woest is, en dat gij loopt elk voor zijn eigen huis." Met andere woorden. De profeet dringt er op aan, dat elke plaag die gezonden werd, elke mislukking en teleurstelling die er kwam, te wijten was aan het verwaarloozen van 's Heeren werk en 's Heeren zaak. "Daarom onthouden zich de hemelen over u, dat er geen dauw is en het land onthoudt zijne vruchten. Want Ik heb een droogte geroepen over het land, en over de bergen en over het koren en over den most en over de olie en over hetgeen de aardbodem zou voortbrengen : ook de menschen en over de beesten en over allen arbeid der handen."

Zulk een profetisch woord heeft men noodig in onze dagen. Hoort bijv. hoe drie groote zendinggenootschappen hebben te klagen :—

" In wijden kring verbreid is de nood en de ellende, die uit den handelsstilstand geboren is. De kritieke toestand van den landbouw, de bankroeten en geldverduisteringen, de "strikes" en de groote concurrentie in alle richtingen —dit alles heeft bijgedragen, dat onze inkomsten zeer verminderd zijn." Zoo luidt de eerste paragraaf. En de tweede daaraan gelijk is als volgt :—

" De koude van den vervlogen winter was zoo buitengewoon groot en zoo aanhoudend, en de ellende daaruit geboren onder de landelijke bevolking evenzeer groot, zoodat meer dan een het niet mogelijk vond aan de zending een gift te brengen, wijl de plichten en vorderingen van het eigen huis en den nood in het huisgezin aan alle kanten begonnen te drukken." De derde paragraaf is even treurig. Een groote zendingvereeniging deed verslag :—

" De stilstand in den handel, waardoor de financieele ondernemingen van bijna alle kerkgenootschappen zeer gestremd werden . . . . de slechte tijden . . . . de hoogloopende financieele druk maakte zich voelbaar. . . . Eer de zaken in de fabrieksteden zich begonnen te verbeteren, was het reservefonds verdwenen."

Moet Gods huis niet gebouwd worden in slechte tijden ? Dat moet de leuze zijn wanneer wij onder den druk verkeeren.

***

En dit vooral, terwijl de nood in de heidenwereld stijgt en niet daalt. " Nooit was het geroep om hulp (uit Indie) dringender, nooit nog waren de uitzichten op een gezegende uitkomst duidelijker dan thans. Het arbeidsveld is groot en aan vele plaatsen is de oogst reeds aan het rijpen. Nu mag men waarlijk in het weldoen niet verslappen." Zoo luidt een ander verslag. " De berichten uit China bewijzen ten duidelijkste, wat een behoefte er is aan arbeiders, hoe erbarmelijk klein onze werkkracht is. Millioenen die nooit van een Heiland gehoord hebben zijn binnen ons bereik, en er is niemand die hun de boodschap brengen kan." Zoo schrijft een Amerikaansche Zendeling. En het maandbericht van de Church Missionary Society doet zich hooren in de volgende taal : " Bijna al onze zendingstaties lijden schade door gebrek aan arbeiders. 't Is hoog tijd dat wij uit den slaap outwaken. Een nieuwe zendingkruistocht moet in alle landen gepredikt worden. Honderden van millioenen hebben nooit iets omtrent een Heiland vernomen en niet een percent van degenen die Hem kennen trekken uit . . . . . . Engeland geeft thans aan het genootschap minder dan voor vijftien jaren." Treurig voorwaar. " Huis bouwen in slechte tijden " is Gods antwoord op dit alles.

***

Hooren wij nog andere getuigenissen : " Indie met zijn 287,000,000 inwoners heeft een grootere bevolking dan Rusland, Duitschland, Frankrijk, Groot Britannie, Ierland, Spanje, Portugal, Holland, Belgie, Italie, Griekenland, Oostenrijk, Hongarije, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Zwitserland te zamen genomen. Verdeelt men die bevolking gelijkelijk onder de 1,686 zendelingen, die daar arbeiden, dan verkrijgen wij niet minder dan 165,864 voor elke gemeente. Krijgt ieder zendeling 47,000 zielen voor zijn rekening, dan blijven er 200,000 buiten alle geestelijke hulp." Wat een toestand voorwaar! En nu gewagen wij nog niet eens van China met zijn 400 millioen menschenlevens, van welke er minstens 24,000 dagelijks zonder kennis van den Cristus de eeuwigheid ingaan, terwijl er slechts 1,500 zendelingen zijn om die millioenen te bearbeiden. Wordt het niet tijd, dat de kerk van Christus tot ontwaking kome?

Elders vinden onze lezers een belangrijk artikel over dezelfde zaak. De schrijver tracht aan te toonen wat er gedaan wordt in Midden Afrika, Indie, China. Toch is alles slechts als een " druppel in den emmer en een stofje aan de weegschaal." China met zijn 400 *millioen* heidenen is voor het Evangelie grootendeels ontoegankelijk. Indie is nog in geenen deele gewonnen. Uganda zelfs is nog door en door heidensch. Langzaam maar zeker maakt de zending voortgang. De uitkomst is in Gods hand, niet in 's menschen hand ; daarom behoeven wij niet te vreezen " al veranderde de aarde hare plaats, en al werden de bergen verzet in het hart van de zeeën." God de Heer zal op Zijnen tijd toonen, dat Hij bekleed is met majesteit en heerlijkheid.

" De Vereeniging " en haar Strijd. Het kerkblad der Vereenigde Kerk in de Transvaal heeft den strijd aangebonden tegen de partijen die op school-gebied zoowel als op kerkelijk gebied het gezag en den invloed der Ned. Geref. Kerk trachten te ondermijnen. Wij nemen den volgenden brief die over de opvoeding handelt volgaarne over :—

BURGERS, IS DIT RECHT?

II.

Men maakt u wijs dat, indien gij uwe kinderen Engelsch laat leeren, zij dan verengelscht zullen worden! Laat mij u zeggen, dat zij die u dit voorhouden zulks doen slechts in eigen belang. In hun vaderland verkondigen zij een andere leer. Immers daar dragen zij zorg, dat zij naast het Hollandsch ook Fransch leeren. Elk welopgevoede Nederlander kent Hollandsch net zoo goed als Fransch. Indien nu het aanleeren van de Fransche taal hen niet verfranscht— en Holland heeft oneindig meer van Frankrijk geleden dan gij van Engeland, hoe kan dan het aanleeren van de Engelsche taal uwe kinderen verengelschen ? Raadpleegt uwe eigene ondervinding. Zijn uwe kinderen kaffers geworden omdat zij de kaffertaal kunnen spreken ? Waarom leert men Hollandsch, Fransch en Duitsch ? Om geen andere reden dan dat Duitschland en Frankrijk de naaste buren der Hollanders zijn. En waarom willen ik en zoo vele duizenden echte Transvalers dat uwe kinderen ook Engelsch goed moeten kennen ? Zeker niet om een of andere bijzondere voorliefde voor die taal, maar om de eenvoudige en gegronde reden, dat ons land geheel omringd is van Engelsche staten en koloniën en uwe kinderen gemakkelijker met de inwoners van die staten en koloniën zullen kunnen mededingen voor de hoogste betrekkingen op elk gebied des levens. Nu dwingen wij den Engelschman om zijn kind onze taal te laten leeren ; dus, waar zijn kind twee talen kent, kent het uwe maar één. Wie zal den strijd nu uiteindelijk winnen ? Zooveel talen als ik ken, zooveel malen ben ik mensch.

En hoe staat het met onze kinderen die hier opgevoed worden als onderwijzers ? Worden zij zoo voorbereid en bekwaam gemaakt, dat zij aan het hoofd van dorpsscholen kunnen staan ? Ach neen ! Zij moeten zich maar tevreden stellen met buitenschooltjes. Is dit recht ?

Nu het erkend wordt, dat onderwijzers uit de Staatsschool in Holland gevaarlijk zijn voor onze kin-

deren, ontbiedt men slechts *Gereformeerde* onderwijzers. Er worden dan ook krachtige pogingen aangewend om *door middel van het schoolwezen* de kinderen van ons volk op te voeden voor de Gereformeerde Kerk. Is dit recht? Moeten duizenden van ponden jaarlijks uitgegeven worden om uwe kinderen tegen de Gezangen op te maken en hen van hunne eigene kerken afvallig te maken? Hebt gij met dit doel het Departement van Onderwijs in het leven geroepen? Zult gij dit langer toelaten? Waarom moet de eene kerk, en wel de kleinste in ons land, bevoordeeld worden, en dit nog al uit de Staatskas, ten koste van de twee andere Hollandsche kerken? Laten wij dan liever echte en ware christelijke onderwijzers uit de Staatsscholen in Nederland hebben—en dezulken zijn er te vinden—dan die 10 en 20 tallen Gereformeerde onderwijzers. De eersten hebben een veel ruimer blik dan de laatsten en zijn ook al te veel meer gewild door onze menschen; ook zijn zij niet zoo fanatiek en kerkistisch als hunne collegas.

Dr. Mansvelt speelt een gevaarlijke rol door slechts Gereformeerde onderwijzers hierheen te ontbieden.

ZUID-AFRIKANER.

***

Wordt de Vereenigde Kerk ondermijnd op schoolgebied, niet minder heftig is de aanval door de Afgescheidene Gereformeerde Kerk gedurig op haar gemaakt. Ds. M. P. A. Coetsee wijst er op in een "open brief aan Ds. M. Postma." In dien brief toont hij aan, dat de persoon die onze Kerk op alle mogelijke wijze bestrijdt onbekend is (*a*) met de regelen der uitlegkunde, (*b*) met de geschiedenis zijner eigene Kerk; (*c*) met de pastoraal theologie. Onder het laatstgenoemd hoofd haalt Ds. Coetsee eenige volzinnen aan uit Palmer's Pastoraal-Theologie, die ook in de Kolonie de behartiging waardig zijn. Daarom halen wij ook die volzinnen aan:—

"Velen toch verketteren den broeder, zonder zich in zijne denkvormen te plaatsen en dus zonder zijn betrekkelijk recht te kunnen beoordeelen, alleen omdat hij hunne taal niet spreekt. Met één woord, de grondstelling: Die Christus lief heeft, is mijn broeder, werpt wel de historische . . . . scheidsmuren der verschillende kerken niet omver en heft de verscheidenheid niet op der theologische richtingen, maar zij laat niet toe, dat er van den kansel polemiek gevoerd wordt, tenzij of alles ondermijnende dwaalleer, bijv. Deistiche of materialistische denkbeelden de gemeente bedreigen, of pogingen worden in het werk gesteld tot ontbinding van het kerkgenootschap, waartoe de gemeente behoort, en dat door haar vertegenwoordigd wordt. Ik denk er bijv. niet over om tegen de Luthersche Kerk te gaan prediken; maar daar doet zich eensklaps een invloed gelden, die mijne gemeente geheel of gedeeltelijk kon doen overgaan tot de genoemde kerk; nu ga ik het verschil tusschen beide kerkgenootschappen in 't licht stellen en de gemeente waarschuwen eene kerk en eene leer niet te verlaten, waarvan de grondslagen nog even onwankelbaar vast staan, als toen het voorgeslacht daarop begon te bouwen (wat ik dan natuurlijk ook bewijzen moet). Tusschen de erkenning van het betrekkelijk recht eener andere confessie en denkwijze, ja de toestemming dat deze in menig opzicht de voorkeur boven de onze verdient en het onverschillig achten van een overgang tot dat kerkgenootschap ligt nog eene diepe klove. Ik kan tegen het laatste ijveren zonder daarom bovengenoemd standpunt vaarwel te zeggen. Ik kan ook iemand als broeder erkennen zonder alles goed te noemen wat hij doet, en mijne denk- en levenswijze voor de zijne te verruilen. Over het algemeen is het altoos het best de christelijke waarheid positief en met de volle kracht der overtuiging te prediken, in plaats van met de partij te schermutselen, die op dezen weg niet gewonnen, zelfs niet wederlegd wordt." Wij danken Ds. Coetsee voor deze gulden woorden.

***

Dit een en ander is ook van toepassing op de Strijdenburgsche kwestie. De kerk heeft haar plicht gedaan de ontevredenen te ontmoeten om hunne grieven te vernemen en hunne bezwaren te bespreken. Dit geschiedde op kalme, waardige, vriendelijke, hartelijke wijze. Willen de ontevredenen geen gehoor geven, 't is voor hunne rekening. De kerk heeft getoond dat zij belang stelt in het heil der zielen aan hare zorg toevertrouwd, doch haar ontvreemd door tusschenkomst van anderen die hare achting en liefde verbeurd hebben. Om den consulent—den heer Du Toit—te ontmoeten zou beneden de waardigheid der Commissie geweest zijn en zou haar zeker door de gansche kerk en met recht ten kwade geduid worden. De heer Du Toit heeft door zijn gedrag getoond wie hij is en door zijn woorden en geschriften wat hij in het schild voert. Op grond daarvan alleen heeft hij geen aanspraak op erkenning en waardeering van de zijde der kerk. Dat hij zich hierover gegriefd gevoelt is mogelijk. Van daar de lijvige brochure door hem in het licht gezonden, natuurlijk niet in eigen naam, maar in dien der gemeente door hem als consulent gediend. Dat niemand notitie neemt van zijn schrijven moge de Strijdenburgsche afgescheidenen grieven, dat niemand aan zijn uitlatingen de waarde hecht door hemzelven er aan toegekend moge den schrijver onaangenaam zijn. Hij verdient het echter niet, dat men op zijne uitlatingen acht geeft. Niemand zegge nu, dat de leeraren der kerk verplicht zijn hem te beantwoorden. Honden blaffen tegen de maan, en zij bekommert zich er niet over. Een huiskeffertje maakt misbaar wanneer een groote hond voorbijgaat. Die gaat echter zijn stillen waardigen gang. Een keffertje *moet* blaffen. Het ligt in zijn aard. Het kan niet anders. Gaat de kerk Ds. Du Toit beantwoorden, dan stelt zij zich op eene lijn met hem. En dat mag niet. Onwederlegbaar is zijn schrijven zeker niet. Meer dan eens heeft men de bezwaren door hem opgesomd besproken en beantwoord. Ze andermaal bespreken en beantwoorden is slechts verlies van krachten. De kerk ga haar stillen, waardigen gang en doe haar gezegend werk in Gods naam, al verguist en smaadt men haar ook.

RITUALISME IN DE EPISCOPALE KERK.

In een voorgaand nommer vestigden wij de aandacht onzer lezers op het merkwaardig boek van den heer Walsh, waarin hij de romaniseerende praktijken der ultra ritualistische partij in de Episcopale Kerk aan de kaak stelt. De "Heraut" wijst op een ander verschijnsel—het eigen-

aardig optreden van den heer Kensit in Londen om tegen die praktijken te protesteeren:—

De heer Kensit, van wie wij reeds in een vorig nummer spraken, doet in Engeland van zich gewagen. Hij heeft een vijftigtal aanhangers rondom zich verzameld en loopt in Londen de Anglicaansche kerken af en protesteert dan daarbij op luidruchtige manier tegen de Roomsche ceremoniën, die daar steeds meer in zwang komen. Hij werd daarvoor in het politie-bureau gebracht en beboet. Het ergst maakte hij het in de St. Michaëlskerk, een kerkgebouw in Shoreditch, waar hij zooveel opschudding verwekte, dat de dienst voor een oogenblik moest gestaakt worden. De aanleiding daartoe was het zegenen der aanwezigen met wijwater. Toen ook hij met zijne volgers besprengd werd, meende hij reden te hebben tot een luidruchtig protest. Hierbij keerde de heer Kensit de rollen om; hij zag in deze besprenkeling een persoonlijke beleediging en klaagde den dienstboden aan bij de rechtbank.

De rechter had in 't eerst niet veel lust om de klacht van Kensit aan te nemen, maar ten slotte nam hij er notitie van en zal deze zaak voor de Engelsche rechtbanken dienen.

De bisschop van Londen heeft aan den heer Kensit beloofd, de zaak van de ceremoniën in zijn bisdom te zullen onderzoeken, en zoo is deze heer voorloopig gerust gesteld.

Doch dit daargelaten, is datgene wat de heer Kensit voor de aandacht van het publiek bracht, van groote beteekenis. De pers moge den heer Kensit voor een man houden, die er op uit is, om van zich te doen spreken of die door fanatisme gedreven wordt, de beweging, waartoe zijn optreding aanleiding gaf, is van groote beteekenis voor het kerkelijk leven in Engeland.

Wat toch is het geval?

De andere en voorzichtige leden van de Hoog-kerkelijke partij, keuren het optreden van de jongere predikanten, die steeds meer Roomsche ceremoniën invoeren, hoogelijk af. De jongere Ritualisten leeren dat *alles* wat zij voor "Katholiek" houden en niet uitdrukkelijk in het *Prayer-book* verboden is, in hun kerk mag worden ingevoerd. Zoo is er onlangs op Goeden Vrijdag weer iets nieuws bij gekomen en wel "de vereering van het kruis." Deze handelwijze rust op de bewering, dat elk rector of vicaris van eene kerk, in het stuk der liturgie, zijn eigen meening mag volgen. Opmerkelijk genoeg, heeft de bisschop van Londen getoond dit gevoelen te deelen, door tot den heer Kensit te zeggen, dat wanneer hij in eene kerk niet kon vinden waaraan hij behoefte had, hij waarschijnlijk zijn verlangen kon vervuld zien, door ter kerk te gaan naar eene naastbijgelegen kerk.

Dit gevoelen is feitelijk in strijd met de beginselen, waarop de Episcopaalsche kerk is gebouwd en maakt van haar een groep independentistische genootschappen. Het is ook in strijd met de staatswet. Immers nog altijd geldt voor de Episcopaalsche kerk "*the Act of Uniformity*," waarbij uitdrukkelijk wordt voorgeschreven, hoe de dienst in de Engelsche staatskerk moet worden gehouden. Tweeduizend Independenten, de vaders der tegenwoordige Congregationalisten, werden uit de staatskerk gedreven, enkel en alleen omdat zij zich niet konden onderwerpen aan datgene wat de "Act of Uniformity" bepaalde. Nu erkent de bisschop van Londen, dat er rechtens verscheidenheid van vormen bestaan in een kerk, wier liturgie bij de staatswet is vastgesteld, en dat de predikant, gesteund door het publiek, dat diens godsdienstoefeningen bezoekt, vrijheid heeft om den dienst te wijzigen naar eigen goedvinden.

Te vergeefs betoogt de heer Kensit, dat volgens de wet in de kerk van zijn parochie een dienst moet gehouden worden, in overeenstemming met de wet, dat hij daartoe niet behoeft te gaan naar een genabuurd kerkgebouw.

Is het te verwonderen, dat sommige leiders van de Hoog-kerkelijke partij in Engeland, in het standpunt dat de bisschop van Londen inneemt, gevaar zien? De voorrechten die de Episcopaalsche kerk thans geniet als staatskerk, kon zij op die manier wel eens verliezen. Althans de Dissenters zijn druk in de weer op het onrechtvaardige van den toestand te wijzen en daartegen te agiteeren. Wanneer de rechter in de zaak van Kensit vonnis zal gewezen hebben, zal die agitatie denkelijk nog toenemen.

Van harte hopen wij, dat de achtergrond van het streven van den heer Kensit, de zucht is, om voor het volk van Engeland de geestelijke goederen te bewaren, die door de reformatie geschonken zijn.

De Heldring gestichten te Zetten.

ZETTEN en omstreken waren ongeveer vijftig jaren geleden "berucht wegens het groot getal dieven en bekkesnijers, die daar woonden,—personen die bij kermissen en markten er hun grootste eer in stelden, met messen te vechten. Bij den avond durfde bijna niemand zijn weg hierheen te nemen." Dertig jaren later schreef de heer E. Gerdes: "Voorspoed en huiselijk geluk schijnen hier hunne tenten opgeslagen te hebben, en ik houd mij verzekerd, dat gij geene teleurstelling zult ondervinden, wanneer gij de huizen binnen treedt en u in een gesprek met de bewoners inlaat. Te HEMMEN zijn geen armen; geen bedelaar ontsiert de straat, geen herberg weergalmt van het geschreeuw en getier der onmatigheid."

Die verandering was te danken aan een man door God uitverkoren om te zijn een trouwe herder voor zijne gemeente, een redder van het verlorene, een weldoener van velen. Onze lezers met den persoon en het werk van dien waardigen man bekend te maken is het doel van dit artikel.

OTTO GERHARD HELDRING was de zoon van een predikant te Zevenaar; studeerde in een tijd toen rationalisme velen bezig hield en verviel tot het pantheïsme, dat hem evenwel niet bevredigde. Door overmatige studie werd zijn geest zoo uitgeput en zijn zenuwgestel zoo geschokt, dat hij verplicht was ontspanning te zoeken op de boerderij van een zijner bloedverwanten. Zijn verkeer aldaar met arbeidsvolk had hem onverschillig gemaakt voor hooger studie, want hij ontdekte dat het mogelijk was zonder boeken en filosofie gelukkig te zijn.

Op aanvraag zijns vaders volbragt hij zijne studie voor de evangeliebediening, maar met de begeerte "om nooit een beroep als leeraar aan te nemen." In plaats dan ook van rond te gaan en het Evangelie te prediken zocht hij de werkplaatsen op en oefende zich in het schrijnwer-

ken en kunstdraaien. Zoo werd hij, zonder het te meenen, bekend met de behoeften van den ambachtsman ten platten lande. In voldoening aan de begeerte zijns Vaders nam hij een beroep naar *Hemmen* aan, eene gemeente die naar zijne verklaring "behoefte aan godsdienst en zedelijkheid had.,' "Ik gevoelde," schreef hij, "dat mij iets ontbrak; de eenvoudige kennis van het Evangelie, het geloof." Bij zijn eerste kerstpreek daalde het licht van God in den nacht zijner ziel neder. Hij zag dat Christus als kind en arm kind geboren werd, en ook in hem geboren zou worden, opdat niet de hoogmoed van wereldsche wijsheid, noch de voortreffelijkheid van eigengeregtigheid, of de kracht van den zoogenaamden godsdienst, in zijn hart zonden wonen, maar het kind, het kind Gods, dat uit genade hem gegeven was en door zijn bloed hem met God verzoend had, nu en voortaan in hem de opstanding uit den dood zou zijn; zoodat hij zeggen mag: Ik leef niet meer maar Christus leeft in mij. Hij zag ook dat de kracht en de heerlijkheid van Christus in armoede was; en sedert dien tijd erkende en beleed hij, dat zijn weg ook die van armoede zijn moest; en dat het beste voor hem was bij de armen te zijn. Hieraan heeft hij zich dan ook tot aan zijnen dood gehouden. Hij verkeerde onder de armen, leed met hen en bragt zoo mogelijk verlossing naar ligchaam en ziel.

Allereerst zette hij de menschen aan het werk, leerde den arbeider den grond spitten, zorgde voor pootaardappelen en spinnewielen, schreef tegen het drankgebruik, deed trouw huisbezoek, en zoo zag hij zijne gemeente langzamerhand in welvaart toenemen. Andere vragen hielden hem bezig, b.v. wat kan gedaan worden om de prostitutie te bestrijden? Die vraag ontstond uit een bezoek in het tuchthuis te *Gouda*, waar hij vernam en zag hoe diep een mensch vallen kan, en hoe anderen die nog niet zoo laag gezonken zijn mede in de diepte van ongeregtigheid gesleept worden. Hij achtte het wenschelijk, dat verwaarloosden en gevallenen, zelfs misdadigers, onder toezicht van geloovige Christenen geplaatst zouden worden, en dat er iets zou gedaan worden om gevallene vrouwen door strenge afzondering in een Christelijk Asyl tot Christus en tot een beter leven te brengen.

Eene plaats, vroeger een bierbrouwerij ongeveer een kwartier van het dorp door hem tegen zijn zin aangekocht, scheen nu allereerst voor dat doel geschikt. Als brouwerij werd zij genoemd "De Eend," en als plaats "Steenbeek," naar het riviertje dat er voorbij vloeit. Alles was spoedig behoorlijk ingericht, slechts ontbrak de vrouw die aan het hoofd van dit Asyl zou staan, en die van den deftigen stand moest moest zijn ten einde zich niet met de Asylisten te zeer te vereenzelvigen. Zoodanige vrouw vond Heldring in juffrouw P. Voute van het Diaconnessenhuis te Utrecht, die uit de deftige Fransche Vlugtelingen afstamde en gedurende 29 jaren al hare krachten en haar gansch vermogen wijd de aan de uitbreiding van Steenbeek. Met voorbeeldelooze ontferming waakte zij over de gevallenen en trachtte ze tot Jezus te leiden. Haar gedurig gebed was dat allen die tot haar kwamen in het Asyl behouden mogten worden. Vurig wenschte zij het te mogen beleven, dat de *duizendste* aan haar zou toevertrouwd worden. Dien wensch zou vervuld geweest zijn, ware het niet dat een paar dagen voor de aankomst van de duizendste, het gebouw door brand vernield werd op den 18den April 1877. Juffrouw van Voute werd gebracht naar de woning van den direkteur en overleed aldaar.

Nu begon Heldring zich het lot aan te trekken van vele meisjes, die, òf door hunne ouders verlaten óf door mishandeling uit het ouderlijk huis gedreven, zonder woonplaats rond zwierven. Voor haar stichtte hij niet ver van 't Asijl, de inrichting *Talitha Kumi*, die het toevluchtsoord werd voor verwaarloosde meisjes onder 16 jaren, uit alle hoeken des lands. De inrichting stond onder toezicht van Mejuffrouw A. M. Nieuwveen, een uitmuntende vrouw, met groote gaven en geheel in den geest van Heldring. De eerste regel der inrichting was, dat de meisjes al het huiswerk zelven doen moesten. Daardoor werd veel bespaard en de kinderen allerlei huiswerk geleerd, waardoor zij later hun brood konden verdienen, en dat zij in hunne vroegere omgeving nimmer zouden geleerd hebben. Voorts ontvingen zij zooveel schoolonderwijs als een goede bediende behoefde. Vooral werd gearbeid aan de geestelijke ontwikkeling dezer kinderen, en 's Zaturdags gaf Heldring persoonlijk onderwijs in de Bijbelsche geschiedenis. Mejuffrouw Nieuwveen overleed in 1871 te Boppart aan de Rijn, waarheen zij gegaan was om uit te rusten, en werd tot in 1875 door Mejuffrouw Betz en daarna door de beide dames Hötte opgevolgd.

De scherpe blik van Heldring bemerkte spoedig dat er naar *Steenbeek* kwamen, die er eigenlijk niet behoorden te zijn, omdat zij nog niet zoo diep gezonken waren. Zij waren wel nog niet ontuchtigen maar op het punt om daartoe te vervallen. Velen waren ontslagene gevangenen, van de maatschappij uitgestooten en verworpen door vrienden. Voor dezen meestal van 16 tot 21 jaren bleven niets anders over dan de huizen van ontucht. Iets moest gedaan worden voor die meisjes die op weg waren om zich blindelings in het verderf te storten. Bij de Asylisten kon hij ze niet plaatsen en bij de kinderen van *Talitha Kumi*, die allen onder 16 jaren zijn, ook niet. Na kennismaking met dergelijke gestichten in Ierland en gesprekken en briefwisseling met begaafde Christenen, kwam hij tot de overtuiging, dat dezen best geholpen zouden worden door haar den weg tot zelfbeheersching en tot verkrijging van achting voor zichzelven aan te wijzen.

Met dit doel werd een ander gesticht, *Bethel* geheeten daargesteld, en onder toezigt geplaatst van Mejuffrouw Langelaan, die reeds te *Steenbeek* en op *Talitha* ondervinding had opgedaan. Later werden verbeteringen in de *Bethel-* en *Steenbeek gestichten* aangebracht, waardoor de

gemeenschappelijke slaapzaal verdween en ieder haar eigen slaapcel kreeg. De Bethelieten werden door Heldring verdeeld in twee klassen: de *schijn vromen* en de *totaal onkundigen*. Tot de eersten behoorden zij die in den godsdienst opgevoed zijn, psalmen zingen, katechismus geleerd hebben en vrome zegswijzen bezigen. Dezen stelden het geduld der christelijke liefde op een zware proef. De anderen waren op het punt van godsdienst een onbeschreven blad, en leverden, onder getrouwe bearbeiding, betere vruchten.

Een der laatste wenschen van Heldring was het bezit van een eigen Gestichts Kerk. Hij had op 63-jarigen leeftijd zijne betrekking bij de gemeente *Hemmen* neergelegd, om meer tijd te hebben ter bearbeiding van de drie gestichten. Tot hiertoe werden de godsdienstoefeningen gehouden in eene zaal van een der gestichten; doch nu hij te *Zetten* zijn verblijf bekomen had, verlangde hij meer dan ooit naar een eigen kerkje. De plaats daartoe gekozen was de *Vluchtheuvel*,—een kunstheuvel door zijne bemoeiing tusschen *Hemmen* en *Zetten* opgeworpen, om in tijd van watersnood als toevluchtsoord te dienen.

Zijn laatste wensch was vervuld toen den 19den Juni 1870 dit gebouw ingewijd werd. Hier verkondigde hij nog zes jaren het Evangelie aan de vermoeiden en belasten, tot dat zijn gezondheidstoestand hem noodzaakte om aan het Mariënbad in Bohemen herstelling te zoeken. Nauwelijks was hij aldaar aangekomen of de krankheid nam zoo toe, dat hij binnen een paar dagen, op den 11den Juli 1876, omringd door zijne bedroefde kinderen en in 72 jarigen ouderdom, de eeuwige rust inging. Zijn lijk werd overgebracht en naast dat zijner vrouw, die hem voorgegaan was, aan den voet van den *Vluchtheuvel* en in de schaduw van het kerkje ter aarde besteld. In April 1877, toen het Asyl Steenbeek afbrandde werd de Vluchtheuvel het tijdelijke toevluchtsoord voor de Asylisten.

Heldring was een sterk gebouwd en een merkwaardig man. Zijne kennis was veelzijdig en hij had iets eigenaardigs dat boeide. De donkerheid van de wolk op zijn voorhoofd werd verzacht door den blijmoedigen glimlach om zijn mond. Hij was een man van sterke wilskracht; nimmer deinsde hij voor moeilijkheden terug. Zijne godsvrucht was diep, zijn hart teeder, zijn geloof onverwinnelijk. Mond en pen waren altijd gereed om maatschappelijke ondeugden te bestrijden, het geweten van Christenen wakker te schudden, en hen aan te zetten tot een arbeid, die het bestaan van een huis van ontucht onmogelijk zou maken.

Reeds in zijn leven mocht hij God danken voor zielen die bewaard of gered zijn geworden. Ongeveer een jaar geleden mocht schrijver dezes hier in de Kaapstad bij het sterfbed staan van eene godvruchtige oude vrouw, die te Steenbeek van een zondig leven gered werd en meer dan 50 jaren lang de goede belijdenis met een godzaligen wandel versierd heeft. Heldrings loon is groot in de hemelen.

"Zoo, zoo zien wij het Godsrijk komen!"

INDIE (AZIE):—Bisschop Thoburn, een van 's Heeren meest toegewijde arbeiders in dit land, zoo zwaar door den honger dezer dagen geteisterd, bericht dat er heden ten dage tienduizenden arme Indiërs zijn, gewillig en verlangend den Christelijken godsdienst te omhelzen, en den Zaligmaker aan te nemen. De honger was een middel in Gods hand om de deur voor het practische Evangelie in Indië te openen. Wat in jaren niet tot stand kon komen, is als in een enkel jaar tot stand gebracht—de weg tot duizende harten is voor Koning Jezus bereid gemaakt. En al dat noodig is, is slechts een genoegzaam getal heilgezanten, vrede-boden, die in de taal van de groote menigte dorstige zielen het Evangelie verkondigen kunnen, en den Weg der Zaligheid aanwijzen. 't Is niet meer noodig naar de bergen en wouden te gaan om hoorders te zoeken. Er is steeds een toevloed van leerlingen, in evenredigheid genomen, het getal Christen onderwijzers geheel en al overtreffende.

De aanvang der Zending in dit land dagteekent van het begin dezer eeuw. Vijftig jaar geleden was het getal bekeerlingen 90,000; thans is het 750,000, terwijl omtrent 300,000 leerlingen onderwijs ontvangen.

Ten zeerste de overweging waard is hetgeen Ds. W. Boggs, D.D., zendeling in Indië, te dezen opzichte zegt: —"Wat wij van noode hebben om de inzameling der zielen te weeg te brengen is: 1o. Een versterkte overtuiging van de onfeilbare Kracht des Evangelies. Zonder Geloof is er geen afbreking en overwinning van Satan's macht. 2o. Vermeerderde Liefde en Toegewijdheid. Zonder de Werken is het Geloof dood. 3o. Aanhoudend, toenemend Gebed. Geen Geloof, en geen Liefde anders dan in het wachten op den Heere. Er moet een gansch nieuw tijdperk aanbreken in het gebed van Gods Volk. Hierin is gelegen de Geestelijke Kracht van het Christelijk Leven."

Een ander berichtgever deelt mee, dat het Hinduisme, de godsdienst der Indiers, tal van Christelijke beginselen in zich opneemt, b.v. de opvoeding der vrouw, de opvoeding der armen, matigheids-beweging, bescherming van het huwelijk, bestrijding van de onzedelijkheid, enz.

Onwillekeurig denken we hier aan het Neo-Platonisme van de 2de en 3de eeuw, dat zich ten doel stelde het verouderde, uitgeputte Heidendom te doen herleven door ineensmelting van Oostersche theosophie, hellenistische philosophie met Christelijke ideeën—het Neo-Platonisme, dat niets anders was dan een laatste poging om het Heidendom van zijn dreigenden ondergang te redden, en hetwelk, ofschoon bedoeld tot tegenwerking van het Christendom, zulks in geen geringe mate bevorderlijk was, en ter voorbereiding strekte.

CHINA.—Het Chineesche gouvernement heeft strenge orders uitgevaardigd aan ieder der Gouverneurs der 18 Provincien in China om in de verschillende hoofdsteden scholen op te richten met Westersch Onderwijs, d.w.z. onderwijs in de wetenschappen in Europa beoefend. De Chineesche Regeering wordt zich bewust van de inherente zwakheid harer inlandsche opvoeding.

Een andere groote bemoediging voor Gods Volk. Een andere lichtstraal in den nacht des Heidendoms. Natuurlijk, zullen tot onderwijzers moeten aangesteld worden de zendelingen en hunne leerlingen. Tevens zien we hierin, dat de Indisch-Chineesche beschaving, het hedendaagsche Heidendom van Azie, gelijk de Grieksch-Romeinsche beschaving, het Heidendom in de dagen van onzen Zaligmaker, zich zelf heeft overleefd, en tot bewustzijn is gekomen van deszelfs volslagen machteloosheid, zoowel op godsdienstig als op maatschappelijk gebied. Voorwaar een aanwijzing, dat een groot keerpunt voor de deur der Oostersche volken is, en dat het Godsrijk niet ver van hen is.

Ofschoon klein in evenredigheid, zoo is nochtans aanmerkelijk groot het getal bekeerlingen uit de Heidenen in China. Rev. J. A. Silsby stelt het getal Christenen op 80,000, en deelt mee, dat ze verspreid zijn door al de 18 Provinciën.

UGANDA (ENGELSCH OOST AFRIKA):—Van hier schrijft de heer John Mott: "Vijf jaar geleden hadden we 400 doopelingen, drie jaar 1,600, laatste jaar 7,000." Een ander Zendeling uit Uganda deelt mee, dat de inboorlingen, eens bekeerd tot het Christendom, met buitengewone

begeerte bezield zijn het Woord Gods hunnen broederen te verkondigen. Eén uit de vijf bekeerlingen wordt gewoonlijk een verkondiger van het Evangelie.

"Heft uwe oogen op. Aanschouwt de Landen.
De Velden zijn *wit om te oogsten.*"

En wat zien we verder? Wel-is-waar, de arbeiders zijn weinige. Er wordt min gedaan. Doch er wordt toch ook veel gedaan. Het Koninkrijk is gedurende de laatste 100 jaren aan het komen met machtige schreden. De uitbreidende Kracht des Koninkrijks heeft zich gedurende de laatste eeuw achttien maal verdubbeld. Wat een feit—het werd ons duidelijk bij het zien van de Zendingkaart, uitgegeven door de Londensche Studenten Zendingvereeniging—wat een feit: de Evangelisatie der Wereld gedurende de laatste eeuw staat gelijk met de Evangelisatie gedurende de 18 voorgaande eeuwen.

Gods weg is in de stilte. Het Koninkrijk komt.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

Een tijd van beproeving.

IN het jaar 1866 heerschte de paardenziekte in het district George en honderden van paarden stierven in weinige maanden tijds er aan. Naar plaatsen in de buiten gemeente, waar geen stal te vinden was, moest de heer Kretzen ossen bezigen. Met twee ossen voor de kar ging hij naar Botteliersk0p. Op weg liepen de ossen uit het pad, en, vreezende dat de kar zou omslaan, sprong hij er uit, met dit gevolg, dat hij viel en het karwiel hem over de beide beenen ging. Met de grootste moeite klom hij weder op de kar, maar toen hij de woning van den heer Theunissen bereikte moest men hem van de kar in de kamer dragen. Hier werd hij met de teederste liefde door Mevr. Theunissen en hare dochters verpleegd. Botteliers-kop is ongeveer 20 of 25 minuten gaans van de woning van den heer Theunissen. Hij liet zich den volgenden (Zondag) morgen op de kar dragen en naar de kerk trekken. Bij den aanvang der godsdienstoefening zat hij in groote pijn, veroorzaakt door de beweging van de kar, "doch," zoo schrijft hij, "nadat ik begonnen was, stond de Heere mij magtig bij; ik voelde weinig pijn, zoodat ik na de oefening nog twee kinderen kon doopen. . . Nu ja, het was in de lijdensweken en het heeft den Heere behaagd mij een deel lijdens aan mijn lichaam toe te kennen, opdat ik mij de gemeenschap zijns lijdens en zijns doods des te beter toeeigenen kon. Het is mij een wonder dat men onder zulke pijnlijke kastijdingen de liefde des Heeren het meest geniet; men ligt dan als een krank kind in de armen der moeder. Geen wonder dat Paulus en Silas te Filippi in den Kerker Gode lofzangen zongen. Geen wonder dat Paulus aan de Romeinen de verzekering kon geven dat alle dingen medewerken ten goede dengenen die God liefhebben. Ja, de ervaring leert, dat hij nog heden dezelfde Jezus is, dien de Apostelen met oogen aanschouwd en met handen getast hebben. Och, dat toch alle menschen hem kenden."

Maandag waren zijne beenen zoo pijnlijk dat hij het bed moest houden. Een paar werd door hem van zijn bed in het huwelijk bevestigd. Woensdag vertrok hij met zijne echtgenoote, die hem was komen halen, naar huis. Vrijdag, zijnde Goede Vrijdag, liet hij zich op de kar dragen en naar de kerk trekken. "Het was mijne blijdschap," schrijft hij, "mijne gemeente naar Golgotha en op den gekruizigden Jezus te wijzen en haar in het stervend Godslam de vergeving der zonden te prediken." Op Paaschzondag liet hij zich weder naar de kerk brengen, predikte de opstanding uit de dooden en bediende daarna het avondmaal. In den avond nam de plaatselijke leeraar, Ds. A. G. M. Kuys, voor hem den dienst waar.

Schrijvende over dit pijnlijk ongeluk aan de Zending Commissie zegt hij: "dit is nog het ergste niet, want mijne beenen zullen door Gods genade toch wel weêr genezen, maar wat mij het meest aan het hart smart is, dat de heer N. Theunissen zijne plaats verkocht heeft en naar Hottentots Holland gaat verbuizen. Het is nu 7 jaren sedert de goede man mij vergunde om op zijn grond te Botteliersk0p eene school voor de gekleurden te stichten en voor hen godsdienst te houden. In al dien tijd ben ik geregeld een Zondag iedere maand daar geweest, uitgezonderd eens toen ik door regen verhinderd werd. Die school en godsdienstoefeningen heeft de Heere aldaar aan velen oud en jong gezegend. Zeven jaren lang heb ik bij den heer Theunissen iedere maand twee tot drie nachten vrij logies gehad. Hij, zijne echtgenoote en kinderen, hebben mij in al dien tijd met eerbied, beleefdheid en vriendelijkheid behandeld, en ik gevoelde mij daar zoo te huis alsof ik tot de familie behoorde. Ik kan hun niet vergelden wat zij aan mij gedaan hebben, maar mijn bede is dat de Heere, die rijk is boven allen en beloofd heeft een dronk waters aan een discipel niet onbeloond te laten, het hun dubbel vergelden mag. De heer H. Barry heeft de plaats gekocht en ik weet nog niet of hij mij toelaten zal de school voorttezetten en de godsdienstoefeningen aan te houden."

Een paar jaren te voren begon hij te klagen over de verarming der gekleurden, nogtans hoopte hij dat de tijden verbeteren zouden. In plaats hiervan echter werden de tijden door aanhoudende droogte drukkender en steeg de nood der gekleurden hooger. School en godsdienst leden er onder. Ouders waren maar halfgekleed en kinderen zaten naakt bij het vuur of lieten zich in eene schuilplaats van de zon beschijnen. Men behoefde niet te vragen of zij honger hadden, men kon het op hunne aangezigten lezen. "De ervaring leert," schrijft hij, "dat de menschen in dezen tijd niet beter zijn dan in de dagen *der* profeten, want wij hebben nog dezelfde klaagtoonen te zingen als in Jes. 1 : 5, "Waartoe zoudt gij meer geslagen worden? Gij zoudt des afvals des te meer maken"; of als in Jes. 9 : 12: "Want dit volk keert zich niet tot dien die het slaat, en den Heere der Heirscharen zoeken zij niet"; of als in Ezech. 21: 13: "Als er beproeving was, wat was het toen? Zou er dan ook geen versmadende roede zijn? Spreekt de Heere, Heere." De mensch door armoede, honger en naaktheid ter neder geslagen, is gelijk een vermagerd dier, dat ingespannen is om te trekken, maar zich door de harde zweepslagen niet sneller beweegt; even ongevoelig is de mensch voor vermaning en bestraffing. Sommigen hebben het kenmerk van het gekrookte riet en de rookende vlaswiek en moeten van de wereld hooren: Waar is nu uw God? en van hunne mede geloovigen harde woorden en karige giften ontvangen. Nochtans is deze de weg des Heeren en onze rijke Jozef zal aan de Benjamins zielen op zijnen tijd gewis een dubbel gerecht geven."

De heer H. Barry liet den heer Kretzen toe den godsdienst en de school te Botteliersk0p voort te zetten, doch daar hij weigerde behalve zijn eigen gekleurden werkvolk op zijnen grond te laten wonen, eentuin te laten maken, verviel de school als van zelve. Reeds vroeger had de heer Kretzen aan de Zending Commissie geschreven dat, om het Zendingwerk behoorlijk te drijven het noodzakelijk was hier en daar, waar doenlijk, een stukje grond aan te koopen om er eene school en onderwijzers woning met nog een paar andere woningen op te bouwen, zoodat de kinderen van de afgelegene gekleurden daar geherbergd

konden worden; anders gaat bij het verkoopen van de plaats het werk van jaren te gronde. Wat hij trachtte te vermijden was dat de gekleurden de boerenplaatsen zouden verlaten, en naar de dorpen en Zendingstatiën trekken terwille van godsdienst en scholen. Hij wilde dat de boeren hunne werklieden zouden behouden; en hij zou trachten door onderwijs en godsdienst hen zoo bruikbaar en vertrouwbaar mogelijk te maken. De Zendeling moest niet de vijand maar de vriend van den boer zijn. Zijne bedoeling kon men in het begin niet verstaan, doch toen men hem beter leerde kennen was het dan ook hieraan te wijten, dat hij eene achting, invloed en vertrouwen bij de boeren had, zooals zelden een zendeling in ons land is te beurt gevallen. Hij had een afkeer van Zendingstaties, omdat hij zag hoe gemakkelijk die legplaatsen van luiaards werden en tot misdaad voerden. Wat hij wilde was, dat de gekleurden onder de boeren zouden blijven wonen, werken en geld verdienen, en dat er aan hem gelegenheid zou gegeven worden om hen te laten onderrigten en geestelijk te bearbeiden.

Hij meende dat de arme blanke kinderen op vele plaatsen in de Kolonie op dergelijke wijze konden geholpen worden. In de omstreken van *Botteliersko p*, *Jonkershoek* en *Hemelrood* woonden blanken, die wat woning en levensaard aanging geheel aan de gekleurden gelijk waren. Het ging hem ter harte dat zij ongeleerd moesten blijven terwijl de gekleurde kinderen geleerd werden. Derhalve bood hij den ouders aan om hunne kinderen naar zijne scholen te zenden. Dit wilden zij echter niet. Hij kon het niet verstaan, hoe de ouders hunne kinderen konden toelaten den ganschen dag met de gekleurde kinderen te spelen, maar weigerden om ze zamen school te laten gaan; en dit terwijl zij zelven toch goede vrienden met den gekleurden onderwijzer zijn en hem prijzen "omdat hij zoo slim geleerd is."

Wegens den achteruitgang der gekleurden begonnen de scholen te lijden en geraakten de salarissen van de onderwijzers achterstallig. Met de grootste moeite hield hij ze aan den gang. Tot hiertoe had de Heere uitkomst gegeven, doch nu ging hij gebukt onder den last dier scholen. Benevens vrijwillige giften van geld had hij twee jaren te voren van den heer N. H. Marais in de Kaapstad ontvangen een kist met schrijfbehoeften ter waarde van £15. Doch nu kwam er geene hulp en werd hij zeer moedeloos; hij vond dat hij alleen stond, voor alles moest zorgen en niets dan tegenstand ontmoette. De boeren over 't algemeen wilden geene scholen voor de gekleurden op hunne plaatsen toelaten. Zij zeiden: "Nee, Mijnheer Kretzen, neem het mij niet kwalijk, eene school zal ik op mijne plaats nooit toestaan, want die ergernis wil ik op mijne plaats niet hebben; en dat volk is de moeite niet waard die gij neemt; want hoe meer zij in de school gaan, hoe slechter worden zij." Zoo spraken christenen en het ging hem diep ter harte. "De 'ergernis' die zij hebben," zoo schrijft hij, "is eigenlijk niets anders dan te zien dat de 'schepseltjes,' die zij als ganzen-, kalveren-en beesten-wachters, of in de keuken gebruiken konden, op de schoolbanken zitten . . . Ik arbeid in drie gemeenten George, Mosselbaai en Oudsthoorn, maar heb van de eene zoomin hulp als van de andere . . En wat baten alle besluiten van Ringen en Synoden ten opzigte van het zendingwerk, indien daaraan niet voldaan wordt? . . Van welk nut zijn mijne verslagen indien ik niet eens een antwoord krijgen kan op de belangen die daarin besproken worden? Wie zal dan niet moedeloos worden?"

De eerste gekleurde jongen uit zijne gemeente die te Genadendal als onderwijzer opgeleid werd, had een jaar later zijne studien voltooid, doch ook dit was hem *nu* eene bron van kommer in plaats van blijdschap, want hij wist niet waar hem te plaatsen en hoe hem te onderhouden. Gedurende de zeven jaren zijner bediening had hij 128 aangenomen, 148 gedoopt en 142 paren in het huwelijk bevestigd. Doch nu stond alles stil. Het jong geslacht had in niets lust dan in ijdelheid en dartelheid; het volk dat God geslagen had wilde zich niet tot Hem bekeeren; de kinderen werden uit de school genomen en tegen 2s. per maand verhuurd, slechts om voor dit geld een weinig koffy of snuif te koopen; te Herbertsdale—10 uren rijdens van George—heerschte de dronkenschap onder het volk en beantwoordde de onderwijzer niet. Zoo eindigden de eerste zeven jaren van zijn arbeid als Zendeling te George.

Op Reis.

Van Montreal naar Northfield.

Na een goede nachtrust en een laat ontbijt haastten wij ons om onze brieven voor de mail klaar te maken en op de post te leggen. Zoo werd het 12 uur voor wij uitgingen om de stad te bezien. De eigenaar van het St. James Hotel gaf ons eene kleine kaart met al de voornaamste plaatsen er op gemerkt, en aanwijzende hoe men ze bereiken kon. Wij gingen eerst naar de *St. James Cathedral*, hebbende de fraaie *Dominion Square* met het *Windsor Hotel* aan de eene zijde, en vlak aan de overzijde op den hoek der straat het nieuwe en fraai gebouw van de *Christelijke Jongelings Vereeniging.* Deze Domkerk van Montreal is slechts een ander exemplaar van dergelijke gebouwen die in roomsche landen gevonden worden, en waarvan men op den duur zat wordt. Daar Canada oorspronkelijk eene Fransche bezitting was zijn de roomschen er tot heden zeer talrijk. Protestanten hebben echter vrijheid van godsdienst. Twee talen worden in het land gesproken, en hebben gelijke rechten. De fransche taal laat zich daar echter veel meer gelden dan het hollandsch in de Kaap Kolonie. Niemand schijnt te denken dat het bestaan van twee talen nadeelig werkt op den vooruitgang des lands.

Daar wij een brief van aanbeveling aan den Secretaris der Christelijke Jongelings Vereeniging hadden, gingen wij die plaats bezigtigen. De Secretaris ontving ons vriendelijk en liet ons door een der klerken door het gebouw brengen. Op eene kleinere schaal ziet men hier al de gerieven en aantrekkelijkheden, die men in dergelijke gebouwen in de Vereenigde Staten aantreft. De voornaamste aantrekkelijkheden zijn gewis de fraaie badkamers en zwembad die in den zomer zeer genoten moeten worden door de Christelijke jongelingschap der stad.

Met de Elektrische Tram gingen wij nu buiten de stad tot aan den voet van den berg waartegen zij aangelegd is. Van hier gaat een spoorweg tegen den berg op, waarmede wij spoedig den top bereikten. Van hier hadden wij een allerliefst uitzigt op de stad, de St. Lawrence, en de groene vlakten waardoor zijne breede stroom zich oostwaarts een weg baant naar den oceaan. Door een kleinen afstand in eene noordelijke richting te gaan verkrijgt men een vergezigt op Canada,—vlak zoo als de middellandsche Staten van Amerika en begrensd door niet al te hooge bergen. Het was een prachtige en koele dag; alles zag er zoo schoon en versch uit want het had den vorigen nacht geregend. De gansche berg—een heuvel zouden wij hem noemen—is beplant met boomen, met banken en tafels er onder ten gerieve van het publiek. Hier zaten wij eenigen tijd lang in de schaduw de koele lucht en het schoone uitzigt te genieten. Langs een slingerpad daalden wij langzaam af naar het Restaurant,

en van daar in weinige minuten per spoor tot den voet des bergs. Na een bezoek bij Vader Chiniquy, dat wij in het vorig No. beschreven hebben, gingen wij de *Notre Dame Cathedral* bezigtigen. Dit gebouw heeft twee galerijen, een hoog en prachtig altaar en is versierd met schoone schilderstukken. Doch wat meest de aandacht trekt is de kapel, die 80,000 dollars (£16,000) gekost heeft en door vier rijke mannen in Canada gegeven werd. Zij is allerkostbaarst versierd met goud en schilderstukken. Uitwendig heeft zij niets aantrekkelijks; en staat daarbij achter den dom verstoken.

Vervolgens bezochten wij het Postkantoor, andere voorname gebouwen en eenige protestantsche kerken. Wij gingen met de elektrische trem naar het noordelijk deel der stad, keerden tegen den avond terug en vertrokken te 8.25 per spoor naar Northfield. Wij gingen over—liever door—den langen overdekten ijzeren brug, die de St. Lawrence overspant en Canada met de Vereenigde Staten verbindt. De maan scheen helder en bij haar licht konden wij zien dat wij over een vlak land gingen. Kort daarop vielen wij in slaap elk met zijn portmanteau onder het hoofd. Tegen 11 uur werden wij gewekt door den douanebeambte, die ons verzocht de portmanteaus te openen. Omtrent vier uur den volgenden morgen begon het licht te worden en konden wij het land zien waar wij doortrokken. Het effen veld van den vorigen avond was nu vervangen door groene heuvelen, digte hooge bosschen en vruchtbare, welbewaterde dalen bedekt met boom- en wijngaarden. Ongetwijfeld zijn dezen de schoonste gewesten des lands.

De beambten langs dezen spoorweg zijn onbeleefder dan in de andere deelen des lands waar wij door trokken. Vraagt men om inlichting dan wordt men kortaf behandeld, en wanneer zij een statie aankondigen doen zij het op eene wijze, dat geen vreemdeling ze verstaan kan. Wij hadden den Conducteur vriendelijk gevraagd ons kennis te geven als wij te *South Vernon* aankwamen, en dachten dat wij op zooveel beleefdheid rekenen konden. Wij stonden op het platform van den trein, en vroegen hem, toen hij het sein gaf om te vertrekken, hoe ver het nog naar South Vernon was? Kort af antwoordde hij: "Hier is South Vernon." De trein was in beweging toen wij met portmanteaus in de hand wilden afstappen. Ik vroeg hem of hij recht gehandeld had, nadat wij hem dien morgen herhaaldelijk gezegd hadden, dat wij te South Vernon moesten afstappen. Hij bracht den trein daarop weder tot stilstand en liet ons afstijgen. Als een afscheids-schot riep ik hem toe: "gij zijt een onbeleefde boel langs dezen weg."

Een arme franschman uit Canada werd ook hier afgezet. Hij wilde van ons weten waar hij was en hoe hij zijne bestemming kon bereiken. Hij had den conducteur zijn kaartje herhaaldelijk gewezen en gevraagd te zeggen, waar hij moest afstappen. Nu bad deze hem hier afgezet om te wachten op den trein die hem in eene andere richting moest nemen. Wij bragten hem bij den Stations-chef en die zeide hem dat hij 35 mijlen langs hetzelfde spoor terug moest. Onze trein was laat; die naar Northfield was vertrokken, en de volgende zou eerst over vier uren aankomen. Wij gingen naar het Hotel om ons te wasschen en te ontbijten, en daarna zond de eigenaar ons naar Northfield—slechts twee mijlen vandaar—tegen eene betaling van 2s. elk. Omstreeks 9 uur kwamen wij te *Stimpson's Inn* aan, een groot en geriefelijk gebouw van drie verdiepingen geheel uit hout zamengesteld. De eigenaar verzekerde ons dat het gebouw reeds 60 jaren bestond en dat bij een paar jaren geleden slechts enkele stukken houts vernieuwen moest, voor het overige was het zoo gaaf en hecht als of het gisteren opgezet was.

Northfield is een schoon en stil dorpje aan den oever van een rivier. Het is in de lengte gelegen,—ongeveer twee mijlen lang,—de huizen ver van elkander, en de voornaamste straat beplant met dubbele rijen boomen, die een koele wandelplaats vormen. De lengte doet denken aan Swellendam, de stilte en het groene gras aan de zijde der straat herinneren aan George, en de hooge lommerrijke boomen aan Stellenbosch.

Ik ging den heer Moody een bezoek brengen en vond dat zijne woning en werkzaambeden ongeveer anderhalve mijl gelegen waren van het hotel. Op weg derwaarts passeerde ik een man in een "spider," die later bleek de heer Moody te zijn geweest. Zijne echtgenoote zat voor de deur en hield mij bezig totdat hij terug kwam. Beiden hadden veel te vragen omtrent Ds. Andrew Murray en de Kaap Kolonie. Er schijnt weinig hoop te bestaan dat de heer Moody ons land ooit een bezoek zal brengen; de reis is te lang en hij lijdt te veel aan zeeziekte. Hij is in latere jaren zeer corpulent geworden doch overigens is hij zeer actief. Mijns inziens behoort hij minder gebruik te maken van zijn "spider" en meer van zijne beenen.

In de nabijheid zijner woning op en tegen een vlakken groenen heuvel, beplant met boomen, heeft hij een aantal meisjes scholen, staande op een afstand van elkander. Op den heuvel is de groote vergaderzaal waarin de godsdienstige zamenkomsten gehouden worden. De scholen waren voor de vakantie gesloten en zoo moesten wij het genot van een bezoek aan dezelve missen; doch er werd toen juist een tiendaagsche Conventie gehouden van jonge dames uit de verschillende Colleges, die de Christelijke vereenigingen van jonge vrouwen in Amerika vertegenwoordigden. Tegen elf uur nam de heer Moody mij in zijn rijtuig naar de voormiddag zamenkomst in de vergaderzaal, introduceerde mij bij Dr. Torry van Chicago en ging toen ergens elders. 's Avonds om 7 uur was er een zamenkomst uitsluitelijk voor jonge dames in de open lucht op het groene gras, en te 8 uur eene voor allen in de vergaderzaal. De toespraak werd gehouden door Miss Price, de reizende Secretaris van de Internationale Vereeniging, en had ten doel om te bewijzen dat de vrouw alleen in Christus Jezus hare volkomenheid bereikt, wat haar lichaamlijk, maatschappelijk, verstandelijk en geestelijk leven betreft. Aan het einde werden papiertjes uitgedeeld met verzoek om daarop te schrijven hoeveel elk voor het werk der vereeniging zou bijdragen. De heer Moody gaf aan de hand, dat men een collecte zou opnemen van allen, die verkozen eene donatie te geven. Geen collecte borden voorhanden zijnde, greep hij mijn hoed en riep: "Hier is een hoed uit Zuid Afrika om mede te beginnen." Onder de collecte fluisterde hij mij toe: "Denk wat het beteekent, drie honderd van de uitgezochtste werksters van Amerika hier zamen te hebben; sommigen van hen zijn zeer geleerd, sommigen zeer rijk en allen godgewijd."

Aan de andere zijde van het dorp heeft de heer Moody een aantal scholen voor jongens op dezelfde wijze ingericht als die voor de meisjes. Doch ook dezen konden wij niet bezoeken, daar zij mede voor de vakantie gesloten waren. Den volgenden dag (Zondag) bleven wij te Northfield over, en hoorden den heer Moody prediken, doch hierover later.

Gedwongen Onderwijs.

(Het hiervolgend artikel danken wij aan een onderwijzer wiens jarenlange ondervinding hem recht geeft tot spreken. De schrijver, de heer G. Wilson van Cradock, verdient onzen dank, en dien onzer lezers voor zijn stuk. Of wij al met hem zamenstemmen of niet, "gedwongen onderwijs" komt aan de orde. Als kerk en maatschappij dienen wij er mee te rekenen, hoe eer hoe liever.—REDACTIE.)

HET woord "gedwongen" heeft nooit iets aantrekkelijks; vooral in de ooren van den Afrikaner klinkt het woord hard. Geboren en opgegroeid onder de vlag van Engeland, waar men altoos vrij is te doen en laten wat men wil, zoolang men binnen de perken der welvoegelijkheid blijft, spert men de oogen open wanneer er van dwang gesproken wordt. Ik mij laten dwingen? vraagt men. Nooit! En toch wordt men elken dag van zijn leven gedwongen. De landman, wil hij als eerlijk man door de wêreld komen, wordt gedwongen zijn land te beploegen en te zaaien ten einde koorn voor eigen gebruik zoowel als voor de markt te hebben. De koopman, wegens de sterke competitie waarmede hij te kampen heeft, wordt gedwongen zijne koopwaren zoo uit te stallen, dat zij de aandacht der voorbijgangers lokken zullen, anders vervoegt men zich tot degenen die het wel doen. In ons land, hoewel vrij, zijn wij toch in vele opzichten gedwongen geworden en worden wij nog gedwongen. Ik wil vooral een groot voorbeeld, dat door velen reeds vergeten en aan anderen geheel onbekend is, ter opheldering aanhalen. Niet zoo lang geleden werden de predikanten der Ned. Geref. en andere kerkgenootschappen door de Regeering bezoldigd. Men was er zoo zeer aan gewoon, dat de gedachte, dat die bezoldiging een einde zou nemen, door bijna niemand werd gekoesterd. Doch, wat gebeurde? In ons Parlement was er een man, wijlen de heer Saul Solomon, die, tot onsteltenis van velen, het waagde een Bill voor het Parlement te brengen om een einde aan zoodanige bezoldiging te maken. Wat was men toch niet onthutst! Hoe zou men klaar komen als zoo iets doorging? Wat, de kerk aangerand? Onze predikanten aangerand? Dat zal nooit gebeuren; wij zullen ons daartoe nooit laten dwingen! Petities er tegen werden heinde en verre geteekend en naar het Parlement gezonden. Eene tijdelijke overwinning werd behaald. Maar, Saul Solomon gaf den moed niet verloren. Hij kwam weer en weer: en niettegenstaande al het geroep en geschreeuw van heiligschennis en dat de kerk te niet zou gaan, kreeg hij eindelijk de overwinning en werd men gedwongen "Vrijwillig Beginsel," of zoo als men het in dien tijd noemde, het "Dwang Beginsel" in werking te zien treden. En met welk gevolg? Wel, het gevolg is geweest, dat men in Zuid Afrika heeft geleerd de hand in den zak te steken en de Evangeliebediening meer te waardeeren dan ooit te voren; dat de kerk zich met rassche schreden heeft uitgebreid; en dat er van daag weinigen in ons land zijn, die wenschen zouden den onden toestand van zaken weer in werking te zien treden. Ja, wat meer is, de kerk heeft geleerd niet enkel voor zichzelve te zorgen, maar heeft ook hare vlengelen uitgebreid tot in de Heidenwereld; zoodat zij heden de vreugde smaakt van mede te werken aan het heil der in de duisternis verkeerende heidenen; zij heeft hare Zendelingen tot aan het Njassameer en het geld benoodigd voor die zelfverloochenende mannen en vrouwen wordt gemakkelijker gevonden dan men voor twintig of meer jaren zou gedacht hebben. Dit alles is, of men het al dan niet erkennen wil, het gevolg van den *dwang* op de kerk gelegd om zelf hare leeraren te bezoldigen.

En nu komen wij tot het onderwerp zelve: "Gedwongen Onderwijs." Wat verstaat men daardoor? Niets meer en niets minder dan dat men door de wet zal worden *gedwongen* of *verplicht* de kinderen te doen onderwijzen; dat gèèn ouder het recht zal hebben zijn kind van school te houden dan alleen om goede redenen, als ziekte enz. Naar mijn oordeel moest elk kind wanneer het zijn tiende jaar heeft bereikt naar school worden gezonden en niet mogen worden verwijderd vòòr het zijn vijftiende jaar heeft bereikt. Wanneer ouders hierin nalatig zijn zal de Regeering het een of ander middel moeten aanwenden ze tot hun plicht te brengen. Deze wet zal van toepassing zijn, in de eerste plaats op steden en dorpen. Maar vraagt men: Hoe dan gedaan waar ouders te arm zijn de schoolgelden te betalen? Hierop dient, dat er op elk dorp of in elke stad scholen voor de armen zullen moeten worden gesticht waar zij of *gratis* of tegen eene geringe betaling onderwijs kunnen genieten; en indien er op die Armen Scholen gevonden worden kinderen, die nadat zij den Vierden Standaard door zijn, veelbeloovend zijn, zal de Superintendent Generaal van Onderwijs het recht hebben, voor elke Tien ponden st. door de Regeering toegekend aan eenige Publieke School voor Jongens of Meisjes een zoodanig veelbelovend kind te plaatsen, alwaar het gratis zal moeten worden onderwezen.

En wat de bevolking op de buitenplaatsen betreft, zou het, mijns inziens, goed zijn, als eerste stap, eene Commissie in elke stad of dorp te hebben, bestaande uit de Predikanten van de verschillende Kergenootschappen op dat dorp vertegenwoordigd, alsmede één lid uit elke gemeente, met den C.C. en R.M. als voorzitter; deze Commissie ééns in drie maanden te vergaderen en een van de plichten van den Veldkornet zal zijn aan gemelde. Commissie bericht te zenden van eene geschikte plaats in zijn Veldkornetschap alwaar er een geschikt stuk grond te bekomen is om er eene Kostschool te bouwen, vooral om den armen en behoeftigen te gemoet te komen, zoodat hunne kinderen of gratis of tegen eene geringe betaling kunnen worden verzorgd en opgeleid. Deze gebouwen te worden daargesteld, in elk Veldkornetschap, en gebouwd door de Regeering.

Maar, vraagt men. Waarom zooveel bohaai maken over deze zaak, kan elke man niet voor zijne eigene kinderen zorgen?

Mijn antwoord is: Omdat het voor elkeen, wiens oogen open zijn, en die bekend is met den toestand van de bevolking van ons land, duidelijk is dat er vooral in de laatste jaren een schrikwekkenden achteruitgang is wat betreft het opkomend geslacht en indien men niet zonder verzuim de hand aan den ploeg slaat, *nu, ja, met kracht*, zal men, wanneer het eens te laat zal zijn, het diep betreuren dat men het noodige niet gedaan heeft voor het opkomend geslacht. Zien wij niet dagelijks hoe onze arme blanken in stroomen naar de dorpen vluchten, en wanneer zij er eens zijn vinden dat noch zij noch hunne kinderen de bekwaamheden bezitten om de verschillende ambten of betrekkingen, die er open vallen, te bekleeden en worden zij leegloopers en zichzelven en anderen tot een last. Er is meer dan één diamant, in het puin der onkunde verborgen, dat wacht op de hand der liefde om uitgegraven en geslepen te worden, d.w.z. er is menig kind uit den armen stand, dat wacht op de vriendelijke hand, die het hare doen zal, om hem uit zijne ellende en verzonkenheid te redden, hem te verzorgen, te doen onderwijzen en hem geschikt te maken voor de betrekkingen, die op hem wachten, en die hij met eere kon bekleeden, ware hij er toe geschikt gemaakt.

Gaat het ons niet aan dat wij verplicht zijn mannen en vrouwen uit den vreemde te ontbieden om het werk alhier, waarvoor de Afrikaner alleen, geschikt behoort te zijn, te verrichten?

Bovenstaande regelen zijn niet als uit de hoogte geschreven maar enkel om het groote vraagstuk onder de aandacht van mijne mede-landgenooten te brengen, en het zal mij aangenaam zijn indien anderen ook deze zaak willen bespreken, hetzij zij er vóór of er tegen zijn, om alzoo tot het reine te geraken. Vooral zou het mij aangenaam zijn indien Parlementsleden hun aandacht aan deze ernstige zaak willen wijden, daar zij waarschijnlijk binnen kort geroepen zullen worden dezelve in overweging te nemen.

Hij, die alle harten in Zijne hand heeft, geve hun wijsheid om deze zaak, waarvan zooveel voor ons land en volk afhangt, op de regte wijze te overwegen.

Reisgedachten.

„WIJ veranderen wel van klimaat, maar niet van gemoed, die over de zee varen" zegt ons de Romeinsche dichter. Met eene wijziging mogen wij het woord op Zuid Afrika toepassen. "Die over den Hexriviersberg gaan veranderen van klimaat, niet van gemoed" zoo mag het ten onzent luiden. Want, toen wij Stellenbosch verlieten, drupten de hemelen, had alles een echt winter-aanzien, was er schijnbaar geen einde aan den regen. Toen wij—*trans montem*—den berg over waren, scheen de zon helder en konden wij in hare koesterende stralen vergeten, dat wij den winter hadden achtergelaten.

Die onafzienbare kale vlakten van de Karroo !

> The black horizon round and round,
> Without a living sight or sound,
> Tell to the heart in its pensive mood
> That this is Nature's solitude !

Zoo zong onze eenige Kaapsche dichter van naam. En waarlijk, die Karroo heeft iets aangrijpends voor het denkend gemoed. Zou Prof. Bryce gelijk hebben als hij beweert, dat die kale vlakten een onuitwischbaren indruk hebben gemaakt op het karakter van den Afrikaanschen boer ? Wat dien Engelschen staatsman trof bij het reizen door de Karroo heeft zeker meer dan een onzer getroffen.

"Er is iets buitengewoon ernstigs en indrukwekkends in die oorspronkelijke eenvoudigheid van een land dat nu nog staat zooals het kwam uit de hand van den Schepper. Het zelfgenoegzame der natuur, de nietigheid des menschen, het mysterie van een heelal, dat niet bestaat, zooals onze voorouders droomden voor den mensch alleen, maar voor andere einden ons onbekend en niet te ontdekken —deze dingen worden beter gerealiseerd en dieper gevoeld wanneer men een ontzachelijke wildernis doorreist, die geen verandering schijnt te kennen sedert de verafgelegene eeuwen toen heuvel en vlakte en dal de vormen kregen welke zij nu bezitten. . . . Die trekken in de Z. Afrikaansche Natuur, haar stilte, haar eenzaamheid, haar indrukwekkende somberheid zijn niet zonder invloed geweest op het gemoed en het humeur van den Europeaanschen Kolonist. . De Hollandsche boer heeft in zijn zonen en kleinzonen behouden in zeker opzicht die hartstochtelijke liefde voor de eenzaamheid, dat krachtig zelfvertrouwen, dien forschen moed in gevaar, die gestrengheid onder welke de inboorlingen vaak hadden te lijden." Zoo schreef Prof. Bryce. Er is waarheid in wat hij zegt. Het conservatisme, de afkeer van alle nieuwigheid, die eerheid en godsdienstzin werden zeker, zoo niet gewekt, dan toch gesterkt door het leven in de Karroo. Moeten we hieraan ook toeschrijven die neiging tot bijgeloof die men soms bij ernstig vrome en ontwikkelde boeren aantreft ? Ik weet van gemeenten, waar het " bespreken " bijna regel in plaats van uitzondering is, waar " besprekers " van naam heinde en verre beroemd zijn. Hoe het ook zij. Andermaal trof mij met alles overweldigenden indruk die sombere, eenzame, eentonige Karroo, door welke de trein stoomde.

Is het Karroo-leven verantwoordelijk voor den achteruitgang van zoovele boeren ? Alweer moest ik vernemen, dat vele plaatsen in het onderveld uit de handen zijn geraakt van " onze menschen." Een station-chef verzekerde mij, dat in zijne buurt ettelijke plaatsen in Engelsche handen gevallen zijn in de laatste jaren, en dat van Port Elizabeth noordwaarts er allengs verandering komt in het personeel der landelijke bevolking. Boeren die uit hun plaatsen raken, of verarmd worden, trekken naar de dorpen, en vinden daar niet altijd een behoorlijk bestaan. Zij leveren onze kerk een probleem dat opgelost moet worden. Daarom doet het ons weldadig aan te zien wat te Uitenhage en Graaff-Reinet aan arme kinderen wordt gedaan. Met groot genoegen nam schrijver dezes deel aan de opening van eene school voor arme meisjes te Graaff-Reinet, en met even groot genoegen mocht hij vernemen, dat de school voor arme jongens te Uitenhage goed werk doet. Gelijk de kerk ontwaakt is op het punt van de Zending, zoo schijnt zij te ontwaken op het punt van de opvoeding harer " arme blanken." En God zal haar hier den weg wijzen, gelijk Hij haar altijd voorging in het oplossen van menig vraagstuk uit vroegeren tijd.

't Is opmerkelijk te zien, hoe God van tijd tot tijd der kerk een vraagstuk voorlegt, dat hare bespreking verdient. *Eerst* was het haar Theologisch Seminarie ; want allerwege hoorde men het geroep opgaan : van waar krijgen wij onze predikanten ? Na lang worstelen kwam die Inrichting tot stand. *Toen* was het de Normaalschool, ter beantwoording van de vraag : hoe komen wij aan onderwijzers ? en ook die Inrichting werd met Gods zegen bekroond. *Daarna* kwam een nieuwe vraag aan de orde : " onze menschen " verzinken in armoede, raken uit hunne plaatsen, hunne kinderen groeien op zonder opvoeding, wat moet er gedaan worden in hun belang ? En ziet, de eerste *arbeidskolonie*, ons eerste *arbeidsbureau*, en onze eerste *industrieele school* voor jongens te Kaapstad—gevolgd door een tweede te Uitenhage, en een derde te Stellenbosch—kwamen allengs tot stand. Onze onopgevoede meisjes trekken de aandacht en school na school wordt gesticht voor " arme blanken" van de vrouwelijke sekse. Ik spreek nu niet van de *zending*, of van de Inrichting voor *doofstommen* en *blinden* : ook gewaag ik niet van de opvoedings-inrichtingen die sedert 1874 grootendeels door toedoen van de predikanten onzer kerk zijn tot stand gekomen. Wij hebben stof tot dankbaarheid en eene gegronde hoop voor de toekomst. Met moed en met volharding moet iedere nieuwe taak worden aanvaard en doorgezet. " God van den hemel zal het ons doen gelukken, indien wij, zijne knechten, ons opmaken en bouwen."

Men kan niet door het land reizen zonder getroffen te worden door het feit, dat er veel besteed wordt aan opvoeding en onderwijs. Prachtige en doelmatige gebouwen vervangen de oude, slecht-ingerichte schoolkamers van vroeger. Uitenhage is voorzien van een sierlijk, net, en naar de nieuwere behoeften ingericht schoolgebouw voor meisjes—het Riebeek College. Cradock gaat een nieuwe school voor jongens optrekken. Te Graaff-Reinet spreekt men van een " Training-school " voor onderwijzers. Somerset Oost heeft een sierlijk en naar het uiterlijke geoordeeld welingericht " Boarding Department " in verband met het onoogelijke en ondoelmatige Gill College.

Grahamstown—zoo vertelde mij de Hoofdonderwijzer der Publieke School—gaat £15,000 besteden aan de verbetering harer jongens-school en de daaraan verbondene kostinrichting.

Ik vertrouw, dat al die bouwplannen mogen leiden tot de verbetering van het onderwijs en den weg banen tot de invoering van een gematigd stelsel van gedwongen onderwijs; want zonder gedwongen onderwijs zullen wij niet vorderen. Terwijl echter zooveel besteed wordt aan de *steden* zal ieder vriend van opvoeding en onderwijs hebben te zorgen, dat de *landelijke* bevolking geen schade lijdt! Centralisatie van onderwijs is in Z. Afrika niet gewenscht, en de stad of dorp mag niet de voorkeur hebben boven het platteland. Wij hebben scholen noodig in de buiten-distrikten, en ook daar zal men een gematigd stelsel van gedwongen onderwijs moeten invoeren en toepassen. Veel wijsheid is daartoe noodig. En de vraag mag wel gedaan worden, of met *gedwongen* Onderwijs een stelsel van *vrij* onderwijs niet moet worden ingevoerd. Dit beantwoordt in Amerika: waarom ook niet hier? groote omzichtigheid echter wordt vereischt in de behartiging dezer zaak. Met de vermeerdering van het getal "arme blanken" in Zuid Afrika moeten er middelen beraamd worden om ze optevoeden. En waar zij de middelen niet hebben om van het onderwijs gebruik te maken naar wensch, moeten zij van het noodige worden voorzien. Men zegge nu niet: 't is zoo echt Afrikaansch om van den staat alles te vorderen. Wij hebben Amerika tot voorbeeld. Het vraagstuk heeft daar een praktische oplossing gevonden, waarom dan niet hier? Hoe het zij, wij vertrouwen dat de landelijke bevolking niet zal worden uitgespeeld in het belang der stedelingen, en dat met de verbetering van het onderwijs in de steden ook die van de buitendistrikten gelijken tred houden zal.

Van *School*gebouwen is het eene enkele stap slechts naar de *Kerk*gebouwen. En waarlijk, niemand kan Graaff-Reinet en Cradock bezoeken zonder getroffen te worden door de sierlijke kerken die daar staan. Tusschen de twee te kiezen is moeilijk. De gewijzigd Grieksche stijl in het geval van Cradock is zeer geschikt voor onzen Presbyteriaanschen eeredienst; terwijl de zuiver-Gothische stijl die Graaff-Reinet kenmerkt een indruk maakt die onuitwischbaar is. 't Valt moeilijk te kiezen tusschen de twee kerkgebouwen. In meer dan een opzicht echter geef ik de voorkeur aan het Graaff-Reinetsche kerkgebouw. Men wordt zoo gewoon in ons land aan de leelijke kerken waarin onze gemeenten aanbidden, dat jonge predikanten die geroepen worden nieuwe godshuizen optetrekken wel eerst een pelgrimstocht naar Graaff-Reinet mogen ondernemen, om te zien, hoe men de zaak zal aanleggen. Die slanke toren treft al dadelijk: het breede front op keurige wijze bewerkt, het dak met ventilatie-ramen, de zuiver Gothische stijl in alles doorstralend, 't doet iemand weldadig aan uit het oogpunt der kunst alleen zulk een gebouw eens op te nemen. Voor den toren—zoo vertelt mij de leeraar der gemeente—diende als model een toren in Glasgow die de bewondering van den grooten kunstkenner Ruskin heeft afgeperst. Is het dan niet ligt te verstaan, dat de indruk zoo aangenaam is?

Wat nog meer treft is het feit, dat men gezorgd heeft in naauw verband met de kerk en op hetzelfde bouwterrein zekere kamers voor kleinere bijeenkomsten, bidstonden, catechisatien, Zondagschool, enz., aantebouwen, zoodat men een sierlijk geheel heeft waarin de gemeente ook op weekdagen bijeen komen kan, wanneer het ruimere kerkgebouw te groot of te ondoelmatig zijn zal. De gedachte, dat men meer noodig heeft, dan een gebouw voor de bijeenkomsten op den Zondag, en dat voor Zondagschool een behoorlijk schoollokaal moet worden gevonden heeft Graaff-Reinet op treffende wijze uitgewerkt.

Ook wat het inwendige der kerkgebouwen betreft steken Cradock en Graaff-Reinet af bij meer dan eene oudere gemeente. De oude vierkante, geschilderde, geslotene of van deuren voorziene banken met rechtopstaande rugleuning zijn verdwenen; in hare plaats vindt men de opene bank zoo ingericht, dat oud en jong met gemak en stichting kunnen luisteren naar de prediking des woords. Voeg hierbij, dat in plaats van den ouden hoogen preekstoel in den vorm van eene kelk, altijd slechts door één man bezet, men een ruimer preekgestoelte heeft, niet te laag, maar ook niet te hoog, en het is te verstaan, dat de geheele inrichting bijdraagt tot de stichting en bevorderlijk is tot het groote doel der gemeentelijke bijeenkomst.

Ik vrees, dat men nog niet genoeg verstaat in ons land, dat de gemeente bijeenkomt tot aanbidding, tot lof- en dankzegging en niet slechts tot het luisteren naar de preek. Alles wat tot tot onzen eeredienst behoort moet in volkomen harmonie zijn—kerkgebouw, kerkraam (zonder die afzichtelijke groene, roode, verschotene, gele, stoffige gordijnen) kerkgezang, kerkmuziek, ja zelfs kerkventilatie, opdat men bevrijd worde van die "muffe menschenlucht" die tot de stichting der gemeente geenszins bijdraagt. Het Huis des Heeren moet zoo ingericht zijn, dat het onstichtelijke wegvalt, dat ook in het uiterlijke de eeredienst aan zijn heilig doel beantwoorde.

Blijde was ik te zien, dat er in beide gemeenten veel gedaan wordt voor kinderen en jongelieden. Dit geschiedt ook te Somerset Oost. Aan het Graaff-Reinetsche Zendingfeest namen vele, vele kinderen deel. Hunne busjes werden bijeengebracht op den Zaterdag, en met de collecten op den Zondag gehouden, had men meer dan £130 bijeen. Als "ledigganger" hielp ik met het tellen van al dat geld uit de kinderbusjes bijeengebracht. Veel koper, veel zilver, weinig goud! Voor mij een gezond teeken; want 'goud' heeft een kind niet, en 'goud' kan hij niet bijdragen, 'zilver' is even schaarsch; maar 'koper' is er in overvloed. Veel 'koper' toch maakt uiteindelijk een groot geheel uit. Hoe meer 'koper' des te meer gelegenheden, waarop de kinderhand eene bijdrage geleverd heeft. Men leere toch in onze kerk het kleine gebruiken, en van het kleine zich bedienen ter uitbreiding van Gods Koninkrijk. De "little helpers league" te Graaff-Reinet—*ik* geef dien naam aan dien kinderbond, niet de broeder daar—heeft mijne oogen geopend voor mogelijkheden die groote werkelijkheden worden kunnen. Kinderdiensten bij Nachtmaalsgelegenheden en toespraken tot jongelieden schijnen mij in de drie door mij genoemde gemeenten tot de gewone zaken te behooren. Zoo moet het zijn. De Nachtmaalsdiensten zijn voor volwassenen, voor gevorderde Christenen, voor gemeenteleden. Men kan de schare van jongemenschen en kinderen toch niet onverzorgd laten bij dergelijke gelegenheden. "Der kinderen deel" mag niet worden vergeten bij het verbondsfeest van het Nieuwe Testament. Ik vrees dat de zucht meer dan eens vernomen wordt uit het hart van den jongeling:—

Gij prediker daar in de lucht
Hebt gij dan niet een woordje voor mij?

En dit weer doet mij denken aan wat een gevierde schrijver in Engeland—de heer Beresford Hope—eenige jaren geleden omtrent wijlen Bisschop Wordsworth verklaarde:—

"Onder de voordeelen door Dr. Wordsworth aan de school te Harrow bezorgd noem ik allereerst de schoolkapel. Woorden kunnen het niet beschrijven, hoe vervelend de eeredienst was in de oude dagen. Eene oude galerij vulde het westelijk gedeelte van het schip der kerk bestemd voor

jongens van de hoogere klassen; een andere galerij waar men stikte van de hitte en verscholen was als in een spelonk vond men in den noordelijken vleugel voor jongens der lagere school. De dienst droeg hoegenaamd geen kennis van de behoeften en eigenaardigheden van schooljongens, maar was slechts een gewone dienst voor de gemeente, met de jongens als toeschouwers. Met de schoolkapel door Dr. Wordsworth gebouwd kwam er verandering—'t was de plaats waar de school aanbad, en naar de behoeften der school ingericht."

Een gedachte wordt hier uitgesproken die ons in Zuid Afrika tot nadenken stemmen moet. Het kind, de jongeling, de Zondagschool, de catechisatie, de jongelingsvereeniging, het genootschap van christelijk streven zijn machten, waarmee wij niet genoeg rekenen. Onze gansche toekomst is daarin opgesloten. Wij mogen ze niet verwaarloozen. Tot onze eigene schade, tot schade van Gods koninkrijk veronachtzamen wij dezen factor in ons gemeentelijk leven.

Te Port Elizabeth was de wereld in rep en roer over de aanstaande kiezing van parlementsleden, en ook over een vertooning in de "Feather Market." De Episcopale Kerk wilde eene som gelds bijeenbrengen voor den aankoop van een orgel en kwam op de gedachte in het openbaar eene vertooning te geven van het whist-spel. Daartoe zouden levende personen de verschillende kaarten voorstellen, die dan tegen elkaar worden uitgespeeld. Hoe deze dingen—een orgel en kaartspel—met elkander te rijmen is zeker moeilijk. Zulk eene verbroedering tusschen kerk en wereld is onbetamelijk, en ik heb ernstige menschen te Port Elizabeth er over hooren klagen, dat dergelijke praktijken ingang vinden in de kerk. Erger nog was het te Uitenhage, waar ter stijving van de fondsen der Episcopale Kerk een "Fancy-Dress-Ball" aan den gang werd gezet. 't Is zeker moeilijk op sommige plaatsen en in sommige kringen kerk en wereld van elkaar gescheiden te houden, en meer dan een leeraar weet niet waar de lijn moet worden getrokken. Maar, zooals het hier is, mag het toch niet zijn. Een danspartij ter uitbreiding van Gods koninkrijk! Een whist-partij ter verbetering van den openbaren eeredienst! . . . . . men zal het ons toestemmen: zulke dingen passen niet. Terwijl wij echter dit veroordeelen mogen wij wel toezien, dat wij niet op "Bazaars" toelaten wat den toets van Gods woord niet kan doorstaan. Ook daar sluit men vaak de oogen en billijkt men wat strengelijk veroordeeld moet worden. Is men eenmaal in den stroom dan wordt men meegevoerd, niet wetende waar men uiteindelijk aanlanden zal.

J. I. M.

Langs een weg dien zij niet gekend had.

II.

(Vrij naar het Engelsch.)

Toen Agatha de Jager zich spoedde naar de Kerk op het *Fontein Plein*, lachte zij bij zichzelve over de bezorgdheid van Oom Jozef, dat zij den trein naar huis missen zou. Zij had geene gedachte dien avond naar huis te gaan. De lieve zielen, tot wie zij zich nu spoedde, zouden haar zeker vragen om voor de avondbijeenkomst over te blijven. Inderdaad zou het hen schokken te vernemen, dat zij geen plan had te blijven; en o, hoe aangenaam zal het zijn eens weer onder menschen te zijn die haar konden verstaan.

De wijde, fraaie straat waar langs zij ging was vol van welgekleede mannen en vrouwen, die allen even als zij zich ergens heen haastten. Zij koesterde geen den minsten twijfel dat allen naar de zendingbijeenkomst gingen. De kerk zou zeer vol zijn en zij kon moeite hebben om eene zitplaats te krijgen, zoo als het geval was toen hare moeder de laatste maal eene zendingbijeenkomst toesprak. Hoe zou zij in dat geval bij de lieve zending vrienden komen, en wat zou van haar plan voor den avond worden? Zij zou dadelijk een programma krijgen, en naar bekende namen uitzien. Zij was zeker dat er een of ander zendeling uit Indië zijn zou.

Zij vond het echter vreemd toen zij de kerk bereikte, de menschen allen te zien voorbij gaan. Zij wisten het waarschijnlijk niet dat de bijeenkomst hier gehouden zou worden. Waarom heeft men toch geene plakaten uitgezet om de menschen te laten zien waar zij zijn moesten? Zelfs de plegtige zware deuren der kerk zijn niet opengezet; doch dit kon zijn om het geraas van de straat uit te sluiten. Een vreemd gevoel kwam nu over haar; zij had niet verwacht de kerk geheel alleen binnen te treden. Toen zij de deur gesloten vond ging zij eenige schreden terug om op de kerk-klok te kunnen zien. Het was vijf minuten over het uur bepaald voor de bijeenkomst. Kon zij eene fout gemaakt hebben met het uur? Een gekleurde man, goed gekleed, en met eene waardige houding, trad toe, en vroeg haar of hij iets voor haar doen kon.

"Eene Zending-bijeenkomst? Ja, er zou er eene dien namiddag gehouden worden, doch niet in de voornaamste gehoorzaal. De namiddag zending vergaderingen worden altoos in de onderste kapel gehouden; als gij linksch omgaat en langs de steenen trappen naar beneden keert, dan rechts, en aan het einde van den gang, keert gij linksch, en dan zijt gij bij de kapel."

En ja, zoo was het ook; de deur stond open maar niemand was nog aangekomen. Voor Agatha was het een wonder hoe iemand, die den gekleurden man niet ontmoette, ooit den weg vinden kon. Zij ging de donkere zaal binnen en wachtte vijf, tien, vijftien minuten. Toen kwam de gekleurde man en stak een enkele gaslamp aan, terwijl hij aan Agatha zeide: "De dames zijn van daag laat; 't is zoo verschrikkelijk warm, dat ik geloof dat zij geenen lust hebben uit te komen." Agatha gevoelde echter geene warmte, voor haar was het als ware zij van buiten in een grafkelder gegaan.

Nu kwamen er twee dames, drie, een halfdozijn, en toen een half uur verloopen was telde Agatha er vijftien. Een van haar wilde het orgel openen, doch het was gesloten.

"Het komt er niet op aan," zeide zij, "Mevr. Pierce is niet hier; er zal niemand zijn om er op te spelen." Ook de piano was gesloten. "Lieve tijd!" riep zij uit, "de koster behoort beter naar deze dingen om te zien. Waar zouden de gezangboeken gehouden worden. O, hier zijn sommigen onder de kussens, drie of vier; in elk geval zullen wij waarschijnlijk niet meer noodig hebben. Mevr. Greyling, u geeft niet om een boek, niet waar? En ik ook niet."

Van tijd tot tijd keek een of ander in den hoek waar Agatha zat, doch niemand scheen er aan te denken met de vreemdelinge te spreken.

"De tafel is verschrikkelijk vol stof!" zeide eene dame die met walging naar haar handschoen keek en het stof met haar zakdoek afveegde. "Waarlijk de koster behoort beter te letten op de week-dag vergaderingen. Hoe warm is het toch! Ik ben bijna niet gekomen, doch ik was de laatste maand ook niet hier. Het verwondert mij waar Mevr. Woudberg blijft."

"Zij is verdiept in dressen-maken," antwoordde een der dames die langzaam bezig was zich koel te waaien. "Ik bracht haar gisteren een bezoek, en zij zeide mij dat wij haar voor de eerste zes weken niet bij eene zending- of eenige andere vergadering behoefden te verwachten. Zij

maakt klaar om naar Europa te gaan, weet u. Zij was bezig om een allerliefst kleed met fraai borduursel voor Esther te maken. Hoe zij toch geld op dat kind verspillen, niet waar?"

Met de laatste aanmerking stemden allen zamen, terwijl eene er bijvoegde: "Zij heeft alles wat geld koopen kan; maar dan zij zijn in alle richtingen buitensporig."

"Behalve in 't geven," voegde de dame met de waaier er beteekenisvol bij. De anderen lachten. Een dikke kleine vrouw, lachende over haar eigen grap, liet nog volgen: "O, zij kunnen zich in die richting zoo goed verloochenen als de beste onder ons."

Het scheen alsof zij zich nu herinnerden, dat er eene vreemdelinge in de nabijheid was, en ter wille van die besloten zij een godsdienstig gesprek te voeren. Met warmte werd de vraag besproken of het verstandig was om deze zamenkomsten gedurende de hitte van den zomer voort te zetten, en of Mevr. Pierce in staat zou zijn die bij te wonen; en waarom zij heden er niet was. Dan vervielen zij weder tot wereldsche zaken en kwamen met elkaar overeen in de beproevingen der huishouding.

De dikke kleine vrouw zeide eindelijk: "Waarlijk, dames ik meen dat wij onze vergadering beginnen kunnen. Ik geloof niet dat Mevr. Pierce komen zal, inderdaad ik ben er bijna zeker van dat zij niet komen zal. Zij gaat van avond naar een diné, en gij weet dat zij niet al te sterk is. Iemand moet ons van middag voorgaan. Wie zal?"

Oogenschijnlijk wilde niemand dit doen; verscheidenen werden gevraagd, doch allen verontschuldigden zich op de volgende wijze: "Ik voorgaan? Neen waarlijk niet. Ik heb van daag niet twee aaneengeschakelde ideën over eenig onderwerp, om niet eens van de zending te spreken. Ik heb deze maand nog niet eens het couvert van mijne ZENDINGBODE afgenomen. Laat Mevr. de Korte voorgaan.

"Ik? neen, dank u. Ik heb geen belang bij de zending in Indië. Ik heb er nooit iets over gelezen."

Had eenigeen barer wel belang bij de zending in Indie, of in eenige zending, of in iets anders behalve hare eigene zaken? Arme Agatha, jong, voortvarend, bitterlijk teleurgesteld, kwam tot de gevolgtrekking dat de gansche zaak eene ellendige klucht was.

Eindelijk werd een gevonden die gewillig was in den stoel van de voorgangster te zitten. Een gezang werd zoo voor de hand gekozen en door drie of vier stemmen gezongen. Zelfs de woorden van het gezang klonk als eene spotternij:

Wanneer klinkt van strand tot strand
't Heug'lijk evangeliewoord?
Wanneer wordt de naam van God
Door het verste volk gehoord?

Ja, wanneer, als het werk in zulke banden gelaten wordt?

Hierop volgde een onbesproken gebed, vol van de gewone uitdrukkingen "de millioenen die in duisternis liggen," "de kracht des kruizes om bijgeloof te overwinnen," enz. Doch voor de arme Agatha klopte daar geen hart in. Voor geen bepaald werk en voor geen zendeling werd bij name gebeden. De zending in Indië—het onderwerp voor de maand—werd geheel niet aan gedacht. Oogenschijnlijk had de voorgangster "geen belang bij Indië."

Nu volgden de verslagen van wat er voor de zending gedaan is. Een er van bevatte een breedvoerig verhaal van een Mei-feest ten behoeve der zending gehouden. Onder de jonge dames werd eene tot koningin gekozen bij meerderheid van stemmen. Die stemmen werden door de jongeheeren gekocht voor hunne gunstelinge. Ieder kon zoo vele stemmen koopen als hij wilde. Bij de krooning van deze zoogenaamde koningin werd een danspartij gehouden, waarbij aan haar vertegenwoordigers van alle natien in hunne eigenaardige costumen voorgesteld werden. Die costumen hadden volgens het verslag iets meer dan de helft der totale ontvangsten verslonden. Het geheele "entertainment" werd beschreven als een volmaakt succes, en een voorname trek er van dat zoo vele jonge menschen, die om de zending niet gaven, met belangstelling vervuld werden. "Belangstelling waarin?" vroeg Agatha zichzelve af.

Na het zingen van nog een gezang, werd de vraag besproken of het niet mogelijk was ten behoeve der zending een partijtje op te krijgen voor dat de jongelieden de stad voor den zomer verlieten. Mevr. de Korte bood het gebruik van hare gronden daartoe aan, en meende dat de jonge dames gekleed konden worden als "Nymphen des Wouds," om onder de boomen in grottos daartoe gebouwd allerlei ververschingen te verkoopen. In den avond konden de gronden door "Chineesche Lantaarns" verlicht worden en dit zou effect maken. Zij herinnerde de dames er aan dat zij eene speciale bijdrage voor de zending beloofd hadden. "Gij weet," zeide zij, "dat wij ons verbonden hebben tot eene offerande van zelfverloochening, en die zal geleverd moeten worden zoodra de zomer voorbij is."

De voorzitter vroeg nu of iemand iets over Indië te zeggen had. Zij schaamde zich dat zij er niets van wist, daar zij de laatste ZENDINGBODE verloren had. Eene dame in een hoek las nu een lang verslag uit dat blad voor, terwijl meer dan eene van het gehoor begon te dutten. Intusschen brandde Agatha inwendig van bittere verontwaardiging. Waren dezen de constituenten op welken hare ouders dikwijls hunne vermoeide zielen lieten rusten? Was deze de bende van biddende vrouwen wier gepubliceerde woorden hare moeder nooit moede werd te lezen en te herlezen, waarover zij weende en die zij verzamelde en als juweelen in haar hart droeg?

Toen men de vergadering sloot werd hare teleurstelling vervangen door ontsteltenis. Zij bevond dat zij den trein naar huis nu niet meer kon halen. Die "lieve vrouw" bij welke zij plan had zich te introduceeren en over te blijven voor de avondbijeenkomst, was niet opgedaagd, en de begeerte om bij deze vrouwen ook maar een uur langer dan noodig was te blijven was vervlogen. Wat erger was, niemand dacht aan een avondbijeenkomst. Wat zou zij doen? Zij had geen geld bij zich; althans niet genoeg om in een hotel te blijven, en zij was een volslagen vreemdeling.

(Wordt vervolgd.)

Kerk in 't Huis.

DAARNA ZAL HET EINDE ZIJN.

1 Cor. 15: 24—"Daarna zal het einde zijn, wanneer hij het koningrijk aan God en den Vader zal overgegeven hebben; wanneer hij zal te niet gedaan hebben alle heerschappij, en alle magt en kracht."

DE Apostel spreekt hier van het einde, wanneer Christus zijn werk voltooid en het koningrijk aan een verloste en gezaligde menschheid aan de voeten des Vaders zal nederleggen, opdat God in alle eeuwigheid alles zij. Dit zal na de voleinding zijn van het duizendjarig rijk, hoe lang daarna wordt niet gezegd. De gebeurtenissen welke nog plaats zullen vinden zijn dezen: Christus moet als koning alle heerschappij en alle magt

en kracht te niet doen, het koningrijk aan God en den Vader overgeven en daarna zal het einde zijn.

Wij hebben reeds er op gewezen, dat de Bijbel leert dat Christus duizend jaren lang met zijne geloovigen heerschen zal op de aarde. Gedurende dien tijd zal de Satan gebonden zijn, opdat hij de menschen niet tot opstand tegen God en zijn gezalfde verleiden zou. Hoezeer nu ook alle booze invloeden verwijderd en die ten goede vermeerderd zijn, evenwel is er nog zonde in de wereld. De mensch is nog mensch; vleesch is nog vleesch. Onder de heerschappij van Christus en zijne geloovigen onderderwerpen zij zich, doch velen doen zulks slechts geveinsdelijk. Zonde en opstand sluimeren in de harten; zij zijn niet uitgeroeid, slechts de persoon die het vuur aanblies is gebonden. Zoo kan de Zoon het koningrijk aan den Vader niet overgeven, dit zou half-werk zijn. Hij is gekomen om te *vernietigen*, niet om slechts te beteugelen of te onderdrukken.

De Satan wordt losgelaten

Na de duizend jaren van geluk en vrede. Ja hoe geheimzinnig en treurig ook, Johannes zegt (Openb. 20: 3), hij "moet" losgelaten worden; het is noodzakelijk dat dit geschiede. Van waar de noodzakelijkheid? Het kwaad dat er in de wereld nog sluimert moet te voorschijn gebragt worden om vernietigd te kunnen worden. Christus is gekomen om alle ergernissen te verwijderen. Na een duizend jaren lang onder de weldadige heerschappij van Christus gestaan te hebben worden de menschen aan een nieuwen toets onderworpen, om de diepte huns bederfs te voorschijn te brengen. De Satan gaat uit om de volken met die heerschappij ontevreden te maken en tot opstand te verleiden. Openb. 20: 8. Men zou denken dat het onmogelijk is ooit weer den Satan te volgen en tegen Christus op te staan. En toch, zijne influisteringen vinden bijval bij de onbekeerden, en het gevolg daarvan is

Een groote opstand,

tegen Christus en de zijnen. Nog eens spreken de volkeren der wereld, "laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen"; nog eens heet het, "wij willen niet dat deze over ons koning zal zijn." Nog eens zal de Satan zich meten met den Zoon van God. Zij is zijne laatste wanhopige poging. Hoe weinig het koningrijk bereid was aan den Vader overgegeven te worden blijkt nu. Een menigte als het zand der zee schaart zich onder de banier van den Satan en trekt op tegen en omsingelt de legerplaats der heiligen, van waar uit de heerschappij van Christus gevoerd werd. Vuur komt neder van God uit den hemel en verslindt hen, en de duivel die hen verleidde wordt geworpen in den poel des vuurs en sulfers, alwaar het beest en de valsche profeet zijn, en zij zullen gepijnigd worden dag en nacht in alle eenwigheid. (Openb. 20 : 9, 10.) Nu wordt de Satan geoordeeld. De drieeenheid der boosheid (duivel, beest en valsche profeet) heeft uitgewoed en bevindt zich voor eeuwig in den poel des vuurs.

De overige der dooden staan op.

Dat wij in Openb. 20 : 5 door de overige der dooden hoofdzakelijk te verstaan hebben de goddelooze dooden, kan niet met reden betwijfeld worden. Paulus zegt, "die in Christus ontslapen zijn zullen eerst opstaan," en Johannes zegt, "de overige der dooden werden niet weder levend totdat de duizend jaren geeindigd waren. Deze is de eerste opstanding." Na het duizendjarig rijk plaatst de Bijbel de algemeene opstanding en het oordeel der onregtvaardigen. De dooden groot en klein staan voor God; de zee geeft de dooden die in haar waren en de dood en de hel geven de dooden die in hen waren (Openb. 20 : 12, 13). Al dezen worden geoordeeld naar hetgeen in de boeken geschreven is, een iegelijk naar hunne werken. Al hetgeen door hen gedaan en nagelaten is en waarvoor vergiffenis werd aangeboden, met de verwerping ervan blijkens het boek des levens, wordt nu in verhoor gebragt. Nu ontvangt een ieder naar zijne daden. Die niet gevonden wordt in het boek des levens wordt geworpen in den poel des vuurs, waar reeds de duivel, de valsche profeet en het beest zijn. Hier ziet men het lang verwachte einde der zonde. Nu wordt de laatste vijand, de dood, te niete gedaan (I Cor. 15 : 26). De dood wordt geworpen in den poel des vuurs. (Openb. 20 : 14.)

Hemel en aarde vlieden weg.

De tegenwoordige staat van dingen maakt plaats voor anderen, die meer in overeenstemming zullen zijn met den aard der verheerlijkte menschheid. Alsdan zullen de hemelen met een gedruisch voorbij gaan, en de elementen zullen branden en vergaan, en de aarde en de werken, die daarin zijn, zullen verbranden . . . de hemelen door vuur ontstoken zijnde zullen vergaan, en de elementen brandende zullen versmelten. (2 Petr. 3 : 10, 12.) De komst van den mensch op aarde was voorafgegaan door verwoesting en herschepping, en alzoo zal zijn de komst van de verheerlijkte menschheid.

De Nieuwe Hemel en de Nieuwe Aarde.

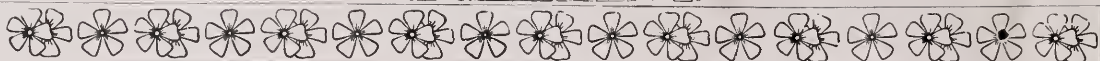
Petrus schrijft: "Wij verwachten naar zijne belofte nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde in dewelke geregtigheid woont." Die belofte heeft God eeuwen te voren door Jesaja laten verkondigen. De vervulling wordt door Johannes gezien na de algemeene opstanding en het laatste oordeel: "ik zag een nieuwen hemel en eene nieuwe aarde, want de eerste hemel en de eerste aarde was voorbij gegaan, en de zee was niet meer." (Openb. 21 : 1.) Uit die algemeene verbranding komt een nieuwe dampkring en eene nieuwe aarde te voorschijn. De zee is niet meer. De ruimte der aarde wordt vermeerderd. Nu is slechts een kwart van de aarde bewoonbaar, zijnde drievierden overdekt met water. Die aarde zonder zonde zal zijn een paradijs Gods, en het toekomstig verblijf van de verheerlijkte menschheid.

Het Nieuwe Jeruzalem

daalt van God uit den hemel. De verheerlijkte gemeente, de bruid des lams, neemt bezit van hare toekomstige woonplaats. Nu is het middelaars werk van Christus voltooid. Nu kan de Zoon het Koningrijk aan den Vader overgeven. Alle heerschappij en alle magt en kracht is te niet gedaan alle vijanden zijn onder de voeten gelegd; de zonde en alle ergernissen zijn verwijderd; de laatste vijand, de dood, is te niet gedaan. Als profeet heeft hij alle dwalingen ten onder gebragt; als priester heeft hij met de offerande van zichzelven de zonde in eeuwigheid verzoend; als koning heeft hij geheerscht tot dat alle vijanden te niet gedaan zijn. Nu wordt ook de Zoon zelf onderworpen Dien, die hem alle dingen onderworpen heeft opdat God zij alles in allen. Wij leven onder de regeering des geestes; eerlang breekt die des Zoons aan, en uiteindelijk heerscht de Vader. Dan vangt de eeuwigheid aan.

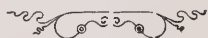

H.M. KONINGIN WILHELMINA.

DEEL VII.
No. 5.

KAAPSTAD.

SEPTEMBER,
1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

De Krooning van H. M. Wilhelmina.

Op den 31sten Augustus bereikte de jeugdige Koningin der Nederlanden haar 18de jaar en besteeg den troon van haar rijk. Die gebeurtenis werd feestelijk en met veel geestdrift gevierd niet alleen in de Nederlanden en Nederlandsche bezittingen, maar ook hier aan de Kaap, waar er vele Hollanders en nog meer afstammelingen van de oude Hollanders zijn, die door godsdienst en zeden zich altoos nog tot het Nederlandsch volk getrokken gevoelen. Onze lezers zullen zich herinneren dat er voorleden jaar een portret en eene korte levensbeschrijving van Hare Majesteit in ons blad verschenen. Thans bieden wij hun aan een van de jongste portretten der Koningin.

De feestviering in de Kaapstad begon des morgens te half elf ure met eene godsdienstoefening in de groote kerk, die voor een weekdag in de stad uitstekend bijgewoond werd door Nederlanders en afstammelingen der oude Nederlanders, sommigen waarvan zelden gezien worden binnen de wanden van de Gereformeerde Kerk. Dr. J. J. Kotze besteeg den kansel en opende de verrichtingen met gezang en gebed, nadat het orgel het Nederlandsch Volkslied gespeeld had onder opstaan van de gansche gemeente. Daarna gaf hij bij wijze van inleiding een vluchtig maar zeer welsprekend overzicht van de geschiedenis van het Huis van Oranje-Nassau, en werd na het zingen van een gezangvers gevolgd door Ds. Steytler, die een zeer belangrijke toespraak leverde, opgehelderd, en op het gehoor toegepast door voorbeelden uit het leven, de opvoeding en het karakter van de jeugdige Koningin en hare geëerde voorzaten. Van deze beide toespraken hopen wij in een volgend No. onzen lezers wat meer te kunnen mededeelen. Nu werd Psalm 134 : 3 door de gansche gemeente uit vollen borst en op aandoenlijke wijze gezongen. Nadat Ds. Muller het nagebed gedaan had, waarin de zegeningen van den getrouwen God der Vaderen afgesmeekt werden op den persoon, het huis en het volk van de jeugdige vorstin, sprak hij den zegen uit, en hadden de verrichtingen in de kerk een einde.

De Kansel was van voren versierd met de kleuren en het Wapenschild van het huis van Oranje-Nassau. De meesten der aanwezigen, mannen, vrouwen en kinderen, droegen de oranje kleur.

's Namiddags hield de Waarnemende Consul eene receptie in de Goede Hoop Zaal, die talrijk bijgewoond werd, en in den avond werd er in dezelfde zaal een drukbezocht Concert gehouden, afgewisseld door recitatiën en voorstellingen uit de vroegere geschiedenis van Holland. De feestviering eindigde met het afsteken van vuurwerk in de Goede Hoop Tuinen.

Kroniek.

Het Spoorweg ongeluk. Een schok ging door het geheele land, toen de dood werd aangekondigd van Ds. Wijnand Du Toit en echtgenoote, die met hun dochtertje omkwamen in het vreeselijk ongeluk tusschen Matjesfontein en Laingsburg. Uit Stellenbosch telegrafeerden Professoren en Studenten naar Worcester, toen het lijk van den ontslapen broeder werd ter aarde besteld :—" Diep ontroerd. Innige deelneming. In stilheid en vertrouwen zal uwe sterkte zijn, zegt onze God." Aan den Kerkeraad van Dewetsdorp werd door den Kerkeraad van Stellenbosch een brief van deelneming gezonden, op voorstel van een broeder diaken. En wat zullen wij meer zeggen? God ontneemt ons evangeliedienaar na evangeliedienaar. De jongen vallen weg : hunne plaatsen worden niet spoedig aangevuld. Bijna elk beroep, elke betrekking heeft overvloed van kandidaten. Wij hebben genoeg advokaten, rechtsgeleerden, procureurs; wij hebben geneesheeren in overvloed. Het ontbreekt ons aan arbeiders in den wijngaard des Heeren. Het ontbreekt ons aan predikanten en zendelingen. " De oogst is nog altijd groot: de arbeiders zijn nog altijd weinigen." God trooste de bedroefden : God geve ons meer arbeiders!

***

En mag ons iets hier uit de pen? Onze kerk, als presbyteriaansch, moet zich verlaten op het vrij initiatief der gemeenten. Haar keuze beslist in elk geval. En toch blijven soms predikanten, die om de eene of andere reden tijdelijk buiten betrekking zijn geraakt, lang op de markt staan. Zij wachten op beroep, omdat de kerk geen termen vinden kan in haar reeks van wetten en bepalingen om zich van hunne hulp te bedienen. Hoe dit te verhelpen weten wij niet: er over klagen past misschien niet. Middelerwijl blijven er gemeenten ongeholpen, hoewel er mannen gereed staan het werk des Heeren te ondernemen, waar er een werkkring hun kan worden aangewezen. Wij troosten ons met de gedachte, dat Zuid Afrika in dit opzicht niet alleen staat. Dr. Guthrie—later zoo beroemd—moest jaren lang zonder gemeente of beroep blijven, omdat niemand hem begeerde te hebben. Toen hij op het punt stond de evangelie-bediening vaarwel te zeggen kreeg hij uiteindelijk een beroep en werd een kracht in zijne kerk. Professor Dods, bijna even zoo beroemd, moest mede jaren wachten, totdat Glasgow hem bij de hand nam. Van toen af werd hij eene kracht in zijn omgeving. Thans staat onze kerk voor het verschijnsel, dat haar ernstige jonge leeraren zijn ontvallen, dat op 't zendingveld de offers werden geeischt. Meer arbeiders is dus nog altijd het geroep!

Kerkelijk. Het was hoog tijd, oordeelende uit het schrijven van de Commissie uit den Tulbaghschen Ring, dat een bezoek werd gebracht aan de verafgelegene streken in de parochie van Namaqualand. Het reisverhaal der Commissie geeft stof tot nadenken. Hier is een uittreksel:

'Zaterdag 22 Juli bezochten wij onze leden te Springbok en Ookiep. Het bezoek stemde ons droevig. Wat er ook over de zaak gedacht worde, dit is zeker dat Roomsche en vooral Episcopale proselieten-makerij geenszins geruststellend is. Verscheidene onzer menschen hebben zich bij de Engelsche kerk aangesloten, eenigen zijn Roomsch, en verscheidenen zijn geheel onverschillig. Ons kerkgebouw te Springbok is in eenen treurigen, bouwvalligen toestand. In de nabijheid van Springbok op de plaats Matjeskloof zijn er twee Roomsche Inrichtingen, waar eenigen onzer kinderen gratis onderwezen worden en als kostleerlingen opgenomen zijn. De inrichtingen zijn slechts een tak van de werkzaamheden te *Pella,* en als het te Springbok en O'okiep zoo gesteld is, dan moet het nog treuriger toegaan te *Pella* met onze menschen. Te *Springbok* en *O'okiep* moet er dadelijk en krachtig gewerkt worden en daar Br. Rorich alleen het niet doen kan met eenige mogelijkheid, moet hij hulp krijgen, of moet de gemeente Namaqualand verdeeld worden." Dit reeds is erg genoeg. Wij hopen echter, dat de tijd van *schrijven* en *reizen* voorbij is, en dat die van *daden* aangebroken is. Wij wisten het al jaren geleden, hoe het stond in het Noorden. De Ring van Tulbagh heeft nu de gelegenheid aan den toestand een einde te maken. Wij zullen zien, wat de Ringsvergadering van October over deze zaak gaat besluiten.

***

Er komt nog meer. " Het is gebleken, dat Episcopalen en Roomschen gratis onderwijs geven, doopen, enz.; dat de Roomschen ook onze menschen opzoeken, nadat zij op Roomsche gronden geweest zijn en reeds vertrokken waren, dat zij met mondbehoeften geholpen worden, dat zij in de woningen, meestal matjeshuizen, bezocht worden, dat zij door Roomsche zusters verpleegd worden gedurende eene krankheid, en dat zij op andere wijzen ook overreed worden om hunne kerk te verlaten. Verschillende armen werken in de kopermijnen, wonen tusschen de kleurlingen in, leven ongehuwd met elkaar en schijnen alzoo dieper en dieper te zinken." Het tafereel hier opgehangen is treurig genoeg. Maar wat kan men verwachten van eene gemeente zoo uitgestrekt als Namaqualand en slechts door één evengeliedienaar bearbeid. Indien men niet dadelijk overgaat tot de verdeeling der gemeente en de aanstelling van een leeraar zal het er zeker niet beter op worden. Wij hebben zaken te lang hunnen eigen loop laten nemen.

Opvoeding in de Transvaal In de "Vereeniging" verschijnt er eene reeks brieven van den heer Geo. Hofmeyr die door velen dienen te worden gelezen. De heer Hofmeyr, zelf vroeger onderwijzer, behandelt de onderwijs-kwestie in de Transvaal. Men leze en herleze wat hij schrijft :—

In 1893 vond eene onderwijzersconferentie te Pretoria plaats ingevolge eene oproeping van zes onderwijzers, twee van Pretoria, twee van Johannesburg en twee van Potchefstroom, door welk zestal een program was vastgesteld.

Er waren ongeveer 100 onderwijzers en onderwijzeressen tegenwoordig, de grootste opkomst ter eenige vergadering van dien aard in dit land. De beste verwachtingen van de beleggers der conferentie waren overtroffen.

Na een voortreffelijke openingsrede door den bejaarden en waardigen heer R. D. Collins, ging men over tot

de bespreking van "De Taalkwestie," waarover ik de eer had een referaat voor te dragen.

In dit referaat werd o.a. de vraag gesteld: "Is Engelsch noodig voor onze kinderen?" en bevestigend beantwoord: "De handel is in de handen van Engelschsprekenden, zoo ook de mijnindustrie. De handelstaal op onze voornaamste dorpen is Engelsch. Tot bewijs hiervan diene dat zelfs "De Nationale Bank" verplicht is zich in de regeling harer zaken van de Engelsche taal te bedienen. Hoevelen hebben in de laatste jaren op onze voornaamste markten door bittere ondervinding geleerd welke behoefte zij hadden aan eene kennis van de Engelsche taal! Wij zien duidelijk den tijd tegemoet, wanneer de verst afgelegene distrikten van dit land door eene gemengde bevolking van Hollandsch- en Engelschsprekenden zullen worden bewoond.

"De ambtenaren zullen uit den aard der zaak beide talen machtig moeten zijn. Indien wij gaarne die betrekkingen door de zonen des lands willen bekleed zien, laat ons dit dan niet uit het oog verliezen. Niemand zal het betwisten, dat nu reeds in de meeste betrekkingen de kennis van de Engelsche taal eene aanbeveling is. Dit zijn de toestanden van ons land. Wij kunnen die met een machtwoord van "rechtsommekeer!" niet veranderen. Die toestanden eischen onze ernstige aandacht.

"Onze kinderen hebben 't Engelsch nu noodig en zullen dit nog meer noodig hebben in de toekemst, *al* is die taal "de taal van de vijanden van hun land en nationaliteit" (volgens een uwer correspondenten)—of beter gezegd, *omdat* het de taal is van hun vijanden. Onze kinderen moeten van een twee-snijdend zwaard (de Hollandsche en de Engelsche taal) worden voorzien, om het tegen den vreemdeling te kunnen volhouden, opdat, in de woorden van den Superintendent, "den kinderen van een volk als het onze de middelen niet onthouden worden om op maatschappelijk gebied aan de steeds in grooter getalen toestroomende vreemdelingen het hoofd te kunnen bieden en dus het eerstgeboorterecht te kunnen handhaven, waarvoor hunne vaderen steeds goed en bloed hebben veil gehad en opgeofferd."

Ik beweerde toen: "Het nationaliteitsgevoel van ons volk zal hierdoor niet benadeeld worden, maar wel versterkt. Het nationaliteitsgevoel van een volk is niet in machtspreuken, ook niet hoofdzakelijk in de taal, maar in inwendige kracht gelegen. Deze inwendige kracht wordt geboren uit het bewustzijn, dat men tot den strijd gewapend is." Met het oog op den kritieken tijd, waarin ons volk verkeert, werd de vraag gedaan: "Zullen wij onzen kostbaren tijd aan gevaarlijke proefnemingen besteden?" Ook werd aangehaald: Art. 104 van de Vrijstaatsche Schoolwet, dat luidt als volgt: "Het onderwijs op dorpen zal gegeven worden door middel van ééne taal, Hollandsch of Engelsch, naar verkiezing der ouders, tot en met Standaard II, en daarna zullen beide talen kunnen gebezigd worden, met dien verstande, dat minstens de helft der vakken door middel van de Hollandsche taal worde geleerd."

"Wat ons hier treft en aangenaam aandoet is de verdraagzame en ruimhartige geest van het artikel. Alle partijen worden tevreden gesteld; de twistappel is verdwenen. Hier ligt onzes inziens, grootendeels het geheim van den vooruitgang der opvoeding in den Vrijstaat, zoowel als van de eensgezindheid van 't volk. Wij wagen het te zeggen dat de Vrijstaat niets van het nationaliteitsgevoel harer burgers hierdoor heeft prijs gegeven, maar ongetwijfeld dat gevoel heeft versterkt."

Het referaat sluit als volgt: "Ten opzichte van de veranderde en steeds veranderende toestanden van ons land is het heden de vraag: 'Wat is in verband met de taalkwestie voor ons land wenschelijk en noodig?' En daarop hebben wij geantwoord:

1. Dat in de opvoeding van onze kinderen 't Hollandsch op den voorgrond worde gehouden.

2. Dat de nieuwe inkomelingen in het land op aannemelijke wijze worden aangemoedigd de landstaal aan te leeren.

3. Dat 't Engelsch in ons eigen belang niet mag verwaarloosd worden.

4. Dat er in de laagste Standaarden, wat betreft het medium van onderwijs, grootere vrijheid aan schoolcommissies worde gegeven om naar gelang van omstandigheden te handelen.

5. Dat men zich op het gebied van de opvoeding en het onderwijs door middel van het onderricht in beide talen van de schoone gelegenheid bediene om uit de verschillende elementen in dit land één volk te vormen, bij hetwelk onze leuze 'Eendracht maakt macht' geen ijdele klank zal zijn."

De Heer Hofmeyr toont verder aan, dat al de Afrikaansche onderwijzers buiten een aan zijn zijde stonden, dat al de Hollanders het tegenovergesteld standpunt innamen. En wat was het gevolg? Elk dezer Hollanders, voorstanders van de Mansvelt- wet, kreeg een betere standplaats of betrekking. "De eene Afrikaner, die de wet onder zijn bescherming had genomen, was destijds onderwijzer te Heidelberg. . . . . . Thans is hij onderwijzer aan de Modelschool te Pretoria en huisvader van een der Staats Te Huizen. . . . . Wat vindt men aan den anderen kant? De Afrikaners . . . . schroomden niet in de tegenwoordigheid en onder het gefrons van den Superintendent hun meening en hun op de ondervinding gegrond oordeel over de strekking van de wet uittespreken. Het was duidelijk dat men door zijne meening uit te spreken de gunst van den Superintendent, mogelijk zelfs van den wetgever, niet zou verwerven. Men gevoelde dat de opvoeding eene levenskwestie is, en dat op gevaar zelfs van misverstand, ongunst en verdachtmakerij, men openhartig moest strijden voor zijne overtuiging. . . . . . Uit die Afrikanerpartij is één onderwijzer gepromoveerd tot inspecteur. Ik weet van geen ander die van departements wege promotie gehad heeft.

Het allereerste en allerbelangrijkste.

De *Church Missionary Society Gleaner* heeft het volgende:—

De *eerste* boodschap bij de geboorte van Christus was een *Zending-boodschap* (Lukas 2: 10).

Het *eerste* gebed door Christus den menschen geleerd was een *Zending* gebed (Matth vi: 10).

De *eerste* discipel Andreas, was de *eerste zendeling* (Joh. 1: 41).

De *eerste* boodschap van den verrezen Heiland was een *zending*-boodschap (Joh. 20: 17).

Het *eerste* bevel van den verrezen Heiland was een *zending* bevel (Joh. 20: 21).

De *eerste* apostolische preek was een *zendingpreek* (Hand. 2: 17—39).

Christus groote reden voor de openbaring van Christen-liefde was een *zending-reden* (Joh. 13: 35).

Christus groote reden voor eenheid was een *zending*-reden (Joh. 17: 21).

De *eerste* komst van Christus was een *zending* werk (Lukas 14: 18—21).

De *tweede* komst van Christus zal verhaast worden door *zending* werk (Mat. 24: 14).

De *laatste* wensch van Christus op aarde was een *zending*-wensch (Mat. 28: 19).

De *laatste* wensch van den heengaanden Heiland moest de *eerste* wensch zijn van Zijne kinderen.

Put it first—'Twill draw us closer.
Put it first—'Twill banish strife.
Put it first—The rest will follow.
Put it first—'Twill bless our life.
Put it first—where Jesus put it.
Put it first—'tis God's own plan.
Put it first—and 'no surrender.'
Put Christ's missions in the van.

IS DE ROOMSCHE KERK VERBETERD SEDERT DE KERKHERVORMING?

In de *Christian Endeavour World* deelt de zendeling Francis S. Borton te Publeo in Mexico mede, dat in zijn omgeving een *zielenloterij* bestaat. Hij geeft in genoemd blad het afschrift van het bericht over zulk een gehouden loterij, waarin o.a. het volgende voorkomt:

"Bij de laatste trekking zijn de volgende nummers uitgetrokken en de bezitters dier nummers kunnen verzekerd zijn, dat hunne geliefden nu van de pijnen in het vagevuur zijn bevrijd.

No. 841. De ziel van den advokaat James Vasquey is uit het vagevuur overgegaan tot de hemelsche vreugde.

No. 41. De ziel van Mevrouw Calderon is nu voor eeuwig gelukkig.

No. 762. De ziel van de oude mevrouw de weduwe Francisca de Parras is uit het vagevuur verlost.

Eene nieuwe uitloting zal den 1sten Januari in de Kerk van den Heiligen Verlosser worden gehouden, wanneer weder 4 gepijnigde en bloedende zielen uit het vagevuur tot de eeuwige heerlijkheid zullen overgaan.

Er zijn nog, voor één dollar per nommer, loten bij den priester dier kerk te bekomen."

Het bericht eindigt met den oproep: zoudt gij terwille van één dollar de ziel van uwe geliefde eeuwig in het vagevuur willen laten lijden?"

Kan het wel erger? Is het dan wonder, dat men in Engeland zoo begaan is over de toenemende liefde voor Roomsche praktijken, ceremonien, leerstellingen, binnen de Protestantsche Kerk van Engeland? Rome is niet veranderd; en die Rome volgt breekt met Bijbel en Evangelie.

***

Kardinaal Vaughan verklaarde onlangs dat er maandelijks in Engeland tot de R. Kerk overkomen 600 of 700 leden. Hoe die stroom gevoed wordt kan men opmaken uit het feit dat in het bisdom van Londen alleen 39 Episcopale Kerken wierook gebruiken, in 95 zijn predikanten getooid in Roomsche kleedij, in 209 worden kaarsen aangestoken en brandende op het altaar gehouden. Het is dus niet te verwonderen dat velen niet blijven in het halfweghuis maar doorgaan tot het einde en in Rome aanlanden.

Blikken in den Bijbel.

HET KONINGSCHAP.

Zach. 9: 9. *Verheug u zeer gij dochter Zions*, enz.

De leering der Heilige Schrift aangaande het Koningschap verheft haar oneindig boven alle andere zoogenaamde heilige boeken, en openbaart terstond haren goddelijken oorsprong.

Waarom verklaarde God door Zijn profeet Samuel aan Israël, dat Hij er over vertoornd was dat zij een koning begeerden? Omdat het volk die begeerte uitsprak gedreven door den heidenschen geest die al sterker onder hen aan het werken ging. De heidensche koning is de loochening van den goddelijken Koning. Het heidensche begrip van koning is in lijnrechten strijd met het goddelijke begrip ervan. Ook hier is de menschelijke gedachte de vernietiging van de goddelijke. Deze waarheid werd door Samuel zeer duidelijk aan het volk verkondigd.

Hij deed hun verstaan dat zij, door een koning te begeeren, God als hun koning verwierpen. De heidenen kenden God niet. De waarheid dat God de Koning der volkeren is was voor hen verloren gaan. Hun koning was voor hen de zichtbare God, die de plaats van den onzichtbaren God had ingenomen. Zij vergoodden hunne koningen. Zij bogen zich, in hunne eerbewijzingen, zoo diep voor hunne koningen neer, als Israël zich voor zijn God nederboog. Het was alleen onder een Heidensch volk mogelijk, dat een koning, zooals Darius, zijn volk gebood een tijd lang aan niemand der goden, maar alleen aan hem, eenig verzoek te doen. De vorsten die de allerkrachtigste belichaamingen van het heidensche koningsbegrip waren, gedroegen zich het meest als menschen die geene andere heerschappij dan hunne eigene kenden; denk aan Nebucadnezar, aan Alexander, aan Cæsar, aan Napoleon. De Romeinsche keizers werden niet alleen na hun dood, maar ook in hun leven vergood: men moest aan hunne standbeelden wierook offeren zooals men het aan de standbeelden der goden deed. God gaf aan Israel geen koning om het te gemakkelijker te laten verstaan dat Hij Zelf hun Koning was; en wel dat hij hun Koning geworden was door en sedert hun verlossing door Hem uit Egypte. Zijn openbaring aan hen op Sinaï was Zijn installatie als hun Koning. Met die installatie begon Zijne koninklijke wetgeving door Mozes. Het was een ontkenning van dit hun verleden; het was in beginsel een afval van dezen hunnen Koning, toen zij begeerden op de wijze hunner heidensche naburen door een koning, uit de menschen genomen, te worden geregeerd.

Niet alleen was het heidensche de ontkenning van het goddelijke koningschap; het was ook onmogelijk onder een vrij volk. De heidensche koningen hadden in de verste verte geen begrip van de rechten des volks. Zij kenden geen rechten van standen, huisgezinnen, individuën, die zij verplicht waren te eerbiedigen. Zij alleen waren vrij, alle anderen waren verplicht hen slaafs te gehoorzamen. Zij alleen hadden rechten die allen onbeperkt moesten eerbiedigen. De betrekkelijk vrije Grieksche en Romeinsche

republieken konden den koninklijken regeringsvorm niet aannemen, zonder hare aloude rechten en vrijheden daaraan ten offer te brengen. Het heidensche koningschap verheft alleen den koning, en nivelleert alles wat beneden hem is. De Nebukadnezars en Alexanders, de Ceasars en Napoleons hebben geen eerbied gekend voor overgeleverde en bestaande rechten en vrijheden. Niets was in hun oog onaantastbaar, dan hun eigen heerlijkheid. Hoe gansch anders heerschte God over Israël. De wetten die Hij hun gaf bedoelden, onder anderen, de handhaving van bestaande rechten en vrijheden, bij name het recht der verschillende familiën op het vaderlijke erfgoed. Hij regeerde het volk door het volk, bij name door de oudsten, dat is, door hen die door hun positie en ervaring tot de achtbaarsten des volks behoorden. Het recht tot de priesterlijke bediening was onschendbaar: geen vorst durfde het aan zijn willekeur onderwerpen. De profeet durfde in Gods naam den vorst bestraffen. En de vromen onder het volk, die een oog hadden voor de tegenstelling tusschen het goddelijke en het menschlijke, zagen duidelijk in, hoe de van God ontvangen wetten en instellingen bij uitstek berekend waren om Israël zoo gelukkig te doen worden, als geen heidensch volk het worden kon. Het was daarom allertreurigst toen het bleek dat Israël onvatbaar was om zijne voorrechten te verstaan, en meende dat een aardsche en zichtbare koning ze beter zou kunnen regeeren dan de Hemelsche en Onzichtbare; en dat zij in deze meening bleven volharden, ook toen Samuel hun nadrukkelijk voorspelde, dat de toekomstige koningen, op de wijze der heidensche koningen, hen verachten, onderdrukken, en uitmergelen zouden. De geschiedenis der koningen in Juda en Israël laat ons de vervulling dezer donkere voorspelling aanschouwen.

Gelijk wij in Saul den koning der menschelijke keuze zien, zoo zien wij in David den koning der goddelijke keuze. Hij is de koning naar Gods hart. Een der trekken die hem van Saul onderscheidde, is zijn gehoorzaamheid aan God. Wij zagen dat de heidensche koning, omdat hij niets weet van het goddelijke koningschap, geen gehoorzaamheid aan God kent. Hij is zijn eigen heer. Zijn willekeur is wet. Zoo handelde Saul toen hij een zeer uitdrukkelijk bevel van God ongehoorzaam was. Dit was in hem de openbaring van den heidenschen geest, die het volk had gedreven om hem tot koning te kiezen. God had dit toegelaten; Hij had beschikt dat het lot op Saul viel, opdat het volk en alle nageslachten zouden verstaan wat het kenmerk is van elken koning, die niet een koning naar Gods hart is. Gelijk nu God door Samuel Saul van wege zijn ongehoorzaamheid afzette; zoo stelde Hij David tot koning aan om, onder anderen, door Davids gehoorzaamheid aan God, aan Israël en aan alle andere volkeren te toonen wat het karakter is van een koning die naar Gods wil regeert. Dat woord in Psalm 40 vers 9: "Ik heb lust, O mijn God! om uw welbehagen te doen; en uwe wet is in het midden mijns ingewands," is in den geest van David, zoo niet door hem zelven geuit. Hij verstond het, dat hij wel tegenover het volk koning; maar tegenover God onderdaan was. Niet *hij* regeerde maar *God* door hem. En dit kon God niet doen, tenzij hij aan God onbeperkt gehoorzaam was. Hij wist dat hij geroepen was, juist omdat hij koning was, boven zijn volk in gehoorzaamheid aan God uit te munten.

Hij moest Gods gehoorzaamste onderdaan zijn. Hij was voor elke koninklijke daad aan zijn God verantwoording schuldig. Zijn God zou hem oordeelen, naar dat hij al dan niet aan zijn God gehoorzaam was geweest. Een koning die in dezen geest regeert kan nooit de tiran van zijn volk worden. Dit is David dan ook, in den regel, niet geweest.

Dit brengt ons tot een ander trek in zijn koninklijken karakter, namelijk, zijn toegewijdheid aan zijn volk. Hij kende de rechten zijns volks, zooals zij die aan God te danken hadden, dat is, zooals die op de goddelijke instellingen, door Mozes ingevoerd, rustten. Hij wist dat het aantasten van de rechten des volks, in beginsel, niets minder was dan rebellie tegen God, waarop, van rechtswege, zijn afzetting, zooals die van Saul, volgen moest. Maar, let op, David was niet aan zijn volk gewijd, omdat Gods wet hem dit gebood, en hij Gods straffen vreesde. Niemand kan zich aan een ander wijden, omdat een uiterlijke wet hem dit gebiedt. Die dit doet, doet dit uit innerlijken drang, uit gevoel van eenheid met den persoon aan wien hij zich wijdt. Het is de vrije toewijding der vrije, ongedwongene liefde. David was bij uitnemendheid een koning die zich één gevoelde met zijn volk. Het was vooral in de school des lijdens, dat hij alzoo was gevormd. Hij leefde, leed, en streed enkel voor zijn volk. Hij had zijn leven voor hen veil. Liefde wekt liefde. Toewijding wekt toewijding. Gelijk hij zijn onderdanen als zijn broeders lief had, zoo hadden ook zij hem lief als een broeder; en eerbiedigden zij hem, en gehoorzaamden zij hem vrijwillig, als den eerste onder de broeders. Wij kunnen ons geen grootere tegenstelling denken tusschen David als den door God geworden koning, en den door den Heidenschen geest gevormden koning als dit ootmoedig en liefdevol besef zijner eenheid met zijn volk, zooals het vooral in meer dan een psalm, die uit zijne pen is gevloeid doorstraalt. Terwijl de oostersche vorst zich van zijn volk afsloot, en voor ze ontoegankelijk was; bewoog zich David in hun midden, en maakte hij hen, door Psalmen die hij in het openbaar liet zingen, de deelgenoten van de innigste en heiligste ervaringen zijns harten. Denk onder anderen aan deze merkwaardige woorden in Psalm 22: 22, 23. "Verlos mij uit des leeuwen muil; en verhoor mij van de hoornen der eenhoornen; zoo zal ik uwen naam mijnen broeders vertellen; in het midden der gemeente zal ik u prijzen." Geen oostersche vorst zou zijn onderdanen zijn broeders hebben genoemd.

God was ontevreden dat Israël wilde, dat een uit hun midden tot koning zou worden verheven; niet omdat Hij hun geen koning gunde die uit het volk is voortgekomen, maar omdat hunne begeerte uit eenen heidenschen zin was geboren. God Zelf heeft in den mensch de begeerte gelegd, om door een mensch te worden geregeerd, die, "terwijl hij boven allen uitsteekt, zich te gelijker tijd met allen één gevoelt. David was door God bestemd de type, de profetie te zijn van Hem, die eenmaal, als Koning der Koningen, zal optreden, niet alleen aan het hoofd van Israël, maar ook aan het hoofd der gansche menschheid. Deze Koning was het heerlijkste voorwerp dat de Israëlietische profeten in de toekomst hebben aanschouwd. Die aanschouwing is het merkwaardigste kenmerk hunner geschriften. Zij is het zegel van hun goddelijken oorsprong. Die Koning is de Christus, die in Zijn gehoorzaamheid aan God en in Zijn toewijding aan den mensch oneindig uitstak boven de beste Zijner voorloopers. Israël en de volkeren wachten bewust of onbewust op Hem. Zij zullen niet tot rust komen, totdat Hij verschijnt om de koninklijke heerschappij over hen te aanvaarden, en alzoo de menschheid tot hare bestemming te voeren.

Onder Fransche Protestanten.

NIET lang geleden bepaalden wij de aandacht onzer lezers bij de 'Herdenking van het Edict van Nantes'—een gebeurtenis, waarbij Zuid Afrika groot belang heeft. De zaak werd ook in buitenlandsche bladen en tijdschriften besproken. Het hier volgend artikel aan een buitenlandsch blad ontleend toont ons de moeielijkheden, waaronder de Protestanten in Frankrijk gebukt gaan. Treurig voorwaar is die toestand :—

De Protestanten in Frankrijk hebben het in deze dagen hard te verantwoorden. Het is bekend hoe in de zaak van Dreyfus-Zola de Protestanten over één kam geschoren zijn met de Joden, omdat Dreyfus een Jood en Scheurer Kestner een Protestant is. De Brunetière, een man die een paar jaar geleden zijn bekend artikel schreef over het bankroet der wetenschap, om aan te toonen dat de wetenschap der negentiende ceuw niet in staat is een bevredigend antwoord te geven op de staatkundige, sociale en zedelijke vraagstukken die aan de orde zijn, riep onlangs uit : Overal waar ik geweest ben, heb ik kunnen zien dat het Katholicisme hetzelfde beteekent als Frankrijk, en Frankrijk hetzelfde als het Katholicisme.

Toen de minister Hanotaux in de Fransche academie werd opgenomen, heeft een letterkundige, die tot hiertoe voor gematigd Roomsch doorging, hem verwelkomd en daarbij de Protestanten voorgesteld als vreemdelingen in Frankrijk en zich niet ontzien den minister het voorbeeld van den kardinaal de Richelieu, minister van Lodewijk XIV, voor te houden, om dat vreemde element onschadelijk te maken.

In een groot Parijsch blad *le Soleil,* dat het lid der Fransche academie Hervé tot hoofdredacteur heeft, werd de op handen zijnde feestelijke herdenking van de herroeping van het edict van Nantes besproken, waarbij de hatelijkste beschuldigingen tegen de Protestanten in Frankrijk worden uitgesproken. Het heet daarin, dat hetzij zij industrieelen of ambtsdragers zijn, zij steeds een eigen kring vormen ; in dezen kring geeft, of helpt of ondersteunt men alleen geloofsgenooten. Zij vormen een staat in den staat, en deze staat moet noodwendig den Franschen staat verraden. Zijne leden beoogen niet ieder voor zich, maar als massa anti-Fransche doeleinden. In de politiek, in de wijsbegeerte, in de letterkunde, in de kunst zijn zij voor alles anti-Latijnsch. Daarbij zijn zij zeer fanatiek.

Dit alles in aanmerking nemende, kan het geen verwondering wekken, dat de directie van de spoorweglijn van Parijs naar Lyon en de Middellandsche Zee geweigerd heeft, om voor verminderden prijs hen te vervoeren, die de festiviteiten van de herdenking van het edict van Nantes wilden bijwonen.

De haat tegen de Protestanten, reeds een paar jaren lang aangeblazen, openbaarde zich dezer dagen ook tegen een evangelist, met name Debu, die omringd werd door een schare van personen, welke schreeuwde : "De Protestant moet te water." Alleen door het heldhaftig optreden van een jongen boer, werd deze toeleg verijdeld.

Dit is nu het loon dat de Fransche Protestanten trekken van hun steunen van de anti-clericale politiek der Fransche staatslieden ! Hoezeer hebben zij een man als Gambetta gevierd ! Hoe hebben zij de wet op het "leekenonderwijs" toegejuicht ! Uit vaderlandsliefde moest men zijn eigen scholen prijs geven, om te maken, dat overal de Roomsche broeders en zusters uit de scholen werden geweerd, opdat neutraal onderwijs zou zegevieren. Men zou de Protestantsche kinderen toch nog het noodige godsdienstonderwijs kunnen geven op de z.g. "Woensdagscholen." Het resultaat is geweest, dat de scholen, die door Roomsche broeder- of zusterschappen geleid werden, op onbekende wijze zijn gaan bloeien, terwijl de meeste Protestantsche scholen verdwenen !

Den 30sten Mei zullen de Protestanten het edict van Nantes herdenken, waardoor de Gereformeerden eenige vrijheid van uitoefening hunner religie werd geschonken. De omstandigheden waaronder deze herdenking van een edict plaats heeft dat drie eeuwen geleden werd afgekondigd, zijn voor de Fransche Gereformeerden niet bemoedigend. Dit verhindert niet dat zij zich tot het feest opmaken en in herinnering brengen datgene wat bij het edict aan hunne vaderen werd geschonken.

Zij die meenen dat toen aan de Hugenoten volledige godsdienstvrijheid geschonken werd, vergissen zich zeer. Maar Hendrik IV gaf toch het edict om een einde te maken aan den verwoeden strijd, die in Frankrijk tusschen Gereformeerden en Roomschen gestreden werd.

Door dit edict werd de Roomsche eeredienst overal hersteld waar zij was opgeheven, terwijl de goederen en rechten, die de Roomsche geestelijkheid te voren bezeten had, haar werden teruggegeven. De Gereformeerden ontvingen het recht om overal in Frankrijk ongestoord te wonen, om hun eeredienst uit te oefenen waar dit geschiedde in 1596 en 1597, benevens in die plaatsen waarin zij toegelaten werd door het edict van 1577 en bovendien in een stad of in een burcht van een groep dorpen. De Gereformeerden zouden worden toegelaten in de scholen en instellingen van liefdadigheid, terwijl zij ook tot het uitoefenen van openbare ambten zouden gerechtigd zijn zonder daarbij gebonden te zijn tot het deelnemen aan godsdienstige handelingen, die niet in overeenstemming waren met hunne conscientie.

De provinciale en algemeene synoden werden gehandhaafd onder voorbehoud van de autorisatie des Konings.

Daarentegen waren de Gereformeerden gehouden om geen arbeid te verrichten op Roomsche feestdagen, de tienden te betalen aan de Roomsche geestelijkheid, en in zake het huwelijk zich te houden aan het verbod der Roomsche kerk om in zekere graden van bloedverwantschap een huwelijk te sluiten. Als waarborg voor de uitvoering van het edict liet men aan de Hugenoten alle steden en versterkte plaatsen, welke zij in 1597 bezet hielden.

Door dit edict werd vrijheid van conscientie geproclameerd. Maar de koning trad toch openlijk op voor de Roomsche kerk, door den Gereformeerden godsdienst te noemen : "den godsdienst die beweert Gereformeerd te zijn ?" (la religion prétendue réformée).

De uitoefening der Gereformeerde religie was in Parijs verboden, en in vijf mijlen rondom die stad. Maar de bepaling werd gemaakt, dat de hertogen, de pairs van Frankrijk, de officiers van de kroon, de maarschalken en hoofdlieden van de lijfwacht des konings, enz., wanneer zij zich in het gevolg van zijne Majesteit bevonden, met gesloten deuren in hunne huizen gebeden zouden mogen laten lezen voor hen en voor hunne gezinnen. Een plaats voor volle godsdienstoefeningen, die van Parijs ten hoogste vijf mijlen verwijderd is, zal den Gereformeerden worden gegeven.

Dit edict werd nooit geheel ten uitvoer gelegd. Nu eens zagen de Gereformeerden zich uitgesloten uit de kringen van wetenschap en van kunst ; dan weder werd de uitoefening van den eeredienst opgeschort in een plaats waar de overheid veranderde ; nu eens werd het stichten van nieuwe Protestantsche scholen belet, of men beperkte het aantal hunner leerlingen ; dan weder werden de hospitalen voor hen gesloten, of belette men den Gereformeerden predikanten hunne gemeenteleden aldaar te bezoeken. Ook gebeurde het, wanneer een Roomsch geestelijke den Room-

schen godsdienst afzwoer om Gereformeerd te worden, hij aanstonds werd vervolgd, onder voorgeven, dat alleen een schuldig priester van godsdienst kon veranderen. De nationale Synode van 1631 te Charenton gehouden, kon constateeren, dat in 92 plaatsen in de Cevennen, Vivarais en Languedoc, den Gereformeerden eeredienst verboden was. Onder de regeering van Lodewijk XIV werden de vrijheden der Gereformeerden steeds meer ingekort, totdat die despoot in 1685 de schaduw van eene wet introk, die feitelijk reeds lang was opgeheven.

De *Eglise Libre* wijst er op, dat niet sceptici als Bogle en vrijdenkers als Voltaire, maar een man als Roger Williams, de vrijheid van godsdienst hebben bepleit. Deze Engelschman heeft in 1635 in Amerika de staat de Rhode-Island op dit fundament gebouwd. Voor vrijheid van conscientie hebben echter te voren onze vaderen gepleit, toen zij door de Remonstrantsche regenten werden vervolgd, ofschoon het moet worden toegestemd, dat velen het beginsel, dat zij in de verdrukking voorstonden, later, toen de Gereformeerde kerk over de Remonstranten triumfeerde, weder hebben losgelaten.

Het is in de practijk gebleken, dat onderscheidene gewezen Roomsche priesters, in den laatsten tijd, die tot het Protestantisme overgingen, groot gevaar loopen om tot scepticisme of ongeloof te vervallen. Dit is wel te verklaren. Er zijn Roomsche priesters, die alleen de kerk verlaten, omdat in hen twijfel oprees aan de waarheid van de Roomsche leerstukken en die daarom niet meer kunnen loopen in het gareel der Roomsche dogmatiek. De heer Ch. Luigi, een bekend Protestantsch publicist, betoogde onlangs, dat het niet te verwonderen is, wanneer de gewezen Roomsche priesters tot ongeloof vervallen. Immers zij stonden eerst onder absoluut gezag van de kerk en kunnen daarna de vrijheid minder verdragen.

Is er dan geen gezag in het Protestantisme, vraagt de heer Luigi? In plaats van de autoriteit die dwingt is er eene autoriteit die overtuigt. De godsdienstige autoriteit is zuiver geestelijk, is boven ons en heeft bondgenooten in onze ziel.

Waar is die autoriteit? In de Heilige Schrift.

Maar de quaestie van hare uitlegging? Wij hebben geen gezworen uitleggers. En al zijn er na Gods Woord onderscheidene autoriteiten in betrekkelijken en ondergeschikten zin, wij gebruiken het wordt autoriteit weinig. Een Roomsche sprak eens tot den heer Luigi: "Uwe synoden hebben toch wel hunne autoriteit?" De heer Luigi kon niet *neen* zeggen; maar hij bekent ook dat hij daarover nog nooit had nagedacht.

Deze bekentenis van een man die als predikant der Gereformeerde kerk in Frankrijk dient, is merkwaardig. Nog nooit heeft hij nagedacht welk gezag de kerkelijke vergaderingen hebben.

Ten slotte raadt hij den gewezen priesters aan om de belijdenissen der verschillende kerken te bestudeeren. Ook beveelt hij aan Bunjan's Christenreize te lezen, benevens de preeken van Spurgeon, de Adieux van Adolphe Monod, de preeken van Bersier.

Boven *de kerken* kennen de Protestanten *de kerk*, een soort van eenheid. En wanneer zij belijden: "Ik geloof eene heilige algemeene Christelijke kerk," is dit geen ijdel woord. Dit is iets, dat niet op den paus gelijkt, maar het is een broederlijk geleider, een ster voor den pelgrim.

Het is te betreuren dat de heer Luigi toont niet te weten wat eigenlijk de belijdenis van de Heilige Algemeene Christelijke kerk beteekent. Het is niet minder jammer dat hij de gewezen Roomsche priesters, die Rome verlieten, niet gewezen heeft op de confessie van La Rochelle, die toch het symbool der Gereformeerde kerken is.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

Naar den Vrijstaat.

IN 1868 verkreeg de heer Kretzen verlof om voor 6 maanden naar den Vrijstaat te gaan, ten einde de familiebetrekkingen zijner echtgenoote een bezoek te brengen. Hij verliet George den 19den Maart. Een lid zijner gemeente bragt met eigene ossen den wagen over den berg, en de schoolmeester met de grootste scholieren en eenige gemeenteleden vergezelden den wagen. Bij het afscheid zongen zij eenige gepaste liederen en keerden met betraande oogen huiswaarts.

Na een bezoek bij den Eerw. Prietsch in de Lange Kloof kwam hij te *Rietvallei* (nu Uniondale), alwaar een zoon van zijn zwager uit den Vrijstaat de ezels gelaten had, waarmede de reis van daar gedaan moest worden. De jongeling moest £4 11s. voor huur van paarden en het oppassen van de ezels betalen en had die niet. De heer Kretzen bood aan om het bedrag hij zijne terugkomst te betalen, doch de man die geen goed karakter bezat, verklaarde dat hij de ezels in pand zou houden. "Door deze handelwijze," schrijft de heer Kretzen in zijn journaal, "vloog mij onbedacht uit den mond: 'Van een handiet heeft men niets anders te wachten.' Daar begon de mensch mij te vervloeken, greep mij bij de horst en zou mij geslagen hebben, ware het niet dat een ander man hem weggerukt had. Om alle onaangenaamheid te vermijden heb ik de £4 11s. betaald."

De reis ging over Aberdeen naar Graaff-Reinet van waar Ds. C. Murray hem met zijne paarden tot "op de derde hoogte van Graaff-Reinet naar Middelburg bragt." Op laatstgenoemd dorp ontmoette hij den neef zijner vrouw, den heer J. G. Siebert, Landdrost te Fauresmith, die hem met 4 versche paarden te gemoet gekomen was. Overal werd hij vriendelijk ontvangen. Van zijne ontvangst aan de pastorie te Colesberg teekent hij aan, "vriendelijk ontvangen ofschoon wij zeer ongelegen kwamen, terwijl reeds voor ons gasten gekomen waren, en de huismoeder krank was." Hij was aanmerkelijk teleurgesteld in zijne verwachting van de Oranje Rivier; de dorre, kale oevers staken te zeer af bij de hoomrijke gewesten van waar hij kwam. Zijne beschrijving van Philippolis is: "Klein derpje; eenige nette huizen; verder alles kaal; weinige boomen." Te middernacht kwamen zij te Fauresmith aan. Laat ons zijne beschrijving van het derp, 30 jaren geleden opgeteekend, hooren: "Het derp heeft vele aanzienlijke gebouwen, waaronder ik zes groote koopmanswinkels telde. Het Landrost Kantoor en Gevangenhuis maken op een vreemdeling een euvelen indruk. Vele huizen staan ledig die aan boeren behooren, en slechts van Zaturdag tot Maandag bewoond worden, wanneer zij inkomen om de godsdienst bij de wonen. De ruiten van velen dezer huizen zijn door de straatjongens ingesmeten. De straten zijn zeer stoffig. Overal ziet men kralen van bruine ronde klippen gebouwd en velen daarvan zijn half omver geworpen. Dit een en ander maakt het dorp onaanzienlijk." Hier had hij nu zijn tijdelijk verblijf, preekte 's Zondags voor de gekleurden en van hier uit bezocht hij de andere Vrijstaatsche dorpen. Te Edenburg hielp hij Ds. Meiring om een tak van het *Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap* op te richten, "doch weinigen hadden lust om hunne namen als inteekenaars op te geven." Op reis naar Jakobsdal bleef hij een nacht over bij den hier David Hermanus Jakobs, een der eerste emigranten in die gewesten. "Hij verhaalde ons," zoo leest men in zijn journaal, "hoe vele jaren hij zonder een vast verblijf, met zijn vee onder de Griquas,

Korannos en Kaffers heen en weer gezworven, en altoos met hen gehandeld en in vrede geleefd had. Hij kon het maar niet begrijpen waarom er nu gedurig oorlog moest zijn." Zijne beschrijving van Jakobsdal is als volgt: "gelegen aan de Rietrivier in eene uitgestrekte vlakte, waarop niets ontwaard wordt dan wat den mensch melancholisch kan maken. Er zijn drie winkels, een onaanzienlijk kerkgebouw, een pastorie en eenige andere huisjes. Het gansche dorpje heeft een allerellendigst aanzien."

Te Pniel aan de *Vaalrivier* bezocht hij den Eerw. Zervick, die na 21 jaren weinig vrucht op zijn arbeid vond en nog altoos door middel van een tolk moest prediken, omdat geen zendeling nog de Koranno-taal heeft kunnen leeren. Op de terugries deed hij de plaats van den heer Jan Wessels aan, die hem zeer vriendelijk ontving en alwaar hij ook godsdienst hield. Op een uitgestrekte vlakte waarop Kameeldoornboomen stonden werd zijne aandacht getrokken door de zonderlinge manier waarop zekere vogels hun nest bouwden. "Ik zag daar," zoo schrijft hij, "in sommige boomen een groote hoeveelheid gras in de takken opeen gestapeld, ja, zeker zoo veel als men op een *Schotsche kar* kan laden. In deze hoopen gras zijn van onder kleine gaten, iets grooter dan de opening van een zwaluwnest, en allen behoorlijk in rijen. Aan de mest onder de boomen bemerkte ik dat het vogels moesten zijn, die daar familie-wijs woonden; doch ik had de eer niet een van hen te zien, daar zij allen verhuisd waren. Bij navraag bevond ik dat het sprinkhaan-vogels waren die hunne nesten aldus bouwden. Wij reden den ganschen dag door een vlak landstreek, zagen duizenden van springbokken, blesbokken en wildebeesten, en kwamen dien avond bij den heer Hans Botha alwaar ik voor drie huisgezinnen godsdienst hield, en met mijne vrouw en andere menschen in het voorhuis moest slapen, omdat de lieden geene vrije kamer hadden."

Te Fauresmith teruggekeerd predikte hij voor de gekleurden, terwijl de Eerw. kandidaat Radloff den dienst twee Zondagen voor de blanken waarnam. Het verveelde hem aldaar geweldig. Dingsdag den 12den Mei werd de nieuw beroepen leeraar, Ds. H. J. Lockhoff, aldaar verwacht. Tegen 4 uur 's namiddags gingen koetsen, wagens, karren en paarden ruiters uit om hem in te halen; terwijl de kinderen met een adres hem bij de pastorie, alwaar een maaltijd bereid was, stonden in te wachten. Doch de leeraar kwam niet tot groote teleurstelling vooral van de kinderen. Twee dagen later ging men op nieuw uit en bracht ditmaal den leeraar met groot gejuich het dorp binnen. Voor de Pastorie stond er nu een eereboog met het opschrift: "Zijt welkom." Van de straat tot aan de voordeur waren tapijten gelegd en op het tapijt in de straat twee stoelen voor den leeraar en zijne echtgenoote geplaatst. De kinderen, onder de leiding van den Eerw. Scott (Wesleyaansche Zendeling) zongen eenige liederen, en de Eerw. Scott las den nieuwen leeraar een adres in het Engelsch voor, dat door drie meisjes aan Ds. Luckhoff overhandigd werd. Den volgenden Zondag had de bevestiging plaats, "toen Ds. Luckhoff, van Colesberg, eene treffende en indrukwekkende rede hield, naar aanleiding van 1 Cor. 3: 9—13."

Zijn bezoek te Bloemfontein was om redenen die wij liefst verzwijgen geen aangename, totdat hij zijn intrek bij den Eerw. Morrace van de Wesleyaansche Kerk nam. Met ingenomenheid echter schrijft hij van zijn bezoek te Winburg en te Kroonstad. "Op laatstgenoemde plaats," zegt hij, "kwam de heer Daniel Coetzee ons opzoeken. De man was buiten zichzelven van blijdschap om ons te zien, en liet ons geene rust, totdat wij met hem naar zijn huis gingen. Hij kon niet ophouden met vragen naar zijne familiebetrekkingen en vrienden; vooral verheugde het hem dat zijne oude moeder nog leefde en wel was. Toen wij naar ons logies terug gingen drukte hij ons hartelijk de hand met de woorden: "Goeden nacht; slaapt gerust, morgen spreken wij meer." Doch, helaas! den volgenden morgen heeft hij ons niet weergezien. Hij was gezond opgestaan, had een paard gereden dat hij voor ossen wilde ruilen, zond zijn zoon om de ossen uit het veld te halen en hield zich toen bezig met *jukschijen* maken. Aan den heer Morkel, die bij hem kwam, deed hij de vraag: "Wat is het nieuws in de courant?" Nauwelijks was de vraag uit of hij viel voorover op het hout. De heer Morkel met eenige lieden die in de nabijheid waren namen hem op en droegen hem in huis. Nog tweemaal heeft hij gegaapt, en zijne ziel was weg. Ach, wat is toch de mensch! In een oogenblik, als de Almachtige roept, moet hij verschijnen!"

Bij zijne terugkomst naar zijne gemeente leed de heer Kretzen langen tijd aan een zware koude, zoodat hij bevreesd was voor een keelkwaal. Het volgend jaar echter vond men hem weder onvermoeid bezig in zijn uitgebreiden werkkring. Na te vergeefs gezocht te hebben naar een geschikte plaats, om de school die te Botteliers Kop gesloten werd, te heropenen, kocht hij uit eigene middelen een gedeelte van de plaats *Gonna kraal*, die nu in de markt kwam. Tegen groote kosten werd de oude woning tot kerk en school veranderd, en op Zondag den 18den July 1869 door hem, bijgestaan door Ds. Horak en Eerw. Atkinson van Pacaltsdorp, ingewijd. Ds. Horak hield de inwijdingsrede naar aanleiding van Luk. 24: 47 terwijl Eerw. Atkinson 's namiddags sprak over Psalm 87: 5, 6. Van nu af zou deze plaats middelpunt zijn van zijn arbeid in de gemeente Mosselbaai. "Hierover verblijd ik mij bijzonder," schreef hij, "dat op deze plaats en in dit huis, waar de gekleurden in den slaventijd veel mishandeling moesten verduren, aan hun nageslacht nu het Evangelie verkondigd en onderwijs medegedeeld wordt."

In het volgend jaar had hij drie scholen met gekleurde Onderwijzers (George, Jonkershoek en Gonnakraal). De scholen te Bottelierskop en Hemelrood of Herbertsdale waren gesloten. Op de eerstgen. plaats had de gekleurde Onderwijzer zich misdragen en op de laatstgen. was die te jong om orde te houden. Bij de verjaring van de stichting te Gonnakraal (door hem Friemersheim genoemd), was Ds. Kuys tegenwoordig, die de school onderzocht en aan een aanzienlijke schare van blanken en gekleurden het Evangelie verkondigde. De school te Jonkershoek was bijna vernietigd, door dat de helft der plaats een ander eigenaar kreeg; doch door de bemoeiingen van Ds. Kuys werd zij gered.

Zoo, zoo zien wij het Godsrijk komen.

GROOTE plannen worden beraamd. Ontzachlijke ondernemingen worden door rijke, eerzuchtige, machthebbende ministers en wereld-regeerders ten uitvoer gebracht. Doch er is in de Wereld-geschiedenis een breede, diepe, geweldige onderstroom, zich door de Eeuwen henen voortbewegende, plannen en ontwerpers op zijn boezem meevoerende. En de uitkomst der dingen, tevoren weinig opgemerkt, maar thans meer waarneembaar, toont meer dan ooit aan, dat, wijl de menschen wegen, wat zij noemen, *hunne* wegen bedenken, een onzichtbare, Hoogere Hand die wegen beschikt, naardien alle dingen meêwerken ten uitvoer der Goddelijke Raadsbesluiten, en het daarstellen van het Koninkrijk van onzen Koning, Jezus. Wel beschouwd is de Wereld-geschiedenis in zich zelve niet dan de Geschiedenis van het Koninkrijk. **Hoofd-factor** erin is het Providentieële element.

Trouwens, menschelijke wegen zijn er eigenlijk niet; op zijn meest zijn ze slechts voorbereidingen van den Goddelijken Weg; wel te verstaan, wanneer gesproken wordt van de Geschiedenis van het Menschdom in zijn geheel.

Wat thans te dezen opzichte klaarlijk in 't oog valt is de mogelijkheid om, naar 't schijnt, binnen weinige jaren 't Evangelie van Christus over geheel de aarde te voeren. Weldra beschijnt het Licht des Levens gansch Azië en Afrika.

AZIE:—De Russische Minister, M. Chilkov, zooals hij genoemd wordt, de Minister van Communicatie, heeft zijn hart erop gezet een Trans-Siberischen Spoorweg van St. Petersburg naar Vladiwostock te bouwen. Is deze Spoorweg voltooid, dan legt men de Reis Rondom de Wereld in 33 dagen tijds af van Bremen in Pruisen naar St. Petersburg, hoofdstad van Rusland 1½ dag; van hier naar Vladiwostock, aan de Oostkust van China, 10 dagen; van hier naar San Francisco, aan de Westkust van Noord Amerika, 10 dagen; voorts naar New York, Oostkust van Noord Amerika, 4½ dag; dan naar Bremen, 7 dagen. Maar dan is ook met een de weg des Evangelies tot het Heidendom van Azië bereid. Zulk een Spoorweg bindt gansch Midden en Noordelijk Azië aan Europa, terwijl de Zee-vaart weder het aan Noord Amerika verbindt, zijnde dit moeilijk te bereiken, en afgezonderd werelddeel met zijne millioenen Heidenen alzoo als tusschen Europa en Amerika gebracht, als voor de deur van beide geplaatst. Wat groote dingen zullen dan niet geschieden! Reeds heeft de Uitbreidende Kracht des Evangelies zich in de laatste Eeuw 18 maal verdubbeld: zou zij onder genoemde omstandigheden zich niet 100 maal verdubbelen kunnen? M.a.w. zou de Kennis van onzen Heiland niet spoedig gansch Azië kunnen vervullen, en het woord des Meesters, dat namelijk het Mostaardzaad een Boom zal worden, ook hier bewaarheid worden?

AFRIKA:—Wat aanbetreft Afrika: nu onlangs is de eerste Spoorweg aan de Congo door Midden West Afrika over een afstand van 250 mijl geopend. Wanneer nu het plan om den Spoorweg van Bulawayo naar Khartoum aan den Nijl te bouwen wordt doorgezet, waartoe naar het voorkomt niet lange tijd vereischt zal worden, dan wordt ook hier in enkele jaren tot stand gebracht, wat in eeuwen niet kon geschieden. Zoo, zoo zien we het Godsrijk komen. Wij denken aan de woorden van wijlen Ds. Van der Lingen van de Paarl: "De gebeurtenissen zullen zich met geweldige vaart opeen stapelen, en spoediger dan men het meent zal de Komst des gezegenden Verlossers daar zijn."

GROENLAND:—Belangrijk in de geschiedenis der Zending in het land van eeuwigdurende sneeuw en ijsbergen, 't koude, kale, armoedige Groenland. Jaren lang was de arbeid der eerste Heilgezanten alhier schijnbaar vruchteloos. 't Volk, onbeschrijflijk vuil, onzedelijk en lui, eters van rauwe visch en wonende in half onderaardsche zoden hutten noemt zich "Innuit," maar wordt door Europeanen "Eskimos" genoemd, "eters van rauw vleesch." Ten uiterste onvatbaar voor het Evangelie was dit volk. Nog ondoordringbaarder dan de ijskorst, die de aarde er eeuwen achtereen bedekt, scheen de ijskorst van vuilheid en ongeloof op de harten der Eskimos. Maar het hart van Koning Jezus ging in onuitsprekelijke ontferming tot de diepgezonken Groenlanders uit, en Hij zond er telkens eenige Vrede-boden heen. Eindelijk, na jaren van schijnbaar vruchteloozen arbeid, heeft de liefde van Christus de ijskorst der zonde gesmolten, en wel dermate, dat van de 11,000 inwoners van dat land, 9,800 Christenen zijn, onder bearbeiding van Deensche en Moravische Zendelingen.

"Zoo, zoo zien wij het Godsrijk komen.
'T Koom steeds meerder elken dag."

De taal der Groenlanders is een der moeilijkste, onbegrijpelijkste talen, die men zich immer denken kan. De volgende zin:

"ik groet u zeer hartelijk in den Heere—uwe medearbeider en helper, Stefanus,"

overgeschreven in hun taal, zou aldus lezen:

"inuvdluakungarpavkit Nalagkame sulekatitet ilagalugit ikiortok Stiofanuse."

Doch gelijk overal in de wereld, zoo overwint ook hier de Christus-liefde iedere moeilijkheid. Reeds is het geheele Nieuwe Testament met groote gedeelten van het Oude in deze haast onmenschelijke taal overgezet. Wie is het die de wereld overwint, alle struikelblokken, hindernissen, moeilijkheden, ontberingen overkomt—wie dan die gelooft, dat Jezus is de Zoon van God.

Tien jaren lang waren 4 Zendelingen werkzaam op het eiland zonder eenige vrucht op hun arbeid waar te nemen. Twee hunner verlieten het arbeidsveld, maar twee besloten tegen eenigen prijs, op hoop tegen hoop, in het aangezicht van ook verdereu vruchteloozen arbeid met het werk voort te gaan. Dadelijk begonnen de dooden levend te worden, en werd de eene ziel na de andere ingezameld.

Laat dit u bemoedigen, geliefde broeder, zendeling of leeraar, die dit lezen mogt. Wat of uwe geloofsbeproeving op den Akker Gods ook zij—zijt sterk, volhard! Blijf aan de voeten van Jezus! Blijf in de Liefde van den Zaligmaker! Die in ons is, is meerder dan die tegen ons is. En al toeft onze Heiland lang—Hij zal niet vergeten te komen. De Heilige Geest, gekomen tot u, *zal* de wereld overtuigen. De Heilige Geest *in* u *moet* de wereld overtuigen.

O Geest van God, vermeerder ons het Geloof, vernieuw ons de Liefde!

O Jezus, houd ons staande!

KHARTOUM EN CUBA.—The *Christian Gleaner*, orgaan van de Church Missionary Society, roept arbeiders op zich voor Khartoum en omstreken aantemelden. Men verwacht dat Khartoum weldra in de handen van Engeland zijn zal en maakt zich gereed de Soudan te evangelizeeren. Uit Amerika vraagt men arbeiders voor Cuba, de Filippijnsche Eilanden en Porto Rico in de verwachting dat die eilanden weldra onder Amerikaanschen invloed zullen staan. Zoo moet het zijn.

MADAGASCAR.—De Fransche Protestanten doen hun uiterste om dit eiland met het Evangelie bekend te maken. Op den 22sten Juni vertrok derwaarts de heer Boegner, direkteur der zending te Parijs, en eene groote vergadering in het Kerkgebouw de Oratoire riep hem en zijn medegenooten een hartelijk vaarwel toe. De heer B. is een man van beteekenis, schoonzoon van Dr. Pressensé en in Protestantsche kringen welbekend.

De Chasidim.

EENE EIGENAARDIGE JOODSCHE SEKTE.

ONDER Joodsche sekten is er misschien geen enkele zoo eigenaardig als de "Chasidim," wier stichter een vreemden levensloop had, wier vormen van eeredienst nog vreemder zijn. Het Chasidisme is eigenlijk een reactie tegen het zoogenaamd Talmoedisme der meer rechtzinnige en aan de letter gebonden Joden. Wij nemen hier het een en ander over uit eene voorlezing van Dr. J. H. Gunning over dit onderwerp :—

"In het allerlaatste deel der 17de eeuw—Graetz de bekende Joodsche historicus, stelt zijn geboortejaar in 1698—werd te Zadebrowa, een dorpje aan den grooten weg van Lemburg naar Krakau, in Russisch Polen, ISRAEL BAALSJEM geboren. Deze laatste benaming werd hem weldra van wege zijne tooverkunsten gegeven ; zij duidt aan dat hij door bezweringen in den naam des Heeren zijne wonderen verrichtte. Zijn vader was paardenhandelaar en herbergier, een slecht mensch, die, toen zijn zoon geboren werd, in de gevangenis zat, en die zijn kind niet veel goeds heeft geleerd. Reeds in zijn prille jeugd krabde Baälsjem zijn leermeester een oog uit, en op zijn twaalfde jaar gaf hij zijn moeder een schop, aan welks gevolgen zij stierf. Om aan den arm der justitie te komen, vluchtte hij onder een rondreizenden kermistroep, waar hij overvloedige gelegenheid vond zich in allerlei kunsten te oefenen, vooral in het buikspreken, waardoor hij zich later, tot verbazing der onkundige toeschouwers, bovenaardsche mededeelingen wist te verschaffen. Langen tijd zwierf hij in de wouden en holen van het Karpathengebergte rond, waar hij de kracht van kruiden en bladeren kennen leerde, en met goede en booze geesten omgang had.

Pas vijftien jaren oud, dus twee jaren nadat hij *bar-mitswa*, "Zoon der Wet" was geworden, kwam hij als dorpsleeraar in het huisgezin van een ambtenaar, die hem tot onderwijzer van zijn dochter Esther aanstelde. Hier deed hij zich als een strenge "chasid"—het woord beteekent niets dan "vrome," iemand die streng godsdienstig leeft is een chasid, (meerv. "chasidim")—voor ; vastte veel, kastijdde zich menigmaal zoo hevig dat het bloed hem langs het lichaam afstroomde, nam z lfs bij de hevigste koude, zijn wasschingen en baden in de open lucht, en wentelde het naakte lichaam menigmaal in de sneeuw ; hetwelk voor een bijzonder verdienstelijk en godzalig werk doorging. Iederen nacht ten twaalf ure stond hij op om te bidden en boeteliederen te zingen, en hij deed dit op zulk een weemoedigen toon, dat alle toehoorders er diep door getroffen werden.

Het is echter uitgekomen dat al deze vroomheid hem niet verhinderde aan het pas tienjarig meisje dat hij te onderwijzen had, zooveel schandelijke voorstellen te doen, en dermate hare onschuld te belagen, dat zij hem slechts met de uiterste moeite van zich af wist te houden. Schaamte en vreeze weerhielden haar echter hem toen reeds terstond te ontmaskeren.

Ook op andere plaatsen zette hij zich neder, te Flussti of Tlussti in Polen, en later te Medziboze (Miedziboz) in Podolië, en overal verwierf hij zich een groote reputatie als heilige en wonderdokter. Hij was een van die artsen, gelijk de middeleeuwen zoo veel hadden gekend, die hunne wetenschap niet aan hoogescholen en uit de boeken, maar de hand van moeder Natuur ontvingen, en er vaak niet te minder succes mee hadden ! Zijne kennis van kruiden, wellicht ook zijn magnetische en hypnotische krachten, deden hem inderdaad zeldzame genezingen verrichten.

Zelfs Poolsche edellieden kwamen in hun bijgeloovigheid tot den diep verachten Jood, om hulp en bijstand in ziekte en gevaren van hem te verkrijgen, en vooral onder zijn geloofsgenooten was zijn roem naar alle zijden verbreid.

Zijne slanke, magere, bijkans uitgedroogde figuur, zijn lang, bleek gezicht met zijn rollende, diep liggende oogen, was juist geschikt op de menigte indruk te maken. Hij was een echte tooneelspeler, en wist zich bij een ieder bemind te maken. Aan den eenen kant vroolijk, ging hij met zijn pijpje in den mond de straat op, had voor ieder een woord, zelfs voor vrouwen (wat in die dagen voor het hoogst onfatsoenlijk gold), maar kon ook aan den anderen kant al de allures van een vrome bij uitnemendheid aannemen.

Gij hebt wel eens aan de woningen der Joden de "Mezoeza" opgelet ? Aan den rechter deurpost bevestigen zij achter glas of in een kokertje een rolletje perkament, waarop eenige bijbelverzen, de eenheid Gods en Israels plichten jegens Hem aanwijzende, zijn uitgeschreven. Zoo herinnert zich dus de Israëliet, telkens als hij zijne woning en zijne verschillende kamers binnentreedt—want ook daar wordt onze "mezoeza" aangebracht—aan zijn geloof en de verplichtingen die dat geloof hem oplegt. De meeste Joden gaan er eenvoudig aan voorbij, enkele vromen raken haar even met de vingers aan, die zij dan aan hunne lippen brengen, maar onze Baälsjem stond er telkens verbazend lang voor, tal van gebeden prevelend en het heilige kokertje met kussen overdekkend. Geen wonder dat de voorbijgangers den vromen man met diepe bewondering gadesloegen ! Wanneer hij ergens te gast kwam, en men hem eene eereplaats naast de vrouw des huizes aanbood, ging hij steeds op een stoel verder zitten, en liet den anderen tusschen haar en zich ongebruikt, want hij waagde zich niet zoo dicht bij de verleidelijke dochteren van Eva—en de goêgemeente verbaasde zich al wederom over deze teederheid van geweten, en deze vreeze ook voor de minste onkuischheid. Voor ouden Poolschen wijn, en vooral ook "wodki," een soort jenever, was hij echter zeer toegankelijk, en herhaaldelijk was hij geheel beschonken. Doch zijne volgelingen hielden dit steeds voor een "hemelschen slaap," in welken God hem gewichtige openbaringen gaf. Het geweldig dronkemanssnurken dat hij dan hooren deed, werd door het gedruisch der engelenvleugelen veroorzaakt, die zich rondom dezen uitverkorene des Heeren heen en weer bewogen.

Het spreekt van zelf dat eene positie gelijk Baälsjem gaandeweg innam, als was hij een voorlooper van den verwachten Messias, en een vertrouweling Gods, hem al spoedig in botsing bracht met de hoofden der Synagoge. Zich beroepende op de geheime leer der Kabbala (waarvan hij, evenals van den Talmoed, niet meer dan eene zeer oppervlakkige kennis had), verklaarde hij de gewone wetsstudie voor ijdel en nietig. Deze Kabbala, die een zee van rampen over het Jodendom heeft uitgestort is een mengsel van heidensche en christelijke droomerijen, die zich aan een geheimzinnig boek, "Zohar" genaamd, vastknoopen, hetwelk ten onrechte aan een der oudste Joodsche leeraren, R. Simeon ben Jochaï uit de tweede eeuw na Christus, wordt toegeschreven.

De chasidim hebben geene eigenlijke synagogen. Toen het hun stichter Baälsjem onmogelijk werd in de wettige vergaderplaats der gemeente langer op te gaan, en wellicht eveneens omdat hem de koude, officieele gebedsopzeggingen en voorlezingen van den gewonen Israëlietischen eeredienst niet meer bevredigen konden, kozen ze zich een gewoon huis, en hadden daar hun bidkluis, "Klause" of "Betstübel," en onder deze benaming worden gewoonlijk hunne vergaderplaatsen aangeduid. Daar heerscht de grootst mogelijke eenvoudigheid. Vier kale muren. Een boekekast, een lange

tafel waarop een gebedenboek en een brandewijnglas, een Zohar en een tabakspijp en tabakspot heel genoegelijk bij elkaar liggen, eenige houten banken in de rondte—ziedaar het geheele meublement van dit bidvertrek, vaak met een afzonderlijk kamertje voor den rabbi of "rebbe" er naast. Hier heeft de chasid zooveel maar eenigszins mogelijk. Hier wordt de jeugd onderwezen, hier drinken, hier slapen zij menigmaal, hier hebben ook hunne zonderlinge godsdienstoefeningen plaats.

Men galoppeerde in de Betstubel als in een rijschool, sprong in de hoogte als had men de voeten op een gloeiende plaat gezet, sloeg met handen en beenen als was men midden in het gevecht, en gilde alsof men de dooden uit hun slaap wilde opwekken. De een stampte met den voet en schreeuwde, een enkel Hebreeuwsch woord uit wet of gebedenboek vasthoudende, en daaraan zijn verderen onzin vast knoopende: "piteom, piteom, lieve Vader, piteom!"—Een ander klapte in de handen, rolde wild met de oogen en kreet: "samim, lieve, kostelijke moeder, samim!"—Een derde hield zijn hoofd met beide handen vast, en schudde het zóó vreeslijk heen en weder, dat men elk oogenblik vreezen moest het van den romp te zien afvliegen, altoos roepende: ze haissja! ze haissja! baby, baby, ze haissja!" —kortom het geleek meer op een gekkenhuis dan op een huis des gebeds, en indien ooit dan was hier het "mah toboe," "hoe goed zijn uwe tenten, O Israël!" waarmee de Israëliet gewoon is zijn bedehuis te betreden, een bespotting van dit heerlijke schriftwoord. Allen waren door dezen godsdienstwaanzin bevangen, allen eerden den aan drank en zinnelijkheid verslaafden Baälsjem als een godheid op aarde.

Op zekeren dag had hij zóóveel drank, reeds vóór de godsdienstoefening genuttigd, dat hij haar onmogelijk ten einde brengen kon. De slaap overmande hem met onweerstaanbare kracht. Hij had nog juist besef genoeg om aan zijne vromen—er waren eenige honderden tegenwoordig—te verbieden licht op te steken, en was daarop spoedig in diepe rust. Een geweldig snorken weerklonk van af het tafeltje waarop hij was neergezonken, en zijne volgelingen verdiepten zich met eerbied in de geheimenissen van dit "zinnebeeldig neusgeluid," zongen daarop eenige uren lang de semirot (Sabbats liederen), totdat het meerendeel hunner eveneens van uitputting in slaap was gevallen. Het morgenrood vertoonde zich reeds aan de kimmen, toen de heilige man eindelijk ontwaakte. "Maak licht!" beval hij en tot zijne onuitsprekelijke vreugde zag hij al spoedig dat geen der zijnen ontbrak.

"Wat denkt gij wel dat ik gedaan heb?" was zijn eerste vraag.

"Geslapen, geslapen!" klonk het van alle kanten.

"Geenszins mijne kinderen! het was een harde strijd dien ik gestreden heb.

"Een strijd? riep men eerbiedig verwonderd, een strijd, en met wien?"

"Hoort!" antwoordde Baälsjem met altoos draaiende oogen—zelfs deze domme aanbidders durfde hij niet meer in het aangezicht zien. "Mijne sympathieke engelen, wier aanverwant ik ben, hebben mij geopenbaard dat de Tartaren een inval in ons land zouden doen, en daarbij een vreeselijk bloedbad aanrichten. Ik verloor geen oogenblik tijd, liet mijn lichaam in een schijnbaren slaap vallen, en vloog naar den hemel om den Tsaar der Tartaren te bevechten."

"En heeft de rebbe, God zegene u, hem overwonnen?" klonk het anstig van alle kanten.

"Natuurlijk! hoe zou ik anders in het lichaam zijn wedergekeerd?"

"Ach, ach, in welk gevaar heeft de rebbe verkeerd, en wij hebben het niet geweten!" zuchtten vele onnoozelen.

"Nu, weest dankbaar en gerust, verzekerde Baalsjem. Ik heb de Tartaren overwonnen. Wij hebben ze niet meer te vreezen. Laat ons thans zingen en vrolijk zijn, want alle gevaar is geweken."

En dankbaar en gelukkig gingen de arme bedrogenen naar huis, na den heiligen rabbi een klinkend offer te hebben gebracht, waarvoor zij hun laatsten penning zouden geven.

Op Reis.

EEN ZONDAG TE NORTHFIELD.—TERUG NAAR NEUW YORK.

HET was Zondag den 19den July 1896 dien wij te Northfield doorbragten. De Kerk die wij des morgens bezochten staat ongeveer in het midden tusschen het Hotel en de woning van den heer Moody. Wij hadden het geluk hem dien dag te hooren. Het gezang neemt aldaar een zeer groot deel van den dienst in. Voorzangen, solos, duets wisselen het gemeentelijk gezang, het lezen der Schrift en de twee voorgebeden af. Het onderwerp waarover de heer Moody sprak was "De Wederkomst des Heeren." Zijne prediking is duidelijk, bedaard, oorspronkelijk, schriftuurlijk en overtuigend. Hij kan nu en dan glimlachen en bij tijden is hij zoo gemoedelijk, dat zijne oogen vol tranen worden en zijne stem beeft. Met dit alles is hij zoo eenvoudig dat elk kind hem kan verstaan. Hij is bijzonder gelukkig in de wederlegging van bezwaren, die door de tegenpartij geopperd worden. Nadat hij het onderwerp van alle zijden beschouwd en de persoonlijke wederkomst van Christus verdedigd had, rolde er van zijne lippen in de meest welsprekende taal eene beschrijving van de vreugde, vrede en heerlijkheid, welke deze gebeurtenis aan Gods volk verschaffen zal. Elk christenhart moest van vreugde opspringen, en ongetwijfeld ging Gods volk dien dag vertroost en versterkt naar huis.

Wegens den grooten afstand gingen wij 's namiddags niet ter kerk, toen een zekeren dokter in de godgeleerdheid den dienst waarnam. 's Avonds gingen wij echter naar de *Assembly Hall*, alwaar de heer Moody andermaal zou prediken. Hij sprak ditmaal over Rom. 5: 1 en 2, en begon als volgt: "Hier hebben wij vier dingen waarover ik wensch tot u te spreken, *geloof*, *vrede*, *genade* en *heerlijkheid*." Hij is in zijne prediking helder, oorspronkelijk en leerzaam. Hij spreekt als iemand die weet waarover hij spreekt. Men krijgt den indruk hier is een man die zijn werk verstaat. Men merkt het aan de wijze waarop hij spreekt. Zijne ophelderingen zijn altoos gepast en puntig, en dienen werkelijk om het onderwijs op te helderen. Hij spreekt met groote vrijheid en gemakkelijkheid, soms als iemand die een gesprek met een ander voert, doch bij dit alles is hij diep ernstig. Sprekende over de moeielijkheden waarover sommige Christenen klagen, zeide hij dat zij het aan zichzelven te danken hebben. Er is genade genoeg voor elk kind van God om tot Zijne eer te leven, als hij die maar wilde nemen. Wij "staan in genade"; wel gebruik die dan. Sommige Christenen leven op de ondervindingen van het verledene, alsof er nu niets meer te verkrijgen is. Nogtans worden zij vermaand om met vrijmoedigheid tot den troon der genade te komen, om genade te ontvangen ten einde geholpen te worden ter bekwamer tijd. Hij vertelde van eene vrouw die nog immer leefde op de opwekking van 1857 alsof zij voorts niets meer te verwachten had.

Hij is zeer hoopvol en blijmoedig. Hij gelooft niet dat zijne beste jaren voorbij zijn, doch ziet nog immer naar beter jaren vooruit. "De toekomst," riep hij uit, "gaat

niet voor ons duister worden ; wij zien niet uit naar grootere duisternis hoe verder wij op den weg des levens vorderen ; wij gaan *heerlijkheid* te gemoet. Maar zal iemand zeggen, ligt de dood niet tusschen ons en de heerlijkheid ? Mijn lieve vriend ! gij gaat niet sterven ; gij hebt het eeuwige leven dat geen dood kan aanraken. Ik ga niet sterven, en als gij in de couranten leest, 'D. L. Moody is dood,' geloof het toch nooit. Mijn *lichaam* mag sterven, maar *ik* zeker niet. Geen graf is diep genoeg om het eeuwige leven te begraven. Laat den dood komen, hij kan mij niet aanraken ! Laat hem nu op dit platform komen, en hij kan mij geene schade doen. Menschen spreken immer van de *donkere* vallei des Doods ; zoo spreekt de bijbel niet. Daar lezen wij : 'al ging ik ook in een dal der schaduwe des doods.' Gij zijt toch waarlijk niet bang om over de schaduw van een hond, of een huis, of een boom te gaan ! Wij gaan naar de heerlijkheid en behooren te juichen hoe nader wij daaraan komen. Alles gaat heerlijk zijn, het lichaam, de vele woningen, de engelen ! "

Wij gingen hem na den dienst de hand drukken, en vroegen hem of er geene kans was hem ook naar Zuid Afrika te krijgen ? Dit meende hij is heel onwaarschijnlijk. Zijne vrouw vertelde ons, dat hij veel aan zeeziekte lijdt en zeer opziet tegen lange zeereizen. Zoo eindigde een zeer gezegende rustdag, en was een andere lang gekoesterde wensch voldaan ; om de groote Amerikaansche Evangelist te hooren.

Den volgenden morgen te half tien gingen wij op reis naar *New York*. Gaarne hadden wij *Boston* ook bezocht, doch gebrek aan tijd en ook aan middelen maakte dit onmogelijk. Dit gedeelte des lands is zeer schoon. De heuvelen zijn allen met bosschen bedekt, en al de bouwgrond is bezaaid met mielies of beplant met vruchtboomen. Voor een langen afstand liep de trein langs de rivier *Connecticut*, die wel breed maar op vele plaatsen vlak is. Te *Springfield* moesten wij treinen wisselen. Het speet ons dat wij te *Holyoke* en *New Haven* en andere plaatsen, die wij aandeden, niet konden overblijven. Te 3.30 kwamen wij New York van het Noorden binnen en gingen met den "elevated" trein tot in de nabijheid van het Broadway Hotel. Na iets te hebben gegeten gingen wij den heer McBurney bezoeken, die zeer verblijd was ons weder veilig terug te zien. Hier ontvingen wij voor de eerste maal sedert ons vertrek uit Schotland onze brieven van huis ; wij waren blijde over de goede tijding die zij bevatden, hoewel die meer dan eene maand oud was. 's Avonds gingen wij op een van de stadspleinen zitten om de koele lucht te genieten voor wij naar bed gingen. De hitte was sedert ons vertrek toegenomen.

Den volgenden dag nam de heer McBurney ons naar een groote ijzergieterij waar wij vriendelijk ontvangen en eenige uren rondgeleid werden door de uitgebreide werkplaatsen. Het was een vreeselijk heete dag; zulke hitte hadden wij nergens, zelfs niet aan de linie, ondervonden. Het was alsof men in stoom ademde. Wij gingen bijna den ganschen dag met den hoed in de hand. Sommige Amerikanen trokken hunne baatjes uit en droegen die over den arm. Men wil maar altoos ijswater drinken, en hoe meer men drinkt, hoe erger is de uitwaseming.

Wij gingen het gebouw, dat als 15de tak der Christelijke Jongelings Vereeniging van New York moet dienen, bezichtigen. Het ligt in het noorder deel der stad, niet ver van de Hudson. Onder mijne reisaanteekeningen vind ik de volgenden : " Dit gebouw heeft zeven verdiepingen en zal wanneer voltooid £120,000 kosten. In October hoopt men het te kunnen inwijden. Twee groote stoomketels onder den vloer drijven de *dynamos* voor het electrisch licht en de electrische waaiers, die het gebouw in den zomer koel moeten houden ; terwijl zij in den winter den stoom verschaffen om de verschillende vertrekken te verwarmen." Ach, op welke groote schaal worden dingen in Amerika gedaan. De Christenen aldaar zijn niet sprekers maar daders, en wat zij doen doen zij op prachtige wijze. De kosten van zulk eene inrichting gaande te houden moeten enorm zijn.

In den avond gingen wij met de open *Cable car* van Broadway naar de eindstatie, eenvoudig om de koele lucht te genieten. Die open wagens zijn bedoeld voor rookers, doch daar waren meer vrouwen dan mannen in. Rooken de vrouwen dan, of zoeken zij de mannen op ? Welligt waren zij er in, eenvoudig om zoo als wij, de koele lucht te genieten.

Gedurende den nacht brak een zwaren donderstorm over de stad los. De regen viel in stortbuien, nogtans was het den volgenden morgen niet koeler. Te half negen gingen wij in den regen naar het schip, vergezeld van den heer McBurney, die ons niet verliet aleer hij zich verzekerd had, dat wij niets meer noodig hadden. Het afscheid was zeer hartelijk en de herinnering aan de vriendelijkheid en liefde van dezen godvruchtigen man zal immer eene aangename zijn.

Langs een weg dien zij niet gekend had.

III.

MEVR. DE KORTE, ziende de verlegenheid op het aangezicht van Agatha, ging naar haar toe, stak de hand uit en zeide : " Ik herinner mij uw gezicht niet, maar wij zijn blijde om u te zien. Jonge dames komen hier niet al te dikwijls. Ik wensch wel dat zij het deden. Woont gij nabij de kerk ? "

Agatha begon haar uit te leggen, wie zij was. Het ging moeielijk, want Mevr. de Korte was onbekend met de namen der zendelingen, en had nooit van Dr. de Jager gehoord.

" Is het mogelijk," zeide zij. " En zoo zijt gij een zendelings dochter ; hoe vreemd ! " Zij keek haar aan als of zij wilde zeggen : " Zijt gij zeker, dat gij de waarheid spreekt ? Of zijt gij er op uit om de ligtgeloovigen te bedriegen ? "

Agatha gevoelde de beteekenis van dien blik. Zij antwoordde haastig, " mijn vader is Dr. Cornelius de Jager, van Indie ; ik heb een brief van hem in mijn zak ; gij kunt dien inzien als het u belieft ; die zal u bewijzen dat ik de waarheid spreek."

" Natuurlijk, gij zijt een zendelings dochter ! " hernam Mevr. de Korte dadelijk. Daarop verhief zij hare stem en zeide : " Dames, hier is iets belangrijks ; Miss—Jaging hebt u gezegd ? O ja, de Jager,—Miss de Jager, van Indie, is hier. Zij is van buiten ingekomen om onze vergadering bij te wonen, en heeft haren trein verloren. Zij is een vreemdeling in de stad ; kunt u raad geven wat gedaan kan worden ? "

Het was wonderlijk welke huizen daar vertegenwoordigd waren ; sommigen waren tot berstens toe vol ; anderen waren omgekeerd en in handen van schilders, plakgers, tinnegieters en dergelijken. Eene dame had een zieke oude tante in huis, die bevreesd was om vreemdelingen te ontmoeten.

Agatha maakte een einde aan die verontschuldigingen door te zeggen : " Als gij mij slechts den weg kunt wijzen naar een fatsoenlijk Hotel, en een van u zoo vriendelijk wil zijn voor mijn logies verantwoordelijk te zijn, totdat ik naar mijn oom terug kan komen en u het geld weerom zenden, dan zou ik . . . .

Mevr. De Korte viel haar in de rede met te zeggen: "Neen, o neen, lieve, wij zullen een jong meisje zoo als gij niet alleen naar een Hotel zenden. Zoo doen wij niet in dit land. Ik zal u met mij naar huis nemen. Mijne jonge menschen hebben een heel huis vol jonge vrienden, doch er is altoos plaats voor nog een. Ik kan u tot morgen huisvesten; ik zou u eerder gevraagd hebben, doch dacht dat er misschien iemand kon zijn wier huis minder vol was."

Was er ooit een onwilliger gast dan deze? .... Maar wat kon de arme Agatha doen. Toen zij eindelijk bij Mevr. De Korte aan tafel zat onder een boel jonge menschen gevoelde zij zich zoo uiterst ongelukkig. De gesprekken waren van den lichtzinnigsten aard en liepen over zaken die haar vreemd waren.

Onverwacht begon he zoon des huizes een ander onderwerp. "Wel, moeder," vroeg hij, "hebt gij en de andere vrome vrouwen dezen warmen namiddag de heidenen over de geheele wereld bekeerd?"

De waarschuwende oogen der moeder konden den zoon niet terughouden. Zij antwoordde: "Ik schaam mij over u! Heb ik u niet gezegd dat Miss De Jager eene zendelings dochter is?"

"Duizendmaal pardon. Ik herinner mij geene zoodanige aankondiging; nogtans bedoel ik er niets aanstootelijks mede; het is slechts uw Zendings ijver, mijne lieve moeder, die mij vroolijk maakt."

"Eduard maakt zich immer vrolijk over onzen zendings ijver," zeide zijne zuster Eva met een hartelijken lach. "Ik denk het is beter om voor eigen deur schoon te vegen. Ik ben zeker dat ik meer in eene maand doe als hij in een jaar. Ik heb mij voor dat Mei-feest bijna dood gewerkt. En hier komt mama van de middag bijeenkomst met een "Zending partijtje" op haar geweten voor het Speciale Fonds. Daar zijn immer "Speciale Fondsen" of "Zelf verloochening-weken" of iets van dien aard, voor zendelingen. Ik ben nog niet hersteld van de laatste week van zelfverloochening. Ik ontzeide mij dien prachtigen rid naar de Baai, om de Zending Theemeeting bij te wonen. Wij zijn maar altoos in dit huis aan het werken voor de zending; is het niet zoo, mama? Mama gaat naar de bijeenkomsten en doet beloften, en ik voer ze uit."

De vermelding van het Zending-partijtje op het groene gras van Mevr. De Korte's landgoed bragt al de jonge tongen in beweging. De moeder moest de zaak uitleggen, en ieder gaf wat aan de hand. Een dacht dat men een bende bij een der grotten moest plaatsen.

"Ja," zeide Miss Eeva, "en wij kunnen ook op het gras een danspartijtje hebben. Of zou dit niet gaan voor zulk een zending gelegenheid. Is er geen manier om geld daaruit te halen? Men kon elk der heeren dwingen om een dame te koopen om mede te dansen; en den prijs telkens verdubbelen als hij tweemalen met dezelfde dame dansen wil. Dit zou ten minste origineel zijn, en ik geloof dat wij daardoor geld zullen maken. Gij zult er zeker voor stemmen, niet waar, Karel? Denk aan de gelegenheid die daardoor aangeboden wordt!"

Deze aanmerking verwekte een algemeen gelach ten koste van Karel, die zijn hoofd schudde en weemoedig zeide: "Van mij moet gij niets verwachten, ik ben tegen zending-ondernemingen. Ik lijd nog onder die week van zelfverloochening. Ik verwachtte dat papa mij een nieuw pak op mijn verjaardag zou geven; doch mij werd gezegd dat het juist de week was om zelfverloochening te beoefenen. Ik noem dit verloochening-van-*andere-menschen* in plaats van *zelf*verloochening."

Niemand begreep hoe uiterst hatelijk die gesprekken voor Agatha waren, die zich menigmaal kleine lekkernijen ontzegd had, om een penning voor de zending te kunnen geven, en zoo deel te nemen aan de ontbeeringen, die hare ouders zich elken dag moesten getroosten.

Eduard de Korte, die naast Agatha zat, meende dat hij een plicht te vervullen had jegens die dame met haar ernstig gelaat.

"Miss de Jager," begon hij, "hebt gij familiebetrekkingen van dien naam in dit land?"

"Ik ben dankbaar dat ik kan zeggen, neen," hernam Agatha.

De manier waarop zij dit zeide verwonderde hem, toch voer hij voort: "Ik hoop dat gij uw verblijf in dit land geniet, en gelegenheid hebt om zijn schoonheid te bestudeeren. Dit neemt tijd want het is een groot land. Ik weet niet hoelang gij hier zijt."

"'t Is vijf maanden vandaag dat ik hier aanlandde, en ik wensch dat ik morgen weer naar huis kon gaan."

De toon en ernst waarmede zij sprak deed hem vragen: "Is het mogelijk te weten waarom?"

"Omdat ik bevreesd ben, als ik hier langer blijf, dat ik zou leeren om Amerika te *haten*; en het is het land mijner moeder."

Eduard was verslagen en zeide glimlachend, "mag ik dan nog eens vragen, waarom?"

Zij liet hem niet lang op een antwoord wachten. "Het is omdat ik mij beleedigd gevoel," antwoordde zij op lagen maar verontwaardigden toon. "Al het gepraat dat ik van daag aangehoord heb omtrent de zending is eenvondig eene beleediging mijne ouders aangedaan. Gijlieden speelt met de ontzaggelijkste belangen die den menschelijken geest kunnen bezighouden. Gij gelooft dat millioenen van zielen verloren gaan wegens gebrek aan hulp, die gij geven kunt, en gij brengt uwen tijd en uw geld en uwe sterkte door in nietsbeduidende weelde; en denkt wat wonders van de ellendige sommetjes die gij door uwe spelletjes voor de zendelingen, die uw werk doen, bijeenbrengt. Gij spreekt van opoffering, en niet een van u weet wat de eerste syllabe ervan beteekent. Wat hebben mijn vader en moeder niet opgeofferd. Geene jonge dame van uw gezelschap hier had een aangenamer woning en uitgezochter gelegenheden tot beschaving dan zij opgaf om naar Indie te gaan. En wat bragt mijn vader niet ten offer toen hij naar dat duister land ging, oogenschijnlijk opdat anderen, die zich ook Christenen noemen, te huis blijven en zich zelven vermaken kunnen. Denk er eens aan, "Meifeesten" en "Danspartijtjes" ter ondersteuning van dat waarvoor de Heere Jezus Christus aan het kruis stierf!"

Nooit had een jongeling aan een dergelijke dinnertafel vreemder gesprek aangehoord. De anderen spraken zoo door elkaar dat zij geen-woord er van hoorden, doch Eduard de Korte was verslagen en had een gevoel van zelfverwijt. Hij hield niet op met vragen te doen, luisterde met ernst en blijkbare belangstelling en bleef bij haar lang nadat de andere gasten naar de voorkamer waren gegaan. Hierover werden aanmerkingen gemaakt door zijne zuster toen zij hare moeder alleen ontmoette."

"Hebt gij Eduard opgemerkt? Hij nam nauwelijks notitie van de anderen, maar hield zich alleen bij die Miss de Jager met hare groote oogen. Wat meent gij gedaan te hebben, mama, door dat meisje met haar plechtig voorkomen naar huis te brengen?"

Eduard was niet lang daarna in zijne kamer, wandelende op en neder. "Nooit in mijn leven heb ik zulk praten gehoord," zeide hij tot zich zelven. "Als de helft van wat zij mij vertelde waar is, welke omuitstaanbare gekken moeten wij in hare oogen zijn! Doch de zending vrienden, die zij ontmoette, hebben haar bedrogen. Daar is nog zending-ijver in dit land; zij behoort Dr. Falck over de zending te hooren preeken, en Mevr. Falck daarvoor te bidden. Maar waarom zijn alle Christenen niet

even ernstig? Zou zij weten welk een verschrikkelijken slag zij mij toegediend heeft. Ik moet erkennen dat de zendingijver van mijne moeder mij altoos geamuseerd heeft, doch zij deed toch nog iets, maar ik niets dan bij een Mei-feest te dansen, enz."

Den volgenden avond ging hij naar een Zending vergadering van jongelieden, die in de buurt aangekondigd was. Het was de eerste maal in zijn leven, en het was hem vreemd dat het zoo was. Agatha had hem gezegd dat hij den familie-naam van "Christen" droeg, en dat het zendingwerk evenzeer zijn plicht was, als die van haren vader. De zamenkomst had niets buitengewoons, doch aan het einde werd eene collecte gehouden. De voorzitter van het zending comité der jongemenschen, ging naar den voorzitter van de "Uitkijk Commissie" en sprak als volgt: "Hebt gij Eduard de Korte opgemerkt? Ik heb hem nooit vroeger in eene Zending Vergadering gezien, en ik zag hem een banknoot in het collecte bord leggen. Gij moet geen Zondag laten voorbijgaan voor gij hem opgezocht en voor onze vereeniging gewonnen hebt. Hij kan ons op zoo vele wijzen helpen. Ik ben blij om te weten dat hij in die dingen belang stelt, doch ik moet bekennen dat ik het nooit verwacht had."

Mevr. de Korte weet niets van Indie en zeer weinig van eenig ander zendingveld. Op eene slapende wijze heeft zij zich met de zaak ingelaten, doch zij had niet het minste idée wat zij voor de zending deed, toen zij op dien heeten namiddag dat vreemde meisje met de groote oogen naar huis nam.

Berend van Niekerk op een Bazaar te Q.

Door den Schrijver van "Willem Landman."

TE Q. had Berend van Niekerk eene zuster, die hij in jaren niet had gezien. Zij was met een rijken man getrouwd, maar deze had alles door dwaze speculatie verloren; en, daar hij een man was te hooge moedig om met de handen te werken, en te weinig begaafd om op andere wijze zijn huis te verzorgen, ging het al slechter, totdat hij de zijnen in de grootste armoede gedompeld had. Hij zag alles aan, zonder hand of voet te verroeren, en scheen er behagen in te scheppen met personen, die hem over het hoofd zagen, over zijn goedfamilie en vroegeren rijkdom te spreken. Toen de nood al hooger klom, zag zijn vrouw zich verplicht het roer in handen te nemen. Zij zette een bakkerij aan den gang; en het duurde niet lang voordat aller oog op haar geslagen was. Zij zorgde voor de huisgenootsn; ja, voorzag zelfs haren man van het noodige. En hij? Hij zat als hoofd aan de tafel, en scheen er geen gewetenswroeging over te hebben.

Berend van Niekerk had van tijd tot tijd gehoord dat zijne zuster in diuk verkeerde, en kon uiteindelijk niet meer uitstellen het voornemen, dat hij reeds lang had opgevat, om haar te bezoeken, ten uitvoer te brengen. Hij vroeg Willem Landman, derhalve, hem tot het naaste Spoorwegstation te vervoeren, en arriveerde te Q., na een nacht en twee dagen in den trein te hebben doorgebracht.

Nooit was hij in zulk een gewoel geweest, als toen hij zich buiten het groote stationsgebouw te Q. bevond, en in de war gebracht weid, door het geschreeuw van de voerlui van tien, twaalf rijtuigen, die tegelijk aanboden hem te vervoeren. Hij koos er, ten laatste, een, en beval, dat hij naar No. 597, Berg Straat, zou gebracht worden. Verwonderd staarde hij op de groote gebouwen der stad, en het leven in de straten. De drukte, echter, werd al minder, en de huizen onaanzienlijker, hoe verder hij vervoerd werd, en uiteindelijk hield het rijtuig stil in een onzindelijke buurt, voor een armoedig huis.

Berend van Niekerk klopte aan, en de deur werd geopend door zijne zuster zelve. Met groote aandoening omhelsde hij de zuster, die hij zoo vele jaren niet had gezien, en het duurde eenigen tijd voor een van beiden een woord kon spreken. Nadat hij gezeten was, zag hij, dat wat hij gehoord had van den druk zijner zuster niet overdreven was. Zijn hart zonk in een, toen hij, rondom zich, de bewijzen van armoede zag, en hij zich herinnerde hoe anders het er uit gezien had, toen hij, tien jaren te voren, dezelfde zuster op een andere plaats had bezocht.

"Waar is Philip?" vroeg hij, nadat hij en zijne zuster over vele andere dingen gesproken hadden.

"Hij is naar die Bazaar gegaan," gaf zij hem ten antwoord.

"Zoo! wordt daar van daag 'n bazaar gehouden?"

"Ja: van daag en morre en overmorre."

"Mijn tijd, Maria! Dan moet daar veel vee wees om te verkoop."

Maria lachte. "Daar wordt geen vee op onze bazaars verkocht, zoo's in julle buitengemeente," zeide zij; "maar handwerk en speelgoed; en dan duur dit lang voor alles van de hand gezet is."

Op dit oogenblik kwam er een meisje van zeer innemend voorkomen binnen. "Dit is Bettie, mijn oudste dochter," zeide Maria aan haren broeder.

Berend van Niekerk zag het meisje aan. Zij was zeer goedgekleed, en hij wist niet hoe hij haar fraaie japon, en schijnbaar kostelijken hoed met de armoede van het huis rijmen moest.

"Oom zal zeker van avond met mij naar die bazaar gaan?" vroeg Bettie.

"Wat? van avond?" vraagde Berend van Niekerk. "Houdt julle dan bazaars in die avond hier?"

"Ja, oom: dit duur van 10 uur 's morrens tot 10 uur 's avonds. Ik het die heele dag geholpe, en nou het ik maar 'n oogenblik huistoe gekom, om mij voor van avond aan te trek."

"Wel ik het nie al te groote lust; maar ik zal maar gaan. Gaat jij ook Maria?"

Maria zeide dat zij nog het een en ander te doen had, en zou misschien later kunnen komen. "Jij moet maar met Bettie gaan," zeide zij verder. "Philip is ook daar."

Toen het tijd was ging Berend van Niekerk onder geleide van zijne nicht. Hij bemerkte spoedig dat zij zeer aangenaam gezelschap was. Zeer levendig sprak zij terwijl zij hem alles van haarzelve en de familie vertelde. Zij verdiende, zoo zeide zij, genoeg bij een modemaakster om zich te kleeden, en hare moeder met het schoolgeld der jongere kinderen te helpen. "Arme pa is ziekelijk en kan niks doen," zoo sprak Bettie van haars vaders traagheid, "en daarom kom alles op ma en mij af." Verder had zij veel te zeggen van den bazaar. De zaal waar hij gehouden werd, was kosteloos aan de kerk afgestaan, en men hoopte ten minste £400 te maken tot stijving van het algemeene kerkfonds. Zij was nog het een en ander verhalende, toen men een hoek omging, en zich bevond voor een groot gebouw, waar er vele menschen stonden. "Hier wordt de bazaar gehouden," zeide Bettie tot haren oom, en trad met hem een groote, verlichte zaal binnen.

Nauwelijks had Berend van Niekerk den drempel overschreden of een half dozijn meisjes omringden hem en begonnen "buttonholes" aan zijn jas te spelden.

"Wat is dit?" vroeg Berend van Niekerk, half verlegen, aan zijne nicht.

Bettie vertelde hem, en goedhartig liet de oude man de behendige vingers der meisjes toe, die dingen wat vast te spelden, totdat zijne borst zoo van ruikertjes pronkte,

alsof hij met ridderorden gedecoreerd was. Hij dacht wel dat drie shillings voor de decoratie wat veel was; maar Bettie zeide: "Di's voor die kerk, oom Berend!"

"Ja," zeide Berend van Niekerk, met eene inflectie van de stem, als van iemand, die eene nieuwe ondervinding had opgedaan.

Dadelijk klonk er door de zaal het kras geluid van een bende horenblazers.

"Wat beteekent dit?" vroeg Berend van Niekerk.

"Di's 'n bende, oom," antwoordde het meisje.

"Maar waarom speul hulle hier?"

"Di's voor die kerk, oom Berend.

"Maar dit is nie geestelijk wat hulle speel," zeide Berend van Niekerk nu.

"Ach! nee, oom. Ons is mos nie hier in die kerk," antwoordde Bettie.

"Ja maar die bazaar wordt ver die Kerk gehou, en ik is zeker dat dit 'n riel is wat hulle daar speul," verklaarde Berend van Niekerk.

Eer hij een antwoord van zijne nicht kon krijgen was zij verdwenen. Zij keerde echter spoedig terug met een album, dat zij van een der tafels gekregen had.

"Koop dit, oom Berend," zeide zij.

"Ik het dit nie noodig," antwoordde haar Oom.

"Dit kost maar £5 10s.," verklaarde Bettie.

"Op ons dorp kan ik het voor omtrent £3 krij'," zeide Berend van Niekerk.

"Ja, Oom, maar dit is voor die Kerk," zeide het meisje.

Hoe ruim was de Kerk, dacht Berend van Niekerk, en hij zeide tot zichzelven:

"Oe'rlede Piet Lubbe moet hier vanavond nie geweest he!" Het argument van Bettie, echter, was in het einde, overredend, en zij ging triomfantelijk met £5 10s. naar de tafel, waar zij het album gekregen had.

De drukte werd al grooter. Men verdrong elkander Meisjes kwamen en gingen met allerlei voorwerpen in de handen, die zij trachtten te verkoopen. En ten laatste wenschte zich Berend van Niekerk terug te Leeuwfontein.

"Kan ik nie ergens 'n plekje krijg, waar ik uit die gewoel zal wees?" vroeg hij aan zijne nicht.

Zij nam hem naar een stil hoekje, achter de ververschingstafel. Daar zette hij zich neder, met zijne handen op zijn stok en staarde op het tooneel. De tafels zagen er bekoorlijk uit, met gordijnen en blinkende versierselen opgeschikt. De koopwaren werden daarop smaakvol ten toongesteld. Er waren daar allerlei voorwerpen te zien: kleedingstukken, modewaren, kinderspeelgoed, muurteksten: en overal, door rooskleurig glas, flikkerden kleine kaarsjes en gaven aan het geheel een tooverachtig effect.

Berend van Niekerk staarde op het gewemel. Hoe groot was het gedrang! Hoe gemeenzaam gingen oud en jong, groot en klein, met elkander om! Hoe luide klonken de stemmen! Hoe onbeteugeld was het harde gelach! En hoe weergalmden boven alles de krasse klanken der bende, met hare marschen, en polkas, en walzen.

De ouderling van het stille buitendorpje had nog nooit zoo iets gezien, en hij schudde het hoofd, denkende aan wat hij in Bunyan van de IJdelheidskermis gelezen had.

Hij werd in zijne mijmering gestoord door de stem van zijn zwager: "Goeien avond, Berend!"

"Goeien avond, Philip," groette Berend weder, de hand van zijn zwager drukkende.

"Ik zoek jou al ver die laatste kwartier," zeide Philip. "Bettie het mij gezeg dat jij hier was. Maar daar is zoo 'n groot gedrang, en jij zit zoo stil hier in die hoekie, dat ik jou nie eerder kon vinden."

"Ja die geraas was ver mij te veel."

"Anders dan bij julle hê!" zeide Philip met ingenomenheid." En wat denk jij van ons bazaar?"

"Ik denk dat Jezus een geesel zou maken, als Hij hier in kwam, en uitdrijven die verkoopen en koopen," zeide Berend van Niekerk.

Zijn zwager scheen weinig ingenomen te zijn met wat Berend van Niekerk zeide, en merkte aan dat het zich niet denken liet, dat alles zoo stil en eenvoudig in een groote stad kon toegaan, als op een ouderwetsch buitendorpje.

Het was bijna half elf uur toen Berend van Niekerk, zijn zwager en Bettie thuis kwamen.

"Was jij dan nie op die bazaar?" vroeg Philip aan zijne vrouw.

"Nee," antwoordde Maria; "ik moest mijn brood in die oven zet, en wat daaraan mankeer het weet ik nie, maar dit wou nie rfjs."

Kort daarop ging men naar bed.

Maar Berend van Niekerk kon niet slapen. Zijne gedachten vermenigvuldigden zich. Hij kon den bazaar niet vergeten. Hij hoorde het getier, hij zag het gewemel. Eindelijk stond hij op, kleedde zich, en zat in het donker op zijn bed. Zijn deur stond op de kier, en hij merkte dat er licht in de eetkamer was. Wat zag hij daar door de opene deur? De gedaante van eene vrouw. 't Was zijne zuster. Zij was niet naar bed gegaan. Zij zat den Bijbel te lezen. Na eenige oogenblikken zag hij dat zij nederknielde en zachtkens begon te bidden. Berend van Niekerk kon op dat gezicht niet blijven staren. Hij leunde voorover en bedekte zijn aangezicht met zijne handen, totdat hij hoorde dat zijne zuster opstond, en naar de keuken ging. Toen stond ook hij op, en ging in de eetkamer van waar hij zijne zuster weder kon gadeslaan. Zij stond voor den oven en begon de pannen brood er uit te halen, terwijl zij in een zachte stem, die zijne ooren nauwelijks bereikte zong:

"Elke dag geeft mij genoegen,
Stof tot danken ieder uur,
Zelfs de smart, die mij deed zwoegen,
Wordt mij zegen op den duur:
Ruischen in deez' dorre landen
Ook geen bronnen door de zanden,
Heeft de nacht niet zelfs zijn licht,
Schoon de zon schuilt voor 't gezicht?"

"Uit die kombuis," dacht Berend van Niekerk, "komt alles—'t brood, dat ik heden namiddag at, de kleeren die Philip draagt; ja, den brandewijn, dien hij drinkt!"

Hij ging naar zijne zuster, en hielp haar, niettegenstaande haar verzet: "Jij is moeg van die lange reis," zoo zeide zij, "en jij is laat op gewees in die bazaar."

"Neê," zeide hij, "wij moeten elkanders lasten dragen."

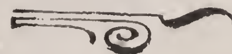
Philip snorkte in zijn bed, zoo hard dat men dit zelfs in de keuken kon hooren.

Berend van Niekerk fronsde de wenkbrauwen; maar Maria glimlachte. "Hoor hoe snork Philip!" zeide zij.

"Een glimlach!" zeide Berend van Niekerk tot zichzelven, "een glimlach in zulk een uur en onder zulke omstandigheden! Piet Lubbe was mij ver vooruit; maar Maria staat waar ik nooit zal staan."

Maria trok de laatste pan uit den oven.

Toen Berend van Niekerk eenige oogenblikken daarna weder in zijn bed lag, zag hij nog eens in den geest het gewemel van den bazaar; toen verrees voor hem de gedaante van zijne zuster voor den oven, stil verdragend, zwijgend handelend, zachtkens zingend. "Zeker," dacht hij, "Christus was dezen nacht niet in de Kerk, maar in de Keuken."

Kerk in 't Huis.

Hoe een nuttig mensch te zijn?

2 Tim. 2 : 15. " Een arbeider die niet beschaamd wordt."

TEGENSTAND en moeielijkheden brengen te voorschijn wat er in den mensch is, en maken hem werkelijk groot en voortreffelijk. Het is zoo zijn gansche leven door. De jongeling, die zich eene onderscheiding boven zijne medegenooten verwierf, heeft zulks gedaan langs den weg die met moeielijkheden bezaaid was. Nauwelijks was de eene overwonnen of de andere zag hem in het aangezigt en versperde hem den voortgang; en het was alleen door dagelijks met moeielijkheden en tegenstand te worstelen, dat hij, die hoogte heeft bereikt. Moeielijkheden hebben hun nut.

Velen echter worden daardoor ontmoedigd en geven de zaak op. Het is zooveel gemakkelijker om te wijken dan pal te staan, want traagheid en gemakzucht zijn ons aangeboren. Doch wij kunnen alleen tot onze eigene schade daaraan toegeven. Toen Nopoleon I op 15 jarigen leeftijd in Parijs op school was, klaagde hij bij de direkteuren over het weelderig leven dat zij daar leidden, en verzocht dat hij en zijne medeleerlingen als echte krijgslieden zouden behandeld worden: zij moesten eenvoudige soldatenbrood en rantsoenen ontvangen en verpligt worden zelven hunne sokken heel en hunne schoenen schoon te maken. Langs dien weg—den weg van ontbering en inspanning—werd de man gevormd, die later volkeren en vorsten vertrad, die gemak en weelde tot doel huns levens gemaakt hadden. Wilt gij groot en nuttig zijn verkies het moeielijke boven het gemakkelijke. Door elke moeielijkheid of tegenstand die voorkomt te overwinnen, wordt men toebereid om later *alle* moeielijkheden en tegenstand te overwinnen.

Sommige menschen meenen dat als zij en hunne omstandigheden anders waren zij groote dingen in de wereld konden doen. "Was ik rijk; had ik den invloed of de geleerdheid van dezen en genen, hoe veel goeds zou ik niet tot stand kunnen brengen!" zoo spreken velen. Zij vergeten dat zij daarmede den alwijzen God van dwaasheid beschuldigen. Hij zou Zijne gaven verkeerdelijk uitgedeeld hebben; aan de verkeerde personen zou hij rijkdom, kennis en invloed medegedeeld hebben! O, laat ons toch ophouden om te wenschen naar dingen die wij niet hebben, en met ernst beginnen te gebruiken wat wij hebben. Die in het minste getrouw is zal over veel gezet worden. Die in kleine zaken ontrouw zijn zullen nooit met grooten vertrouwd worden. Begin met het gereedschap dat gij hebt en met het werk dat voorhanden is. Begin met uzelven. Er zijn verkeerdheden en gewoonten in u die afgebroken moeten worden; breek ze af. Er zijn deugden die door u beoefend moeten worden; kweek ze aan. Die de wereld wil hervormen moet met zichzelven beginnen. Die wil dat de verlossende kracht van Christus in de wereld zal openbaar worden, die moet haar in eigene ziel ontvangen en in eigen leven aan de wereld vertoonen. Begin met uzelven maar houdt uw oog op de wereld.

Sommige menschen hebben beide gaven en gelegenheden en voeren toch weinig uit, omdat zij zich door menschen oordeel of de publieke opinie in al hunne handelingen laten bestieren. Niemand is nog ooit langs dezen weg nuttig of groot geworden. Een man die niets te doen had werd eens aangesteld om de stadsklok op te winden en den tijd recht te houden. Tot verwondering van den persoon, die hem dit baantje bezorgd had, kwam hij om zijn post neer te leggen. En waarom? Hij kon alle menschen niet genoegen doen. Sommigen wilden de klok een weinig vooruit gezet hebben, en deed hij dat dan werd hij door anderen aangevallen, die wilden dat de tijd even ver achteruit gezet zou worden. Het gevolg was dat hij wederkeerig door beide partijen gescholden werd. De raad die hem gegeven werd was een zeer verstandige: "Houd den rechten tijd; geef zachte en vriendelijke antwoorden, en laten de menschen zeggen wat zij willen." De man die luistert naar alles wat tegen hem gezegd wordt, die moeite doet om het tegen te spreken of immer er op uit is om zijne bedillers te verzoenen, zal weinig tijd vinden om iets nuttigs te doen. Daar is slechts een persoon dien wij naar de oogen moeten zien, en die is God; en als wij Hem willen behagen, wat kan 't ons schelen wat de wereld van ons zegt. Die rechtuit loopt komt in 't eind het verst.

Maar boven al: Hebt geloof op God. Die Hem vertrouwen zullen nimmer beschaamd worden. Hun geloof en langmoedigheid moge op den proef gesteld worden, doch God zal nooit beschamen degenen die Hem eeren door Hem onbepaald te vertrouwen. De wonderen des Bijbels zijn de voorbeelden van wat God gedaan heeft op het geloof van Zijne beminden; en geen oog heeft gezien, noch oor gehoord, noch hart verstaan wat God nog doen zal voor degenen, die zich ganschelijk aan Hem toewijden en op Hem verlaten. De zalige George Müller die onlangs heengegaan is, schreef in 1851 toen hij eene som van £300 in antwoord op het gebed ontving, "ik verwacht nog veel grootere sommen." Twee jaren daarna schreef hij: "sedert dien tijd heb ik vele aanzienlijke donatien ontvangen, benevens duizenden van ponden in kleinere sommen; en nu is de grootste donatie van £3,000, welke ik nog te voren ontvangen heb, overtroffen door eene van £8,100. Heb ik dan te vergeefs in mijn God geroemd? Is het niet duidelijk dat het een allerkostelijkst iets is om op den Heere te vertrouwen. Dien ik God om niet? Is het niet duidelijk dat de beginselen waarop ik arbeid niet alleen van toepassing zijn op Gods werk *op een kleine schaal*, maar evenzeer, zooals ik herhaaldelijk gedurende de laatste 19 jaren verklaard heb, op *de meeste uitgebreide werkzaamheden* voor God."

Nooit kan 't geloof te veel verwachten,
Des Heilands woorden zijn gewis;
't Faalt aardschen vrienden vaak aan krachten,
Maar nooit een vriend als Jezus is:
Wat zou ooit zijne macht beperken?
't Heelal staat onder zijn gebied,
Wat zijne liefde wil bewerken,
Ontzegt Hem zijn vermogen niet.

Gereformeerd Maandblad.

Met dank ontvangen van de heeren:—Ds. A. G. T. Schoevers, Upington, £1 5s.; Ds. J. H. Neethling, Hopefield, 15s.; Eerw. S. J. Cilliers, Murraysburg, 10s.; Ds. S. H. Kuhn, Williston, £4 10s.; J. H. Visser, Piquetberg, £1 15s.; E. Clementz, Kaapstad, voor de heeren W. E. Moore, 10s.; G. Abrahamse 5s., en P. J. Brink, 5s.; G. J. Pienaar, Colesberg, 5s.; Ds. G. A. Maeder, Victoria West, 5s.; P. J. van der Merwe, Goudini, 5s.; J. P. M. Stofberg, Goudini, 6s. 3d.; F. J. van der Am, Murraysburg, £2 5s.; P. J. J. S. Lategan, Oudtshoorn, 5s.; Mevr. P. A. Pienaar, Murraysburg, 5s.; J. H. Korff, Humansdorp, 5s.; Ds. J. A. Beyers, Willowmore, £2 10s.; Ds. J. C. du Plessis, Elliott, £1 10s.; D. Vermooten, Venterstad, 10s.; P. J. Burger, Pretoria, £1; P. H. van Rooyen, Greytown, Natal, £4; Ds. W. H. Boshoff, Steynsburg, £1 5s.; B. A. de Vries, Kaapstad, £1; P. Marais, do., 5s.; J. van Heerde, do., 5s.; J. C. Thom, Paarl, 5s.; Miss Langerman, Zeepunt, 5s.; G. Pfeil, Senekal, O.V.S., £1.

C. F. J. MULLER.

Kaapstad 31 Augustus, 1898.

DEEL VII. No. 6.

KAAPSTAD.

OCTOBER, 1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

EEN ALGEMEEN KERKBLAD. In de *Vereeniging* van 1 September komt ter sprake de gedachte, allereerst in het *Maandblad* uitgesproken, dat er een "algemeen kerkblad zij voor de N. G. Kerk." Een correspondent tracht aan te toonen, dat de zaak zoowel *wenschelijk* als *uitvoerbaar* is. Hij geeft aan de hand het voorgestelde blad *wekelijks* te doen verschijnen [waarom *wekelijks* ?], tegen een inteekeningsprijs van 7s. 6d. per jaar. Hij wil dat het te Bloemfontein zal worden gedrukt en uitgegeven, dat de redakteur een onzer predikanten zal zijn, die belast zal zijn met de uitgave van het blad, de financieele administratie, enz., en dat "eene kerkelijke commissie worde aangesteld aan wie hij verantwoordelijk moet zijn." De schrijver berekent dat met een inkomen van £1,800 men het salaris van den redakteur, kantoorhuur, enz., zal kunnen vinden, meent dat met het inteekeningsgeld te brengen op 7s. 6d. per jaar er dan een balans zal zijn van zegge £550. Zijne beraming zal uit het volgende schema duidelijk worden:—

INKOMSTEN.

Blad.	Inteekenaren.	Subscriptie per jaar.
Kerkbode	1,100	10s.—£550
Fakkel	2,100	5s.— 525
Vereeniging	1,300	10s.— 650
Totaal ...	4,500	£1,725

Voegt hierbij:—

BIJDRAGEN.

Kaapsche Kerk voor *Kerkbode* uit Syn. Fonds ...	£50
O.V.S. Kerk uit Syn. Fonds voor *Fakkel* (Redakteur £25 Proeflezer £18)	43
	£93
Alles tezamen dus	£1,818

UITGAVEN.

Kerkbode—Aan drukkers al de inteekeningsgelden en £50 bijdragen	£600
Fakkel—Aan drukkers al de inteekeningsgelden en £43 bijdragen	568
Vereeniging—Volgens den redakteur kost elke uitgave £27; dus 26 x £27...	702
	£1,870

N.B.—De Redakteur der *Vereeniging* meldt niet hoe *hun* te kort gedekt wordt.

In deze getallen zijn niet ingesloten de gratis exemplaren en de niet betalende inteekenaren.

De verschillende drukkers zijn tevreden met het bedrag der subscriptiegelden als betaling voor hun werk.

***

Wij zijn er den broeder zeer dankbaar voor, dat hij de *uitvoerbaarheid* van de door ons uitgesproken gedachte heeft aangetoond. Eerlijk gezegd, zijn wij niet voor een *weekblad,* wel voor een *maandblad,* ofschoon een *weekblad* niet te versmaden is. Indien een kerkgenootschap als de "Vrije Kerk van Schotland," wiens officieel orgaan berichten uit alle werelddeelen ontvangt tevreden is met een *maandblad,* zouden wij in Zuid Afrika wel alles zoo kunnen inrichten, dat wij eens in de maand al onze officieele berichten ontvangen. Is men echter tegen een maandblad, men late het blad dan om de *veertien* dagen verschijnen. Bovenal stelle men den prijs van inteekening zoo laag mogelijk, en zorge men slechts dat elke gemeente voor het verspreiden van op zijn minst *vijftig* exemplaren verantwoordelijk zij. Maar zoolang het kerkelijk leven bij ons nog zoo zwak ontwikkeld is, moet men de zaak als hopeloos beschouwen. Is het niet te betreuren, dat de "Kerkbode," ons oudste orgaan, slechts 1,100 inteekenaren telt, de "Fakkel" slechts 2,100, de "Vereeniging" 1,500? Eén kerkelijk orgaan van de Episcopale Kerk telt in één bisdom meer inteekenaren, dan "Keikbode" of "Fakkel" in een ganschen Staat!

Is het dan wonder, dat iemand die de *Kerk* in haar geheel wil bereiken door zijn schrijven zich liefst niet bedient van een kerkelijk orgaan? Het is te hopen dat "het volgend geslacht de behoefte aan concentratie beter zal verstaan," zooals de Scriba der Vrijstaatsche Kerk het uitdrukt: decentralisatie schijnt het streven te zijn van het tegenwoordig geslacht. Maar kan dan niet eene poging worden aangewend om de Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika te voorzien van een kerkblad, dat aan alle eischen zal voldoen? En moeten wij dan jaar uit jaar in ons bedienen van een of ander drukkerskantoor, dat het kerkblad als bijzaak en niet als hoofdzaak beschouwt? Waarom niet eene eigene drukkerij?

ONZE KERK EN HAAR ZENDINGZAAK.

Iemand zendt ons—wij weten niet wie—een nommer van het Kafferblad *Imvo.* Daarin verschijnt een belangrijken brief, onderteekend "New College," de Ned. Geref. Kerk en de Hollandsch sprekende bevolking verdedigende tegen zekere aanvallen op beiden verschenen in het Lovedalesche Zendingblad—de "Christian Express." Dat blad geeft voor zich niet met de politiek intelaten, en zeer bevriend te zijn met de Ned. Geref. Kerk. Het toont zijn vriendschap echter op heel eigenaardige wijze door van tijd tot tijd een aanval op onze Kerk en de Afrikaansche bevolking te doen. En dan bevreemdt het onze Schotsche vrienden, dat Hollandsche predikanten op zijde staan en niet in alles toenaderen. Moesten *wij* de broederen behandelen, zooals zij *ons* behandelen, voorwaar de verbittering zou tienmaal grooter zijn dan zij is. Doch genoeg hierover. De brief van "New College" is goed geschreven, en de verdediging van onze Kerk is aan goede handen toevertrouwd. Wij halen slechts een paar volzinnen aan, ten einde onzen lezers te doen zien op welke wijze onze Kerk verdedigd wordt: "Het lijkt heel mooi" zegt de schrijver "te verwijzen naar *Lovedale, Butterworth, Blythswood, Zonnebloem* en andere middenpunten, als zijnde het werk van Engelschen en Schotten. En dan daarmee te vergelijken het werk door de Hollandsch-sprekende bevolking gedaan. Maar dit is ten uiterste onrechtvaardig. Waar zouden deze zending posten zijn zonder het 'Foreign Missions Committee' der Vrije Kerk, zonder het Londensch Zending Genootschap, zonder de toelagen der (Britsche) Wesleyaansche Conferentie zonder de "Society for the Propagation of the Gospel" van de Episcopale Kerk, zonder de bijdragen van Barones Burdett Coutts? Het Engelsch Zendingwerk van deze Kolonie is het gevolg van zendingijver aan de overzijde der wateren, en van belangstelling van een zeker deel der Britsche bevolking in de Zuid Afrikaansche inboorlingen. En wat wordt er gedaan door Engelschen en Schotten in dit land voor den inboorling? Hoe veel wordt er bijgedragen voor het aggressief zendingwerk door onze plaatselijke Engelsch-sprekende gemeenten?" De schrijver zet dan uiteen wat door onze Kerk wordt gedaan, zoowel in het binnenland als in het buitenland, en vraagt ten besluite: of de Engelsche bevolking van Zuid Afrika iets beters vertoonen kan. "Het zou mij verblijden—vervolgt de schrijver—konden de Engelschen een bewijs leveren van meer uitgebreide, meer toegewijde werkzaamheid, ondersteund door mannen en middelen in de Kolonie gevonden." Voorts verdedigt de schr. de predikanten der N. G. Kerk tegen de aantijging van disloyaal te zijn tegen Harc Majesteit, omdat zij partij kozen tegen de zoogenaamde 'progressieven.' Naar zijne meening was de strijd niet tusschen *Bond* en *League,* maar tusschen den *Afrikaner* en *Rhodes.* Zijn politiek daarlatende, danken wij den schrijver voor zijne verdediging van onze kerk en haar zendingwerk. Hij toont aan, dat onze kerk 30 zendinggemeenten in de Kolonie telt, met vaste werkkringen, terwijl ettelijke predikanten, naast hun eigen gemeenten, eene zendinggemeente bestieren, zooals to Dordrecht en Aliwal. Ook noemt hij de namen en toenamen van zendelingen onzer kerk in het buitenland werkzaam.

GEDWONGEN ONDERWIJS.

Gedwongen onderwijs schijnt een stap nader te zijn gekomen en zal zeker in de eerstkomende vergadering van het parlement worden besproken. Van harte hopen wij, dat er iets zal *gedaan* worden. Men wake echter over de belangen onzer *boerenbevolking.* Men mag niet de steden gaan opvoeden, ten koste van het platteland. Er zijn streken in het binnenland, waar schoolgaande kinderen in het bereik zijn van degelijke scholen en toch onopgevoed blijven. Men mag ze niet verwaarloozen. Indien de regeering meer hulp zou geven in het stichten van scholen, dan kon men op betere uitkomsten rekenen. Men zorge voor de bevolking in de buiten distrikten en voorzie ze van meer scholen en passe dan zijn stelsel

van 'leerplicht' toe. Voorts herinneren wij hier slechts aan het treffend vers van onzen eenigen Beets:—

DE EEREDIENST VAN HET VERSTAND.

Nu is de groote zonde ontdekt,
De moeder aller zonden;
Het kwaad, dat alle kwaad verwekt
En aanvoedt, is gevonden;
Want Hebzucht, Heerschzucht, Nijd en Haat,
Zijn slechts gevolgen van dit kwaad;
MAAK IEDEREEN SCHOOLPLICHTIG
EN ALLE DING IS RICHTIG.

DE EERSTE ALGEMEENE VERGADERING VAN PRESBYTERIAANSCHE KERKEN.

Met innige blijdschap wil ook het "Maandblad" de in de Kaapstad gehouden eerste Algemeene Vergadering der Presbyteriaansche Kerken begroeten. Wij leven in een tijd wiens leuze "vereeniging" is; en daar de Kerk van Christus te zeer verbrokkeld is en er in Zuid Afrika vele, vele elementen van gevaar voor ons zijn, mogen wij wel elke poging welkom heeten, die de verstrooide krachten bijeen brengt en tot werkzaamheid oproept. Onze kerk is presbyteriaansch. Zij is echter gescheiden van de presbyteriaansche zusterkerken door taal en nationaliteitsgevoel. Of er ooit tusschen ons en haar eene vereeniging zal tot stand komen mag wel de vraag zijn. Er is nog te veel misverstand; en voorwaar, het drijven van politieke partijen heeft ons niet nader tot elkander gebracht. En voorts, het mag wel de vraag zijn of eene uiterlijke vereeniging zoo gewenscht is. Er is ruimte voor onze Engelsch-sprekende presbyteriaansche broederen in ons land. Moge hun eerste vergadering tot gewichtige resultaten leiden. Zeer trof ons een woord door Ds. McClure gesproken over den toestand van Kaapstad. Hij wees er op dat in den laatsten tijd een gekleurde bevolking van omtrent 11,000 zich aldaar heeft neergezet, de meesten waarvan nog in het heidendom verzonken waren. Ook betreurde hij den toestand der *halfgekleurden* aldaar. Hij beschouwt ze een bron van gevaar voor de zamenleving, tenzij de kerk des Heeren ze tracht te bereiken. De toevoer van Europeanen baart mede bekommernis. Drank verwoest de jonge menschen, terwijl velen die de hoogste standplaatsen innemen in de zamenleving vaak worden meegesleept. De speculatiegeest leidt velen tot den afgrond en verwoest menig kostbaar leven. Zulke taal vinde weerklank onder onze Engelsch-sprekende presbyterianen! Laat een Hollandsch-sprekende kerk protesteeren tegen die dingen en bij name tegen drank en Mammon-dienst, en de pers raakt in vervoering over onze bekrompenheid. Anderen spreken nu uit wat door ons gevoeld wordt. Wij hopen dat die woorden ingrijpen zullen in vele gemoederen!

***

Terwijl wij van elkaar gescheiden zijn op kerkelijk gebied, en wij waarschijnlijk in de politiek evenzeer van elkaar verschillen, is het niet mogelijk dat er op maatschappelijk en godsdienstig gebied hartelijke zamenwerking zal zijn? Kan men in de Kaapstad niet op het gebied van de stadszending hartelijk zamenwerken? Zou men niet de duizenden van heidenen in de hoofdstad beter kunnen bereiken door krachtige zamenwerking? Waarom niet een gemeenschappelijk zendingwerk ondernomen? Kon de Groote Kerk met de Nieuwe Kerk zich vereenigen en beide te zamen de Schotsch Presbyteriaansche Kerk aansporen tot en helpen in dat werk, zouden de uitkomsten niet zeer bevredigend zijn? De Schotsche Kerk had eens haar zending-gemeente in de dagen van Ds. Morgan. Dat werk is tot niet geraakt—zekerlijk geen gunstig teeken. Zou men niet dat werk kunnen hervatten met behulp van onze kerk—en zich voortaan vooral bepalen bij de instroomende kaffers? De Presbyterianen hebben kafferevangelisten: wij hebben er geene. Waarom niet te zamen gewerkt ter bereiking van het doel door Ds. McClure ons voorgesteld? Maar wat er ook gedaan of niet gedaan worde de vraag wacht op antwoord, hoe zal men de vele heidenen bereiken die de Kaapstad bewonen en door geen kerkgenootschap worden bearbeid?

EEN FEESTVIERING VAN BELANG.

Florence heeft feestgevierd. Twee harer grooten werden herdacht—*Vespucci* en *Toscanelli*. Wie waren ze dan? Eerstgenoemde, beter bekend als *Amerigo Vespucci*, heeft zijn naam gelaten aan het groote vasteland, Amerika, ofschoon de eer van eerst op dat werelddeel geland te hebben toekomt aan zijn landgenoot Columbus. Aangespoord door het voorbeeld van dien grooten zeevaarder die reeds in 1492 Amerika had ontdekt, zeilde Vespucci uit Spanje in 1497. Drie kleine zeilschepen waren hem toegekend door Koning Ferdinand. Hij slaagde er in de kust van Amerika te bereiken en gaf aan dat deel der wereld den naan Venezuela—*Klein Venetie*—omdat die streek hem aan het oude Venetie in zijn vaderland herinnerde. Hij vond er huizen op palen in de moerassen gebouwd, en dacht aan de groote handelsstad in Italie, die op de wateren gebouwd is. Ettelijke reizen werden daarna door *Vespucci* ondernomen en het gelukte hem een groot deel van de oostersche kust van Zuid Amerika te ontdekken. De eer van het vasteland te hebben ontdekt komt hem dus toe, daar Columbus wel de eilanden aan de oostkust bereikte, maar aan het bestaan van het vasteland twijfelde. Het vasteland is terecht naar hem—Amerika—genoemd. De naam echter is niet van hemzelven afkomstig. 't Is waarschijnlijk te danken aan een Duitschen professor te Freiburg in Bresgau, met name Waldseemüller, die in een werkje over de reizen van Vespucci door hem in 1507 uitgegeven voorstelde de West Indische eilanden te noemen AMERICA "*ab Americo inventore*"—naar Americo den ontdekker—ook moet dit nog gezegd worden, dat Columbus met den hoogsten lof sprak van zijn landgenoot. Een brief van hem aan zijn zoon is bewaard gebleven, waarin hij van Vespucci spreekt, als "een zeer waardigen man en iemand die altijd getracht heeft mij genoegen te geven." De naam Amerigo is ontleend aan een Hongaarschen heilige die in de 11de eeuw heeft geleefd.

***

Paolo Toscanelli werd te Florence in 1398 geboren en wijdde zich vooral aan de sterrekunde, waarin hij zeer bedreven was. Zijn hoogste roem ligt echter in

den brief door hem aan Columbus gezonden in Juni 1474, waarin hij de overtuiging uitsprak dat er vastelanden waren aan de overzijde der wateren. Ook sloot hij een kaart in, om zijne beschouwingen optehelderen en de plaats aanteduiden waar men de Indiën zou kunnen vinden. Hij was dus de aanspoorder tot de ontdekkingen van Columbus, de eerste wiens vorschend genie, na ernstig en nauwkeurig onderzoek, kon aantoonen dat er vastelanden waren aan de overzijde der wateren. Hij stierf in 1482. Hij zag vooruit, blikte in de toekomst, spoorde anderen aan tot ontdekkingen waarvan hij vooraf de verzekering had; doch sliep in, voordat gevonden was wat hij zocht. Florence deed wel dien man, te zamen met Vespucci in hooge eere te houden.

Bismarck.

De dood van Duitschlands grooten staatsman heeft vele pennen in beweging gezet. De *Heraut* stelt hem tegenover Gladstone en zegt: " Bismarck was de man van *bloed* en *ijzer* die de stelling onderschreef *macht is recht*: Gladstone durfde tegen het brutaal geweld der machtigen optreden om het goed recht der verdrukten te bepleiten. Daarom mogen wij betwijfelen of het Bismarck gelukt is de zedelijke grondslagen die toch op den duur een land moeten dragen te versterken." Tegen de Roomsche Kerk ondernam hij den *Culturkampf*, vaardigde hij de "Meiwetten" uit; doch hij moest het verliezen. Onder de krachtige leiding van Windhorst, hoofd der Ultramontaansche partij, werd de strijd al ernstiger. Toen minister Falck, Bismarck's medehelper, gedwongen werd aftetreden, werd zijn plaats ingenomen door Von Puttkamer en de Roomsche geestelijkheid in eere hersteld. " Waaruit te verklaren dat Bismarck na achtjarigen strijd tegenover Rome het hoofd in den schoot legde? Omdat hij leefde uit het beginsel dat de staat alles moet beheerschen, ook de sfeer der kerk. In plaats van er voor te waken dat de R. Kerk zich binnen haar eigen terrein hield zocht hij de macht van Rome te fnuiken. " De Roomsche kerk belijdt dat alle macht, ook die van den Staat van den paus als stedehouder Christi nederdaalt, zoodat de Koningen der aarde aan het hoofd der Roomsche kerk gehoorzaamheid schuldig zijn; zij kon dus het pleit aan Bismarck niet gewonnen geven. Toen Bismarck de hulp der Roomsche Staatspartij in zijn strijd tegen het socialisme noodig had, besloot hij toe te geven en met Rome vrede te sluiten.

De Roomsche kerk was innerlijk versterkt uit dezen strijd gekomen, terwijl de Evangelische kerk, die zich aan de Meiwetten willig had onderworpen inwendig daardoor was verzwakt, gelijk hare leiders moesten erkennen.

Ook heeft Bismarck zich door het woelen der socialisten en door de herhaalde aanslagen op het leven des keizers, genoodzaakt gezien zijn drijven voor de "Simultanschule" op te geven. De "Simultan schule" is ongeveer eenzelfde instelling in Duitschland als ten onzent, d.i. in Nederland, de neutrale school. Het eerste woord dat keizer Wilhelm I tot eenige burgers, die hem bij zijn herstelling van de verwonding bij den tweeden aanslag op zijn leven kwamen gelukwenschen, sprak, was, dat er moest gezorgd dat de godsdienst voor het volk niet verloren ging.

Daarop veranderde ook Bismarck zijn schoolpolitiek. De "Simultanschule" werd wel niet afgeschaft, maar de "Confessionschule" met kracht van overheidswege bevorderd. Het denkbeeld van de vrije school en van de vrije kerk schijnt in Duitschland geen wortel te kunnen schieten."

***

Over Bismarak's innerlijk leven worden ons interessante mededeelingen geleverd. In dit opzicht stond hij nader bij Gladstone dan men bij den eersten oogopslag zou meenen.

Volgens den predikant, die den lijkdienst in het sterfhuis van Von Bismarck leidde, was de overleden kanselier een geloovige. Bismarck had den voorganger verzocht om bij zijn lijkbaar te spreken over 1 Cor. 15 : 53—56, waarin de apostel jubelt: " Dood waar is uw prikkel? Hel waar is uwe overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus."

Opmerkelijk is het zeker, dat de groote staatsman zijne stichting zocht in boeken, waarin de geest der Broedergemeente doorstraalde. Steeds beleed hij dat hij de groote uitkomsten zijner politiek dankte aan de leiding en de voorzienigheid Gods. Bekend is het voorts, dat Bismarck in een zijner groote redevoeringen in den Rijksdag, toen hij de betrekkingen tusschen Duitschland en het buitenland besprak, op treffende wijze uitriep: " Wij Duitschen vreezen God, maar buiten God niemand." Toch zal men niet mogen zeggen, dat bij hem juist de vreeze Gods het beginsel was van alle wijsheid. Hij streefde naar een groot doel, dat heeft hij bereikt. Hij vond Duitschland verdeeld. Hij verliet het een vereenigd rijk. Of die eenheid door zijn toedoen verworven zal blijven bestaan moet de toekomst nog leeren.

Het einde deze Eeuw.

Deze negentiende, zoo hooggeroemde, zoo verlichte eeuw nadert haar einde. Welke ontzettende dingen moeten wij beleven! Frankrijk, land der beschaving en der weelde, met Parijs als middenpunt, is aan de ergste demoralisatie prijsgegeven. Het Dreyfus-schandaal schreit ten hemel. Voorafgegaan door het Panama-schandaal, dat een akelig licht liet vallen op het Fransch karakter, toont het ons tot welke onzedelijke praktijken beschaafde volkeren vervallen kunnen, wanneer zij God en godsdienst prijs geven. Arm Frankrijk! Spanje staat voor revolutie. Bankroet, verslagen, van kolonien beroofd staat het daar als een toonbeeld van machteloosheid en zedelijk verval. Oostenrijk van een gescheurd door politieke drijvers, een prooi van onheilspellende krachten, die te eeniger tijd de revolutie kunnen inleiden. Italie, het land waar anarchisten gekweekt worden, een blijvend dreigement voor de beschaafde wereld. Turkije in stuiptrekkingen, altijd met moordtooneelen gereed. Voegt hierbij, dat Europa geen staatsman thans heeft van eenige beteekenis, dat Bismarck's plaats niet licht kan worden aangevuld, dat Gladstone er niet meer is, en voorwaar de toestand van Europa is niet hoopvol.

***

Wie onzer heeft niet gevoeld voor den zwaar beproefden Keizer van Oostenrijk? God trooste den

grijsaard! De Koning der Koningen ontferme zich over dezen aardschen Koning! Die in God gelooft heeft altijd hoop, mist nooit Zijn troost. Uit het kwade het goede: na duisternis licht: na lijden heerlijkheid! Zeer heeft het ons getroffen, dat de oude Keizer in zijn zielenood tot God de toevlucht nam en met een buitengewone zelfbeheersching en onderwerping zich boog onder den slag die hem trof. Die de teekenen der tijden gadeslaat,—en men mag wel op die dingen letten—zal met Da Costa moeten uitroepen: "de lente der eeuwigheid nadert." De Heere komt!

SPANJE. De toekomst der Latijnsche volken. Het volgend oordeel over Spanje stemt tot nadenken.

Hetgeen in deze dagen van Spanje gezien wordt, doet vragen wat de toekomst zijn zal van de Latijnsche volken?

Spanje is eenmaal de eerste macht in Europa geweest; het heeft den scepter gezwaaid over Amerika, en het is nu gedaald tot eene natie van den tweeden rang, die met de razernij der wanhoop, worstelt voor het bezit van zijn laatste koloniën in de nieuwe wereld!

Zijn niet alle Latijnsche volken op hetzelfde afhellende spoor? Duitschland heeft en op militair en op handelsterrein Frankrijk overvleugeld. Hoe laag is de zedelijke standaard in Italië. Hoeveel bloed heeft het dempen der jongste oproeren gekost! Frankrijk heeft zich na de nederlaag van 1871 wonderlijk snel hersteld; maar het niet toenemen der bevolking, de uitbreiding der pornographische (aan vleeschelijke zonden gewijde) literatuur, de dingen die bij het proces Dreyfusz aan den dag kwamen, doen zien, dat het rijk zedelijk aan het zinken is.

Men heeft gevraagd, zou het volk van Garibaldi, dat zoozeer van geestdrift voor de zaak der vrijheid en van de eenheid van Italië gebrand heeft, moeten uitkomen op een zedelijk en financieel bankroet?

Wij vreezen dat de Latijnsche volken zoozeer achteruitgaan, alleen omdat men geen keuze heeft tusschen Ultramontanisme en (een godloochenend) Liberalisme. Beide leiden tot onderdrukking van de vrijheid van conscientie. Beiden dringen tot uitwerping van de elementen, die tot reformatie van land en volk kunnen strekken. De dragonades hebben Frankrijk van duizenden harer uitstekendste burgers beroofd, maar er is toch nog een overblijfsel hoe gering, hoe klein ook, te vinden. Jammer dat ook dit overblijfsel blijkt onder den invloed te zijn van revolutionaire beginselen!

Italië heeft nog zijn Waldenzen, maar wat bezit Spanje? Een handvol protestanten, nauwelijks meetellend bij de millioenen der bevolking. Italië heeft nog zijn Brescia's, zijn Dante's, zijn Savonarola's gehad. Spanje heeft zich met blind fanatisme geworpen op het Ultramontanisme, zonder dat er eenig tegenwicht van beteekenis aanwezig is. Het is het vaderland van de inquisitie geworden. Het werd de beul van die afschuwelijke instelling, tot groote schade van Europa en Amerika. Het beginsel van dwang in zake de religie heeft Spanje ongelukkig gemaakt; de brandstapels der ketters leverden een tijdlang een even geliefkoosd schouwspel op als thans de menschonteerende stierengevechten.

Ellendig blijkt de toestand der Spaansche koloniën te zijn: wanbeheer en onderdrukking hebben de Cubanen dikwerf tot wanhoop gedreven. Het kan zijn dat men oorspronkelijk in Spanje gedreven is door de zucht om in de koloniën het Evangelie, gelijk men dit verstond, te verkondigen.

Doch als men dit ideaal gekoesterd heeft, men gaf het ook weder spoedig prijs. Het denkbeeld bijv. dat het goud rijkdom op zichzelve geeft, onafhankelijk van arbeid en industrie, heeft Spanje uit een maatschappelijk oogpunt bedorven. Dit was reeds merkbaar in de dagen van Philips II. Men kan daarvan de Joden niet de schuld geven omdat alle Joden zonder uitzondering uit Spanje werden gebannen tegen het einde der middeneeuwen. De industrie staat in Spanje nog op lagen trap; evenzeer de landbouw. Hoe weinige Spaansche producten dingen mede op de wereldmarkt, wanneer men den wijn buiten rekening laat?

In Frankrijk zijn er, die er naar verlangen, dat een man als Napoleon opstaan zal, om een eind te maken aan den strijd der partijen, die het daar gevolgd parlementaire stelsel tot eene belaching maken.

Maar in Spanje heeft geen koning meer absolute macht uitgeoefend dan Philips II. Hij deed door zijn leger de wereld beven en toch, de achteruitgang van Spanje openbaarde zich kennelijk sedert het optreden van die monarch. Wanneer de Latijnsche volken, de beginselen van Gods Woord blijven verwerpen, de belijders van dat Woord stelselmatig tegenstaan, dan gaat het zout dat voor bederf behoedt, steeds meer ontbreken.

Ons dunkt, de geschiedenis der laatste dagen bewijst dit zonneklaar.

De Chasidim.

II. Hunne Leerstellingen.

HOEWEL zij in de hoofdzaak tot de rabbinisten behooren, en de groote waarheden des Jodendoms met alle orthodoxen gemeenschappelijk belijden, hebben zij toch ook in hunne leerstellingen veel eigenaardigs. God is overal, in de wereld en om de wereld. Niemand moet denken verre van Hem te zijn als hij zich met aardsche dingen bezig houdt. Ook in de aardsche hanteeringen, zelfs op de laagste treden van het maatschappelijk leven, is God te kennen en te vinden. Alles wat God ons toezendt, geschiedt tot ons bestwil. Vreugd en smart komen alleen van Hem. De verdienste die in onze goede werken gelegen is, berust alleen op onvoorwaardelijk geloof; alle navorsching van Gods daden, alle philosophie werkt maar storend, en moet vermeden worden. Men behoort te gelooven zonder bewijs; de kennis komt eerst later. Het gebed behoort met de diepste aandacht te geschieden, vandaar luidkeels uitspreken der woorden en krachtige gebaren, opdat alle storende gedachten verwijderd zouden blijven. De aandacht wordt vernietigd door het zuurdeeg van vreemde wetenschappen en zinnelijke driften. Het voornaamste streven van den mensch moet *waarheid* zijn. Alle kennis, alle onderwijs, alle volmaking daarin heeft de *chasid* bij den *tsaddik* (den wonderrabbi) te wachten, waarom hij dezen behoort op te zoeken, te zien en te spreken, ja dien hij zelfs vereeren moet, al ziet hij hem zondigen. Zoodoende komt de vrome van zonden bevrijd te worden, en wordt hij rein. Boete en bekeering zijn een krachtig middel tot zalig-

heid, en niemand mag ooit aan verbeteringen wanhopen. Blijdschap, onbaatzuchtigheid, weldadigheid, vreedzaamheid, mildheid in het beoordeelen van anderen, dapperheid, zonder vermetelheid, achtgeven op zichzelven, matigheid, reinheid van lichaam en van kleeding—niet slechts de deugden die hem theoretisch worden ingescherpt, maar die hem in de praktijk maar al te vaak ontbreken! Alleen met de eerstgenoemde, de *blijdschap* neemt hij het ernstig op, maar op *zijne* manier!

De vrolijkheid in den godsdienst is een der kenmerkende eigenschappen van den Chasid. De opvolger van Baalsjem liet bijv. om zijne getrouwen in de rechte gebedsstemming te brengen, soms plotseling en onverwacht iemand op den grond werpen, en als dan de omstanders, schaterend van het lachen, hem op de been hielpen, en alle dwaasheid verkochten riep hij op eens uit: "Nu laat ons den Heere dienen met blijdschap!" en—dan toog men ten bede. Sombere gedachten moeten met *alle* geweld worden verbannen. Het best gaat dit door den drank. Dan komt ware geestdrift, en is men der Godheid het dichtst nabij. Het bekende gezegde "Als Sabbat komt, komt ook de rust," is bij hen gewis niet in eere; hun altoos druk leven, bereikt juist op Sabbat het toppunt van rumoerigheid. Vooral de derde maaltijd op Sabbatavond, die bij de Israelieten met opgewektheid genoten wordt, is in de huizen der *chasidim* eene formeele drinkpartij. Terwijl in de woningen der Rabbanieten, der talmoedische Joden, de zevenarmige Sabbatslamp wordt aangestoken en onder het schitteren der lichten de uitslag begroet wordt met de schoone woorden: "komt, laat ons gaan! laat ons gaan, de bruid tegemoet! Laat ons de ure des Sabbats feestelijk begroeten!" is *hun* de rustdag bovenal een aanleiding tot drinken en tieren. Geen licht wordt er in hunne woningen aangestoken, en in het donker zitten zij dan weldra allen meer of minder beschonken bijeen. Daar heft iemand een psalm aan, donderend vallen de anderen er bij in, en het gegil, gestamp, geraas en geschreeuw houdt vaak tot diep in den nacht, ja tot zonsopgang aan.

Laat mij u nog een en ander van het leven dezer vromen mogen mededeelen!

In het late avonduur, wanneer de dienaars der wereld uit societeit of schouwburg terugkeeren, is de *chasid* reeds op, en vervult zijnen middernachtsdienst, bestaande uit het lezen van een stuk Zohar, Psalmen en Gebeden. Daarna gaat hij weer ter ruste, om met het aanbreken van den dageraad, zijne eerste wassching te volbrengen. Een kan met water staat gereed, niet meer dan vier ellen van zijn bed verwijderd, want hij houdt het voor een zonde ongewasschen verder dan vier ellen te loopen. Driemaal giet hij dan het water op zijn beide handen, en wascht daarop oogen en aangezicht. Bij elke nieuwe beweging herhaalt hij een regel uit Schrift of Gebedenboek—als hij bidt, kust zijne ziel den Eeuwige zelven—en wanneer dit voorbereidingswerk voltooid, en hij gekleed is, spoedt hij zich naar de "mikwa," het groote, publieke bad om daar, onder tal van voorgeschrevene gebeden, de noodige wasschingen te ondergaan. Winter en zomer zet hij dit voort, minstens op Maandag, Donderdag en Vrijdag, maar velen doen het elken dag. Als het water bevroren is, bidden en bibberen zij in bijten, daartoe in het ijs gehakt. Het behoeft geen betoog dat zij die dit uithouden kunnen, wel een geharde constitutie krijgen, iets wat hun, bij de vele kwellingen en uitgelatenheden die hun eigen zijn, goed te stade komt.

Daarna begint hij zijne dagtaak, steeds gedachtig dat elke goede daad door hem verrigt een nieuwen engel doet ontstaan, maar ook elke zonde aan een boozen geest het aanzijn geeft. De *chasid* kan dus, door zijne mystische vereeniging met de Sjechina (het goddelijk Wezen), onophoudelijk hemel en hel met levende wezens bevolken. Hoe gaarne verdiept hij zich in de geheimenissen der Kabbala, begeerig zijne ziel met ware blijdschap te vervullen, om haar dan over te geven aan den engel Metatron, die Jakob's geslacht voor het aangezicht Gods vertegenwoordigt. Zoo komt dus de ziel in de handen van *Sar-ha-Olâm*, (den "Vorst der wereld,") het hoofd aller engelen, die haar dan weer overdraagt aan de tien *Sefirot*, (goddelijke tusschenwezens) welke zoo machtig zijn dat zij de geheele wereld geschapen hebben. Door deze tien *Sefirot* komt dan de ziel voor den grooten troon waarop *En-Sof*, (het goddelijk Wezen), is gezeten, met wien zij zich dan door den kus der liefde vereenigt. Hoe zou een hart dat met zulke heilsbespiegelingen vervuld is, niet verlangen naar de heilige plaats waar zijn rebbe met de ware vromen vergadert? Met haastigen tred begeeft hij zich naar zijn bidhuis, dat hij in gebogen, ootmoedige houding binnentreedt, waarop hij zijne "*tefillin*," (zijne gedenkcedels of gebedsriemen) aandoet, soms wel, uit overmaat van vroomigheid, twee tegelijk. In zijn "*tallith*," (zijn bidmantel) gehuld begint hij dan, in navolging van zijnen *tsaddik* die hem hierin voorgaat, zijn gebed, zóó luidkeels en zóó innig, daarbij zijn lichaam heen en weer schuddend, soms het hoofd tegen den muur aanbonzend, dat hij spoedig geheel en al met zweet overdekt is. Een schriftwoord dat hem zeer na aan het hart ligt, is Psalm 35: 10: "Al mijne beenderen zullen zeggen: Heer! wie is u gelijk?" Het is een geweld en geraas gelijk dat alleen nog bij de Mohammedaansche dervischen wordt aangetroffen. Een ieder zingt, bidt, gilt op zijn eigen manier, en toont dat hij er mede gereed is door drie stappen achterwaarts te gaan. Daarop zegt er een het zoogenaamde *Kaddisj*-gebed op, een gebed ter eere en tot gedachtenis der dooden, en daarna—wij zijn nog altoos in de synagoge—gaan allen een glasje *wodki* (brandewijn) drinken, om onder het genot daarvan het nieuwste wonder van hun tsaddik, zooals zij hun wonderrabbi noemen, met elkander te bepraten.

In hun huis zijn de chasidim niet veel. Elk beschikbaar oogenblik brengen zij in hun *betstübel* (bidkluis) door, waar wel altoos, dag en nacht, een *minjan*, het vereischte tiental mannen om een wettige godsdienstoefening te hebben, tegenwoordig is. Voor hun vrouwen hebben zij lang niet de teederheid en voorkomende zorg, die den Joden gewoonlijk eigen is. Zij zijn veel te heilig om zich druk met de dochteren van Eva in te laten, die haar hoofd geheel kaal moeten scheren, opdat haar vrome echtgenooten geen booze gedachten zouden krijgen (en daardoor weer aan nieuwe duivels het aanzijn geven) door het zien van haar weelderigen haardos. Menige chasid spreekt *nooit* tegen een vreemde vrouw, en tot zijn eigen echtgenoote niet meer dan het allernoodzakelijkste. Vaak wil hij uit hare handen niets aannemen, daar die onrein zijn, zoodat zij het eerst moet neerzetten, en daarna neemt hij het op. Toch beklagen zij zich niet, verblijd met de eere zulk een vroom man te hebben, en het aanzijn te mogen geven aan kleine adspirant-chasidjes.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van:—de heeren G. Pfeil, Senekal, O.V.S., 10s.; M. Hofstede, Napier, £1; Eerw. J. Knobel, Kaapstad, 5s.; J. G. L. Dreyer, Rondebosch, 5s.; H. J. Otto, Machadosdorp, 5s.; S. P. Fouche, Stellenbosch, 5s.; Ds. A. J. Louw, Heidelberg, Z.A.R., 15s.; Ds. J. P. van Heerden, Richmond, 5s.; J. J. C. Grabe, Amersfoort, Z.A.R., 5s.; D. E. Frijlinck, Kaapstad, 5s.

C. F. J. Muller.

Kaapstad, 1 October 1898.

De Geschiedenis onzer Kerk.

Hoofdstuk XIX.

EEN TERUGBLIK 1837—1847.

BELANGRIJKE vraagstukken, groote beginselen rakende, kwamen ter sprake in de vijfde, zesde, zevende Synoden onzer Kerk. Daarbij bepalen wij thans de aandacht onzer lezers.

Allereerst noemen wij hier :—

De Tulbaghsche Kwestie.

Te Tulbagh was een geschil ontstaan tusschen den leeraar —Ds. R. Shand—en enkele leden zijner gemeente. Hij had, namelijk, den doop geweigerd aan de kinderen van ouders, wier godsvrucht hem verdacht toescheen, alhoewel tegen hun wandel door den Kerkeraad niets was ingebracht. Als tijdelijke plaatsvervanger had de Regeering Ds. H. Moorrees aangesteld, en de Ring van Swellendam had hem zitting verleend in zijne vergaderingen. Appel hiertegen werd door Ds. Shand aangeteekend.

De zaak diende voor de Synode van 1837, en haar oordeel werd zamengevat in de volgende uitspraak :—

" Na rijpe deliberatien over de tot dit Appel behoorende Documenten is de Synode tot deze uitspraak gekomen, dat wat aangaat het eerste punt van Appel tegen de provisioneele aanstelling van Ds. H. Moorrees als Predikant van Tulbagh, de Synode oordeelt, dat het niet regelmatig is, dat zoodanige zaak voor de Synode gebracht worde, omdat het eene aanstelling is die door het Gouvernement is geschied.

" Wat aangaat het tweede punt, het Appel tegen de toelating van Ds. H. Moorrees tot eene plaats in de Ringsvergadering te Swellendam, oordeelt de Synode dat deze toelating niet had behooren te geschieden, op grond dat de meerderheid der Synode van oordeel is dat de suspensie van den WelEerw. Heer Shand had opgehouden, zoodra de Ringsvergadering te Swellendam geopend was en dien tengevolge de aanstelling van den WelEerw. Moorrees op dat tijdstip had opgehouden van kracht te zijn."

De twee punten van appel afgehandeld zijnde kwam het beginsel zelf ter sprake—of namelijk de Sacramenten geweigerd mochten worden aan leden van onbesproken wandel, op grond van een oordeel des leeraars aangaande hun godsvrucht. Ds. Shand gevraagd zijnde of hij genegen was den doop toetedienen aan kinderen van alle leden der gemeente die niet onder censuur waren, weigerde hierop te antwoorden. Daarop verklaarde de Synode Ds. Shand als onbevoegd het Herders- en Leeraars-ambt " in deze volkplanting waar te nemen, zoolang hij niet bereid of genegen zou zijn de Sacramenten te bedienen aan onbesproken of ongecensureerde lidmaten, en dus totdat hij overeenkomstig de Reglementen der Synode in Zuid Afrika en de gewoonten en instellingen alhier bestaande handelen zou."

Toen dit besluit aan den betrokkene werd bekend gemaakt gaf hij te kennen, dat hij daartegen formeel protesteerde daar hij overtuigd was niets te hebben gedaan, dat streed met onze Geloofsbelijdenis, maar wel met zekere gewoonten—zooals het trouwen op den Zondag—die aanleiding gaven tot de ontheiliging van den Dag des Heeren. Hij zou dus bij dat besluit niet berusten, maar de geheele zaak voorleggen aan Hare Majesteit de Koningin. Later echter verklaarde hij schriftelijk, dat hij zou berusten bij de uitspraak der Synode en zich schikken zou naar de reglementen der kerk en de gewoonten en instellingen alhier bestaande. Alzoo werd hij in zijn ambt hersteld.

Het ontevreden deel der Tulbaghsche gemeente wilde zich echter aan dit besluit niet onderworpen, en scheidde zich af, tot haar leeraar kiezende den WelEerw. H. Moorrees, den tijdelijken plaatsvervanger van Ds. Shand.

In dit besluit der Synode is een beginsel uitgesproken dat nadere toelichting verdient. De vraag is meer dan eens gedaan in de Gereformeerde Kerk : wie moeten als leden worden opgenomen en erkend, alleen degenen die in hunne harten de overtuiging hebben dat zij wedergeboren zijn, of ook wel dezulken die, hoewel niet zeker van waarachtige wedergeboorte, toch hun geloof in Christus uitspreken en zich wenschen aantesluiten bij de gemeente des Heeren. In de Nederlandsche Kerk werd lang hierover gestreden. Sommigen beweerden, dat er een tweevoudig verbond door God was opgericht, het eene uiterlijk, het andere innerlijk, met andere woorden, klem leggende op het onderscheid tusschen de zichtbare en de onzichtbare kerk. Men wees onder anderen op de oud testamentische bedeeling, waar God een uiterlijk verbond aanging met het Joodsche volk als het uitverkoren volk, welk verbond moet worden onderscheiden van het andere waarvan niet uiterlijke vereeniging, maar veeleer innerlijk deelgenootschap in de verlossing door den Messias aangebracht grond en aanleiding was. Aan dat uiterlijk verbond, zoo beweerde men, werden de Sacramenten gehecht; die dan uiterlijk belijdenis deed en uiterlijke gehoorzaamheid betoonde aan de Mozaische wet had recht op toelaling tot besnijdenis, pascha en al de voorrechten aan den godsdienst verbonden. Langs dien weg redeneerende meende men, dat Christus moet worden beschouwd als een uiterlijke gemeenschap te hebben daargesteld in de zichtbare kerk, en dat grond van die gemeenschap was belijdenis des geloofs in Christus als den Zaligmaker. Die dan wenschte toetetreden had daartoe de gelegenheid. Van het uiterlijke lichaam moest wel worden onderscheiden de onzichtbare gemeente der uitverkorenen.

Ook in Amerika werd de vraag op ernstige wijze besproken. Aan den eenen kant hield men zich aan de voorstelling van Gomarus en vele leden van de Dortsche Synode, omtrent het tweevoudig verbond door Christus aangegaan. Aan het uiterlijke zijn de sacramenten verbonden, zoodat het uiterlijke lichaam, de zichtbare kerk, moet worden beschouwd als bestaande uit allen die belijdenis des geloofs in Christus als Zaligmaker hebben afgelegd, zonder dat zij juist het getuigenis in hunne harten hebben, dat zij waarachtiglijk wedergeboren zijn. " De man derhalve die tot de tafel des Heeren toetreedt of zijn kinderen ten doop aanbiedt, belijdt niet daardoor lid te zijn van de onzichtbare, maar wel van de zichtbare kerk. God heeft den menschen bevolen niet te stelen, en hun godsdienstige plichten niet na te laten. Hij beveelt hun te bidden ; Zijn woord te hooren ; aan den doop zich te onderwerpen ; den dood des Heeren te verkondigen. Deze plichten zijn bindend en moeten in den rechten geest worden ondernomen. Maar niemand behoort te wachten totdat hij meent wedergeboren te zijn en als zoodanig door de kerk wordt beschouwd, voordat hij die bevelen van Christus gehoorzaamt. . . . Die zich laat doopen legt niet daardoor getuigenis af van zijn wedergeboorte, evenmin als wanneer hij tot den troon der genade nadert in het gebed. Het gebed is van zelf eene belijdenis des geloofs in Gods bestaan en volmaaktheden en in Zijne macht om te hooren en te antwoorden op ons geroep."

Aan den anderen kant stonden de Puritinen en bij name President Edwards, die beweerden, dat slechts zij die naar het oordeel der kerk de genade Gods in hun ziel hadden ervaren, mochten worden toegelaten tot de kerk van Christus. Hierdoor zou als van zelf vervallen het onderscheid tusschen de zichtbare en de onzichtbare kerk.

Over de kwestie zelf willen wij hier geen oordeel uitspreken. Onze Synode, geleid door de moeilijkheden te Tulbagh onstaan, sprak het beginsel uit, dat aan alle onbesproken en ongecensureerde lidmaten de Sacramenten zouden worden bediend, en dat geen leeraar het sacrament zal mogen weigeren op andere dan de genoemde gronden.

Acte van Onderteekening.

Een tweede punt van gewicht werd op de Synode van 1837 behandeld. Men wist welke strijd in Holland was veroorzaakt door de dubbelzinnigheid in de Acte die door elken evangeliedienaar aldaar moest worden onderteekend. Daar moest men verklaren de leer "welke overeenkomstig Gods Heilig Woord in de aangenomen formulieren van eenigheid der Nederl. Hervormde Kerk is vervat ter goeder trouw aantenemen en hartelijk te geloven." De vraag werd gedaan—en daarover liep de strijd in Holland—of hier bedoeld wordt, dat de leer wordt aangenomen "omdat" (quia) zij overeenkomstig Gods Heilig Woord is, dan wel of zij wordt aanvaard "in zooverre" (quatenus) zij met Gods Woord overeenkwam, het aan den onderteekenaar overlatende de verklaring aan de woorden te geven welke hem goeddacht. Om deze moeilijkheid te ontgaan nam de Synode onzer kerk het volgende besluit met 21 stemmen tegen 19: "De Synode verklaart, dat de onderteekenaar van de Acte bij de legitimatie voor zijne onderteekening verklaart en te kennen geeft, dat de leer die in de Formulieren van Eenigheid vervat is, gelooft overeenkomstig Gods Heilig Woord te zijn."

Belangrijke zaken

Aan andere belangrijke zaken wijdden de eerste Synoden hare aandacht. Men moest zijn weg nog vinden met het oog op het *zendingwerk*. Een *eigen* zendingwerk kon men nog niet ondernemen; daarom moest men zich in verband stellen met zendinggenootschappen die niet in direkte gemeenschap stonden met onze kerk. Reeds in 1837 trad onze Synode in correspondentie met het Zuid Afrikaansche Zending Genootschap, ten einde te zien of de weg niet kon worden gebaand tot eene nauwe vereeniging tusschen dat lichaam en onze kerk. Men kon het niet vinden met de Directeuren van gemeld genootschap en kwam tot geen besluit. De zaak echter werd op ernstige wijze besproken, en na breedvoerige discussie kwam de Synode tot het besluit: "Eene opwekkingsrede hieromtrent door de Commissie vervaardigd in de onderscheidene kerken op drie achtereenvolgende Zondagen te doen voorlezen, als zijnde het eenigste dat de Commissie in staat was thans aan te bevelen."

Ook in de volgende Synoden—vooral die van 1847—kwam de *zendingzaak* ter sprake. Men was namelijk in correspondentie met het Rijnsche Zendinggenootschap getreden met het oog op nauwere vereeniging tusschen de voorstanders van dat genootschap en onze kerk. Eene publieke vergadering te Stellenbosch gehouden op den 8sten September 1846 had den wensch uitgesproken, en het voorstel gedaan om eene "vereeniging der leeraren en gemeenten der Evangelische Kerk, als zendelingen in dienst van het Rijnsch Zendinggenootschap in deze Kolonie met de Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika te bewerken." Daarop kwam een schrijven uit Duitschland aan de hand gevende—"dat beide kerken op grond van den gemeenschappelijk beleden Heidelbergschen Catechismus,—waarbij de Gereformeerde Synode de Duitsche Geloofsbelijdenis en de (Rijnsche) de Angsburgsche Confessie met Luther's Catechismus voegt,—zich bij voortdurende onafhankelijkheid en zelfstandigheid, wat de gemeenten betreft, als broedergemeenten beschouwen, hare leden wederkeeriglijk erkennen en bij voorkomende gevallen in de sacramenten laten deelen, en voornamelijk geen proselieten-makerij toelaten." Na breedvoerige bespreking in de Synode werd het volgend besluit genomen:—"dat de leden der Vereenigde Duitsche Evangelische Kerk, op vertoon van attest van den leeraar dier gemeente afgegeven, op plaatsen waar zulk eene Evangelische gemeente niet bestaat, zullen worden toegelaten tot het genot van het Avondmaal, blijvende zij leden der Evangelische Kerk, doch onder ons kerkelijk opzicht staande, vorderende de Synode, ter voorkoming van alle verwarringen, dat zij overtuigd zij van de wettige ordening der leeraars dier kerk, door eene schriftelijke verklaring daaromtrent, door hunne Conferentie aan den Actuarius ingezonden, die daaromtrent telkens aan de Ringen mededeeling zoude hebben te doen."

Ook met de Fransche Zending kwam onze Kerk in nauwere aanraking. Op verzoek van de zendelingen van dat genootschap in Basutoland arbeidende besloot de Synode over te gaan tot de ordening van den Eerw. Heer Dyke, hetwelk dan ook geschiedde. (*a*) Door dit een en ander aangespoord tot krachtiger zendingwerk wijdde de Synode hare volle aandacht aan de zaak. In de negende zitting "weidde de Præses in het breede uit over den onverdienden blaam der Gereformeerde Kerk aangewreven, alsof zij zich onverschillig betoonde omtrent de voortplanting van het Evangelie en de geestelijke belangen der heidensche bevolking in deze volkplanting zich niet aantrok,—het tegendeel waarvan door ettelijke door Zijn HEerw. genoemde daadzaken werd aangetoond. Di. Van der Lingen, Spijker en anderen spraken in denzelfden geest, beroepende laatstgemelde zich op het plan in de Synode van 1834 ontworpen, de redenen aanhalende waarom hetzelve schipbreuk had geleden. Algemeen scheen de vergadering doordrongen te zijn van het gevoel en de overtuiging, dat er van wege deze Algemeene Kerkvergadering krachtdadige middelen ter hand genomen worden, ter uitbreiding van het Rijk onzes Zaligmakers, zoo in als buiten deze volkplanting, waarop de Præses voorstelde: 'dat eene commissie namens de Synode worde aangesteld ter bevordering van evangeliekennis in dit land, door reizende zendelingen in de onderscheidene parochieën,' welk voorstel met eenparige stemmen werd aangenomen." Alle deze maatregelen echter waren slechts van voorloopigen aard. Later eerst zou men meer doortastend handelen. In den tijd der *wording* moest men lang-

(*a*) In de notulen van de zevende zitting van de Synode van 1852 vinden wij het volgende, dat hierop betrekking heeft:—

"Men ging nu over tot de behandeling van Punt I: 5: 'Nauwere verbintenis met de gemeenten door de Fransche Gereformeerde leeraars in Basutoland gesticht." Dit punt was voorgesteld door de Commissie die in het jaar 1848 aldaar een bezoekreis had afgelegd, en de aanbeveling in het verslag voorkomende werd gelezen.

Dr. Heijns opperde eenige bedenkingen, indien het voorrecht niet wederkeerig zoude zijn. Andere leden lieten zich hooren, aanwijzende van hoeveel belang het voor de uitbreiding van het Godsrijk is, dat er eene nauwere betrekking plaats hebbe tusschen ons Kerkgenootschap en de leeraars der Fransche Kerk in het Basutoland, waaromtrent vele belangrijke bijzonderheden door Ds. A. Murray, Jr. werden medegedeeld.

Ook werd gelezen de brief van de Fransche broeders in het Basutoland, vroeger gelezen—waarop in antwoord op dien brief en met betrekking tot dit beschrijvingspunt door den Assessor voorgesteld en eenparig besloten werd. "De Broeders Zendelingen der Fransche Gereformeerde Kerk, arbeidende in het Basutoland en elders, te erkennen als medebroeders, geordende evangeliedienaars eener Zuster Kerk, verbonden door de nauwste banden van gemeenschappelijk geloof. Ten bewijze daarvan zal het der Synode immer genoegelijk zijn, bij gelegenheid harer vergadering eene Deputatie van gemelde Broeders in haar midden te ontvangen; indien ook wederkeerig de Fransche Broeders een deputatie van onze Synode of Ringsvergadering in hun midden zoude toelaten.

Ook werd op voorstel van Ds. Herold bepaald dat van dit besluit kennisgeving zal geschieden aan den Volksraad in het Overvaalsche. Tevens besloten, dat aan den Ring van Transgariep volmacht zoude worden verleend eene deputatie naar de Conferentie der Fransche Broeders in het Basutoland te zenden."

zaam voorwaarts gaan: de dagen der *ontwikkeling* en der *uitbreiding* zouden wel komen. Wij die de eerste zwakke pogingen der kerk gadeslaan mogen haar niet beoordeelen van het standpunt thans door haar ingenomen. Onze weg is duidelijker, ons werk meer omschreven. Van dien tijd dagteekent ook het gebruik, dat op voorstel van Dr. Robertson in werking trad, om "in elke maand een biduur in de verschillende gemeenten te houden ter uitbreiding van het koninkrijk van onzen Heere Jezus Christus."

Hoe ruim de kerk in die dagen was blijkt o.a. ook uit de poging aangewend tot verbroedering met andere presbyteriaansche kerkgenootschappen, en bij name Engelschsprekenden. Reeds in de Synode van 1847 had de Synodale Commissie overeenkomstig den aan haar opgedragen last bij Synodaal besluit van 22 November 1842 gerapporteerd "dat presbyteriaansche gemeenten, onder behoud van hare bijzondere inrichtingen met ons kerkgenootschap in verband gebracht kunnen worden en hunne afgevaardigden in onze kerkelijke vergaderingen alleen eene adviseerende stem zullen hebben." De zaak werd echter tot eene volgende Synode uitgesteld. Bij die gelegenheid, las Dr. Heyns uit *Royaards Kerkregt* voor twee paragrafen betrekking hebbende op de vereeniging of inlijving der presbyteriaansche gemeenten in Holland. Daaruit bleek, dat de Waalsch-Fransche Kerk met Duitsche, Engelsche, Schotsche gemeenten in de éène Hervormde Kerk van Nederland zijn ingelijfd, onderworpen aan hetzelfde Bestuur, dat der Synode, doch dat voor de mindere kerkbesturen verschillende bepalingen zijn daargesteld. Daar de zaak in Zuid Afrika van vele moeilijkheden omgeven is, en men nog niet zeker was of presbyteriaansche kerken zich van het voorrecht van inlijving met onze kerk zouden bedienen werd in algemeene termen besloten: "dat er tot de H.Ew. Synodale Vergadering toegelaten worden, als eene deputatie, Presbyterianen die de belijdenis van Westminster zijn toegedaan indien de bepaalde kerken daarom aanzoek doen." Daarbij bleef het voor een langen tijd.

Blikken in den Bijbel.

De Persoon van Christus.

Joh. 1 : 14. *Wij hebben Zijne heerlijkheid aanschouwd.*

ONDER alle Bijbelsche voorstellingen, die den goddelijken oorsprong van dit boek doen uitkomen, is er geene zoo treffend als de voorstelling die zij ons van den Christus geeft. Wij staan hier voor een verschijnsel dat oneindig meer dan elk ander Bijbelsch verschijnsel geheel eenig is in zijn soort. Het is mij of de mensch, na een eeuwenlange aanschouwing van dit verschijnsel, het nauwelijks begint te vatten. Hoe beter hij het komt te verstaan, des te hooger zal hij de Schrift waardeeren, die onverbrekelijk één is met den Christus, dien zij ons teekent, en aan wien zij hare onvergelijkelijke heerlijkheid te danken heeft. Zulk een Schrift is de naam van "heilig" meer dan waard.

Laat mij u op een paar hoofdtrekken wijzen in het beeld van den Christus. *Hij is, bij uitnemendheid, kind Zijns tijds.* Hij past in Zijn tijd volkomener, dan ooit iemand voor of na Hem in zijn tijd heeft gepast. Door de ontbinding van het Davidsche rijk, waaromtrent God had beloofd dat het altijd zou voortduren, was het volk voorbereid om de vraag te doen: Is het Gods gedachte om dit rijk in een anderen, in een nieuwen vorm, te laten voortduren? Op die vraag antwoordde Johannes de Dooper, met buitengewone profetische klaarheid, dat weldra het beloofde koningrijk in zijne tot nu toe verborgene hemelsche gestalte zich zou openbaren, en dat de uitstorting des Heiligen Geestes van die openbaring de aanvang zou zijn. Het gansche volk werd tot op het diepst door deze prediking bewogen. Aller hart en mond liep over van de groote gedachte: Wij staan aan den ingang van een allerheerlijkste gebeurtenis—de vestiging van Gods koningrijk door den doop des Heiligen Geestes.

Niemand is meer van deze zaak vervuld dan de Christus, die zich geroepen acht om voort te bouwen op het fondament dat Johannes heeft gelegd, en het volk te onderrichten aangaande den aard van dit koningrijk.

En dit doet Hij niet in het afgetrokkene, niet in schoolsche vormen, niet door theologische begrippen; maar door den godsdienst, die in dit koningrijk passen zal, te stellen tegenover de algemeene verbastering der ware godsvrucht onder hen, die door het volk tot de godsdienstigen werden gerekend, en als godsdienstige leidslieden werden gevolgd. Zijn arbeid als leeraar was een onophoudelijke kamp tegen den Farizeeuwschen vormendienst. Zijne redenen, voor zoo ver die voor ons bewaard zijn gebleven, zijn voor ons de trouwe spiegel van den godsdienstigen toestand Zijns volks. Zij passen in geen anderen zooals in Zijn eigen tijd. Zij zijn uit dien tijd geboren. Zij moeten uit dien tijd worden verklaard.

Laat ons op een hoogte staan van waar onze gezichtskring ook de volkeren omvat. Wat is ten hunnen opzichte een merkwaardig verschijnsel van dien tijd? Dat God, door middel der Romeinsche heerschappij, bezig is de scherpe punten die eeuwen lang de verschillende volkeren van elkander hebben verwijderd, weg te wrijven, en ze tot elkander al nader te brengen. De groote hinder tot onderlinge verbintenis was vooral gelegen in de uiteenloopende en aan elkander vijandige nationale godsdiensten.

Die godsdiensten hadden hun vroegere kracht, zoowel in als buiten Israel, verloren. De bestaande vormen hadden geen wezen: Zij pasten niet meer in de bestaande toestanden en meeningen. Wat de menschheid, misschien onbewust, gevoelde, dat gevoelde de Christus met volkomene klaarheid, namelijk, de behoefte aan een godsdienst, die in den nieuwen toestand past, dat is, niet een nationale maar een universeele godsdienst. Als kind van Zijn tijd begreep Hij deze allereerste behoefte van Zijn tijd, zooals niemand anders; en Zijn doorgaand onderwijs geschiedde onder den indruk van deze behoefte; 't was een aanwijzing hoe in het koningrijk Gods deze algemeen-menschelijke behoefte stond bevredigd te worden. Denk, onder anderen, aan Zijn onderricht aan de Samaritaansche vrouw die Hem de vraag had gedaan, welke in die dagen duizende denkende en Godzoekende geesten bezig hield. Wetende dat *Zijn* Evangelie bestemd is om *allen* de bevrediging van die behoefte aan te brengen, beval Hij Zijn discipelen, om het aan *allen* te gaan verkondigen. Het moest niet het privaat eigendom van een enkel volk, maar het gemeengoed der gansche menschheid zijn.

Zoo was dan de Christus niet iemand die zich aan Zijn tijd kwam opdringen; maar, bij uitstek, de man, naar wien, zij het ook onbewust, Zijn tijd smachtend had uitgezien. En toch, *Hij was Zijn tijd oneindig vooruit.* Hij is de Leermeester geworden, aan wiens voeten de menschheid van eeuw tot eeuw luisterend zitten blijft; en na wien zij geen grooter leermeester verwacht. Terwijl Zijn onderricht in den tijd wortelt, wortelt het tevens in de eeuwigheid. Hij heeft 's menschen *eeuwige* behoeften op het oog, zoo als die in de vormen van Zijn tijd door Hem werden gepeild. De betrekking die er tusschen God en mensch, en tusschen de menschen onderling, moet bestaan, was Hem zoo duidelijk, dat niemand na Hem haar duide-

lijker beschrijven kon. Het koningrijk Gods is Hem de verwerkelijking van die betrekking. Hij heeft hieromtrent het laatste woord gesproken. Niemand kan eraan iets toevoegen. Niemand kan het verder brengen, dan het te verstaan en, door het te verstaan, in te zien dat het ons doet afdalen tot de diepste diepten, en doet opklimmen tot de hoogste hoogten. Hij, die zooals niemand de Leeraar van Zijn tijd is geweest, was tevens, zooals niemand het zijn kon, de Leeraar aller tijden. Tot het Joodsche volk sprekende, sprak Hij tot alle volkeren. Tot Zijn tijd zich richtende, richtte Hij zich tot alle tijden.

't Is treffend in den Christus der Schrift alzoo het eindige met het oneindige, het tijdelijke met het eeuwige harmonieus vereenigd te zien. Geen mensch heeft zulk een Persoon kunnen uitdenken. Men moest Hem eerst hebben gezien, om Hem zich voor te stellen. Zijn Beeld moest een goddelijke en kon geen menschelijke schepping zijn. Daarom verraden de evangelisten niet in het allerminst den moeitevollen arbeid van den mensch, die eindelijk de vrucht van zijn langdurig denken aan anderen mededeelt. Het was geen mensch mogelijk, zich den Christus uit te denken.

Wij treffen in den Christus een andere tegenstelling aan, die in een loopt met de hierbovengenoemde: terwijl Hij één was met den mensch, stak Hij oneindig uit boven den mensch. *Hij was één met den mensch.* Hij was dit meer dan iemand anders. Hij was de allermenschelijkste onder de menschen. Hij was uiterst gevoelig voor al wat uit zijn aard berekend is, vreugde of smart, medelijden of toorn, liefde of haat, in den menschelijken boezem op te wekken. Hij heeft al wat menschelijk is mede gevoeld en mede ondervonden. Hij sloot zijn oog niet dicht voor de menschelijke gewoonten, ook niet voor de geringste. Hij zag ze niet aan met de onverschilligheid en gevoelloosheid, die soms den kamergeleerde en wijsgeer kenmerken. Hij leefde van jongs of onder de menschen. 't Was een bewijs van den allerinnigsten band, die Hem aan ze bond, dat Hij ook de diepste waarheden uitsprak in een taal, die de ongeletterden konden verstaan. Hij kleedde, als van zelf, Zijn gedachten in de vormen van het toenmalige huiselijk en maatschappelijk leven. Zijn taal was de weerspiegeling van wat Hem dagelijks omgaf. Hij sprak tot het volk als man des volks, in den besten zin des woords. Zijn volkomene menschelijkheid maakte Hem tot den eenvoudigsten en natuurlijksten, tot den aantrekkelijksten en genaakbaarsten mensch, die ooit op aarde heeft geleefd. Hij trok de armen en geringen, de vrouwen en kinderen, die in die dagen door de voornamen met meer dan koudheid werden bejegend, met een onwederstaanbare kracht tot zich. Hij was hun vriend, meer dan ooit iemand dit is geweest. Men noemde Hem, om Hem te smaden, den vriend van tollenaren en zondaren; maar sprak daardoor de hoogste lofspraak over Hem uit. Terwijl Hij door deze eenheid met den mensch, de onvergelijkelijke was; *zoo verheft Hij zich tevens oneindig boven de gansche menschheid.* Geen zondige zwakheid heeft hem aangekleefd. Hij alleen was onzondig. Zijne onzondigheid is Zijne gansch eenige heerlijkheid. Zij maakt Hem tot Gods Beeld, zooals niemand het was of wezen zal. Zij stempelt Hem tot Koning der menschheid. Zij ontlokt aan ons een hulde, die wij aan geen gewoon mensch bewijzen durven. Zij is ons de verklaring en bevestiging van Zijn getuigenis, dat Hij de eeuwige Zoon is, door wien de Vader Zijne eeuwige plannen aangaande den mensch en de schepping volvoert.

Geen mensch kon zich een zoo menschelijk en toch onzondig wezen hebben uitgedacht. Men moet zulk een persoon hebben gezien, om hem te kunnen denken. Alleen oog- en oorgetuigen konden ons verhalen wat de Schrift ons aangaande Hem mededeelt.

't Is opmerkelijk om te zien in welk een ongekunstelden en naieven toon de evangelisten ons het een en ander van dezen zoo buitengewonen Persoon verhalen. Zij vertellen ons het buitengewone alsof het iets gewoons is. Van waar dit? Van daar, dat zij niet *naast* of *boven* maar *in* het gewone het buitengewone aanschouwden; en daarmede gemeenzaam verkeerden. Hun eigen christelijk leven was daaruit ontstaan, en daarvan de weerspiegeling. Zij zelven waren door Hem buitengewone menschen geworden, en toch gewone menschen gebleven, gelijk elk christen dit in zijne maat is. Is dit niet het doorgaande karakter van de bijbelsche geschiedenissen, en van hen die ze beleefd en ze ons verhaald hebben. Hierdoor is het, dat de geschiedenis van den Christus in volkomen samenstemming is met de gansche Schrift, en dat zij als Schrift met Hem deelt in de heerlijkheid die Hem als mensch toekomt: gelijk *zij* oneindig uitsteekt boven alle *geschriften*, zoo steekt *Hij* oneindig uit boven alle *menschen.*

Uit de Diepte.

I.

CHURCH-PRAISE, LIED 332.

(Vertaald door Eerw. H. Tindal).

1. GIJ kent, o Heer, de moeiten en de zorgen
Van 't matte hart, dat U om ruste vraagt;
't Leed van Vandaag, de lasten van den Morgen:—
Hoe 't zegen smeekt, en over zonden klaagt.
Vertrouwend op Uw woord, wij buigen neer,
En brengen 't al voor U: Gij weet het Heer.

2. Gij kent ook al 't Verleden, toen in blindheid
De zondaar op den doolweg was verdwaald;
Tot dat Gij zoekend, Herder vol van goedheid,
Hem vondt, en dragend, huiswaarts hadt gehaald;
Zijn wond verbondt, en zorgdet voor hem teer,
En leven, hoop en krachten keerden weer.

3. Gij kent ook al het Heden, elks beproeving,
Elks juk hoe drukkend, ieders vrees en smart;
Wat ieder onzer deel is, aan bedroeving,
Of van geliefden, ons zoo teer aan 't hart;
Al 't treurig peinzen op onz' aardsche baan;—
Verdwenen hoop, en vrienden heengegaan.

4. Gij kent de Toekomst; van ons hoogst verblijden
Gaat 't licht te vaak door donderwolken heen;
Uren van Ziels-gemeenschap, smartlijk Scheiden,
En dan op 't laatst de doodsvallei betreen;
Waar vindt men moed en kracht, en liefde teer,
Als wij dit pad betreen! Gij weet het Heer!

5. Gij weet het Heer, niet slechts als God alwetend,
Als mensch gevoeldet Gij ook onze smart;
't Leed van uw' aardsche vrienden, nooit vergetend,
Ging ieders liefd' en leed U steeds aan 't hart;
En wie nog tot U komt met smart en kruis,
Die vindt bij U een troost, een rust, een t' Huis!

6. Zoo komen wij, steeds op Uw woord vertrouwend,
En liggen leed en zonden voor U neer;
En op Uw' kracht in onze zwakheid bouwend,
Dekt Gij ons met uw kleed des heils, o Heer;
Dan reizen wij verkwikt tot 's levens end,
Tot dat wij kennen, als wij zijn gekend.

II.

(Vertaling van Ds. W. H. Boshoff.)

Gij kent o Heer, de droefheid en de zorgen
Van 't angstig hart dat tot u komt om rust,
Met kommer thans en lasten weer voor morgen,
Van schuld, maar van genâ zich ook bewust:
Wij komen op uw eigen woord o Heer,
En leggen alles aan Uw' voeten neêr.

Gij kent 't gansch *Verleên*, hoe lang 't verloren
En blinde schaap het pad des doods betrad,
Hoe hem de Goede Herder op de sporen
Steeds naliep, tot Hij hem gevonden had;
Hoe Hij de wonde heelde en de pijn
Verzachtte door des Hemels medicijn.

Hij kent het *Heden*, hoe ontelbre scharen
Steeds zwoegen in hun angsten zonder tal,
Hoe hen de last steeds drukt, hoeveel gevaren
Hen steeds omgeven in dit tranendal;
Hoe zij den reisweg vaak alleen betreên,
En dierbren missen moeten om zich heen.

Gij kent de *Toekomst*: heldre hemelstralen
Zoo vaak door donkre wolken weer verdoofd,
De zoete voorsmaak van des Hemels zalen,
De doods rivier zoo kalm voor wie gelooft.
O wat versterkt mijn hoop op U toch meer
Dan dit zoo troostvol woord: "*Gij weet o Heer.*"

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

Beproefd maar niet Verlaten.

De jaren van beproeving duurden voort. De tijden bleven drukkend. Met de grootste moeite werden de salarissen der onderwijzers bijeen gebracht, omdat de boeren hunne arbeiders meestal met eetwaren betaalden. De bearbeiding van de kleurlingen te Hemelrood of *Herbertsdale* werd hem te moeielijk, en hij onderhandelde met den Eerw. Heese van Riversdal om dit werk over te nemen. De Episcopalen hadden gaarne het gebouw met het werk willen overnemen, doch "dat was een weinig tegen zijn gemoed." Toch schreef hij aan de Zending Commissie. "Als de onderhandelingen met het Berlijnsche Zending Genootschap ongunstig uitvallen, dan zal ik genoodzaakt zijn de Kapel aan de Episcopale Kerk over te maken, want ik kan alleen het onmogelijk volhouden."

De moeielijkheden namen toe. Te *Gonnakraal* had hij een bekwamen kleurlingonderwijzer, Wilhelm West genaamd, die te Genadendal was opgeleid en groote voldoening gaf. Deze had op weg van George koude gevat, waardoor zijne longen aangetast werden. Het is bijna aandoenlijk te lezen, hoe hij over "zijnen lieven Wilhelm" schreef, die blijkbaar een ijverige en knappe onderwijzer was. Langzaam maar zeker ging de jongen achteruit en overleed te Oudtshoorn, waarheen men hem gezonden had voor verandering. Hij werd te Herbertsdale begraven, alwaar de heer Kretzen den lijkdienst deed, sprekende over 1 Thess. 4: 13. "Allen waren bedroefd," schreef hij: "bijzonders de kinderen, wien men het kon aanzien dat zij gevoelden het verlies dat zij geleden hadden. Twee volle jaren heeft hij met lust, getrouwheid en onvermoeiden ijver gearbeid totdat zijne lichaamskrachten uitgeput waren. Hij is nagekomen wat hij in zijn dagboekje geschreven had bij de opening der school: 'Den 20sten Juli is de school met 22 kinderen geopend door den Eerw. heer Kretzen. Moge de Heere den onderwijzer en de kinderen genadig zijn, dat zij zich benaarstigen ten goede!' Wij wilden hem nog gaarne bij ons hebben, doch de Heere heeft het anders gewild; misschien was hij voor ons te goed en wij hem niet waardig. Laat ons onszelven onderzoeken en den Heere vragen ons een anderen onderwijzer te zenden. De overledene had een eerlijk karakter waardoor hij zich de achting verwierf van allen met wie hij in aanraking kwam."

Te George trof hem eene andere droefenis. De kleurling-onderwijzer, die 12 jaren lang met vrucht onderwijs gegeven had en daarbij een goede zanger en orgel-speler was, maakte zich schuldig aan dronkenschap en onzedelijkheid en moest gecensureerd en uit zijn ambt ontzet worden.

De scholen in de buitenwijken waren allen achterstallig met het salaris van de onderwijzers. Zijne bezoeken in die wijken kosten hem geld. "Het ontbreekt mij aan medewerking," schrijft hij; "ik moet mijne reizen met jongen en paarden zelf bekostigen. Ik vind onder de boeren lieve menschen van welken ik vriendelijkheid geniet; doch het is mij ook al gebeurd dat men, bevreesd zijnde dat ik wegrijden zou zonder betaling, mij vooruit zeide: "Mijnheer Kretzen, jij moet een halve kroon betalen, want jou paarden hebben voer gehad."

In Augustus 1873 kon hij een bemoedigender verslag van zijn werk leveren. Hij zag de eerste vruchten van zijn arbeid aan de scholen. Sommige der eerste scholieren waren nu bekwaam om lidmaten te worden. Zij konden het woord van God vloeiend lezen en het Kort Begrip met de schriftuurplaatsen pront van buiten opzeggen. Dezen werden nu gebruikt als zondagschoolonderwijzers en onderwijzeressen, waaraan hij lang behoefte gehad had. Ook met de scholen ging het nu beter. Doch daar was iets dat hem ter neer drukte en dag en nacht kwelde. Het Berlijnsche Genootschap had zich bereid verklaard om Herbertsdale over te nemen, en nu had hij er bitter berouw van dat hij ooit het aanbod gedaan had. "Ik had het niet moeten doen," schrijft hij. "Ik ben in de schaarsche tijden aldaar begonnen en het volk was mij vreemd; doch nu het volk vatbaar wordt voor het geloof, ga ik dit arbeidsveld aan anderen afgeven. Voorts is het volk ontevreden over de verandering. Ik verzocht dan ook den Eerw. Heese, voordat hij onkosten gemaakt had, om den koop te vernietigen en mij de kapel maar weer terug te geven, doch hij wilde niet. Nu moet ik er in berusten en trachten de lieden tevreden te stellen, door hen er op te wijzen dat de verschillende Kerkgenootschappen slechts zoo vele huisgezinnen zijn, dat ieder ze naar zijne eigene wijze inricht en regelt. Dit was in Februari en ik bepaalde toen dat ik den 29sten Juni nog eens en misschien voor het laatst daarheen komen zou. In den tusschentijd heeft de Eerw. heer Heese getracht de door mij aldaar aangenomene leden tot de Luthersche Kerk over te brengen, doch het is hem niet gelukt, en toen ik daar kwam was de ontevredenheid nog grooter. De opkomst was zeer groot, en ik trachtte de lieden tot eensgezindheid en verdraagzaamheid te bewegen, hun duidelijk makende dat al behoort men tot onderscheidene kerkgenootschappen men nogtans in liefde kon zamen wonen. Ik gebruikte de volgende gelijkenis: de kerkgenootschappen zijn als drie vrouwen die ieder een tabbert uit hetzelfde stuk goed maken; de eene maakt er velerlei opnaaisels aan, de andere iets minder, terwijl de derde het simpel en gladweg maakt. Die vrouwen zijn alle drie deugdzame en godvreezende menschen, en worden niet geprezen om haar kleederdragt, maar om hare goedheid en vroomheid. Wel nu, alle ceremoniën in kerken zijn even onnoodig als aller-

lei opnaaisels aan het vrouwelijke kleed; zij zijn menschelijke zwakheden die de lieve God in ons verdraagt, en zoo moeten wij ook doen."

In het volgend jaar schreef hij aan de Zending Commissie, "Mijne werkzaamheden strekken zich nog uit tot Herbertsdale, want daar zijn nog twintig mijner leden die niet tot de Luthersche Kerk willen overgaan."

Nu begon overal in de gemeenten van George en Mosselbaai het werk weer voorspoedig te zijn. Zes-en-zestig werden in dit jaar tot lidmaten aangenomen en daaronder waren geen tien, die niet konden lezen en het Kort Begrip met Schriftuurplaatsen opzeggen. De godsdienstoefeningen werden beter bijgewoond en ook bezocht door de blanken der omliggende plaatsen. Hij vond dat hij door zijne bezoeken bij de boeren en zijne gesprekken met hen nog meer nut stichtte dan door zijne prediking, en maakte hiervan geregelder gebruik.

Het volgende dient aan de vergetelheid ontrukt te worden. "Eens ging ik te paard naar Herbertsdale langs een voetweg over heuvelen en diepe dalen. Ik zag op een afstand van mij iets blinken, en dit deed mij denken aan de diamanten, waarop aller hart in dezen tijd gevestigd is. Aan mijn zadel had ik een zakje vastgemaakt waarin een Bijbel was, dien ik aan eene vrouw beloofd had. Mijne hand rustte toevallig op den Bijbel; dit deed mij denken aan den kostelijken schat dien wij daarin hebben. Mijne ziel werd met groote blijdschap vervuld, en ik riep overluid: O! welk een kostelijke diamant heb ik! Ik geloof de Heere Jezus liet mij iets smaken van de vreugde van den koopman, die de paarl van groote waarde gevonden had."

"Eens was ik te Friemersheim* en liep heen en weêr over de werf aanschouwende de schade, die ik mijzelven had aangedaan, door de school voor dat ondankbaar volk op mijn eigendom te stichten. Ik verzette mij tegen die gedachte en verweet mij mijne ondankbaarheid, doch alles was te vergeefs. Ontevreden ging ik de school binnen en zat op een afstand naar het onderwijs te luisteren. Er waren 35 kinderen ijverig bezig met hunne lessen en luisterende naar den onderwijzer. Hoe net zag alles er uit, hoe stil ging alles er toe. De tranen rolden mij over de wangen en de verzoeking week uit mijn hart. Vijf-en-dertig kinderen, die in de oogen van God wel beter konden zijn dan ik, zijn dezen geen 35 percent voor het geld dat ik meende weggeworpen te hebben? Mijn hart werd vroolijk; ik dankte God voor de overwinning."

* Zoo noemde hij de plaats Gonnakraal naar zijn geboorteplaats in Duitschland, "dicht aan den linker oever van den Rhijn, vier uren onder Dusseldorp, en omtrent even ver boven Wezel."

Op Reis.

Terug naar Londen.

OMSTREEKS 10 uur stoomden wij uit de haven van New York; een uur later verliet ons de loods en wij vervolgden de reis naar Engeland. Het regende nog immer door en daarbij was de hitte ondragelijk. Het schip waarin wij voeren was de *St. Paul*, een der grootsten die den Atlantischen Oceaan oversteken. Nu hadden wij gelegenheid om het Amerikaansch volk van eene andere zijde te bezien. Den ganschen dag door was het een strijd om de beste plaatsen op dek en aan de tafel te bekomen. Voor twee shillings krijgt men het gebruik van een dekstoel gedurende de reis. Die nu het eerst geholpen wordt zoekt voor zich de beste plaats op het dek uit om zijne stoel te plaatsen, derhalve verdrukken de lieden elkaar rondom den man die de stoelen uitgeeft. Wij hadden geen lust aan die pret deel te nemen en derhalve waren wij onder de laatsten om geholpen te worden. Toen wij eindelijk onze stoelen hadden was elke mogelijke plaats, die onder dak was, ingenomen, en moesten wij òf in den regen zitten óf naar binnen gaan. Eene kennisgeving werd aangeplakt dat tegen 5 uur de plaatsen aan de tafel uitgegeven zouden worden. Een mijner reisgezellen ging 10 minuten voor den bepaalden tijd om te voorkomen dat niet de ongeriefelijkste plaatsen aan ons zouden toegewezen worden. Doch de plaatsen waren reeds uitgegeven, en wij moesten ons met het overschot vergenoegen. Natuurlijk worden de tafelbedienden omgekocht; hunne heeren maken daarbuiten geld met stoelen, en zij doen hierbinnen hetzelfde met de zitplaatsen aan de tafels. Wij hadden echter niets om over te klagen.

Het ruime salon, de zit-en leeskamers zijn allen deftig versierd, doch de Amerikanen passen er toch niet bij. Dit voelt men als men mannen en vrouwen met niet al te schoone kleederen en schoenen op de deftige zijden rustbanken ziet slapen en eten.

De hitte duurde nog drie dagen voort. De warmte van de zee was 78 graden. In zulke hitte was het natuurlijk onmogelijk 's nachts te slapen. De wind die uit het Zuidoosten kwam was warm en klam, en de onstuimige zee die nu en dan op het dek sloeg deed het schip geweldig rollen. De meeste passagiers waren zeeziek en meer dan de helft der plaatsen die men zich gisteren zoo zelfzuchtig verzekerd had, stond den volgenden dag ledig.

Daar de regen ophield begon men zeilen te spannen over dat gedeelte waar wij onze stoelen geplaatst hadden. Hier was het eenigszins koeler en nu was er weder eene tijdelijke verhuizing herwaarts, zoodat wij nauwelijks plaats voor onze stoelen hadden. Oogenschijnlijk wilden sommigen overal op het schip de beste plaatsen voor zich hebben.

Tegen den derden dag werd de lucht koeler, de zee stiller, maar ook het dek voller. Men kon nu echter weer wandelen en zich met andere tijdkortingen bezig houden. 's Avonds was het zoo heerlijk in de maneschijn dat men geen lust had naar zijn kajuit te gaan. Aan onze tafel zat er een jonge Professor in de snijkunde aan de Universiteit te *Philadelphia*, van welke de Amerikaansche passagiers spraken als een der eerste mannen in zijn vak. Hij was aangenaam in zijne manieren, vriendelijk en zonder eenige aanmatiging, en een der eersten met wien wij vrienden maakten. Op den derden dag vroeg ik hem wat of zijn naam en nering was, en toen vertelde hij mij dat hij *Laplace* heette, Professor in de snijkunde was en als eene specialiteit het brein bestudeerde. Hij verhaalde mij van eenige zeer treffende gevallen van operaties door hem op het brein gemaakt, waardoor hij krankzinnige personen en idiotische kinderen genezen had. Naast mij zat een andere dokter van wien het bleek dat hij de voornaamste oogdokter in Amerika was—nu met zijne echtgenoote op reis naar Europa. Wat Dr. Laplace mij verhaalde omtrent de genezing van krankzinnigen, door hem bewerkt, scheen mij zoo wonderlijk, dat ik den oogdokter en andere passagiers met wie ik in aanraking kwam daarover sprak. Zij verzekerden mij, dat hij een man van erkende bekwaamheid is en dat, wat hij mij verteld had feiten zijn. Aan dezelfde tafel was er nog een Amerikaansche familie, die spoedig met ons kennis maakte, en zoo waren wij regt gelukkig aan die tafel. Aan het ondereinde zat een Engelschman, met vrouw en schoonmoeder, zoo stijf en verwaand dat hij met niemand onzer gedurende de reis een enkel woord gewisseld heeft.

Zondag was er 's voormiddags te 10.30 godsdienst in het Salon. De Kapitein maakte zijne verschijning niet, maar zond den "purser" om de gebeden der Episcopale Kerk te komen voorlezen. Deze miste zelfs den uiterlijken eerbied dien men in een voorganger verwachtte. De muziek was armoedig en het gezang niet beter.

Eene dame speelde de gezangen op de piano, daar het orgel, dat met electriciteit gedreven werd uit orde was. Het is moeielijk te verstaan hoe een orgel op een schip, dat heen en weer rolt, in orde kan blijven. Na den dienst keerde een ieder terug tot zijn dobbelen en andere ligtzinnige vermaken, "als de gewasschene zeug tot de wenteling in het slijk." Het schijnt als of het werk van den "purser" is, om naar het geld der maatschappij en de geestelijke behoefte der passagiers om te zien. Die combinatie van de zorg voor geld en godsdienst is echter niet uitsluitelijk Amerikaansch. Hij zal echter beter moeten omzien naar het geld der maatschappij, dan hij zorgt voor de geestelijke behoeften der passagiers, als het niet op een bankroet zal uitloopen.

Den volgenden namiddag werd er, met verlof van den kapitein, eene voorlezing gehouden door een zekeren heer Fussell, lid van de Theosophische Vereeniging, over de leer van die vereeniging. Nooit heb ik een armoediger vorm van godsdienst aangehoord. Zij stellen: dat menschen die thans leven te voren op de aarde waren; dat zij tengevolge van het kwaad dat zij gedaan hadden tot de aarde teruggekomen zijn; dat zij zullen aanhouden om terug te komen, totdat zij van het kwaad gereinigd zijn; dat ieder mensch met een zeker karakter geboren wordt dat hij dan later vertoont. Dat sommigen arm en ellendig en anderen rijk en gelukkig geboren worden is te wijten aan het leven dat zij geleid hadden, toen zij vroeger op de aarde waren, enz. Nadat de voorlezing geeindigd was werd de heer Fussell door twee leeraren, die tegenwoordig waren, ondervraagd. Die vragen werden òf ontdoken òf op zeer onbevredigende wijze beantwoord. Bij tijden ontstond er eene vrije discussie en het was duidelijk dat de lector maar al te blijde was om de zamenkomst te eindigen. Het doel van deze theosophisten werd verklaard te zijn: "een universeele broederschap onder alle menschen en natien daar te stellen, door iedereen zijn eigen godsdienstig gevoelen te laten behouden met de verstandhouding dat hij die van de anderen respecteeren zal." Dien avond trachtte ik uittevinden, wie de vierde der leeraren was, wier namen op de passagiers-lijst voorkwamen. Ik ging naar iemand wiens houding en kleederdragt mij deed gelooven, dat hij een zendeling of predikant was, en begon een gesprek met hem. Hij was meestal alleen en het scheen alsof hij zeer blijde was over deze toenadering van mijne zijde. Op mijne vraag waar hij woonde, antwoordde hij *New York*. "Zoo zoo," zeide ik, "en mag ik vragen tot welke gezindte gij behoort?"

Hij keek mij eenigzins vreemd aan, maar zeide "tot de Independenten."

"Zijn de independenten," vroeg ik andermaal, "talrijk in New York?" Aarzelend gaf hij ten antwoord "Wel ja, ik geloof zoo."

Op mijne vraag: "Hoe groot is uwe gemeente?" kreeg ik ten antwoord: "Ik versta u niet, Mijnheer."

Om mijne bedoeling nog duidelijker te maken vroeg ik: "Hoevele menschen zijn onder uw herderlijk opzicht; en voor hoevelen preekt u des Zondags?"

"Ik, mijnheer?" vroeg hij.

"Ja," antwoordde ik, "gij zijt toch immers een prediker des Evangelies?"

"Ik? Ik ben een tandendokter!"

't Is nauwelijks noodig te zeggen dat onze zamenspreking na deze ontdekking niet al te lang geduurd heeft; want het bleek dat wij volslagene vreemdelingen aan elkanders beroep waren. De vierde predikant heb ik dan ook niet kunnen ontdekken.

De *St. Paul* is 545 voet lang, heeft dubbele schroeven, een paardenkracht van 20,000, eene bemanning van 400, heeft 1,800,000 dollars (£360,000) gekost en werd te Philadelphia gebouwd. Haar hoogste spoed was geweest 540 mijlen per dag, doch die werd op deze reis niet bereikt. Er waren 360 passagiers van de eerste klasse, waaronder 19 Doktoren; het zielental op het schip bedroeg tusschen 1100 en 1200. Hier luidt men geene klok om de maaltijden aan te kondigen, maar twee jonge mannen gaan aan drie verschillende deelen van het schip staan en blazen een deuntje op twee "bugles."

Op de terug-reis heb ik andermaal getracht een uitleg te krijgen van de zilver-kwestie die Amerika toen in beroering bragt, doch zonder gevolg. Een Engelschman, die reeds jaren in Amerika woonachtig was en zich zelven een "zilverman" noemde, begon mij de kwestie uitteleggen, doch moest later erkennen dat hij er het fijne van niet verstond. Mij dunkt, 't is verstandig om eene zaak, die zoo moeielijk te verstaan is, te laten rusten.

Te 7 ure op den avond van den 7den dag kwamen wij te Southampton aan; ander halfuur later zaten wij in een specialen trein naar Londen, en tegen kwartier over elf stapten wij af aan ons logieshuis. Het was juist drie maanden sedert wij de Kaap hadden verlaten.

Langs een weg dien zij niet gekend had.

IV.

MEER werd door die zamenkomst in de kerk op de Fontein-plein uitgevoerd dan de deelhebsters er aan zich konden verbeeld hebben. Agatha keerde gansch veranderd naar de plaats terug. Hare vreeze om op publieke vergaderingen te spreken, zooals van zendelingen verwacht werd, was van haar geweken. De wijze waarop die vrouwen met het zendingwerk speelden, had in haar een moed en een begeerte om te spreken opgewekt. Die vrouwen waren jammerlijk onkundig omtrent de zending; Agatha kon zich niet verbeelden dat zulk een toestand van zaken mogelijk was in een Christelijk land. Het scheen als of alles stil gestaan had, of achteruit gegaan was, sedert haar vader en hare moeder naar het zendingveld waren vertrokken. Als er ooit menschen waren die dienden wakker geschud te worden, dan waren het Christenen zooals die vrouwen die zij bij de zending bijeenkomst ontmoet had.

Daar was nog iets dat medewerkte om haren ijver te doen ontbranden. Toen zij den vorigen avond met Eduard de Korte in gesprek was, hoorde zij het volgende gesprek, dat hare aandacht trok omdat haar naam er in genoemd werd.

"Weet gij wel dat Miss de Jager nog een loopbaan voor zich heeft?"

"Miss de Jager? Julia bedoelt gij? Wel, zeer zeker, verscheidene loopbanen."

"O, maar deze is geheel iets nieuws. Zij heeft toegestemd om de sluitings-oefeningen van de *sterren-club* bij te wonen en hen een vertooning van handwerkjes te geven."

"Welk een idée! Ik dacht niet dat zij zoo iets zou willen doen."

"O, zij doet het voor een weldadig doel. De club is bezig een fonds voor eene leeskamer bijeen te brengen, en men meent, dat menschen die niet anders zullen komen daarheen getrokken zullen worden om Miss de Jager te zien spelen; en dit is waar, het zal hun veel helpen. Doch

ik geloof niet dat de heer de Korte daarmede opgenomen is, en ik moet zeggen dat hij naar mijne meening gelijk heeft."

Het gesprek wendde zich nu tot iets anders, maar wat Agatha bijbleef was deze gedachte: een onbekende naamgenoot was in staat om in het openbaar ten behoeve van een weldadige zaak, tentoonstellingen te houden van lichaamlijke kracht en bevalligheid, en zij de dochter van een zendeling kon er niet toe komen om voor een gehoor van christen mannen en vrouwen te staan en hen te vertellen wat zij behoorden te weten. Zij gevoelde echter zeker dat zij dit voortaan zou kunnen doen.

Tante Hennie was over dit besluit zeer verbaasd en een weinig ontevreden; doch Oom Jozef stond beslist aan Agatha's zijde.

"Het meisje weet dingen die waard zijn om te vertellen," zeide hij, "dingen die ik zelf niet geweten heb." Bij de volgende collecte voor de Zending legde Oom Jozef een pond in het bordje.

Tegen September waren hare plannen gereed. Op haar schrijven aan onderscheidene gemeenten kreeg zij ten antwoord, dat men hare reiskosten zou betalen en eene speciale collecte voor de Zending zou houden, indien zij als zendelingsdochter de vergaderingen wilde komen toespreken. Hare ondervindingen op dien onvergetelijken veldtogt zouden een boekdeel kunnen vullen. Zij bewonderde de vindingrijkheid van het menschelijk verstand in beraming van plannen om geld uit de menschen te krijgen in naam van liefdadigheid: kermissen, feesten, tentoonstellingen, bloemvertooningen, carnevals, liefhebberij-tooneelen, diners, soupers, theebijeenkomsten, enz. Zij kwam ook in aanraking met mannen en vrouwen die Christus altoos voorop stellen en onverdroten voor de komst van Zijn koningrijk arbeidden. Het gevaar om haar land "te haten" werd al minder, hoe meer zij in aanraking kwam met vele edele werkers, die men niet kennen kan zonder hen voor altoos te beminnen. Doch dit nam niet weg dat er vele zoogenaamde christenen waren, geheel onverschillig omtrent het laatste bevel des Meesters.

Laat ons uit velen eene dier ondervindingen mededeelen. Zij had eene uitnoodiging van eene voorname stadsgemeente. De vergadering zou in den avond gehouden worden omdat men dan eene betere opkomst verwachtte. Toen zij bezig was zich voor haar vertrek klaar te maken, zeide zij aan tante Hennie dat zij niet verwachtte meer dan een honderd vrouwen en een dozijn mannen bij de zamenkomst te zien, daar de groote en drukbezochte zending vergaderingen maar eens in het jaar gehouden worden. Om kort te gaan, zij vond het onmogelijk om vroeger te gaan en vertrok met een trein die de stad niet bereiken kon vóór eenige minuten na den tijd waarop de vergadering bepaald was. Om de zaak erger te maken was de trein laat. Bij hare aankomst werd zij dadelijk door een heer en twee dames, die enkel vroegen of *zij* Miss De Jager was, in een rijtuig genomen, met de aankondiging dat het gehoor reeds een half uur op haar wachtende was. Gedurende den snellen rid was zij bezig duidelijk te maken waarom zij niet eerder van huis kon gaan, waaraan het oponthoud te danken was. De eenige informatie die haar gegeven werd was dat zij een enthousiastisch gehoor zou vinden, het grootste dat men nog in dien winter bijeen kon krijgen. Dit verblijdde Agatha, want nu zou zij mogelijk twee honderd vrouwen tegenwoordig hebben, en dit zou een groote overwinning zijn.

Toen men voor het gebouw stil hield werd zij haastig door zijdeuren en zijkamers gevoerd naar het platform, van waar zij eene ontzettende groote zaal met drie, vier galerijen boven elkaar overzag en gansch gevuld met mannen en vrouwen. Daar had zij nu de reusachtige zendingvergaderingen waarvan zij met zooveel genoegen gelezen had. Maar o, de vreeze, die haar overviel,—zij moest die vergadering toespreken. Wat had zij aangevangen? Kon zij iets zeggen dat zulk een gehoor zou interesseeren, of de groote zaak waardig zou zijn?

Zij keerde zich naar het receptie Comité en zeide: "Ik heb niet verstaan dat gij in eene zaal zoudt bijeenkomen; zijn er niet nog andere oefeningen die vooraf moesten gaan?"

"O ja," zeide eene der dames, "er is een program uitgemaakt, maar omdat de trein zoo laat was had men besloten al het voorafgaande weg te laten en u de eerste plaats te geven. De trein naar de voorsteden zou iets over negen vertrekken en velen zullen verplicht zijn daarmede te gaan. U kunt al den tijd nemen, niemand zou er om geven, als al het andere weggelaten werd, wat men dien avond hebben wilde was *Miss De Jager*." Haar werd nog gezegd dat er iemand was bij de Piano en die kon eenig iets, dat zij begeerde, voor haar spelen. Daarop verdween het receptie comité achter de gordijnen.

Dit was eene vreemde manier om een zending bijeenkomst te rangschikken. Waar is de leeraar? Of de leeraars? Want dit moest eene vereenigde zamenkomst van vele gemeenten zijn. Wie moest haar helpen in de keuze van gezangen uit een bundel haar geheel onbekend. Zij zag rond maar daar was niemand om te raadplegen, behalve den jongeling voor de piano, doch zijne houding toonde dat hij niet veel van zending vergaderingen afwist. Doch welligt wilde het comité zoo min formaliteit als mogelijk hebben en derhalve zou zij maar beginnen.

Zij ging naar den pianist en vroeg hem de eerste lijn te spelen van "Zingt nu den lof van Davids Zoon," en dan voor te zingen. De jongeling keek haar verbaasd aan; zocht evenwel naar de muziek en toen hij die niet vinden kon begon hij zonder muziek dit lied met een meesters hand te spelen en met heldere stem te zingen. Een golf van verbazing trok door de vergadering; de een keek den ander aan; hier en daar zong er een, totdat op een nadrukkelijke wenk van den pianist de gansche schare inviel, geleid door de heldere stem van Agatha. Toen men het laatste vers zong:—

"Dan staat gij eens met blij gemoed
Met al het hemelheir
En werpt uw kronen Hem te voet,
En kroont Hem aller Heer!"

deed de heerlijke hoop der toekomst alle aardsche vreeze van haar wijken, en gevoelde zij zich gewillig zelfs *zulk* eene zamenkomst toe te spreken; en haar op het geweten te binden, dat de millioenen van Indiërs toch de gelegenheid behooren te hebben, om van zulke mogelijkheden, ook voor hen, te hooren.

Toen het gezang geëindigd was zeide Agatha met een heldere stem: "Niets schijnt nu gepaster dan het gebed des Heeren door ons allen zamen opgezegd. Laat allen zamen bidden!"

Nu weergalmde het gebouw van de klanken des gebeds: "Onze Vader! die in de hemelen zijt; Uw naam worde geheiligd, Uw Koningrijk kome." Aan deze laatste drie woorden had Agatha gedacht hare toespraak aan de honderd vrouwen die zij verwachtte te knopen. Het gehoor zong en bad alsof het geheel in sympathie met haar was, en zij zou hen vertellen van den nood van Indie, zooals die zich voorgedaan had aan een meisje dat daar gewoond had.

Zonder verdere inleiding begon zij haar verhaal. Voor een uur en tien minuten zat het gehoor stil en ernstig te luisteren naar wat voor de meesten hunner als een boodschap uit eene andere wereld klonk. Alles was nieuw en vreemd en werd medegedeeld met een ontzettenden ernst, die de harten der hoorders roerde.

Toen eindelijk de stem van het platform ophield zeide dadelijk eene andere stem onder het gehoor, "Laat ons bidden." Het was Dr. Falck die toen bad, de man van wien Eduard de Korte gewenscht had dat Agatha hem kon hooren bidden.

Daarna ging de gemeente uiteen. Doch hoe vreemd was alles ingericht. Niemand dacht aan eene collecte; een slotzang werd ook niet gezongen; geen zegen werd uitgesproken; de menschen liepen heen als uit een gewone plaats des vermaaks. Hier en daar vertoefden kleine klompjes in de banken of gangen. Zij spraken te zamen, zij lachten; sommigen op uitbundige wijze.

Kerk in 't Huis.

WAAR IS UW GOD?

De Psalmdichter vernam die vraag toen hij ver van Jeruzalem dwaalde in de woestijn, en verteerd werd van verlangen naar het Huis des Heeren. "Als zij den ganschen dag tot mij zeggen: 'Waar is uw God?'" zoo riep hij uit in zijne vertwijfeling. De God der Hope, de God zijns vertrouwens werd door spotters, vijanden, ongeloovigen belasterd, die hem geduriglijk toeriepen: Waar is die God? uw God? op Wien gij vertrouwt?

Hoe dikwijls wordt die vraag herhaald! De *twijfelaar* laat zich zoo hooren. De wereld is hem een onoplosbaar raadsel. Wat al wee en smart: wat al ellende en bekommernis: wat al zonden en ongerechtigheden treft men overal aan. Open slechts uw nieuwsblad elken morgen; lees die telegrammen. 't Is om te gruwen. De ongerechtigheid is als de stortvloed die over de aarde vloeit en alles schijnbaar wegvoert in haar dolle vaart. "Waar is God" vraagt menigeen in diepe bekommernis. "Waarom zwijgt de Heer?" Waarom treedt Hij niet op om de macht des duivels voor altijd te verbreken? Waarom, ja waarom?

De *spotter* laat zich hooren: waar is uw God? ziet eens, hoe schijnheilig de vromen zijn! Die vrome klerk steelt duizenden van ponden en dekt zijn ongerechtigheid door een vroomheid die alle menschen bedriegt. Die zendingkaffer schrijft een valschen naam onder een wissel, en zingt zijn zending-liederen als in vroegere dagen. Die predikant kon zoo zalvend preeken en staat nu gebrandmerkt als een huichelaar. Is niet alle godsdienst schijn? David wordt genoemd een "man naar Gods hart," en David wordt een ontuchtige en een moordenaar. Jakob wordt genoemd een "Vorst des Heeren," en hij bedriegt zijn broeder Ezau. Abraham is de "vader der geloovigen," en hij vertelt een leugen. Noach "wandelt met God" en hij wordt dronken van den wijn. Voorwaar, de taal der spotters is zoo oud als de wereld. Zelfs voor het kruis stonden zij: "anderen heeft hij verlost, hij kan zichzelven niet verlossen," zoo schimpen zij zelfs op den Heiland der wereld.

Ook van de lippen des *lijders* ontsnapt vaak de klacht: waar is God? want 't lijden is zoo eenzaam, zoo pijnlijk. Er is lichaamspijn, wanneer elke ademtocht smartvol, elke zenuw een trillende snaar van bitter lijden is. Er is zieleleed, wanneer de hemel bewolkt, het hart overstelpt is, en zelfs het gebed op de lippen verstijft. Wie heeft ze niet gekend die eenzame lijders en lijderessen, die nergens uitkomst vinden, en jaren lang gekluisterd zijn aan hunne bedsteden in den avond zeggende: "Och dat het morgen ware!" in den morgen: "Och dat het weer avond ware!" Die ernstig denkt voelt voor en met die lijders. En als de zucht van hunne lippen wordt vernomen, dan is het vaak alsof ons eigen hart die zucht in hoorbare klanken uitspreekt: "Waar toch is God?"

Maar ook de *geloovige* slaakt soms diezelfde diepe zucht. De Kerk van Christus, zijn bruid, met bloed vrijgekocht, hoe verdeeld is zij, hoe van één gescheurd, hoe machteloos is zij tegen de wereld, den duivel, het vleesch, de zonde? "Och dat mijn hoofd water, en mijn oog eene springader van tranen ware, zoo zou ik nacht en dag beweenen de verslagenen van de dochteren mijns volks." Wordt die klacht niet dikwijls vernomen van de lippen van Gods kinderen. Heeft niet de twijfel vaak hun hart bevangen, zoodat het hun toeschijnt alsof God zwijgt en blijft zwijgen.

Hoe zullen wij op al die vragen antwoorden? 't Is best zelf te zwijgen en te aanbidden. God laat zich niet *bewijzen*, waar menschen twijfelen. Men *weet* dat Hij is, wanneer men geleerd heeft te *gelooven* in Hem. Want het *geloof* heeft een antwoord op onze vragen, waar het menschenverstand stil is en stil blijft. Het geloof is "de vaste grond der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken die men niet ziet." Voor het geloof zijn "bergen vlak en zeeën droog." Het geloof verneemt het woord van den profeet en zegt er Amen op: "vrees niet gij wormpje Jakobs . . . . gij zult bergen dorschen." De geloovige ziel valt aan de voeten van den Heiland in aanbidding neer en roept dankend uit: mijn Heer en mijn God! of als het lijden komt, dan heft het geloof zich op in de taal van een Job: "De Heere heeft gegeven: de Heere heeft genomen: De naam des Heeren zij geloofd!" Niets kan ons scheiden van de liefde van Christus. Dit staat als een paal boven het water. Omstandigheden hebben evenmin invloed op de allesomvattende, diepgrijpende liefde van Christus, als de wolken, die voorbijdrijven, op het licht der zon. De zon blijft schijnen, al drijft een wolk of wat voorbij, al loeit ook de storm, al plassen de donderbuien neer.

Een Duitsche schrijver had eens een droom. Hij droomde dat zijn ziel aan het lichaam ontbonden door een onzichtbaren leidsman werd gevoerd van ster tot ster. Het werd hem daar zoo eenzaam. Vooral de ledige ruimten tusschen ster en ster maakten hem diep ongelukkig. Toen ontsnapte aan zijn ziel de bede: "O Heer, 't is hier zoo eenzaam, maak u toch aan mij bekend. Waar zijt gij?" Er kwam een antwoord op die vraag. Hij hoorde niets, maar het was hem alsof een onbekende Tegenwoordigheid alles vervulde. Er was overal leven tusschen die vele werelden, sterren, hemelbollen. De diepe indruk van Gods alomtegenwoordigheid vervulde zijn gansche ziel. En toch was hij niet tevreden. Hij verlangde naar iets tastbaars, iets blijvends, iets meer menschelijks, iets zichtbaars, iets hoorbaars: een gevoel van de alomtegenwoordigheid Gods was hem niet genoeg, bracht hem geene bevrediging. Eindelijk zag hij onder zijne voeten een donker lichaam. Het kwam nader, en ziet het was de aarde die hij had verlaten, nu bestraald met het licht der zon. En op die aarde stond er een KIND, HET KIND JEZUS. Toen de droomer Hem zag kwam er licht in zijne ziel. Hij ontwaakte vol van vreugde en vrede.

Die droom heeft een les. Vraagt men u: waar is uw God? Ga naar Bethlehem: in de kribbe is het kindeken. Ga naar Golgotha: aan het kruis sterft de Man van Smarten. Bij de kribbe, bij het kruis is men nooit eenzaam, nooit alleen. Dáár is het antwoord op elke vraag. Daar rust elk hart. Die daar geboren wordt: die daar sterft draagt onze zonden, onze smarten. Hij leeft, hij leeft, en wij met Hem.

DE BRUIDEGOM KOMT.

Matth. 25: 1-13. "Alsdan zal het koningrijk der hemelen gelijk zijn aan tien maagden," enz.

WIJ hebben hier een kort overzigt van de geschiedenis der Christelijke gemeente tot op de wederkomst des Heeren. Wij zien hoedanig hare houding ten opzigte van die wederkomst in den loop der eeuwen zou worden. Zij begint vol geestdrift en verwachting; zij gaat uit met helder brandende lampen om haren Heer te ontmoeten. Doch Hij toeft en zij wordt teleurgesteld; haar geestdrift verflauwt; hare hoop sterft; zij wordt sluimerig en valt in slaap. De vreugdevolle verwachting der eerste Christenen is verdwenen. Uit dien slaap wordt de gemeente des Heeren gewekt door enkele stemmen die te middernacht roepen: "De Bruidegom komt, gaat uit Hem tegemoet."

Deze gelijkenis is voor ons het uurwerk, waarop wij zien hoe laat in den nacht wij leven, waar wij zijn, en wat nog gebeuren moet. Let op

HET GEZELSCHAP DAT UITGAAT.

Het bestaat uit wijzen en dwazen. Allen hebben lampen en die zijn brandende; allen hebben echter niet olie in de vaten. Het is niet moeilijk dit gezelschap te herkennen. De gemeente des Heeren op aarde bestaat uit wijzen en dwazen, dat is, uit ware en oprechte belijders. Uitwendig is er geen groot verschil; allen hebben dezelfde belijdenis, doch allen hebben niet den Heiligen Geest in het hart.

Dit gezelschap gaat uit om een bruidegom in te halen. De gemeente des Heeren is, gelijk Abraham van ouds, uit de omgeving waarin zij geboren en opgegroeid was, *uitgegaan.* Zij werd geroepen om den levenden en waarachtigen God te dienen en Zijnen Zoon uit de hemelen te verwachten. En hoe verwacht zij Hem te ontmoeten? Niet als *rechter* maar als *bruidegom.* 't Is niet het oordeel met al zijne verschrikking, maar een bruiloftsfeest dat zij te gemoet ziet. Wij hebben hier dus te doen met eene komst van Christus geheel verschillend van die om te oordeelen de levenden en de dooden. 't Is deze verwachting die de Apostelen bij de eerste Christenen levendig gehouden hebben door woord en zendbrieven, en die hare vertroosting was te midden der wreedste vervolgingen.

Jezus Christus kwam echter niet zoo als men verwacht had. "De bruidegom vertoefde." De dood kwam en nam den een na den ander weg. De laatste der Apostelen was heengegaan en nog was de bruidegom niet gekomen. Een ander geslacht trad in de plaats van het voorgaande en zag op zijne beurt te vergeefs uit naar den bruidegom. Hij heeft reden voor Zijn toeven; Hij staat niet ledig; Hij heeft het builoftsfeest niet vergeten; doch dit neemt niet weg dat het blijmoedig wachten al moeielijker werd naarmate de jaren vermenigvuldigden. Geen wonder dat wij Jacobus hooren roepen: "zijt langmoedig, broeders, tot de toekomst des Heeren!"

"ZIJ WERDEN ALLEN SLUIMERIG EN VIELEN IN SLAAP."

Gedurende de eeuwen die op den Apostolischen tijd volgden, nam het blijmoedig uitzien naar de persoonlijke wederkomst des Heeren al meer en meer af. Het lang en vergeefsch wachten maakte dat het gezelschap sluimerig werd. Niet slechts naambelijders, maar ook ware geloovigen, begonnen minder waarde te hechten aan wat het vreugdevol uitzicht der gemeente was. En toen eindelijk het Romeinsche rijk zijne vervolgingen staakte en het Christendom tot staatsgodsdienst verheven werd, zonk de gansche kerk in een toestand van onverschilligheid omtrent de persoonlijke wederkomst van Christus als bruidegom. "Zij vielen allen in slaap." Van nu af hoort men niet meer van eene komst van Christus om de zijnen tot zich te nemen. De lampen hunner belijdenis zijn uitgegaan. Men verwacht Hem nog, maar als rechter van levenden en dooden. Men kan zich nauwelijks vebreelden dat het slapende gezelschap van later de blijmoedige gemeente van vroeger is. Wat toen hare hope was, is nu ketterij geworden. De bruiloftzaal van vroeger is herschapen in een gerechtzaal, en de bruidegom van vroeger is rechter geworden. Zoo vlogen de eeuwen daarhenen en het was eerst in deze eeuw dat het geroep weer met kracht gehoord werd,

DE BRUIDEGOM KOMT

gaat uit Hem te gemoet. Er waren wel vroeger hier en daar enkelen die de slapende kerk trachtten wakker te maken, doch hun geroep werd met achterdocht vernomen, ja veelal als ketterij behandeld. Nochtans vermenigvuldigt het getal van degenen, die bij ernstig onderzoek van Gods woord tot de overtuiging komen, dat eene zoodanige komst van den verheerlijkten Heiland ten behoeve van zijne geloovige gemeente in den Bijbel geleerd wordt en door de eerste Christenen verwacht werd. Van alle kanten weerklinkt het: "de bruidegom komt!" Voor de wereld is het middernacht; zij slaapt gerust; zij denkt niet aan eene komst van den Zoon van God. Bij menigen belijder van Christus is het niet veel beter. Nochtans wordt het geroep al luider en sterker: "de bruidegom komt!"

Uit het voorgaande is het duidelijk waar wij ons thans bevinden; hoe laat het is op de klok des tijds. Wij weten niet hoe ver af de Heiland thans is; wij kunnen geen dag, maand, of jaar bepalen; doch het middernachtelijk geroep, dat bij den dag sterker wordt, verkondigt ons dat Hij nabij is. En komt Hij, dan gaan met Hem in *alleen zij die gereed zijn,* en die zijn dezulken, die de Olie des Heiligen Geestes in hunne harten omdragen. Die den Geest van Christus niet heeft die komt Hem niet toe, en zal met Hem niet ter bruiloft ingaan. Die nog eerst moet gaan koopen, komt te laat en vindt de deur gesloten.

Zullen er niet in elke gemeente en in ieder huis dezulken zijn, die nog eerst olie moeten verkrijgen, en geen deel aan de bruiloft zullen hebben, omdat zij niet gereed waren. Hoe vreeselijk zal het zijn gelaten te worden terwijl van de dierbaren genomen worden! O welke bittere tranen zullen geschreid, welke luide kloppingen aan de deur der genade vernomen worden! Geef acht op de stemmen die roepen de toekomst des Heeren genaakt; en zie toe dat gij olie in uwe vaten hebt.

Boekaankondiging.

VAN ZOETERWOUDE NAAR PRETORIA. Brieven door Ds. C. Spoelstra aan de leden van den Ring Alfen aan den Rhijn over zijn uittreden uit de Ned. Herv. Kerk in de Z.A.R. Jacques Dusseau en Co., Kaapstad. Prijs 1s. 9d.

Dit werkje van 116 paginas, in boeiendën want geschreven, bevat de redenen waarom Ds. Spoelstra de Hervormde Kerk in de Transvaal verliet. Het legt een toestand van zaken in die kerk bloot die een christen doet bloozen. Wat al onchristelijke dingen worden er toch onder den naam van godsdienst en christendom gepleegd. Wij vertrouwen dat beide in de Transvaal en in Nederland de oogen zullen opengaan om te zien hoe ongerechtvaardigd de houding is die de Hervormde Kerk tegenover de Vereenigde en de Ned. Ger. Kerk in deze Kolonie heeft aangenomen, en dat dit schrijven aanleiding zal worden dat de kerk in Holland eene commissie uitzendt om de kerkelijke toestanden nauwkeurig te onderzoeken en haar naar waarheid in te lichten.

MACHT EN RECHT, 2 Deelen, zijnde No. X van de Zuid Afrikaansche Historie Bibliotheek. Prijs 2s. 9d. per deel. Jacques Dusseau en Co., Kaapstad.

De twee deelen bevatten een verhaal van D'ABBEZ uit den Transvaalschen Vrijheids Oorlog van 1880—1881. Wij verblijden ons over de uitgave van deze Zuid Afrikaansche Historie Bibliotheek, waarin sommige gebeurtenissen uit de geschiedenis van ons volk op aangename wijze verhaald en permanent in het geheugen gedrukt worden. Moge deze uitgave, en bij name het verhaal dat wij hier aankondigen, aanleiding worden, dat ook anderen in de rijke bronnen onzer geschiedenis delven om daaruit stof voor aangename en leerzame verhalen te voorschijn te brengen. Elke jonge Afrikaander behoort de 12 deelen van deze Bibliotheek zich aan te schaffen *en ze te lezen.*

ONS TIJDSCHRIFT voor September bevat een goed portret met levensschets van Wijlen Dr. Changuion en vele andere lezenswaardige stukken. De uitgevers sparen blijkbaar geene moeite en kosten om dit Tijdschrift waardig het Afrikaansche volk te maken. Wij vertrouwen dat die poging op prijs gesteld wordt.

DEEL VII.
No. 7.

KAAPSTAD.

NOVEMBER,
1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

VREDE OP AARDE.

De boodschap door den Keizer van Rusland, inhoudende een verzoek aan alle Regeeringen wier vertegenwoordigers aan het hof te St. Petersburg zich bevinden tot bijwoning van eene Conferentie die ten doel zal hebben de algemeene vrede te bevorderen, houdt vele gemoederen thans bezig. Is het ernst met dezen man: wil hij in der waarheid den vrede bevorderen: zal zijn oproeping ingang vinden bij de staten en regeeringen van Europa—deze zijn vragen door velen in den laatsten tijd gedaan. Dat de Russische Keizer waarlijk den algemeenen vrede wil bevorderen laat geen twijfel meer over. Hij is er een geruimen tijd mee bezig en in zijn manifest spreekt hij den wensch uit, dat het Gode moge behagen de conferentie te doen zijn eene "gelukkige voorbereiding voor de eeuw die weldra aanbreken zal." Die Conferentie zal tevens tot een brandpunt brengen de pogingen aangewend door al de Staten om het groote doel van algemeene vrede te bereiken en te doen triomfeeren boven alle elementen van verwijdering en van druk. Zij zal tegelijkertijd een belichaming kunnen zijn van de beginselen van recht en gerechtigheid waarvan de veiligheid der Staten en de welvaart der volkeren afhangen. Wanneer men bedenkt dat niet minder dan £974,715,802 gedurende zes jaren eindigende met 1888 werden besteed door Frankrijk, Duitschland, Oostenrijk, Groot Britannie, Rusland, Spanje en Italie aan hun leger en hun vloot, dan is het te begrijpen, dat Europa begint te sidderen voor de gevolgen van oorlog. De twintigste eeuw is op handen. Zal zij de eeuw des Vredes zijn?

DE DRANKKWESTIE.

De Engelsche schrijver Rudyard Kipling, die niet juist bekend staat als een Apostel der Onthouding heeft zich op de volgende wijze onlangs uitgelaten omtrent het misbruik van sterken drank. Hij zegt ons, dat hij in een concert-zaal in Amerika zag hoe twee jonge mannen twee jonge meisjes hadden dronken gemaakt en ze toen met zc meenamen naar buiten. Dit maakte op hem zulk een indruk, dat hij van toen af aan besloot zich te voegen bij diegenen die drankverbruik tegenstaan. "Beter," zoo gaat hij voort, "dat iemand zonder zijn bier op publieke plaatsen zij en zich vergenoege met te smalen op de bekrompenheid der meerderheid; beter is het de onsmakelijke matigheidsdranken te gebruiken, en op steelsche wijze aan lager bier te komen, dan verzoeking te brengen aan de lippen van jonge dwazen zooals de vier welke ik

ontmoette. Nu kan ik het verstaan waarom predikers te keer gaan tegen den drank. Ik heb altijd gezegd: 'Drank matig gebruikt doet geen schade,' en toch voel ik dat mijn eigen aanvraag om bier geholpen heeft om deze twee meisjes waggelend langs de straten te zenden naar ——— God weet alleen waarheen. Moet men sterken drank gebruiken, dan is het de moeite waard dat men het met moeite verkrijgt. 't Is niet goed dat men het voor de oogen zijner kinderen blootlegge, *en ik ben een dwaas dat ik ooit voor vrij drankgebruik heb geijverd.*" Zulke taal geeft stof tot nadenken. Niet een predikant, niet een bekrompen ijveraar voor de onthouding, maar een van Engelands meest gevierde schrijvers doet zich in deze bewoordingen hooren. Rudyard Kipling werd tegen zijn zin bekeerd. Ofschoon hij niet juist een voorstander der onthouding is geworden gevoelt hij dat vrij gebruik van sterken drank in de maatschappij onnoemelijke schade aanricht, en dat strenge drankbeperking grooten zegen met zich meebrengt. Indien dit nu blanken geldt, hoeveel te meer eene gemengde gekleurde bevolking zoals bij ons in Zuid Afrika.

———

SPANJE EN HET EVANGELIE.

Terwijl aller oogen thans gericht zijn op dit ongelukkig land mag de vraag wel gedaan worden: wat invloed oefent het Evangelie uit op het volk? Een buitenlandsch blad geeft hierop het antwoord:—In Spanje worden voor het Evangeliewerk 56 leeraren en 35 evangelisten gebruikt, op 116 onderscheidene plaatsen en kerkjes of scholen. Het aantal bezoekers van de godsdienst-oefeningen is 9,194 en dat der avondmaal-gangers 3,442. De scholen, ten getale van 116, worden bestuurd door 61 onderwijzers en 78 onderwijzeressen. Zij hebben 2,545 jongens en 2,095 meisjes als leerlingen. De Zondagsscholen, 80 in aantal, hebben 183 monitors en 3,231 leerlingen. De Evangelische pers heeft vier stichtelijke bladen: *El Cristiano, La Luz, El Evangelico, El Heraldo. La Revista Cristiana* geeft een overzicht van het godsdienstig werk, en *El Amigo de la Infancia* is een geillustreerd blad. Ook heeft men te Madrid een comité voor godsdienstige uitgaven, eene agentuur van het Bijbelgenootschap en een centraal depot.

———

DE STADSZENDING IN BERLIJN.

De groote steden van Europa en Amerika mogen ons aan de Kaap wel tot waarschuwing dienen. Londen, Parijs, New York, Berlijn zijn broeinesten van onzedelijkheid, goddeloosheid, ongeloof. Bij al wat er gedaan wordt is het geroep nog even sterk: "de oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinigen." In ons land worden de groote steden zooals Johannesburg en de Kaapstad allengs een groot raadsel, waarvan de oplossing uitblijft. Wie arbeidt onder de heidenen aldaar? Wie bereikt de groote massa die met elke maalboot van buiten instroomt? Hoevele duizenden hebben gebroken met kerk en godsdienst? Hoe zal men de onzedelijkheid keeren? Wie zal een dam opwerpen tegen den stroom van stofvergoding, die zoo velen in zijn dollen vaart meesleept? "Arbeiders, meer arbeiders," is nog altijd het geroep van de Kerk van onzen Heere Jezus Christus. Het volgende kan ons op dit punt een gewichtige les leeren:—

In het laatste rapport van pastor Stöcker over de stadszending in Berlijn, komen bijzonderheden voor, die doen zien, hoe treurig de godsdienstige toestand aldaar is. In een enkel jaar hebben de medearbeiders 4000 huishoudens gevonden, die niet met kinderen gezegend waren. De onverschilligheid omtrent den godsdienst is zoo groot, dat in gansche straten nauwelijks een of twee personen zijn, die den openbaren godsdienst bezoeken. Dikwerf is men daarbij blazend vijandig. Een werkman zeide eens tot een zendeling: "Als ik je hoor praten over die dingen, dan knars ik op de tanden van woede." Zelfs kinderen van 11 en 12 jaren zijn soms slachtoffers der onzedelijkheid. Deze zending heeft 47 evangelisten, 10 theologische candidaten en 10 diakonessen in dienst. De uitgaven bedragen omtrent £8300 's jaars.

———

DE THEOLOGIE IN NEDERLAND.

Een professor in de Theologie aan eene der Nederlandsche Universiteiten schreef onlangs aan een vriend op de volgende wijze over den staat der Theologie aan de Nederlandsche Hoogescholen:—"Sinds 1877 hebben wij hier een theologische faculteit (als alle Universiteiten) die eigenlijk alles mist wat haar tot een *theologische* faculteit zou stempelen. In mijn rectorale oratie, dit jaar 25 Maart gehouden, heb ik mij dienaangaande zeer beslist in afkeurenden zin uitgelaten, maar daarmee verandert de toestand niet. Dogmatiek en alles wat daarmee in verband staat is officieel uit de faculteit gebannen en aan kerkelijke d.i. door de kerk benoemde en derhalve *buiten de faculteit* staande professoren toevertrouwd. Op een zuiver dogmatisch onderwerp kan niemand hier promoveeren. Het moet altoos zijn *dogmen-historisch* of zuiver wijsgeerig. De fictie is dat in de faculteit even goed benoemd kan worden een roomsche als een hervormde, een joodsche als een luthersche, een atheistische als een orthodoxe professor in de theologie, mits hij maar 'wetenschappelijk' zij. Natuurlijk in de practijk rekent men ook met heel andere dingen, maar zoo is de wet. (onzinnig, droevig, maar duidelijk)." Wij wisten het heel goed, dat het met de Theologie als zoodanig jammerlijk geschapen is aan de Nederlandsche Universiteiten. Zulk eene betuiging als de bovenstaande uit den mond van een Hoogleeraar van naam beteekent veel. Die in Nederland de Theologie wil beoefenen zal zich naar de Vrije Universiteit moeten wenden. De nieuwe wet op het Hooger Onderwijs erkent geen *Christelijke,* laat staan *Gereformeerde* Theologie meer.

———

"DE TAAL IS GANSCH HET VOLK."

De stukken van den Heer Geo. M. Hofmeyr in de "Vereeniging" verdienen in ruimer kring te worden gelezen. Daarom vragen wij geen verschooning, zoo wij andermaal het een en ander overnemen uit dien merkwaardigen reeks van brieven. Ditmaal wordt de stelling besproken: de taal is gansch het volk. Wij komen niet in alles met den schr. overeen. Het volgende echter is van meer dan gewoon belang:—

Hoe moet nu deze spreuk, met het oog op ons volk, verstaan en toegepast worden ?

Sommigen meenen, dat als men het volk zoover brengt, dat het zijne taal grammatisch en idomatisch spreekt en op de hoogte is van zijne letterkunde, alles dan in orde is, en men dan zijn plicht gedaan heeft wat betreft de instandhouding van dat volk. Dit kan de beteekenis, de bedoeling, van de spreuk niet zijn. Het voortbestaan van het volk, als volk, hangt toch af van veel meer dan van eene kennis van en liefde tot zijne taal en letterkunde. Bij de vorming en ontwikkeling van een volk, de aankweeking en versterking van zijn nationaliteitsgevoel, dient niet minder rekening te worden gehouden met zijne geschiedenis, zijn godsdienst, zeden en gewoonten.

Anderen, die overigens deze spreuk mogelijk recht begrijpen, zoeken daarin, en verkondigen daardoor, de stelling, dat door het aanleeren van vreemde talen (Engelsch, b.v.) de landstaal achteruitgaat en het volk ten onder gebracht. Het is bekend, dat elke welopgevoede Hollander niet alleen in de landstaal degelijk is opgeleid, maar ook Fransch en Duitsch machtig is. Verliest nu de Hollander door het aanleeren van Fransch en Duitsch zijn nationaliteit ? Wordt het kind, dat de kaffertaal goed spreekt, daarom een kaffer ? Is H.M., Koningin Wilhelmina, wegens haar degelijk onderricht in de Engelsche taal verengelscht ? Dit is dan ook een verkeerde voorstelling, een valsche leer, en strijdt tevens met een andere lievelingspreuk van velen : "Zoovele talen als men kent, zoovele malen is men mensch."

De Heer Hofmeyr haalt voorts aan enkele volzinnen uit de rede door Prof. Mansvelt te Stellenbosch in 1897 uitgesproken bij gelegenheid van de sluiting der lessen aan het Victoria College te Stellenbosch.

Onder het hoofd : "Het nut der taalkennis op maatschappelijk gebied, met andere woorden : de kennis, van talen als middel van verkeer, zegt de professor :

"B palen wij ons vooreerst tot ons eigen land. Welk gemak, welk voordeel, welk genot heeft niet de man, die *beide landstalen* kent, boven hem, die slechts of de eene of de andere spreekt ? Van hoeveel genoegens en voorrechten blijft in dit land onzer geboorte of inwoning niet hij of zij verstoken, die slechts of alleen Hollandsch of enkel Engelsch kent ! Hoe zal de Afrikaner, wien het Engelsch een gesloten boek is, zijn voordeel doen met of genoegens trekken uit den omgang met zoovele ontwikkelde Engelschen als zich onder ons bevinden, of hoe zal de Engelschman, die zich hier metterwoon vestigt de eigenaardige denkwijze, zeden en gewoonten leeren kennen van, en zich thuis gevoelen onder een volk, welks taal hem vreemd blijft ?

"Is het dan niet plicht, en eischt niet het zelfbelang reeds dat *ieder bewoner van Zuid Afrika* zich vertrouwd tracht te maken met beide talen, welke door het meerendeel der blanke bevolking van Zuid Afrika gesproken worden ? Is niet de Afrikaner of de Engelschman, die beide talen spreekt in dit opzicht een dubbel mensch ? En heb ik, b.v., na het reeds gezegde nog, noodig mij te verdedigen tegenover hen die mij verkeerd begrijpen en mij van ontrouw aan de Hollandsche taal beschuldigen, omdat ik zorg draag dat *mijne kinderen zich van het begin af in beide talen leeren uitdrukken ?*"

Is de Opvoeding praktisch genoeg.

Onze Synode heeft in hare laatste vergadering deze vraag met ernst behandeld en een schema voorgelegd aan den Universiteitsraad, dat waarschijnlijk bij dat conservatief lichaam geen ingang vinden zal. 't Is opmerkelijk te zien, hoe de oogen in Engeland en Schotland opengaan voor het feit, dat niet alle jongelieden denzelfden weg hebben optegaan in de onderwijs, maar dat, naar den aard van zijn beroep de jongeling op de school moet worden voorbereid voor de levenstaak die hem wacht. In "Chambers's Journal" schrijft Principal Ogilvie van Heriot-Watt College, Edinburg, over "Commercial Education abroad and at home." Hij begint met te zeggen, dat Engeland veel te leeren heeft van het vasteland en bij name van Frankrijk, Duitschland, Oostenrijk. Op het vasteland ontvangen alle jongens nagenoeg hetzelfde onderricht tot den ouderdom van omtrent veertien of vijftien jaar. Die voor den handel bestemd is bezoekt dan een of andere inrichting, waar het onderwijs met het oog op zijn levenstaak wordt geregeld. Leipzig bezit een *Openbaar Handels-Instituut,* onder beheer van de Kamer van Koophandel, waarin nevens taalstudie onderwerpen als aardrijkskunde, boekhouden, correspondentie, rechtsgeleerdheid, handels-wetenschap en het regelen van een kantoor worden behandeld. Die reeds op kantoor zijn volgen een gewijzigden cursus en bezoeken de school van *zeven* tot *negen* in den morgen. Ook is er een departement waar leerjongens worden onderwezen op aanvraag van de hoofden der betrokkene handelshuizen. Te Praag hebben ze een inrichting van gelijken aard met 400 leerlingen.

In Frankrijk zijn er elf inrichtingen voor zulk praktisch onderwijs. Beginselen van boekhouden, handels correspondentie, geld, maten en gewichten van vreemde landen, wisselkoers-berekeningen, bankbeheer vormen de hoofdonderwerpen. Andere zaken worden mede behartigd, zooals de aardrijkskunde met het oog vooral op handel en industrie, geschiedenis van den handel, handels-wetten en economie, moderne talen. Jonge menschen op het vasteland voor den handel bestemd zijn dan ook in den regel goed op de hoogte van zaken.

Ook in het conservatieve Engeland is men begonnen. De Londensche Kamer van Koophandel heeft een schema van onderwijs ontworpen en reikt certifikaten uit—voor jongere en voor meer gevorderde leerlingen. Het lager certifikaat is binnen het bereik van knapen die den ouderdom van *dertien* of *veertien* jaren hebben bereikt. Zij worden onderzocht in Engelsch, rekenkunde, een vreemde taal, handteekenen, natuurkunde en twee andere door den kandidaat gekozen onderwerpen. Het hooger certifikaat wordt uitgereikt na onderzoek in Engelsch, twee vreemde talen, mathesis, aardrijkskunde en geschiedenis, staathuishoudkunde, en twee andere onderwerpen door den geexamineerde te kiezen. Veel wordt er gedaan om jonge menschen in avondklassen van het noodige onderricht te voorzien. Het wil nog niet goed vlotten in Engeland.

Op het vasteland hecht men tevens groote waarde aan het reizen. Men heeft er 'Travelling scholarships.' Die een beurs heeft verworven moet een of ander vreemd land bezoeken en zich daar bezig houden met ernstige studie, met handelszaken, en handels-reizen.

Jaarlijks moet hij eene proeve leveren van de studien waarmee hij zich heeft bezig gehouden. Zoo vordert men.

DE WET OP AANSTEKELIJKE ZIEKTEN. Niemand onzer lezers zal het wraken, dat wij andermaal de stem der waarschuwing verheffen tegen deze wet. Het nieuwgekozen parlement zal weldra vergaderen; doch men zal zich waarschijnlijk meer inlaten met kwesties van partij-politiek dan met zaken van zedelijk en maatschappelijk belang. Een man als de heer Hay—een der weinige tegenstanders van de Wet op aanstekelijke ziekten—is uitgevallen. Tegen het wettigen van onzedelijkheid en het reglementeeren der ontucht zal hij zijne stem zich niet meer kunnen verheffen. De enkele Afrikanerleden die geijverd hebben voor de afschaffing der wet op aanstekelijke ziekten verdienen alle aanmoediging en wij hopen dat zij de handen niet slap zullen laten hangen. Zoolang men niet *in* het parlement overtuigd is van de zedeloosheid dezer wet zullen wij niet vorderen. De Kerk alleen kan de zaak niet behartigen: konden alle kerkgenootschappen zamenspannen op dit punt: kon men elkaar verstaan en zamenwerken, dan zal de tegenstand invloed uitoefenen. Een enkele petitie, zooals van Wellington, Kaapstad, Stellenbosch, beteekent op zichzelf heel weinig; en de nieuwsbladen onderdrukken correspondenties op dit gebied. Wat vooral noodig is komt ons voor te zijn het opvoeden der publieke opinie vooral onder onze Engelschsprekende landgenooten. Hoe dat te doen is de vraag. Met groot genoegen zagen wij, dat de Aartsbisschop der Episcopale Kerk eene petitie tegen de wet heeft ingezonden. Dit hopen wij zal invloed uitoefenen. Onze Schotsche en Wesleyaansche broeders hebben tot hiertoe zich niet laten hooren. Wat baat het, indien enkele predikanten der N. Geref. Kerk met hun kerkeraden protesteeren tegen de wet, terwijl andere kerkgenootschappen zwijgen. Wij hebben er als een Christenland belang bij, dat de wet geweerd worde.

Het Jubelfeest in den Vrij Staat.

DE gemeenten Fauresmith, Smithfield en Bloemfontein vieren elk haar vijftigjarig bestaan tusschen 10 Novr.en 4 Decr. e.k. Fauresmith werd 't eerst gesticht op den 10den November 1848 door wijlen Drs. P. E. Faure en Wm. Robertson, die door de Synodale Commissie benoemd werden om de geestelijke belangen van de leden der Ned. Ger. Kerk ten Noorden van de Oranje Rivier naar vermogen te bevorderen. Op den 7den November van dat jaar kwam de Commissie aan op de plaats *Sanna's poort*, Groenekloof, de woning van den heer Wm. Jakobs. Van den 8sten tot den 10den Novr. werd het woord des levens op deze plaats 9 malen aan ruim 250 personen verkondigd, 32 kinderen werden gedoopt, 22 lidmaten aangenomen en aan 32 belijders het Avondmaal bediend. Deze Commissie was in dat jaar voorafgegaan door eene andere door de Synode benoemd en bestaande uit Di. A. Murray, Sr., van Graaff-Reinet, en P. K. Albertijn, van Prins Albert, die hier opzieners benoemden. Daar nu deze de eerste Avondmaals viering aan gene zijde der rivier was, moest elk een die er aan deel wilde nemen de getuigenis der opzieners hebben.

Hier werd nu de tweede Vrijstaatsche gemeente gesticht. Men had het oog op de plaats *Zuurfontein* als uitnemend geschikt voor een dorp. Die plaats behoorde echter aan een Griqua, die wel gewillig was te verkoopen, maar die daartoe de toestemming van zijn opperhoofd, Adam Kok, niet verkrijgen kon. Op nog twee andere plaatsen, te Zendelingfontein en te Poortje, werd het Evangelie verkondigd aan 200 en 300 personen, kinderen gedoopt, jongelieden aangenomen en het Avondmaal bediend. Men berekende de bevolking van de Rietrivier op 3,000 zielen.

Ds. A. Murray, jr., werd op den 29sten April 1849 te Zendelingfontein als Consulent bevestigd. Van April 1855 tot 19 Mei 1867 bediende Ds. A. A. Louw haar als eersten leeraar. Sedert Mei 1868 tot 4 Maart 1894 werd zij verzorgd door Ds. H. J. Luckhoff. Haar tegenwoordige leeraar is Ds. C. D. Bam die op 25 Oct. 1894 bevestigd werd.

De Commissie bezocht nu het distrikt van de Caledon Rivier waar men het mede noodzakelijk oordeelde een nieuwe gemeente te vormen met Smithfield als middenpunt. Op den 25sten November 1848, werden benoemd door de stemmen van alle manslieden boven de 25 jaren, de heeren J. T. Snijman en H. J. Wessels tot ouderlingen, en de heeren G. A. van der Walt, P. du Plessis, C. J. Rood en J. Vermaak tot diakenen, terwijl de heer W. Vogel, die afwezig was, als vijfde diaken voor de ingezetenen van over Caledon Rivier gekozen werd. Hier werden 67 kinderen gedoopt, 26 lidmaten aangenomen en aan 40 communicanten het Avondmaal bediend, waaraan ook deel namen drie der Fransche Zendelingen, van Basutoland, die opzettelijk waren overgekomen. Twaalfmalen werd alhier gepreekt, eens in 't Engelsch voor ongeveer 50 personen. Den 20sten Mei 1849, werd Ds. A. Murray, jr., als consulent bevestigd. Ds. P. Roux bediende haar sedert Juli 1853, tot 24 April 1875. Op hem volgde Ds. S. J. M. van Niekerk die in October 1877, bevestigd werd, en op den 7den Augustus 1887 overleed. Sedert 14 Mei 1888, to 5 October 1895, bediende haar Ds. D. J. van Velden. Haar tegenwoordige leeraar, Ds. J. H. van Wijk, werd op den 5den April 1896, bevestigd.

Op den 28sten Novr. 1848 arriveerde de Commissie te Bloemfontein en werd hartelijk verwelkomd door den Britschen Resident, Majoor Warden, en zijne echtgenoote. Hier werd zes malen godsdienst gehouden voor een gehoor van omtrent 250 personen; 31 kinderen werden gedoopt, 33 tot lidmaten aangenomen en aan 28 communicanten het Avondmaal bediend. Daar Bloemfontein de zetel was van het Hoofdbestuur over de Oranje Rivier oordeelde men het noodig ook hier eene gemeente te stichten hetgeen op den 30sten November geschiedde. Bij meerderheid van de stemmen der manslidmaten werden tot ouderlingen gekozen de heeren W. Sterrenberg Pretorius en Jacs. van Zijl, en tot diakenen de heeren A. J. Erwee, J. D. Griessel, P. W. Koetzer en J. P. Maree. Van hier vervolgde de Commissie hare reis naar de Transvaal en woonde bij hare terugkomst op den 6den Januari de ligging van den eersten steen van een Ned. Ger. Kerkgebouw bij. De steen werd gelegd door Majoor Wardsn. Ds. A. Murray Jr. werd tot eersten leeraar bevestigd op den 6 Mei 1849 en bleef haar met de Consulent gemeenten bearbeiden tot 30 April 1860. Van 25 Juni 1862 tot April 1870 werd zij bediend door Ds. G. van de Wall, van 7 Januari 1871 tot 9 October 1881 door Ds. G. Radloff en van 14 Januari 1882 tot Juli 1893 door Ds. C. S. Morgan. De tegenwoordige leeraar, Ds. H. T. Kriel, arbeidt aldaar sedert 20 Januari 1895.

De eerste leeraar Ds. A. Murray is naar den Vrij Staat vertrokken om de feestvieringen in de drie gemeenten bij te wonen. Van harte bidden wij dat vele slaven

der zonde in die gemeenten in dit Jubeljaar en bij dit feest ontbonden mogen worden.

Wij bieden onzen lezers hierbij aan afbeeldingen van de kerkgebouwen, waarin de genoemde gemeenten thans aanbidden.

De Geschiedenis onzer Kerk.

Hoofdstuk XX.

De Synode en de Groote Trek.

DAT de "Groote Trek" de aandacht der hoogste vergadering onzer kerk moest bezig houden is licht te verstaan. Het heengaan van zoovele huisgezinnen kon niet dan met leedwezen, en zeker niet met onverschilligheid worden aangezien. Als een lichaam kon de kerk tegen die beweging niets doen. De heentrekkende boeren lieten zich door niemand hinderen en ook door niemand aan banden leggen. Hunne grieven waren niet oppervlakkig en konden niet met schoonklinkende redenen worden weggeruimd. Geen mensch kon den stroom van emigratie keeren. De predikanten der verlatene gemeenten deden hun best om de "trekkers" tot andere inzichten te brengen. Doch niets baatte; zij waren geenszins te overtuigen. "Wij verlaten de Kolonie," zoo heette het in het manifest door Retief uitgevaardigd," om een rustiger leven te leiden dan tot hiertoe het geval was. Wij zullen niemand hinderen, noch iemand berooven van zijn wettig eigendom hoe gering ook; maar worden wij aangevallen, dan achten wij ons gerechtvaardigd onze personen en goederen tegen iederen vijand naar 't best van ons vermogen te verdedigen . . . . . Wij zijn besloten, waar wij gaan, de eerste beginselen van vrijheid te handhaven, doch, wijl wij zullen zorgen dat niemand in een toestand van slavernij gehouden wordt, is het tegelijkertijd ons vast besluit, de noodige bepalingen te maken om misdaad te onderdrukken en de behoorlijke verhoudingen tusschen meester en dienstbare te bewaren. . . . . Wij verlaten het vruchtbaar land onzer geboorte, waarin wij groote verliezen hebben geleden en aan gedurige hindernissen waren onderworpen en staan op het punt een vreemd en gevaarlijk land integaan; doch wij gaan met het vast vertrouwen op den alzienden, rechtvaardigen en genadigen God, dien wij altijd vreezen zullen en in alle nederigheid zullen trachten te gehoorzamen."

In dezen geest trokken de boeren noordwaarts. Opmerkelijk is het, dat hun te Grahamstown—waar Retief goed bekend was—door hun Engelsche medekolonisten een Bijbel werd geschonken, als blijk van achting en waardeering. De gift van dien Bijbel is genoegzaam bewijs van den geest waarin velen in de Kolonie den "Trek" beoordeelden. Treffend voorwaar, dat juist het Engelsche Grahamstown op deze wijze zijn waardeering der Hollandsche boeren te kennen gaf.

Voor de kerk was het moeilijk de boeren te volgen op hun zwerftochten in de onbekende wereld. Het ontbrak haar aan arbeiders. De bestaande gemeenten konden met moeite van leeraren worden voorzien. Waar zou men de mannen vinden om de boeren te vergezellen op hunne reizen door de binnenlanden. Alles was zoo onzeker. De eerste berichten waren niet gunstig. Er was geen middenpunt voor het stichten eener gevestigde gemeente. Uit den aard der zaak moesten er jaren voorbijgaan voordat een evangeliedienaar zich onder hen kon neerzetten. De kerk was in een zeer moeilijke positie tegenover hare heentrekkende leden. 't Is niet billijk te zeggen dat zij hen stelselmatig heeft verwaarloosd.

Beschuldigingen.

Die ernstige beschuldiging werd werkelijk tegen haar ingebracht. Prof. Lauts, met Afrikaansche toestanden niet goed bekend, liet zich op de volgende wijze uit:—

"De predikanten die zich in de grensdistrikten bevonden waren meestal menschen met de Nederlandsche taal onvolkomen en zelfs hoogst gebrekkig bekend. Velen hunner hadden zich verzamelingen van leerredenen in Nederland uitgegeven aangeschaft en uit deze bundels droegen zij hunne leerredenen voor. . . . . . . Schotsche en Engelsche Godsdienstleeraars, die met hen in beginselen verschilden, die hunne taal niet of hoogst gebrekkig kenden, zendt men hun, en onder dezen bevinden zich menschen bij den boer bekend als het leeraarsambt onwaardig . . . . . Daarbij kwam dat die leeraars in hunne gevoelens vaak geheel afweken van de leerstukken der Dortsche Synode, waaraan de leden hunner gemeenten stiptelijk vasthielden. Slimmer nog was het, dat er onder die predikanten waren, op wier zedelijkheid vrij wat aantemerken viel, en zelfs dat een man die als officier zich in de grensdistrikten door zijn buitensporigheden had gehaat gemaakt, na eene afwezigheid van nauwelijks twee jaren als godsdienstleeraar uit Engeland bij de boeren terugkwam."

Dat dit alles uit de lucht gegrepen is behoeft waarlijk niet te worden betoogd. Die bedenkt, dat mannen als Ds. Andrew Murray Sr.—de stamvader van dat geslacht—Di. Alexander Smith, George Morgan, J. Taylor, C. Fraser in de grensdistrikten arbeidden, zal licht verstaan hoe weinig waarde er te hechten is aan den aanval van Prof. Lauts. Van even weinig waarde is de bewering, dat een gewezen Engelsch officier van onzedelijken wandel als predikant in de N. G. Kerk werd opgenomen. Men zoekt te vergeefs naar dien onbekende. Hij bestond slechts in de verbeelding van Prof. Lauts.

Erger nog dan het voorgaande is de beschuldiging, dat de predikanten waren achtergebleven:—"uit gebrek aan belangstelling, of uit zucht naar gemak, of omdat zij wisten dat het koloniaal bewind met de emigratie niet was ingenomen. Er wordt slechts gewag gemaakt van éene eervolle uitzondering, namelijk van den WEerw. Heer Taylor. Hij vroeg aan zijne Synode de vergunning om met de emigranten de Kolonie te verlaten. Hij ontmoette vele moeilijkheden en ontving zoo men meent ten laatste de vergunning, doch onder voorwaarde van geen doop of avondmaal te mogen bedienen en geen huwelijk in te zegenen—zich enkel bij prediking en vermaning moetende bepalen. Zijne volle ambtsbediening in dier voege onder de landverhuizers niet mogende uitoefenen bleef hij achter." Ook deze bewering mist allen grond en de vraag mag wel gedaan worden van waar Prof. Lauts zijn informatie had gekregen. Aan zijn verbeelding schijnt hij zijn feiten te hebben ontleend.

In het eerste nommer van de "Kerkbode" werd die beschuldiging met warmte besproken. Daar lezen wij: "Toen zich de emigranten te Natal hadden neergezet schreven derzelver hoofden aan eenige leeraars in de Kolonie, hen verzoekende pogingen te willen aanwenden, hun eenen leeraar, hetzij uit de Nederlanden, hetzij uit de Kolonie, te doen toekomen. Deze leeraars waren genegen aan het verzoek te voldoen. Zij vonden geenen tegenstand bij het Koloniale bewind; integendeel aanmoediging. Hun brief echter, aan die hoofden in antwoord gericht, bleef zonder wederantwoord, omdat de raad, gelijk door den voorzitter werd verklaard, het euvel had opgenomen, dat men gevraagd had op welke ondersteuning de te beroepen leeraar, indien zelf onvermogend, aldaar zoude kunnen rekenen. Het heeft de Hoogeere

Kerkbesturen niet ontbroken aan belangstelling in den zedelijken en geestelijken toestand der emigranten."

Die in aanmerking neemt hoeveel jaren er moesten voorbijgaan voordat de boeren zich in veiligheid konden neerzetten op eene vaste plaats; die bedenkt, dat bloedbad na bloedbad werd aangericht in hun strijd met de kafferstammen; die er op let hoeveel verdeeldheid er in het begin onder de emigranten zelven heerschte, kan het verstaan, dat de kerk kwalijk aansprekelijk kan worden gehouden voor toestanden waarover zij geen beheer kon hebben.

Eerste Pogingen.

En toch zorgde God voor de uitgewekenen. Jaren lang genoten zij de hulp van den Amerikaanschen zendeling, Daniel Lindley, die van zijn genootschap vergunning had gekregen, na het opbreken van zijn statie, zich te wijden aan Evangeliewerk onder de boeren. Die arbeid was een gezegende, en de naam van Lindley mag nooit in Zuid Afrika worden vergeten. Terecht kan van hem gezegd worden, dat hij feitelijk de "stichter is geweest van de Gereformeerde Kerk over de Oranje rivier, in Natal, den Vrijstaat en Transvaal." In dagen van oorlog was Lindley raadsman, vriend, helper der strijders: in dagen van vrede was hij de onderwijzer der jeugd, leeraar der ouden, herder van de gansche kudde. Eerst in 1847 hervatte hij zijn zendingwerk. Ook mag hier niet vergeten worden de naam van Erasmus Smit, oorspronkelijk een zendeling van het Londensch Zending-Genootschap, die in 1836 met zijne echtgenoote—eene zuster van den voortrekker Gert Maritz—de emigranten vergezelde op hun langen tocht, en als geestelijke leidsman deed wat hij kon voor de 'trekkers' en hun kinderen. De eerste pogingen echter om de uitgewekenen van een vasten leeraar te voorzien waren mislukkingen. Men had het oog op Holland gevestigd. Zekere J. A. Smellenkamp, supercargo van het Hollandsch schip "Brazilie," dat door den heer G. G. Ohrig was toegerust, ten einde handelsbetrekkingen met de boeren aan te knoopen, had de beste verwachtingen in Natal verwekt. Men meende dat er uit Nederland hulp zou dagen, en dat er onder de Hollandsche vlag bescherming zou worden verleend aan de emigranten en hun kroost. Smellekamp werd op vorstelijke wijze ontvangen, en liet zich werkelijk verleiden om namens den Koning der Nederlanden een verdrag aan te gaan met de Zuid Afrikaansche Maatschappij, zooals het Boerenbestuur werd geheeten. Vol van hoop, die later in bittere teleurstelling oversloeg, vaardigden de leidslieden den heer Smellekamp af om leeraars en onderwijzers voor den nieuwen staat te ontbieden. Op reis naar de Kaap echter werd hij te Swellendam op last van Sir George Napier gepakt en in de gevangenis gezet, onder voorwendsel dat hij zonder pas had gereisd. Twee dagen duurde zijn gevangenschap, doch daar men geen papieren bij hem vond, zooals men verwacht had, werd hij ontslagen en mocht hij naar Holland terugkeeren. Middelerwijl namen zaken in Natal eene wending. De Britsche regeering mengde zich in de zaken, en weldra woei de Engelsche vlag op Natalschen bodem. Smellenkamp in Holland aangekomen vond wel steun bij het volk, doch niet bij de regeering. Baron van Kattendycke, de minister van buitenlandsche zaken, verklaarde openlijk, dat hij zich het lot der boeren niet kon aantrekken, uit vrees voor verwikkelingen met het Britsche rijk. Te Amsterdam echter werd er eene vereeniging gevormd met den naam "Commissie ter voorziening in de geestelijke behoeften der inwoners van Natalia." Met loffelijken ijver ging zij aan het werk en verzekerde zich weldra van de diensten van proponent Ham als leeraar en den heer Martineau als onderwijzer voor de Natalsche uitgewekenen. Doch helaas! de onderwijzer stierf op de reis naar de Kaap, zoodat de hoop der boeren in dit opzicht verijdeld werd. Den heer Ham werd het niet vergund te landen daar Majoor Smith, den vertegenwoordiger der Engelsche regeering. Het schip moest koers zetten naar Delagoabaai, waar het reisgezelschap aan wal stapte. Daar echter overleed Mevr. Ham, terwijl haar teleurgestelde en bedroefde echtgenoot genoodzaakt werd zich naar de Kolonie inteschepen. Deze eerste poging dus om de uitgewekenen van een vasten leeraar te voorzien liep uit op mislukking en nederlaag.

Doch ook van uit de Kolonie werd eene poging aangewend om de uitgewekenen te bereiken. De Koloniale regeering deed wat zij kon, onder de omstandigheden, doch men had in Natal geen vertrouwen meer in het land dat men verlaten had en het bewind waarmee men voor goed gebroken had. Hoog liep het gevoel tegen alles wat Koloniaal was. De vrouwen vooral, die zooveel hadden geleden op dien noodlottigen tocht, waren zeer verbitterd tegen de regeering des lands. Eene vrouw liep den Commissaris Cloete, die door het Koloniaal Bestuur naar Natal was afgevaardigd, met een degen te lijf; en, hoewel men Natal moest afstaan, gevoelde men zich diep gekrenkt over wat er was voorgevallen. De Koloniale Kerk moest het natuurlijk ook ontgelden. Zij stond als tusschen twee vuren. Hoe het haar te moede was zal blijken uit wat later in de "Kerkbode" hieromtrent verscheen. Wij lezen daar:—

"Het Koloniaal Bewind heeft zich geenszins onverschillig betoond ten opzichte van den zedelijken toestand dezer menschen. Heeft het niet eenen van de leeraars uit de Kaapstad afgevaardigd, om voor eenigen tijd den dienst onder hen in Natal te verrichten, en voorts, waar ook in die omstreken men van zijne prediking wenschte gebruik te maken? Heeft het niet eenen Zendeling, door hen tot Leeraar verkozen, uit de Koloniale revenuen gesalarieerd? Hoe strookt dit dan met het beweerde, dat de Leeraars, uit vrees voor het Koloniaal Bewind, zich zouden hebben laten terughouden? Men weet hoe de tegenwoordige Gouverneur, toen hij vernam hoe geen Leeraar thans in de Kolonie werkzaam uit zijnen werkkring gemist kon worden, naar Holland heeft doen schrijven met aanbod van vast salaris en van eene genoegzame geldsom ter bestrijding der reiskosten, om Leeraars te beroepen, maar hoe die poging zoo ernstig aangedrongen vooralsnog zonder eenig gevolg is gebleven."

Twee Deputaties.

Eene nieuwe poging werd eenige jaren daarna, door de Synode van 1847 aangewend om de boeren in het Noorden te bereiken. Men stelde eene commissie aan, bestaande uit Di. A. Murray sr. en P. K. Albertijn, met de ouderlingen Pienaar en De Wet om de uitgewekenen te bezoeken. Zij trokken door de lengte en breedte van het land, de verstrooide gemeenteleden opzoekende en hun het Woord Gods verkondigende. Overal werden zij met vreugde ontvangen. In den Vrijstaat, toen onder Britsch bewind,—'t was na den slag bij Boomplaats—bestond er reeds eene gemeente te Winburg, en de Commissie achtte zich geroepen aan de Riet-rivier eene tweede gemeente te stichten, en vroeg daartoe verlof van den Gouverneur. De nieuwe gemeente echter zou vallen binnen de grens van het distrikt aan de Griquas afgestaan. De plaats Zuurfontein door de Commissie gekozen behoorde aan een Griqua, die gewillig was zijn eigendom voor dat doel aftestaan voor £900. Doch Adam Kok, het Griqua opperhoofd, maakte bezwaar tegen den verkoop dier plaats, en van de nieuwe gemeente kwam er vooreerst niets.

Niet lang daarna tegen het einde van 1848 vaardigde de

Synodale Commissie eene tweede deputatie af die verder noordwaarts zou doordringen. Die deputatie bestond uit Drs. P. E. Faure en Robertson.

Van haar reis hing veel af. Zij drong door tot in het Noorden der Transvaal, waar zij in aanraking kwam met den wereld-beroemden Dr. Livingstone. Die ontmoeting leidde tot onaangenaamheden die zeer te betreuren zijn. De bitterheid daaruit ontstaan is nog niet geweken. Een weinig meer toegevendheid, voorkomendheid, vriendelijkheid aan den kant van Dr. Livingstone zou misschien een einde gemaakt hebben aan alle moeilijkheden. De Commissie deed haar best den zendeling en de boeren tot betere verstandhouding te brengen. Doch haar arbeid was te vergeefs. Daar zij zelf haar oordeel over de zaak heeft uitgesproken is het best uit haar verslag te vernemen wat die betere verstandhouding heeft belemmerd. De schuld lag zeker niet aan den kant der Commissie:—

De tweede deputatie en Dr. Livingstone.

"Wij beloofden (Dr. Livingstone) dat wij met de Commandanten over dit onderwerp zouden spreken, en deden het ook, hun voorhoudende dat zij nooit in den weg moesten staan van de uitbreiding des Evangelies; te meer, daar wij hoopten dat hun uittocht uit de Kolonie mocht blijken een middel te zijn, onder het bestuur der alwijze Voorzienigheid, om den weg te bereiden voor het Evangelie in die gewesten der duisternis en der schaduw des doods. Zij verklaarden zich als niet tegen de verbreiding des Evangelies gekant, maar integendeel gewillig het hunne te doen om die zaak te bevorderen, vooral indien Moravische of Hollandsche zendelingen onder de inboorlingen kwamen arbeiden. Zij konden echter aan het verzoek van Dr. Livingstone (om namelijk een inboorlingen onderwijzer te plaatsen op eene der Betshuana-Staties) niet voldoen, omdat hij de inboorlingen van geweren en buskruit voorzag; er bijvoegende, dat kort te voren de inwoners eener kraal die van eene andere kraal hadden vernietigd met vuurwapenen van hem verkregen.

Toen wij de vraag aan de Commandanten deden, of zij in de tegenwoordigheid van Dr. Livingstone dit zouden staande houden, verklaarden zij zich daartoe gereed. Wij deelden dit Dr. Livingstone mee, die ten antwoord gaf, dat hij geweren en buskruit had verschaft aan zekere personen die voorgaven dat zij op de olifantsjacht gingen, maar die, in plaats van zulks te doen, waren heengegaan om een naburige kraal aan te vallen. Wij stelden derhalve aan Dr. Livingstone voor de Commandanten te ontmoeten, opdat de kwestie tusschen hem en hen mocht worden besproken en het plaatsen van den onderwijzer op de statie op bevredigende wijze beslist. Dit ons voorstel werd door Dr. Livingstone goedgekeurd.

Wij kwamen overeen de voorgestelde bijeenkomst te doen plaatsvinden onmiddellijk na de godsdienstige bijeenkomst, die weldra zou beginnen.

Toen de Commandanten echter op ons verzoek naar onze kamer kwamen om Dr. Livingstone te ontmoeten was hij niet te vinden, en men vertelde ons dat het te vergeefs zou zijn op hem te wachten, daar hij de plaats had verlaten gedurende den dienst. Wij vernamen later dat hij in eene warme discussie was gewikkeld geworden met enkele boeren, hun onder anderen vertellende dat zij Britsche onderdanen waren. Of Dr. Livingstone het wist, dat hij door dergelijke discussies een sterk gevoel tegen zich had verwekt, hetwelk zeker het geval was, en of hij het daarom juist voorzichtig oordeelde heen te gaan vóór de ontmoeting, zijn wij niet in staat te beoordeelen."

(Wordt vervolgd.

Kerk en Koninkrijk.

Toespraak van Prof. Marais bij het sluiten der lessen, 19 October 1898.

[Het een en ander is bij mondelinge voordracht uitgelaten.]

TOEN ik drie jaren geleden het voorrecht had u toe te-spreken koos ik tot onderwerp: Decentralisatie met het oog op Kerk, Maatschappij, Arbeid der Gemeente, Innerlijk Leven. Het was mij toen duidelijk, dat de twintigste eeuw ons vragen ter beantwoording voorlegt, waarop wij als Kerkgenootschap niet ten volle voorbereid zijn. Zonder te willen buigen voor, of te bukken onder de Publieke Opinie—of beter uitgedrukt den Tijdgeest die haar beheerscht, durven wij in onze prediking en in onzen arbeid de eischen van den tijd waarin wij leven geenszins uit het oog verliezen. Het *oude* moet zijn bestemming bereiken in het *nieuwe*: nieuwe vormen moeten er zijn voor oude waarheden: nieuwe kanalen voor het oude, doch immer frissche Water des Levens. Niet de Revolutie, die omwenteling, verwarring, vernietiging schept; noch de Evolutie, die eene ontwikkeling beoogt, waarin Toeval de hoofdrol speelt; maar Herleving onder den adem des Heiligen Geestes, zoodat wij getuigen mogen: "het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden." Doortrekt die adem onze prediking, onzen arbeid, dan is er geen strijd tusschen *Leer* en *Leven*, tus- *Dogma* en ziels*overtuiging*. Dan leeft de Kerk slechts voor het Koninkrijk. Dan is de bede: uw Koninkrijk kome! de uitdrukking van de diepste verzuchting der gemeente die gedurig roept: "Kom, Heere Jezus, ja kom haastig."

Het onderwerp dat heden uwe aandacht vraagt, sluit zich nauw aan bij wat drie jaren geleden door mij behandeld werd. Ik had de gelegenheid—sedert dien tijd—voor het eerst met u een deel der zendinggeschiedenis te betrachten. Van het begin trof ons de groote tegenstelling tusschen Kerk en Koninkrijk. Op bijna iedere bladzijde van die geschiedenis staarde zij ons in het aangezicht. Geen wonder dan, dat ik thans op die tegenstelling klem leg en tot u spreken ga over

Kerk en Koninkrijk.

I.

Dwaalbegrippen.

Allereerst dienen wij te letten op zekere dwaalbegrippen aangaande de verhouding tusschen Kerk en Koninkrijk. Zij sluiten elkaar niet uit.

Aan de *Kerk* in haar zichtbaren vorm wordt door velen het recht van bestaan betwist. Met het kerkverband breekt men, omdat zooveel van het menschelijke, aardsche, ongeestelijke zich in den regel mengt in den arbeid van het Kerk Genootschap. Zong de Engelsche dichter:—

For forms of Government let fools contest,
That which is best administered is best.

[Voor vormen van Regeering laat de dwazen strijden,
Dat wat het best bestierd wordt is steeds Best.]

Zij zijn gereed dat woord toetepassen op de bestaande kerkelijke Inrichtingen. Dat wat *niet-sectarisch* is wordt verheerlijkt: wat van *secte* of genootschap getuigt wordt verworpen. En toch heeft de ervaring ons geleerd, dat de zoogenaamde onkerkelijke vereenigingen niet altijd of bij uitsluiting den Geest van den Heiland openbaren. Ruimte

van blik en ruimte van hart zijn niet het *uitsluitend* eigendom van allen die den rug toekeeren naar de Kerk des Heeren in haar zichtbaren vorm. Evenmin mag de Kerk alleen aanspraak maken op die ruimte van beschouwing en van gemoed. Die zich *onsectarisch* waant is niet daardoor nader tot den Christus gekomen: die weer nergens anders heil vindt dan in de *sekte* of het Kerkgenootschap is vaak even ver van den Christus verwijderd. De strenge toepassing van een kerkelijk of onkerkelijk, een sectarisch of onsectarisch *Sjibbolet* leidt vaak tot zielemoord.

Dit vooropgesteld, zij het ons duidelijk dat het *zichtbaar* kerkgenootschap het volste recht van bestaan heeft. Met Kalvijn blijven ook wij steeds handhaven het onderscheid tusschen de *zichtbare* en de *onzichtbare* Kerk. "Daarom, gelijk het noodig is dat wij het bestaan eener *onzichtbare* kerk gelooven die alleen openbaar is voor de oogen Gods, zoo wordt ons ook bevolen deze *zichtbare*, die ten opzichte van de menschen *Kerk* genoemd wordt, eerbied te bewijzen en gemeenschap met haar te onderhouden." Zoo Kalvijn.

Met hem waarschuwen ook wij tegen de tweevoudige dwaling die ons dreigt. Aan den eenen kant durven wij niet vergeten, dat de *onzichtbare* kerk niet de eenige vorm is waarin de genade Gods zich krachtiglijk openbaart. "Te kennen wie de Zijnen zijn"—zegt Kalvijn—"is gelijk Paulus beweert een bijzonder recht welke Gode alleen toekomt......... Onder degenen die openlijk Gods teeken dragen zien alleen Zijne oogen wie ongeveinsd heilig zijn en ten einde toe volstandig blijven zullen." God zal op Zijnen tijd het uiterlijk Kerkgenootschap oordeelen. Aan geen mensch, hoe vroom en heilig ook, heeft Hij dat recht afgestaan. Xerxes meende op raad zijner wijzen al de tempels van Griekenland te moeten verbranden of neerwerpen, omdat de Goden niet binnen enge wanden kunnen worden besloten. De *onzichtbare* kerk zal niemand in hare reinheid bewaren, door het *zichtbaar* kerkgenootschap te sloopen. Een vorm moet er zijn, zal er zijn, tot het einde der tijden: met eene abstractie kan niemand tevreden zijn. En waar vorm is, daar wordt reeds het onzichtbare zichtbaar.

Aan den anderen kant mag men wel herinnerd worden aan het woord van Augustinus: "Er zijn naar de verborgene voorverordineering Gods zeer vele schapen buiten en zeer vele wolven binnen de zichtbare kerk." Desniettemin heeft Kalvijn naar waarheid gesproken, toen hij, erkennende, dat er "vele huichelaars onder de leden gemengd zijn die van Christus niets hebben dan den uiterlijken naam en schijn" toch verklaarde dat wij "uit den eerenaam Moeder moeten leeren hoe noodzakelijk ons de kennis van dezelve is; overmits er geen anderen ingang ten leven bestaat, tenzij zij ons in haren schoot ontvange, ons bare, ons aan hare borsten opvoede, en eindelijk ons onder hare hoede en opzicht bescherme, totdat wij het sterfelijke vleesch hebbende afgelegd den Engelen zullen gelijk zijn. Want onze zwakheid laat niet toe, dat wij de school verlaten, voordat wij gedurende den ganschen loop onzes levens leerlingen zijn geweest."

II.

STRIJD EN TEGENSTELLING

Dit alles in aanmerking nemende treft ons het verschijnsel, dat de *Kerk* eeuwen lang geen besef scheen te hebben van haar roeping tegenover het *Koninkrijk* Gods, en dat die tegenstelling nog niet opgehouden heeft te bestaan. De Kerk was en bleef te zeer gecentraliseerd. Van zendingwerk had zij geen juist begrip. Voor het maatschappelijk vraagstuk als zoodanig had zij vaak oog noch oor noch hart. Haar opdracht was een drievoudige: *duivelen uitwerpen, kranken genezen, met nieuwe tongen spreken* (Markus 16: 18); en toch zij liet zich niet bewegen tot het uitwerpen der duivelen, of het genezen der kranken, terwijl het spreken met nieuwe tongen haar jaren lang vreemd bleef.

De vraag mag wel gedaan worden:—Heeft de Kerk als lichaam—ik spreek niet van gemeenteleden—ooit een bolwerk opgeworpen tegen de slavernij? Wat heeft zij gedaan, wat doet zij nog om Dronkenschap te weren, om Ontucht te bestrijden, om het Maatschappelijk kwaad te keeren? Van Synoden, van kerkelijke vergaderingen had men reden te verwachten, dat zij de eer van den Meester, het rijk van den Koning, den wereldoverwinnenden invloed van den Heiland, het alles omvattend werk van den Heiligen Geest zouden handhaven; en toch, van de eerste Synode te Jeruzalem tot in latere tijden, zelfs tot op onzen tijd werden en worden zeer dikwijls groote godsdienstige bewegingen aan den gang gezet en onderhouden trots den tegenstand en vaak ook den banvloek der kerkelijke vergaderingen. En dit geldt niet alleen de Roomsch-Katholieke, het geldt ook Protestantsche landen. Toen CAREY in de vergadering van Evangeliedienaren voorstelde "dat men zou overgaan tot het bespreken van de verplichtingen der Kerk tegenover de Heidenwereld" legde de verontwaardigde Conferentie hem het zwijgen op. Toen de Schotsche Synode omtrent een eeuw geleden een gelijkluidend voorstel verwierp als zijnde fanatiek en absurd, gevaarlijk en revolutionair, moest Dr. JOHN ERSKINE met gloeiende verontwaardiging, met heiligen ernst, met de bevende hand op den open Bijbel gelegd, de geboden en toezeggingen der H. Schrift voor zijn mede-evangeliedienaren blootleggen. Toen ADONIRAM JUDSON de groote vergadering van zijn Kerkgenootschap in Massachusetts toesprak over de zending, moest hij met stamelende tong de vraag doen of de gedachte die zijn ziel vervulde niet als een droombeeld moest worden beschouwd. Toen de Vrijheer Baron JUSTINIANUS VON WELZ in het midden der 17de eeuw de Protestanten van Regensburg opwekte zich te wijden aan de bekeering der heiden-wereld, en later gedwongen werd zich zelven te laten ordenen en heenging om een eenzaam graf te vinden in het verre Zuid Amerika, noemde men hem een dweeper en een droomer en schold de Superintendent URSINUS op de heidenen als honden en zwijnen, tegen wier bearbeiding God de Heere zijne kerk moest bewaren.

Er is iets dat treurig stemt wanneer men de geschiedenis der zending betracht. Eeuwen gaan voorbij, myriaden van een verloren geslacht gaan henen, zonder de boodschap des Heils. De kerk met bloed gekocht zwijgt. Hièr en daar verschijnt er een getuige—een Raymundus Lullus, een Franciscus van Assisi, een Brainerd of een Eliot, een Henry Martyn of een Judson, die het leven wijdt aan de verlorengaande heidenwereld. De kerk als kerk ontwaakt niet. Wel is waar: Gods uitverkorenen, in welke eeuw dan ook, verheerlijkten den Heer in hun leven en ook in hun dood. Zij verdedigden Gods waarheid; zij verzorgden de armen; zij kleedden de naakten; zij voedden de hongerigen; zij gaven hun getuigenis te midden van een krom en verdraaid geslacht. Dit erkennen wij met dankbaarheid. Maar het doel harer zending had zij vergeten—die Kerk van Christus—"Gij zult mijne getuigen zijn zoo te Jeruzalem als in Judea en Samaria en tot aan het uiterste der aarde." Is het dan wonder, dat een pas ontslapen dienstknecht des Heeren eens zeide: "Ik bid niet meer 'Heere Jezus, ontferm U over eene verlorengaande wereld.' Ik herinner mij dag en uur toen ik den Heere scheen te hooren, die tot mij zeide: Ik heb mij over de verlorengaande wereld ontfermd, 't is nu uw tijd voor ontferming. Ik heb u gelaten om te vervullen de overblijfselen van de verdrukkingen van Christus voor zijn lichaam hetwelk is de gemeente. Ik heb mijn hart gegeven: geeft gij uwe harten."

NED. GER. KERK, BLOEMFONTEIN, O.V.S.

NED. GER. KERK, FAURESMITH, O.V.S.

Ned. Ger. Kerk, Smithfield, O.V.S.

III.

Hervorming en Hervormers.

Zelfs de Kerkhervorming—de machtigste beweging op geestelijk gebied sedert de uitstorting des Heiligen Geestes—bleef vruchteloos wat de uitbreiding van Gods Koninkrijk betreft. Luther meende, dat het einde aller dingen zeer nabij was. Naar het Woord der Schrift zou Christus als Hij kwam geen geloof vinden op de aarde. "Nog een honderdtal jaren," roept hij uit, "en alles zal over zijn. Het Evangelie wordt veracht. Gods Woord zal verdwijnen, omdat er geen predikers zijn De menschheid zal worden overgegeven aan het epicurisme en om niets meer geven. Men zal niet gelooven, dat God bestaat. De stem zal worden vernomen: ziet, de bruidegom komt! Azie en Afrika hebben geen Evangelie. In Europa hebben Grieken, Italianen, Spanjaarden, Hongaren, Franschen, Engelschen, Polen geen Evangelie. Het kleine keurvorstendom Saksen zal het einde niet verhinderen." Geen wonder dus dat Luther voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk geen oog had. De Heere stond reeds voor de deur. De wereld zou weldra gedaagd worden voor Gods vierschaar.

En toch gingen er stemmen op voor de verkondiging van het Evangelie aan de heidenwereld. Erasmus vooral pleitte op de treffendste wijze voor de zending. In zijn merkwaardige verhandeling over de *Predikkunde* liet hij zich op de volgende wijze uit:—"Dagelijks hooren we menschen treuren over het verval van den Christelijken godsdienst, die zeggen, dat de Evangelieboodschap die eenmaal over de geheele aarde ging nu beperkt is binnen de engte van dit land. Laten zij die dit betreuren Christus ernstiglijk en geduriglijk smeeken arbeiders in zijn wijngaard uit te stooten, of beter nog, zaaiers om het zaad uit te strooien. Eeuwige God! hoeveel grond is er nog in de wereld, waar het zaad des Evangelies nog nooit gestrooid werd en waar er een grooter oogst is van onkruid dan van tarwe." Doch de stem van Erasmus was als die eens roependen in de woestijn.

Het voetspoor van Luther drukte de Luthersche Kerk in de 16de en 17de eeuw. Men verhief zijn tegenstand tegen de zending tot een *dogma*. De leidslieden der kerk redeneerden als volgt: Christus stelde het *Apostolaat* in, welks roeping het was het Evangelie aan de wereld te verkondigen. Met den dood der Apostelen werd dat ambt ook afgeschaft. Toen kwam het *Pastoraat*, met arbeid in de gemeente en de keuze der gemeente. Nauw verbonden aan het Apostolaat, daarmee gepaard, ging het genezen der kranken en de gave der talen. Deze beide gaven zijn ons nu ontnomen, omdat de opdracht tot het zendingwerk tot de Apostelen beperkt was en met hen voor goed uitstierf. De heidenen zijn dus buiten bereik des Evangelies. Zij hadden eens—in den Apostolischen tijd—de gelegenheid het Evangelie te hooren. Dat Evangelie verworpen hebbende, staan zij niet meer onder de genade, maar onder den toorn van God. Slechts één weg was er uit de moeilijkheid. Breidde een Luthersche vorst zijn vleugels uit over een heidensch land, dan gold het beginsel *cujus regio illius religio*, en had hij het recht zijn onderdanen van herders en leeraars te voorzien. Volgens dat beginsel moet de zending onder de Laplanders door *Gustavus Vasa* in 1559 worden verklaard en in 1637 de kolonizatie van Delaware in Amerika door *Oxenstierna*.

Niet slechts de *Luthersche*, ook de *Gereformeerde* Kerk bleef zich jaren lang terugtrekken. Wel is waar, Coligny, de martelaar van den Bartholomeus-nacht, trouw bijgestaan door Kalvijn, wendde eene poging aan om Brazilie voor den Heiland te winnen. Doch hij had het oog op Zuid Amerika, meer als een toevluchtsoord voor de verdrukte Hugenoten, dan als een middenpunt van de Zending. Hij droomde van een gelukkiger Frankrijk aan de andere zijde van den Oceaan, waar gewetensvrijheid zou heerschen en vervolging niet geduld zou worden.

Het standpunt door Luther ingenomen was het standpunt, waarop bijna ieder der Hervormers zich had geplaatst. Noch Melanchthon, noch Zwingli, noch Kalvijn had een recht besef van den nood der Heidenwereld en de roeping der christelijke kerk tegenover haar. Kalvijn bijv. verklaart dat eene bijzondere inrichting ter uitbreiding van het Christendom onder niet-christelijke volkeren geheel onnoodig was. De Christelijke Overheid was geroepen den waren Godsdienst in een nog heidensch land intevoeren—eene gedachte die later werkelijkheid werd.

Hieruit is het te verklaren, dat waar in de 17de eeuw Neerlands vlag waaide Neerlands kerk werd geplant, en dat de Oost Indische Compagnie bij Octrooi van Maart 20, 1602 verplicht werd tot bevordering en uitbreiding der ware Christelijke religie. Maar het verwijt haar gedaan, hoe bitter ook, is niet geheel onverdiend: "Al hetgeen zij deed geschiedde om den handel. Om den handel verbond zij zich met Mahomedaansche vorsten tot onzijdigheid op godsdienstig gebied; om den handel deed zij—o schaamtelooze gruwel!—elk jaar op nieuw hare dienaren het gezegend kruis vertrappen voor de oogen der Japanneezen! Om den handel werden in veroverde landen scholen gesticht en kerken gebouwd en allerhande lok- en dwangmiddelen ter bekeering aangewend om de onderworpen Vorsten 'in devotie te houden' in de hoop dat 'God Almachtig hare zaken om dat godsdienstig werk te meer zal zegenen.' Om den handel had zij de Kerk belet zelf tot Heiden en Mahomedaan te gaan met het Evangelie der genade." Te veel waarde hechte men dus niet aan den bekeerings-ijver van de Nederl. O. I Compagnie.

Haar tegenvoeter, de Britsche O. I. Compagnie, was jaren lang even sterk indien niet sterker gekant tegen alle uitbreiding van het Christendom in de landen aan hare zorge toevertrouwd. Wel gaf de Directie voor, dat onder haar invloed het Christendom zou worden gebracht tot de inboorlingen van het land waarover zij het bestier had. De indruk op het heidendom teweeggebracht was echter zoodanig, dat een Engelsch gezantschap uit den mond van een der grootste Indische vorsten moest hooren, dat "de christelijke godsdienst een duivels-godsdienst is: dat Christenen aan den drank verslaafd zijn; dat Christenen veel kwaads aanrichten; menschen beleedigen, kwetsen, slaan." En zelfs in de 18de eeuw—toen Wilberforce voorstelde in het Huis der Gemeenten dat het Charter van 1793 eene clausule zou bevatten, waarin het zendingwerk in bescherming zou worden genomen, vond hij bitteren tegenstand van deze Compagnie. De Clausule was als volgt: "'t Is de dure plicht der Britsche Regeering door alle voorzichtige en rechtvaardige middelen het belang en het geluk der inwoners van Britsch Indie te bevorderen; en om dat doel te bereiken behooren middelen ter hand genomen te worden die zullen bijdragen tot hun vooruitgang in nuttige kennis en tot hun godsdienstig en zedelijk heil."

Het treurig feit blijft. Noch kerk noch staat had tot het einde der 18de eeuw een juist besef van den nood der Heidenwereld en de roeping van den Christen tegenover een verlorengaande wereld.

IV.

God roept de enkelen.

Dit is immer Gods weg. Niet langs de groote heirbanen, of de straatwegen die steden verbinden, meestal langs het eenzaam voetpad, door de *heide* heen, waar niemand heen wil, gaat de Evangelieboodschap. God wekt geestdrift bij den enkele; door één man vaak voert

Hij Zijn plannen uit. De massas laten zich moeilijk bewegen: de individu gaat voor de massa. Het Koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk vertoon. In de stilte, door ongemerkte en onmerkbare, door miskende en verworpene krachten bereikt God Zijn doel. Hiervan is de geschiedenis der Zending het allertreffendst bewijs.

De werktuigen door God gekozen ter bereiking van zijn doel waren zeer verschillend. Soms riep Hij een schoenlapper zooals CAREY op, om geestdrift te wekken in de sluimerende kerk; dan weer was het een klerk, zooals WILLIAMS, de martelaar van Erromanga. Nu eens was het een zee-kapitein zooals ALLEN GARDINER, dan weer een geleerde, zooals HENRY MARTYN, of een student als JUDSON, of een tuinier als PETER GREIG, of een wever als LIVINGSTONE, of een leestenmaker als MORRISON. Gods Hoogeschool is de wereld. De Heiland koos Apostelen aan het zeestrand. God roept zendelingen uit alle standen der maatschappij. Soms zelfs is het een naamlooze, een verlatene, op wien God beslag legt, en dan brengt Hij de einden der aarde bij elkaar. In de straten van Bristol vond men een zuigeling in doeken gewonden, door vader en moeder verlaten. 't Was St. Thomas dag. Het slapend kindeken lag tusschen twee bruggen, en de ouderlooze vondeling kreeg den naam van THOMAS BRIDGES. De zuigeling werd man, de vondeling een zendeling, de zendeling een heilsbode naar het diepgezonken Vuureiland, ten zuiden van Amerika. Hij vertaalde den Bijbel in de spraak van dat volk: hij werd hun redder en hun vriend. Het Vuureiland werd voor het Christendom gewonnen. En wat zal ik nog meer zeggen? Want ik zou kunnen gewagen van den boerenknecht JOHN HUNT, den Apostel van Fiji, van MARSDEN, den redder van N. Zeeland, van GEDDIE, den heilsgezant van Ancityum, op wiens graf men te lezen vond: 'Toen hij hier landde in 1848 waren er geene Christenen, toen hij heenging in 1872 waren er geen Heidenen.'* En zoo velen meer.

Zulke getuigen had God in alle tijden. En het waren dergelijke getuigen die de kerk tot toonbeeld dienden van wat 't Evangelie vermag. Niet van Synoden—wij herhalen het—hing de uitbreiding van Gods Koninkrijk af. Had men in den Apostolischen tijd het oor geleend aan de Jeruzalemsche gemeente—en haar later gehouden groote kerkelijke vergadering, voor welke Paulus gedaagd werd,—de Kerk des Heeren zou eene bekrompene Joodsche sekte geworden zijn. Zelfs Petrus had geen besef van de bestemming des Evangelies. Buitengewone openbaringen hielpen niet. 't Joodsch vooroordeel bleef. Slechts verstrooide gemeenteleden, zonder bisschoppelijke wijding, zonder handoplegging of ordening werden zendelingen in Judea, Samaria en in het verre Antiochie. De naam *Christen* is de zendingnaam, aan de eerste zendboden en hun bekeerlingen in het heidensche Antiochie gegeven, gelijk de naam *Christus* een bewijs is, dat de volgeling van Jezus van Nazaret ook den Heidenen den onnaspeurlijken rijkdom van den Christus moest verkondigen.

Spreekt men van vooroordeel—in de eerste eeuwen was het vooroordeel veel sterker dan thans. Men moest de trotschheid van den Romein overwinnen, het nationaliteitsgevoel van den Jood bevredigen. Een bekrompen vaderlandsliefde kwam in verzet tegen de ruimte van de heilsboodschap. Het enghartig conservatisme van den Jood, de letter rechtzinnigheid van den Farizeer, de inherente zwakheid van de Jeruzalemsche gemeente, met haar vooroordeel en haar bekrompenheid leverden Paulus over aan zijn Romeinsche beulen.

En toch, drong het Evangelie weldra door tot in de paleizen der Romeinsche vorsten.—Opschriften in de groote catacombe van Domitilla stellen het buiten allen twijfel dat 50 of 60 jaren nadat het Christendom Rome had bereikt eene dochter van het rijk het geloof had aanvaard en dertig jaren na Nero's vreeselijke vervolging werden de aanstaande troonsopvolgers opgevoed in een Christelijk huisgezin. Het duurde niet lang of het klassiek heidendom moest zwichten. De steden werden gewonnen voor den Christus en de aanbidders der afgodsbeelden moesten zich vergenoegen met in de *heide* (van daar het woord *heiden*) of in eenzame dorpen [van daar het woord *pagani, pagans*) ver van de dichtbevolkte steden hunne altaren op te richten.

Toch blijft de treurige waarheid, dat in al de vervlogene eeuwen voor en na de Kerkhervorming de Kerk, als zoodanig, zich met de zending niet inliet. De tegenstelling tusschen Kerk en Koninkrijk bleef voortduren.

V.

HET NIEUWE BEGIN.

De negentiende eeuw, Gode zij dank, is de eeuw van wereldevangelisatie: 't is de eeuw ook van kerkelijke ontwaking. Vóór de Kerkhervorming waren er wel eeuwen van het krachtigst zendingwerk meer of min in verband met de kerk. De Schotsche broederschappen, de Culdees, de Grieksche en Roomsche monnikenorden waren in zeker opzicht kerkelijke lichamen. Doch de Kerk weerstond den arbeid der evangelische Schotten, en verzette zich vaak tegen den ijver harer eigene monnikenorden. En toch kroonde God het werk van meer dan een evangelisch broederschap met Zijnen rijken zegen. Wat de wereld aan Schotland en Ierland te danken heeft zal de eeuwigheid openbaren. Terecht zegt een geschiedschrijver:—"Ik twijfel of Engeland in onze dagen met al haar rijkdom, met al de godsdienstige voorrechten die zij bezit, met al de geheimzinnige werkingen der goddelijke voorzienigheid die aan zulk een groot deel der heidenwereld zulk een aandeel in haar medegevoel en haar hulp heeft geschonken, zooveel zendelingen uitzendt naar alle deelen der wereld als Engeland tegen het einde der 7de eeuw en het begin der achtste naar Friesland alleen heeft uitgezonden. Hiervan ben ik zeker, dat uit de Schotsche Kerken er thans niet uitgaan zooveel zendboden des Evangelies als in het begin der 7de eeuw." De dagen van Patrick, Columba, Columbanus zijn onvergetelijk. De Kerk echter kende ze niet.

Eerst in de negentiende eeuw begint de Kerk te ontwaken en te roepen: Uw koninkrijk kome. Kerkelijke lichamen worden allengs zending-vereenigingen. En vraagt gij:

* Niemand meene nu, dat ik de wetenschappelijke vorming van den Evangeliedienaar prijs geef. Ik haal hier aan een treffend woord van Dr. Moule, de Principaal van Ridley Hall, Cambridge:—"Mijn eigen werkkring ligt grootendeels onder jongelingen van diepen ernst en groote toegewijdheid aan hun Heer en zij beschamen en sterken mij tegelijkertijd door hun ijver in de goede zaak. Doch ik vind onder hen soms niet alleen, wat te verwachten is, groote onkunde aangaande de heilswaarheden, maar dikwijls ook een groote mate van zorgeloosheid en onverschilligheid om nauwkeurige kennis te verkrijgen van die dingen. Soms heb ik de droevigste gevolgen hiervan gezien. Ik heb het ondervonden dat ketterijen van den ergsten aard aangaande den persoon onzes Heeren werden welkom geheeten 'met geestdrift' (om hun eigen taal te bezigen,) door mannen toegewijd aan 's Heeren dienst. Ik heb jongelingen gekend, aan wier ernst ik niet twijfelde, die de oude geloofsovertuigingen van Christenen, ja zelfs de waarschuwingen van Gods Woord licht geacht hebben, nieuwe denkbeelden hebben aangenomen, nieuwe lichten hebben gevolgd, en over de steilste afgronden van den berg der Dwaling zijn afgestort. Daarom waarschuw ik telkens met ootmoed, maar met beslistheid tegen dergelijke onkunde en onverschilligheid in het verzamelen van kennis. Ijver is niet genoeg . . . . Er moet zijn een ootmoedig, maar ook nauwgezet, degelijk onderzoek naar de waarheid, echtheid en juistheid van de boodschap welke ik breng." Deze woorden onderschrijf ik van harte. Niemand meene toch, dat ik vroomheid en ernst alleen, als het *eenigst* vereischte in den zendeling of den evangeliedienaar stel. Wel het hoogste, maar niet het eenigste. Dweeperij van de ergste soort dreigt, waar vroomheid zich scheidt van kennis.

wat is daarvan de oorzaak? het antwoord ligt voor de hand. De waarde, de zegen, de allesomvattende invloed van het Gebed werd erkend zooals nooit te voren. Elk der groote, hedendaagsche, negentiende-eeuwsche Zendinggenootschappen werd geboren uit het gebed.

Het Londensch- Zending- Genootschap had zijn oorsprong te danken aan het gebed. Niemand kan de treffende oproeping van Dr. David Bogue, den Vader van dat Genootschap lezen, zonder te beseffen dat het zendingwerk de vrucht is van den Geest des gebeds. De eerste vergadering op den 4den November 1794 wordt beschreven als "een type van den hemel, van wege de harmonie en de liefde die er heerschten, de toegewijdheid en de dankzegging die haar kenmerkten." En met welke uitkomsten werd dat bidden al dadelijk bekroond? Robert Morrison, de Apostel van China, John Williams, de martelaar van Erromanga, William Ellis, de held van Madagascar, behoorden tot de eerste zendboden van dat Genootschap

Nog treffender is de onzichtbare gebedsketen die Schotland, Amerika en Engeland aan elkaar snoerde en uitliep op het heengaan van Carey. Schotland ontving een buitengewonen doop des H. Geestes in de *Cambuslang Herleving*. Dit leidde tot wekelijksch gebed op den Zaterdag en Zondag en vooral op den eersten Dinsdag in elk kwartaal. In omvang nam de gebeds-beweging toe. Zij spreidde zich van Schotland naar Northampton in Amerika, waar *Jonathan Edwards* met nieuwe kracht werd aangedaan en zijn hart uitstortte in een belangrijk geschrift: 'Humble Attempt to promote explicit agreement and visible union of God's people in extraordinary prayer for the revival of religion.' Dat geschrift viel in handen van John Sutcliff te Nottingham in Engeland die de gezamenlijke Baptisten gemeenten opriep tot gebed—"to bewail the low estate of religion and earnestly implore a revival of our churches and of the general cause of our Redeemer." Een gebedsvereeniging op den eersten Maandag van iedere maand was van dat schrijven het gevolg; en hieruit kreeg John Ryland van Northampton aanleiding zijne medebroeders aan te sporen om te gedenken aan de einden der aarde als behoorende tot de kroonrechten van onzen Heiland. "Let the spread of the Gospel to the most distant parts of the habitable globe be the object of your most fervent requests." De doop van den schoenlapper William Carey volgde in 1787 en in 1792 ontstond het Baptisten zendinggenootschap, trots den tegenstand van waardige mannen, met een fonds van £13 2s. 6d. aan klinkende munt, maar met een machtwoord dat "leven werd in Carey's ziel en in zijn mond een overwinnend zwaard."

"Verwacht groote dingen van God,
Onderneemt groote dingen voor God."

Voorbeelden van het nauwe verband tusschen het gebed en het ontstaan van het zendingwerk zijn overvloedig, vermenigvuldigen zich in alle richting. Wie weet niet dat het Amerikaansche Zendinggenootschap geboren werd in de gebedsvereeniging door een viertal studenten in het leven geroepen?

Minder bekend, maar niet minder een vrucht des gebeds is de Joodsche zending der *Schotsche Kerk*. Die gebedsketen had vele schakels. Een vroom lid der gemeente—de heer R. Wodrow—zondert dagen af in het gebed voor Israel. Eene vrome vorstin, Maria Dorothea, Aartshertogin te Buda-Pesth vindt den Heiland en is diep begaan over den geestelijken nood van Hongarije, en roept tot God om uitkomst. Drs. Keith, Bonar en Black worden naar het Heilige Land gezonden door hun kerk, ten einde 't zendingwerk onder de Joden te bevorderen. Hongarije ligt buiten hun gebied. Doch het struikelen van een kameel, een val Dr. Keith overkomen verandert het geheele reisplan. Men trekt nu langs de Donau. Te Pesth gekomen grijpt de cholera Dr. Keith aan, die dagen lang zieltogend ligt. De Aartshertogin van die krankheid vernemende verpleegt den dienstknecht des Heeren, die na zijn herstel uit haar mond vernam hoe haar hart brandde van verlangen naar het heil der Hongaarsche Joden. Zoo kwam het—als bij *toeval* zooals de mensch zegt—dat de zending onder de Joden werd gesticht op eene plaats oorspronkelijk daarvoor niet aangewezen. Een biddend gemeenlelid in Glasgow, eene biddende vorstin in Hongarije, het struikelen van een kameel in de Egyptische woestijn, een verandering van reisplan, een ernstige krankheid, en alzoo werd een nieuwe wereld voor 't Evangelie geopend.

More things are wrought by prayer
Than this world dreams of. . . . .
For so the whole round earth is every way
Bound by gold chains about the feet of God,

zoo zong de Engelsche dichter; en die taal is slechts de weerklank van het woord onzes Heilands—

Bidt, en gij zult ontvangen.

Het wordt tijd dat ik eindig. Toepassing op onze eigene toestanden laat ik aan u over M.H.! Onze kerk staat voor groote vraagstukken. Het Koninkrijk Gods heeft een omvang die zeer ruim is. De eerste kring is klein—rondom Jeruzalem dat niet verwaarloosd mag worden—de laatste kring omvat de gansche aarde. Aan u, mijne jonge vrienden, is het toevertrouwd medetewerken tot de uitbreiding van dat Koninkrijk. Engelen zouden ons dat voorrecht kunnen benijden. En God roept menschen, gevallen maar geredde menschenkinderen tot eene taak die het onderwerp vormt der overdenkingen van gezaligden in de hemelsche heerlijkheid. God roept U! welke boodschap gaat gij brengen?

De ware prediker heeft slechts één onderwerp—de gekruisigde Christus, de verrezen Heiland, de Zaligmaker der wereld. Er is geen ander onderwerp dat hierbij vergeleken kan worden. De wereld is moe van al haar zwoegen. Beschaving, wereld-wijsheid, welsprekendheid, brengen geen blijvend heil aan. "De triomfen van het Humanisme" heeft een geleerde terecht gezegd "loopen uit op ondergang en dood . . . . . en het Heidendom met al zijn heerlijkheid is versmoord in het moeras zijner diepe ellende."

De noodkreet van uit het menschenhart wordt treffend teruggegeven in het lied van Lange:—

God der liefde, 'k heb gezwoegd, gestreden,
Zelfverbeetring's trotschen droom gedroomd;
't Was vergeefs; verloren bleef het Eden
En geen lichtstraal heeft mijn nacht gezoomd.
Heden bid ik: sla een ziele gade,
Die vermoeid naar haar Verlosser smacht,
Die haar rust, haar Sabbatsrust verwacht
Enkel en alleen van uw genade.

Predikt dat kruis, M. vrienden; maar in de kracht des H. Geestes. De verhoogde Heiland zal nog altijd tot zich trekken, de vermoeiden en belasten uit alle natien, werelden, koninkrijken.

Er is een noodkreet uit Afrika. Hoort gij dat geroep niet? De velden zijn wit om te oogsten. Het ontbreekt slechts aan arbeiders. Begint met uw Jeruzalem. Uit Kaapstads stegen en gangen, uit Johannesburg's achterbuurten en Kaffer-compounds dringen stemmen tot ons door; komt toch over en helpt ons. Denkt aan de woedende dronkaards, denkt aan de huizen zonder Christus, denkt aan de vele bloedende harten, die verlangen naar den balsem Gileads. "Kaffer, Moor en Indiaan"—van de Kaapstad tot naar de

Limpopo—roepen nog niet den Heiland aan. Brood en Water des Levens hebben we; maar waar zijn de uitdeelers? Denkt voorts aan onze eigene herderlooze gemeenten, aan onze groote, onverdeelde parochieën, aan de menigte van onopgevoede kinderen, aan onze zinkende gemeenteleden. En nog eens: waar zijn de arbeiders? Gods hand heeft ons getroffen sedert wij laatst hier vergaderden. Wakkere, ernstige, waardige jonge mannen zijn ons ontvallen—in het binnenland, en helaas ook in het buitenland. Waar zijn hun plaatsvervangers?

Trekken wij onzen kring wat ruimer, en wat een noodkreet rijst er ten hemel uit dit Heidensch Afrika met zijn millioenen die van 't Evangelie en het kruis nooit iets vernomen hebben! De vraag mag wel gedaan worden: verstaan *wij* als kerk wat het zegt: predikt het Evangelie aan alle kreaturen? Ontwaakt zijn wij. Wij doen iets, wij doen veel. Met dankbaarheid wordt dit erkend. Maar doen wij genoeg: en is ons doen een vrucht van plichtbesef, of wel de innerlijke, onweerstaanbare drang des harten?

Van u, die ons dit jaar gaat verlaten, neem ik thans afscheid. Veel hebben we in het afgeloopen jaar over den nood der Heidenwereld gesproken. Meer heb ik thans niet te zeggen. Eéne zaak bind ik u voor het laatst op het hart: waar gij ook geroepen wordt predikt den vollen Christus aan alle plaatsen, op allerlei wijze. En als gij bidt: uw Koninkrijk kome! bidt dan ook, dat alle blinddoek wegvalle van uw eigen oog, en dat uw hart warm moge kloppen voor de zaak van uwen Koning die spoed vereischt. Draagt de *binnenlandsche* zending onzer kerk in al haren omvang op uw hart. Zij eischt uw gebed, uw hulp, uwe verdediging, uw voortdurenden steun. Kweekt bij uwe aanstaande gemeenteleden aan liefde voor de *buitenlandsche* zending. Steunt het echt evangelisch zendingwerk in welken vorm het zich ook voordoet; steunt bovenal het zendingwerk uwer *eigene* kerk. Zij heeft recht op u als hare eigene kinderen. En verstaat het wel, dat uw gemeente zal zijn wat haar leeraar is. Water rijst nooit hooger dan zijn eigen oppervlakte. De ijver der kerk zal nooit hooger staan dan de ijver harer leeraren. Uw ijver voor het Koninkrijk Gods zal steeds de toets zijn van den ijver uwer gemeenteleden. God geve u daartoe genade! Ik heb gezegd!

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

De laatste achttien jaren van zijn arbeid.

In zijn verslag aan de Binnenlandsche Zending Commissie d.d. September 1876 schrijft de heer Kretzen "Toen aan mij in 't jaar 1858 de Independente Gemeente wierd overgegeven waren er 36 gekleurde lidmaten. Van dat getal zijn er nog tien overgebleven, en sedert dien tijd is het getal lidmaten door mij uit de heidenen gedoopt en aangenomen tot 375 gestegen." In de school op het dorp waren er 114 en te Friemersheim 35 kinderen; de school te Jonkershoek was opgebroken omdat de plaats van eigenaar veranderd was. Zijne gemeente strekte zich uit van Gouritzrivier tot aan George. Het ging hem ter harte dat er in de gemeente Mosselbaai, "het beschaafdste deel des lands," zoo vele heidenen leefden over wie men zich niet bekommerde. "Het is waar," schrijft hij, "de gekleurden veroorzaken veel ergernis, maar de blanken zijn er mede oorzaak van. Want als Christenen niet leven zooals het Evangelie hun leert, wat moet men dan van de heidenen verwachten?" Hij meende dat elk predikant zich een schuldenaar moest rekenen tegenover de gekleurden die bij zijne lidmaten als bedienden wonen. Sommige lieden zeiden hem, "hoe meer men het volk leert, hoe slechter wordt het;" doch daartegenover hadden andere boeren hem gezegd: "Mijnheer Kretzen, van dat er kerk en leering onder het volk is, bespeurt men toch groote verandering; want zuiperij en nacht-loopen zijn toch veel minder geworden."

In de jaren die nu volgden ging het werk zijn geregelden en gezegenden gang. Bij al den arbeid waarmede wij reeds kennis maakten ging hij eens in de maand godsdienst houden te Uitkijk in Otenequaland en te Ezeljagt in de Lang Kloof. Op de laatstgenoemde plaats werd ook een bloeiende school gesticht.

Vele leden van zijne dorpsgemeente woonden in de nabijheid van Blanco op Gouvernements erven grenzende aan wat genoemd wordt *Watsonsdorp*, gelegen aan den regter oever van de Malagas rivier. De kinderen moesten vandaar de school op het dorp bijwonen, en daar het veel te George regent, kwamen velen zeer ongeregeld en anderen volstrekt niet. Dit deed hem besluiten eene school te Watsonsdorp te stichten. De leerlingen der dorpschool werden hierdoor aanmerkelijk verminderd, doch het onderwijs werd binnen bereik van een aantal kinderen gebragt, die, wegens den afstand, daarvan verstoken zouden gebleven zijn. De school telde later meer kinderen dan de dorpschool.

Na verloop van eenigen tijd deed de eigenaar van de aangrenzende plaats Witfontein, op grond van zekere Acte door het Parlement gepasseerd, aanzoek om deze gouvernements erven, en verkreeg ze ook tot bittere teleurstelling van den heer Kretzen, die meende dat het nu met deze school gaan zou als met die te Bottelierskop en Jonkershoek. Aan den westelijken oever van de Malagas Rivier en grenzende aan Blanco was er een stuk Gouvernements grond, waarop de heer Kretzen reeds langen tijd het oog gevestigd had. Hierom deed hij nu aanzoek bij de regeering ten behoeve van de Binnenlandsche Zending Commissie, meenende dat in erven uitteleggen en alzoo een heenkomen aan de school en de bewoners van Watsonsdorp te bezorgen. Na langdurige onderhandelingen en de bemoeiing van onderscheidene parlementsleden, wier hulp bij ingeroepen had, werd zijn aanzoek door de regeering voor het parlement gebracht en toegestaan.

Die plaats kreeg nu den naam van *Kretzen's hoop*, "omdat hij jaren lang gehoopt had haar door de hulp van God te verkrijgen." Op den 9den September 1891 werd de hoeksteen van het schoolgebouw door hemzelven gelegd en op den 18den Januari 1892 door hem in den naam en ten dienste des Drieeenigen Gods ontsloten. Ds. D. S. Botha, Secretaris van de Binnenlandsche Zending Commissie, was voor die gelegenheid overgekomen en nam met Ds. de Beer, den plaatselijken leeraar der blanken, deel aan de verrichtingen. Die feestviering deed zijn beker overvloeien, niet het minst de getuigenis bij die gelegenheid afgelegd van de goede verstandhouding die er altoos te George tusschen den predikant en den zendeling en de blanken en gekleurden bestond. Het verblijdde hem vooral te vernemen dat Ds. Botha er op gemerkt had dat te George, Blanco en Friemersheim de gekleurden hunne zitplaatsen aan de blanken belfeedelijk afstonden. "Zij doen dat altoos en als de kerk vol is ontzien zij geene moeite om voor de blanken plaats te maken. Ik heb ze dat niet geleerd maar zij doen het uit achting voor den blanken man, niet om mijnent wil." In zijn jaarverslag aan de Zending Commissie schrijft hij, "In de Synode van 1847 werd de eerste Synodale Zending Commissie aangesteld, en nadat ik reeds 5 jaren in de gemeente Swellendam als rondgaande zendeling werkzaam was geweest, werd ik door haar als haren eersten zendeling in het jaar 1848 naar Groot Zwart Berg gezonden. Van dien tijd af tot nu toe en in al die jaren, die ik onder haar bestuur heb doorgebragt, is er nooit

tusschen mij en haar de geringste onaangenaamheid voorgevallen. God zij dank voor deze broederlijke liefde en eenheid!"

Deze nieuwe werkkring gaf hem spoedig ook weder nieuwe moeite. Hij had gemeend van elken bewoner van Kretzenshoop een jaarlijkschen huur van 10s. per erf te kunnen innen ter ondersteuning van de school. Sommigen echter weigerden te betalen meenende dat de erven hun ten persoonlijk eigendom waren gegeven. De groote meerderheid echter was van gevoelen dat de eisch billijk was en verzocht de regeering zoodanige bepaling te maken. De onderhandelingen die hierover met de regeering gevoerd werden waren nog niet ten einde gebragt toen de dood hem wegnam.

De volgende verkorte beschrijving van eene aanneming en voorstelling van lidmaten zal zeker met belangstelling gelezen worden: "Twee maanden voor de aanneming, die eens in 't jaar en op Kersdag plaats vindt, houd ik tweemaal per week katechizatie, en in de laatste week elken dag. Het Kort Begrip leeren de kinderen op de school en zondagschool van buiten. De laatste Kersdag (1890) is voor de gemeente een zeer gezegenden dag geweest. Den 24sten was ik van 9 tot 12 met 36 katechizanten bezig, en in den namiddag van 2 tot 4. Allen werden aangenomen en den volgenden dag aan de gemeente voorgesteld; 19 werden gedoopt, van welken 8 mannen waren,—een was 75 jaren, twee nabij de 50, en 5 van 21 tot 35 jaren. Van de elf vrouwen was één nabij de 80 jaren, eene 60 en de overigen van 16 tot 53 jaren. De oudsten waren gewezene slaven, de anderen van slaven afkomst. De volgenden dag werden zij aan de gemeente voorgesteld. Na het lezen van het formulier en een gezang knielden de drie oudste mannen bij eene tafel voor den predikstoel, en werden op hunne grijze voorhoofden met het doopwater besprengd; zij werden door de anderen en daarna door de vrouwen gevolgd. Geene vorige doopsbediening heeft ooit zulk een indruk op mij gemaakt. Ik dacht aan de arbeiders in Matt. 20 die op verschillende uren van den dag gehuurd werden en toch allen hetzelfde loon ontvingen. Ik zag voor mij oude zondaars aan wien de Heere Jezus elken dag, gelijk als aan mij, zeventigmaal zevenmaal vergeven heeft. Mijn tekst was Luk. 2: 10. Het was ons als hoorden wij de boodschap uit den mond des Engels. Ja de hemellucht, de lucht van Bethlehem en Golgotha is tot deze Zuiderspits van Afrika gekomen om geloovigen te troosten en vermoeiden te sterken."

De kerk te George moest vergroot en veranderd worden en met de doorzettingskracht hem eigen werd ook dit werk voltooid. Een stuk gronds grenzende aan de kerk en een ander grenzende aan het schoolgebouw kwamen in de markt, en moesten door hem aangekocht worden. Hij had het geld niet, maar bad dagelijks er om, en op den dagvoor de verkooping zeide eene weduwe aan hem, "Mijnheer Kretzen kan maar die stuk grond bij de kerk koopen, ik zal betalen." Eene groote begeerte had hij nog om bij de kerk een eenvoudig gebouw te zetten, waarin de ouden en afgeleefden uit de buitenwijken verzorgd en vertroost konden worden. Al deze werkzaamheden kosten geld; op het gebouw te Kretzenshoop alleen rustte een schuld van £165. Hij besloot nu een reis naar de Transvaal te ondernemen, ten einde ten behoeve van zijn werk te collecteeren. Het was een blijde dag toen hij van die collecte reis terug kwam en door blanken en gekleurden digt bij Kretzenshoop verwelkomd werd. Een ooggetuige verhaalt dat het een onvergetelijk gezigt was den waardigen ouden grijsaard van uit een open rijtuig met ontbloot hoofd te hooren spreken, terwijl zijne lange grijze haarlokken heen en weer door den wind gedreven werden en de tranen van blijdschap en dankbaarheid hem langs de wangen biggelden,—want hij kon ze bekend maken dat de schuld afbetaald was.

De werkkracht van den ouden vader Kretzen was verbazend groot. Hoort hem op 83 jarigen leeftijd opsommen wat hij doet: "Den eersten Zondag is avondmaal, den tweeden ben ik te Friemersheim, den derden Zondag heb ik hier doopzondag, den vierden ben ik te Ezeljagt of Uitkijk; is er den vijfde Zondag dan ben ik hier, ook wel op een buitenstatie naar omstandigheden. Ook wordt er huis- en krankenbezoek gedaan. Zondag namiddag ga ik voor de gevangenen godsdienst houden. Het maandelijksch biduur wordt gehouden en Donderdag avond is er godsdienst in de Kerk." Hij verstond het ook anderen aan het werk te zetten. Op vier buiten plaatsen, afgezien van de geregelde kerkplaatsen, werd er 's Zondags door een kerkeraadslid godsdienst en Zondagschool gehouden. Op het dorp kwamen de jongelieden vroeg 's Zondags morgen en dan weder in den namiddag alsmede op Woensdag avonden tot een bidstond te zamen.

Twee jaren later (1894) ondernam hij eene reis naar de Kaapstad en dat wel over land, bezoekende voor het laatst zijne oude vrienden en de plaatsen zijner vroegere werkzaamheden. Tegen het einde van het volgend jaar (1 Nov. 1895) schreef hij, "ik gevoel mijne lichaamlijke kracht is weg. Den 11den dezer wil ik, indien de Heere het mij toelaat naar Zoar en Ladismith rijden, waar ik omtrent 7 jaren heb gewerkt en nog vele vrienden heb. Ik zal mij daar omtrent drie weken ophouden en hoop dan op Zondag, den 8sten December, te Calitzdorp te zijn en den 11den te Friemersheim en den 17den te George."

De krachten begonnen nu af te nemen en hij zelf gevoelde dat het einde der reis nabij was. Nog eene begeerte had hij, en dat was om de beschrijving van de leidingen Gods met hem, die hij begonnen had, te kunnen voleindigen. Dit viel hem moeilijk doch hij hoopte meer tijd en rust te zullen hebben als zijn opvolger, de Eerw. van Rensburg, geordend zou zijn. In Januari 1896 schreef hij: "Ik woon in mijne twee nieuw-aangebouwde kamers alleen. Ik heb mijne paarden verkocht. Maar Broeder, wanneer men oud geworden is en bij vreemden in de kost moet gaan—met mij wil het niet. Wat ik beginnen zal weet ik niet; ik ben soms zeer bedroegd tot weenens toe. Bertje Arens, die een paar jaren voor mij heeft gekookt is voor eenige dagen overleden. De heer Guest schijnt elken dag zijn einde te naderen. Hij lijdt stil, geduldig en onderworpen aan den wille Gods; zijne hoop is op Jezus zijnen Zaligmaker, en wanneer ik met hem bid, grijpt hij mijne hand en kust die. Hij is in eigene oogen zoo kinderlijk en klein. Ik ben wel niet ziek, maar word zwakker en zwakker, en mijn woelige geaardheid wil zich daar niet zoo recht in vinden." Op Zondag morgen den 13den Februari 1897 ging hij zoo als reeds vermeld de eeuwige rust in.

In het volgend No. zullen wij eenige persoonlijke herinneringen van dezen onvermoeiden en waardigen knecht des Heeren mededeelen.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van:—Ds. G. Radloff, Hoopstad, 10s.; Ds. W. P. de Villiers, Carnarvon, 10s.; Ds. J. R. Albertijn, Wellington, £2; Ds. A. F. Malan, Adelaide, 10s.; Ds. J. Murray, Worcester, £12 12s. 6d.; Ds. A. D. Luckhoff, Durbanville, £3 10s.; Ds. A. F. Louw, Graaff-Reinet, £7 17s. 6d.; Eerw. B. Pienaar, Kaapstad, 10s.; den heer T. G. J. Verster, Paarl, 5s.; den heer M. B. Brink, Rustenburg, £3 15s.; Ds. A. M. Murray, Weenen, £2; den heer P. J. de Wet, Cradock, £3 10s.

Kaapstad, 31 October 1898. C. F. J. MULLER.

Langs een weg dien zij niet gekend had.

V.

Terwijl Agatha nog op het platform stond, bragt het receptie comite tot haar een langen jongen man, die door eene der jonge dames geintroduceerd werd als "onze kampioen, bij wiens moeder gij vernachten moet."

"O," zeide Agatha, die niet kon begrijpen waarom hij niet vroeger gekomen was, "is deze mijnheer Wouters? kampioen zending-werker, niet waar?"

De jonge dames schaterden uit, maar de "kampioen" bedwong zich en zeide: "O neen, ik ben niet mijnheer Wouters, ik ben slechts Karl. Dennen, kampioen knots zwaaier, zoo genoemd door de onzen. Ik veronderstel dat gij zeer moede moet zijn, Miss de Jager. Mag ik u met een naar het rijtuig geleiden? Het spijt mijne moeder dat zij niet zelve hier kon zijn, doch de ongesteldheid van eene kleine zuster hield haar van avond tehuis. 't Is echter niets ernstigs, alleen meent Betje dat zij zonder moeder niet klaar kan als haar iets scheelt."

Hij haastte zich met Agatha uit de zaal, die nu door al wat zij zag en hoorde zoo in de war was, dat zij nauwelijks wist hoe van haren kant het gesprek aan den gang te houden, en zich verblijdde toen zij in een privaat rijtuig zat met den kampioen tegenover haar. Doch ook dit bracht haar in de war, want hij was niet de heer Wouters—zoon van de zendelings vrouw, die haar moest ontmoeten,—waarom was zij hier en waar was Wouters?

"Vergeef mij," zeide zij toen het rijtuig voortrolde. "Ik denk dat er ergens een fout is. Ik was in correspontie met mevr. W. T. Wouters, van de 45ste straat, die schreef dat haar zoon mij per tram naar hare woning zou brengen. Hij zou mij ook bij den trein ontmoeten, en ik meende dat hij de persoon was die de dames vergezelde. Weet gij of dit zoo was? Zijt gij zeker dat uwe moeder mij verwacht?"

"O ja, zeker!" antwoordde hij dadelijk, "zij verwacht u,—ten minste zij verwacht Miss de Jager. Gij zijt immers Miss de Jager, niet waar? Wel dan, ziet u, alles is in orde; alleen—wel, 't is zeker dat er ergens eene fout is, en wij hebben er het voordeel van gehad. Het spijt ons zeer, niet wat onszelven betreft, gij verstaat dit, maar wel wat iemand anders betreft, ofschoon wij niet recht weten wie. Als de Woutersen van de 45ste straat er in zijn, dan moeten het de lieden van de Centrale "Avenue" kerk zijn."

"Ja," zeide Agatha, "dat is de naam; en dit maakte het ook zoo vreemd. Ik dacht dat de vergadering in de kerk zou zijn. Ten minste, er werd geene melding van eene zaal gemaakt; en ik veronderstelde natuurlijk dat eene zending vergadering zou"——

"Natuurlijk," viel de kampioen haar in de rede, "ik veronderstel dat het zoo was; maar ziet u, de onze,—de onze was niet eene zending bijeenkomst."

"*Geene zending-bijeenkomst!*" riep Agatha.

"O, ik vraag excuus! Ik bedoel dit natuurlijk niet; wij hebben eene uitstekende zending-bijeenkomst gehad. Maar ik bedoel, dit ligt nu juist niet in onze lijn. Daar moet een fout zijn, maar ik versta niet hoe die ontstaan is. Ik ben niet met die dame bekend, heb haar nooit gezien, inderdaad.—Maar u zijt toch Miss Julia de Jager van Philadelphia?"

"O neen, ik ben Agatha de Jager, dochter van Dr. de Jager van Indië. Ik kwam van avond met de trein van Philadelphia; ten minste, ik verwisselde mijn trein aldaar, want ik kwam van eene stad eenige mijlen van daar verwijderd, en ik moest van avond een zending-toespraak houden voor de gemeente van den Centrale 'Avenue' Kerk."

"Natuurlijk, ik dacht wel dat het iets van dien aard was; maar ziet u, in plaats daarvan hebt u gesproken tot de 'Club voor Lichaamlijke Oefening.'"

"*Club tot Lichaamlijke Oefening!*" Het is onmogelijk om meer verbazing en ontzetting in vier woorden te zetten, dan de arme Agatha liet blijken door deze herhaling.

"Ja," zeide Karl Dennen, in zijne begeerte om meer licht op de zaak te werpen, "ziet u, wij hebben de zamenkomst van avond overlegd om geld bijeentebrengen voor het diné dat onze Club aan die van Albanie gaat geven; en Miss De Jager—Miss Julia de Jager, bedoel ik, die eene vriendin is van sommigen onzer menschen, bood aan om ons te helpen. Zij moest van avond hare behendigheid toonen in het zwaaien van knotsen, en andere lichaamlijke oefeningen van dien aard."

"Dus was het een entertainment waarvoor betaald werd?"

"O ja, wij verkochten kaartjes tegen *twee shillings* stuk. Ik denk, ik kan zien hoe de fout ontstaan is; de Brinks, die de vrienden van Miss Julia de Jager zijn, werden onverwacht uit de stad geroepen door den dood van een bloedverwant. Aan haar werd toen getelegrafeerd dat het Comité haar bij den trein zou ontmoeten; en het Comité heeft u ontmoet in plaats van haar. U verstaat, daar was op het oogenblik niemand bij die Miss Julia de Jager ooit gezien had; en daar de trein laat aankwam, veronderstel ik, zoodra zij hoorden dat gij Miss De Jager waart, zij u medvoerden zonder u tijd te geven adem te scheppen of vragen te beantwoorden."

De jongeling zweeg om adem te halen, en zij zagen elkander aan. Zijn goedaardig gelaat was vol deelneming en bekommernis, begeerig om nu alles zoo effen mogelijk te maken. Beiden echter schenen nu de bespottelijkheid van de zaak in te zien en begonnen onmatiglijk te lachen.

Dit deed beiden goed, want ze waren beiden zeer opgewonden. De reactie bragt groote verligting. Nu kouden zij bedaard spreken en overleggen hoe de fout regt te maken. De kampioen gedroeg zich vorstelijk.

"Wij hebben kaartjes ter waarde van £100 verkocht," zoo ging hij voort, "en ik meen dat de lieden waarde voor dubbel dit bedrag gekregen hebben. Uwe toespraak, Miss de Jager, was beter dan al de knotsen die ooit gezwaaid werden. Daar is een menigte van ons, ziet u, die nooit in ons leven zoo iets gehoord hebben. Wij hadden geen denkbeeld dat de toestand van zaken aldus was. Ik zal u zeggen hoe de zaak zich aan mij voordoet. Die scholen en dingen behoeven geld niet waar? Zij hebben er meer behoefte aan, dan de "Club tot lichaams-oefening" dinners behoeft. Ik ben er zeker van dat onze leden er voor zullen stemmen om elke penning van dat geld te geven voor de school uwer moeder. £160 voor een enkel dine, terwijl de staat van zaken is zooals gij ons verteld hebt, is te vreeselijk, niet waar? Ik weet wat gedaan zal worden; ik zag er reeds de teekenen van. Toen Miss Erlank van avond bij mij voorbij ging, zeide zij: 'Ik schaam mij over mijzelven, over onze Club en over alles. Schaamt gij u niet?' 'Natuurlijk,' zeide ik, 'en wat meer is, al de anderen zullen beschaamd zijn; want wat Fanny Erlank denkt is aanstekelijk.' Toen Dr. Falck mij aan 't einde groette, zeide hij, 'Karl, geef haar de £100 voor de school der kleine kinderen,' die zij ons beschreef, en onze menschen zullen het £200 maken. Dr. Falck was de man die gebeden had. Maar wat zou dan toch de menschen van de Avenue Kerk gedaan hebben?"

* * *

Laat ons zien wat zij daar gedaan hebben. Volgens

afspraak zonden zij den heer Wouters naar het Station om Miss Agatha de Jager bij aankomst van den trein te ontmoeten. De heer Wouters was een geleerde, bijziende en eenigszins bedeesde man van bijna 50 jaren, die in zenuwachtige onzekerheid rond zag, toen de passagiers van den te laat aangekomen trein door de poort gingen. Hij vroeg ten minste een dozijn vrouwen of zij Miss de Jager waren, voor hij een toestemmend antwoord ontving. Hij scheen nu in zijn schik te zijn, vertelde haar—wat zij reeds wist—dat de trein laat was, en bracht haar in een volgepakte tram, waar hij zoo ver van haar bleef als de lengte van de tram toeliet. Na een zeer langen rid wenkte hij haar om hem te volgen, terwijl hij haar haastig bracht in een aangenaam verlichte kapel naast eene groote maar eenvoudige kerk.

Hier zaten van 70 tot 100 vrouwen en omtrent een dozijn heeren, die geduldig wachtten op de jonge Agatha in zwart gekleed en met ernstige grijze oogen, want onderscheidene van de dames hadden haar reeds gezien en gehoord.

Het spooksel dat de heer Wouters in triomf als Miss de Jager introduceerde, had geene grijze oogen en was ook niet in zwart gekleed, en behoorde duidelijk tot eene gansch andere wereld. Om de waarheid te zeggen, haar kleederdragt, toen zij de mantel afwierp, was van dien aard dat het onsteltenis moest veroorzaken in het hart van eene zending-vrouw.

Bewust dat zij na aankomst van den trein geen tijd zou hebben om zich voor het eerste deel van het program te kleeden, deed Miss Julia de Jager zulks voor haar vertrek, en trok daarover heen een lange reismantel, Toen zij dezen nu uittrok stond zij voor het gehoor in hedendaagsche gymnastische dragt: korte broek en korte rokje, lange kousen en lichte slippers. Omziende naar het gehoor werd zij getroffen door de groote disharmonie tusschen hare omgeving en hare verwachtingen.

"Wat beteekent dit alles?" vroeg zij. "Is deze eene kerk? Gij schijnt gerangschikt te zijn als voor een bidstond. Waar is de pianist? Waar in de wereld is de piano? 't Is onmogelijk om mijn deel van het program zonder muziek voor te dragen."

"Daar is een zeer goed harmonium," zeide mijnheer Wouters op regt ootmoedigen toon.

"Een harmonium! Waar heeft men ooit gehoord, dat zulke muziek op een harmonium gespeeld wordt? Wij gebruiken geene psalmwijzen, weet u. Maar *a propos*, hebt u naar mijne kist omgezien? Ik dacht er niet aan met u daarover te spreken, die moesten wij met ons meegebracht hebben. Ik heb mijne eigene knotsen meegebracht, weet u."

"Knotsen?" herhaalde bijziende en verlegene heer Wouters, in radelooze verbazing om zich ziende en zijne moeder te hulp wenkende.

"Ja, natuurlijk. Herinnert gij u niet dat ik aan u schreef dat ik mijn eigen knotsen en klokken zou brengen. En ik bragt ook mijn Grieksch costuum mede. Want in het tweede deel van het program wil ik u eenige bestudeerde houdingen vertoonen."

"Houdingen." Wat konden die beteekenen? Arme Mijnheer Wouters. Hij kon Grieksche wortelwoorden ontleden op eene wijze die elken student verbaast, maar dit Grieksche meisje met haar ongrieksche kleederdragt was hem onbegrijpelijk en vreeselijk. Hem was het een oneindige verlichting toen zijne goedaardige, zachtmoedige moeder in haar weduwen dragt er bij kwam. Zij was de weduwe van een zendeling en had uitgezien om deze dochter eens zendelings met bijna moederlijke tederheid te verwelkomen. Doch ook zij gevoelde zich overmeesterd.

"Mijn lieve," zeide zij zacht, "daar moet ergens een fout zijn. Gij zijt—Miss de Jager?"

"Natuurlijk ben ik die; maar uwe schikkingen zijn mij zoo zonderling. Waar krijg ik een piano? 't Is eenvoudig onmogelijk om zonder een voort te gaan. De posturen zijn niet mooi zonder muziek en om een harmonium te gebruiken is bespottelijk. Ik wil de aandoeningen voorstellen, weet u,—vreeze, verbazing en dergelijken."

Beide aandoeningen stonden op het aangezicht van mevr. Wouters te lezen. Miss de Jager echter keerde zich in ongeduld van haren blik af.

"Waar is uwe Commissie over de schikkingen?" vroeg zij. "Waar in elk geval zijn al de leden van de Club. Waarlijk dit handjevol oude vrouwen en die weinige witharige mannen maken toch niet uwe Club uit."

De witharige vrouw riep nu al haren moed te voorschijn en bleek opgewassen te zijn voor de gelegenheid.

Het Leenen van Boeken.

ZELDEN krijgt men iets over dit onderwerp te lezen en toch is het eene zaak waarbij velen belang hebben, en waaruit vaak groote onaangenaamheid geboren wordt. Het is wel waar dat er velen zijn die geen boeken hebben om uit te leenen, en een geen minder aantal dat nooit eenig boek te leen zal vragen, om de eenvoudige reden, dat zij in het lezen geen smaak vinden; toch is er aan leenen van boeken geen gebrek.

Welke liefhebber van boeken is op zijne verzameling (hoe klein ook soms) niet zeer gesteld, ziet ze niet gaarne net gebonden, en tracht ook niet ze tevens van binnen net en schoon te houden. Doch, o wee! een mooi gebonden boek of een met een mooien titel is voor een zekere klas van lezers wat de verboden vrucht voor het eerste menschenpaar was, "begeerlijk voor de oogen." Dan wordt de hand er naar uitgestoken met een: "mag ik dit toch voor een paar dagen hebben, ik zal er goed voor oppassen, en het U spoedig weer terug bezorgen!" Helaas! in plaats van het terug te brengen wordt het aan zusje Katie geleend en die leent het wêer aan nicht John (dit wordt op sommige plaatsen al gebezigd voor *Johanna!*) en als men het eindelijk na veel moeite terugkrijgt, ziet het er zoo mishandeld en besmeerd uit, dat men die soort van boeken-leeners voor de toekomst liever op goeden afstand van zijne voorkamer of studeervertrek wenscht te zien.

Op elk dorp, hoe klein ook, behoort er een bibliotheek te zijn, ingericht naar de behoeften en den smaak der ingezetenen, waardoor die steriotiepe leeners tegen een geringe subscriptie van hunne slechte gewoonte kunnen verlost worden. Jammer maar, dat, wat de meeste bibliotheken betreft, er zoo weinig notitie wordt genomen van de slordige behandeling der boeken! Zou het niet goed zijn, een "Genootschap ter bescherming van Boeken" op te richten?

Is het al erg dat men vaak zijne boeken zoo toegetakeld en besmeerd terug krijgt, niet zelden gebeurt het dat die nooit weer hunnen weg naar den eigenaar terugvinden. Als eerst Katie ze aan Emmie, en Emmie ze aan *nicht* John, (Johanna!!) en die ze weer aan een der andere *cousins* uitgeleend heeft, is het klaar met het boek!

Mogelijk denkt die soort van boeken-leeners er niet aan, dat de al of niet goede behandeling van boeken tot op zekere hoogte een goed inzicht aan de buitenwereld geeft in iemands persoonlijkheid. Toon mij iemand die vooral een geleend boek liederlijk behandelt, en ik geloof niet dat ik verkeerd ben als ik zoo iemand mij voorstel als slordig

op zijn persoon en in zijn werk, ofschoon men zoo iemand op straat altijd naar de nieuwste mode uitgedost moge zien. Netheid toch zit niet juist in de kleederdracht!

Weigert men nog al soms aan zoodanige personen boeken te leen te geven, dan wordt men voor zelfzuchtig en onchristelijk beschouwd en uitgemaakt, en toch zullen zij er nooit aan denken om zichzelven er voor te blameeren. Hoe gemakkelijk toch den splinter in 's broeders oog te zien, doch niet de balk in eigen oog!

Als deze paar regelen de gewenschte uitwerking mogen hebben, zal mogelijk meer dan een liefhebber van boeken den schrijver in de stilte er voor danken.

L. H.

Boekaankondiging.

PAUL KRUGER en de Opkomst van de Zuid Afrikaansche Republiek. door J. F. van Oordt, B.A. Jacques Dusseau en Co., Kaapstad. Prijs 15s., per post 17s. 6d.

De heeren Dusseau en Co. verdienen allen lof voor de wijze waarop zij dit werk ten uitvoer gebracht hebben. Papier, druk en band zijn eerste klas; en het portret van President Kruger is onverbeterlijk. Het boekdeel zelf zal een sieraad op elke tafel zijn. Het is natuurlijk onmogelijk voor onze beperkte ruimte om eene breedvoerige beoordeeling te geven van een werk dat meer dan 900 bladzijden, groot formaat, behelst. Zooveel is echter zeker dat de heer Van Oordt de noodige geschiktheid, wat geboorte en bekwaamheid betreft, bezit om zijn onderwerp in Afrikaanschen zin te behandelen. Het Afrikaansche volk is hem zeker dank verschuldigd voor het verzamelen en uitgeven van dokumenten die weinigen onder de oogen krijgen, en voor het te boekstellen van overleveringen en mondelijke berichten die anders spoedig vergeten zullen zijn. Ieder die zich hieraan wijdt is een weldoener des vaderlands en verdient den dank van het nageslacht. Doch de heer Van Oordt heeft meer gedaan,—hij heeft ons de opkomst en 't ontstaan der Zuid Afrikaansche Republiek beschreven en ons de geschiedenis van een harer groote mannen, indien niet de grootste, geschetst, en dat wel van Afrikaansch standpunt bezien. Behalve Dr. Thael zijn er weinige Engelsche schrijvers onzer geschiedenis, die ons volk en de drijfveeren zijner handelingen begrijpen. Nog onlangs viel ons in handen een leerboekje der Kaapsche geschiedenis door den Eerw. Whiteside, waarin onze geschiedenis op zekere punten uit onkunde of opzettelijk verdraaid en aan de Kaapsche jeugd valschelijk voorgesteld en geleerd wordt. De heer van Oordt begint zijn verhaal met de oorzaken te noemen die de boeren er toe geleid hebben de Kolonie te verlaten en zich in het land der barbaren te vestigen. De vestiging van den nieuwen Staat, de verdeeldheid en twisten der burgers, de strijd met de Kaffers, het bestuur van President Burgers, de Annexatie en de Vrijheidsoorlog, de ontdekking der goudvelden, de Zululand kwestie en de Jameson inval worden allen in het breede verhaald. Al is het nu dat wij met den schrijver niet in alles kunnen zamenstemmen, zoo is zijn werk nochtans van zooveel waarde dat wij van harte wenschen dat het een ruim debiet mag te beurt vallen, en dat meer dan eene uitgave er van het licht moge zien. Geen Afrikaander zal er spijt van hebben als hij 15s. er aan waagt.

MOOI ANNIE of de Schripbreukelinge. Een Historisch Kaapsch Verhaal uit de 18de eeuw, door D'Arbez. Jacques Dusseau en Co., Kaapstad. Prijs 3s. 6d., postvrij.

Een zeer lezenswaardig verhaal, dat de heldendaad van Wolraad Woltemade aanschouwelijk beschrijft en voorts een blik werpt in het Kaapsche leven van 125 jaren geleden. Dit verhaal sluit de Zuid Afrikaansche Historie-Bibliotheek van 12 deelen, die wel van elken jongen Afrikaander dient gelegen te worden.

ONS TIJDSCHRIFT. Jacques Dusseau en Co., Kaapstad.

Het October No. van dit Tijdschrift, dat voor geen der voorafgaanden behoeft onder te doen, bevat een levensschets en teekening van wijlen Commandant Andries Pretorius; het eerste hoofdstuk "Uit de Portefeuille van een Transvaalschen Predikant"; Tsjaka en de Kaapkolonie, door Dr. Van Oordt; en vele andere lezenswaardige stukken. Slechts willen wij vragen: Waarom verschilt het schrijven van Commandant Pretorius in dit No. van dat voorkomende in "Paul Kruger en de opkomst van de Z. Afr. Republiek"?

KAAPSCHE MUZIEK. Bij den heer R. Müller 45—47 Strandstraat, Kaapstad, zijn verschenen twee piano stukken "Herzliche Glückwünsche" en "Erinnerung an Kapstadt," door Prof. G. W. Kühn, den welbekenden pianist alhier. Zij zijn te bekomen tegen 1/6 per stuk, postvrij.

DE VOORTREKKERS of Het Dagboek van Izak van der Merwe, een verhaal voor jongelieden door Di. J. D. Kestell en N. Hofmeyr. Höveker en Wormser, Amsterdam, voorheen Pretoria. Prijs ingenaaid 3s., gebonden 3s. 9d. Een zeer boeiend verhaal, doorvlochten met de hoofdfeiten in verband met den trek van 1836. Als dit verhaal onze Afrikaansche jeugd niet tot lezen brengt dan zal wellicht niets anders het doen.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA, door J. A. Wormser. Prijs 3s. 3d., in stempelband 4s. 3d. Höveker en Wormser, Amsterdam, voorheen Pretoria. Dit interessante verhaal van eene reis door den heer Wormser afgelegd, is opgehelderd door 80 fotografische platen en portretten; de uitvoering van welke niets te wenschen overlaat. Deze fraaie en gevarieerde platen en portretten uit de Kaapkolonie, Vrij Staat, Transvaal en Natal zijn alleen meer dan vierdubbel den prijs van het geheele boek waard.

Bij dezelfde uitgevers zijn voorts verschenen de volgende korte verhalen in papierenband, die wij gerustelijk onzen lezers aanbevelen kunnen:

1. "Bestormd maar niet genomen," door A. J. Hoogenbirk. Prijs 6d.
2. "De Vluchteling," door J. de Liefde. Prijs 6d.
3. "Geheiligde beproevingen," door Mevr. Sherwood. Prijs 5d.
4. "De Waschvrouw en haar Kind," door A. Vollmar. Prijs 5d.
5. "De Kleine Esther," door Mevr. E. de Pressensé. Prijs 4d.
6. "Door lijden gelouterd," door Mevr. Sherwood. Prijs 4d.
7. "De Oude Dokter," door A. Vollmar. Prijs 3d.
8. "Alleen toch Veilig," door A. J. Hoogenbirk. Prijs 3d.

DEEL VII.
No. 8.

KAAPSTAD.

DECEMBER, 1898.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

AMERIKAANSCHE STUDENTEN.

De *Bazuin* er op wijzende, dat "arme studenten" moeten leeren zichzelven zooveel mogelijk te helpen geeft hieromtrent de volgende wenken :—

" Wat aan meer universiteiten geschiedt, heeft zeer veel aan de Amerikaansche plaats, dat nl. arme studenten als "tutors" les geven aan colleges, of zich met anderen winstgevenden arbeid bezig houden. Niet zelden gebeurt het, dat zij in de vacanties zich verhuren als hoteljongens aan zeebad-inrichtingen, om daarbij geld voor hunne studie te winnen. De gasten van de universiteit te Chicago worden bediend door studenten, die daarvoor bezoldigd worden. Zulke diensten zijn hun niet te min en de Amerikaan waardeert zulk een ondernemingsgeest zeer. De heer Garfield, de gewezen president der Vereenigde Staten, was in zijne jeugd portier en klokkeluider aan zijn college.—Als opvoedkundige maatregel is dit ook niet af te keuren. Gelijk men weet, werden aan de Kamper Theol. School altijd 3 à 4 jongste studenten aangewezen om als "lictoren" sommige rondzeggingen te doen, op de kransen koffie te presenteeren, en dergelijke school-huishoudelijke diensten meer te bewijzen."

OPVOEDING IN DE TRANSVAAL.

De Heer G. M. Hofmeyr zet zijne reeks van brieven over de Transvaalsche opvoedingskwestie voort. Het is van belang dat hiervan kennis worde genomen. Wij zijn niet in staat de door den heer Hofmeyr genoemde feiten te controleeren. Wat hij zegt is duidelijk. Men dient er op te letten in de Transvaal zelf. De Heer H. beweert, dat het den Afrikaner uiterst moeilijk eene betrekking als onderwijzer te aanvaarden. Bijv. er wordt geeischt de overlegging van een certifikaat van goed zedelijk gedrag. Hierop commentarieert de Heer H., dat terwijl het den Afrikaner uiterst moeilijk gemaakt wordt door het Departement, de Hollander een meer gunstige ontvangst ten deele valt. Doch wij laten den Heer H. zelven aan het woord :—

" Van ieder applicant voor de betrekking van onderwijzer worden gevorderd :

a. Bewijzen van bekwaamheid tot het geven van onderwijs overeenkomstig de eischen der wet.

b. Bewijzen van lidmaatschap eener Protestantsch-Christelijke Kerk door doop of door aanneming.

c. Bewijzen van goed zedelijk gedrag *tot op datum,* loopende over de laatste twee jaren.

Nu meenen sommigen, dat het Departement het voor Afrikaners dikwijls onnoodig lastig maakt wat deze bewijzen, vooral laatstgenoemde, betreft, en hoort men de vraag: zou het Departement ook van de geïmporteerden een certificaat, door den scheepskapitein afgegeven, vergen?

In sommige gevallen was er veel correspondentie met het Departement, omdat uitstekende certificaten van goed zedelijk gedrag golden tot zegge 2 maanden voor de aanstelling door de commissie van den Afrikaner onderwijzer. In een geval, waar een onderwijzer een jaar lang in Europa afwezig was geweest, vorderde het Departement geen nieuw certificaat, bij zijne aanstelling na zijne terugkomst, omdat men dien onderwijzer een jaar geleden gekend had. Deze onderwijzer was geen Afrikaner."

Treuriger nog zijn de volgende eigenaardigheden die in de Transvaalsche opvoedingswereld schijnen te hebben post gevat. Nog eens verklaren wij, dat wij met de door den heer Hofmeyr genoemde feiten niet vertrouwd zijn, maar wij meenen dat de aandacht er bij moet worden bepaald. De heer Hofmeyr zegt: .

Laat mij nu eenige ervaringen van schoolcommissie noemen:—

1. Op zekere plaats werd bij het Departement schriftelijk aanvraag gedaan om een Afrikaner onderwijzer om onderwijs te geven in Standaard V en hooger. De schoolcommissie werd bericht, dat er geen Afrikaner te krijgen was. Nadat de school ongeveer zes maanden gesloten was vernam de commissie per brief van het Departement, door den heer De Jonge onderteekend dat zekere heer Du P. (een Afrikaner) "voldoet aan alle eischen door u gesteld." Toen de inspecteur de school bezocht, deelde hij aan de Commissie mede, dat deze onderwijzer niet bevoegd was verder dan in Standaard III onderwijs te geven; hij zou den onderwijzer terstond afkeuren, ware het niet voor de ernstige ongesteldheid van diens echtgenoote. Toen de Commissie hiervan bij den Superintendent eene verklaring zocht, was het antwoord, dat noch de Superintendent noch de heer De Jonge dien onderwijzer had gekend, doch dat men op aanbeveling van Ds P. had gehandeld.

2. Uwe lezers herinneren zich het geval van de school te Modderfontein in mijn vorigen brief vermeld.

3. Op zeker dorpje is met eene sterke aanbeveling van den Superintendent verschenen een Hollander applicant met een "manel met één pand." Of de andere staart tusschen Pretoria en het gemelde dorpje is verloren gegaan, heb ik niet vernomen. Het spreekt van zelf, dat deze applicant niet werd aangesteld.

4. Nog een Hollander is door het Departement als onderwijzer aanbevolen, van wien het later bleek, dat hij een bekende dronkaard was.

5. Een ander Hollander door het Departement aanbevolen is door den eigenaar van de schoolplaats wegens dronkenschap weggejaagd.

6. Laatstgenoemde onderwijzer en een ander Hollander onderwijzer, die het zich in de kranten tegen de Afrikaners der Vereenigde Kerk zeer druk heeft gemaakt, lieten zich kenmerken door hunne verregaande slordigheid op hun persoon. Ik heb in zeer sterke bewoordingen hooren klagen over de slordigheid van sommige meesters, die volgens de *circulaire* "vaak verstandelijk boven den boer staan" en die "op de toekomstige en de tegenwoordige natie" een invloed ten goede moeten uitoefenen.

7. Zeker Hollander is door de Commissie van zijn school wegens dronkenschap ontslagen. Het Departement kreeg hiervan kennis. Hij is weer aangesteld aan eene gesubsidiéérde school. Een ander onderwijzer (geen Hollander) is, nadat hij tweemaal als onderwijzer wegens dronkenschap was ontslagen, toch weer aangesteld aan eene gesubsidiéérde school. Ik heb van meer soortgelijke of erger gevallen gehoord, doch ik verzwijg die, omdat de desbetreffende berichten tot dusver niet genoegzaam zijn gestaafd.

8. Een Hollander was op bijzonder aandringen van den Superintendent aangesteld tot huisvader aan een der Staats-Tehuizen te Pretoria. Wegens dronkenschap werd hij uit die betrekking ontslagen. Waar bevindt hij zich thans? Hij is klerk op het Departement van Onderwijs tegen een salaris van £350 per jaar, en is, naar ik verneem, belast met de controle van de subsidie. Deze aanstelling is geschied over het hoofd heen van verscheidene klerken, waaronder de weinige Afrikaner klerken van het Departement worden gevonden.

Is het, "met het oog op deze treurige ervaringen," niet hoog tijd, "in het zedelijk belang der onderwijzers zoowel als in het stoffelijk en zedelijk belang der leerlingen, eenige verbetering in dezen ongewenschten bestand aantebrengen?"

———

De Paus en de Koningin van Holland.

Aan de "Stemmen voor waarheid en vrede" ontleenen wij het volgende:—"De Paus is er op uitgeweest, aan onze Koningin bij hare troonsbeklimming eene beleefdheid te bewijzen. En dat vinden wij van een oud man zeer paslijk. Hij wist eerst niet recht, welk een geschenk hij aan zou bieden, en heeft, zooals het *Centrum* verhaalt, gedacht aan die gouden roos welke hij nu en dan verleent aan Vorsten en Vorstinnen, die zich verdienstelijk maakten jegens de Roomsche Kerk, zooals bijv. de allerbeminnelijkste en allerzedelijkste Koningin Isabella van Spanje. Geen wonder dus, dat de paus heeft gevraagd, of onze Koningin voor deze onderscheiding wel in aanmerking kon komen. Maar helaas! er was geen precedent: een protestantsche vorstin ontving nog nimmer de gouden roos. Wij zien hierin één der middelen, waarvan de roomsche geestelijkheid en de roomsche omgeving van Hare Majesteit zich bedienen, om in de hoogste kringen den indruk teweeg te brengen, of te versterken, dat de paus en zijn kerk toch zoo *goed* zijn en zooveel houden van Nederland en Oranje." De schrijver meent verder, dat men al die draden in beweging heeft gezet, ten einde zekere voorrechten voor de roomsche kerk in Nederland te verkrijgen, waarop zij thans geen aanspraak maken mag. De schrijver noemt o.a. eene poging om de Nieuwezijds-Kapel te Amsterdam weer in roomsche handen te doen overgaan. Amsterdam kwam daarover in beweging en buitengewone belangstelling werd er geopenbaard. En waarom? Het hier volgend verhaal, dat onder "Kerkelijke goedkeuring"

in 1895 is verschenen, zal over de gansche kwestie licht werpen, en ons andermaal aantoonen tot welke uitersten het roomsche bijgeloof leiden kan :—

"Den 15den Maart 1315 begeerde een ziek mensch alhier te voorzien in de zaligheid zijner ziel, en ontbood dus den priester. Hij ontving het H. Sacrament kort na Vespertijd. Daar volgens verklaring van de huisgenooten de man van tijd tot tijd braakte, gaf de priester last, mocht dit gebeuren, het uitwerpsel in het vuur te gooien. Dit geschiedde eerst langen tijd na zons-ondergang. Toen begon de zieke man over te geven, en de vrouwen die hem bewaakten, denkende aan het H. Sacrament, dat hij kort geleden ontvangen had, vingen, wat hij overgaf in een rein vat op en goten het in een groot vuur. Dit vuur brandde (in de ziekenkamer) den geheelen nacht door, omdat dit voor den zieke noodig was. Des anderen daags omtrent den morgenstond stond een der vrouwen uit het bed op, en toen zij haar jong kind gekleed had en haar bed zou spreijen, voelde zij zulk een groote koude door al hare ledematen dat zij behoefte gevoelde om bij het vuur zich te warmen. Daar het vuur meer smeulde dan vlamde, rakelde zij het op, en zie! in het midden der vlammen zag zij een witte hostie. Zij had nog denzelfden vorm en kleur, als die welke zij zag in handen van den priester aan het altaar. Toen de vrouw dit zag, werd zij verschrikt; maar onvervaard stak zij haar hand in de gloeiende vlammen, en nam de hostie daaruit, zonder dat de hand door het vuur beschadigd werd. Zij bevoelde de hostie en bevond haar koud te zijn. Zij legde dien van de eene hand in de andere. Terwijl zij dit deed, zag zij, dat op eene wonderlijke wijze de witte kleur van de hostie veranderde, en de kleur aannam alsof zij door het vuur geschroeid was. Door dit voorval verschrikt, riep zij eene andere vrouw, die met haar in hetzelfde huis woonde en zeide haar : "Ziet! ik heb hier in de hand het heilig Lichaam onzes Heeren Jezus Christus, dat ik met mijn hand genomen heb uit dit vuur," en gaf de hostie in de hand van de vrouw. Deze vrouw lag het Heilig Lichaam in een reinen doek en sloot het weg in haar schrijn. Korten tijd daarna kwam de man dezer vrouw tehuis en de vrouw vertelde hem alle dingen, die geschied waren. De man vroeg haar, waar zij het Heilig Lichaam gelegd had. Zij antwoordde: In het schrijn. Toen hij dit hoorde, begeerde hij het H. Lichaam te zien. Hij nam het in zijne hand en roerde het met zijn vinger aan. Het H. Lichaam begon in zijne hand op en neder te bewegen, gelijk als het hart van een snoek, dat uit zijn lichaam is genomen. Toen de man dit mirakel zag, werd hij zonderling en zeer vervaard en hij gaf het zijne vrouw. Zij ontboden den priester en zeiden hem wat daar geschied was en toonden hem het H. Sacrament in de kist. En toen hij het zag, begon hij zwaar te zuchten en legde het H. Sacrament in een busje. Als de priester den doek, waarin het gelegen had, wilde wasschen, en weder tot de kist ging, vond hij de kist omgevallen, en de H. Hostie was weg. Nu zochten de priester en de vrouw het H. Sacrament in de kist, maar vonden het H. Sacrament niet terug. Maar des anderen daags sloot de vrouw de kist weder open, en vond de H. Hostie, in een schoonen doek op een kussen terug. Onmiddellijk ontbood zij den priester; deze kwam en bracht de H. Hostie met groote devotie en waardigheid in stilte naar de parochie kerk (Oude Kerksplein)."

***

Hiermee echter was de zaak niet uit. De wonderen vermeerderden zich. Het eene mirakel volgde op het andere. Ziekten werden genezen op de plaats waar die ouwel lag. Amsterdam kreeg een naam en werd beroemd. "Bijv. de keizer Maximiliaan in 1482 te 's Hage overvallen van een zeer zware koorts reisde met haast naar de wonderdoende ouwel en keerde gezond terug uit dankbaarheid zeer groote gaven gevende. Een Roomsche vrouw in 't water gevallen met hare drie kinderen, waarvan zij er twee in hare armen had en het derde haar aan haar rok vasthield, kwam met haar kinderen weer bovendrijven, zoodra zij beloofde de Heilige Stad te bezoeken. Ja, een Bremer jongeling, in Barbarije gevangen, in 1443, aan een zwaren halsband in een diepen kelder gebonden, kwam geheel vrij uit den kelder zoodra hij die belofte gedaan had. Zóó verhaalt het boekske." Dr. Vos, die dit verhaal in de *Amsterdamsche Volksbode* heeft besproken met het oog op de pogingen der roomschen om Amsterdam andermaal in het belang der wonderdoende kerk te doen optreden, voegt er heel naief bij : "Het zou veel nuttiger zijn zoo het Ministerie aan de Amsterdamsche gemeente traktement gaf voor een 29sten predikant, *wat het geweigerd heeft,* dan geld voor de instandhouding van een monument der ongerijmdste afgoderij."

De Ritualistische beweging in Engeland. De strijd die in Engeland tegen het Ritualisme is ontbrand, beweegt zich voornamelijk over de vraag of deze of gene ceremoniën in de godsdienstoefeningen al dan niet zullen plaats hebben. Velen ergeren zich aan de op klaarlichten dag brandende kaarsen op het altaar, aan het branden van wierook, aan het houden van processiën, enz.

Maar het komt ons voor dat maar àl te weinig acht geslagen wordt op de *leer,* die achter dit alles zit en de drijfveer is van zoovele dingen die de menschen welke de reformatie der 16de eeuw niet willen vernietigd zien, niet kunnen dragen.

Het ontstaan van het Ritualisme is te danken of te wijten aan het optreden van Dr. Pusey, die ruim 60 jaren geleden wees op de verachting waarin van lieverlede het ambt gekomen was. Op dit aanbeeld is men blijven slaan, totdat men kwam tot de geheel Roomsche opvatting van hetgeen het ambt is in de kerk van Christus. Men is op die lijn voortgegaan totdat men in beginsel de geheele leer van Rome is gaan beamen.

De leer der transsubstantiatie, d.w.z. de leer dat bij het sacrament aan het Heilig Avondmaal de elementen van brood en wijn veranderd worden in het lichaam en bloed van Christus, wordt onverholen geleerd, onder den term van de werkelijke tegenwoordigheid van den Christus bij het Avondmaal.

De volgende vragen en antwoorden komen voor in catechismen die door Ritualisten gebruikt worden. Het zijn niet leerboeken die door ultra's in die richting zijn opgesteld, maar die veeleer geschreven zijn door gematigde voorstanders der Ritualistische partij.

Vr. Op welk gezag weten wij wat tot de Heilige Schrift behoort en wat niet?

A. Op het gezag der kerk.

Vr. Waarom buigen wij voor het altaar?

A. Omdat het beschouwd wordt als de troon van Christus.

Vr. Waarom buigen wij bij de woorden: Dit is mijn lichaam?

A. Omdat het eene handeling van aanbidding is van onzen Heere, die sacramenteel aanwezig is.

Vr. Hoe wordt de "werkelijke tegenwoordigheid" van Christus in het sacrament tot stand gebracht?

A. Door het gebruiken van des Heeren woorden door een priester.

Vr. Hoe moeten de dienaren der kerk beschouwd worden? Welk ond gezegde leert deze waarheid?

A. Waar de priester is, daar is Christus. Daarbij wordt den raad gegeven om nooit te spreken van het ontvangen van brood en wijn in het sacrament, maar liever van het lichaam en bloed van Christus.

In het sacrament van den Heiligen Doop zoowel als in dat van het Avondmaal zoekt de Ritualist een soort van tooverkracht. Hij houdt staande dat de Doop *initial grace,* dat is genade die het eerst geschonken wordt, mededeelt, en leert dat een bekeerd mensch daarom nog niet een wedergeboren mensch is.

Ook beweren de Ritualisten dat er zeven sacramenten zijn, twee grootere en vijf kleinere. Zij leeren dat men sacramenteele belijdenis doen moet om "absolutie" te verkrijgen. Ook is het houden van heilige en vastendagen noodzakelijk. Sommigen leeren zelfs de onbevlekte ontvangenis van Maria.

Voorts leeren de Ritualisten dat het geoorloofd is God te vragen een deel te mogen hebben in de gebeden der heiligen. Het is zelfs goed dat men bidt voor hen die als getrouwen zijn overleden op grond dat zij nog niet hun volmaakten staat en heil bereikt hebben.

Men eischt van Ritualistische zijde ook den ongehuwden staat der priesters. Men leert dat vergeving van zonden verkregen wordt in de kerk. Ja zelfs is men er hier en daar ep uit om de vereering van reliquien of overblijfselen van heilige personen in te voeren.

Nu is het niet moeilijk om aan te toonen dat al deze dingen in strijd zijn met het Book of Common Prayer, dat in de Episcopale kerk nog altijd kracht heeft.

De heer Kensit die nog steeds tegen het Ritualisme strijdt door in de kerken onder de Godsdienstoefeningen er tegen te protesteeren dat allerlei Roomsche plechtigheden worden ingevoerd, is nu begonnen openbare vergaderingen te houden om het Engelsche volk te waarschuwen, niet verder op Roomsche paden te gaan. Hij wil nu ook een honderdtal predikers het land rondzenden om eene tweede reformatie tot stand te brengen. Hij vraagt om te beginnen een kapitaal van £5,000.

Of de heer Kensit nu juist de man is om deze zaak aan te vatten, betwijfelen wij.

Maar de heer Kensit zelf is vol goeden moed. Hij schreef: "Ik heb een corps Christelijke jongelieden opgewekt even als de arme predikers van Wickliff, en ik acht het noodig een honderdtal van hen twee aan twee in het land te zenden. Als mijn kruistocht werkelijk een tweede reformatie zal tot stand brengen, is dit getal volstrekt niet te groot. De vraag is maar, van waar het geld zal gehaald worden om zulk een beweging te doen ontstaan. Ik stel mij voor te vragen om 5000 pond sterling saam te brengen. De kosten voor elk 'Wickliffe preacher' zal ongeveer 2 pond per week zijn, de reiskosten er bij gerekend, zoodat ruim berekend 10,500 pond per jaar noodig zal zijn."

Van Zoeterwoude naar Pretoria.

Wij hebben onlangs in onze kolommen aangekondigd de brochure van Ds. Spoelstra, vroeger leeraar der Ned. Hervormde Kerk te Pretoria. Die brochure bevat eene ernstige beschuldiging tegen genoemde Kerk. Hierop antwoordt Ds. van Belkum in de "Stemmen voor Waarheid en Vrede." Veel is er niet in dat antwoord, maar daar Ds. van Belkum scriba is der Algemeene Vergadering en bekend is als meer vredelievend en bezadigd dan Ds. Godefroy, heeft hij recht van spreken. Hij laat het voorkomen, alsof de geheele strijd een persoonlijke is. Wij halen aan, om ook aan de tegenpartij recht van verdediging te geven, hoewel wij weinig sympathie hebben met de Hervormde Kerk in de Transvaal: "In de eerste helft van Mei kwam Ds. Spoelstra in Pretoria en werd den 31sten Mei als leeraar aldaar bevestigd. Een commissie van aanzienlijke mannen in Nederland had hem bewogen naar Pretoria te gaan, om tot hulp van den staanden leeraar te arbeiden in de N. Herv. Kerk en Ds. S. had zich verbonden twee jaren daar te blijven. Het bleek al spoedig dat beide predikanten, Ds. M. J. Goddefroy en Ds. C. Spoelstra niet samen konden arbeiden. Beiden kunnen moeielijk iemand boven of naast zich dulden. Reeds in Januari 1897 was er moeite en twist tusschen de broeders over de vraag: Is Ds. Spoelstra hulpprediker of tweede predikant? In den beroepsbrief waren deze woorden tusschen gevoegd: "tot hulp van den staanden leeraar." Deze beroepsbrief was door Ds. Spoelstra geteekend, en nu gaat het m.i. niet op, later te zeggen: het is onwettig die woorden er in te voegen. . . . Deze moeilijkheid werd geschikt door bemiddeling van den Consul-Generaal der Nederlanden te Pretoria, en de broeders waren verzoend. Plotseling verschijnt in de laatste dagen van September in de "Volksstem" het bericht dat Ds. Spoelstra met 1 October 1897 zijn ontslag neemt als predikant van Pretoria. Ik lees op reis dat bericht en ga onmiddellijk naar Pretoria. Ik vraag Ds. S. wat dat is en waarom hij ontslag neemt. Ik *wil* niet mededeelen wat de onmiddellijke aanleiding is geweest. Ze is zóó miniem, zóó kleingeestig, dat ik vrees door de mededeeling ieder weldenkende te doen uitroepen: 'Is dat de handelwijze van leeraren': 'zoek eerst het koninkrijk Gods.' Geheel Pretoria is in opschudding, waar ik kom vraagt men mij: 'wat is er? kan Ds. S. niet blijven?' Persoonlijk heb ik Ds. S. gezegd: "Gij speelt hoog spel en gij zult uw doel niet bereiken." Zijn antwoord is: "Ik wil met Ds. G. niet samenwerken langer." Tot zoover Ds. van Belkum.

***

De lezer van Ds. Spoelstra's brochure zal het moeten erkennen, dat de *persoonlijke* kwestie wel *iets,* wel *veel* te doen had met het terugtreden van Ds. Spoelstra. Maar te willen beweren, dat dit de eenige oorzaak was vergt *wat veel* van ons gezond verstand. Er

was tevens een *principieel* verschil en daarop werd klem gelegd door Ds. Spoelstra. Daarvan wordt niets gezegd in de repliek van Ds. van Belkum. Hier voorcerst laten wij de zaak. Een ander punt echter verdient bespreking. Ds. van Belkum beweert, dat "de Ned. Herv. Kerk in de Zuid Afrik. Republiek is de Kerk, die in de eerste grondwet van dien staat de Staatskerk genoemd wordt." Verder verklaart hij, dat die kerk "nog 10,000 lidmaten telt, terwijl de Ned. Hervormden of Gereformeerden 25,000 tellen, welk groot getal te wijten is aan de instrooming van groote scharen van menschen uit de Kaap Kolonie en den Vrijstaat"

***

Wij hopen later op dit punt terugtekomen en zullen dan aantoonen, dat de Ned. Herv. Kerk geen recht heeft op den naam van Staatskerk der Republiek. De bewering dat het steeds klimmend ledental der Vereenigde Kerk slechts te danken is aan de groote scharen van menschen uit Vrijstaat en Kolonie, en dat die kerk dus niet de echt—Transvaalsche is, mogen we stilzwijgend voorbijgaan. Daarop heeft Ds. Spoelstra reeds een afdoend antwoord gegeven. De zaak tusschen Ds. Spoelstra en de Hervormde Kerk is onzes inziens meer dan een persoonlijke.

De Geschiedenis onzer Kerk.

Hoofdstuk XXI.

DE SYNODE EN DE GROOTE TREK.

IN het voorgaand hoofdstuk hebben we getracht aan te toonen, dat de Kerk in de Kolonie onder moeilijke omstandigheden gedaan had wat zij kon om de uitgewekenen in den Vrijstaat en de Transvaal te bereiken. Dat het haar niet ten volle gelukt is werd mede in het licht gesteld. Hare moeilijkheden werden er niet minder door, dat de tweede deputatie door haar afgevaardigd het met Dr. Livingstone niet vinden kon. 't Is ons ten duidelijkste gebleken, dat de schuld niet lag bij Drs. Faure en Robertson, maar bij den zendeling zelven, die had beloofd de boeren te ontmoeten in tegenwoordigheid van de deputatie, doch heentrok voordat de ontmoeting kon plaats vinden. Die mislukte zamenspreking is oorzaak geweest van veel verdriet en heeft zoowel aan onze Kerk als aan de zending groote schade berokkend. Lang hebben wij geaarzeld of we den verderen loop der geschiedenis zouden volgen. Wij kunnen echter de zaak niet hierbij laten. Een getrouwe berichtgever heeft met de *feiten* te doen, en kan daaraan niets veranderen. Met al de achting die wij Dr. Livingstone toedragen gevoelen wij ons gedwongen deze feiten onzen lezers zoo onpartijdig mogelijk mee te deelen, het aan hen overlatende hun eigen oordeel daarover te vellen. Men heeft jaren lang op onze Kerk gesmaald. Onze lezers dienen te weten wat er gebeurd is.

Latere verwikkelingen.

Ieder die den verderen loop der geschiedenis nagaat zal het betreuren, dat de eerste vredesonderhandelingen tusschen Dr. Livingstone en de boeren op niets waren uitgeloopen. De verwijdering werd slechts grooter; want de mislukking der conferentie verwekte eene verbittering die de onaangenaamste gevolgen had. Na Livingstone's dood verscheen er een document dagteekenende uit die dagen, waarin de zendeling lucht gaf aan zijn overstelpt gemoed. Onze kerk en hare predikanten werden in dat geschrift in het allerhatelijkst licht gesteld. De Kerk werd daar genoemd een "bolwerk van rooverij en moord." De vraag werd gedaan: "wanneer ooit iemand van de gemeenschap met deze kerk werd geweerd wegens rooverij en moord zoolang de slachtoffers zwart van vel waren." De kerk werd daar voorgesteld als zwijgende terwijl "het vee van Kaffers, Boschjesmans, en Hottentotten (ongeloovigen) gestolen werd, hun bloed als water uitgegoten, hun vrouwen verkracht, hun kinderen tot slaven gemaakt." De boeren werden afgeschilderd als van een roof- en strooп- en moord-tocht terugkeerende "den mond afvegende, naar het Avondmaal gaande en zeggende: ik heb geen kwaad gedaan." Niemand kwam vrij in dat geschrift. De predikanten werden beschreven als handelende in "brandewijn," de oogst van hun pastoriegronden. De verdedigers der boeren—vooral de Schotten—werden als karakterloos aan de kaak gesteld: "Ofschoon deze (de Schotten) zeer deugdzaam zijn in hun eigen land worden zij de leidslieden in elk boos werk, zoodra zij in het buitenland genaturaliseerd zijn. In Londen als handelaars vervolgziek, werden zij meedoogenlooze slavendrijvers in de West Indien."

Deze uitlatingen zijn zeker te betreuren. Geen bewijs wordt door Dr. Livingstone geleverd voor deze ernstige beschuldigingen. Wij zijn er echter van overtuigd, dat, ware hij nog onder ons, hij veel van het bovenstaande zou terugnemen, en in elk geval een meer bezadigd oordeel zou vellen, zelfs over de gebeurtenissen van die dagen. Vreemd is het zeker dat de *Amerikaansche* zendeling Lindley, die als Livingstone veel heeft moeten lijden van wege de verwikkelingen tusschen boer en kaffer, de vertrouwde vriend, de gekozen leeraar, de geestelijke leidsman der uitgewekenen werd, terwijl de *Schotsche* zendeling Livingstone niets dan smaad en hoon had voor de boeren en hun kerk (*a*).

Doch wij willen Dr. Livingstone niet te hard vallen. Wij moeten trachten ons op zijn standpunt te verplaatsen. Hij heeft veel moeten lijden door den aanval der boeren op zijn zendingstatie. Zijn huis werd verbrand, zijn goederen geplunderd, zijn bibliotheek verwoest. Dit alles geschiedde in zijn afwezigheid. Hij had geen gelegenheid tot grondig onderzoek en was afhankelijk van het verhaal door Setyeli, het Kafferopperhoofd, gegeven, wiens kraal door de boeren was aangevallen. Deze wist alles in de donkerste kleuren af te schilderen, ofschoon hij later in de Kaapstad verplicht was zijne beschuldigingen zeer te wijzigen of zelfs geheel en al in te trekken. De boeren hadden zekere grieven tegen Dr. Livingstone zelf. Die hadden gemakkelijk weggeruimd kunnen worden. En daartoe bood juist de tegenwoordigheid der Synodale deputatie de kostelijkste gelegenheid. Toen Dr. Livingstone heenging

(*a*). Dr. Clark, stichter van het Genootschap van Christelijk Streven was eens op bezoek bij President Kruger. Na door Ds. Bosman geintroduceerd te zijn spraken zij over de beweging door Dr. Clark aan den gang gezet. —"Wetende dat President Kruger onder de prediking van den Heer Lindley tot bekeering was gekomen, – een der eerste zendelingen van het Amerikaansch Genootschap – vertelde ik den President dat ik tot dezelfde kerk in Amerika behoorde, waartoe Lindley had behoord. De oogen van den ouden heer glinsterden, want de gedachtenis van zijn geestelijken vader leeft in zijn hart en geheugen. Met warmte zeide hij: "Hij was een goed mensch, hij was een goed mensch. Hij preekte Jezus Christus. Wij allen hebben behoefte aan de kracht van Christus." En wederom liet hij zich hooren; "die van ons Jezus liefhebben, wat ook onze belijdenis, moeten elkander liefhebben." Het oordeel van President Kruger over den Zendeling Lindley is de beste commentaar op het door ons geleverd verhaal. 't Is onzen lezers bekend, dat Vrijstaatsche boeren een Vrijstaatsch dorp den naam hebben gegeven van dien waardigen Amerikaansche Zendeling.

zonder die commissie te groeten, of tot een samenspreking met de boeren te komen over hun weerkeerige grieven, verwekte dat heengaan reeds groote verontwaardiging. En toen Setyeli zich tegen de boeren verzette en ze tot een oorlog uittartte, is het te begrijpen, dat zij zendeling en kafferopperhoofd vereenzelvigden, en weinig respekt toonden voor het zendingwerk op Kolobeng. Doch zonder zelf een oordeel over de zaak uit te spreken hooren wij een onpartijdigen geschiedschrijver, Dr. Theal, over de gebeurtenis: "Dr. Livingstone was er niet, toen dit gebeurde. Hij was naar de Kaapstad met zijn gezin, en op de terugreis naar Kolobeng ontmoette hij Setyeli, uit wiens mond hij vernam wat zoo dikwijls daarna als het ware verhaal der gebeurtenis werd voorgesteld. . . . . . . Doch Setyeli zelf na zijn aankomst in de Kaapstad gaf een relaas van de zaak meer in overeenkomst met dat der boeren leidslieden, veel meer zelfs dan met het verhaal door Dr. Livingstone zelf van die gebeurtenis gegeven. . . Aan den eenen kant hebben wij het rapport van Commandant Scholtz, waarvan niemand toen droomde dat het ooit het licht zou zien, waarin deze verklaarde dat Dr. Livingstone's huis geplunderd was, voordat de boeren Kolobeng hadden bereikt. Herhaalde getuigenis van twintigtallen van personen die tegenwoordig waren liep in dezelfde richting van dien dag af tot op de Bloemhof-arbitrage. Aan den anderen kant hebben wij het getuigenis van Setyele, na zijn nederlaag gegeven, en toen hij bovenal hulp van de Engelsche regeering verwachtte, dat de boeren het huis hadden opengebroken. Verder vinden wij aan den eenen kant het feit, dat de burgers Dr. Livingstone beschouwden als een zeer gevaarlijken vijand, en dus geen gewetensbezwaar zouden hebben om zijn eigendom te vernietigen. Aan den anderen kant is het duidelijk, dat ook de Bakwena er geen bezwaar in hadden, en dat het land overrompeld werd door een aantal woestelingen bestaande meestal uit verloopen soldaten die zonder gewetenswroeging een eenzame en onbeschermde woning zouden uitplunderen. Tevens blijft er het feit dat op den tocht naar Kolobeng twee mannen door de boeren werden gevonnisd tot dertig geeselslagen of verbanning uit het leger omdat ze eenige artikelen hadden gestolen uit de woning van een zendeling. Het groot gebouw in Engeland opgetrokken op het verhaal van Setyeli, de beschuldigingen tegen de boeren daarop gegrond en verhaald tot in het oneindige toe, zoodat er eene verzameling is bijeengebracht die vele boekdeelen kan vullen, kan niet als getuigenis gelden." Tot zoover Dr. Theal.

De Boeren en Setyeli.

Dat de boeren op alle mogelijke wijze hadden getracht een oorlog met Setyeli te voorkomen blijkt mede uit het verhaal van Dr. Theal. Dat verhaal komt hierop neer. Moselele, opperhoofd der Bakatla, had naar Setyeli's kraal de wijk genomen, nadat de burgers hem tot verantwoording hadden geroepen van wege herhaalde strooptochten. Setyeli weigerde hem uitteleveren en een commando trok tegen hem op. "Commandant Scholtz zond hem (Setyeli) een vriendelijke boodschap eischende de overgave van Moselele . . . . Dit werd door Setyeli geweigerd. "De boeren waren in den pot" zei hij" de volgende dag was Zondag, maar Maandag zou hij het deksel opzetten." . . . Op Maandag morgen zond Commandant Scholtz twee mannen naar Setyeli om hem te vragen tot termen te komen. Zulke verdraagzaamheid sterkte slechts het zelfvertrouwen van het opperhoofd. Hij daagde derhalve den commandant uit tot een gevecht en op tartende wijze voegde hij er bij, dat hij hun van buskruit zou voorzien. In het rapport van den Commandant wordt er bijgevoegd, dat hij later weer twee boden had afgezonden voordat het gevecht was begonnen, met de boodschap de vrouwen en kinderen te verwijderen uit het gevaar. Setyeli's antwoord was, dat de vrouwen en kinderen hem toebehoorden en dat de Commandant zich niet over hen had te bekommeren." Daarna begon het gevecht, dat zulke noodlottige gevolgen had.

De Deputatie en Dr. Livingstone.

Hiermede was de zaak echter niet beslist. Dr. Livingstone bleef in zijn hart een diepen afkeer koesteren tegen onze kerk en hare leeraren. Want toen zijn werk: "Missionary travels and researches in South Africa" het licht zag, trok hij andermaal tevelde tegen haar en hare praktijken. Gewagende van het onderscheid tusschen de Protestantsche en de Jezuietische zending, doet hij uitkomen hoeveel "wereldsche wijsheid" de laatstgenoemden aan den dag hebben gelegd in de zorg voor de tijdelijke en geldelijke welvaart harer zendings ondernemingen. In verband hiermee brengt hij het volgende:—"De Nederduitsche geestelijken zijn ook niet ten achteren in "wereldsche wijsheid." Eene fontein wordt er gekocht en de landerijen welke er bevochtigd kunnen worden verdeelt men dan ten einde ze te verhuren aan de dorpelingen. Naarmate de inwoners toenemen worden de huurpenningen hooger en de kerk rijker. Met £200 per jaar van het Gouvernement, bedraagt het traktement van den leeraar £400 of £500. De leeraars prediken dan den christenplicht van zich te onthouden van politieke bemoeiingen. Het is duidelijk dat met £400 per jaar er weinig behoefte is aan iets anders dan eene zuivere geestelijke gezindheid." Deze grievende uitlatingen—zeker niet op waarheid gegrond—verergerden de reeds bestaande verbittering, zoodat Dr. Robertson zich geroepen achtte op kalme, waardige wijze daartegen te protesteeren. In een privaat schrijven, door hem aan Dr. L. gericht, toonde hij aan hoe onjuist die voorstelling was en hoe overdreven de taal, en verzocht hem vriendelijk in eene latere uitgave die grievende volzinnen of geheel te verwijderen, of ten minste te wijzigen. Hierop kreeg hij een antwoord, dat in bitterheid niet onderdeed bij wat vroeger aan de pen van Dr. Livingstone was ontvallen. De brief werd besloten met dezen merkwaardigen volzin:—"Ik hoop dat niemand zijn hart er over zal breken, al voeg ik hierbij, dat het prediken van een zich onthouden van politieke bemoeiingen en een reine geestelijkheid tot zulke zonderling samengestelde wezens als Christen-burgers altijd behoort te zijn van den diepernstigen tekst: "Een man mag niet trouwen met zijn grootmoeder."

Gevolgen.

Dat door dit een en ander kerk en zending hebben geleden spreekt wel van zelf. Zulke dingen doen oneindig veel kwaad. Jaren moeten er voorbijgaan voordat het gebeurde te Kolobeng vergeten wordt.

Toch heeft de zending van Drs. Faure en Robertson vrucht gedragen. Hun bezoek werd zeer gewaardeerd, en hunne prediking zeer op prijs gesteld. Aan dankbetuigingen, zoowel uit de Transvaal, als uit den Vrijstaat ontbrak het niet: "Moge de God der liefde de Synode zegenen en kracht geven met het werk der genade meer en meer te bevorderen—dit is de hartelijke wensch van ons allen die zich onder het prediken in deze dagen, door de Eerw. heeren P. Faure en Robertson, aan ons afgedwaalden toegewijd, verkwikt en vertroost gevonden hebben."

Zoo schreef men uit de Transvaal. Brief na brief uit den Vrijstaat ademde denzelfden geest.

Wij hebben ons geroepen geacht deze dingen in het helderst licht te stellen, niet omdat we den grooten zendeling—Dr. Livingstone—wilden veroordeelen; maar omdat

wij meenden, dat de waarheid zulks eischte, en wij thans beter in staat zijn over gebeurtenissen van dezen aard een bezadigd oordeel te vellen. Bij het lezen van onze volksgeschiedenis, stilstaande bij menig verhaal van wraakoefening op de heidenen door de aanvallende boeren, diep ontroerd bij de gedachte dat bloedbad na bloedbad onder de Kaffers werd aangericht door mannen die het Evangelie kenden en den Bijbel liefhadden, ontsnapte ons dikwijls de zucht: och, dat onze kerk wilde ontwaken tot het besef harer roeping tegenover de heidenwereld in Afrika! Toen John Robinson, de leeraar der "Pilgrim Fathers," die met de *Mayflower* in 1620 naar Amerika om des geloofs wille waren gevlucht, zag hoe de Noord Amerikaansche Indianen waren weggesmolten voor het zwaard en het lood der intrekkende Europeanen, schreef hij aan den Gouverneur van New Plymouth: "Och dat gij sommigen hunner voor den Heiland hadt gewonnen voordat gij eenigen hebt gedood." Zoo gaat het ook ons. De les der geschiedenis voor het nageslacht, voor de kinderen en kindskinderen onzer boeren is zeker deze: "Overwint het kwade door het goede: predikt het Evangelie aan alle kreaturen." De tijd behoort voorbij te zijn, dat zendeling en boer elkaar bestrijden. God vergeve aan onze kerk haar ontrouw in het verledene!

Post-scriptum.

Wij laten hier nog volgen den brief van Sir Harry Smith, den toenmaligen Gouverneur der Kolonie:

Government House,
Cape Town,
9th Febr., 1849.

My Dear Dr. Robertson,

I had yesterday a long conversation with your worthy fellow-traveller and minister of God, Rev. Mr. Faure, and I cannot permit any delay in expressing to you in writing what I have been able verbally to do to Mr. Faure—the importance I attach to your joint and able exertions to promote social order and content among a people so rapidly progressing in paths of error and ignorance. Your labours too in the cause of the Almighty have I learn been attended by every success. This I in no way doubted would be the case, for with the words of Christ and His Apostles in your hands, so full of wisdom and grace, ministers like yourselves kind and energetic were alone required to show them the error of their ways and to prepare them for life eternal.

I have appointed the younger Mr. Murray to Bloemfontein. I believe his father will at first accompany and remain with him three or four months. I hope you and Mr. Faure will correspond with this able and well-educated youth. I shall at all times be happy to hear from you, and as I will yield to no man in a desire to benefit these misguided men in the Transgariep, so shall I be most happy to learn from you what measures may best conduce in your opinion to so happy a result.

I thank you and Mr. Faure with a grateful heart in a worldly point of view—in a heavenly one your reward is above.

Faithfully,

H. Smith.

Zendingfeest in de Kaapstad.

Op den avond van den 5den dezer vierden de Zusters van het werkgezelschap "Uw Koningrijk Kome" in verband met de "Groote" en de "Nieuwe" Kerken haar gezamentlijke jaarfeest in de Wicht Zaal. Dr. Kotze, die den voorzitterstoel bekleedde, gaf een overzigt van het ontstaan van dit werkgezelschap (dat later in tweeën gedeeld werd) tijdens een bezoek van Prof. Hofmeyr, nabij de 40 jaren geleden. Hij verblijdde zich over dit gemeenschappelijk feest, waardoor de zusters, die voor één doel werkten, nader tot elkander gebragt werden, vertrouwende dat er door haar nog meer in de toekomst zou gedaan worden.

Na het zingen van Gez. 151: 1 gaf Ds. Steytler, namens de zusters der Groote Kerk, mondeling verslag van hare werkzaamheden. Haar gezelschap verkeerde in zeer bloeienden staat, hebbende zij nog nooit zoo veel voor de zending bijeen gebragt als juist dit jaar. De jaarlijksche Bazaar heeft de hartelijkste medewerking genoten en, met donaties bijgerekend, de som van ruim £232 opgebragt. Daarbij kwam nog £50, een legaat door de zusters uit den boedel van wijlen mevr. D. de Jongh ontvangen, zoodat het bedrag dat zij dit jaar ter beschikking van het zendingwerk hebben de som van ruim £280 beloopt. Het had hem altoos gehinderd dat in de bijdragen voor de Zending de Kaapstad voor Stellenbosch moest onderdoen. Nu echter scheen het alsof de stad op weg was om de plaats, die haar in dezen toekomt in te nemen. Hoewel er dus groote vooruitgang was, en hij reeds aan den leeraar van Stellenbosch gezegd had: *Broeder! pas op voor uwe lauweren*, zoo moet men toch erkennen dat er op lange na niet genoeg gedaan wordt. De Kaapstad moest £1,000 per jaar voor de Zending kunnen bijeen brengen. Dan was er ook ruimte voor gezamentlijken Zendingarbeid door de twee gemeenten en wel onder de Mohammedanen in deze stad. De zusters der Moedergemeente hebben besloten de helft van de opbrengst van hare bazaar af te staan tot ondersteuning van eene geregelde Zending onder de Mohammedanen. Hij eindigde met een warm woord van opwekking.

Ds. Muller zeide, dat hij goed gedacht had, ten einde niet al te veel tijd op te nemen het een en ander, dat de Zusters van de Nieuwe Kerk onder de aandacht van deze vergadering wenschen te brengen, op schrift te stellen. Hij las daarop het volgende voor:

De zusters van het Werkgezelschap "Uw Koningrijk Kome" in verband met de Nieuwe Kerk heeft de eer het volgende verslag aan de vrienden der Zending voor te leggen.

1. Door de busjes zijn in het afgeloopen jaar gekollekteerd £196 6s. 11d.; aan Naaldwerk is verkocht £3 11s. 3d., tezamen £199 18s. 2d. Aan Donaties werden ontvangen £7 17s. 0d. De Kinder-tak van het Werkgezelschap heeft bijeen gebragt door busjes £4 19s. 10d.; door verkoop van naaldwerk £22; opbrengst van een kinder-concert en collecte bij een kinder bidstond £3 6s. 9d., tezamen £30 6s. 7d. Door de beide takken is dus bijeengebragt £238 1s. 9d. tegen £227 3s. 11d. in 1897 en £248 6s. 6d. (opbrengst van Bazaar en Busjes) in 1896.

2. De Zusters hebben ontvangen uit den boedel van wijlen Mevr. J. C. Wicht de som van £50, en van een andere nog in leven zijnde zuster de som van £23. Zij meenden dat dit geld niet beter kon besteed worden, dan voor onmiddellijken arbeid onder de verwaarloosden der stad. Met dat doel hebben zij de zusters Kotze en Andriessen aangesteld om onder de genoemde klassen en onder de Mohammedanen te arbeiden. Zij zijn nu eenige maanden met dit werk en niet zonder zegen bezig. Om

een indruk te geven van den aard van haar werk, worden de navolgende bijzonderheden uit hare verslagen overgenomen:

Miss A. Kotze rapporteert: "Ik heb verscheidene huisgezinnen bezocht onder de Mohammedanen en anderen,—sommigen van hen zeer begeerig om Gods Woord te hooren; ook heb ik vier bidstonden onder hen opgericht. Van de kranken die ik bezocht heb zijn drie overleden, van welken ik de hoop heb, dat zij in den Heere ontslapen zijn." Later rapporteert zij: "Ik heb 56 huisgezinnen bezocht en 17 bidstonden onder Mohammedanen en anderen gehouden gedurende de maand. In sommige harten is er waarlijk een honger naar geestelijke dingen. Bij één huis weigerden zij mij in te laten, zeggende dat zij aan geen God geloofden. Doch de Heere heeft mij wonderlijk gesterkt om niet weg te gaan, zonder eerst een paar woorden tot hen te spreken." Nog later rapporteert deze zuster: "Ik ben nog dagelijks bezig de menschen te bezoeken en bidstonden onder hen te houden, die zeer goed bijgewoond worden; ook de bidstonden onder de Mohammedanen worden goed bijgewoond. In een er van, die ik op Woensdag avond houd onder de waschvrouwen, is eene vrouw tot licht en vrede in Christus gekomen. Het is aangenaam haar nu te hooren bidden, ook voor haren onbekeerden man. In een klein kamertje vond ik een ouden man krank maar vol vreugde in den Heere Jezus. Ook kwam ik in een huis waar een stervend meisje was, die niets van den Heere wist, maar gedurig riep naar hare tante om haar te helpen, want zij ging sterven. Hare tante kon haar niet helpen want zij is een Mohammedaan. Ik heb toen met haar gesproken en gebeden. Den volgenden dag vertelde de tante mij dat zij den vorigen avond gestorven was, en dat zij, nadat ik haar verlaten had, gedurig uitgeroepen had: "Heere Jezus wees toch eene arme zondares genadig." In deze maand rapporteert zij: "Ik heb weder twee bidstonden opgericht, waarvan ik een in den avond moet houden, omdat de menschen dien anders niet kunnen bijwonen. Bij al de onverschilligheid, die men bij velen aantreft, zijn er toch sommigen die eene groote begeerte hebben om te hooren. Velen van de gekleurden schamen zich niet den Heere te belijden. Hunne gebeden zijn soms zeer gebrekkig, maar als ik dan een versje met hen zing, dan krijgen zij weer moed om voort te gaan. Als ik bidstond heb bij de Mohammedanen dan vraag ik ze om met mij zamen te bidden, en dan zijn er altoos enkelen die elk woord hardop nazeggen. Ik bezocht eene kranke Mohammedaansche vrouw en onder het spreken vond ik uit dat zij zeer begeerig was. Toen ik haar verteld had al wat de Heere Jezus voor haar wilde doen als zij Hem geloovig aannam, was er eene stilte van eenige minuten, waarna zij mij vroeg om voor haar te bidden. Zij is volkomen hersteld en heeft zamen met mij den Heere er voor gedankt. Op zekeren avond hoorde ik in een bidstond dat een man dien ik bezocht had overleden was. Ik ging dadelijk er heen en vond er een groot aantal menschen—sommigen zeer onverschillig—en de Heere gaf mij toen gelegenheid en een woord om tot hen te spreken."

Miss Andriessen rapporteert dat zij sedert April tot July 10 biduren opgericht, vele kranken bezocht en persoonlijk met vele anderen gesproken had. Drie vrouwen die zeer begeerig waren om zelf den Bijbel te kunnen lezen, ontvangen van haar onderwijs in het Hollandsch. Soms bezoekt zij naar het weder toelaat een 80 huisgezinnen in de week, tot wie zij het woord spreekt. In een huis vond zij 15 huisgezinnen. Doorgaans zijn de menschen begeerig om naar haar te luisteren. Gewoonlijk heeft zij bij zich Engelsche en Hollandsche traktaatjes die gratis uitgedeeld worden. Een jonge vrouw die pas gehuwd was vertelde haar, dat het traktaatje, dat zij ontvangen had, zulk een indruk op haar gemaakt had, dat zij gedwongen werd haar slecht leven op te geven en met den man te trouwen met wien zij geleefd had. Zij gaf dit traktaatje aan een vriendin om te lezen en na het terug ontvangen te hebben heeft zij het aan den muur gehecht als eene herinnering aan wat het voor haar uitgevoerd had. Op deze wijze zijn er van 600 tot 700 traktaatjes in de beide talen uitgedeeld. De stad is groot en gedurig wordt er nieuw werk ontdekt.

In haar rapport van Sept. tot Nov. komen o.a. de volgende bijzonderheden omtrent haar werk voor:

1. In een huis in de Waal-straat vond zij eene oude vrouw van bijna 80 jaren liggende op eenige vuile zakken in den hoek van de kombuis, waarin de rook zoo erg was dat zij met moeite tot die oude vrouw kon spreken over den Heiland. In het begin wilde men in dat huis niets omtrent hunne onsterfelijke zielen hooren; nu zien zij met vreugde uit naar haar komst.

2. In de Jetty Straat heb ik eene oude blanke vrouw van in de 70 jaren ontmoet, onbekend met den weg der zaligheid. Zij luisterde met aandacht naar wat ik met haar sprak, doch haar schoonzoon die een vrij-denker is kwam ons hinderen. Ik blijf haar bezoeken en zij is blijde als ik kom en haar een traktaatje breng, hoewel hare dochter mij niet heel vriendelijk ontvangt.

3. In een kelder in de Rozestraat breng ik soms meer dan twee uren met een slamsche vrouw door om den Bijbel voor haar duidelijk te maken. Zoo begeerig is zij om te hooren dat zij soms haar werk vergeet. Zij verklaart nu te moeten gelooven dat hun geloof verkeerd is; als zij 's avonds op het bed ligt wordt zij zoo angstig over hare ziel en zucht bij zichzelven: "Ach, als ik kom te sterven, dat ik dan ook bij den Heere Jezus mag komen!" Acht dagen geleden vroeg zij mij wanneer ik weer voor haar kwam lezen.

4. In de Chiappini Straat is er een roekeloos huis, waar er veel gedronken en gevloekt wordt, en waar ik eerst geen toegang kon krijgen. In een klein kamertje vond ik op zekeren middag een man en eene vrouw ziek op den grond liggen. Het plekje was verschrikkelijk vuil zonder iets om op te zitten. Ik stond in de deur met hen te spreken. De vrouw moest geluisterd hebben, want toen ik weerom kwam was zij blijde en beloofde mij in de toekomst de kamer schoon te hebben.

5. In de Hout Straat ging ik op zekeren Zondag namiddag rond om traktaatjes en boekjes uit te deelen. Toen ik later weer bij een zeker huis kwam om een traktaatje aan te bieden vroegen zij mij binnen te komen en biduur met hen te houden. Ik had eene groote gemeente van groot en klein. Den volgenden Zondag waren er zoo velen dat allen niet in de kamer konden komen, maar sommigen in den gang moesten staan.

"Het hartboekje heb ik hier en daar getoond, en zoo moest ik er een brengen aan eene vrouw in de Mackenzie Straat, die het verlangt te toonen aan haren man, die aan den drank verslaafd is. Maandag nam ik een dezer boekjes daarheen en Zaturdag hoorde ik dat velen de kaarten op zijde gezet en nu ook boekjes wilden hebben, om aan anderen te toonen wat de duivel doen kan."

Uit haar laatste rapport nemen wij slechts het volgende over: "Twee heilzoekende vrouwen hebben mij gevraagd bij haar een biduur op te richten. Een huisgezin mag ik gelooven tot zegen te zijn geweest; man en vrouw zijn nu begeerig lidmaten te worden. De man is er voor aan het leeren in het Gesticht in de Langstraat. Een uit twee vrouwen aan wie ik reeds een geruimen tijd arbeid is den Heere toegedaan. Het is aangenaam haar te hooren spreken. De andere is zoo begeerig dat, daar zij niet lezen kan, zij mij de woorden achterna zegt."

Met leedwezen hebben de zusters nog te vermelden dat in het verloopen jaar 5 zusters afgestorven en 6 naar elders vertrokken zijn.

Ds. Muller ging voort te zeggen dat hij het volkomen eens was met Ds. Steytler, dat er nog veel meer door Christenen in de stad gedaan moest worden, en verblijdde zich dat de twee gemeenten er reeds in geslaagd zijn de helft van de £1,000 bijeen te brengen. Hij vertoonde aan de vergadering 6 kaarten, door eene jonge zuster in de gemeente vergroot, voorstellende den staat van Christus Koningrijk, en het werk dat nog gedaan moest worden.

Ds. F. Sypkens, van Fraserburg, sprak zijne blijdschap uit over de verslagen betrekkelijk den zending arbeid der twee gemeenten door hem aangehoord. Het was opmerkelijk hoe de zending ijver overal ontwaakte. De Westelijke Provincie was wel vooruit, doch hij kon haar verzekeren dat de Karoo ook aan 't ontwaken is; en al zijn zij wat laat, zij troosten zich toch met het oude spreekwoord: "Achter os komt ook in de kraal." Het zwart op de kaarten, die pas vertoond werden, was wel nog zeer groot, doch in de vergelijking op de laatste kaart tusschen 1795 en 1896 is het wit toch aanmerkelijk aan het vermeerderen. Hij pleitte op zeer ernstige wijze om meerdere belangstelling in het heil der heidenen op grond van de ellende die zij in hunne blindheid te verduren hebben. Engelands groote dichter heeft in den mond van een jood woorden gelegd, die wij even goed op de heidenen kunnen toepassen: "Gij Christenen spuwt op ons, maar wij joden hebben ook lichamen die zeer krijgen als gij ons mishandelt en harten die voelen als wij beleedigd en verongelijkt worden." Die heidenen, hoe diep gezonken, zijn ook menschen. Zij voelen ook, en lijden ook, en dit afgezien van hunne onsterfelijke zielen, moet reden genoeg zijn om hen het Evangelie te brengen. Hij gelooft met een schrijver in het *Gereformeerd Maandblad* dat onkunde de oorzaak is dat men zich niet meer in belang der zending beijvert,—men weet niet hoe de zaken zijn.

Ds. Maeder, van Victoria West, vertelde dat hij eens met een postkar reisde, waarin twee paarden trokken die de namen droegen van *licht* en *donker*. De kar der Zending reisde ook met licht en donker. Er is veel dat bemoedigt bij al het donkere dat te zien is. Gods molen maalt langzaam maar degelijk. Wij zijn soms te haastig. Het behaagt God nu nog niet volken maar individuen te bekeeren; toch gaat alles vooruit. Hij noemde als voorbeelden Lobengula en anderen. Het heidendom wijkt, ook de slavernij neemt af. Laat ons moed vatten en onzen plicht doen; God zal zorgen dat zijn werk voortgang hebbe.

Ds. Roome zeide dat de verslagen van dezen avond hem deden denken dat de zusters de woorden in Jes. 32: 9, 11 gehoord hebben: "Staat op gij geruste vrouwen, hoort mijne stem . . beeft gij geruste vrouwen." Zij zijn opgestaan en gevoelen den ernst der zaak en gehoorzamen het woord haars Heeren. Hij had met groot genoegen geluisterd naar het verslag van wat de twee zusters in verband met de nieuwe kerk doen, en de gedachte kwam bij hem op, wat of er niet kon gedaan worden als de twee gemeenten in dezen zamen spanden en in deze stad een dertigtal zulke zusters werkzaam hadden.

Ds. J. Roos zeide dat de Ned. Ger. Kerk reeds ver over de honderd werkers in het Zendingveld had en ongeveer £7,000 aan de Zending besteedt. Hij was zeer getroffen door de gepastheid van den naam, die de twee werkgezelschappen droegen, en die in groote letters boven het platform prijkte: "Uw Koningrijk Kome." Door gebed en arbeid ging het werk des Heeren vooruit. Wij arbeiden niet te vergeefs, getuige daarvan de opwekking in Nyassa- en Banyailand. In Nyassa is er een honger naar geestelijke kennis. Zoo verlangend zijn jongen en ouden om een boekje van Ds. A. Murray, dat in die taal overgezet is, te bekomen, dat zij werken en zelfs zonder kleederen gaan om zulk een boekje te mogen hebben. Hij zag hetzelfde ook in den toegang die de twee zusters tot de huizen der Mohammedanen bekwamen.

Nadat Ds. Bosman met dankgebed besloten had, gaf Ds. Steytler aan de hand in het volgend jaar het Zendingfeest ergens in een bosch in de open lucht te houden.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

Persoonlijke Herinneringen.

De voornaamste karaktertrek van den heer Kretzen was zeker *oprechtheid*. Niemand kon lang met hem in aanraking zijn zonder dit op te merken. Hij kon niet veinzen; zelfs zijne beste vrienden moesten zonder omslag van woorden vernemen wat hij van hen en hunne daden dacht. Dit gaf natuurlijk aanstoot aan degenen die hem nog niet kenden; doch als men bij nadere kennismaking bemerkte dat zijne openhartigheid niet uit onverdraagzaamheid of verwaandheid, of twistgierigheid voortvloeide, dan begon men hem daarom juist hooger te achten en meer te vertrouwen.

Het is nu vijf-en-twintig jaren geleden dat de schrijver dezes voor het eerst met den heer Kretzen persoonlijk kennis maakte, zijnde toen door de Binnenlandsche Zending Commissie afgevaardigd om op zijn verzoek zijn werk te George en te Friemersheim te inspecteeren. Met de meeste vriendelijkheid werden wij verwelkomd en rondgebracht. In gezelschap van wijlen Ds. Kuys, toen de plaatselijke leeraar, nam de heer Kretzen ons naar Pacaltsdorp. Het gesprek liep over de zamenwerking, die er behoort te bestaan tusschen de blanke en gekleurde gemeente. Ds. Kuys liet zich ontvallen, dat dit zijn vurige wensch was en die van zijn kerkeraad. De heer Kretzen bleef stil en wij namen het woord, er op wijzende hoeveel hulp zijn werk kon erlangen, wanneer er die zamenwerking bestond, waarnaar de kerkeraad van George verlangde. "Mijn goede Broeder," sprak hij, "spreek mij toch niet van den kerkeraad, als ik dien naam hoor dan ben ik vol tot in mijn keel, ik ken ze te wel dan dat ik nog hulp van ze verwachten zou!" Dit was natuurlijk zeer beleedigend voor den plaatselijken leeraar, en wij ergerden ons eenigszins over zijne aanmerking, doch toen wij Ds. Kuys later ons leedwezen over het voorgevallene betuigden, zeide hij: "Och neen, hij is een lief man, hij meent en ik geloof, te recht, dat hij in vroegere jaren verongelijkt is geworden door den kerkeraad; en wat hij gevoelt spreekt hij uit; hij is de oprechtheid zelf."

Zijne eigene gemeente moest soms harde dingen van hem hooren en niemand ergerde zich daarover, omdat langdurige kennis ze overtuigd had, dat er geen boos opzet bij hem was. Met veel tegenzin bemerkte hij dat de vrouwen in zijne gemeente de oude gewoonte van met witte "kop-doeken" 's Zondags ter Kerk te komen lieten

varen en zich van hoeden en "hoedjes" begonnen te bedienen. Daar tegen moest gewaarschuwd worden en dat wel naar aanleiding van 1 Petr. 3 : 5. Om ze te overtuigen van de dwaasheid van de modezucht sprak hij o.a. als volgt: "En nu wat helpen u al die mooie kleederen, waarvoor gij geldt uitgeeft, dat beter voor de opvoeding uwer kinderen en de zaak des Heeren gebruikt kon worden. Bovendien lijden sommigen van u liever honger om maar mooie kleederen te dragen. En waartoe? Want al trekt gij u het mooiste tabbertje aan het lijf, en al zet gij u het deftigste hoedje op den kop, dan blijft gij toch maar een zwarte meid." Niemand nam het kwalijk dat hij zoo sprak, want zij waren overtuigd van zijne hartelijke liefde, niemand verdacht hem van hen opzettelijk te hebben willen beleedigen.

Bij gelegenheid van eene "buiten kerk" stond hij toe-teluisteren hoe eenige boeren spraken over de noodzakelijkheid om hunne dochters naar de beste scholen te zenden om de best mogelijke opvoeding te bekomen. "En hoe dan met uwe zonen?" vroeg hij. "O," zeiden zij bijna gelijktijdig, "Voor de jongetjes komt het er niet zoo op aan, want zij zullen toch maar boeren worden!" "Wel," zeide hij glimlachend, "ik kan julle boeren niet verstaan. Van julle dochters maak julle poppen en van julle zoons ezels; en dit acht julle verstandig!" In plaats van zich hierover te ergeren spraken die boeren er van, als een rake bestraffing van een oude dwaasheid.

Toen hij, in het begin van zijne werkzaamheden te George, zoo veel te sukkelen had met scholen, bragt wijlen Sir Langham Dale, destijds beide Inspector en Superintendent van onderwijs, zijne scholen een bezoek. Zeer ontevreden over het gering getal kinderen en de ongeregelde opkomst tot de school, zeide Sir Langham hem dat hij de school ging sluiten. "Dat moest gij nu niet doen"; zeide hij, "want dat zou waarlijk dwaas van u zijn! Gij zijt er om de Opvoeding te bevorderen; en in plaats van blijde te zijn, dat er toch een vijftiental kinderen geleerd worden, wilt gij de school sluiten en die ook het veld weer in jagen! Dat de school niet volmaakt is, dat weet ik zeer wel, maar ik weet ook dat het verstandiger is een gebrekkig werk te steunen en te helpen verbeteren, dan om het te vernietigen en al mijne moeite en mijn arbeid te laten verloren gaan." Heeft Sir Langham zich er overgeergerd, dat hem op deze wijze de les gelezen werd? Volstrekt niet. Integendeel de school bleef voortbestaan en Sir Langham zeide later in een gesprek met een onzer leeraren: "die man is een juweel, en het is zeer spijtig dat hij niet vijf-en-twintig jaren jonger was!"

De heer Kretzen openbaarde soms groote gebreken. Dit was natuurlijk veelal daaraan te wijten, dat hij de kunst niet verstond van zijne fouten te verbergen en anders te spreken dan hij dacht. Doch al moest men afkeuren wat hij deed, toch had men den indruk dat de man eerlijk meende dat hij gelijk had. Hij had, b.v. een geweldigen afkeer van het *Heilsleger*. Hij kon niet gelooven, dat het werk van die menschen uit God kon zijn. Hij gedroeg zich tegenover hen op zeer onchristelijke wijze. Hij noemde ze satanskinderen en hun werk satanswerk. In die dagen was hij de lieveling niet van de christenen maar van de onverschilligen en roekeloozen. Dat hij dit deed eenvoudig uit persoonlijken afkeer van die lieden, geloofde niemand die hem kende. Hij sprak en redeneerde veel over de zaak en het was uit alles duidelijk dat hij eerlijk meende in zijne opvatting van het Leger gelijk te hebben. Zijn tegenstand werd echter minder heftig, toen men er op wees wie in dezen zijne volgelingen waren. Hoewel hij zich nooit met het Leger kon verzoenen liet hij het eindelijk zijn gang gaan, alleenlijk waarschuwde hij zijne gemeente ernstig er tegen.

Eene andere zaak waarmede hij zich niet kon vereenigen was de *afschaffing*. Niemand had een dieper gevoel van de ellende, die door den drank veroorzaakt werd, dan hij. Getuige daarvan de veelvuldige klachten daarover die in zijne verslagen aan de Zending Commissie voorkomen. Hij sprak niet anders dan met tranen en met een bewogen gemoed over dat kwaad dat het tijdelijk en eeuwig verderf van velen rondom hem was. Hij kon den dronkaard bidden en smeeken om den drank te laten varen, en toen de plaatselijke leeraar een afschaffings genootschap onder de blanken stichtte, waardoor er eene gansche omkeering in de gemeente kwam, meende hij toch zich er tegen te moeten verklaren en smaalde op de afschaffers als menschen die zich nu zoo goed hielden, maar die hij vroeger met kruiwagens van de kantienen naar huis had zien brengen. Later echter toen hij inzag, dat dit juist een bewijs was van het nut der afschaffing, dat die menschen nu geen kruiwagens meer behoefden, liet hij toe dat er onder zijne gemeente in die richting gearbeid werd, doch zelf nam hij geen deel er aan. Om niets ter wereld zou hij iets tegen zijne overtuiging doen enkel omdat anderen, wie zij ook waren, zulks deden.

Men kon zeer van hem verschillen, maar men had altoos de overtuiging, de man was eerlijk zelfs waar hij dwaalde.

Op Reis.

Naar Leighton Buzzard.

UIT Amerika teruggekeerd in Londen begonnen wij plannen te maken voor een reis door een gedeelte van het vasteland. Toen wij het min of meer eens geworden waren, begaven wij ons naar de firma *Cook en Zonen*, ten einde eene begrooting te bekomen van de kosten aan zoodanige reis verbonden, en die billijk bevonden hebbende besloten wij in de volgende week op reis te gaan en eene maand uit te blijven. Intusschen gingen wij op uitnoodiging van den heer Theodore Harris van Leighton Buzzard,—een ouden vriend van jaren, en die pas van Afrika teruggekeerd was,—eenige dagen bij hem doorbrengen, gelijk wij eveneens zestien jaren te voren gedaan hadden. Wij verlieten Londen 's morgens te 9 ure met den trein die van Euston Statie vertrekt en arriveerden te Leighton iets over elf. Onze ontvangst aan het station was allerhartelijkst. Na eenige ververschingen genoten te hebben nam de heer Harris ons in zijn rijtuig om de historische gedeelten van Leighton te bezigtigen.

Aan den voet van een stijlen, glibberigen kalk-heuvel verlieten wij het rijtuig om de overblijfselen van twee oude kampen te bezoeken. Het eene behoorde aan de oude Britten en het andere aan de oude Romeinen. Hoewel er niets anders te zien waren dan overblijfselen van oude wallen en grachten sloegen wij dezelven met groote belangstelling gade, terwijl onze vriend ons nauwkeurig aanwees wat aan elk kenmerkend was. Hoe geheel anders is echter de gansche omgeving van wat ik mij die in mijne kinderen bij het onderricht in de Engelsche geschiedenis voorgesteld heb. En toch hier staarden wij op overblijfselen, waarover ongeveer achttien eeuwen gegaan waren.

Van hier wandelden wij over het veld voorbij de wallen van de "Maiden's Bower" die verondersteld wordt te zijn een veekraal uit den tijd der oude Britten, en ontmoetten ons rijtuig digt bij *Dunstable*. Onze vriend nam ons naar het dorp om de "Old Priory Church" te zien. In een der straten wees hij ons een oud huis, dat door Koning Hendrik VII bewoond werd, en iets verder het hotel waarin de Koningin eens op weg naar Londen vertoefde.

Naar Leighton teruggekeerd zaten wij onder de oude cederboomen, waarnaar de plaats genoemd wordt "The

Cedars," de couranten te lezen en vielen de een na den ander in slaap, totdat wij door de dames gewekt werden, die met de bedienden gekomen waren om de thee onder de boomen te bereiden. De jongelui vermaakten zich met tennis, en toen het ons te koel werd op het groene gras wandelden wij langs de rivier en gingen eindelijk in den "Tempel" zitten totdat het tijd was voor het diné. De "Tempel" is een gebouw in den tuin dat voor godsdienstige zamenkomsten gebruikt wordt, en 's Zondags diende tot een Zondagschool voor de kinderen van de hoogelui, die, liever dan met andere kinderen in de Zondagscholen der kerken zamen te gaan, zonder eenig godsdienstig onderricht blijven. Onze vriend die tot de aristokratie behoort heeft zich over die arme kinderen der rijken ontfermd, en arbeidde 's Zondags aan hen met een paar Christen bloedverwanten. Ik was verbaasd te zien welk eene hoeveelheid van peeren, appels en pruimen onze vriend in zijn tuin had. De boomen, die tegen de muren opgeleid worden, waren letterlijk beladen. De perziken en nectarienen die wij aan tafel hadden waren zoo fraai als wij ze aan de Kaap hadden, en waren uit den tuin van Lord Roseberry. Mevr. Harris was gedurende den vruchtertijd aan de Kaap en wilde ons laten zien wat Engeland kon opleveren.

Juist in dezen tijd heerschte er eene zware droogte in Engeland, zoodat gedurende ons verblijf in Amerika de inwoners van Londen in het Oost-einde door waterkarren van drinkwater voorzien moesten worden. Gedurende den nacht viel er regen te Leighton en alles scheen den volgenden morgen versch en levendig. Na het ontbijt nam de heer Harris ons naar het *Instituut* dat hij jaren geleden voor de werklui der stad gebouwd had, en dat nu door het publiek overgenomen is geworden. Sedert mijn laatste bezoek is het gebouw aanmerkelijk vergroot en veranderd. In het "Visitors Book," dat op de tafel in de Bibliotheek lag, vond ik de namen van mij en mijne echtgenoote, geteekend "13 Augustus 1880."

Het was dien dag de maandelijksche vee-markt te Leighton. Het plein van het dorp vlak tegenover "The Cedars" was gevuld met fraaie paarden, beesten en varkens. De straten zijn vol boeren die of koopers of verkoopers, of ook wel beiden zijn. Het verwonderde mij dat men in ons land er nog niet aan gedacht heeft. Die markt geeft den boer eene gelegenheid om van zijn vee van de hand te zetten, ander aan te koopen en met de boeren uit het distrikt gedachten te wisselen.

Onze vriend die een lid is van eene firma van Bankiers, vertelde ons dat gedurende zijne afwezigheid naar de Kaap hunne bank overgenomen is door de Barcley Bank, de vijfde sterkste en grootste bank in Engeland. Hij bragt ons daarheen en wees ons de onderaardsche vertrekken waarin het geld en de boeken geborgen werden. Die bank werd in 1812 opgericht door zekeren heer Basset, wiens zoon nog lid van de firma is. Twee zonen van onzen vriend bekleeden ook betrekkingen daarin.

Nadat mevr. Harris ons op "ingelegde visch" en "meebosch," die zij van de Kaap meegebragt had, onthaald had, keerden wij met den trein die twintig minuten over elf vertrekt naar Londen terug. Wij hadden het genoegen enkele Kaapsche vrienden te ontmoeten, twee van welken gereed stonden om de reis huiswaarts te aanvaarden. 't Was aangenaam een uurtje te luisteren naar elkanders reiservaringen in den vreemde. Het wonderlijkste is zeker, dat men, in een stad van bijna vijf millioen menschen, elkander op het lijf kan loopen, zoo als herhaaldelijk gebeurde. Een oude bekende die pas uit Italië terug gekomen was, vertelde ons hoe zeer hij getroffen werd door de oude ruinen die hij in Rome bezocht. "Toen ons," zoo sprak hij, "bij de oue pilare kwamen, zei ik aan R——: 'R——, vat ou kind, voel daaraan, hou vast, dis banja oud.'"

Een Zondag doorgebragt 's morgens onder het gehoor van den 80 jarigen Dr. Newman Hall en 's avonds onder dat van Eerw. Thomas Spurgeon, en een dag besteed aan een bezoek aan het Mineralogische gedeelte van het Kensington Museum, eindigde andermaal ons verblijf in de groote wereldstad.

Langs een weg dien zij niet gekend had.

VI.

"ER is ongetwijfeld eene fout," zeide Mevr. Wouters met beslistheid; "Wij verwachten Miss Agatha de Jager om ons van avond toe te spreken. Zij is de dochter van een zendeling en heeft haar gansche leven, tot binnen de laatste paar maanden, in Indië gewoond. Gij kunt onmogelijk ——." Zij aarzelde in verlegenheid. Het scheen haar onmogelijk den volzin te voltooien, terwijl die heldere jonge oogen haar nieuwsgierig aanstaarden, met een mengsel van verbazing en verontwaardiging, waardoor stralen van pret worstelden om zich een weg te banen.

"Dat ik Miss Agatha de Jager van Indie ben," zeide zij om den volzin te voltooien. "Neen, Mevrouw, ik ben die niet. Ik ben Julia de Jager, van Philadelphia, en ben naar uwe stad gekomen op eene speciale uitnoodiging om te helpen in eene opvoering te worden gegeven door een Club ter bevordering van Lichaams-oefening. En zoo is deze eene Zendingbijeenkomst? Ik moet erkennen, dat het mij trof dat dit nog al een aardige Club was. Wat moet er nu gedaan worden? Ik weet niet waar de Club te vinden is. Ik weet niet eens de straat of het nommer. Ik verwachtte dat men mij zou komen ontmoeten en verder voor mij zou zorgen. Mijne persoonlijke vrienden werden onverwachts uit de stad geroepen, en ik verwachtte natuurlijk om enkel vreemdelingen te ontmoeten, en veronderstelde natuurlijk dat ——."

"Het doet mij zeer, *zeer* leed," zeide Mevr. Wouters op ernstige wijze; "Mijn zoon moest voorzichtiger geweest zijn. Ik weet werkelijk niet wat nu gedaan moet worden. Ik vrees dat hier niemand is die bekend is met—*Clubs*." Zij sprak het woord aarzelend uit, als of het iets vertegenwoordigde dat, indien al niet berispelijk, zoo vreemd aan haar leven was, dat zij niet wist het te ontmoeten.

Iets in haar zachtmoedige, aarzelende, angstige houding deed Miss De Jager lachen; toch gevoelde zij te gelijkertijd jammer voor haar. "Bekommer u niet over de Club," zeide zij op opgeruimde wijze; "zij zullen wel uitvinden dat er eene fout gemaakt is, en zullen mij waarschijnlijk wel opzoeken. Als het hun die moeite niet waard is, dan kunnen zij het zonder mij maar schikken. Maar wat gaat gij doen als de regte Miss De Jager hare verschijning niet maakt?"

"O wij zullen klaar komen. Deze is eene zamenkomst in belang van de Binnen- en Buitenlandsche Zending; en gij—ik bedoel Miss De Jager—zou spreken over het buitenlandsch werk en de Eerw. Dunning, een zendeling van Idaho zou vertellen van het binnenlandsch werk. Wij kunnen hem al den tijd geven, tenzij——." Zij zweeg met zigtbare verlegenheid op haar gelaat en een beroep in hare oogen die Miss de Jager bijna weder deed lachen.

"Tenzij ik een deel van den tijd zoudt nemen? Dank u, ik vrees dat dat niet voordeelig zal zijn. Ik heb nooit in

mijn leven eene Zendingvergadering bijgewoond. Doch ik zal bij deze bijeenkomst blijven, als men mij niet vindt, hetgeen ik van harte niet hoop. Laat ons den Eerw. Dunning hooren."

Daarop wikkelde zij zich in haar overkleed waarmede haar onbetamelijk kort rokje bedekt werd, en ging op eene der ledige plaatsen zitten. Eene consultatie met eenige vrouwen werd in eene fluistering gevoerd, waarop een jonge man haastig naar het platform ging en de reeds late dienst een aanvang nam.

Voor deze gedwongene toehoorderes waren de eerste vijftien minuten een tijd van ongemengde vermakelijkheid. Er was voor haar iets onwederstaanbaar komieks in deze geheele verandering van program. In plaats van een waardeerend gehoor te vermaken met hare behendige behandeling van knotsen en halters, zat zij werkelijk in eene kerk, en iemand was bezig te bidden! Herinneringen aan het laatste gesprek, dat zij had met den heer Eduard de Korte kwamen haar levend voor den geest. Hij had zijne afkeuring te kennen gegeven van haar weldadige bedoeling in belang van de Club ter bevordering van Lichaamsoefening in de Westerzijde der stad.

"Lichaamlijke tentoonstellingen van eenigen aard zijn aanstootelijk," zeide hij op zijn meest aristokratischen toon; "onaangenaam genoeg als de tentoonstellers mannen zijn; maar wat moet men er van zeggen als de personen dames zijn?"

Zij had zich verzet tegen het bedekte sarcasme zijner woorden, en zijne raadgeving van zich geworpen. Wat had Eduard de Korte met haar te doen? Als zij in eenig iets begaafd genoeg was om menschen te laten betalen om hare verrigtingen te zien, dan had zij het recht om hare kunstigheid ten behoeve van anderen aan te wenden, als zij zulks verkoos. Zij was bij haar voornemen gebleven, maar moest erkennen dat zij zeer verstoord was over de afkeuring van den heer de Korte. Zij wist dat hij eene zaak dreef in de stad waar hare vertooning zou plaats vinden, doch had gehoopt dat hij te kieskeurig zou zijn om die bij te wonen. Zij had gevoeld dat zij misschien zelf zou kunnen feilen, als zij zijn scherpen blik had ontdekt en zijne koude oogen in afkeuring op haar gevestigd waren. Nu zag zij, hoe zij op hare luchtige manier haar hoofd omhoog zou houden en hem zeggen: "Terwijl gij eene tentoonstelling in belang van Lichaams-oefening bijwoondet, zat ik in eene Zending bijeenkomst. De smaak van menschen is moeielijk te verstaan."

Wanneer zij met hare eigene gedachten ophield en naar den Eerw. Dunning begon te luisteren kon zij niet precies zeggen. Iets in de hoedanigheid van zijne stem trok hare aandacht. Hij was bezig iets uit het huiselijk leven te verhalen en het liep over een meisje, niet ouder dan zij was, welks worsteling om eene gewone schoolopvoeding, en bovenal eene kennis van den Bijbel op te doen, te midden van groote ontbeeringen en vervolgingen, zeker eene minder heldhaftig ziel vergruisd zouden hebben. Dit werd verhaald op eene wijze die de aandacht van de meest onbedachtzame zou trekken. Julia de Jager was niet van natuur een onbedachtzaam meisje; zij was slechts een meisje dat opgesloten was binnen de perken van het maatschappelijk leven, waarin zij zich bewoog. Zij had immers openhartig gezegd, dat zij nog nooit in eene zending bijeenkomst was. Zij veronderstelde dat zendingbijeenkomsten zinnelooze vergaderingen waren; en sommigen zijn ook van dien aard.

Toen haar aandacht eens getrokken was, luisterde zij; zij kon nauwelijks iets anders doen. De Eerw. Dunning wist hoe de aandacht bezig te houden. Hij woonde en werkte onder de menschen in wier belang hij sprak; hij had veel voor hen opgeofferd; hij wist wat zij behoefden, ja, wat zij spoedig hebben moesten indien zij voor dit land en voor God gewonnen moesten worden. Terwijl Julia de Jager luisterde raakte hare gansche ziel aan brand. Was het mogelijk dat de aarde—ja, meer dan dit, haar eigen land—zulke meisjes behelsden, omringd door zulke gevaren, blootgesteld aan zulke mogelijkheden, indien slechts —— !

Julia de Jager was naar die stad gekomen om door een zamenkomst van menschen bewonderd te worden. Zij had gedacht hun te toonen hoe gemakkelijk men zonder een woord de gemoedsaandoeningen droefheid, verbazing, toorn en pijn kon uitdrukken. Kon zij een blik op haar eigen gelaat gedurende de toespraak van den Eerw. Dunning geworpen hebben, zij zou ontdekt hebben dat het menschelijk lichaam, in staat was aan al deze gemoedsaandoeningen uitdrukking te geven, omdat de ziel ze voelen kon.

Nooit had een toespraak zulk een invloed op haar uitgeoefend. Zij vergat de vreemde en belachelijke combinatie van omstandigheden, die haar tot de zendingbijeenkomst gebragt hadden. Zij vergat het onpassend kleed dat zij aan had, en het keurig bewerkte Grieksche costuum dat zij gedacht had aan te doen; zij vergat alles behalve die verhalen van menschelijke worsteling, en teleurstelling, en moed, en overwinning. Waarom had zij zulke verhalen nooit te voren gehoord? Als dit was wat de zendelingen zochten te bereiken in het aangezicht van zulke vreeselijke struikelblokken, waarom hielp zij en iedereen, die een ziel had, niet met al hunne magt? Waarom had de heer de Korte haar niet aan de hand gegeven eenige van die manieren om haren tijd en hare krachten te gebruiken, in plaats van zich te vergenoegen met zijn lip op te trekken in verachting over haar goedaardig aanbod om de Club ter bevordering van Lichaamsoefening te helpen?

"Lichaamelijke oefening, inderdaad!" zeide zij tot zichzelve, haar eigen lip optrekkende bij de gedachte der woorden. "Het is zedelijke oefening die wij noodig hebben, iedereen van ons; de heer de Korte incluis. Ik denk niet dat hij deze dingen weet."

Blikken in den Bijbel.

De Persoon van Christus.

(Vervolg.)

LAAT ons nog eens stilstaan bij den Christus der Heilige Schrift, als bij het merkwaardigste van alle verschijnselen waarvan de H. Schrift getuigt, en dat meer dan al de andere een goddelijken stempel op haar afdrukt. Ik ga u op twee tegenstellingen wijzen, die met de twee voorgaande een geheel uitmaken. Deze vier tegenstellingen zijn inderdaad slechts vier zijden van de eene tegenstelling, die de verklaring is van den Christus der H. Schrift.

Terwijl Jezus Christus als elk ander mensch op aarde *afhankelijk was van het schepsel*, was Hij tevens bestemd over alle schepselen te heerschen. Wat zijn lichaam betrof, was Hij afs kindeken gansch en al afhankelijk van de verpleging en verzorging Zijner moeder. Had zij Hem aan Hemzelven overgelaten, dan was Hij den dood van een verwaarloosd kind gestorven. Nooit werd een kind door een moeder teederder en omzichtiger verzorgd dan Hij. Zoo lang Hij leefde, bleef Hij, wat Zijn lichaam betrofsafhankelijk van de spijs en drank die de aarde den mensch verschaft. 't Was Hem onmogelijk op den duur zonder voedsel en drank te leven. Had Hij die geweigerd dan was Hij van honger en dorst omgekomen. En ook wat de ontwikkeling van Zijn geest aangaat, was Hij zoo

afhankelijk als anderen van den evenmensch. Hij leerde te denken en te spreken door den omgang met Zijn moeder en anderen. Hij uitte woorden die Hij van haar had gehoord, en koesterde gedachten die zij bij Hem had opgewekt. Zij leerde Hem in God te gelooven, en tot God te bidden. Zijn onderwijzers leerden Hem te lezen en te schrijven. Wat Hij ook, vroeger of later, onmiddellijk van God mocht hebben geleerd, het sloot zich altijd aan, en was in dezen zin altijd afhankelijk, van wat Hij het eerst van den mensch geleerd had.

Had de mensch zich iemand gedacht die aldus van zijn evenmensch afhankelijk is; dan was het hem onmogelijk geweest te gelijk aan hem de bestemming toe te schrijven, *om over alle schepselen te heerschen.* Deze bestemming heeft de Christus der H. Schrift. Hij Zelf weet dit, en spreekt dit duidelijk uit. Hij noemt zich de rechter van allen; zegt dat de Vader Hem macht gegeven heeft over alle vleesch; en verklaart dat Hij met alle macht is bekleed in hemel en op aarde. Deze verklaringen werpen licht op de gansch eenige wijze waarop Hij de kranken genas; den menschelijken geest tot rust bracht; de booze geesten uit den mensch verdreef; den woedenden storm stilde; de dooden levend maakte; anderen beval in Zijnen naam kranken te genezen en duivelen uit te werpen; en het eeuwige leven afhankelijk maakte van het geloof in Hem. Al deze dingen blijken van achteren de vingerwijzingen te zijn geweest naar de heerschappij over Zijne medeschepselen, die Hij sedert Zijn hemelvaart heeft aanvaard.

De tweede tegenstelling, die ik op het oog had is deze: terwijl Zijn geschiedenis *een gansch natuurlijken gang heeft,* zoo heeft zij tevens, in oneindige mate, een bovennatuurlijke beteekenis. Gij treft dáár geschiedenis aan, waar de eene gebeurtenis zich uit de andere ontwikkelt, en alle gebeurtenissen te zamen op dat ééne punt uitloopen, waarop van den aanvang was gemikt. Dit was, bij uitnemendheid, de gang en voltooiing van Jezus' geschiedenis. Dit was een van de kenmerken Zijner geschiedenis. Dit stempelde haar als de volkomenste aller geschiedenissen. Denk aan Zijn dood aan het kruis. Omdat Hij was, die Hij was, daarom moest Hij, even als de oude profeten, getuigen tegen den geest die de Farizeeën en Schriftgeleerden —de leidslieden van het volk—kenmerkte: en dit moest natuurlijk ten gevolge hebben dat Zijn vijanden besloten Hem uit den weg te ruimen. En omdat het volk Hem aanhing, moesten Zijn vijanden het doen voorkomen alsof zij verplicht waren van rechtswege kennis te nemen van Zijn godslasterlijke aanmatigingen, en die, naar de wet van Mozes, met den dood te straffen. Om echter hiertoe de sanctie van de Romeinsche overheid te verkrijgen, moesten zij Hem beschuldigen van de poging om het volk tegen den Keizer op te ruien. Zoo kwam het van zelf er toe dat Jezus door een heidenschen rechter tot een heidensche doodstraf—den dood aan het kruis—werd veroordeeld.

Maar laat ons dieper gaan, en de innerlijke zijde Zijner geschiedenis gadeslaan. Denk aan de doodsbenauwdheid in Gethsemane. Die werd gansch natuurlijk geboren uit de ervaring van het oogenblik. Toen het eindelijk daartoe kwam dat Hij, de Onzondige, zou vallen in de handen van Zijn vijanden, om weldra den dood te sterven, die alleen den zondigen mensch past; toen Hij aldus besluiten moest, zich aan den dood over te geven en alzoo het alleronnatuurlijkste te doen: toen was niets natuurlijker dan dat dit onnatuurlijke Hem zoozeer perste, dat Hij een weergalooze doodsbenauwdheid ondervond, waarvan Hij alleen kon worden verlost door een gebedsstrijd zooals nooit op aarde is gestreden. En toen aan het kruis de levensband tusschen Zijn lichaam en geest werd losgemaakt, toen was, ten gevolge daarvan, Zijn innerlijke ervaring van dien aard, dat Hij haar niet anders beschrijven kon, dan een verlaten zijn van God. Was dit niet Zijne ervaring geweest, dan was de dood voor Hem, den Onzondige, slechts een schijndood geweest. Niets was natuurlijker dan deze ervaring.

Maar kon dit het einde van Zijne geschiedenis zijn? Was het mogelijk dat die met den dood eindigen zou? Kon Hij een prooi van den dood blijven? Petrus zegt nadrukkelijk, neen! (Hand. 2: 24.) Dit zou de triomf van het onnatuurlijke over het natuurlijke zijn geweest. Maar dit is onmogelijk, omdat niet de onnatuur maar de natuur uit God is, en alzoo in zich de waarborg heeft van hare uiteindelijke zegepraal over alles dat haar schijnt te zullen vernietigen. Uit den aard der zaak moest op de werking des doods de terugwerking des levens volgen. In de voortgaande beweging van Christus geschiedenis moest het tot de wederopstanding komen. En bij de opstanding kon het niet blijven. Zijn geschiedenis moest zich voortbewegen tot dat zij in Zijn opname in den hemel haar eind- en rustpunt vond. Men kan zich niets natuurlijker denken, dan dat de vleeschgeworden Zoon van God eindelijk terugkeert tot de heerlijkheid, die Hij, om des zondaars wil, voor een korte wijle tijds had verlaten.

Nooit is er iemand geweest, wiens uiterlijke en innerlijke ervaringen meer met den aard der dingen en der omstandigheden overeen kwamen, dan die van Jesus Christus. Dit maakt Zijn geschiedenis natuurlijker dan die van eenig mensch, en juist om deze reden is zij, *wat haar boven natuurlijk gewicht aangaat, ongeëvenaard.* Als de menschgeworden Zoon van God kon Hij niets minder zijn, dan het Hoofd der menschen, ja van alle schepselen; moest Hij derhalve als aller Hoofd weer uit den dood verrijzen, en ten hemel varen; moesten derhalve de voor Hem natuurlijke ervaringen een bij uitnemendheid bovennatuurlijke beteekenis hebben. Het natuurlijke in Hem was, van den aanvang tot het einde toe, iets bovennatuurlijks, dat natuurlijk was geworden. Hij is, ja waarachtig mensch, maar tevens de Zoon van God, die mensch geworden is. Zijn geschiedenis is menschelijk en tevens bovenmenschelijk. In 't menschelijke aanschouwt gij 't bovenmenschelijke; in 't natuurlijke 't bovennatuurlijke; niet in strijd maar in volmaakte eenheid met elkander. Daarom is de verheerlijking die Hem te beurt is gevallen, de waarborg der verheerlijking van allen die met Hem een zijn geworden door het geloof.

Geen mensch zou zich zulk een eenheid tusschen het natuurlijke en het bovennatuurlijke hebben gedacht, als niet God zelf ons die eenheid te aanschouwen had gegeven in Jezus Christus. Van achteren wordt zij ons de sleutel om de ware betrekking tusschen ons en God te verstaan. Die betrekking is uit God, en is bestemd om deel te nemen aan het goddelijke. Wat in haar in strijd is met het goddelijke, dat is niet uit God; en moet eindelijk, hoe krachtig het ook schijne, plaats maken voor het goddelijke. De opstanding van ons Hoofd is ons hiervan het onderpand. Het gansche heelal heeft alzoo belang bij de geschiedenis van Jezus Christus. De Christus roept de gansche schepping, wier Hoofd Hij is, toe: "*Mijne* geschiedenis is *uwe* geschiedenis!" De heerlijkheid waarmede de nieuwe hemel en de nieuwe aarde met de vernieuwde menschheid bekleed zal zijn, zal op dit woord 't eeuwig Amen zijn.

Kerk in 't Huis.

EERE ZIJ GOD IN DE HOOGSTE HEMELEN.

WANNEER dit nommer in de handen van onze lezers komt, zal het Kerstfeest waarschijnlijk voorbij zijn. Toch verwijlen wij gaarne bij Bethlehem's Kribbe.

Drie dingen treffen ons daar:—

1. Een ondoorgrondelijk geheim.

Dat God mensch werd gaat boven het begrip van een menschelijk verstand. Er zijn drie groote wonderen in de geschiedenis van het Godsrijk, waarvan de menschwording van Gods zoon het grootste is.

De *schepping* is een wonder. Dat God de dingen die niet zijn riep alsof zij waren is voor ons onbegrijpelijk. 't Is een diep, ondoorgrondelijk geheim.

De *Onderhouding* van het Heelal is nog grooter wonder. Hoe alles op zijn plaats, alles naar zijn aard, alles in behoorlijke orde, alles in de volkomenste overeenstemming met het groot geheel wordt gehouden is voor ons menschenverstand een raadsel. God alleen doet het.

Maar dat God *mensch* kon worden gaat ons begrip geheel te boven. De afstand tusschen schepper en schepsel is zoo groot: de klove tusschen den Heilige en den zondaar is zoo diep, dat wij slechts kunnen uitroepen:

> Als ik dit wonder vatten wil
> Staat mijn verstand vol eerbied stil.

En toch, werd niet de mensch naar Gods beeld geschapen? Is er niet zelfs bij het gevallen Adamskind een verlangen naar gemeenschap met dien God, door ons verlaten en vergeten? Een God die ver af is, in den verren hemel, kunnen wij moeilijk bereiken. Wie zal ten hemel opklimmen om God daar te ontmoeten? Komt God nader tot ons: zien wij Hem: hooren wij Hem spreken: ontmoet Hij ons op onzen weg: zit Hij aan in den huiselijken kring—dan eerst weten wij, wat het geloof ons heeft voorspeld, dat God waarlijk *met* ons, *bij* ons, is, en onze ziel looft en prijst zijn majesteit, heerlijkheid, liefde!

2. Een godewaardige gebeurtenis.

Dat *God* nader komt is godewaardig; want de arme mensch *kan* niet nader komen. Hoe machteloos is de mensch in zijn zonde en ellende! Hoe reddeloos verloren is hij! Al wilde hij ook, hij zou het nooit gewaagd hebben nader te komen tot zijn God. De weg naar 't Paradijs was voor Adam versperd. Zou eenig menschenkind het gewaagd hebben, na Adam's verbanning, tot God zich te wenden en terug te keeren? Trad God zelf niet toe, de mensch zou in zijn hopeloosheid en vrees al verder van God gevlucht zijn.

En dit deed God. Onze Bijbel begint met eene vraag: Adam, waar zijt gij? God ging hem achterna, een *zoekende* God. Men spreekt van zoekende *zielen*. De Bijbel spreekt van een een zoekenden *God*. Vandaar die vraag; van daar die beloften en uitnoodigingen; van daar die voorspellingen en vermaningen in Oud en Nieuw Testament. "De Vader ZOEKT degenen die Hem aanbidden" (Joh. 4: 23) zegt de Heiland zelf. O, gij zoekende zielen, uw God zoekt *u*, en gij dwaalt rond, alsof gij in een vaderlooze wereld leeft, alsof er voor u geen hoop is op redding en zaligheid!

Om die zoekende liefde nog duidelijker te maken zond God zijn Zoon in menschelijk vleesch. Heeft niet de Heiland gezegd: "De Zoon des menschen is gekomen om te ZOEKEN en zalig te maken dat verloren is"?

Dáár nu ligt het geheim der vleeschwording; dáár is de boodschap van Bethlehem. "De Geest en de Bruid zeggen: Kom. En die het hoort zegge: Kom. En die dorst heeft: Kome. En die wil, neme het water des levens om niet." God, die beleedigd is geworden, wiens eer vertreden werd, wiens liefde verworpen werd, treedt zelf op, zoekend, helpend, reddend, zegenend. "Gode zij dank voor zijne onuitsprekelijke gave!" De luister Gods schittert in de kribbe van Bethlehem. De liefde Gods wordt dáár verheerlijkt.

3. Treffende nederbuiging.

Wij kunnen het verstaan, dat Jezus de "Man van Smarten" moest worden. Liefde moet altijd lijden. Door lijden overwint de Liefde immer. Zelfs onder menschenkinderen is er geene macht grooter dan de lijdende liefde. Er is iets mannelijks in den Man van Smarten die overwint door te lijden.

Maar dat Gods Zoon een hulpeloos kindeken zou worden, geboren uit eene aardsche moeder, van haar afhankelijk, gedragen in haar armen, door haar bewaakt, verzorgd, gevoed............wie onzer had zich ooit iets dergelijks kunnen voorstellen?

En toch! Als God nader komt, moet Hij niet in *alles* mensch worden? Hangt niet van het kinderleven de bloei van den staat, van de maatschappij af? Wie de kinderen wint heeft de gansche maatschappij gewonnen. Is het niet waar, dat het "kind de vader is van den man," dat een kind alle harten tot zich trekt, dat een kindeken vaak leidt, waar de man terugtreedt? Hoe veel zou er verloren zijn voor het zuchtend menschdom, ware onze Heiland slechts de 'Man van Smarten'!

Hoe zou onze Heiland ooit de kindervriend hebben kunnen zijn, had Hij niets geweten van 't kinderleven. Hoe zou Hij ons een voorbeeld geweest zijn van kinderlijke gehoorzaamheid, toegenegenheid, liefde, ware Hij zelf niet als kind opgetreden in de ouderlijke woning te Nazaret.

Jezus heeft het kind ontdekt en ons het kinderlijk leven van den geloovige voorgehouden. Hij heeft in meer dan eenen zin ons getoond wat kindschap beteekent. Hij heeft het huisgezin verheerlijkt. Hij heeft de kinderkamer opgeluisterd. Hij heeft kindersmart voor kinderen gedragen; gelijk Hij mannensmart voor vaders, vrouwensmart voor moeders gedragen heeft. Het kind heeft zijn oor. Het kindergebedje valt in zijn hart. De kindersmart is altijd Zijn smart. De kinderlijke Jezus is de Heiland der wereld geworden.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van:—Mevr. S. Marais, Zoutpansberg, 10s.; Ds. C. P. Theron, Bethlehem, £4 5s.; den heer A. J. Marais, Sutherland, 5s.; Ds. Geo. Thom, Frankfort, 5s.; Eerw. S. Hofmeyr, Zoutpansberg, 10s.; Ds. J. E. T. Weitz, Steytlerville, 5s.; Ds. D. Theron, Fordsburg, 10s.; den heer C. de Greeff, Malmesbury, 5s.; den heer C. J. F. Theron, Kaapstad, 5s.; den heer H. F. Conradie, Ceres, 5s.

C. F. J. MULLER.

Kaapstad,
10 Decr., 1898.

Achterstallige inteekenaren worden vriendelijk verzocht ons hunne subscriptiën zoo spoedig mogelijk te doen geworden. Zij worden even vriendelijk verzocht ons geene cheques voor kleine bedragen te zenden tenzij zij bij het bedrag getrokken op banken in de Kolonie een 6d., en op banken buiten de Kolonie 1s. 1d. voegen. Op Postal Notes voor 5s. uit de naburige staten wordt hier bij het inwisselen eene Commissie van 3d. geeischt.

De Heidelbergsche Catechismus.

(Naar het Hoogduitsch.)

Hoofdstuk I.

HET BOEK VAN DEN EENIGEN TROOST.

WELKE is uw eenige troost, beiden in leven en sterven? Wie onder ons deze vraag hoort noemen en dan niet dadelijk denkt aan ons Heidelbergsch onderwijs, aan onzen ouden "dierbaren" catechismus, die is, voorwaar, een vreemdeling in ons Jeruzalem. In Nederland is de kerk der Hervorming met den catechismus gevoed van de dagen van haren oorsprong af. Wie een Bijbel of liever een kerkboek met zich droeg, en nog draagt, naar het huis Gods, heeft achter de psalmen ook dit Heidelbergsch onderwijs sedert jaren en eeuwen met zich meegedragen.

Maar tusschen kennen en kennen is een verschil, meent gij, lezer? Wij zijn dat met u eens, evenzeer als tusschen meêdragen onder den arm en met zich omdragen in het hart.

Ja, wel terecht zeggen wij, dat dit verschil groot is Honderden, duizenden, ja, laat mij gerustelijk neerschrijven honderdduizenden hebben drie eeuwen lang die allernoodzakelijkste vraag naar den eenigen troost met dat kostelijk antwoord van buiten geleerd, opgezegd en hooren verklaren; maar wie noemt ons het juiste cijfer van hen, die het Heidelbergsch leerboek ook van binnen kennen,—van hen in wier hart het weerklank vindt, omdat het als uit hun hart werd genomen; van hen voor wie dat innige: "Dit is mijn eenige troost dat ik met lijf en ziel, in leven en sterven, niet mijns, maar mijns getrouwen Zaligmakers, Jezus Christus, eigen ben; die met Zijn dierbaar bloed voor al mijne zonden volkomen betaald en mij uit alle geweld des duivels verlost heeft!"—het dankbare en ootmoedige amen is geworden op al de beloften Gods in den Zoon zijner liefde?

Dat geval is voor het menschelijk oog verborgen en door het menschelijk weten niet te bepalen, terwijl op dit gebied alle telling falen moet; getuige Elia op Horeb, die meende alleen te zijn overgebleven, toen de Alwetende hem bekendmaakte, dat er nog zevenduizend knieën waren, die zich voor den Baäl niet hadden gebogen. Maar toch durven wij gerustelijk aannemen, dat honderden, die nu juichen voor den troon des Lams, op hun sterfbed dit catechismuswoord naar geest of letter, tot de geloofsuiting maakten van hunnen scheidenden geest.

Evenwel moeten wij ons, wat de catechismuskennis in haar geheel en de catechismuswaardeering in onzen tijd aangaat, niet te groote illusies maken.

Hoe langer hoe meer wordt het tegenwoordig geslacht een vreemdeling in dat treffelijke boeksken, zoo geheel uit de Hervorming ontstaan en voor ons land, de Palts en Rijn-Pruisen ook uit de Hervorming geboren. Ons tegenwoordig geslacht went zelfs, en dat hoe langer hoe meer, met onrustbarende snelheid en beslistheid, van zijn Bijbel af—wat zouden wij dan anders kunnen verwachten van een boek, dat, hoe voortreffelijk ook, toch altijd menschenwerk blijft en als zoodanig ook aan feilen en gebreken blootgesteld is.

Wij wenschen in deze bladzijden den geschiedkundigen oorsprong van het catechismusboek na te gaan; wij willen kennismaken met de mannen, die het samenstelden; niet het minst met den vorst, die, ten einde de beginselen der Hervorming krachtig te verspreiden, uit alle macht op de samenstelling daarvan heeft aangedrongen, en er tevens de hand in heeft gehad.

Het zal ons dan blijken, dat dit boeksken veel te weinig wordt gewaardeerd, en dat onze tijd het onrecht aandoet door het zoo onverantwoordelijk achteruit te zetten.

De echt evangelische praktische toon, welke er uit spreekt, klinkt ons reeds op de eerste bladzijde tegen. Ja, die eerste vraag met dat verheven antwoord karakteriseert al wat er volgen moet. Verklaart de hooggeëerde Anna Maria Schuurman, dat zij op zeer jeugdigen leeftijd tot Jezus werd gebracht door middel van dit antwoord, dat het geheele Evangelie omsluit,—zij is waarlijk niet de eenige, voor wie deze arbeid van geleerde en godzalige (dat is naar eene geliefde uitdrukking: van God geleerde) mannen ten uitnemenden zegen strekte, hetzij tot ontdekking van eigen zonde en ellende of wel tot openbaring van den dierbaren Heiland en zijner gepastheid, algenoegzaamheid en noodzakelijkheid voor het hart van verloren zondaars.

Al wat in 52 "Zondagen" volgt is slechts uitbreiding en verklaring van den eenigen troost—de weg waar langs, de Middelaar door wien, het middel waardoor, de Geest waaruit al deze heerlijkheden worden verkregen, staan in het vervolg vermeld.

Het: "Wat baat het u of gij dit al gelooft?" geeft daar nevens de grenslijn aan, waarlangs iedere stelling, iedere waarheid, wordt getrokken. Praktisch van inhoud, geest en strekking kon het niet missen of dit boek moest, door Petrus Dathenus tot onze vaderen gebracht, in hun hart en karakter weerklank vinden.

Johannes Calvyn, de groote hervormer, naar wiens naam wij ons zoo gaarne noemen, begint zijn catechismus met de leer van God en diens volmaaktheden. Luther, de man wiens woord ook in Nederland weerklank vond en die door velen op hoogen prijs wordt gesteld, vangt in zijn catechetisch leerboek aan met de *tien geboden.* Hij begint dus met hetgeen God eischt en recht heeft te eischen, maar de mensch niet volbrengen kan dan door het geloof in Christus, die alles volbracht. Maar onze catechismus wijst ons onmiddellijk op hetgeen God geeft als gevolg van de komst en den zoendood van Christus. Hij verplaatst ons dadelijk in het hart van het Evangelie en gunt ons een blik in het liefdehart Gods. Hij spreekt van wat onze diepste behoefte uitmaakt voor hier en hiernamaals, en roert een snaar aan, die slechts weinigen geheel onverschillig laat, wanneer hij van troost gaat spreken, troost in leven en sterven.

Maar reeds genoeg om den lezer te doen gevoelen wat wij in deze nalatenschap onzer vaderen waardeeren. De voortreffelijkheid van een troostboek is nooit door redeneering of betoog te bewijzen. Zij moet gesmaakt, zij moet ondervonden worden, en dat wel door hen, die aan troost in leven en sterven behoefte hebben. Wij willen vooral met het oog op den tegenwoordigen tijd, die alles wat oud is durft verwerpen, alleen omdat het oud is;—die alles wat niet volmaakt voegt in de tegenwoordige toestanden van zich afkeert, in den grond der zaak alleen uit gebrek aan levensernst, uit gemis van behoefte naar waarheid en geloof, maar met schijnbaar schoone redeneeringen over verouderd en verjaard, versleten en misbruikt,—wij willen, herhaal ik, met het oog op die allen, in het kort nagaan, waar, hoe, door wie en waarom aan dit kostelijk werk de hand werd gelegd. Tevens meenen wij daarmede den liefhebbers van ons leerboek eene nuttige en aangename herinnering te bezorgen.

Daarom spreken wij eerst over den Paltsgraaf, Frederik III, en noemen hem

Een vorst, die wist waartoe hij bij de gratie Gods regeerde

Daarna beschouwen wij de beide geleerde mannen, welke door dien vorst geroepen werden tot de taak der samenstelling. Zij heetten Olevianus en Ursinus.

De eerste was hofprediker van den keurvorst, wiens geloof en kennis duizenden, door vele geslachten heen, welke sedert de Hervorming in de straks genoemde streken leefden en stierven, ten zegen is geweest.

De tweede was professor te Heidelberg; maar ofschoon nog jong in jaren was reeds zijn oordeel buitengewoon gerijpt en maakte zijne scherpzinnigheid vele oudere geleerden beschaamd.

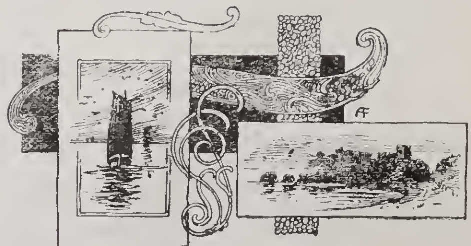
Zoo zullen wij dan ook overtuigd worden, dat een arbeid biddende begonnen, voortgezet en voleindigd, niet anders kon dan een uitnemenden zegen van zich werpen.

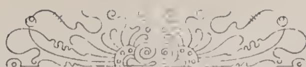
Boekbeschouwing.

Precis of the Archives of the Cape of Good Hope

Letters and Documents Received 1649—1662 by H. C. V. Leibbrandt, Keeper of the Archives.

Van tijd tot tijd hebben wij de aandacht bepaald bij het nuttig en degelijk werk door onzen Archivaris, Ds. H. C. V. Leibbrandt verricht. Terwijl politieke partijen in het parlementshuis over alles en allerlei kibbelen en strijden, is er een ambtenaar die in die Bibliotheek van het Huis in de stilte een werk doet, waarvoor het nageslacht hem nog danken zal, bijaldien het tegenwoordig geslacht de waarde van dat werk niet genoeg beseft. De Heer Leibbrandt heeft van tijd tot tijd ons bezorgd korte uittreksels, korte opsommingen van de meest belangrijke stukken die in het Koloniaal archief worden aangetroffen. Zoo ontvingen wij van zijne hand het dagboek van Van Riebeek, en een précis van allerlei documenten die betrekking hebben op de geschiedenis van ons vaderland in de eerste tijden. Het deel dat thans het licht heeft gezien bevat eene nauwkeurige opgaaf en opsomming van brieven en documenten, loopende over de jaren 1649-1662. Wat aan het boek meer dan gewone waarde geeft is het feit, dat we niet alleen de oorspronkelijke documenten voor ons hebben in de Hollandsche taal, maar dat van elk document, paragraafsgewijze, een vertaling in het Engelsch wordt geleverd. Het eerste document treft al dadelijk de aandacht. 't Is de beroemde "remonstrantie" van Leendert Jansz. en N. Proot, waarin zij aandringen op het daarstellen van een "fort ende thuyn aen de Cabo de Bona Esperanee," met de aanmerkingen van "Johan van Riebeek." Eerstgenoemden zeggen omtrent de nieuwe volkplanting: "Men sal mettertijd eenige van haar kinderen (de inboorlingen) tot jongens ende dienaers gebruijcken ende in de Christelijcke religie optrecken, waar doer als Godt almachtigh dese goede saecke geliefde te segenen, veel zielen tot de christelijcke gereformeerde religie ende Godt toegebracht werden." Hierop commentarieert Van Riebeek: "Wat aengaet 't geene Sr. Leendert Jansz: schrijfft van dat d' Inwoonders ofte hunne kinderen onze Nederlantse tale souden cunnen leeren, is considerabel, ende niet min een goede saecke, maer ingevolge noch beter de voor plantinge onser gereformeerde christelijcke religie daer denselven meede hope toe schijnt te hebben ende in welcke saecke een goet leeraar de beste dienst soude cunnen doen." Ruimte verbiedt ons meer aanhalingen onzen lezers voorteleggen. De waarde van dit boekske is naar onze overtuiging zeer groot. Moge de heer Leibbrandt er veel vreugde van beleven. Betrekkelijk weinigen zullen waarschijnlijk het boek in handen krijgen. Die het zich aanschaft zal niet teleurgesteld zijn. Voor den beoefenaar onzer vaderlandsche geschiedenis heeft het werk groote waarde.

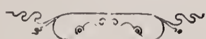

Ds. J. H. NEETHLING.
STELLENBOSCH.

DEEL VII.
No. 9.

KAAPSTAD.

JANUARI,
1899.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

ereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

Kroniek.

HET EINDE DES JAARS. Bij het einde van een ander jaar ziet ieder ernstig mensch terug op de afgelegde loopbaan. Wat een wisseling toch is dit aardsche leven: wat een mengeling van vreugde en verdriet! Er *is* iets dat tot somberheid stemt bij een terugblik op de voorbijgesnelde dagen, weken, maanden; en zeker zal niemand onzer lezers willen onderschrijven wat de Engelsche staatsman heeft verklaard: "Het leven is zulk een kluchtspel voor den mensch die denkt, zulk een treurspel voor den mensch die gevoelt." Meer waarheid is er in de klacht van den dichter: "Wij zien naar voren en naar achteren, en verlangen naar wat niet is, ja zelfs ons hartelijkst lachen heeft een ondertoon van smart, onze zoetste liederen zijn die welke spreken van het droevigst denken."*

*"We look before and after,
And pine for what is not,
E'en our sincerest laughter
With some pain is fraught,
Our sweetest songs are those
Which toll of saddest thought."

Wij kunnen niet anders. Het leven is niet een kluchtspel, veel minder een treurspel. Tranen zijn er zeker, maar de glimlach is er ook. Want de hoop beschaamt nooit, vooral wanneer het Anker geworpen is in de diepte!

***

Arm scheepke, wat dobbert gij daar op de wateren? De ranke kiel is slechts een speelbal der golven zelfs in de haven der ruste. Maar heeft zij dan niet haar Anker? Gewis. Het Anker harer behoudenis is in de diepte en terwijl de wind giert door het scheepsgetouw wendt zij zich naar het oord van waar de loeiende orkaan zich uit de stormwolk laat hooren. Geen nood, want zij is veilig. Niets kan het scheepke treffen. Rustig en toch rusteloos: kalm en toch geslingerd: veilig en toch zoo onvast. Zoo ook met ons leven. Wij rusten in God door 't geloof in den Heere Jezus Christus en toch zijn we rusteloos. *Repos ailleurs*—rust is elders. We zien maar *achteren* en danken God bij de kribbe van Bethlehem's kindeken. Wij zien naar *voren* en de Hoop beschaamt ons nimmer: we zien naar *boven* en we zinken in aanbidding neer voor de weergalooze Liefde, die zich ontfermde over onze ellende en neerdaalde in het stof dezer bezoedelde aarde. Ja waarlijk Da Costa trof het zeer juist toen hij zong.—

Aanbidden loven en gelooven
Ziet daar de sleutel van 't Heelal.

***

Daarom gegroet, gij lezers van het *Maandblad*! Wij wenschen u heil—veel heil en zegen met het Nieuwe Jaar. Wij herinneren u aan McCheyne's lied:—

Als wentelende baren,
Gezweept naar beneên
Zoo ijlen de jaren
Gevleugeld daarheen.
Het graf gaapt beneden :
Straks storten we neêr
Komt, vrienden ! nog heden
Gevlucht tot den Heer.

———

Bij Jezus is zegen
In blijdschap en smart,
Gods licht op uw wegen,
Gods liefde in uw hart.
Uw sterven wordt zweven
Naar heilige sfeer . . . .
Hoe zalig te leven
In 't Rijk van den Heer.

———

KHARTOUM. Heeft niet John Newton gezegd: ik lees mijn Bijbel om te zien, wat Gods plannen zijn met betrekking tot deze wereld; ik lees de nieuwsbladen om te zien langs welken weg God die plannen uitvoert. Het bloedblad door de Britsche soldaten in den Soudan aangericht—en het was vreeselijk, men zegge wat men wil—geeft aanleiding, dat het Britsche volk zich opmaakt om te Khartoum, waar Gordon viel, een groot opvoedings-instituut te stichten. Men zegt, dat er 3 millioen Soudanneezen zijn die geheel ongeletterd zijn. De Sirdar—zoo betitelt men den held van dezen veldtocht, Lord Kitchener—vroeg £100,000 en heeft die som ook gekregen. "Ik beroep mij op de pers" zoo liet hij zich hooren, en het geld stroomde hem toe. De Koningin, de Prins van Walles en . . . . zelfs de heer Rhodes stortten hunne geldsommen, en weldra was alles bijeen. Er dreef eene wolk langs dien helderen hemel: "ik behoef niet te zeggen dat men met den godsdienst van het volk zich niet zal inlaten" was de taal van den Sirdar. De pers legde er klem op. De *Chronicle* schreef: "Het schema moet natuurlijk vrij zijn van alle godsdienstige kleur. Dat zou de ruïne zijn der gansche zaak. De beste wijze om het christendom aantebevelen in den Soudan zal zijn door zijn uitkomsten liever dan door zijn dogmas. Wordt de proselietenmakerij op zij gezet, dan geven wij onze ondersteuning aan de onderneming." Toen wij dit lazen dachten wij bij onszelven: wat zou Gordon er zelf van gezegd hebben? Een stichting ter eere van Gordon, waar het Christendom stelselmatig de deur wordt uitgezet, is onzes inziens eene verregaande ongerijmdheid. Maar Christenen zullen het zeker niet daarbij laten. Misschien is het best, dat zij buiten den Sirdar en zijn van bloed druppend zwaard, ter eere van Gordon hun eigen gedenkteeken stichten.

***

Wij willen niets afdingen van die schitterende overwinning. Toch wil ons iets uit de pen. Amerika trok tegen Spanje in Cuba op met het edel doel de Cubanen te bevrijden, maar met het onedel geroep op de lippen: *Remember the Maine* (oefen wraak voor het vergaan van onze stoomboot, de Maine). Engeland ging Soudan van het Mahomedanisme bevrijden—een edel doel voorwaar—maar met de wapenkreet: *remember Gordon!* (oefen wraak voor den dood van Gordon). Dit is menschelijk, en hoewel wij het betreuren, moeten wij zeggen: dat was te verwachten. Maar toen de boeren, na den vreeselijken moord door Dingaan aangericht, op den gedenkwaardigen *zestienden December* 1838 wraak oefenden op dien bloeddorstigen wreedaard, had men den mond vol van die "blanke barbaren," die bloedbad met bloedbad vergolden, en de ongelukkige Kaffers verdreven uit hun wettig-verkregen land (?) Wat een ironie toch is de geschiedenis des menschdoms!

***

Iederdenkend mensch is dankbaar dat de Britsche vlag wappert op het fort te Khartoum. Niemand spreekt van de onrechtvaardige (?) inbezitneming van het land aan de volgelingen van den Khalifa met bloedstorting ontroofd. Ieder ontkent *hun* het recht op die streek, die nu voor de beschaving gewonnen zijn. Maar de Boeren? Zelfs de *Catholic Presbyterian* riep luide over landroof! En toch moest een man als MERENSKY, de Berlijnsche zendeling, verklaren:—'Onafhankelijkheid van Inboorling stammen is eigenlijk *tirannie* en *wreedheid* van *despotieke opperhoofden*, die eigenlijke vijanden der Inboorlingen. Zij staat gelijk met *verdrijving der Christenen onder de Inboorlingen* uit het gebied der 'onafhankelijke' stammen, en verdrijving van zendelingen insgelijks. Zij zou onder de verschillende stammen en overblijfsels van stammen veroorzaken oorlogen op oorlogen, een strijd van iedereen tegen iedereen. Zij zou gelijk staan met het verhinderen van communicatie, berooving van Kafferarbeiders, die naar hunne woning terugkeeren, en zou de oorzaak zijn der vernietiging van de beschaving die velen verkregen hebben en gevolgd worden door den ondergang van al de betrokken stammen." En verder: "Nadat de Boeren Moselekatse verslagen hadden bij Mosega herstelden de Basutos en Matabelen in Transvaal zich eenigszins van hunne verliezen, te meer daar de boeren in datzelfde jaar de macht van Dingaan knakten. Doch nog in het jaar 1814, toen de Boeren zich nederzetten in de distrikten van Waterberg, Lydenburg, en Zoutpansberg, troffen zij de inboorlingen slechts aan in kleinen getale en blijde genoeg om hen (de Boeren) te zien en door hen beschermd te worden tegen de assegaai van den Zulu." Commentaar is overbodig.

***

Men meene toch niet, dat wij in zwartgalligheid dit alles neerschrijven, zekerlijk niet. Maar niemand kan de geschiedenis van Zuid-Afrika lezen zonder diepen weemoed. Jaren van misverstand en verwarring zijn over ons hoofd gegaan. Had God ons land niet bewaard, had het Evangelie niet zijn kracht geopenbaard onder heentrekkende Boeren, in Vrijstaat en Transvaal, Zuid Afrika zou een groot Ierland geworden zijn. Wij erkennen de leiding Gods in onze geschiedenis. 'Ik formeer het licht en schep de duisternis: Ik maak den vrede en schep het kwaad, Ik de Heer doe al deze dingen.' De laatste twee jaren vooral heeft ieder die land en volk liefheeft doen verstaan, dat de God des Vredes alleen den weg uit alle moeilijkheden kan aanwijzen. Achter de wolkkolom gaan wij veilig door de barre woestijn. Gods Kerk heeft eene roeping te vervullen welke zij nog niet ver-

staat. Zij is de verkondigster van 'vrede op aarde': aan hare leidslieden is toevertrouwd een parel van groote waarde. Alles wat tot vrede dient moet door hen op alle mogelijke wijze worden bevorderd. Van ons Parlement is niet veel te verwachten. De pas gesloten zitting van dat wetgevend lichaam laat een allerpijnlijksten indruk achter. Wij zijn dankbaar dat het gordijn gevallen is, want zelden hebben we in Zuid Afrika zulk een schouwspel van kleingeestigheid, vitterij en bekrompenheid waargenomen. Laat de Hoop niet beschaamd worden, die een betere toekomst tegemoet ziet. Er zijn bezadigde, ernstige mannen in die vergadering, die het met ons betreuren dat zooveel tijd werd verspild aan kwesties van bloot persoonlijken aard. Wij vertrouwen dat zij in de volgende zitting zullen tonen, dat het waar belang van land en volk gaat boven alle kwesties, waarin partijbelang de hoofdrol speelt. "Zalig zijn de vredemakers!" ook in Zuid Afrika.

O! hoe lieflijk is uw klank,
Zielverbindend woord van Vrede!
't Aardrijk smelt in lof en dank,
Waar gij neerdaalt op zijn bede!
Hermons dauwgeur ademt dáár,
Waar haar kinderen zamenkomen!
Hemelolie zalft de zoomen
Van haar heil'ge Piesterschaar!

ONZE KERK EN HARE VERSTROOIDE GEMEENTELEDEN.

De volgende brief stemt tot nadenken, en dringt bij ons de vraag op of onze kerk niet, bij de schaarschte van evangeliedienaren, meer gebruik moest maken van evangelisten in de achterbuurten des lands. Onlangs bezocht schrijver dezes King Williams'own en Oost Londen. In eerstgenoemde stad zijn er ettelijke leden en huisgezinnen onzer kerk zelden bezocht: in laatstgenoemde stad een aantal leden onder welke Ds. Jooste nog altijd voortgaat de genademiddelen uit te reiken, hoewel hij plechtiglijk beloofd heeft bij zijn aftreden geen inbreuk te zullen maken op de Kerk en de gemeente, die hem vrij hebben laten uitgaan, en hem bij zijn heengaan een geldsom toereikte. Uit Namaqualand komen er klachten van gemeenteleden die verwaarloosd worden, omdat de leeraar der gemeente ze zelden of nooit bereiken kan. En nu komt Tembuland weer aan de buurt. Zaken kunnen niet zoo gelaten worden, en de aanstaande Synode mag wel hare ernstige aandacht aan dit vraagstuk wijden. Aan den anderen kant gaan er vele stemmen op van waardeering der diensten door den Evangelist Odendaal verricht—een bewijs dat evangelisten van dien stempel tot grooten zegen zijn voor gemeenten, waar de leden vele en de arbeiders weinigen zijn.

***

Doch de brief! . . . .

Waarde . . . .

Niet wetende wie verantwoordelijk is voor de leden uwer kerk te T. schrijf ik aan u.

Een zekere Meneer B. die te D. woont wenscht, dat ik zijn kind doopen zal en spreekt er van zich bij onze kerk aantesluiten. Ik vrees dat zijn ware reden is een gevoel van wrevel en daar ik niet geloof in menschen die hun kerk vaarwel zeggen, tenzij zulks een gewetenszaak is, laat ik het daar. Hij verstaat geen Engelsch, zoo lat ik hem tot weinig hulp zal kunnen zijn.

Ik heb van anderen gehoord die uw kerk willen verlaten, omdat er niemand is om hunne kinderen te doopen enz. . . . . Kon er geen schikking getroffen worden, zoodat ik hierin behulpzaam zal kunnen zijn, totdat zij hun eigen leeraar hebben?

Ik zou het doopregister u kunnen zenden om in uw boek te worden opgenomen. Gij zoudt het uwe diakenen kunnen zeggen dat er zulk eene schikking getroffen is. Ik meen dat er een vast registratie-geld is, dat dan gelijkelijk tusschen ons kan worden verdeeld. Dit is eene bloote suggestie van mijnen kant. Iets behoort er echter gedaan te worden om de menschen tegemoet te komen in de kerk hunner vaderen. In eenige suggestie van uwen kant zal ik u halverwege trachten te ontmoeten."

***

De brief spreekt voor zichzelf. Hier is de vinger gelegd op een wondeplek in de organisatie onzer kerk. Met gebrek aan arbeiders kunnen wij afgelegene streken in het land niet bereiken. Waarom dan niet doen wat reeds in Rhodesia gedaan is en ons bedienen van een godsdienst onderwijzer die ten minste, totdat er betere voorziening wordt gemaakt, in de behoeften dier afgelegene en verwaarloosde leden onzer kerk zal kunnen voorzien. Of zullen wij tevreden zijn zaken haren eigen loop te laten nemen en de menschen aan onze zorg toevertrouwd te laten waar zij zijn. De zaak is de ernstige aandacht der Kerk waard. Of geldt hier niet de oude opdracht: Hoed mijne schapen!

"DE STRIJD ONZER VADEREN TEGEN HET LIBERALISME."

De Eerw. Dreijer, zendeling onzer Kerk, heeft het gewaagd te doen wat tot hiertoe door niemand werd ondernomen. Hij heeft geschreven en de Heeren Dusseau en Co. gaan uitgeven eene schets van de "Geschiedenis der N. G. Kerk" in Zuid Afrika. Het boek zal geillustreerd zijn, 60 photographiën of gravures zal men er vinden, en in 12 hoofdstukken gaat de schrijver zijn onderwerp behandelen. Een deel van het manuscript hebben we in handen gehad, en de eerste aflevering—een proeve van het geheel—vindt de lezer in de hier aangekondigde brochure. Wij zijn den Heer Dreyer dankbaar voor zijn werk. Moge hij er veel vreugde van beleven. De ondernemingsgeest van de firma Dusseau & Co. heeft den heer Dreyer in staat gesteld te doen wat hij anders noode zou ondernomen hebben. In het hierboven genoemd boekske—het *negende* hoofdstuk van het grootere werk—wordt ons een schets geleverd van den strijd tegen het Liberalisme, van de Loedolff-zaak, en de daarmee zoo nauw verbonden Kotze- en Burgers-zaak. Niets nieuws wordt ons meegedeeld; en toch zal het voor de meesten nieuw zijn. Een aangename, losse stijl kenmerkt den schrijver, de druk is helder, het verhaal boeiend. De portretten van Ds. A. Murray, Dr. Robertson, Di. Kotze en Burgers, en ook van Ds. Huet versieren het geschrift. Wij zien het boekske gaarne in vele handen.

Arme Blanken nog Eens. Wij nemen hier over uit de *Vereeniging* het treffend woord door Ds. Bosman, van Pretoria, onlangs in de hoofdstad der Transvaal uitgesproken. Een ieder leze en merke daarop :—

"Men vindt Jozef in het 42ste hoofdstuk van Genesis als een model regeerder. Wat deed hij om in stikdonkere duisternis een lichtstraal te laten vallen? Wat waren de middelen door hem aangewend om land en volk te redden? Eerstens dit: Hij gaf hun brood tegen zekeren prijs; de behoeftigen moesten *koopen*. Niemand kreeg brood voor niet. Jozef volgde de best praktische beginsels der Staathuishoudkunde. Om altijd maar door te *geven* werkt demoraliseerend op den ontvanger. In waarachtige ellende is het eer en plicht om te geven. De Regeering, Raad en Kerk hebben reeds te veel om *niet* gegeven; het volk was nog niet vol van de waarheid dat "arbeid adelt." Het was nog nooit schande geweest om te arbeiden, en het is van daag nog niet zoo. In de tweede plaats, toen de Egyptenaren niet meer geld hadden om te koopen, kwamen zij tot Jozef en zeiden: "Het geld ontbreekt, geef ons brood;" en Jozef zeide: "Geeft uw vee." Jozef wilde zijne onderdanen het duidelijk laten verstaan dat ze niet konden geholpen worden als ze zichzelven niet hielpen; eerst alles doen in hun eigen vermogen en bereik. Hoe vaak wanneer men een meisje of een jongen huren wil van arme blanke Afrikaansche ouders, die dan zeggen: "Is mijn kind dan een kaffer?" Die arme menschen weten niets van den opvoedenden en veredelenden invloed van een eerlijken arbeid. De Heere Jezus zelf stond bij Zijne schaafbank; Paulus verdiende zijn brood met zijn eigen handenwerk. Luiheid is des duivels oorkussen.

***

Achttien maanden geleden toen de Ontucht Wet werd vastgesteld, toen verheugde men zich in dit land in de verwachting, dat er een einde komen zou aan al die vuile gruwelen te Johannesburg en Pretoria; VANDAAG, ZOO ZEGT MEN, ZIJN ER NIET MINDER DAN 300 HUIZEN TE JOHANNESBURG, MET MEER DAN 1,500 VROUWEN, VAN WIE DE MEERDERHEID GEVALLEN AFRIKAANSCHE MEISJES ZIJN; KINDERS VAN AFRIKAANSCHE OUDERS. Luiheid, ledigheid zijn hiervan de oorzaak; rondslenteren, rondloopen, niets doen, en naderhand met spoed op den weg naar het verderf met zijn wijd open gersperden mond. Vroeger werden deze onzedelijke vrouwen van overzee geimporteerd, maar thans is ons eigen geslacht genoegzaam en de behoefte van ingevoerde zedelooze vrouwen neemt af. Akelige gedachte. Haast worden wij heidenen; het dierbaar Transvaalsch volk verzwakt, gaat verloren; en zeker is het dat *luiheid* de oorzaak hiervan is. Armoede in ons land is nog lang niet de armoede van andere landen. 't Is een schande om zoovelen te ontmoeten die zich arm noemen maar lang niet arm zijn; menschen gezond en sterk, met het onbelemmerd gebruik van twee handen en beenen. Hoe kan er langer aan de zoodanigen gegeven worden! Toen het vee op was, kwamen de Egyptenaren tot Jozef en zeiden: "Zoo is er niet overgebleven dan ons lichaam, wij en ons land willen Farao *dienstbaar* zijn." De Egyptenaren kwamen om te *dienen*.

***

Telkens was ZEerw. uitgeroepen in den nacht naar ziek- of sterfbed, en hij zou de ooren van zijne hoorders niet willen kwetsen met wat hij gehoord en gezien heeft; ledig, morsig, losbandig, onbeteugeld, wandelden Afrikaansche meisjes en jongelingen de straten ter middernacht door. Te lui om te werken, te zedelijk dof en doodsch om het kwaad van ledigheid in te zien, en te gevoelen, zinken dezulken, zinken al lager en lager; en tachtig percent van ons volk achten het eene schande om zich bij fatsoenlijke lui te verhuren. Als men voor het Postkantoor, de Gouvernementsgebouwen, het Landdrost kantoor de ledige mannen met houding van een millionair ledig ziet staan, dan verstaat men hoe gevaarlijk het is om de dorpen voor zulke menschen aantrekkelijk te maken; die menschen moeten naar buiten om te gaan werken. Jozef zeide: "Goed, als gij geen geld hebt en geen vee, hier is zaad, bewerkt de landerijen; maar geeft een vijfde deel (20 percent) aan de Regeering terug." Als wij rondom ons zien merken wij op, dat Italianen, Indianen, Europeanen en uitlanders het brood uit den mond van onze eigene burgers nemen, als deze mannen de markt van groenten en graan en vruchten voorzien, waarom kunnen de burgers dit niet doen? Wat zijn uitlanders meer dan wij? Wij *zullen* als wij *werken*; het deel des volks dat nu achteruitgaat zal dan leven.

***

Wat was de groote drijfveer van Jozef? Het was de uitoefening van zijn getuigenis: "Ik vreeze God;" en de rechte godsdienst maakt ijverig. Het is pijnlijk om onze menschen soms te zien loopen; ze bewegen zich zoo langzaam. Ze zijn zoo vol rheumatiek, dat ze bijna niet loopen kunnen. Onze mededingers, de uitlanders, zijn wakker, mannelijk, vaardig, naarstig; en het gevolg is, wij zijn verplicht de vreemdelingen te huren in plaats van ons eigen geslacht. Jozef was "niet traag in het benaarstigen," maar "vurig van geest," en hij "diende den Heere" Moge God onze overheid zoo bestieren, en ons volk zoo opheffen dat wij spoedig zullen zijn "bezitters van het land, vruchtbaar en rijk."

De Ethiopische Zending. De zending in de Oostelijke Provincie staat thans voor eene groote moeilijkheid. De geest der onafhankelijkheid begint zich te openbaren. Kaffer-evangelisten, Kaffer-predikanten, Kaffergemeenten onttrekken zich allengs aan de leiding en het onderwijs van Europeesche zendelingen, en vallen in de armen der zoogenaamde Ethiopische zending, die ten doel heeft Kaffer door Kaffer, neger door neger te doen bedienen. Wij hebben er reeds vroeger op gewezen. Op onze pas ondernomen reis echter kwamen wij op treffende wijze met dit verschijnsel in aanraking. *Lovedale* wordt bedreigd met scheuring. Een vertrouwde Kaffer predikant, de Eerw. P. J. Mzimba, heeft zich, naar men zegt, met 1200 leden afgescheiden en dreigt een eigen gemeente te stichten, niet ver van Lovedale. In een manifest door hem uitgevaardigd schijnt het alsof hij zich aan het hoofd wil plaatsen, van eene beweging, die ten doel heeft de macht der Europeesche zendelingen te verminderen en de leuze aanneemt: "de Kaffer *door* den Kaffer."

***

Imvo, het Kafferblad, dat die beweging sterk afkeurt, zegt er het volgende over :—

"In een vorig nommer gewaagden wij van een gerucht, dat de Eerw. P. Mzimba zijn ambt als leeraar der Lovedale Inboorlingen-gemeente, waarmee hij reeds 20 jaren verbonden is, ging neerleggen, en dat hij zich heeft afgescheiden van de Vrije Kerk van Schotland. Wij drukten de hoop uit, dat die stap zou worden gekeerd in het belang der zending, en dat de heer M. het werk zijns Meesters langs den ouden weg zou behartigen. Tot hiertoe is zulks niet geschied, trots de tusschenkomst der Vrije Kerk in Kafferland—iets dat zeer te betreuren is.

***

De feiten komen in 't kort hierop neer. Een nieuwe kerk zou er worden gebouwd die eenige duizenden moest kosten, de helft waarvan uit Schotland werd bijgedragen. De aangewezen plaats voor 't gebouw lokte een verschil van gevoelen uit. Het presbyterie echter besliste en stelde eene commissie aan bestaande deels uit leden van dat lichaam, deels uit leden der gemeente. Nadat het fondament was gegraven bemerkte men dat het gebouw te dicht bij den openbaren weg zou komen te staan en te zeer ingesloten zou zijn. De suggestie om het gebouw een acht of tien treden naar achteren te verschuiven verwekte tegenspraak. De bekrachtiging van die suggestie door het presbyterie bracht zaken tot een punt. Dit gaf aanleiding, dat de Eerw. Mzimba zijn ontslag vroeg, als leeraar der Vrije Kerk, en de blanke zendelingen, de levenden en de dooden, beschuldigde van onrechtvaardigheid en onvriendelijkheid jegens de inboorlingen. Voor redeneering was hij niet vatbaar. Hij dwong het presbyterie hem zijn ontslag te geven.

***

Imvo besluit het artikel met te zeggen:—"De gansche zaak is te betreuren en met diepe smart maken wij er van gewag. 't Is een donkere bladzijde in de geschiedenis der Afrikaansche zending. Die zending ondergaat thans een vuurproef, waarvan de nieuwe rassen-beweging als eene der oorzaken moet worden beschouwd. Die beweging blaast de vlam van rassen-afscheiding aan in een volk, dat voor als nog geheel en al ongeschikt is zijn eigen zaken te behartigen zonder de vriendelijke hulp en koesterende zorg zijner blanke vrienden." Daar Mzimba het geld dat hij in handen heeft niet wil opgeven zal het Hooge Gerechtshof moeten beslissen.

De wet op aansteekelijke ziekten. De waarheid zal zegevieren: het recht zal gehandhaafd worden. Daarom danken wij die leden des parlements—bij name den Heer van der Walt—voor de handhaving van zedelijkheid en het recht in het Lager Huis. Ons oordeel over die wet hebben wij meer dan eens uitgesproken. Met blijdschap nemen wij thans over een brief in de *Cape Times* over dit onderwerp verscheuen:—

"Het rapport van het debat over bovengenoemde wet laat veel te wenschen over. De meerderheid onzer wetgevers schijnt of onverschillig of onkundig te zijn met betrekking tot de vragen daarin voorkomende. Men scheen te denken, dat de vraag een bloot geneeskundige is, afgezien van het feit dat geneesheeren van elkaar verschillen op vele punten, zooals de heer St. Leger te recht heeft aangetoond. De vraag mag wel gedaan worden: is dit een bloote dokters-kwestie? Zekerlijk niet. Het *eerste deel* der wet grijpt in belangrijke zedekundige en constitutioneele vraagstukken. De wet wil de ondeugden van mannen vergemakkelijken door de straffen daaraan verbonden te verwijderen. Zij ontneemt aan gevallene vrouwen de bescherming der wet en dwingt ze zekere afschuwelijke onderzoekingen te ondergaan wier wettigheid terecht betwijfeld wordt. De behandeling van venerische ziekte kan nooit een bloot medische kwestie zijn, aangezien de beschuldiging van daarmee bevlekt te zijn een zedelijke smet met zich brengt. In het geval van vrouwen beteekent dit zedelijke ruine, terwijl het in den man beschermt een gedragslijn, die in alle eeuwen als onzedelijk is bestempeld. De "onschuldige lijders" werden ditmaal in het debat niet bijgebracht. Mag ik echter aantoonen, dat deel I dezer wet geen voorziening hoegenaamd maakt voor die "onschuldigen," ook niet voor mannen die onder de schuldigen moeten worden gerekend, maar voor de publieke vrouw die door de regeering gratis voorzien wordt van dokter, medicijn en geneeskundige behandeling. Voorts werden geene bewijzen geleverd om aan te toonen, dat de tegenwoordige wet werkelijk van kracht is geweest. Denkt aan het getuigenis van Generaal Goodenough voor het Hooger Huis-Comité in 1895, en de statistiek met betrekking tot Natal, waar die ondeugd niet wordt beschermd, en waar er onder de soldaten bijna de helft minder gevallen van venerische ziekte werd aangetroffen dan in de Kaapkolonie. Men raadplege het Blauwboek. Gedurende de laatste 30 jaren hebben Engeland, Denemarken, Zwitserland (buiten Genève) dit stelsel van onderzoek afgeschaft. In Engeland, waren de gevallen van ziekte 275 op de 1,000 *in het laatste jaar toen de wet in werking was.* In 1895—toen de wet afgeschaft was—waren de gevallen slechts 174 op de 1,000. Dr. Birkbeck Nevins rapporteerde, dat terwijl in 1875 *één* onder 71 kinderen waren aangetast door overgeërfde syphilis, in 1895 slechts *één* in 124 werd aangetroffen. Ook rapporteerde de "Army Sanitary Commission" in Indië, dat "er overvloedig bewijs is, dat de vrouw die van tijd tot wordt onderzocht geen waarborg levert dat zij de ziekte niet zal voortplanten." Het doet mij genoegen te zien dat een klein deel van onze wetgevers eene wet bestrijdt door wijlen den heer Mundella genoemd "een lafhartige en onchristelijke poging om de zonden van man te bezoeken op de vrouwen." De tijd is aan onzen kant. Wij moeten overwinnen."

Tot zoover deze brief. Wij danken den schrijver.

Langs een weg dien zij niet gekend had.

VII.

HET gebeurde dat de twee jonge dames, die beiden den naam van de Jager voerden, en wier levens voor dien dag zoo dooreen gemengd werden, niet dadelijk tot hare persoonlijke omgevingen terugkeerden. Agatha de Jager had plan gemaakt om eenige dagen in de stad te vertoeven om zending bijeenkomsten bij te wonen. Zij zou de gast van Mevr. Wouters zijn geweest. Doch op den morgen volgende op hare toespraak tot de "Club voor Lichaams-oefening," was zij zoo begaan over de fout dat zij liever niemand van de dames, die zij teleurgesteld had, wilde ontmoeten. Zij drong derhalve er op aan om gebragt te worden naar het station ten einde de tien-uur-trein naar buiten te kunnen vangen.

Inderdaad niemand van de lieden die plannen gemaakt hadden, voerden die plannen uit. Eduard de Korte b.v. zou Miss Julia de Jager naar den morgen trein vergezeld en met haar naar huis gegaan zijn. Ook had hij een plan gemaakt om den vorigen avond tegenwoordig te zijn bij de voordragt die zij geven zou aan de "Club voor Lichaams-oefening." Hij dacht dat hij juist wist welk een indruk die opvoering op hem zou maken, en besloot om gedurende de reis naar huis duidelijk met Miss de Jager daarover te spreken. Hij zou op de meest openhartige wijze zijne afkeuring te kennen geven over het aandeel dat zij er aan genomen had; hij zou zijne redenen daarover uiteenzetten, niet op de sarkastische manier waarop hij weleens gesproken had, maar vriendelijk en ernstig. Tegen eenigen prijs moest zij zijne beschouwingen weten.

"En als zij mijne beschouwingen niet genoegzaam respekteert om daarnaar te handelen, wel dan—" hij richtte zich op, beet op zijne lippen, zonder evenwel den volzin te voltooien. Men had voor meer dan een jaar zijn naam aan dien van Miss Julia de Jager verbonden, doch hij meende dat dit er weinig op aan kwam. Als zij zich dan werkelijk niet over zijn oordeel bekommerde— en nog eens liet hij de gedachte onvoltooid.

Toen hij dien morgen plaats nam in den Express-trein was hij slechts van een ding zeker, namelijk, dat hij zoodra de gelegenheid zich aanbood zijn oordeel zeer duidelijk zou uitspreken. Hij was den vorigen avond, wel is waar, niet bij de Tentoonstelling van lichaams-oefening, hoewel hij een kaartje gekocht had en naar het operahuis gegaan was. In plaats daarvan had hij dingen gehoord, die berekend waren om iemand openhartig te maken tegen alle lieden van die soort. Dit was natuurlijk onredelijk, en hij kon soms onredelijk zijn.

Aan het station vond hij niet Miss Julia de Jager, zooals hij verwacht had, maar Miss Agatha, en nam zijn plaats naast haar in den trein; hij sprak met haar, niet sarkastisch, maar gewis zeer openhartig. Gedurende die reis kwam hij tot de volgende besluiten. In plaats van te Philadelphia te blijven zou hij met haar in belang van zijne bezigheid naar het westen gaan. Dan, in plaats van de groote lijn te houden, zou hij met haar met het takspoor afdraaien om een zijner medestudenten te gaan opzoeken, die ergens in die streken woonde. Toen zij de trein verliet besloot hij om daar ook af te stappen en naar zijn vriend te vernemen, hoewel hij goed wist dat die vriend wel 30 mijlen vandaar verwijderd was! En toen Miss Agatha hem groette en uitnoodigde om, als hij tijd had, dien avond de plaats van haren oom een bezoek te brengen, nam hij die uitnoodiging dadelijk aan, wetende dat hij wel tijd daartoe had. Tot zoover wat betrof Eduard de Korte en zijne plannen.

Miss Julia de Jager, in plaats van met den morgen Express-trein terug te keeren, zooals zij besloten had, kleedde zich op gepaste wijze en woonde de drie-daagsche Zendingconferentie bij, blijvende al dien tijd de gast van Mevr. Wouters.

De Eerw. Dunning was ook de gast van de Wouters. Hij vergezelde Miss Julia naar en van de bijeenkomsten, zat bij haar in de voorkamer, wandelde met haar daar buiten in de schemering, en zocht op alle mogelijke wijze Mevr. Wouters te ontslaan van de zorg voor hare onverwachte gast. Onder andere plichten meer, was het afzenden van een kist met halters en Indische knotsen naar de ouderlijke woning van Miss Julia, met een telegram aan hare moeder dat laatstgenoemde met Mevr. Wouters naar eene conventie te Eastpost gegaan was. Het woord zending werd uitgelaten om de moeder onder den indruk te brengen dat zij naar eene Conventie in belang van lichaams-oefening gegaan was.

Maanden gingen voorbij en op een zekeren avond in den loop des tijds in de maand September was het Opera-huis dichter gepakt dan op dien gedenkwaardigen avond toen Agatha daar hare eerste verschijning maakte.

Het platform had een ander aanzien. Rijen met stoelen waren zoo dicht op elkander gepakt als mogelijk was, en die werden bezet door leeraren, kerkelijke ambtenaren en vele zendelingen. Deze zou een monster Zendingbijeenkomst zijn, gelijksoortig aan die waarvan Agatha gedurig gedroomd had, ja, nog grooter en meer enthousiastisch. Het gehoor zat te fluisteren terwijl men wachtte op den aanvang der verrichtingen. Vrienden van de partijen, die het meeste belang bij deze bijeenkomst hadden, gaven aan anderen bijzonderheden omtrent de gebeurtenissen, die onlangs voorgevallen waren.

"Ja," fluisterde eene dame die voor mij zat, "Eduard de Korte had gestudeerd in de medicijnen en met de hoogste lof zijn examina afgelegd; toen ging hij naar het buitenland om te studeeren. Ik wist er destijds alles van. Ik herinner mij hoe vreemd ons de zaak voorkwam. Ik zeide hij zal nooit praktiseeren, want de familie de Korte is rijk, zooals u weet. En, zie, hij is een medische zendeling geworden. Ik zou daarvoor veel eerder den President der Vereenigde Staten uitgezocht hebben, dan hem."

"Herinnert gij u nog," vroeg de tweede dame, "dien avond bij mevr. de Korte aan huis, waar hij voor 't eerst die dame, die hij nu huwen gaat, ontmoette? Het was duidelijk dat hij haar veel meer attentie bewees dan hij ooit aan eenige dame bewezen had, maar wie kon denken dat zij zulk een web om hem spinnen zou?"

"Wel," hernam de eerste, "Mevr. de Korte en hare dochter Eva zijn hoogst in haar schik; zij maken bijna een afgod van Agatha, en gaan over een paar maanden naar Indie om hen te bezoeken. Is het niet aardig? Inderdaad, de gansche familie de Korte zijn zending-dweepers geworden, en kunnen van niets anders spreken. Ik kan mij den tijd herinneren toen Mevr. de Korte niet eene Zendingstatie van de andere kende, en toen men Eva niet krijgen kon om te helpen in eenige zaak die met de zending in verband stond; en nu zijn zij de zending-vrienden in onze kerk, en op de hoogte van alle zaken, de zending betreffende."

Eene derde dame mengde zich in het gesprek: "Niets in verband met de familie de Korte verwondert mij meer dan dat andere meisje de Jager. Verbeeld u Julia de Jager als de vrouw van een binnenlandschen zendeling. Er is nog iets romantisch in om naar Indië te gaan, maar een *zendeling in de binnenlanden!* Ik kan nu alles verwachten."

Een dame naast mij leunde voorover en zeide: "Wat dunkt u heeft de "Club voor Lichaams-oefening" aan den Wester-kant op hare laatste vergadering besloten? Om £200 te waarborgen voor eenig werk dat Mevr. Dunning en Mevr. Eduard de Korte zouden ondernemen. Is dit niet iets nieuws voor zulk eene Club?"

Hier werd het gesprek afgebroken. De dames zaten overeind, want het platform was gevuld, en de voorzitter stond op om de verrichtingen te beginnen. Het gehoor zong andermaal: "Zingt nu den lof van Davids Zoon," doch ditmaal was de pianist er op voorbereid, hoewel hij niet gehoord werd te midden van het Orchest en de duizende stemmen. Geinspireerde toespraken werden dien avond gehouden door voorname mannen. Vooraan onder hen moet genoemd worden Dr. Cornelius de Jager, die het gehoor als het ware betooverde en aan zijne lippen deed hangen zoolang hij zijne roerende toespraak hield. Toen hij ging zitten zag men overal tranen afvegen, en men scheen het volstrekt niet meer vreemd te vinden, dat de dochter van zulk een man zich geheel aan de zendingzaak zou geven.

Een zendinglied werd nu aangeheven en een aantal stoelen verwijderd om plaats te maken op het platform voor eene huwelijksplechtigheid.

De partijen waren Miss Julia de Jager en de Eerw. Oliver Dunning, zendeling van Idaho, en Miss Agatha de Jager en Dr. Eduard de Korte, medische zendeling, aangegesteld om naar Indië te gaan. Dr. Cornelius de Jager verbond de partijen aan elkander, en het eendragtig oordeel van het gehoor was, dat men nooit twee schoonere bruiden gezien noch een indrukkender huwelijksplechtigheid bijgewoond had.

Aan het einde van de zending-bijeenkomst werd den zendelingen eene receptie aangeboden aan de woning van Mevr. de Korte, die bijgewoond werd door zeer vele leden van de Club. De "Kampioen knotsen-zwaaier," met zijn goedaardig gezicht, kon men overal zien en hooren. "Ik geef u mijn woord," hoorde men hem zeggen, "dat de gansche som gegeven werd met de eenparige stemmen van al de leden, mannen en vrouwen; wij zijn tegenwoordig goed op de hoogte wat de zending betreft. Die eerste zending-bijeenkomst in het opera-huis heeft de zaak voor ons beslist."

Julia Dunning en haar echtgenoot hoorden het voorgaande en zij fluisterde hem in het oor: "Die eerste zendingsvergadering heeft ook voor mij de zaak beslist."

Zij keerde zich naar Eduard de Korte en zeide: "Het benieuwt mij wat gebeurd zou zijn, hadt gij u niet zoo openlijk daartegen uitgesproken, dat ik de Club met een vertooning zou helpen. Hadt gij dat niet gedaan, dan had ik zeker niet beloofd hen te helpen. Zijt gij niet blij dat ik het gedaan heb?"

"Zeer blij; inderdaad," hernam hij lachende, "beide om uwent- en mijnentwille. Wat hebt gij gedaan met die knotsen en halters en andere toestellen? Hebt gij ze overgemaakt aan de Westelijke Club?"

"Neen, waarlijk niet! Zij zijn verzonden naar Idaho. Mijnheer Dunning verwacht dat mijn klas in lichaamsoefening voor mij daar den weg tot de meisjes zal banen, zooals niets anders doen zal. Bovendien heb ik Mevr. de Korte geraden om iets van dien aard onder de meisjes in Indië te ondernemen. Verstaat gij het mogelijk nut van Clubs ter bevordering van lichaams-oefening?"

"Gewis kan ik er eenig nut in zien," zeide hij, "en ik verzeker u dat ik een bekeerling ben." Toen echter werd zijn aangezicht ernstig, en met eene stem vol van aandoening fluisterde hij haar toe: "Ik zal de blinden leiden door den weg dien zij niet geweten hebben; Ik zal ze doen treden door de paden, die zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht tot licht maken en het kromme tot recht; deze dingen zal ik hun doen en Ik zal hen niet verlaten." Gij, mijne vrouw, Dunning en ik hebben zekerlijk tot hiertoe die belofte in ons leven bewaarheid gezien; en wij kunnen gerust daar tegenover in onze Bijbels schrijven 'beproefd en bewezen," en tot het einde vertrouwen."

Het Einde.

Op Reis.

Naar het Vasteland.

MET den negen-uur-trein van *Holborn Viaduct* vertrokken wij naar Dover. 't Is een speciale trein die dagelijks op dat uur van Londen gaat en omstreeks 11.45 te Dover arriveert, in tijd voor de boot die naar Calais overvaart. De streken die wij doortrekken zijn zeer fraai en bevatten uitgestrekte landen, die pas gemaaid zijn, en groote boomgaarden en hopvelden. Het land is over het algemeen heuvelachtig en wel besprengd met groene weiden. Het is waarlijk een pleizier om te zien hoe schoon en netjes de akkers bewerkt worden. Machinerie wordt op uitgebreide schaal gebruikt en men heeft zelden meer dan een paard noodig.

De vaart over het Kanaal was niet al te pleizierig. De zee was ruw en maakte dat de groote meerderheid zeeziek werd; zelfs mijne twee reisgenoten waren niet geheel op hun gemak. Doch in een uur en twintig minuten waren wij aan de andere zijde en zaten in den trein naar Parijs. Alles was nu zoo vreemd en een onzer reisgenoten amuseerde ons door zijne aanmerkingen op wat hij zag. Een paar kleinen op het platform ontlokte de opmerking: "Tot die klein kindertjes praat hier Fransch, dit het ik nog nooit gehoor nie."

Het spoor naar Parijs gaat voor een eind langs de kust en keert dan landwaarts door uitgebreide landen, die reeds gemaaid zijn. De koren-mijten hebben denzelfden vorm als bij ons, en hier en daar ziet men een kar met vier ossen op het land. Wij passeerden eenige dorpjes en steden en liepen Parijs te 5 uur binnen. Wij gingen naar het hotel St. Petersbourg, waar ik 16 jaren te voren gebleven was. Na het diné gingen wij wandelen voorbij de Madeleine Kerk, over de Place de la Concorde, langs de Champs Elysées tot naar de Arc de Triomphe. De Champs Elysées is in den avond helder verlicht en hier brengen de Parijsenaars de eerste helft van den nacht vóór de Cafés door.

Toen wij terugkwamen hoorden wij muziek binnen de omheining aan een der Cafés en gingen daarin. Hier

zagen wij gymnastische touren door inboorlingen uit Morocco die zekerlijk niet overtroffen kunnen worden. Nooit hadden wij kunnen denken dat menschen in staat zijn zulke rarle dingen te doen. Het scheen soms alsof die lieden vrugger zijn dan katten of bavianen. Het was voor hen niets om maar zoo in de lucht om te slaan en altoos op de voeten te recht te komen. Later klom de een op den ander, tot dat een man niet minder dan 8 personen op zich staande had ter hoogte van ongeveer 12 tot 14 voeten, en met dien last langzaam in de rondte draaide, onder daverende toejuiching der aanschouwers.

Na de vermoeienis van den vorigen avond maakten wij onze verschijning aan de ontbijttafel eerst tegen ongeveer 10 ure. De *Grand Opera* was het gebouw dat onze aandacht trok en bezichtigd werd. Eene wandeling door de Boulevard, over de Place de la Concorde en langs de Seine (dien wij later bij een der bruggen overstoken) bragt ons bij den *Eiffel Toren*, een der jongste wonderen dezer eeuw. De toren geheel van ijzer gebouwd beslaat een ruime oppervlakte, en heeft eene hoogte van 985 voeten. Het eerste platform wordt gedragen door vier groote ijzeren bogen, die op zware fondamenten rusten en is zoo hoog als de torens van *Notre Dame*. Dit platform is een groot vierkant bevattende een komediehuis, winkels en groote eetzalen. In eene der laatstgenoemden gingen wij "lunch" nemen, bestaande uit brood en boter met visch en koud vleesch waarvoor wij tot onze niet geringe ergernis £1 moesten betalen. Wij besloten op dezen toren niets meer te gebruiken of te koopen. Het volgend platform is 376 voeten van den grond en is mede vol winkels, eetzalen, bars, enz. Het derde platform is 863 voet hoog en levert een van de prachtigste uitzichten die men hebben kan. Men ziet letterlijk neder op Parijs zoo als op eene kaart. Vijf voet hooger is het vierde platform. Wij brachten het grootste deel van den dag op den toren door. Men wordt in kleine rijtuigen, die zeer schuin op sporen loopen, van het eene platform naar het andere door waterkracht getrokken, en betaalt 4s. 2d. voor den tour.

Na een bezoek aan het *Hotel des Invalides* keerden wij naar het Hotel om onze brieven voor de maalboot naar Zuid Afrika in gereedheid te brengen, en gingen tegen den avond de stad en hare inwoners bezichtigen. De straten der stad zijn verlicht en krioelen van menschen. Tot laat in den nacht blijven zij voor de Cafés zitten. Welk een leven leiden de Parijsenaars; van huiselijk leven kan er bij de meesten van hen geen sprake zijn. De vloek van eeuwen schijnt op dit volk te rusten. Nergens heeft de Satan een meer volkomen beheer van menschen, nergens wordt de zonde meer schaamteloos bedreven dan hier. Toen wij de straat vlak over de "Madeleine" kerk opkwamen viel mijn oog op de voorstelling van den Oordeelsdag waarmede het front van het gebouw versierd is. Levensgroote beelden maken het tooneel uit, dat bij het licht der straten even goed te zien is als bij dag. In het midden zit Christus op den rechterstoel, zeggende tot degenen die aan zijne rechterhand zijn, "komt gij gezegenden," en tot hen die aan zijne linkerhand zijn, "gaat weg, gij vervloekten!" Deze laatsten vlieden in angst en worden vervolgd door een engel met getrokken zwaard. Niemand van die duizenden die daar wandelen zien ooit op naar die vreeselijke voorstelling. Frankrijk heeft in vervlogene eeuwen het volk Gods vermoord en het land uitgedreven, en het schijnt alsof God gezegd heeft: gij wilt den Satan over u ten koning hebben, u geschiede gelijk gij wilt! Er is nauwelijks een meer ijdelheid lievend, wulpsch en zinnelijk volk op aarde te vinden dan men binne den muren van Parijs aantreft.

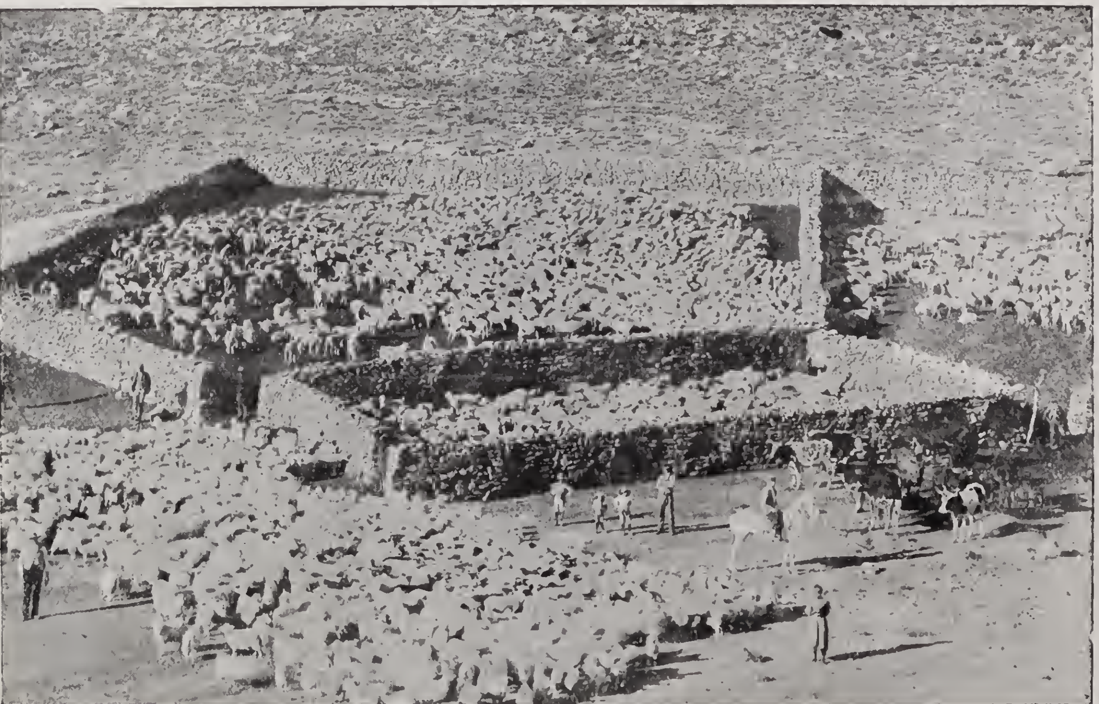
Een bezoek aan de tuinen van de *Tuileries* is altoos de moeite waard. Waarom kunnen wij ook onze pleinen niet even smaakvol uitleggen en met planten en gras versieren? Het schijnt zoo eenvoudig en gemakkelijk, en het ziet er zoo fraai uit. Aan de *Louvre* werden wij bestormd door gidsen, die hunne diensten kwamen aanbieden. Zij begonnen ons in Fransch aantespreken, dan probeerden zij Duitsch en dan Engelsch. Wij vonden het best ze in Kaapsch Hollandsch te antwoorden en het werd hun duidelijk, dat zij onder omstandigheden ons van geen nut konden zijn. Een echter vervolgde ons tot aan de deur roepende in gebroken Engelsch: "ik zal u de voornaamste dingen wijzen; gij zult nooit uw weg vinden; als gij er in gaat, komt gij er nooit weêr uit!" Doch wij bleven onverbiddelijk. Ik had nog niet vergeten hoe ik 16 jaren te voren door een dier sluwe kalanten beet genomen werd.

Dit ontzaggelijk gebouw is inderdaad een doolhof. Wij gingen zoo haastig wij konden door de schilderij verzameling om een vluchtigen blik te werpen op de meesterstukken die daar bijeen gebragt zijn. Het nam ons twee en een half uur en toen waren wij maar door een-derde van het gebouw. Wij wilden nu terugkeeren, doch doolden om en waren verplicht door een der deuren naar buiten te gaan om uit te vinden waar wij waren. Wij kwamen op een groote vierkante binnenplaats uit, en wandelden toen van daar naar de deur, waar wij het gebouw binnen gingen en onze parapluiën gelaten hadden.

Wij bragten een vluchtig bezoek aan *Notre Dame*, de beroemde Roomsche Kerk, op een eiland van de Seine, en betaalden 50 cents. elk om de schatten der kerk te zien, bestaande uit zeer kostbare gouden en zilveren schotels, kannen en bekers, meestal geschenken van Keizers en rijke lieden. Van hier gingen wij naar het *Pantheon* om eenige fraaie schilderstukken en stukken in mozaïek te zien, en wandelden toen naar het Paleis van Luxembourg, dat in de onmiddellijke nabijheid is. Het paleis had voor ons geene genoegzame aantrekkelijkheid om er in te gaan, doch wij brachten eenige uren door in de fraaie tuinen door welke het omgeven is. Wat ons vooral interesseerde was de wijze waarop men de peeren- en appelboomen kweekte, om ze zoo min ruimte mogelijk te doen beslaan en zoo veel mogelijk vrucht van ze te bekomen. Deden wij desgelijks aan de Kaap dan konden in elken tuin nog eens zoo veel boomen geplant worden als er reeds zijn.

Den volgenden morgen vertrokken wij naar Genève. Een mijner reisgenooten was er eenigzins over verstoord dat men hem bij ons vertrek voor twee kleine stukjes "spanspek," die hij den vorigen avond op zijn tafel vond, meer dan een shilling liet betalen. Hij had een van de bedienden die voorgaf Engelsch te verstaan, gevraagd om hem van de pitten der aan tafel gegetene spanspekken in zijn kamer te brengen, en nu moest hij op de genoemde wijze betalen voor het gebrekkig Engelsch van den kelner. De trein was zeer vol behalve in de Coupes voor rookers bestemd. Daar namen wij onze plaatsen in. Eenige dames stormden op ons toe, doch de brandende pijp van een onzer vrienden deed ze dadelijk weder verhuizen. Een priester en eene jonge dame, die naar plaatsen zochten snelden op onze coupé toe, en namen de onbezette plaatsen in; doch een paar rookwalmen deed ook hen weder van plan veranderen. Eindelijk waren alle plaatsen door manspersonen bezet. Te Dijon en Macon verlieten twee Fransche heeren ons en hunne plaatsen werden dadelijk ingenomen door twee jonge Amerikanen. Nu bleek het dat ons gezelschap zonder uitzondering uit Engelschsprekenden bestond, en zoo aangenaam was de reis, dat toen wij van de twee te Cuboz en van de overige drie te Genève scheidden, wij elkander de hand drukten.

De reis door het Zuidelijke gedeelte van Frankrijk was alleraangenaamst. De omliggende heuvels en de bergen op een afstand herinnerden ons aan ons eigen land, en niet minder de wijngaarden, de koorn- en lucernvelden, de

Een Schaapkraal in de Karroo.

GRAHAMSTAD TENTOONSTELLING GRONDEN.

ALGEMEEN GEZICHT OP GRAHAMSTAD.

boomgaarden, enz. Te *Macon* werd ik levendig herinnerd aan de onrust die ik 16 jaren te voren aldaar uitstond, toen op een zekeren avond mijn ouderling die mij op reis vergezelde spoorloos van het platform verdween en nergens te vinden was, totdat ik den volgenden dag uitvond, dat hij in den verkeerden trein was geklommen en naar Lyon was gevoerd.

Tegen den avond gingen wij door een schilderachtige landstreek, en het was duidelijk dat wij de grenzen van Zwitserland bereikt hadden. Het spoor leidde door een eng dal omgeven door hooge bergen en loodregte rotsen. Telkens opent het dal zich in groene vlakten, vol boerenwoningen en kleine dorpjes. De duisternis belette ons weldra om het gezicht langer te genieten. Een ongeluk aan de locomotief van onzen trein deed ons te Bellegarde wachten op een anderen, die van de naaste statie ontboden werd, en zoo bereikten wij Genève na negen uur dien avond. Toen wij de stad naderden konden wij uit den trein het prachtig vuurwerk zien, dat dien avond in de gronden van de Tentoonstelling afgestoken werd. Doch onze groote bekommernis was of wij wel in de stad logies zouden vinden, want men verzekerde ons dat dit moeilijk zou zijn, als wij niet vooraf kennis gegeven hadden, en dit hadden wij niet gedaan.

Wijlen Eerw. Johann Kretzen.

Persoonlijke Herinneringen.

Die den Heer Kretzen van nabij kende, kende hem als een *man des gebeds*. Al wat hij was en gedaan had schreef hij immer toe aan Gods antwoord op zijne gebeden. De kracht des gebeds had hij reeds als jongeling geleerd, toen hij den Heere eens ernstig bad om hem te genezen van eene kwaal die hem veel verdriet veroorzaakte, en waarvan hij bijna oogenblikkelijk en voor altoos genezen werd. Van toen af was hij verzekerd, dat God hem met zijne geringe opvoeding ook gebruiken kon om zielen te redden en zijn Koninkrijk uit te breiden. Hij beschouwde zich als een zwak en onkundig kind, maar dat een Almagtigen en Alwijzen Vader had, die oneindig gewillig was om zijn kind, dat voor Hem werken wilde, te onderwijzen en te helpen. Weinigen konden zoo kinderlijk smeeken als hij.

Als zijne kerk vergroot moest worden, of een planken vloer of een nieuwe dak moest hebben dan werd het aan den Vader in den hemel maanden lang verteld. Als hij eene school voor gekleurde kinderen in de buiten wijken wilde oprichten en de boeren weigerden om hem daartoe verlof te geven, dan werd het aan den Vader verteld en Hem gezegd, dat daar Hij de harten van menschen in zijne handen had, Hij ze toch konde bewegen om te doen, wat zij nu niet wilden. *Kretzen's Hoop*, waarop velen zij er gemeenteleden geplaatst werden, was de vrucht des gebeds. Hoe eenvoudig hij met den Heere kon omgaan blijkt uit de volgende verhalen. Tusschen Mosselbaai en Riversdal woonde er een man, die een volslagen wereldling was en zich bij gelegenheden aan den drank te buiten ging. Hij had er vooral zijn pleizier in om predikanten en zendelingen, die 's avonds bij hem om herberg aankwamen van zijne plaats te verdrijven. Die man was voor zijne onvriendelijkheid niet alleen in de omliggende districten maar wijd en zijd onder het reizend publiek bekend. Toen schrijver dezes jaren te voren eene reis door de zuidwestelijke distrikten in de binnenlanden wilde doen, gaf hem een Engelschman die pas door die streken gekomen was, een reisplan, waarop aangeteekend stond, dat hij de plaats van den bedoelden persoon in het distrikt Mosselbaai onder iedere omstandigheid vermijden moest, want "daar woonde een zeer buffelachtig mensch." De heer Kretzen had bij zijn doorreizen die plaats altoos vermeden, doch toen hij eens van Riversdal kwam, werd hij door een zwaren regen overvallen, die den weg in zulk een toestand bragt, dat zijne vermoeide paarden onmogelijk de plaats konden bereiken, waar hij gemeend had den nacht over te blijven. Eer hij de plaats van den onvriendelijken man bereikte was het geheel donker geworden en kon hij de paarden niet meer op een draf krijgen. In dien toestand nam hij de toevlugt tot zijn Vader, en vertelde Hem wie die man was, en hoe hij gewoon was Gods dienstknechten te behandelen, Hem smeekende om toch het onvriendelijk hart vriendelijk te maken. Toen hij op de werf kwam zag hij eenige karren staan, waaruit hij besluiten moest, dat anderen voor hem op de plaats waren gekomen, en dat er dus minder kans vóór hem was om geholpen te worden. Toen hij stil hield hoorde hij het geklank van muziek, en spoedig daarop ontdekte hij dat er een danspartij aan den gang was. Nu scheen de zaak geheel hopeloos. Doch hij verhief zijn hart tot den Heere, ging naar de deur en klopte aan. De onvriendelijke man kwam de deur open doen, gaf hem de hand en vroeg: "Waar kom mijnheer Kretzen zoo laat in den avond van daan? Kom binnen, mijnheer Kretzen. Hoe is mijnheer Kretzen hier gekomen?" In het kort maakte de heer Kretzen hem bekend met zijne omstandigheden en zijne begeerte om dien nacht daar over te blijven. "Nou ja," zeide de man, "zit maar, ik zal een jong roepen om uit te spannen en uwe paarden te verzorgen."

Intusschen had de muziek opgehouden en was het dansen gestaakt; de jongelingen en jonge dochters zaten en stonden in het voorhuis te fluisteren. Toen de gastheer weer binnen kwam, zeide hij op vriendelijken toon: "Ja, Mijnheer kom nou van avond zoo in de middel van die gewoel. Die jonge menschen het bij makaar gekom om een bietje vrolijk te maak. Mijnheer Kretzen weet mos wat een jonge mensch is. Mijnheer Kretzen het zeker nog niet gegeten, kom dan maar hier naar achter, want hulle het de tafel hier uitgeneem." En toen de heer Kretzen gegeten en gedronken had en in het voorhuis terug kwam, zeide de gastheer: "Mijnheer Kretzen zal zeker moeg wees, en nie lust he om bij die gezelschap te blij?" "Ja," was zijn antwoord, "ik zal toch liever maar naar bed willen gaan, want ik ben moe, en sedert ik een ander heer dien, lust mij deze dingen in 't geheel niet." "Nou," zei de gastheer, "dan moet Mijnheer Kretzen maar naar de buitenkamer kom, want ik vrees dat die jonge goed jou anders uit die slaap zal hou." "Ik kon niet beter begeerd hebben," zeide hij, toen hij ons het voorgaande verhaalde, "ik had een nette schoone kamer met een aangenaam bed en was spoedig in slaap gevallen. Een paar malen werd ik wakker in den nacht en hoorde dan immer nog dat, "tiere-liere-liet rom-pom-pom, tiere-liere-liet rom-pom-pom," en ik dankte mijn lieve Heiland dat hij mij van dien harden zondendienst verlost heeft. Zijn kind kon slapen, terwijl de duivel bezig was de zijnen op te zwepen. Toen de dag aanbrak was alles stil; de dansers sliepen; ik stond verkwikt op, liet inspannen en vervolgde mijnen weg."

Eens ging hij door het distrikt Mosselbaai om bij de boeren ten behoeve van zijn werk te collecteeren. In die

dagen had men een sterk vooroordeel tegen het zendingwerk, en toch was het hem duidelijk, dat zijn Hemelsche Vader hem het noodige door middel van de boeren wilde schenken. Niet overal kreeg hij iets of werd hij al te vriendelijk ontvangen, doch hij hield vol. Op zekeren avond kwam hij op de plaats van een welgestelden boer die hem beleefdelijk ontving en bij wien hij dien nacht zou overblijven.

"Ik wist," zoo vertelde hij, "dat de man geen vriend van de zending was, en ik had den moed niet om dien avond met hem te spreken over de zaak, die mij daar gebracht had. Ik stelde uit tot den volgenden morgen. Voordat ik uit mijn kamer kwam was mijn gastheer al op de been. Ik hoorde zijne stem daarbuiten op de werf, schreeuwende en bevelen gevende aan zijne bedienden. Toen ik uitkwam hoorde ik hem schreeuwen: 'Waarom kom jij nie hier als ik jou roep? Julle ellendige goed; een mensch het niets dan ergernis van julle van dat zijn ooge open gaan totdat hij gaat slaap!' De moed ontzonk mij om met den man te spreken. Ik ging wêer terug in mijne kamer, viel op mijne knieën en zeide: 'Ach, lieve Heere, de man raast en scheldt al den gansen morgen op die bruine menschen, en ik ben hier om hem om geld te vragen voor hen. Gij hebt toch zijn hart ook in uwe handen en kunt hem gewillig maken om mij iets te geven. Doe het dan toch en toon dat Gij God zijt!' Daarop stond ik op en ging naar binnen. Mijn gastheer was binnen gekomen en vroeg mij hoe ik geslapen had, en begon toen te vertellen van de ergernis, die het volk hem aandeed. Ik zeide daarop, 'ja ik heb gehoord hoe gij reeds vroeg in den morgen moest roepen en schreeuwen naar hen; en nu ben ik juist naar u gekomen om u te vragen om eene bijdrage voor mijn werk onder hen. Ik weet zij zijn een ondeugend volk, ik heb ook mijn deel van ergernis, doch wij doen het niet om hunnent wil, maar omdat de goede God het ons geboden heeft. En dan wat zal hen toch beter maken dan alleen de genade Gods, die wij hun verkondigen.' Mijn gastheer sprak geen woord, maar stond op, ging in zijn slaapkamer en bragt mij £3. Ik kon mijne oogen bijna niet gelooven; zooveel had ik niet verwacht; ik vreesde zelfs ledig te zullen worden heen gezonden."

Schrijver dezes herinnert zich nog hoe op zekeren dag de waardige grijsaard hem met zwemmende oogen en bevende stem kwam vertellen, dat hij het stuk gronds naast zijne kerk, waarom hij zoo lang en, in de laatste weken, zoo ernstig gebeden had, eindelijk in bezit had, en dat het hun niets kostte. "Ik heb den lieven God er om gebeden; Hij wist toch dat ik het noodig had. Ik had geen geld en wist van niemand, die zoo veel belang in mijn werk stelde, om mij het geld er voor te geven. Gisteren middag toen ik weer op mijne knieën lag en met den lieven God over de zaak sprak, kwam mij in de gedachte dat ik de Weduwe W——— er over moest gaan spreken. Ik ging dadelijk er heen en vertelde haar hoe noodig ik dien grond had, doch geen geld bezat om denzelven te koopen. Toen ik klaar had zeide zij: Mijnheer Kretzen kan maar koop, ik zal betalen." Van morgen was de verkooping en het stuk gronds is nu mijne! Zoo helpt de lieve God!"

Na Veertig Jaren.

TOESPRAAK GEHOUDEN BIJ DE VIERING VAN DE VEERTIGJARIGE EVANGELIEBEDIENING VAN DS. J. H. NEETHLING TE STELLENBOSCH.

LOOF DEN HEERE, MIJNE ZIEL.

Ps. cxlvi: 1. Hallelujah! o mijne ziel! prijs den Heere!

BIJ de keuze van mijn tekst stond ik onder tweeërlei invloed. Iemand moest de tolk der gemeente zijn, die heden feest viert, en de *veertigjarige* evangeliebediening haars leeraars herdenkt. Ook mocht ik niet vergeten, dat uw leeraar zelf feestviert, daar hij thans zijn *twee-en-zeventigsten* verjaardag heeft bereikt en met weemoedige dankbaarheid terugziet op de afgelegde loopbaan.

Het gevaar dat een spreker dreigt bij gelegenheden van dezen aard is een lofrede te houden op den man die het middenpunt is van de dankbare liefde zijner gemeente. Deed *ik* zulks, uw leeraar zou zelf mij het zwijgen opleggen. Toch zal ik over hem *moeten* spreken. Doch allereerst en allermeest brengen wij Gode de eere toe en zien we op naar boven, terwijl wij het den psalmdichter nazeggen:—"Hallelujah! o mijne ziel, prijs den Heere!"

De psalmbundel immers is onder alle omstandigheden het levensboek der Christenwereld. De volle, de diepste uitingen van het verborgen leven vinden wij dáár. Verscheidenheid is er zeker in die liederen; maar tevens eene allerheerlijkste eenheid. De grondtoon is: Hallelujah. De aanhef is: Hallelujah. Het slot-akkoord is: Hallelujah. De laatste vijf psalmen hebben slechts éène stem: prijst den Heere!

Wat al wendingen in die liederen: vermaning, waarschuwing, schuldbelijdenis; weeklagen, gebeden, troostwoorden; boetpsalmen, leerpsalmen, lofpsalmen:—alles uitloopende op, samengevat in het heerlijk slot-akkoord, dat zonder wanklank zich verheft, alsof de dichter slechts oog en oor heeft voor de majesteit en de heerlijkheid Gods. Hij breidt de handen uit naar omhoog, alsof hij de gansche schepping wil omarmen in de blijdschap zijner ziele, terwijl hij uitroept: "Alles wat adem heeft, love den Heere!"

Zijne ziel is vol zonneschijn: één lichtgloed, één zonnegloed, één levensgloed doortintelt zijne aderen. Eén zonnelied zweeft er op zijn lippen, gebroken in drie gouden zonne-melodieën:

GOD, de eeuwige, almachtige, alwetende, is goed!
God IS, BLIJFT, immer, in het eeuwig heden, goed!
God is GOED, de bron van alle goedertierenheid en liefde.
Loof den Heere mijne ziel.

Deze laatste psalmen in onzen bundel vergelijk ik gaarne met dien treffenden herderspsalm—psalm 23—een *levens*-psalm tusschen den *lijdens*-psalm (Ps. 22) en den *hemels*-psalm (ps. 24). De Herder treedt vooruit: "de Heer is mijn Herder" zingt de ziel. Twee bescherm-engelen volgen: "immers zullen mij het *goede* en de *weldadigheid* volgen al de dagen mijns levens." Tusschen in de kudde, veilig geleid over bergen en door dalen, in schaduwachtige diepten en over zonnige hoogten, totdat de schaapskooi wordt bereikt, waar de kudde uitrust na de hitte des daags; "ik zal in het Huis des Heeren blijven in lengte van

dagen." Gods wachters dragen den naam van: het *goede* en de *weldadigheid*. Zij geleiden Gods kudde tot naar het Eeuwig Vaderhuis.

De gansche psalmbundel weerspiegelt zich in den *drie-en twintigsten* psalm: het laatste vijftal sterft weg in één lof-akkoord, dat ruischt door het gansch Heelal:

> Zon en Maan en sterren,
> Stormwind, Hagel, Sneeuw,
> Struik, Gewas en Boom,
> Mensch en vee en wild gedierte,
> Konnig, vorst en rechter,

Alles, getuigt van Gods goedertierenheid en trouw. Gods Majesteit is over hemel en aarde.

Alles, wat adem heeft, love den Heere.

II.

Past dit woord niet bij eene gelegenheid als deze, M. H.?

Veertig jaren van lief en leed bracht uw leeraar in uw midden door—een menschen-leven op zichzelf. Die bij zijn intrede jong waren zijn nu oud en welbedaagd: die toen den middelbaren leeftijd hadden bereikt zijn nu reeds in het graf: van de kerkeraadsleden die hem toen welkom heetten is er slechts één nog overgebleven!

Hij kwam met gade en enkele kinderen. Het huisgezin telt nu veel meer: nieuwe huisgezinnen zijn er ontstaan sedert dien tijd, nieuwe kringen rondom het ééne middelpunt en klein-kinderen verblijden het hart der grootouders.

Tusschen de pastorie op aarde en het Vaderhuis in den hemel zijn er teere banden gelegd. Dáár zijn er die van hier zijn verhuisd. Hier zijn er die in andere kringen werkzaam zijn, zich voorbereidende voor de hereeniging hierna.

Lof en dank vervult het hart bij zulk een terugblik: en onze psalmbundel geeft den toon aan van het godgewijd lied.

Vraagt gij mij wat uw leeraar voor u was in dat veertigtal jaren: ik vat zijn leven samen in een viertal hoofdtrekken: Ik ga spreken over:—

1. DEN PREDIKER EN ZIJN BOODSCHAP.
2. DEN VRIEND DER ZENDING.
3. DEN OPVOEDER DER JEUGD.
4. DEN WELDOENER VAN VADERLAND EN VOLK.

DE PREDIKER.

De prediking van uw leeraar was immer de weerspiegeling van zijn innerlijk leven. Geen aangeleerde theologie, geen schoolsche wijsbegeerte, geen nieuwerwetsche verwatering van het oude Evangelie trok hem aan. Hij kende den Heiland: hij predikte u Christus.

Twee groote gedachten doorliepen zijn kanselredenen:

"Ja zondaars zijn we, diep bedorven" en het heerlijk, nieuw testamentisch

"Komt gij allen, komt tot Hem."

Diepere beschouwingen, of beter uitgedrukt nieuwere voorstellingen van de Bijbelsche leer der rechtvaardigmaking en der heiligmaking hielden hem zelden bezig. Het oude, geijkte, beproefde, in zijn eigen ziel ervarene Evangelie was voor hem genoeg.

Scherp kon hij zijn. Met de zonde had hij geen geduld: voor den zondaar slechts had hij diep medelijden. Vaak ergerden sommigen uwer zich, wanneer hij de zonde gispte op eene hem eigenaardige wijze. Maar wat men ook al mocht denken of zeggen: Gods raad heeft hij u verkondigd. Ontmoet hij u voor den grooten, witten troon, hij zal kunnen getuigen, dat hij niemand heeft ontzien. Zonder menschenvrees, zonder terugtedeinzen voor den spot dergenen die hem niet konden of wilden verstaan verkondigde hij u Gods waarheid naar zijne ziels overtuiging.

Teeder was hij zeker. Ieder menschenkind heeft twee zijden in zijn karakter. De eene zijde wordt door den vreemde waargenomen, de andere door degenen die ons liefhebben. Dikwijls heeft het mij getroffen, hoe kinderen, die in karakterkennis den volwassene steeds vooruit zijn, zich getrokken gevoelden tot den grijsaard, wiens hart zij leerden kennen, wiens liefde zij konden waardeeren. Menig kranke, menig stervende vond troost en zielerust, wanneer uw leeraar sprak en wanneer hij bad aan hun sponde.

Hebt gij beantwoord aan dien arbeid, gemeente des Heeren, zoo rijk gezegend, zoo beweldadigd, of moet de weeklage over u worden vernomen: "O Kapernaum tot den hemel verheven, tot de helle zult gij nedergestooten worden." Te vergeefs heeft uw leeraar niet gearbeid! De pijl ontsnapt aan den boog, klieft het luchtruim, verdwijnt in de verte, raakt schijnbaar verloren. Jaren echter verloopen er en een ander vindt dienzelfden pijl in het hart van een boom. Zoo met de prediking des woords. Soms is er kennelijke zegen: soms is er een zichtbaar spoor zelfs voor het oog der wereld ontbloot: soms ook ziet niemand, weet niemand dan God alleen. God drukt zijn zegel op de trouwe verkondiging van het Evangelie. Zoo is het ook onder ons. Deze gemeente heeft gewonnen bij de trouwe en ernstige prediking van veertig jaren.

DE ZENDINGVRIEND.

Wat de Zending aan uwen leeraar te danken heeft zal niet licht worden berekend. Hij mag in elk opzicht beschouwd worden als een der stichters van de zendingvereeniging die arbeidt door en in verband met onze kerk. Hij was een der eerste ontwerpers van dat werk. Hij was jaren lang penningmeester. Hij is nog altijd secretaris.

Hij kwam tot u in 1858—een jaar dat in vele opzichten een keerpunt vormde in de geschiedenis onzer Kerk. In dat jaar aanvaardde de *eerste* permanente zending-commissie haar taak met hem als secretaris. 't Was in de zitting der Synode ten vorigen jare—1857—in de Kaapstad gehouden, dat het volgend voorstel ter sprake kwam:

"Er geschiede onderzoek naar de oorzaken, waarom het zendingwerk onzer kerk, ondanks gedane beloften, zoo zwak wordt ondersteund, en om den ijver voor deze zaak aantewakkeren worde onder anderen besloten eene zendingstatie buiten onze grenzen voor rekening en onder bestuur der N. G. Kerk in Zuid Afrika op te richten." Uitgaande van den toenmaligen predikant van Calvinia—thans Professor Hofmeyr—vond dit voorstel ingang bij de leden der Synode. De Commissie aangesteld om de zaak te behartigen bestond uit Di. A. Murray, J. H. Neethling, en N. J. Hofmeyr, thans de drie oudste leeraren onzer Kerk, te zamen met Ds. P. K. Albertijn, reeds lang in den Heere ontslapen.

Sedert dien tijd werd de zaak der zending op uitnemende wijze door uwen leeraar behartigd. Van hem hing veel, hing bijna alles af. Hij offerde daaraan met vreugde zijn tijd en zijn krachten op. Met woord en daad handhaafde hij het recht dier zending. In de Synode en op Ringsvergaderingen bepleitte hij de zaak met een ernst en een geestdrift die alle bezwaren vaak uit den weg ruimden. Door geen moeilijkheid werd hij ooit afgeschrikt; en waar anderen terugdeinsden daar trad hij immer voorwaarts met nieuwen moed om haar te verdedigen of haar uittebreiden. Zijne verhoorde gebeden vindt men op meer dan eene bloeiende zendingstatie. Zijne onverhoorde gebeden wachten op een antwoord voor Gods troon.

Niet alleen had hij een oog voor het zendingwerk onzer eigene kerk, elke zendeling was welkom te Stellenbosch. Ik zeg niet te veel, wanneer ik beweer dat de naam Stel-

lenbosch in gezegende herinnering is in ettelijke zendingkringen, omdat de leeraar van Stellenbosch door de lengte en breedte van Zuid Afrika als een der trouwste zendingvrienden bekend is.

Opvoeder der Jeugd.

Dat Stellenbosch een *naam* heeft op het gebied der opvoeding is grootendeels aan hem te danken. Niemand uwer kan beseffen wat zelf-opoffering aan dien arbeid verbonden was en nog steeds is. Zonder loon deed uw leeraar werk, waarvoor anderen rijkelijk beloond zouden geworden zijn. Geen voordeel trok hij uit de opvoedingsinrichtingen die Stellenbosch verrijken, dan wat het deel van elk uwer had kunnen zijn. Wordt ooit de geschiedenis van Stellenbosch geschreven, men zou andere namen mogen voorbijgaan, zijn naam mag er niet gemist worden.

Wat heeft hij niet voor deze plaats uwer inwoning gedaan? Soms kwam mij voor den geest die Koningsdochter, van wie gezegd werd dat de naam eener Fransche stad op haar hart gegrift was. Uw leeraar droeg in waarheid Stellenbosch op zijn hart. 't Is zijn geboortestad, waar hij, door kerkeraad en gemeente geroepen, jaren lang met vreugde heeft gearbeid. Daarom vond Stellenbosch in hem altijd een trouwen verdediger. Voor haar jeugd ijverde hij. Haar leed was zijn leed. Haar vreugde was zijn vreugde. Haar eer was zijne eer. Hare zonden waren zijne zonden.

Uit intieme gesprekken weet ik het, hoe dikwijls hij uw leed, uw zonden voor den genadetroon bracht. Werd er eene ziel door zijn prediking gewonnen uit uw midden, dan vloeide zijn hart over van dankbaarheid. Stuitte het woord der prediking af op het verharde hart van den roekeloozc, hij was er zeer over begaan. Viel men Stellenbosch aan in 't openbaar hij trok het zich aan. Deden uwe leidslieden in maatschappij of kerk iets dat aan de wereld aanleiding gaf tot spot en hoon, hij gevoelde zich er over gekrenkt.

Bleek het, dat onze jongelieden zich waardiglijk hunne afkomst, hunne opleiding wisten te gedragen, met vreugde kon hij er steeds van gewagen. Hun welslagen was hem een prikkel tot meerderen arbeid: hun feilen een spoorslag tot ontwikkeling en verbetering van het bestaande, tot verwijdering van het verkeerde. Ik zeg niet te veel wanneer ik beweer dat de naam die Stellenbosch thans heeft grootendeels door zijn toedoen werd verworven.

Voor Vaderland en Kerk.

Wat hij voor de Kerk is geweest en door de Kerk voor het vaderland getuigt menige bladzijde onzer geschiedenis. Haar Theologisch Seminarie heeft veel aan hem te danken. Zijn overkomst naar Stellenbosch in 1858 valt zamen met hare wording. In den strijd voor het goed recht dezer Inrichting nam hij zijn aandeel. Als haar kampvechter en verdediger mag men hem terecht beschouwen. Natuurlijk stond hij niet alleen. Maar men kon altijd op hem rekenen. Waren er moeilijkheden, hij had altijd een uitweg. Aan hulpvaardigheid ontbrak het hem niet. Moest iets *gedaan* worden, hij was gereed het zijne te doen. Nooit deinsde hij terug, wanneer hem nieuwe lasten werden opgelegd in dit verband.

Op kerkelijke vergaderingen werd zijne stem dikwijls gehoord, en zelfs waar men van hem verschilde, moest men getuigen dat het hem aan ernst en getrouwheid niet ontbrak. In meer dan een kerkelijken strijd werd hij gewikkeld, en nooit schroomde hij ruiterlijk zijne overtuigingen, hoe onpopulair ook soms, met warmte uittespreken en te verdedigen.

Spreek ik van het vaderland, ik moet u wijzen op eenige eigenaardigheden in zijn loopbaan en karakter. Nooit liet hij zich in met het drijven eener partij, want van alle partijpolitiek had hij een afkeer. Nam hij aandeel in den staatkundigen strijd, dan was het steeds om boven de partijen de eer des Heeren te handhaven en zijne gemeente tot vrede, eensgezindheid en christelijke verdraagzaamheid opteroepen. Hij kende het land zijner geboorte, hij had een hart voor zijn volk en daarom deed hij wat zijne hand vond om te doen.

Toen de Transvaal in 't jaar '50 en daarna gevaar liep op de rots van maatschappelijke en kerkelijke verdeeldheid schipbreuk te lijden werd het hem vergund meer dan eens dat land te bezoeken. Te zamen met Ds. A. Murray en later met Ds. A. A. Louw deed hij wat in zijn vermogen was om de breuke der kerk te heelen en haar voor afval te bewaren. Men leze slechts den belangrijken brief door hem opgesteld in 't jaar 1852 en mede onderteekend door Ds. A. Murray, waarin zij de verbintenis met onze Synode bepleitten, aanmaanden tot nauwere vereeniging tusschen de Transvaalsche kerk en die der Kolonie, en waarschuwden tegen eene scheuring die aanleiding kon geven tot "het indringen van vreemde en valsche leerstellingen."

Menigmaal heb ik hem hooren spreken over die dagen. De koorts heerschte in het Transvaalsche, menig offer werd door den dood geëischt. Hij, met zijn medereiziger —Ds. A. Murray—mocht menig stervende vertroosten, menig kranke opbeuren. In tenten, of onder het wagenzeil vond men hem, trots het gevaar dat er dreigde, altijd gereed met het Evangelie der genade de lijders naar de ziel te sterken.

Ik zou door aanhalingen uit brieven en verslagen van dien tijd kunnen staven wat ik beweerd heb. Het zij mij vergund slechts een enkelen volzin onder uwe aandacht te brengen en de gemeente oordeele zelf:—

"Des morgens kwam één der diakenen aan, om de godsdienst waartenemen, die mij verzocht de dienst voor hem te doen. Ik deed zulks, en had eene gemeente van ongeveer zestig zielen in het gebouw waarin wij vroeger aan duizenden het Evangelie hadden gepreekt. Ik was zeer weemoedig gestemd en kon, toen enkelen met tranen spraken van de ongelukkige verdeeldheden, in welke zij gedompeld waren, ook de mijne niet weerhouden. Ik weet den toestand waarin, kerkelijk en burgerlijk, die menschen nu verkeeren, niet beter te noemen dan . . . . ellende!"

Ik meen genoeg gezegd te hebben, M. H., om u in staat te stellen een blik te werpen op de veertigjarige loopbaan van uw leeraar. Heb ik een lofrede uitgesproken, den mensch verheerlijkt? Zekerlijk niet. God gebruikt zijn eigen werktuigen, roept een Samgar met zijn ossenstok te voorschijn, stelt Simson een ezelskinnebakken ter hand en verricht wonderen door hen. Gode dus zij de eer in alle ondernemingen. Wat de mensch doet onder goddelijke leiding is Gods eigen werk. Daartoe roept Hij geen engelen, geen feillooze heiligen, maar menschen die zwak, onvolmaakt, kortzichtig, bekrompen, vaak tegenstrevend en eigenwillig zijn. Indien nu de mensch zich verhoovaardigt over zijn menschenwerk en meent dat hij iets beteekent in Gods schepping, dan voorwaar, is zijn leven in den volsten zin des woords beteekenloos. Die zich door God *laat* gebruiken ontvangt een loon waarvan de wereld niets weet, waarnaar zij niet streeft, maar dat beter is dan duizenden van goud en zilver.

Vraagt men mij, wat het geheim is, de verborgene drijfveer van dat leven van werkzaamheid, ik geef antwoord in de taal van den Godsman uit den ouden tijd: "ik nu uw knecht vrees den Heere van mijne jongheid af." In de dagen zijner jeugd werd hij door den Heiland tot zich getrokken, en sedert dien tijd was het zijn streven den Heere te dienen met de krachten hem geschonken. In de grijs-

heid kan hij getuigen van 's Heeren goedertierenheid en roemen in de getrouwheid van den God des verbonds.

Wat een les voor de vele jongelieden in deze gemeente! Gij streeft terecht naar iets groots—velen uwer althans. Gij hebt uw droombeelden, uw idealen, uwe eigene beschouwingen omtrent een toekomst, waarin gij hoopt te schitteren in den dienst van land en volk; gij stelt u mogelijk voor een lange loopbaan streelend voor uw persoon en in elk opzicht beantwoordende aan het doel hetwelk gij u voorstelt. Weet dit, dat een gezegend leven een door God erkend, aan God gewijd, door God gekroond leven is. De ware grootheid is te vinden in de nabijheid van God, en er is geen dienst zoo vol van zaligheid als de dienst des Heeren. Uw leeraar zal het heden moeten verklaren en elk kind van God zal het beamen, dat de bediening des Evangelies een loon met zich brengt, dat boven alle aardsche loon gaat. Helaas! dat er nog zoovele jongelieden zijn die ledig staan op de markt en de roepstem des Heeren niet willen vernemen: 'de oogst is groot, waar zijn de arbeiders?'

En gij gemeente van Stellenbosch, bewaar het pand dat u toebetrouwd is door uwen leeraar. Niet vele jaren, naar menschelijke berekening, zal hij u nog kunnen dienen. Verkwik zijn hart door een wandel waardiglijk het Evangelie dat hem zoo dierbaar is. Houd in stand wat hij heeft helpen opbouwen. Breid uit de opvoedingsinrichtingen aan uwe zorge toevertrouwd. Behartig de zending, waaraan hij zooveel tijd en zooveel krachten heeft besteed.

God zelf geve, dat de prediking van veertig jaren tegen niemand moge getuigen in den dag der dagen!

De Geschiedenis onzer Kerk.

HOOFDSTUK XXII.

De Synode en de Transvaalsche Kerk.

IEMAND zal de verhouding van onze kerk tot de Transvaal verstaan zonder te letten op de politieke verwikkelingen gedurende de jaren van strijd die met de wording der Republiek zoo nauw verbonden waren.

Partijschappen van belang kenmerkten die dagen. 't Was een strijd tusschen volksleiders—een strijd die heden nog bestaat, hoewel in anderen vorm en gewijzigd naar omstandigheden. De vraag die toen aan de orde kwam was deze: zal de Potgieter—of de Pretorius—partij het hoogste woord hebben? Hiervan hing zeer veel af, en soms dreigde burgeroorlog.

Pretorius, door Theal genoemd "de bekwaamste leider en volmaaktste vertegenwoordiger der Boeren" verschilde in meer dan een opzicht van zijn conservatieven mededinger. Tegenover Engeland namen beiden een verschillend standpunt in. Potgieter wilde liever in geen betrekking hoegenaamd komen tot de Britsche Regeering. Het was hem genoeg te weten dat de Transvaal onafhankelijk en vrij was. Pretorius was een man van ruimer blik, had schijnbaar meer wereldwijsheid, kon zich gemakkelijker schikken naar nieuwe omstandigheden. Hij was even afkeerig van Engeland en Engeland's politiek, maar zag het gaarne, streefde er naar, dat de onafhankelijkheid der Republiek door Engeland zou worden erkend. Dit wist hij ook te verkrijgen, en daarom mag men hem in dit opzicht noemen de vader zijns volks. Aan hem vooral is het Zandrivier-Tractaat te danken,—een tractaat dat de onafhankelijkheid der Republiek voor alle tijden vaststelt en wettigt.

Ook in hunne verhouding tot de inboorlingen verschilden deze twee volksleiders van elkaar. Cachet teekent hier aan: "Pretorius sloot liefst tractaten met de Kaffers: Potgieter liet eerder kiezen tusschen: onderwerping en het zwaard."

Deze twee richtingen gaven aanleiding tot groote moeilijkheden. Soms zelfs dreigde een burgeroorlog; want het lag in den aard dezer volksleiders om geen tweede te dulden in de regeering van land en volk. Dat het niet tot een ernstig treffen kwam tusschen de partijen is te danken aan den vromen zin der mannen zelven, maar vooral ook van de godsdienstige leiders onder het volk.*

---

* Opmerkelijk en zeer treffend in dit verband is de beschrijving door den Heer Stuart van de verzoening tusschen Potgieter en Pretorius. Hieruit kan men te duidelijker zien uit welke gevaren God de Heere de jonge Republiek heeft gered:—

"Op den 16den Maart 1852 zou de Volksraad in Rustenburg vergaderen en dan zou het Tractaat met de Engelsche Commissarissen aangegaan al dan niet door den Raad en het Volk bekrachtigd worden. De uitslag was zeer twijfelachtig en werd de bekrachtiging geweigerd, dan ware er zeker een burgeroorlog uitgebroken. Tegen de bekrachtiging voerden de partijen van den Volksraad, van Potgieter, van Buhrman en van Enslin aan, dat de heer Kommandant Generaal in strijd met zijn instructie onderhandeld had met eene vreemde mogendheid, zonder een bepaalde lastgeving van den Volksraad daartoe te hebben bekomen; dat men buiten alle aanraking met het Engelsche Gouvernement moest blijven, dewijl het nimmer te vertrouwen was, en deze onderhandeling aanleiding zou kunnen geven tot nieuwe oorlogen; dat men den Heer Pretorius van heerschzucht en overijling moest verdenken, en dat hij het liefdelooze voorbeeld gaf van niet eendrachtig te willen handelen. *Voor* de bekrachtiging werd door de partij van Pretorius beweerd, dat de geruchten van eene nieuwe vervolging van de zijde van het Engelsche Gouvernement eene stellige kennisneming der zaak vereischten; dat het oogenblik tot onderhandeling nu zeer gunstig was; dat de kommandant-generaal van den nood eene deugd had gemaakt; dat hij wel bij gebrek aan tijd geen Volksraad bij elkander had geroepen, doch zijnen krijgsraad en het publiek had gehoord, dezen zijn voorstel hadden goedgekeurd en een aantal gedelegeerden benoemd om met hem als gezanten dezerzijds te onderhandelen; dat de onderhandeling tot het wenschelijkste einde had geleid; dat er geen heerschzucht bij den heer Pretorius bestond; dat hij zeer welberaden in deze was te werk gegaan en dat hij niets verlangde dan dat men nu dankbaar den bijzonderen zegen van God zou erkennen. Op den elfden Maart kwam Potgieter onder saluutschoten Rustenburg binnen. Des namiddags verzocht ik bij Z.Ed. toegelaten te mogen worden. Ik betoonde Z.Ed. eene gelijke hoogachting en eerbied als aan den heer Pretorius, en het gelukte mij om ook met hem in een eenigszins vertrouwelijk gesprek te mogen komen, en wel in het bijzonder over de gunstige gevolgen van het gesloten Tractaat; . . . Vervolgens kwamen dagelijks van alle kanten een massa wagens vol met mannen en vrouwen van de eerste Hollandsch Afrikaansche families aan, en zoo ook op den 15den Maart die met de heeren Pretorius. Het was toen een plechtige avondstond. Niemand durfde een gevoelen te uiten, over hetgeen er den volgenden morgen in de Raadszaal zou voorvallen. De gemoederen waren nog zoo verhit tegen elkander, dat ik 's avonds tusschen tien en elf ure met den Heer Pretorius in de donkere kerk een onderhoud had, waarbij ik hem moest betuigen, dat hij naar het mij voorkwam zich op het ergste moest voorbereiden. Des nachts vergaderden enkele invloedrijke burgers en bewogen de ouderlingen der gemeente om een ernstig gesprek met de beide Hoofd-Kommandanten Generaals te houden, terecht daarvan en daarvan alleen een heilrijke uitkomst verwachtende. De zon was nog niet geheel zichtbaar, toen de ouderlingen zich naar de tenten van de Heeren Potgieter en Pretorius begaven. Beiden eerbiedigden hun verzoek en de bijeenkomst werd in de tent van eerstgenoemde bepaald. Het volk daarvan onderricht stond daarbuiten bij elkander, in diepe stilte verbeidende wat de uitslag zou zijn: vijandschap of broederschap, broedermoord of broedermin. Eindelijk wordt de tent opengeslagen; de beide vaders van het volk staan met de handen in elkander gesloten: de Bijbel ligt voor hen opengeslagen; een God-verheerlijkend gejuich van allen stijgt ten hemel, en de liefde is in hun midden. Ja lezer, dit is een der heerlijke tooneelen, die ik in dit land heb mogen bijwonen."

De verzoening tusschen de twee volksleiders had de beste gevolgen, tijdelijk althans, want jaren moesten er voorbijgaan, voordat men elkaar kon verstaan.

De strijd tusschen Potgieter en Pretorius kwam tot een punt, toen *Sir Harry Smith*, de toenmalige Gouverneur en Harer Majesteits Hooge Commissaris, voorstelde dat er "een gesprek zou worden gehouden met zijn gemachtigde, *R Southey*, over eene mogelijke regeling der zaken tusschen Engeland en de Boeren over de Vaalrivier." Die conferentie werd gehouden, als resultaat waarvan een schrijven van Sir Harry Smith werd ontvangen—begin van 1849—"dat de Engelsche Regeering geneigd was de Boeren over de Vaal-rivier geheel vrij te laten in hun bestuur, onder voorwaarde, dat de benoeming hunner ambtenaren door H.M. Regeering moet worden goedgekeurd om van kracht te zijn"—welk voorstel zooals te voorzien was, door het volk werd verworpen.

Potgieter zag in dit besluit eene handhaving van het door hem ingenomen standpunt. Doch Pretorius gaf den moed niet op en wist het te bewerken, dat de volle onafhankelijkheid van de Transvaal werd gewaarborgd door een tractaat, dat kan worden beschouwd als het groote Charter der Vrijheid aan de Transvaal door de Britsche Regeering uitgereikt. Dat traktaat werd onderteekend op de beroemde Zandrivier-Conventie, door de heeren *Hogge* en *Owen*, namens de Britsche Regeering, en de heeren *Pretorius* en *Visagie* en anderen, namens het Transvaalsche volk. Reeds het eerste artikel moest de aandacht trekken: —"Harer Majesteits Assistent Commissarissen waarborgen in den volsten zin, namens het Britsche Gouvernement, aan de Emigranten-Boeren over de Vaalrivier het recht om hunne eigene zaken te besturen en hun eigen Regeering te hebben, volgens hunne eigene wetten zonder eenige bemoeienis van den kant van H M. Gouvernement; en dat het Grondgebied ten Noorden van de Vaalrivier door het Britsche Gouvernement niet zal worden overschreden; met de verdere verzekering, dat het de vurigste wensch is van het Britsche Gouvernement om vrede, vrijen handel en vriendelijke verstandhouding te bevorderen met de Emigranten-Boeren, nu wonende of die later zullen wonen in die landstreek; met dien verstande, dat dit stelsel, om elkander niet te bemoeilijken, verbindend is voor beide partijen."

Geen wonder dan ook, dat de Volksraad die in Maart 1852 te Rustenburg vergaderde dit Tractaat bekrachtigde. De Vrijheid der Republiek werd gehandhaafd en de politiek van Pretorius had gezegevierd.

Het Zand-rivier tractaat weerde wel het gevaar af, dat van buiten dreigde; van binnen echter dreigde er nog grooter gevaar. De partijschappen bleven voortduren en namen soms een zeer ernstig aanzien aan, zoozelfs dat burgeroorlog meer dan eens dreigde. Ongelukkig kwam er ook met verdeeldheid op politiek gebied scheuring in de kerk—eene scheuring die licht had kunnen worden voorkomen, en wier wrange vruchten nog heden ten dage worden geplukt. In hoeverre het burgerlijke en het kerkelijke op elkaar invloed uitoefenden zullen wij in het volgend hoofdstuk aantoonen. Middelerwijl zij het genoeg hier te constateeren, dat Lijdenburg zich niet met de nieuw-gestichte Republiek wilde vereenigen, dat Zoutpansberg geneigd was zich bij Lijdenburg te voegen, en dat Utrecht zich schaarde aan de zijde der Lijdenburgers. De eerste stap tot inwendige regeling en tot erkenning van wederkeerige rechten werd gedaan door het vaststellen van eene algemeene Grondwet die werd opgetrokken en bekrachtigd op den 18 Februari 1858 door besluit van den Volksraad te Rustenburg vergaderd, en sedert dien tijd bekend staat als de *Grondwet* der *Z. A. Republiek.* Als Staats-president werd gekozen *Marthinus Wessel Pretorius*, de zoon van den ouden Pretorius, den onderteekenaar van het Zand-rivier tractaat, die toen reeds overleden was. Zonder strijd kwam het niet daartoe; want Commandant Schoeman, die tot Commandant Generaal van het Zoutpansbergsche distrikt was aangesteld en de Potgieterpartij vertegenwoordigde wilde zich in het begin niet buigen onder de leiding van de Pretorius-partij. Een burgeroorlog dreigde andermaal, en er was gevaar van eene botsing die tot jarenlange ellende en verbittering aanleiding zou gegeven hebben.

"Doch vóór de burgerkrijg recht ontbrandde, kwamen de hoofdlieden overeen, om de kwestie door een "Hoog gerechtshof te laten uitmaken. Iedere partij zou zes leden kiezen van dat hof en de uitspraak dezer twaalf gezworenen zou beslissend zijn, zoowel voor Pretorius als voor Schoeman. Dit 'Hoog gerechtshof' vergaderde te Rustenburg in Januari 1858. Het publiek was in grooten getale gewapend opgekomen, en het liet zich aanzien dat, zoo het 'Hof' de partijen niet bevredigde, het recht van den sterkste geldig zou kunnen worden. Het dreigend onweder dreef echter voorbij. Zonder dat het Hof tot eene uitspraak behoefde te komen, vond er eene verzoening plaats tusschen Pretorius en Schoeman, en het half-uitgetrokken zwaard gleed weer in de scheede, tot groote blijdschap van bijna het geheele land." Die verzoening had gevolgen van gewichtigen aard. De nieuwe Grondwet werd daaruit geboren. Zoutpansberg voegde zich bij de nieuwe Republiek en onderwierp zich aan den nieuw gekozen President *Marthinus Wessel Pretorius.* Dit was de eerste stap tot vereeniging.

Lijdenburg echter bleef op zijde staan met Utrecht. Pogingen werden dadelijk aangewend om tot eene betere verstandhouding zoo niet tot hereeniging te geraken. 't Is opmerkelijk dat aan de beraadslagingen tot verzoening tusschen de twee nu bestaande Republieken werd deelgenomen door een man, die later zulk een voorname rol zou spelen in de Transvaal. Paul Kruger was een der afgevaardigden, die namens de Zuid Afrikaansche Republiek de Regeering te Lijdenburg gingen ontmoeten ten einde de breuke te herstellen en den vrede tot stand te brengen. Die pogingen werden bekroond door de "Conventie van Lydenburg" die eerst te Rustenburg op den 27 Maart, en later door den Vereenigden Volksraad te Pretoria op den 4 April van dat jaar werd bekrachtigd. Ook Utrecht had zich onderworpen; zoodat op politiek gebied de Transvaalsche Republiek tot eenheid en zamenwerking kwam.

Wat op politiek gebied verkregen was kon helaas! in het kerkelijke niet gevonden worden. Doch hierover moeten we in het volgend hoofdstuk spreken.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van:—Ds. Geo. Thom, Frankfort, £2 (niet 5s. zoo als in een vroeger No. gemeld); Ds H. E. du Plessis, Lindley, 5s.; Dr. B J. Haarhoff, Bloemfontein, 15s.; Ds. A. J. Malherbe, Goudini, 5s.; Ds. N. J. Hofmeyr, Pretoria, 5s.; Ds. A. M. Murray, Weenen, £1; Ds. P. T. Retief, Villiersdorp, 5s.; Ds. C. H. Radloff, Pearston, 5s.; den heer J. McDermid, Prins Albert, £1; Prof. Marais, Stellenbosch, £3 5s.; P. G. Odendaal, Vrede, 5s.; P. J. P. Marais, Tulbagh, 10s.

C. F. J. Muller.

Kaapstad,
2 Januari 1899.

Kerk in 't Huis.

Schoon als de Maan.

Wie is zij, die er uitziet schoon gelijk de Maan?"—Hoogl. 6: 10.

(Toespraak gehouden op den avond na de jongste maansverduistering.)

'T Is van de bruid dat deze vraag gedaan wordt. En door die bruid heeft men altoos verstaan de Kerk des Heeren onder het Oude Verbond. Wat nu waar was van die kerk, is in veel heerlijker zin waar van de Kerk des Nieuwen Verbonds, van welke Jezus de bruidegom is. Van deze mag eerst met recht gevraagd worden: "Wie is zij, die er uitziet schoon gelijk de maan?" Die kerk bestaat uit de som der ware geloovigen, en wat waar is van het geheel is waar van de afzonderlijke geloovigen, die haar uitmaken. Laat ons zien in welk opzicht de maan een beeld is van het leven en de ervaring van Gods volk op aarde. De schoonheid van de maan is even als de gerechtigheid van den geloovige

EENE VAN BUITEN ONTLEENDE SCHOONHEID.

De maan heeft geene schoonheid van haar eigen. Door een verrekijker bezien vertoont haar oppervlakte diepe afgronden, die als zoovele wonden zijn, waaruit zij in vervlogene eeuwen dood gebloed had. Thans is zij een akelig schouwspel van verwoesting, vertoonende de overblijfselen van een vuur dat in hare ingewanden gewoed had. De maan heeft geene atmosfeer, gevolgelijk is er geen wind, geen regen, geen geluid, geen plantengroei, geen leven op hare oppervlakte. Zij is de woonplaats des doods. Zij heeft geen licht van haar eigen, zij is duisternis. Zij schijnt met een geleend licht. Hare gansche schoonheid als de zilveren maan ontleent zij eenig en alleen aan de stralen der zon die zij ontvangt. Dat gedeelte, dat van de zon afgekeerd is, is en blijft een akelig duister.

Niet anders is het met den geloovige. Al zijne schoonheid is van buiten ontleend. Van natuur is hij een zondaar, "in zonde geboren en in ongeregtigheid ontvangen." Er zijn in hem diepten van bederf waarvan het heet: "Wie zal ze kennen?" In hem, dat is in zijn vleesch, woont er geen goed. Van de voetzool af tot het hoofd toe is er niets geheels aan hem, maar wonden en striemen en etterbuilen. Hij is duisternis, vervreemd van het leven Gods, dood in de zonden en misdaden, een tooneel van verwoesting. Wat hij is, heeft hij alles te danken aan iemand buiten zich,—aan Jezus Christus. Hij is levend gemaakt, nabij gebragt, licht geworden in Christus Jezus. Van Hem ontving hij, die een kind des duivels, der ongehoorzaamheid en des toorns was, de macht om een kind van God te worden. In Hem, bekleed met Zijne geregtigheid, is de geloovige "volmaakt."

Hier is eene waarheid waaraan wij nog immer herinnerd moeten worden: in ons is er niets dan bederf en ellende. Onze beste werken zijn met zonde besmet; al onze geregtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed. Ons leven, onze geregtigheid, onze heiligheid moeten wij buiten onszelven in Christus Jezus zoeken. Och of wij ophielden om op onszelven te zien en, gelijk de maan hare mismaakte en verwonde oppervlakte naar de zon keert, zoo onze arme en diepbedorvene zielen keeren naar Hem—de Zon der gerechtigheid—Die ons heerlijk maakt.

De schoonheid van den Christen even als die van de maan is

EENE TOENEMENDE SCHOONHEID.

Niet in eens is de nieuwe maan vol geworden voor zoo ver het de aarde geldt. Dat gedeelte dat naar de zon gekeerd is, is altoos vol, niet dat wat naar de aarde gekeerd is. Eerst vertoont zij aan de aarde een smal lichtstreepje, doch een dat dagelijks toeneemt, naarmate zij haren loop vervolgt, totdat zij in zilveren glans getooid de bewondering der aardbewoners ontvangt.

Niet anders is het met den Christen. Bij zijne wedergeboorte is hij een nieuw mensch geworden. Zijne regtvaardigmaking is de zijde van de maan die naar de zon gekeerd is,—zij is volkomen. De geloovige in zijne verhouding tot Christus is en blijft altoos volkomen geregtvaardigd door Diens geregtigheid en verdiensten. Van de zon bezien is de maan altijd vol. Van Gods zijde bezien is en blijft de vergiffenis onzer zonden eene volkomene.

De heiligmaking echter is eene toenemende. Niet in eens is de wedergeborene een man in Christus; niet in eens is de Christen heilig, wat zijn wandel op aarde betreft "Het pad des regtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe,"—of voortgaande en toenemende tot de volle maan toe. Rechtvaardigmaking en heiligmaking zijn niet dezelfde zaken; de eerste geschiedt dadelijk en is volkomen, de andere geschiedt langzaam maar is toenemend. Elke Christen moet toenemend het licht van een heiligen wandel aan de wereld laten zien. De maan die altijd half blijft is tot stilstand gekomen. Vermindert haar licht dan is zij aan het afnemen. Even zoo is de Christen, die niet meer van het leven van Christus vertoont, of in zijn ijver verflauwt, of tot stilstand gekomen of aan het achteruit gaan. Hoe menig belijder van Christus is wat zijn invloed op de wereld betreft aan het afnemen. De wereld ziet bij hem bij toeneming fouten en gebreken, en mist al meer en meer bij hem de gezindheden van Christus.

Nog eens, de schoonheid van den Christen even als die van de maan is

EENE ONVOLMAAKTE SCHOONHEID.

Het vroomste leven is aan veranderingen onderhevig. De helderste maan kan soms zoo door wolken bedekt worden dat haar licht aanmerkelijk verminderd wordt. De volste maan kan of gedeeltelijk of geheel verduisterd worden. Hoe prachtig stond zij gisteren avond hoog aan den hemel. Er waren geene wolken om haar licht af te snijden. Zou die maan ooit kunnen verduisterd worden? En toch, op den tijd toen zij scheen hare hoogste heerlijkheid bereikt te hebben zag men aan haar Oostelijke zijde het licht verminderen en de duisternis langzaam toenemen, totdat al haar licht uitgedoofd, zij in een harigen zak veranderd en het liefelijk licht van den voornacht in zwarte duisternis herschapen was. Het was een aandoenlijk gezicht. De starren blonken aan den hemel als zoovele oogen van engelen, die elkander verdrongen om te zien wat er met de maan gebeurd was. De schaduw der wereld was op haar gevallen, de aarde was tusschen haar en de zon gekomen. Vandaar dit onheil. Was haar licht nu voor altoos uitgedoofd? Zal zij haren loop in duisternis moeten voortzetten? Neen, wij roepen haar medelijdend toe: heb goeden moed, gij zijt niet van de zon verlaten, uw licht zal andermaal doorbreken, zoodra de aarde van tusschen u en de zon verwijderd is.

Wie denkt niet dadelijk aan Petrus, die in den voornacht van Christus lijden het meest in stoutmoedige belijdenis onder de discipelen uitblonk? Zou die onverschrokkene belijder hem ooit kunnen verlaten en verloochenen? Neen, "al moet ik met u sterven zoo zal ik u geenszins verloochenen; al werden ook allen aan u geergerd zoo zal ik geenszins geergerd worden," zoo dacht en sprak hij van zichzelven. En toch, hoe werd zijn licht in den nanacht verduisterd! Hoor hem onder eeden en vervloeking verloochenen dat hij Christus kent! Zie hem de zaal des Hoogepriesters verlaten bitterlijk weenende! O hoe groot is de duisternis zijner ziel, hoe nabij de wanhoop is hij gekomen! Welk een voorwerp voor medelijdende engelen-oogen. Zal hij in wanhoop moeten sterven? O neen, die verduistering is maar voor een tijd. Vijftig dagen later ziet gij hem andermaal "schoon gelijk de maan."

Wij ook hebben onze donkere wolken van droefenissen en beproevingen die ons licht soms belemmeren, en zoolang wij in dit leven zijn hebben wij verdonkering te vreezen. Hoe dikwijls hebben wij medelijdend getreurd met zielen die in wanhoop nederzaten! Daar was iets tusschen haar en Jezus gekomen, en de schaduw des doods was op haar gevallen. En toch konden wij ze troosten met de verzekering: uw licht zal andermaal dagen. Ook de Godmensch had zijne verduistering op Golgotha. Toch was ook die maar voor een tijd.

"De allerheiligsten zoolang zij in dit leven zijn hebben maar een klein beginsel dezer gehoorzaamheid." Wanneer de maan vol en de zijde, die naar de aarde gekeerd is, geheel verhelderd is, heeft zij nochtans hare donkere vlekken, die niet uitgewischt worden. Vlekkeloos is de maan nooit. De zon staart op een tooneel van verwoesting waarvan wij geen besef hebben, en ook wij aardbewoners zien op geene vlekkelooze schoonheid.

Volmaaktheid zal hier niet bereikt worden. Onze schoonheid zal immer zijn als die der maan. Zelfs in 't nauwst verkeer met den Heiland zullen er altoos zonden zijn die ons ontsieren. Van Gods zijde bezien zullen wij immer een massa van bederf zijn, en ook onze medemenschen zullen fouten en gebreken genoeg in ons zien, om ons niet met de engelen te verwarren. In Christus alleen zijn wij volmaakt. Onze schoonheid is de geregtigheid van Christus. Nu zien wij er uit "schoon gelijk de maan"; eenmaal zullen wij zijn "zuiver als de zon." "Dan zullen de rechtvaardigen blinken als de zon in het Koningrijk des Vaders."

Hoe naar Kerk te gaan.

De vermaarde Gladstone, die onlangs gestorven is, gaf de volgende wenken ter behartiging aan alle kerkgangers, die zegen verlangden uit de bijwoning van de openbare godsdienst oefening:

I. Op weg naar de Kerk.

Wees bedachtzaam en stil; zeg weinig en laat dat weinige goed zijn. Spreek niet van de fouten van anderen. Denk aan uwe eigene; gij gaat om vergiffenis te vragen. Sta nooit voor de deur der kerk; ga dadelijk binnen. Tijd dien gij daar binnen doorbrengt moet kostbaar zijn.

II. In de Kerk.

Denk aan de heilige Tegenwoordigheid waartoe gij genaderd zijt. Zie niet rond; het gaat u niet aan wat anderen doen. Luister gij. Vestig uwe aandacht op den dienst; laat niet één woord gemist worden. Dit zal u eene worsteling kosten. Gij hebt geen tijd voor ijdele gedachten. De Heilige Geest zal u helpen.

III. Uit de Kerk.

Spreek met niemand totdat gij buiten zijt. De kerk is Gods huis, zelfs nadat het gebed geëindigd is. Wees stil en bedachtzaam als gij bij de graven der afgestorvenen voorbij gaat.

Pas op uwe gesprekken, anders zal de wereld spoedig weêr in uw hart zijn. Denk waar gij geweest zijt en wat gij gedaan hebt. Besluit om een beter leven te leiden.

DEEL VII. KAAPSTAD. FEBRUARI, 1899.
No. 10.

Onder Redactie van
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

Dr. Sven Hedin in Azie.

Niet lang geleden werd de aandacht der beschaafde wereld bepaald bij de onvervindingen van den reiziger Nansen, die verder was doorgedrongen naar het Noorden dan eenig mensch in deze of eenige vorige eeuw. Nansen's "verre Noorden" heeft duizenden van lezers verbaasd over wat kan worden ondernomen door een reiziger die een groot idee—de ontdekking van de Noord-Pool—wilde verwezenlijken. Niet lang daarna werd ons een verslag gegeven van de ondernemingen van een anderen Scandinavier, Dr. Andrée, die per luchtballon wilde doen, wat Nansen in de 'Fram' en over het ijs te vergeefs had trachten te bereiken. Andrée is spoorloos verdwenen en heeft waarschijnlijk zijn dood gevonden op die ijsvelden van het verre Noorden. Nu weer heeft een Zweed—Dr. Sven Hedin—getoond, dat er bij den Scandinavier een ondernemingsgeest wordt aangetroffen die bij geen ander Eurpeesch volk te vinden is. Zijn doel was de onafzienbare vlakten van Midden-Azie te doorreizen en zijne bevindingen bekend te stellen. Hij trok van St. Petersburg, de hoofdstad van Rusland, door naar Pekin, de hoofdstad van China. Door sneeuw en ijs, over bergen waar geen beschaafd reiziger ooit voet had gezet, door dorre vlakten, waar de hitte ontzettend was en het water bijna niet te verkrijgen, waar honger en dorst hem vaak verteerden, ging zijn tocht, totdat zijn doel was bereikt en hij uiteindelijk te Pekin aanlandde.

***

Over dien tocht kunnen wij thans niet veel zeggen. Met het oog op de komst van Gods Koninkrijk zijn er echter enkele dingen door hem aan het licht gebracht, waarbij wij wel de aandacht dienen te bepalen. In het hart van Azie—zoo verhaalt hij—tusschen de twee hoogste bergketenen op de aarde, de Kwen-lun en de Himalayas, liggen de hooglanden van Tibet, omtrent 13,000 en op sommige plaatsen wel 15,000 voet boven de oppervlakte der zee. Hier trof hij een volk aan, bekend is als de Kirghiz, een volk half-barbaarsch, vrijheidlievend, geen menschelijk gezag erkennend en rond zwervende met hun vee. 't Is te verstaan, dat het evangelie in geen vorm hoegenaamd, dat deel der wereld heeft bereikt. Wat echter treft is het feit, dat tusschen Tashkend en Kokand in diezelfde streken volgens Dr. Hedin, de Mohamedanen zich hebben laten gelden op eene wijze tot hiertoe onbekend aan de Christelijke wereld. Te Kokand bijvoorbeeld, eene stad van omtrent 60,000

inwoners—vond hij niet minder dan 35 *Madrasas* of Mohamedaansche opleidingsscholen. Drieduizend studenten worden hier ondersteund door giften hunner medegeloovigen. Slechts 500 leerlingen studeerden op eigen kosten. Welk een macht dus is het Mohamedanisme. Diep in het hart van Afrika, dieper nog in het hart van Azie, is de leer van den valschen profeet doorgedrongen. Het kruis is door de Halve Maan verdrongen en kan het Mohamedaansch heidendom nog niet winnen voor het geloof in den Heiland der Wereld. Nooit trof ons zoo het gebrek aan arbeiders in den wijngaard des Heeren, dan toen wij kennis namen van de ontdekkingen van Dr. Hedin.

Zoo zoo zien wij 't Godsrijk komen.

Wat zal van China worden? Zal dat Rijk worden verdeeld tusschen de Europeesche mogendheden? Zal de man van de geele worden op zij gedrongen in Azie door den man met de blanke huid? Wat moet er nog worden van die 400 millioen menschen, door het Evangelie nauwelijks aangeraakt? Afrika's dag is aangebroken: wanneer komt de dag van China? Hoe wonderbaar zijn Gods wegen toch! Eerst kwam Azie aan de beurt, en toen zond God in een nachtgezicht den Macedonischen man naar den Apostel der Heidenen, en Europa's dag brak aan. Had God hem een Chinees gezonden de gang van het Godsrijk zou zoo geheel anders geweest zijn. Het Mongoolsche ras zou aan de beurt gekomen zijn. Maar God koos den Caucasier en de wereld werd voor 't Evangelie gewonnen. Zal de Mongool dan niet zijn kans krijgen? Of wil God door den Caucasier den Mongool bereiken? Had de Kerk van Christus toch een besef van hare roeping—ook China zou zich verblijden in de kennis der zaligmakende waarheid Gods.

***

Nog meer vragen. Wat moet er worden van Europa, van het heidendom in de groote wereldsteden van het zoogenaamd Christelijk Europa. God heeft zijne tijden en gelegenheden. Gods gang is langzaam. Maar de kerk heeft hare verplichtingen tegenover die duizenden. Gevoelt zij *hare* verantwoordelijkheid niet, dan zal God zelf zijn straatpredikers, zijn evangelisten, zijn arbeiders in de stegen en achterbuurten oproepen en uitzenden. De geschiedenis van het godsrijk is ook uit dit oogpunt belangrijk. Denk aan Engeland bijvoorbeeld. In de vorige eenw was dat land prijsgegeven aan een heidendom dat akelig was. Toen de kerk zelf haar roeping verwaarloosde en in machteloosheid gezonken was, wekte God zelf straatpredikers op die niet schroomden onder tegenstand en lijden het kruis van Christus te verkondigen. Ik denk vooral aan de Primitieve Methodisten. Bitter arm waren ze, die eerste predikers dezer secte,—vaak misten zij de letterkundige en theologische opleiding die zoo overvloedig het deel is der tegenwoordige eeuw. Maar hun woord had kracht. Hun taal was de taal des H. Geestes. Zij hadden éene gedachte, één onderwerp, éene hartstocht: Jezus en Jezus alleen! Zij hadden éene boodschap, één doel: redding der zielen. Met diepen ernst arbeidden zij soms den ganschen dag. 's Nachts lagen zij op hun knieën worstelende om een zegen op dien arbeid. De nood van hun van God vervreemd vaderland lag loodzwaar op hun hart. In de eenzaamheid vastten en baden zij. "Zonder vast salaris, zonder wetenschappelijke vorming, zonder geleerdheid, zonder geld, zonder vrienden, zonder kerkgebouwen of gemeenten, zagen zij op naar Hem die hun de blijde boodschap gaf, en zij vonden Hem getrouw aan Zijne belofte." Dikwijls moesten zij de bitterste vijandschap verduren. Russell, een hunner predikers, moest eene maand doorbrengen in de gevangenis. En toch, na zijne vrijlating, stond hij andermaal op zijn post. Men slingerde hem steenen en slijk toe, men sleurde hem naar de rivier, doch hij riep uit: 'Lads if the shedding of my heart's blood will contribute to your salvation I am willing for it to be shed on these stones."

***

Wij hebben een afkeer van het Roomsch Katholicisme: en te recht. En toch op het gebied der zending tellen wij geloofshelden zelfs in de gelederen van het verbasterd Christendom. Wie kan zonder tranen lezen wat door Raymundus Lullus in de middeleeuwen werd gedaan. Hoort wat de geschiedschrijver ons meedeelt. De tachtig-jarige grijsaard is eenmaal en andermaal in Noord Afrika. Op de markt te Bugia onder fanatieke Mohamedanen verkondigt hij luide, dat Jezus Christus de eenige zaligmaker is. Men verdringt hem: men slingert hem steenen naar het hoofd: men drijft hem voort naar het strand der zee. Maar altijd door roept hij uit: Christus alleen, Christus alleen. Hij valt, men snelt toe. Hij kruipt op handen en voeten steeds roepende: "Niemand dan Christus, Jezus alleen!" De woedende menigte verplettert hem den schedel en laat hem liggen.

Of kunnen wij vergeten wat de geschiedenis ons meedeelt omtrent Raymundus Nonnat die als slaaf zich liet verkoopen onder Mahomedanen, ten einde anderen te redden. Hij predikte Christus en werd gemarteld. Men geeselde hem, zoodat het bloed drupte van zijn opengereten rug. Men doorboorde zijn lippen met een tang van gloeiend ijzer, men zette hem een slot voor den mond en opende dien mond slechts eens om de drie dagen om hem wat voedsel te verschaffen. Men wierp hem in een eenzamen, vunzigen kerker, waar hij maanden lag totdat men hem uit Europa vrijkocht. Op 37 jarigen ouderdom stierf hij.

***

God heeft zijn kruisgezanten en zendt ze uit. Die het kruis predikt zal het kruis ook moeten dragen. Dat *kruisdragen* ontbreekt thans. Zal dit de oorzaak zijn, waarom zoo betrekkelijk weinig wordt uitgericht? Wij willen niet hopeloos zijn. De twintigste eeuw zal groote veranderingen teweeg brengen. Wij hebben *mannen* noodig. "De oogst is groot: de arbeiders zijn weinigen: bidt den Heere des oogstes, dat Hij uitstoote!" En het zal geschieden.

De School Examina.

Wij behooren tot degenen die het ten zeerste betreuren, dat onze kinderen van de vroegste jeugd af met het eene examen na het andere worden bedreigd, en dat ons schoolstelsel beheerscht wordt door de zucht tot examineeren, certificeeren,

africhten en wat dies meer zij. Het doet ons genoegen te zien, dat wij hierin niet alleen staan. Nog onlangs liet de Bisschop van Londen—een man die als kerkgeschiedkundige lauweren heeft verworven—over de zaak zich uit in de volgende termen: "Ik sta op een ietwat revolutionair standpunt wat betreft de onderwerpen die aan een kind behooren te worden onderwezen. Ik meen, dat naast lezen, schrijven en de rekenkunde, die noodzakelijk zijn, niets behoort te worden onderwezen dan algemeene kennis (things in general). Ik kan mij heel goed voorstelllen een opvoedingsmethode waardoor leesboeken worden verschaft naar de bijzondere omstandigheden van het kind ingericht. In die boeken moest men aantreffen eene verklaring van dingen die gedurig voor de aandacht van het kind komen, en zulke boeken moesten altijd beginnen met dat wat het waarnemings vermogen gedurig treft, met wat het kind gedurig omgeeft. Ik zou de geschiedenis niet onderwijzen door te beginnen met de Wittenagemot (de wetgevende vergadering der oude Saksers) en dan voortgaan naar de Overwinning der Noormannen (Norman Conquest). Ik zou de geschiedenis onzer constitutie willen doen beginnen van het dagelijksch leven van het kind en de voorwerpen waarmee het kind in aanraking komt. In plaats van bepaalde onderwerpen te hebben waarin het onderwijs ontvangt zooals aardrijkskunde, zou het mijns inziens beter zijn aan het kind te verklaren, hoe het komt dat de zon op- en ondergaat, hoe Londen geworden is wat het is, en de vele dingen waarmee het kinderlijk verstand dag na dag in aanraking komt. Het streven behoort te zijn de groote levensles aan het kind voorteleggen—t.w. dat het vragen doet en een antwoord tracht te vinden op de vragen die zich gedurig aan ons opdringen. Om de aandacht van het kind bezig te houden, om zijn weetgierigheid optewekken, om zijn waarnemings vermogen te sterken en te ontwikkelen, daarin bestaat mijns inziens de ware beteekenis van het woord opvoeding." Zonder nu alles te onderschrijven wat hier gezegd wordt meenen wij toch dat er groote waarde moet worden gehecht aan den laatsten volzin in de toespraak van den Bisschop.

VREDE OP AARDE. De oproeping van den Keizer van Rusland tot een Vredes-Conferentie bijgewoond door afgevaardigden van verschillende mogendheden schijnt weerklank te vinden. Om den Keizer hierin te steunen wordt nu voorgesteld in de maand Februari van dit jaar een groote pelgrimstocht in het belang van den algemeenen vrede aan den gang te zetten. Het voorstel is allereerst om in Engeland en Amerika met Canada ingesloten een twintal volksleiders te kiezen—vijftien mannen en vijf vrouwen—als kern der Deputatie naar St. Petersburg. Nadat de Amerikanen—tien uit het voorgestelde twintigtal—hun opwachting bij hun President hebben gemaakt en zijn zegen hebben ontvangen trekken zij den oceaan over en worden met open armen in Engeland ontvangen. Na de Koningin en den Britschen Minister, Lord Salisbury, te hebben ontmoet worden zij door het volk ontvangen in de grootste zaal die Londen heeft, t.w. Albert Hall. Met geestdrift wordt de zaak besproken en op geestdriftvolle wijze wordt hun een uitgeleide bezorgd. Middelerwijl wordt de Deputatie gesterkt door één afgevaardigde uit elk der volgende landen, Holland, België, Zwitserland, Denemarken, Zweden, Noorwegen en Portugal. Dan gaat de tocht door Europa, en eerst naar Parijs, alwaar groote recepties, demonstraties, conferenties de Deputatie zullen wachten. *Tien* Fransche vertegenwoordigers voegen zich nu bij haar en allen te zamen maken hun opwachting bij President Faure. Van Parijs trekt men naar Berlijn, waar *tien* Duitschers er bij komen, en de Kaiser het woord zal voeren. Zoo gaat het voort, altijd met een vermeerdering van het ledental der Deputatie naar Weenen en Buda-Pesth in Oostenrijk-Hongarije en eindelijk naar Italie. De Deputatie zal dan 67 leden tellen, d.w.z. *tien* uit elk der groote staten en koninkrijken, Engeland, N. Amerika en Canada, Frankrijk, Duitschland, Oostenrijk-Hongarije, Italie, en *een* uit elk der zeven hier boven reeds genoemde rijken. Het einddoel van den Pelgrimstocht zal zijn St. Petersburg, waar de Keizer de afgevaardigden zal ontmoeten en hooren. 'Vrede op aarde' zal de leuze zijn.

***

En wat zal men voorstellen? Drie dingen: (1) dat voor vijf of tien jaren geen oorlog zal worden gevoerd. (2) dat binnen dienzelfden termijn geen nieuwe oorlogstoebereidselen zullen worden gemaakt. (3) dat in geval van verschil dat op oorlog zal kunnen uitloopen de betrokkene partijen de hulp zullen inroepen van eene bevriende mogendheid die als arbiter zal optreden. In hoeverre deze Deputatie werkelijk zal uitrichten wat hier wordt beoogd is niet vooruit te bepalen. Het denkbeeld is ontstaan in het vruchtbaar brein van den redakteur van de "Review of Reviews" die met geestdrift bezield is voor de zaak des vredes. Weet hij anderen te inspireeren en te winnen voor zijne beschouwingen dan kan er iets goeds uit deze discussies geboren worden. Maar .... voordat het Duizendjarig Rijk aanbreekt moet, naar onze meening althans, de Christus eerst komen.

***

Wij voor ons zijn Gode dankbaar dat de Keizer van Rusland: *vrede op aarde* wil aankweeken en bevorderen. Moge hij steun ontvangen bij de vorsten en mogendheden van Europa! Wij voor ons dachten aan de treffende verzen van Neerland's dichter:—

Gij Waereldgrooten,
  Wier pennetrek
Den Krijg ontketent
  En 't bleek gebrek!
Of gij, Beroerders
  Van 't morrend Volk
Gelijkheid preêkend
  Met toorts en dolk!
O, zoo 't geweten
  Nog in u leeft,
Droomt gij geen droomen
  Waar 't hart bij beeft,
Waarbij geen sluimring
  Op de oogen strijkt,
En de engel troostloos
  Van 't sterfbed wijkt?...
Wanneer, bij 't rijzen
  Der Vrede zon,
Wordt gij vernageld,
  Gij, laatst Kanon?

Zal het laatste kanon vernageld worden ten gevolge van deze Vredes Conferentie? Eerst als Christus op de wolken verschijnt zal dit geschieden! En wanneer zal Hij die te komen staat komen?

Uit de Transvaal

Een hooggeplaatste ambtenaar schrijft ons het volgende uit de Transvaal. Van harte onderschrijven wij dat woord:—"Waarlijk de Kersttijd is voor Zuid Afrika maar zelden een tijd geweest van 'vreugde op aarde, in de menschen een welbehagen.' Oorlogen, geruchten, troebelen mengen zich steeds met onze vreugde. Als ik niet het onwankelbaar geloof had dat er een overheerschende Voorzienigheid is bij wie "bestier is van geheel ons lot" dan zouden mijne handen slap worden. Ik ben verzekerd dat de Hand die gedurende de jaren sedert Boomplaats zoo duidelijk onze volksgeschiedenis heeft geschreven zich nu niet aan ons lot onttrekken zal. Laat de heidenen maar woeden en de volkeren ijdelheid bedenken—de wachter Zions slaapt of sluimert niet. Deze tegenkanting is noodig voor ons volk over Zuid Afrika; daardoor alleen zal zij aaneen gesmeed worden en leeren opzien naar Hooger Hulp."

***

Wij danken den schrijver voor dezen brief en den geest die daarin doorstraalt, een geest zoo geheel verschillend van wat onlangs te Kaapstad werd geopenbaard bij gelegenheid van eene publieke vergadering aldaar gehouden. Sprak op die vergadering de overgroote meerderheid onzer Engelsche medekolonisten wij zouden wanhopen aan de toekomst van Zuid Afrika. Wij hebben echter het vertrouwen, dat de invloedrijkste en bezadigdste mannen zich schamen over wat daar werd gedebiteerd. Wij teekenen protest aan tegen wat door een gevierden spreker, dienaar des Evangelies werd gezegd, en het doet ons leed dat in die vergadering geene enkele stem van afkeuring werd vernomen. De eerwaarde spreker die de grieven der *uitlanders* bepleitte—waartegen niemand bezwaar zou kunnen maken, indien men ze op waardige, fatsoenlijke, verstandige, overtuigende wijze besprak—trok te velde tegen de boeren in het algemeen, en de kerk der boeren in het bijzonder. Had nu een predikant der N. G. Kerk in de hitte van den electiestrijd zich op dergelijke wijze uitgelaten over zijne Engelsche medebroederen in de bediening des Evangelies, wat een kreet van verontwaardiging zou er niet opgegaan zijn tegen de onbesuisde uitlatingen van den "political parson." Nu echter zwijgt men, terwijl een Engelsche predikant zich op de volgende wijze laat hooren: "Heeft een Boer een zoon gansch ongeschikt om eenige zaak te drijven, eenige bezigheid te ondernemen, dan was het wel natuurlijk hem voor de heilige bediening af te zonderen (gelach). En indien deze menschen nu groote, lompe, slechtgehumeurde, nuttelooze zonen hebben, dan schijnt het de rechte zaak te zijn die jongens in de Johannesburg politie te plaatsen (gelach)." Dit kenmerkt, voor ons althans, den geest dezer beweging. Plaats nu tegenover elkaar den brief van bovengenoemden Transvaalschen ambtenaar, en de uitlatingen van een Engelschen evangeliedienaar in de Kaapstad, die met "gelach" door honderden van Engelschen werden ontvangen, en . . . . . geen weldenkend mensch behoeft een oogenblik te aarzelen aan welke zijde zich te scharen in dezen onwelvoegelijken strijd. Zoolang evangeliedienaren zich uitlaten in dergelijke bewoordingen en ingang vinden bij een gehoor van Kaapstads ingezetenen, onder welke er zeer velen, de meesten misschien, voorgeven tot een Christelijk kerkgenootschap te behooren, is er waarlijk geen de minste kans tot toenadering en verbroedering. Het heeft ons dikwijls gesmart dat Hollandsche predikanten op onvoorzichtige wijze zich blootgaven in dezen politieken strijd. Wij zijn er dankbaar voor, dat geen enkel Hollandsche predikant zich zijner bediening zoo onwaardig heeft gedragen door in dergelijke bewoordingen te smalen op zijne medebroederen in de evangeliebediening. Wij twijfelen er sterk aan of een Afrikaander-publiek zulk een aanval op Engelschsprekende evangeliedienaren zou geduld hebben. De Kaapstad echter begroet deze uitlatingen met "gelach."

***

Men zou ons de vraag kunnen doen: Maar past het u in het "Gereformeerd Maandblad," en naar het eenmaal door u gekozen standpunt, op deze zuivere politieke zaken de aandacht te vestigen. Ons antwoord is duidelijk, even duidelijk als ons standpunt, dat niet veranderd is en onveranderd blijft. Wij zien in dergelijke uitlatingen eene aankweeking van rassenhaat die allerbetreurenswaardigst is. Dat menschen over de politiek zich uitlaten is ons welkom, al verschillen zij ook ten zeerste van ons. Maar dat men in zijn politieke razernij toelaat, dat klassen in de maatschappij op de verachtelijkste wijze worden afgeschilderd, zonder dat zij in het nu heerschend geschil betrokken zijn, achten wij beneden alle kritiek. Niet lang geleden werd in de "Fortnightly Review" in een interessant artikel over "Cape Politics en Colonial Policy" met nadruk gezegd dat het werk van den echten staatsman in Zuid Afrika behoort te zijn "alle wrijving te vermijden, en den Afrikaner te overtuigen dat wat goed is voor het Britsche rijk ook goed is voor de Kaapkolonie." Uit de geschiedenis van Fransch Canada toont de schrijver onder anderen aan hoe gevaarlijk het is een geslacht te doen opgroeien, dat zijn sympathie met het moederland in Engeland heeft verloren. Hij wijst er op, dat in ieder dorp in Fransch-Canada de Fransche drie-kleur wappert,—trots Canada's voorgewend loyalisme—en dat jonge Canadeezen die de Vereenigde Staten hebben bezocht bitter anti- Britsch zijn geworden. Tot zoover is het bij ons nog niet gekomen. Maar uitlatingen in de Good Hope Hall als de door ons gewraakte hebben gewis de strekking den jongen Afrikaan die zijn land en kerk en taal lief heeft af te stooten in plaats van hem aan te trekken en te binden aan het Rijk dat in Zuid Afrika het hoogste gezag bekleedt.

***

En nog iets voordat wij van de zaak afstappen. De redacteur van de *Review of Reviews*, waarschuwde onlangs tegen het ontzettend gevaar van vlagwaaierij bij elk mogelijk incident en het uitgalmen van "Rule Britannia," wanneer zulks niet te pas komt. Het volgend Oostersch verhaal brengt hij er ter opheldering bij: De Kaliph moest eens beslissen in een rechtsgeding.

"Ik eisch, o Caliph, het leven van Ali Ebn Ezra;" riep de aanklager. "Maar wat heeft hij gedaan?" "Hij droomde voorleden nacht, dat hij met mijne vrouw gehuwd was." "Laat Ali verschijnen" riep de Kaliph, en hij deed uitspraak. "Sta daar in de zon, o Ali, en gij aanklager neem u een zwaren stok en kastijd Ali's schaduw zoolang gij kunt. *Een denkbeeldige misdaad* toch *verdient een schaduwachtige straf.*" Zonder ons in de politiek te mengen moeten wij eerlijk getuigen dat wij in den laatsten tijd meer dan eens wanneer de Transvaal op vergaderingen ter sprake kwam, dachten aan Ali en zijn schaduw.

Dr. Livingstone en de Boeren. Van onzen geachten broeder, den Eerw. S. Hofmeyr, ontvingen wij het volgend schrijven naar aanleiding van wat wij schreven in onze artikelen over de "Geschiedenis onzer Kerk." Het woord van dien broeder is ons zeer welkom:—

Goedgedacht, Zoutpansbergen,
31 Dec. 1898.

Aan de Redactie van 't Gereformeerde Maandblad.

'T Is voor een zendeling die onder de Kaffers jaren lang gearbeid heeft, verklaarblaar: hoe de Statie van wijlen *Dr. Livingstone* te *Secheli*, door de Boeren (zie *Gereformeerde Maandblad* December 1898) verwoest werd en zijn huis vernield.

Gedurende de vele onlusten alhier—vooral nu met *Mpefu*, hoorde men maar geduriglijk: *Als er iets over ons komt, dan vlugten wij naar het huis van den Moruti* (zendeling); *hij is onze vader, bij hem zijn wij veilig.* Dit hoorde men niet alleen van Statie volk, neen! zelfs meer dan een van de Bergkaffers heeft mij dit van jaar gezegd. Mijn antwoord is altijd: *gij moet dit niet doen; ik kan u niet beschermen, en op die wijze kan woonhuis en kerkgebouw verwoest worden door den vijand die met u vecht.* Ik heb van jaar nog gezegd: *ik vrees er zal nog een dag menschenbloed in ons woonhuis vallen van wege uwe bangheid.*

Wel ik heb het van een geloofwaardigen, godvreezenden (toen) ouderling onzer kerk, dat uit het woonhuis van *Dr. Livingstone*—tijdens zijne afwezigheid—op de burgers geschoten werd, gedurende dien oorlog. 't Spreekt van zelf de Burgers hebben toen het huis vernield.

Boerenhaters zeggen nu: *de Boeren hebben het huis van den Zendeling verwoest uit haat tegen de Zending.* Onbekenden, en sommige anderen zeggen: "*Ja! 't is zoo!* Wij die van zulke dingen weten, zeggen: "*Het Zendinghuis heeft het zwaard genomen, en is—naar Matth.* 26: 52, *door het zwaard vergaan.*

Nog een woordje: de Boeren verstaan over 't algemeen de zending niet. Geen wonder, want de voornaamste gemeenten moeten nog geduriglijk onderricht ontvangen; doch wanneer zij vatten wat de zending is, dan zijn zij in den regel er niet tegen. Doch tegen sommige zendelingen is de Boer met geheel zijn hart, en ik versta het goed, want ik ben ook tegen meer dan een zendeling.

Uw Heilw.

Stephanus Hofmeyr,
Zendeling.

Post-scriptum.—4 Jan. De arme Kaffers zijn zeer vernederd. Ook zij die hier wonen en die het met *Mpefu* hielden, moeten de wapenen nederleggen. Sedert gisteren zijn *hier* reeds nabij 300 geweren—waaronder zeer goede—door hen afgeleverd.

Ik vraagde den Veldkornet der Statie: *zijn zij niet zeer verdrietig omdat zij zoo ontwapend worden.* Hij antwoordde: Velen zijn geheel tevreden, zij zeggen: *als zij toch maar hun leven behouden.*

Mooije tekst niet waar!

Arme Kaffers zijn geheel vernederd. Ik geloof niet dat zij weer zullen opstaan.

Nu is het tijd voor 't Evangelie om in te gaan.

"*Waar zijn de negen?*

De Geschiedenis onzer Kerk.

Hoofdstuk XXIII.

DE KERK IN DE TRANSVAAL.

HET is van meer dan gewoon belang, dat wij zoo breedvoerig mogelijk de geschiedenis van de kerk in de Transvaal behandelen. Vele moeilijkheden die nog niet uit den weg zijn geruimd kunnen worden teruggeleid naar de dagen harer wording. Wil men hedendaagsche toestanden leeren kennen en naar waarde beoordeelen, men zal moeten acht slaan op wat in die 'oude' tijden plaats vond.

Wij hebben reeds in een vorig hoofdstuk aangetoond, wat de Synode der koloniale kerk heeft gedaan om de uitgewekenen in het Transvaalsche tegemoet te komen, en hoe dankbaar men was voor de betoonde belangstelling. Niemand onzer kan het heden ten dage beseffen, hoe moeielijk het was in die dagen van beroering, met het ontzettend gebrek aan evangeliedienaren, om de uitgewekenen te bereiken. Daarom nemen wij de vrijheid hier overteschrijven wat in het jaar 1858 omtrent de zaak werd gezegd in het eerste nommer van het tijdschrift "Elpis." De schrijver is niet alleen volkomen op de hoogte van zaken, maar heeft waarschijnlijk ook een werkzaam aandeel genomen in de gebeurtenissen van dien tijd:—

"De houding welke de uitgewekenen hadden aangenomen tegenover de Regeering had het tot een moeilijk vraagstuk gemaakt voor de Hollandsche Gereformeerde Kerk op welke wijze in hunne geestelijken behoeften zou worden voorzien. Hunne belangen werden echter niet vergeten, ook kwamen de meesten hunner van tijd tot tijd terug ten einde binnen de Kolonie hunne kerkelijke voorrechten te genieten en dan weder af te reizen.

De vraag hoe te handelen met de uitgewekenen, door den leeraar van Colesberg op de Graaff Reinetsche Ringsvergadering van 1838 gedaan, werd toen als een moeilijk vraagstuk ontwijkend beantwoord. In 1840 werd het verzoek van denzelfden leeraar door denzelfden Ring toegestaan, om de bewoners van *Riet, Zand en Kafferrivier* te bezoeken: "alleenlijk om het Evangelie onder hen te verkondigen." Later deed de leeraar van Cradock aanzoek om de behulpzame hand van den Ring, ten einde voor drie maanden de uitgewekenen te bezoeken. Dit verzoek werd hem toegestaan, onder voorwaarde nogtans, dat hij niet de Sacramenten bedienen en geene ledematen aannemen zou. De voornaamste reden dezer voorwaarde scheen geweest te zijn, dat de motieven der emigratie bij velen uit onzuivere beweegredenen waren voortgesproten, en zij toen ter tijd werden beschouwd als in opstand tegen de

wettige overheid; ook had men geene vrijmoedigheid daardoor eene beweging aantemoedigen die men niet goedkeuren kon. Dezelfde Ring benoemde echter eenige jaren later eene Commissie om hen te bezoeken en in de waarheid optebouwen."

De schrijver gewaagt dan van de twee Deputaties door de Synode van 1847 afgevaardigd met volmacht "om alle zoodanige maatregelen te nemen, waardoor in de geestelijke behoeften (der uitgewekenen) op eene geregelde wijze kon worden voorzien." Hoe die deputatien in de Transvaal werden ontvangen is ons reeds vroeger gebleken. De gehechtheid aan de kerk der vaderen in de kolonie bleek duidelijk uit brieven en verslagen toen in de *Kerkbode* verschenen. De moeilijke vraag bleef onbeantwoord: van waar een vaste leeraar voor de uitgewekenen. Uit Holland kwam geene hulp. Toen het grondgebied tusschen de Oranjerivier en de Vaal onder Engelsch beheer was geraakt in 1848 werd naar Holland geschreven, en door de Regeering een zekere som disponibel gesteld tot tegenmoetkoming in de reiskosten. "Maar helaas! evenmin als later bij het beroep van Professoren voor de Theologische Kweekschool vond men nu geene geschikte mannen in de Gereformeerde Kerk van Holland, wier liefde tot hunne stam- en geloofsgenooten sterk genoeg was om hen te bewegen over hunne bezwaren heentestappen en hier een werk des geloofs en der liefde in zulk een veelbelovend arbeidsveld te aanvaarden."

Kon men uit Holland niet geholpen worden, zou men niet uit de Kolonie geholpen kunnen worden? Ook hierop geeft de schrijver antwoord:—

"Bij het groot gebrek aan leeraars binnen de grenzen der Kolonie, bleef het eene moeilijke taak dezulken te vinden, die, hunne eigene gemeenten verlatende, met hunne huisgezinnen moesten opbreken, om met de ontevredenen rond te zwerven. Ook bevond men zich daar niet in eene geordende maatschappij, maar onder eene verzameling van menschen, bij wie de wil dan eens van dezen dan weer van genen als wet moest gelden. Ook kregen eenige leeraars in deze Kolonie geen antwoord van de emigranten, die zich te Natal hadden gevestigd, op de vraag op welke ondersteuning een leeraar onder hen zou kunnen rekenen, ingeval hij zelf onvermogend was. Deze vraag was hun voorgesteld op hun aanzoek om een leeraar uit de Kolonie of de Nederlanden. Het antwoord hierop bleef uit, enkel omdat de Raad zich door deze vraag beleedigd gevoelde, gelijk destijds door den Voorzitter werd verklaard. Onder het bestaan van dergelijke bezwaren kon de Synode slechts door het voortdurend benoemen van Commissien in de geestelijke behoeften harer geloofsgenooten voorzien, totdat een of meer leeraars zich onder hen vestigden."

Ds. A. Murray. Na de aankomst echter van Ds. Andrew Murray en diens bevestiging als leeraar van Bloemfontein werd de zaak der uitgewekenen meer hoopvol. Nieuwe betrekkingen werden dadelijk aangeknoopt tusschen onze kerk en de Transvaalsche geloofsgenoten. Kort na zijn aankomst, en reeds in December 1849 bezocht de jeugdige leeraar van Bloemfontein die streken. Zijne bevindingen deelde hij destijds mede in een openbaar schrijven, dat nog altijd lezenswaardig is. Met groote blijdschap werd hij ontvangen, en zijn woord was niet zonder zegen. "De diepste belangstelling" zoo schreef hij, "hebben de gemeenten aldaar mij ingeboezemd en alles zal ik doen in mijn zwak vermogen om haar welzijn te bevorderen. Veel heb ik in haar midden mogen genieten; de arbeid die in veel zwakheid aldaar is verricht geworden, is naar ik vertrouwen mag in sommige gevallen gezegend; enkelen zijn er aan wie ik door eene meer bijzondere kennismaking mij recht nauw verbonden gevoel: dit alles doet mij met bijzondere belangstelling op hen zien en deed mij bij mijn afscheid met een diep bewogen gemoed, in den naam des Heeren vaarwel zeggen." Elders lezen wij:—"Hoe langer ik in deze streken vertoefde des te sterker werd de overtuiging in mij dat de gemeenten over de Vaal Rivier zeker het beste en het eerste recht hebben op een Leeraar, zoodra er weder een voorhanden is. Het is waar, de werkkring daar is in verscheidene opzichten een van de moeilijkste die er wezen kan, en toch is er veel om aantemoedigen en optewekken; en ware het niet dat ik mij door den Heer verbonden gevoel aan de gemeenten waar ik nu arbeid, dan ware het onmogelijk geweest voor mij om geen gehoor te geven aan de smeekingen van de menschen, om in hun midden als leeraar te komen wonen."

In de Transvaal kwam Ds. Murray ook in aanraking met zekere personen die meenden geroepen te zijn Palestina te bezoeken. "Ongelukkig was er aan de Morikwa een klein getal dat met de prediking niets wilde te doen hebben. Zij zijn degenen die op weg zijn naar Jeruzalem en hunne tegenwoordige woningen slechts als eene rustplaats beschouwen op den weg daarheen. Uit eene ontmoeting die ik later had met een dezer lieden, heb ik hunne gevoelens wat nader leeren kennen, en ik moest mij bedroeven over de jammerlijke verdraaijing der H. Schrift en voornamelijk der Profetieën waardoor zij hunne gevoelens verdedigen. En gelijk maar al te dikwijls het geval is, heb ik ook vernomen, dat eenige dezer lieden zich aan de vreeselijkste dwalingen overgeven; want schoon zij den Bijbel gedurig in de hand en den mond hebben, verachten zij geheel deszelfs eerste en hoogste geboden, en sommigen zijn er die beginnen te zeggen, dat al hun godsdienst ijdel is, daar hunne zaligheid toch van de voorverkiezing des Heeren afhangt. Dit is iets nieuws in deze streken en toont de dringende behoefte die er bestaat om een Leeraar hier te hebben."

Ds. Murray scheidde van de Transvaalsche boeren met de belofte van òf zelf later over te komen, òf te zorgen dat eene Commissie hem derwaarts zou opvolgen. Ter vervulling van zijne gedane belofte treffen wij Ds. Murray reeds in het volgend jaar, 1850, andermaal in de Transvaal aan. Ook van dat bezoek werd verslag gedaan. Honger naar het Woord Gods was er zeker bij velen. Aan goede indrukken ontbrak het gewis niet. Maar een vluchtige bezoek-reis kon tegen het gebrek aan herderlijk toezicht niet opwegen. "Het was mij meermalen pijnlijk," zoo schreef Ds. M. "de aandoeningen van velen onder het Woord te zien, daar ik toch vreesde dat die wederom verdooven en verdwijnen zouden, overgegeven als zij moesten worden aan den verdervenden invloed van wereld en zonde; of, even als een jonge man langs den weg mij zeide: "de toestand der gemeente is als een stuk koorn, rijp en schoon, maar er is niemand om te oogsten, of de vogelen te verjagen, en zij eten al het zaad en alles wordt verloren." Met een weemoedig hart moest Ds. M. afscheid van de Transvaal nemen. Menigmaal slaakte hij de zucht: "Moge de kerk spoedig haren plicht aan hen vervullen: zij zijn toch leden der kerk."

"Laat degenen," roept hij elders uit, "die nog koel zijn omtrent eene kweekschool toch eene reis over de Vaalrivier doen, en zoo zij die duizenden daar kunnen aanzien en onbewogen blijven, en nog huiverig zijn om alles in het werk te stellen ten einde in de behoefte te voorzien, dan weten wij niet wat Christelijke liefde is. O! het is toch tijd dat onze kerk zich bewege en inga door die wijde deur die de Heere voor haar heeft geopend."

Verslag van Hiddingh. Dat de uitgewekenen in die streken niet geheel en al in ruwheid en woestheid ontaardden mag wel onze bewondering wekken. God de Heere waakte over hen. Zeer belangrijk is in dit verband wat de heer C. Hiddingh, die jaren na het bezoek van Ds. Murray de Transvaal uit Nederland bezocht, omtrent onze boeren schreef: "Verwonderenswaardig is het, hoe bij alle de worstelingen, waarbij de uitgewekenen volslagen gemis en gebrek aan alles leden, de zeden nog zoo goed zijn bewaard gebleven .... Zwervende in woeste landen met have en vee moesten zij altijd op hunne hoede zijn tegen de Kaffers; in hunne omdolingen smolten hunne middelen van bestaan weg; de herhaalde oorlogen met de Kaffers en de dreigende macht der Engelschen maakten alle hoop op uitkomst te niet. Beroofd van alles, zonder onderwijzers, zonder predikanten, moesten zij in zichzelven toevlucht zoeken en hunne eigene leermeesters worden. De Bijbel, voor welks behoud steeds de meeste zorg werd gedragen, was hun richtsnoer; een dagelijksch lezen in denzelven werd zelden verzuimd; de Zondag werd geregeld gevierd, terwijl een van allen voorging. Zoo is het nog heden ten dage met hen gesteld. In elk huisgezin wordt bij het morgen- middag- en avondmaal hardop gebeden en gedankt; een der huisgenoten verricht dit werk, en hoewel meestal de woorden geheel verkeerd en onverstaanbaar worden uitgesproken, zoo bewijst het toch dat de menschen een innig godsdienstig gevoel bezitten hetwelk zij niet in zich besloten kunnen houden. Velen houden des avonds huiselijke godsdienst door het lezen in den Bijbel en zingen van een heiliglied. Des Zondags komen de buren van het eene of andere huisgezin aldaar te zamen, om daar gezamentlijk godsdienst te plegen, waarin alsdan een van allen in gebed, gezang en het lezen òf van eene preek óf uit den Bijbel voorgaat, gelijk men mijzelven meer dan eens daartoe heeft uitgenoodigd."

Beroepen van Ds. Murray. De bezoekreizen van Ds. A. Murray en zijne prediking in de verschillende deelen des lands brachten onze geloofsgenooten in het Overvaalsche niet slechts in de nauwste betrekking met de Kerk in de Kolonie maar versterkten ook den honger naar het woord. Geen wonder dus dat men Ds. Murray andermaal verzocht zich als Leeraar der uitgewekenen in de Transvaal te vestigen. Een verzoekschrift met ruim *elfhonderd* naamteekeningen werd met dat zelfde doel aan de Synodale Commissie gericht. Ds. Murray zelf, hoewel overtuigd van de moeilijkheden aan dat arbeidsveld verbonden, was niet onwillig zich van Bloemfontein los te maken en in de Transvaal neer te zetten. Hij schrijft er over in zijn verslag: "Ik kan mij geen hoogere *eerepost* in onze kerk voorstellen, dan als opziener over die groote gemeente te mogen arbeiden, en zoo de banden die mij aan mijne eigene gemeente binden (en die ook is groot) mij niet terughielden, ik zou geen oogenblik langer aarzelen mij derwaarts te begeven. Ware er slechts het vooruitzicht dat de gemeente hier (Bloemfontein) spoedig verzorgd wierde, dan zou het mij ook onmogelijk wezen die gemeenten herderloos te zien blijven, zoo niemand anders zich derwaarts wilde begeven." Doch dit mocht niet. Ds. Murray kon Bloemfontein niet verlaten, en de Synodale Commissie kon niemand vinden. Daarom drong zij bij Ds. J. H. Neethling, toen te Prins Albert, aan om Ds. Murray te vergezellen naar de Transvaal en hem behulpzaam te zijn in de prediking des Woords en de bediening der Sacramenten. Die reis had gewichtige gevolgen; waarover wij later het een en ander zullen meedeelen. Zij kon echter niet dadelijk worden ondernomen. Vandaar dat Ds. A. Murray andermaal de Transvaal bezocht, in April 1851, ditmaal vergezeld door zijn broeder John, toen leeraar te Burgersdorp. Bij die gelegenheid werden twee kerkgebouwen ingewijd, t.w. te Potchefstroom en te Rustenburg. In beide gevallen werd bevonden, dat de gebouwen te klein waren om de omgekomene schare te bevatten. Te Rustenburg waren er kerkeraadsleden uit Lijdenburg tegenwoordig, die melding maakten van het voltooien van het kerkgebouw in dat dorp en verzochten om een leeraar. Ook Zoutpansberg, het verblijf van Commandant Potgieter, liet zich bij deze gelegenheid gelden met het verzoek "dat gindsch zoo ver verwijderd oord bij eene volgende gelegenheid niet mocht worden voorbijgegaan." Nog altijd echter bleef het de vraag: wanneer komt er een vaste leeraar? "Bij de algemeene dankbaarheid en blijdschap," zoo luidde het verslag, "was er slechts ééne gedachte die bij zeer velen kommer en neerslachtigheid verwekte. Menigmaal werd dezelve ontboezemd in de ernstige en zorgwekkende vraag: 'Moeten wij *altoos* zonder leeraars blijven?' Zelfs het bemoedigend antwoord hierop gegeven: 'De Heer zal het voorzien' scheen slechts weinig indruk te maken." De tijd was *nog niet* gekomen, dat de Transvaal haar eigen leeraar zou hebben.

Uit de Schrift.

De Wilde Gedierten en de goede Engelen in de Ure der Verzoeking.

En hij was bij de wilde gedierten; en de Engelen dienden Hem.
Mark. I. 13.

HET is merkwaardig dat Markus in dit verband van de wilde gedierten en van de Engelen als in eenen adem spreekt. Ongetwijfeld is het dat hij opzettelijk een tegenstelling maakt tusschen de twee tegenovergestelde soorten van krachten, die op Jezus in de woestijn invloed uitoefenden. Aan ons wordt hier te denken gegeven wat de wilde dieren aan den eenen kant en de Engelen aan den anderen te doen hadden in de verzoeking van Jezus in de woestijn. 't Is alsof Markus ons wil zeggen dat onze Heere in de woestijn niet alleen aangevochten werd door den Satan; maar dat de Satan ook alles daar aanwendde, dat bijdragen kon tot de heftigheid van de verzoeking—en er vooral in slaagde door de aanwezigheid van de wilde gedierten. Maar dan ook, aan den anderen kant, liet God Zijn Zoon niet zonder lichtstraal in de duisternis: er waren ook andere wezens tegenwoordig toen Jezus verzocht werd—"de Engelen dienden Hem."

I.

"Hij was bij de wilde gedierten." Van den eersten Adam lezen wij dat hij alleen was met de dieren. "God bracht ze tot hem, om te zien hoe hij ze noemen zou." Daar stelde de Heere den mensch als heerscher over al de dieren der aarde.

En hier in de eenzaamheid is ook de tweede Adam alleen bij de wilde gedierten; en ook nu zien wij dat de tweede Adam aan zijne bestemming als heerscher over de dieren moet beantwoorden. Geen dier kon Jezus daar in de woestijn eenig leed doen. Zij lagen aan zijne voeten.

Maar wat wij hier vooral op letten moeten is, dat Jezus zich bevond te midden van het ontembare, het wilde, het woeste, en daarop legt Markus nadruk, wanneer hij ons mededeelt dat onze Heere bij de wilde gedierten was. Jezus zag in de dieren de verwoesting welke de zonde in Gods schoone schepping had aangericht. Ziet, daar was het ontembare. Daar was de onmacht van elk dier

om over zichzelf te heerschen. Elk een werd onwederstaanbaar beheerscht door natuurdriften. Dan werd er ook daar onder de dieren geopenbaard een woeste, onverbiddelijke vijandschap. Het eene dier was op elk oogenblik gereed het andere te verscheuren en te verslinden.

Ja, Markus wil dat zijne lezers zouden verstaan dat Jezus bij de wilde gedierten was opdat men zien zou, dat de strijd onzes Heeren in de ure der verzoeking des te zwaarder was, omdat hij juist door die wilde gedierten omringd was. Want wat was er in den aard van die dieren, dat Jezus kon opheffen tot de hooge roeping waartoe Hem Zijn Vader geroepen had? Ach! in hun aard zag hij eigenlijk dat waartoe de Satan hem verleiden wilde: het toppunt van zelfzucht—als wij zoo een woord gebruiken mogen in betrekking tot de dieren—het toppunt van dat hetwelk in den natuurlijken mensch de vormen van eigenbelang, zelfverheerlijking, zelfvergoding, aannam. Daartoe toch, was het dat de Satan Jezus wilde verleiden in de Woestijn.

"En Hij was bij de wilde gedierten."

Maar de engelen waren ook daar in de ure der verzoeking.

God liet zijn Zoon niet alleen met den Satan, en met de booze invloeden, welke de Verzoeker daar op hem wenschte uitteoefenen. De Engelen dienden Jezus.

Van de vroegste tijden lezen wij in de Schrift dat God tot dienst des menschen Engelen gebruikte. Wat is liefelijker dan hetgeen wij lezen van de bezoeken van deze hemelsche wezens aan de aardsvaders. En nu verwondert het ons geenszins dat er engelen met Jezus waren in het uur waarin hij verzocht werd. Als zij den menschen tot dienaars gesteld waren, hoeveel te meer niet Hem, die de Zoon des menschen bij uitnemendheid was. Ja, de engelen zijn daar in de ontzaggelijke uren van Jezus verzoeking. 't Is ons iets ontzettends aan dien strijd te denken, waarin de booze geesten uit den afgrond aan den eenen kant, en de engelen uit den Hoogen aan den anderen kant strijden rondom den persoon van den menschenzoon. 't Is ons ook liefelijk te lezen, dat Jezus, in die bange ure van zijne verzoeking, wezens als engelen tot hulp had—En de engelen dienden Hem.

II.

Laat ons nu op de wilde gedierten en de Engelen letten, met wie wij in de verzoeking zijn. En terwijl wij dit doen laat ons den tekst vooral toepasselijk betrachten.

Ook wij worden door den Satan verzocht, en dan kunnen wij ook zeggen dat wij bij de wilde gedierten zijn. In onze verzoekingen ontdekken wij gedurig dat de Satan ons in aanraking brengt met het wilde, het woeste, het ontembare. Wij komen van aangezicht tot aangezicht met allerlei woeste gedachten, gewaarwordingen, ondervindingen in aanraking. De dieren van toorn, haat, nijd, wellust, drift, verkeerde neigingen, begeerten en wenschen vertoonen zich aan ons en wij moeten tegen hen strijden. Hoe dikwijls zijn wij bij de wilde gedierten!

De vraag is hoe wij tegenover die dieren staan? Heerschen wij over hen? Zijn zij onder onze voeten? Of verscheuren zij ons?——

Helaas! Hoe dikwijls zien wij ons beeld in het machteloos diertje, dat vergeefs spartelt in de klauwen van den leeuw; in het zwak vogeltje, dat zich te vergeefs tracht los te worstelen van de betoovering der slang!—Wij worden verzocht van den Satan, en zijn bij de wilde gedierten, maar niet, zooals Jezus, om de overwinning over hen te hebben, maar om door hen gewond, verminkt, verslonden te worden. Helaas, Helaas!

Maar, Gode zij dank! er zijn ook Engelen met ons in de ure der verzoeking. De Bijbel is duidelijk omtrent de leer aangaande het werk der Engelen. "Zijn zij niet allen gedienstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden, om dergenen wil, die de zaligheid beërven zullen?"

Meer dan wij weten, meer dan wij zelfs vermoeden, zijn de Engelen ons tot dienst. Eén dag zullen wij beter weten van de tijden waarop zij de middelen zijn geweest tot onze redding in oogenblikken van verzoeking en gevaar!

Maar ook op een andere wijze is onze tekst van toepassing: In de ure van onze verzoeking zijn de engelen van *goede invloeden* tot onzen dienst.

Kent gij die engelen niet? Zij waren er toen gij verzocht werdt. Ja, gij hoordet—wat ook het gedruisch van geweldige verleiding om u heen was—de stem van den goeden Engel, die tot u zeide: doe het niet! Toen gij een onreine gedachte in u ontwaardet, kwamen er voor u ook de gestalten van de Engelen van reinheid en heiligheid. Toen gij ontdektet dat uwe wenschen en begeerten verkeerd waren, zond God u ook in dezelfde ure allerlei herinneringen aan goede raadgevingen van dierbare vrienden of betrekkingen; of van goede woorden die gij ergens gelezen hadt. Ja, gij kunt het niet ontkennen, waar gij met de wilde gedierten waart in de bange ure der verzoeking, daar waren er ook de engelen om u tot dienst te zijn.

En nu is het de vraag wat wij verkiezen. Verkiezen wij verslonden te worden van de wilde gedierten; of kiezen wij den dienst van de Engelen, welke God tot ons in onze verzoeking zendt? Zullen wij niet weigeren, beslist weigeren dat de wilde dieren over ons heerschen, ons wonden, verminken, verslinden?

Of, als het ons te bang wordt met de dieren te zijn, en wij het weten dat onze eenige redding ligt in ons wegzijn van de dieren, zullen wij dan niet de Engelen, die God ons toezendt bij de hand nemen, en hen toelaten ons uit ons Sodom te leiden, zooals Lot zich liet leiden? Ja, laat ons dit doen, totdat wij volkomen uit het Sodom van onze verzoeking verlost, en veilig in het Zoar van veiligheid—in de machtige bewaring van Jezus, onzen Zaligmaker, zijn.

Zoo, zoo zien wij het Godsrijk komen.

"Ziet, Hij komt om alle volken
Mild te zegenen als hun God.
Met Hem dalen uit de wolken
Stroomen neer van heilgenot.
Zelfs in het land van slavernij
Maakt de Zoon in waarheid vrij!"

ITMAAL treedt voor de aandacht de voortgang van het Godsrijk in de Moslem—of Mohammedaansche wereld. Zoo ergens de Satan een dam heeft opgeworpen tegen het Evangelie van Christus, dan is het in deze goddelooze wereld, waar zondige menschenkinderen die vreeselijke zonde begingen om de Heerlijkheid van Christus aan een zondigen mensch te geven. Naar luid der wetten in den Koran—den Bijbel der Mohammedanen—is het den Mohammedaan op straffe des doods verboden Christen te worden. Eenig Muselman, die een Christen zou willen worden, is *ipso facto* ter dood gedoemd. Zoo heftig was de tegenstand tegen het Christendom in eenige Mohammedaansche landen, dat er hier wel eens gebeurde, wat nergens gebeurde—het Christendom werd er totaal uitgeroeid na een eeuwenlange worsteling. Wat het zwaard van geen Romeinschen Keizer doen kon, dat deed het zwaard van Mohammed in Perzië en Klein-Azië. Bloeiende Christelijke gemeenten vernietigde het tot in den grond.

Het Mohammedaansche geloof dagteekent van het jaar 622. Dus is het bijna 1,300 jaren oud. En de voortgang van het Mohammedanisme was met reuzentred. In 1,300 jaren tijds heeft dit geloof een aanhang van 200,000,000 menschen verkregen; en naar berekening heeft het alleen in de laatste 4 jaren, dat is sedert 1894 op zijn minst 100,000 Christenen ter dood gebracht, en 600 kerken verwoest. Hieruit blijkt, dat het Mohammedanisme het brandpunt aller vijandschap is tegen het Christelijk geloof van den huidigen dag.

Doch ook over den Mohammedaan, gelijk over den Hindu en Buddhist, gaat op "de Opgang uit de Hoogte"; en meer dan een ding toont aan, dat over deze chaos van duisternis en zonde—'t Mohammedanisme—de Geest Gods zwevende is. Ook voor den Mohammedaan schijnt "*de ure*" gekomen te zijn, dat de Vader zijn Zoon verheerlijken zal, opdat de Zoon den Vader verheerlijke. De nacht is aan het dalen. De dageraad breekt aan.

Het Mohammedanisme, gelijk het Hinduisme en 't Buddhisme, is "*zonder hoop*" ten einde raad. Ook hier, gelijk elders, waar het Godsrijk aan het komen is, is er, ofschoon onbestemd, een diep, algemeen, blijvend verlangen naar wat beters. Ook de Mohammedaan is in barensnood, en zucht om het aangezicht Gods te aanschouwen, het aangezicht van Jezus. Mecca, Medina en Kerbela, de "Heilige steden" van het Mohammedanisme, zijn broeibedden van ondeugd en onreinheid.

Het peil der zedelijkheid is nergens zoo laag gezonken als onder Mohammedaansche natiën Rev. Vaughan uit Indie, die 19 jaren lang onder Hindus en Mohammedanen gearbeid heeft, verklaart dat deze laatsten in zedelijkheid ver ten achteren bij de eersten staan.

Syrie.—Uit Syrië schrijft een zendeling: "leugen, meineed en sodomie zijn zoo algemeen onder de Mohammedanen, dat zij de walg en schrik hunner naburen zijn."

Arabie.—Uit Arabië, de bakermat van het Mohammedanisme, bericht zekere Ds. Samuel Zwemer, Zendeling van de Hervormde Kerk van Noord Amerika, dat de Beduin aldaar, zich ten aanzien van zijn godsdienst algemeen als volgt begint uit te spreken:—"Mohammed's godsdienst kan nooit voor ons zijn gemeend geweest. Hij eischt wasschingen, en wij hebben geen water; hij eischt vasten, en wij vasten altijd; hij eischt aalmoes-geven, en we hebben geen geld; pelgrims-tochten, doch Allah is overal."

Hierbij komt, dat er thans een algemeen Anti-Mohammedaansche beweging onder Mohammedaansche volken is—

Het Babisme,

namelijk, zoo genoemd naar deszelfs stichter, zekere Bab el Din, geboren in 1819. Het Babisme is ontleend aan het Christendom, het Hinduisme, Buddhisme, Zoroastrianisme en Mohammedanisme. Mozes, Jezus, Brahma, Buddha, Zoroaster en Mohammed zijn deszelfs profeten. Het ontleent zijne voorschriften aan wat het goeds in de leer van ieder dezer acht meent te vinden. Bij alle dwaling er in verbiedt het den doodslag, de veelwijverij, de hoererij, het achter-klappen, stelen, gebruik van opium en sterken drank, den slavenhandel, het mishandelen van dieren, en aanbidden van beelden. Reeds telt het Babisme ruim 1,000,000 volgelingen. Tegen het eigenlijk Mohammedanisme is het zeer vijandig, terwijl het het Christendom zeer toegenegen is. Zendelingen en colporteurs worden met open armen door de Babisten ontvangen.

Perzie.—Uit Perzië bericht een Amerikaansche Zendeling—"50 jaar geleden was de weg gansch versperd. Nu hebben wij vrijheid om veel meer te doen, dan waartoe we in staat zijn. De Mohammedaan wordt Babist, de Babist Christen. "Uit Teheran, hoofdstad van Perzië, komen zeer gunstige berichten omtrent het werk in Perzië onder de Mohammedanen. Ook hier zooals in Indië verschafte de hand der Christelijke milddadigheid gedurende een zwaren hongersnood, de hulp der liefde, en sedert dien tijd 1871, maakte het werk groote vorderingen, zoodat reeds duizenden Perzen het Evangelie hebben aangenomen, naar men meedeelt 75,000. Vooral in Perzië maakt het Babisme grooten opgang; weshalve ook dan het grootste getal bekeerlingen uit het Babisme is, ofschoon echter niet weinigen uit de Mohammedanen.

Klein Azie.—Het hart van het Mohammedanisme van den tegenwoordigen tijd is Klein-Azië. En ook dit land ontsluit zich allengs voor het Evangelie; waartoe onder meer niet weinig bijdraagt een spoorweg van Constantinopel naar Conia (Iconium). Ook hier arbeiden Amerikaansche Zendelingen, waarvan er niet minder dan 40 in het land zijn, met 14 hoofdstaties, 265 buitenstaties en 800 inboorlingpredikers en onderwijzers, terwijl bijkans 50,000 menschen het Evangelie hebben aangenomen.

Voorwaar de duisternis gaat voorbij. Het waarachtige Licht schijnt.

"Zingt gij afgelegen landen.
Jezus reikt u zelf de handen.
Zingt gij *verste* volken, zingt."

Durft gij bestaan te twisten met Zijn kracht?
Zal nietig stof Hem het hoog ontzag ontwringen?
Of weerstand biên aan Zijn geduchte macht?
Gij zult vergeefs zijn rijks-bestel weerstreven.
Want Hij, die Vorst, met zooveel macht bedeeld,
Zal Gods besluit aan het wereld-rond doen hooren?
Zijn liefde-staf die al hun macht verplet
Maak' hen eerlang eerbiedig' onderzaten.

Het Heidendom ligg' voor Uw' stoel gebogen,
En eind der aard' erkenn' Uw' Heerschappij."

Afrika.—In Afrika, zoo men weet, hebben Engeland's wapenen over Abdullah gezegevierd. To Omdurman aan den Nijl is den grooten profeet van Mohammed in Afrika, den Khalifa, den opvolger van den Mahdi, een geduchte nederlaag toegebracht, en diens leger van 35,000 man geheel verslagen en uiteengejaagd. En hiermede is feitelijk die groote landstreek, de Soedan van de tyrannie des Khalifa's verlost en de weg des Evangelies tot de Mohammedaansche negerrassen van de Soedan geopend.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van: Mevr. de Wed. B. Niehaus, Tulbagh, 5s.; den heer D. Krynauw, Kaapstad, 5s.; Eerw. J. C. Pauw, Wellington, 5s.; Eerw. Rath, Stellenbosch, 5s.; Eerw. A. J. Kropholler, Prins Albert, 5s.; den heer S. P. Luttig, Prins Albert, 5s.; den heer D. Bronkhorst, Laingsburg, 5s.; Ds. J. H. Enslin, Vrede, 15s.; J. Rudolf Hugo, Edinburgh (Schotland), 5s.; J. C. Voigt, Paarl, 5s.; J. Groenewald, George, 10s.

C. F. J. Muller.

Kaapstad,
1 Februari 1899.

De Heidelbergsche Catechismus.

(VRIJ NAAR HET HOOGDUITSCH.)

HOOFDSTUK II.

FREDERIK III, KEURVORST VAN DE PALZ.

EEN VORST, DIE WIST, WAARTOE HIJ BIJ DE GRATIE GODS REGEERDE.

EN vorst, over wien wij thans gaan spreken, werd eens door den keurvorst van Saksen, toegevoegd: "Frits, gij zijt vromer dan wij allen." Zonder dit woord ook als eene onfeilbare uitspraak over te nemen, zoo gelooven wij toch, dat keurvorst Frederik III zijn eere-titel "de vrome" met eere en naar waarheid dragen mocht. Weinige vorsten van zijn tijd hebben hem geëvenaard, niemand heeft hem overtroffen in ijver voor de waarheid, die naar de godzaligheid is, en in belangstelling in het zielenheil zijner onderdanen.

Hij werd in het jaar 1515 te Simmeren, in de Rijnprovincie geboren, waar zijn vader, paltsgraaf Johan II, de graafschappen Veldenz, Sponheim en Simmeren bestuurde. De paltsgraaf voedde zijn kind in de Katholieke leer op, en bleef zelf de Roomsche Kerk getrouw tot op zijn sterfbed. De jonge graaf Frederik werd evenals Willem de Zwijger, de redder van Nederland, aan Katholieke hoven voor zijn toekomstige politieke loopbaan gevormd. Vóór hij bij Karel V kwam was hij reeds aan de hoven der bisschoppen van Lotharingen en Luik geweest, en niets was er gespaard om hem liefde voor de heilige moeder de kerk in te prenten. Maar hoe streng de kerk ook ineenkromp en welk een dichten muur zij rondom hare getrouwe volgelingen bouwde, zij kon niet verhinderen, dat het licht der reformatie zelfs door de gesloten luiken drong. Aan het hof van Karel V zelfs kwam de jonge graaf Frederik III in aanraking met mannen, wier denkbeelden reeds door het lezen des Bijbels waren opgeklaard. De eerste, die het waagde vrijuit met hem over de leer der Schrift te spreken, was een Nederlander, de Fries Albert Wardenberg. De graaf heeft later betuigd, dat deze Nederlander de zaden in zijn hart gestrooid heeft, waardoor zijn oog openging voor het bederf, dat aan de kerkgemeenschap van Rome knaagde.

Wat hem vooral tegen de borst stuitte, was het goddelooze gedrag der geestelijkheid, waarvan hij getuige was geweest reeds aan de hoven der bisschoppen, en dat hij overal weder aantrof. De leer der goede werken, of liever der overtollige werken van de heiligen, die anderen ten goede komen, vond hij vooral belachelijk, daar een kardinaal hem eens gezegd had, dat die heiligen soortgelijke personen waren geweest als de hedendaagsche bisschoppen.

Hij verliet het hof om te strijden tegen de Turken, die het destijds keizer Karel benauwd genoeg maakten, en streed met groote dapperheid. Maar hij was ook weder recht gelukkig, toen hij met lauweren beladen den krijgsdienst mocht verlaten en zich rustig in de Opperpalts nederzetten, waar hij het stadhouderschap aanvaardde. Deze landstreek was grootendeels voor het Evangelie gewonnen. Het Protestantisme had er snelle vorderingen gemaakt en graaf Frederik hoorde overal luide de denkbeelden uitspreken, die hij het eerst, zeer geheim, in den omgang met zijn vertrouweling Wardenberg ontvangen had. Ook maakte hij kennis met de markgravin Maria van Anspach, eene jonge dame, die openlijk tot de Hervorming was overgegaan. Vooral aan zijn omgang en huwelijk met deze vrouw is het in den middellijken weg te danken, dat de graaf geheel voor de Hervorming werd gewonnen. Van jongsaf was zijn gemoed vatbaar geweest voor goede indrukken en zijn vader had dikwijls, toen Frederik nog zeer jeugdig was, gezegd: "Die jongen is beter voor monnik dan voor 't hof."

In zijn huwelijk was hij zeer gelukkig, hoewel hij geen onbezorgd leven kon leiden, aangezien hij dikwijls door groote zorgen gekweld werd, hoe hij zijn talrijk kroost naar eisch zou groot brengen; want hij was toen volstrekt niet rijk. In deze broodzorgen nam hij veel zijn toevlucht tot het gebed en de Heer, die gezegd heeft: "Beproef mij hierin," liet ook hem niet beschaamd worden. In 1556 verdronk zijn zoon in de rivier de Eure, en daar hij aan dezen jongeling bijzonder gehecht was, maakte ook diens ongelukkig einde op hem een diepen indruk en besloot hij van toen af zich geheel aan den Heer te geven met hart en huis.

In het volgende jaar kwam zijn vader te sterven. Deze vorst was altijd aan de Roomsche kerk getrouw gebleven; maar op zijn sterfbed bevond hij den troost onvoldoende, welke de moederkerk in die dagen bood. Hij leerde roepen om genade en geen recht, en God liet dezen ouden vorst niet troosteloos heengaan. Het verstrekte paltsgraaf Frederik tot eene bijzondere vreugde en krachtige geloofsversterking van de lippen zijns stervenden vaders te mogen vernemen, dat hij in vrede heenging, zich enkel en alleen verlatende op de verdiensten van Christus, aan het kruis volbracht.

Frederik zag nu ook zijne uitwendige omstandigheden verbeteren door de erfenis van den ouden graaf, en in het jaar 1559 kwam hij tot groote eer en macht, toen de keurvorst Otto Hendrik kinderloos overleed en alles aan hem vermaakte.

Nu eerst zou hij uitwendig toonen, wie en wat Gods genade hem inwendig had gemaakt. Hij besteedde al zijn tijd en al zijne krachten om het waarachtig welzijn zijner onderdanen te bevorderen. Meent echter niet, dat hij toen reeds de Gereformeerde belijdenis omhelsde. Welneen, aan de hoogeschool te Heidelberg beriep hij uitsluitend Luthersche theologen. Maar dit duurde niet lang; al spoedig brak de strijd over de sacramenten onder de Hervormden uit. Keurvorst Frederik nam daaraan ernstig deel. Hij stelde groot vertrouwen in Melanchton, die te Wittenberg professor, maar een geboren Paltser was. Hij liet dezen uitnoodigen, met eenigen van de Saksische godgeleerden over te komen, ten einde het gewichtige punt te Heidelberg te bespreken. Dit geschiedde in 1560 en het einde was, dat de Heidelberger hoogeschool zich tegen de Wittenbergers verklaarde op het punt des Avondmaals.

Frederiks hofprediker, dien wij later opzettelijk hopen te leeren kennen, OLEVIANUS geheeten, had zich op dit punt zeer beslist tegenover Luther en zijn avondmaalsbegrip gesteld, en de keurvorst hield veel van hem. Olevianus zette hem nu ook aan, om niet langer te wachten met het afschaffen van al die ceremoniën, welke nog in de kerken aanwezig waren. Ook wat het eigenaardig Luthersche uitmaakte, als het altaar, het kruis achter den predikstoel, de liturgie, enz. moesten nu achterwege blijven.

In zijne oorspronkelijke goederen en de Beneden-Palts werden deze hervormingen met goedwilligheid ontvangen; ten minste het verzet was daar gering; maar in de Opper-Palts maakte men het den ijverigen keurvorst zeer moeielijk. De Luthersche leer was er zoo vast geworteld, dat

zij onuitroeibaar scheen. De keurvorst zette echter door. Hij meende in dezen niet het minste te moeten toegeven. Alle papistische en Luthersche geestelijken werden afgezet. In hunne plaats stelde Frederik III verscheidene Nederlanders aan, waaronder de zoo welbekende Petrus Dathenus eene eerste plaats innam. Deze leeraar genoot het bijzondere vertrouwen van den keurvorst; hij bevond zich destijds in Frankfort, waar hij den uitgewekenen uit Nederland ten herder strekte. Ook vele Fransche vluchtelingen hadden zich in de Palts gevestigd; al wat onder hen leeraar was, werd door Frederik aangesteld en daardoor het Calvinistische bestanddeel versterkt.

Dat Frederik III wel wat ver ging in het afschaffen der misbruiken, blijkt uit de omstandigheid, dat hij zelfs alle kerkorgels verbood, zoodat het tot in het jaar 1657 geduurd heeft, eer ze weder bij de Hervormde godsdienstoefening in de Palts dienst mochten doen.

Opmerkelijk is wat de paltsgraaf eigenhandig aan zijn schoonzoon schrijft over de tot dusverre verkeerdelijk aangehouden vormen. "De altaren," zegt hij, "zijn door God zelf ingesteld, maar alleen om daarop te offeren. Of het nu ons Christenen past van de avondmaalstafel, waarbij ook de doop bediend wordt, een altaar te maken en van het nachtmaalsbrood een offer—zooals de papisten in de mis doen—dat geef ik aan uw eigen gezond oordeel uit te maken. Ik voor mij wensch van ganscher harte, dat de altaren met den aankleve van dien, niet alleen uit de Beneden-Palts, maar overal, waar ik iets te gebieden heb, zonder verwarring of oproer, uit enkelen gewetensdrang mochten verdwijnen—wij zouden in dat geval nog verder van het pauselijk Rome verwijderd zijn."

De psalmen werden toen in de Paltz, in de Duitsche taal, hoofdzakelijk bij de godsdienstoefeningen gezongen; maar daarbij bleven verschillende Luthersche kerkliederen, reeds door het volk geliefd, in gebruik. Het altaar maakte plaats voor een eenvoudigen avondmaalsdisch, en de steenen doopvont werd door een eenvoudig bekken vervangen.

Evenwel veel meer dan op de uitwendige godsvereering in de bedehuizen was het oog en het hart van den vromen keurvorst gericht op de verbreiding der echt gereformeerde begrippen, welke hij uit Gods Woord en in den omgang met de Heidelberger godgeleerden had leeren kennen. Dikwijls bracht hij uren lang door in het gezelschap zijner meest geliefde theologen en boezemvrienden. De een was een leerling van Calvyn, zijn naam was OLEVIANUS; de ander een kweekeling van Melanchton, deze heette URSINUS.

Vervalsching van Waren.

I.

VOORDAT vervalsching kon beginnen moest de handel zich eerst ontwikkelen. Derhalve, hoewel onderscheidene gevallen van vervalsching gepleegd door Grieksche en Romeinsche handelaars vermeld worden, is het eerst in de middeleeuwen dat men de meest overvloedige en belangrijke materialen vindt, waaruit eene geschiedenis van vervalsching zamengesteld kan worden—eene geschiedenis vol van aardige feiten, die min of meer de zeden dier tijden ophelderen.

Onder vervalsching kan ook genoemd worden het mengen van goud of zilver met de lagere metalen, dat zoo oud is als het munten van geld. Dan, de Romeinsche schrijver Plinius gewaagt o.a. ook van het bedrog door de bakkers in zijnen tijd gepleegd, door een soort van witte aarde uit een heuvel tusschen Puzzioli en Napels met hun brood te mengen. De vervalsching van wijn in Athene noodzaakte de aanstelling van een inspecteur wiens plicht het was om die praktijken te ontdekken en er een einde aan te maken. In Rome werden de wijnen zoo vervalscht, dat zelfs de rijken niet de natuurlijke wijnen van Falerno konden bekomen omdat zij in de kelders vervalscht werden. Toen reeds verstond en beoefende men de kunst om nieuwe wijnen den smaak van ouderdom en rijpheid te geven.

Sedert de 11de eeuw werden in Engeland en op het vasteland over 't algemeen, de bakkers, de brouwers, de peper- en drankverkoopers dikwijls van kwade praktijken beschuldigd. Zedelijkheid was in dien tijd over het algemeen zeer laag en, vergeleken met struikrooverij op den helderen middag en allerlei nachtelijk geweld, die toen maar al te dikwijls voorkwamen, kan vervalsching bijna als een onschuldig tijdverdrijf beschouwd worden.

Reeds in het vierde jaar van Koning Jan werd in Engeland eene wet gepasseerd, die het verkoopen van brood moest regelen. Verscheidene nieuwe clausulen werden van tijd tot tijd er bij gevoegd, totdat zij in het jaar 1634 eenige zeer strenge maatregelen bevatte tegen muf meel en vervalsching in het algemeen. Oneerlijke bakkers werden in Engeland gedurende de middeleeuwen op de volgende wijze gestraft: voor de eerste overtredingen ontvingen zij lijfstraf en werden aan de kaak gesteld gewoonlijk met een touw en een brood om den nek; de vierde en zelfs de derde overtreding werd zoo gruwelijk beschouwd, dat men den overtreder de stad uitwierp om ergens elders zijn bestaan te vinden.

De wijze van vervalsching schijnt verschild te hebben. Soms werd het brood geheel uit "verrotte en stinkende materialen" gemaakt. Soms was het goed van buiten maar slecht van binnen, weshalve in de regeering van Eduard I eene wet gepasseerd werd verbiedende dat brood van buiten met zemelen bedekt zou worden, of zoodanig dat, wanneer het gebroken werd, het slechter was van binnen dan van buiten.

Gedurende de 16de eeuw vindt men dat in vele steden "Bier-proevers" aangesteld werden, wier plicht het was het bier te inspecteeren en te proeven voordat het aan iemand verkocht werd. Niet alleen werd het bier geproefd, maar de inspecteur deed daarvan op een houten bank en ging met zijn lederen-broek er in zitten. Als er suiker bij het bier gevoegd was zal de broek aan de bank kleven; is het bier zuiver, dan niet.

In Engeland werden medicijnen en kruidenierswaren in den zelfden winkel verkocht en stonden tot 1617 onder dezelfde regulatiën. Het was toen dat apothekers en kruideniers van elkander scheidden en spoedig twee afzonderlijke lichamen werden. De apothekers klaagden weldra over de kunstgrepen en het gedrag der kruideniers, door wie zij nog van vele geneesmiddelen voorzien werden, en daarom werden apotheken opgericht waar men de meest belangrijke preparaten zelf kon bereiden. Op velerlei wijze werd met specerijen en geneesmiddelen omgesprongen; de meest gewone manier was om saffraan, aluin, gember, kruidnagels, enz., nat te maken om ze zwaarder te doen wegen.

In Frankrijk werd het algemeen toezigt over levensmiddelen, wat betreft de hoedanigheid en zuiverheid, en de inspectie van maten en gewichten, sedert de vroegste tijden in handen der politie gelaten. In 1292 werd er eene wet gepasseerd die de brouwers in Parijs verbood om het bier te vervalschen, "omdat de artikelen die er gewoonlijk bijgevoegd werden nadeelig waren voor hoofd en lichaam van gezonden zoowel als kranken." Rechters werden aangesteld in 1630 om de materialen die gebruikt werden in bakkerijen te onderzoeken ten einde te voorkomen dat onrein, muf of bedorven meel gebruikt

werd. Vond men iets dat ongezond was dan werd het dadelijk in de rivier geworpen. De straffen die den bakkers opgelegd werden voor valsch brood,—of de valschheid bestond in het bijvoegen van vreemde bestanddeelen, of het gebruik van beschadigd meel, of in te weinig gewicht,—had veel overeenkomst met die van de Engelsche bakkers, slechts droeg zij meer het karakter van een godsdienstige boetedoening. Zoo werd b.v. in 1525, een bakker schuldig bevonden aan "Valsch brood" en door het hof veroordeeld om van de gevangenis genomen te worden naar het kruis in front van de "*Eglis des Larmes*," en van daar naar de poort van "*Notre Dame*," en naar andere plaatsen in Parijs, met niets dan een hemd aan, bloots hoofd en bloots voet, en kleine brooden om zijn nek gehangen, houdende in elke hand eene groote brandende waskaars, om op al die plaatsen boete te doen en God en den koning om genade en vergiffenis te bidden. Ook wordt verhaald hoe drie bakkers, die schuldig bevonden werden van "ligte broodjes" te hebben verkocht, ontkleed en met roeden door de straten van Parijs geslagen, en toen vermaand werden om in de toekomst de drie soorten van brooden, door de wet voorgeschreven en van behoorlijke kwaliteit en gewicht, te verkoopen. In 1699 werd een bakker schuldig bevonden van slecht en ongezond meel verbakken te hebben. Men vond bij hem sommige zakken vol goed en andere vol slecht meel en men beweerde dat hij beiden met elkander mengde. Hij werd zeer zwaar beboet, zijn oven werd vernield en zijn winkel voor zes maanden gesloten, met een plakaat op de deur vermeldende zijne misdaad en straf.

In 1371 vaardigde de burgermeester van Parijs een aardig bevel uit, dat kantien houders verplichtte om eenig persoon die wijn kocht,—of dezelve gekocht werd om dadelijk of te huis gedronken te worden,—toe te laten te zien, dat die uit het vat genomen werd. De straf voor ongehoorzaamheid aan deze wet was eene boete van vier Parijsche ponden, één waarvan tot den aangever ging. Het was streng verboden om twee wijnen met elkaar te mengen, en geen wijn verkooper mocht een wijn onder een valschen naam verkoopen, of als ouder beschrijven dan hij was. Meer dergelijke bepalingen werden van tijd tot tijd gemaakt zonder dat daardoor het kwaad verminderd werd, totdat in 1708 *twee honderd* inspecteurs van wijn en andere dranken binnen Parijs aangesteld werden.

In 1718 werd zekere André veroordeeld tot eene maand gevangenstraf, omdat hij zijn wijn met een vergiftige plant vervalscht had; terwijl zijne vrouw, die den wijn verkocht had, veroordeeld werd tot eene maand gevangenstraf en eene zware boete. Die wijn veroorzaakte den dood van een persoon en de krankheid van verscheidene anderen, die daarvan gedronken hadden. De veroordeelden beriepen zich op een hoogeren Raad die het vonnis veranderde. André en zijne vrouw moesten door twee sergeanten voor een dag door de straten van Bergheim geleid worden, met gedrukte plakaten op den borst en op den rug vermeldende den aard hunner misdaad.

De decreten door den Raad uitgevaardigd werden steeds strenger. Zelfs het bezit van dingen, die waarschijnlijk gebruikt konden worden om er mede te vervalschen, werd als eene overtreding beschouwd en bracht eene zware straf op den beschuldigde. Zoo vroeg als 1336 werd eene regulatie uitgevaardigd betrekkelijk het verkoopen van geneesmiddelen. Volgens deze wet kon niemand een apotheker zijn of het moest een geboren of een genaturaliseerde Franschman en daarbij een goed Katholiek zijn!

Gaan wij nu naar Duitschland dan vinden wij dat in de Middeleeuwen alle vervalschers van voedsel en drank zwaar gestraft werden. In alle Duitsche steden waren er menigvuldige regulatiën betrekking hebbende op brood, wijn en geneesmiddelen,

In Nuremberg werd geen bakker in de 15de eeuw toegelaten om verschillende soorten van koren met elkander te mengen; hij moest ze afzonderlijk bakken. In Augsburg waren er niet minder dan zes soorten van brood. De straf voor bakkers die de wet overtraden was verschillend. Op sommige plaatsen werd hij in een mand aan het einde van een langen stok gedaan, en dan in een modderpoel gedoopt.

Volgens een oude Augsburgsche Kroniek werden voor 't eerst in 1453 de vervalschte wijnen der Franken in de stad gebracht; doch reeds zoo vroeg als 1390 werd zekere Ludwig von Langenhaus uit de stad geleid, met de handen op den rug en een strop om den hals gebonden, omdat hij wijn vervalscht had. In 1400 werden twee wijnverkoopers gebrandmerkt en zwaar gestraft, en omtrent denzelfden tijd werd eene speciale wet uitgevaardigd verbiedende het zwavelen der vaten, het kleuren van wijn, en het bijvoegen van suiker, honig of andere zoete deelen. De oude kroniekschrijver vertelt, dat in het jaar 1435 de eigenaar van een zekere herberg met zijne vrouw in een vat gestopt werd, waaruit zij vervalschten drank verkocht hadden, en toen aan de Kaak gesteld. De vervalsching bestond in het plaatsen van gebraden peren in een vat zuren wijns om denzelven zoet te maken. Derhalve werden peren als *Pater Nosters* om hunne nekken gehangen. Voorts blijkt het dat zij ter nauwernood aan verbranding ontkwamen.

In sommige plaatsen werd in die vroege tijden de doodstraf in den regel opgelegd In Biebrich, aan de Rhijn, werd in 1482 een vervalscher van wijn veroordeeld zes bottels van zijn vervalschten wijn uit te drinken. Natuurlijk stierf hij aan de gevolgen. In de 15de eeuw in Ulm moest elk kantienhouder op gezette tijden bij den baljuw onder een eed komen verklaren dat noch hij, noch zijne vrouw of kinderen, noch eenig ander persoon in zijn naam, met den wijn gemengd had, hout of extrakt van hout, krijt, mosterd, klei, lood, vitriool, water, enz. De baljuw moest ook toezien dat geen zure of andere slechte wijnen verkocht werden. In dezelfde stad werd in 1499 eene Ordonnantie uitgevaardigd bepalende dat, nademaal vervalsching meestal gepleegd werd door dingen in het vat te plaatsen geen vat gesloten mag worden dan door den gezworen kuiper, die als hij iets verkeerds bemerkte dadelijk informatie moest geven. Nalatigheid in deze werd gewoonlijk met strenge straf bezocht.

In *Frankfort* a.M. was het de gewoonte als een vat valsche wijn ontdekt werd, om het op een oude kar te plaatsen dragende een roode vlag met de inscriptie "Stummer Wein" d.i. stomme wijn. De schout ging voorop en het gepeupel volgde op weg naar de rivier, alwaar het vat gebroken en de inhoud in de rivier gestort werd.

Omtrent dezen tijd werd wijn ook vervalscht door de volgende bestanddeelen: aarde, eijeren, albumen, argol, mosterd, zout, gebrand zout, zoete melk, brandewijn, amandelmelk, witte meel, klei en verschillende andere dingen. Van dien aard waren de vervalschingen in die vroege tijden.

De Mieren en hare Wegen.

I.

IN de Spreuken van Salomo worden de mieren genoemd "een onsterk volk doch met wijsheid wel voorzien"; en dit klein volk heeft van den vroegsten tijd de aandacht der menschen tot zich getrokken. Het is tot de mieren dat de luiaard gezonden wordt om hare wegen gade te slaan en wijs te worden.

Aardkundigen vertellen ons, dat deze diertjes op de aarde bestaan hebben lang voor de schepping van den mensch, want hunne overblijfselen zijn gevonden in rotsformaties, die ouder zijn dan de verschijning van den mensch op dezen aardbol. In Zwitzerland heeft men in zekere formaties niet minder 83 verschillende miersoorten gevonden. Mieren zijn ook samen met andere insekten gevonden in barnsteen (amber), dat oorspronkelijk vloeibaar gom uit denneboomen was, die in vóór historischen tijd op onze aarde gegroeid hebben. Overblijfselen van witte mieren zijn ook in Engeland ontdekt in steenkoolbedden, waaruit men afleidt dat zij bestaan hebben gelijktijdig met de ontzaggelijke bosschen en weeldrigen plantengroei, waaruit die koolbedden ontstaan zijn. Wij zien derhalve, dat dit klein volk in het nasporen zijner voorouders veel verder dan wij in het verledene moet teruggaan.

Dat zij werkelijk een klein volk kunnen genoemd worden blijkt daaruit dat sommigen slechts een-zesde van een duim lang zijn en weinige soorten langer dan één duim. De roode mier kan kortelijks op de volgende wijze beschreven worden: de kop is ovaalvormig en waar die aan den dunnen nek verbonden is heeft hij den vorm van een hart; de oogen zijn ver van elkander en op die plaatsen waar men ooren zou verwacht hebben; tusschen de oogen en den mond hebben zij twee voelhoorns, die uit één kort en één lang deel zamengesteld zijn.

Onder een mikroskoop gezien bestaat elk oog uit een netwerk van zeshoekige lensen, gelijkende op de cellen van een honigraat. Die oogen zijn onbeweegbaar en van daar een menigte van lensen om aan alle kanten te kunnen zien. Men meent dat de mieren de magt niet bezitten om de oogen zoo te schikken om ver of nabij te kunnen zien en dat zij daarom van voelhorens voorzien zijn, die hen, wat voorwerpen betreft die digt bij zijn, denzelfden dienst bewijzen, als een stok aan een blinden mensch.

Behalve deze zamengestelde oogen aan weerszijden van den kop hebben de mieren in den regel nog drie enkele oogen, die boven op den kop zijn. Het getal ruitjes, waaruit de zamengestelde oogen bestaan, verschillen in onderscheidene speciën van mieren, alsmede in de seksen van dezelfde speciën. De oogen van het mannelijk geslacht hebben een grooter getal ruitjes dan die van het vrouwelijk geslacht. De werkmieren hebben het kleinste getal ruitjes in de zamengestelde oogen. In sommige soorten ontbreken beide de zamengestelde en enkelvoudige oogen. In de oogen van het mannelijk geslacht heeft men onder een sterk vergrootglas 1,200 ruitjes geteld, in die van het vrouwelijk geslacht 830 en in die van een werkmier slechts 600. Bij andere soorten weer is de proportie 400 of 260 en in de werkmieren van 6 tot 9. In Engeland vond men eene soort met 100 tot 150 ruitjes in de oogen van het vrouwelijk geslacht en slechts van een tot vijf in die der werkmieren. In enkele kleinere werkmieren schijnt het oog van geen nut te zijn. Sommige mieren hebben twee soorten van werksters, die aan de zamengestelde oogen onderscheiden worden.

Sommige mierensoorten in Amerika hebben slechts enkelvoudige oogen; anderen hebben de oogen diep in de oogholten en vermijden het licht door onder drooge bladeren been haren weg te vinden; anderen weêr hebben de oogholten zonder de oogen en bij nogmaals anderen ontbreken beide oogen en oogholten. Het schijnt dat in alle mieren het gezicht, waar het niet geheel ontbreekt, min of meer gebrekkig is en dat zij in hare bewegingen meestal door de reuk bestuurd worden. Men is van gevoelen dat de zamengestelde oogen, die niet bewogen kunnen worden, bedoeld zijn om nabij en de enkele oogen om ver te zien. Dit vermoeden wordt bevestigd door het feit dat vooral de vliegende mieren even als bijen van enkele oogen voorzien zijn.

Om de gewoonten en de geaardheid der mieren te bestudeeren neemt men een stuk van een mierennest en plaatst dat in een glazen stolp, wier zijden men van buiten met donker papier overdekt om het licht uit te sluiten, daar zij gewoon zijn hunne kamers in het duistere onder den grond te bouwen. Als men nu na een paar dagen het papier voor een poosje verwijdert, dan kan men zien hoe zij langs de zijden van het glas hare kamers en gangen bouwen. Zoo kan men ze dan ook in haar huiselijk leven van tijd tot tijd gadeslaan. Het bedekken van het glas met donker papier is niet noodig omdat mieren het licht schuwen, maar slechts om haar te doen denken dat zij onder de aarde zijn. Men heeft bevonden dat mieren nog al houden van licht, dat van eene zekere mate van warmte vergezeld gaat. Plaatst men b.v. eene kaars dicht bij de stolp, dan ziet men de mieren in de verlichte gangen en kamers zamenkomen en hunne larven daarheen dragen.

Men heeft echter bevonden dat alle soorten van licht haar niet even aangenaam zijn. Het is bekend dat een lichtstraal door middel van een prisma (een driehoekig stuk glas) gebroken kan worden in de kleuren van den regenboog. Door nu glas van deze verschillende kleuren naast elkander over de stolp te plaatsen zal men bespeuren dat zij het paarsche licht vermijden en vooral door het roode licht aangetrokken worden. Nu weet men dat rood licht de meeste warmte geeft en paarsch licht de minste; doch aan den anderen kant weer bezit paarsch licht het meeste vermogen om scheikundige werking te weeg te brengen, en rood licht daarentegen het minste. Uit de voorkeur die mieren geven aan eene soort van licht boven eene andere hebben sommigen willen besluiten dat zij het vermogen bezitten om kleuren te onderscheiden. Anderen daarentegen hebben daaruit afgeleid dat zij tot het rood licht aangetrokken worden, omdat zij van de hitte houden en een afschuw hebben van de scheikundige werking eigen aan het paarsche licht. Om de zaak te beslissen had men een substantie noodig, die *ondoorschijnend* is voor het paarsche en *doorschijnend* voor het roode licht. Zoodanige substantie vond men in een mengsel van zwavel en houtskool (*Bisulphide of Carbon*).

Men plaatste twee stukken paarsch glas over het mierennest in de stolp, en op een er van eene oplossing van *bisulphide*. Al de mieren kwamen dadelijk onder het laatstgenoemd stuk glas staan. Men verwijderde toen het stuk paarsch glas van onder de oplossing van *bisulphide*, doch de uitslag bleef dezelfde, dat is, de mieren bleven er onder staan. Men heeft proefneming gedaan om uit te vinden welke uitwerking *bisulphide* in verbintenis met andere kleuren op de mieren hebben zou, en men heeft bevonden dat terwijl zij aan andere kleuren de voorkeur geven boven de paarsche kleur, zij de laatstgenoemde boven de andere verkiezen zoodra *bisulphide* er over heen geplaatst wordt. De eenige wettige gevolgtrekking, die men uit al deze proefnemingen afleiden kan, schijnt deze te zijn: Mieren zijn zeer gevoelig voor verandering in de temperatuur, houden veel van warmte en hebben een sterken afkeer van die lichtstralen die scheidkundige werking veroorzaken.

Tot hiertoe hebben wij nog maar gesproken van de oogen van de mier, laat ons nu ook kortelijks letten op de andere lichaamsdeelen. De mier wordt in drie deelen verdeeld: *kop*, *borstkas* en *buik*. Als men den kop onder een sterk vergrootglas gadeslaat, dan ziet men aan weerszijden van den mond twee vreemdsoortige leden die, hoewel buiten den mond, nogtans de kaken van de mier zijn en voorzien van scherpe sterke tanden. In den mond heeft zij eene kleine vleeschachtige tong, en daaronder een lip voorzien van kleine voelhorens, waarmede zij denkelijk haar voedsel proeft voor zij het slikt of aan haar kleinen geeft. De kaken zijn ook bedoeld om het voedsel mede in de schuren te dragen, de larven (mieren-eijeren) van de eene kamer naar eene andere te brengen, gaten in de aarde of in hout te graven, het materiaal waaruit de kamers en gangen gebouwd worden te verwerken en hare dooden naar het graf te dragen. De *borst* bestaat uit drie deelen en aan elk deel is er een paar beenen. Elk been bestaat uit een lendestuk, een dij, een scheenbeen en een voet van vijf leden, aan het uiterste waarvan er twee toon klauwen zijn, waarmede zij vasthoudt. Zij heeft voorts een spoor op het scheenbeen dat aan den voetpoot ontwikkeld is tot eene soort van kam waarmede zij zich reinigt, staande soms voor dat doel op hare achterpoten. De *buik* is aan de borstkas verbonden door een smal midden, bestaande uit twee ronde afdeelingen, die dienen om de verschillende dieren-soorten te onderkennen.

Behalve de genoemde organen, die voor het mierenleven onmisbaar zijn, zijn de mieren nog voorzien van een klein zakje prikkelend vocht, dat zij naar willekeur kunnen uitspuiten, en waarmede zij hare aanvallers zoeken te verdrijven. Dit vocht wordt genoemd *mierenzuur* en is nauw verwant aan *chloroform*. Als men een mierennest verstoort en zijn hoofd er over heen houdt kan men de aangename reuk er van waarnemen.

Sommige mierensoorten zijn voorzien van een angel, waarmede zij even als de bijen eene opening in hare vijanden maken om het mierenzuur er in te spuiten. Wijlen Dr. Livingstone beschrijft een aanval van zwarte mieren op witte gemaakt en door hem gadegeslagen. Voorop gingen de groote zwarte aanvoerders van het leger. Zij grepen de witte mieren, staken ze met den angel en spoten het vocht in de wonde. Daardoor vielen de witte mieren gevoelloos neder, niet dood, maar slechts in staat om de voorpoten te roeren. In dezen staat van bewusteloosheid werden zij dan door de volgelingen weggedragen. In sommige mieren-soorten ontbreekt de angel, en dan moeten zij eerst een gat bijten, voordat zij mierenzuur er in spuiten kunnen.

Mierenzuur is erg hinderlijk voor het menschelijk lichaam en maakt het onmogelijk te slapen. Toch verhaalt men van een geval waar het de allerweldadigste uitwerking gehad heeft. Een zendeling in de heete luchtstreken werd aangevallen door een gevaarlijke ziekte, die hem te bed wierp en over zijn lichaam uitbrak in ontelbare bloedzweren. Terwijl hij hulpeloos in zijn hangmat lag zag hij myriaden van mieren op hem afkomen. Zij bedekten zijne wonden met dit zuur en gingen toen allen heen. Spoedig daarop herstelde hij en kon met zijn werk voortgaan en beschouwde dit geval als een treffend antwoord op zijne gebeden om herstelling.

De Boer en de Landmeter.

In een der binnenlandsche dorpen van Zuid-Afrika bevond zich een landmeter, die eens door eenen boer ontboden werd om zijne plaats op te meten, en hem de bakens van zijn eigendom aan te wijzen. Om de koelte waar te nemen reden de beide personen des morgens zeer vroeg naar het veld. Het was prachtige manneschijn, en de starren fonkelden met glans aan den hemel. Nadat men eenige minuten voortgereden had, vertoonde zich de morgenster in haar zilverwit gewaad. Wat is de natuur toch goddelijk schoon, zeide de landmeter terwijl hij zijne oogen naar den hemel sloeg. O ja, zeide de boer, "de Heer is bekleed met majesteit en heerlijkheid. Hij bedekt zich met het licht als met een kleed, Hij rekt den hemel uit als een gordijn. Hij heeft de maan gemaakt tot de gezette tijden, de zon weet hare opkomst."

De landmeter: "Meent gij te zeggen, dat er iemand is die deze schoone natuur heeft gemaakt?"

De boer: "Hebt gij dan nooit gelezen wat er omtrent de schepping vermeld wordt in het eerste boek van den Bijbel?"

Landmeter: "Ik ken den Bijbel op mijn pinkje, maar ik ben niet zoo dwaas om alles aan te nemen wat er in vermeld wordt.—De natuur heeft zich zelf gemaakt."

Boer: "Wel als gij zoo spreekt, dan is het te vergeefs om verder met u over deze dingen te redeneeren. De Bijbel is de gids van mijn geloof en wandel, en wilt gij mij, met uwe waanwijsheid, vertellen, dat gij beter weet dan Mozes?"

De landmeter met eenen blik van verachting op den boer nederziende, ging toen aan het werk, en intusschen bewaarde de boer alles in zijn geheugen, wat zij onder weg hadden gesproken. Er gingen toen eenige maanden heen, vóór dat de landmeter zich weêr aan het huis van den boer bevond. De landmeter merkte toen op dat, sedert zijn laatste bezoek, er een fraai kastje in de visitekamer was geplaatst. Zijne oogen daarop vestigende zeide hij tot den boer: "wie heeft dit kastje gemaakt?"

Boer: "Het kastje heeft zich zelf gemaakt."

Landmeter: "Denkt gij dat gij iemand voor u hebt die van zijne zinnen is? Hoe kan het kastje zich zelf maken? Waartoe zijn dan de timmerlieden?"

Boer: "Even als de natuur zich zelf heeft gemaakt alzoo ook heeft het kastje zich zelf gemaakt."

De landmeter kwam toen tot nadenken, en erkende volmondig dat hij dien morgen dwaalde, toen hij zeide, dat de natuur zichzelf had gemaakt. Hij moest met schaamte belijden dat hij toen eerst tot de kennis der waarheid was gekomen.

V.

Bedriegelijkheid der zonde. De zonde heeft vele geheime manieren om zich bij ons aan te bevelen. Zij is gelijk een Delila; zij is gelijk een Jaël of Sisera. De zonde is een zoet vergift; zij streelt terwijl zij doodt. Het eerste dat de zonde doet is te betooveren; dan steekt zij de oogen uit; dan neemt zij het gevoel weg; en dan doet zij met den mensch gelijk Lots dochters met hem gedaan hebben; zij maakt hem dronken en dan weet hij niet wat hij doet. Zij is als Joab die met een vriendelijken groet tot Abner kwam, en hem onder den vijfden rib stak, terwijl Abner aan niets dan vriendschap dacht. Ja, de zonde als zij den doodstuk geeft, komt glimlachende, vriendelijk en behagende.

Kerk in 't Huis.

DE PREDIKING DER BEKEERING.

(Rede uitgesproken bij de bevestiging van Ds. J. P. van Heerden, op den avond van den 25sten Januari 1899.)

Matth. 4: 17. "Van toen af heeft Jezus begonnen te prediken en te zeggen: Bekeert u; want het koningrijk der hemelen is nabij gekomen."

"*VAN toen af.*" Toen Johannes door Herodes gevangen genomen was, *toen* begon Jezus te prediken in Galilea. Het schijnt dat er gevaar was dat de gemeente van Johannes verstrooid raken en het begonnen werk vervallen zou, daarom trad Jezus op om de kudde te verzamelen en het werk voort te zetten. Gods Koningrijk zal hier op aarde nooit lijden door gebrek aan herders en predikers. De geschiedenis der kerk is daar het bewijs van. Als de eene getuige in de gevangenis gesloten wordt of op het schavot is omgekomen wekt God een anderen op om in de bresse te staan. Elke schijnbare overwinning van den duivel is slechts de aanleiding tot een heerlijker openbaring van de wijsheid en de kracht Gods. Als Johannes, de grootste der profeten, voor de overmagt des duivels zwichten moet, dan treedt de Heere der profeten zelf in het strijdperk.

Welk eene troost is dit voor de gemeente des Heeren in alle tijden. Wie haar ook moge ontvallen het werk des Heeren zal ongehinderd voortgaan. Geen mensch is onmisbaar. De Heere heeft nog altoos meer om te geven, en gewoonlijk bewaart hij de beste gave voor het laatst.

Wij mogen 't heil voor Jezus Kerk,
's Vaders lust, 's Geestes werk,
Al d' eeuwen door verwachten.

Ons tekstwoord leert ons

DE HEERLIJKHEID VAN HET PREDIKAMBT.

"*Jezus* begon te prediken." De Zoon van God is mensch geworden en als zoodanig ons in alles gelijk, uitgenomen de zonde. Elk mensch heeft een beroep waaraan hij zijne gaven en krachten wijdt. Ook de Zoon van God moet zich eene levenstaak kiezen. Denk aan de vele betrekkingen die er in de wereld bekleed kunnen worden en die gretig gezocht worden. Denk aan gaven en krachten waarover de godmensch beschikken kon; was er iemand die met hem kon wedijveren? Was er eenige betrekking waarin hij niet zou geschitterd hebben? En welk ambt kiest zich de Zoon van God hier op aarde? Het PREDIKAMBT. Christus heeft de bediening des Evangelies verheerlijkt. Er is geene andere aardsche betrekking die alzoo vereerd is geworden. Gods Zoon op aarde heeft zich onder de predikers geschaard.

Sommige dwaze menschen meenen, dat mannen van groote geestesgaven hunne talenten wegwerpen als zij zich aan de prediking des Evangelies wijden. Maar als wij zien dat God voor zijn eigen eeniggeboren zoon toen hij hier in 't vleesch verkeerde geen ander dan het ambt van een prediker koos; als wij zien dat de hoogste gave die ooit een sterveling op aarde bezat aan het predikambt gewijd werd, dan weten wij dat, in de achting van God, niemand een hooger ambt kan bekleeden dan een prediker des Evangelies te zijn.

Welk een voorbeeld ter navolging heeft iedere prediker! Niemand minder dan de ZOON VAN GOD! Nooit heeft een mensch gesproken als deze. Wat hij van den Vader gezien en gehoord had dat sprak hij. Wij hebben noodig om telkens onze prediking te toetsen aan die van ons groot voorbeeld. Zijne prediking werd niet altoos bemind. Toen hij in Nazareth begon te prediken, heeft men hem als op den kansel gegrepen en de stad uitgeleid om hem van de steilte te storten. Dat gebeurt niet meer in onze dagen. Welk eene opschudding zou het verwekken als op den Zondag de opzieners den prediker van den kansel zouden slepen en de gansche gemeente hem uitleiden om gedood te worden. En wij weten hoe vele malen men steenen opnam om hem te dooden. Doch de groote vraag is of de wereld zulke predikers niet nog behoeft,—mannen, die zooals hun groote voorganger zoo prediken kunnen, dat de duivel bezetenen in de kerk uitroepen, en de huichelaars en eigengerechtigen in toorn ontbranden? Heeft de tegenwoordige prediking niet al te zeer de aanleg om te troosten en te sussen in plaats van te verontrusten en wakker te schudden?

En toch, welk eene ontferming over menschelijke ellende vervulde het hart van dezen prediker. Het was bij Hem niet een hooghartig bestraffen of een liefdeloos veroordeelen van den armen zondaar; neen, het was slechts de ernst der waarheid die met innerlijke ontferming bewogen was. Daarom sprak hij zoo eenvoudig—de taal des volks, niet der geleerden—opdat allen ook de meest ongeletterden hem verstaan konden. Wel hebben zijne hoorders geklaagd dat zijne leer hard was, maar nooit dat zij hem niet konden verstaan, omdat zijne taal te geleerd was.

Door al het voorgaande heb ik u, geliefde Broeder die bevestigd moet worden, slechts willen herinneren aan de heerlijkheid van ons ambt. Wij hebben niemand minder dan de Zoon van God aan onze zijde. Maar laat mij nu voor een oogenblik wijzen op

HET GROOTE ONDERWERP DER PREDIKING.

Hier is de beste prediker die de wereld ooit heeft gezien. Wat zal hij prediken? "Bekeert u, want het koningrijk der hemelen is nabij gekomen";—d.i. het koningrijk, dat God beloofd had en waarnaar de Vaderen reikhalzend uitgezien hadden, is nabij gekomen,—staat om opgericht te worden, en een iegelijk die daartoe wil behooren moet zich bekeeren. Door het woord bekeering wordt te kennen gegeven nadenking, verandering van denkwijze en verandering van gedrag. Bekeering is de poort waardoor men het koningrijk der hemelen binnen treedt. Alle joden hebben naar dat koningrijk uitgezien doch weinigen hebben er aan gedacht dat de bekeering noodig was om er in te gaan.

Jezus begon in Zijne prediking met de bekeering. Daarmede gaf Hij dan ook duidelijk te kennen dat allen den verkeerden weg bewandelen,—den weg die van God en ten verderve leidt. En hier schaart de Heere Jezus zich aan de zijde van de profeten des Ouden Verbonds. De grondtoon hunner prediking was bekeering. De groote Profeet, dien God aan zijn volk beloofd had, naar wien het luisteren moest, begint zijne prediking, en ook de grondtoon daarvan is, "bekeert u!" En onze Heiland heeft sedert zijne hemelvaart zijne gedachten op dit punt niet veranderd. Toen hij aan Paulus op den weg verscheen en hem tot een prediker ordende, was dit zijn opdragt: "Ik zend u tot de Joden en tot de heidenen, om hun de oogen te openen en hen *te bekeeren* van de duisternis tot het licht en van de magt des Satans tot God."

Als Jezus zijne prediking begon met de bekeering dan zal het wel niet onnoodig zijn voor den hedendaagschen prediker zulks ook te doen. Nog is het van het menschdom als een geheel waar: "Allen zijn zij afgeweken, tezamen zijn zij onnut geworden, er is niemand die goed doet, ook niet tot een toe." Men is in onzen tijd afkeerig van de prediking der bekeering. Men meent dat de tijden veranderd en de menschen zoo verbeterd en beschaafd zijn, dat de prediking der bekeering niet meer past. Sommigen spreken als of de duivel zelf eene groote verandering heeft ondergaan, en lang niet meer zoo boos is als vroeger.

Wat men van den prediker hebben wil is troost. En men vergeet dat elk mensch een zondaar is die den verkeerden weg gaat, en dat er in den ganschen Bijbel geen enkel woord van vertroosting voor een onboetvaardige is.

En wat nu het groote onderwerp der prediking is moet natuurlijk ook zijn

De eerste daad van den Hoorder.

Al het andere dat de prediker u te brengen heeft hangt af van deze daad aan uwe zijde. Vergiffenis van zonde, de inwoning des geestes, worden u slechts geschonken op voorwaarde uwer bekeering. Daar is geen ingang in het koningrijk der hemelen dan door deze poort. Christus begon met de bekeering, begint gij ook daarmede.

Duizenden meenen, dat zij ook zonder bekeering zalig kunnen worden. Doch als Gods Zoon dit het begin zijner prediking maakt, het voorop stelt en daarop aandringt als eene gebeurtenis, waarin God en de engelen in den hemel het grootste belang stellen, dan is het duidelijk dat zij onontbeerlijk noodzakelijk is. Totdat gij tot deze daad zijt gekomen, zal al het andere dat gij doet nutteloos en te vergeefs zijn; uwe belijdenis der waarheid, uwe waarneming van den godsdienst, uwe liefdadigheid jegens kerk en armen. Want wat baat het u, dat gij duizend dingen doet (menigeen op zichzelf lofwaardig), zoolang gij niet doet wat Christus voorop stelt. Gij kunt ook geen voortgang maken op den weg ten hemel zoo lang gij u nog niet van den verkeerden weg afgewend hebt. Is hier niet misschien de oorzaak, waarom menschen oud worden onder de prediking en nooit verder komen dan zij zijn? Zij zijn niet bekeerd, de eerste stap is nog niet gedaan.

Als Jezus begon met te prediken: "bekeert u!" dan, zien wij hoe roekeloos het is om met de bekeering te spotten of haar gering te achten. Hiervan hangt de eeuwigheid voor ieder uwer af. Die zich niet bekeert zinkt gewis en onherroeplijk in de rampzaligheid der hel.

De bekeering is eene daad die ieder voor zichzelven, niemand voor een ander doen kan. De prediker kan den onbekeerden hoorder achterna gaan, hem waarschuwen, hem bidden en smeeken om zich met God te laten verzoenen, doch hij kan hem niet bekeeren. Ieder mensch zelf moet stilstaan, zijnen weg onderzoeken, beslissen wat hij doen zal, en zich afkeeren van den boozen en wenden tot den rechten weg.

Het doel der Evangelie-prediking is *bekeering*. Christus zendt den leeraar die thans bevestigd wordt gelijk hij Paulus zond, om u "de oogen te openen en u te bekeeren." Toehoorder! zijt gij al bekeerd? Indien niet dan heeft het Evangelie zijn doel bij u nog niet bereikt. De waarde van het werk eens leeraars en de voorspoed eener gemeente worden niet gemeten naar de opkomst tot de openbare eeredienst, of het bedrag van de collecte, maar naar het getal zielen, die uit de macht des Satans tot God bekeerd zijn. Indien gij nog onbekeerd zijt, dan is al de arbeid van God door zoo velen zijner knechten aan u verricht, tot hiertoe mislukt. Laten toch niet al Gods liefdeplannen ten opzichte van uwe onsterfelijke ziel op teleurstelling en mislukking uitloopen. Het koningrijk der hemelen wordt u nabij gebracht, doch de poort waardoor gij ingaat is *de bekeering*. O dat er vreugde, veel vreugde, vreugde voor de engelen Gods moge zijn over de bekeering van vele zielen als vrucht op den arbeid zijner knechten in deze gemeente! Dat geve Hij in ontferming! Amen.

Ds. P. A. STRASHEIM, B.A.
Geb. 29 Juni 1851.
Overl. 21 Februari 1899.

DEEL VII.
No. 11.

KAAPSTAD.

MAART,
1899.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

In Memoriam.

P. A. STRASHEIM, B.A., V.D.M.
OBIIT 22 FEBRUARI 1899.

Als een donderslag uit een helderen hemel kwam de tijding, dat Ds. P. A. Strasheim te Stellenbosch was overleden. Een aanval van de koorts, die sedert zijn reis in Mashonaland hem niet wilde loslaten en van tijd tot tijd wederkeerde, een gevatte kou, en . . . . na eenige dagen de dood! Niemand droomde van zoo iets. Zelfs zijne huisgenooten schenen zoo iets niet te verwachten. De frissche, sterke, levenslustige man werd neergeveld. "Zijne zon is ondergegaan, toen het nog dag was."

Nu wij terugzien op de afgelegde loopbaan staan enkele daden en werkzaamheden van den overleden broeder ons helder voor den geest. Wie denkt er niet aan hoe hij Wijnberg tot een middenpunt maakte van opvoeding en onderwijs. Zelf onderwijzer, voordat hij zich aan de evangeliebediening wijdde, wist hij alles zoo te organizeeren, dat eene bloeiende school ontstond, waar vroeger geen opvoedingsinrichting kon worden gesticht. Op dit punt zeker verdient de naam van den overledene in dankbare herinnering te blijven leven. En wat hij in Mashonaland deed mag niet worden verzwegen. Daar heeft hij de gemeenten onzer kerk georganiseerd; daar ook deed hij de koorts op die de aanleidende oorzaak was van zijn dood. Ook dat werk mag niet worden vergeten.

Als medewerker van het "Maandblad" verscheen van zijne hand meer dan een interessant stuk, en vooral eene studie van de zeden en gewoonten der Kerk in de eerste eeuwen, die volgens wensch van den schrijver in omgewerkten vorm later in 't Engelsch zou verschijnen. Ook die arbeid werd gestaakt. De dood kwam tusschenbeide. Wij hopen in een onzer volgende nommers een portret van den overledene te laten verschijnen met eene zijner preeken.

Aan weduwe en kinderen, en aan zijn bejaarden vader, wenschen wij bij dezen ons diepst medegevoel aan te bieden.

Kroniek.

De na-weeën van Omdurman. 't Is nog versch in het geheugen van velen, hoe na Stanley's terugkeer uit Afrika en zijn geestdriftvolle ontvangst in Engeland de akeligste dingen aan het licht kwamen met betrekking tot de wreedheid en barbaarschheid van zijn gevolg. Het schijnt bijna, alsof de oorlog die met zooveel luister door Lord Kitchener werd ten einde gebracht in den Soudan een even betreurenswaardige naslееp hebben zal. Een oorlogs-correspondent die den veldtocht als ooggetuige heeft bijgewoond heeft een akelig tafereel opgehangen van de wreedheid der Britsche soldaten tijdens dien oorlog. Zijn verslag heeft hij wel later hier en daar gematigd en gewijzigd; bij de hoofdfeiten blijft hij. De *Contemporary Review* van Januari bevat zijn artikel. Hij getuigt, dat hulpeloos gevonden soldaten op het slagveld werden afgemaakt; dat troepen van Britsche soldaten na de overwinning de straten der stad hebben doorkruist en drie dagen lang roofden en plunderden naar goeddunken. Het graf van den Mahdi werd opengebroken; zijn gebalsemd lichaam er uit gesleurd, het hoofd van den romp gescheiden, en het alzoo verminkt lichaam in de rivier geworpen. De verontwaardiging van den schrijver is zeer groot: "Het is bijna ongelooflijk dat de wederopgraving en verminking van een dood lichaam dat meer dan tien jaren in het graf heeft gelegen mogelijk waren onder een Generaal in wiens eer het Christelijk Engeland een welbehagen heeft. Die daad is niets anders dan een terugkeer tot de woestheid der Middeleeuwen. Toen de laatste aanval van de Dervishen was afgeslagen en Omdurman bijna bereikt was waren de straten die leidden tot den zuidelijken uitgang der stad bezet met vluchtelingen, velen van hen niet-strijders. Op dezen werd een doodelijk vuur gelost, en op den volgenden dag lagen vijfhonderd doode lichamen in de straten van Omdurman, *onder welke lijken van vrouwen en kleine kinderen.*" Hij smaalt voorts op de uitlatingen aangaande Armenie, terwijl men over Omdurman zwijgt, en eindigt met het snijdend woord: "Had Gordon kunnen vooruitzien welke daden door den generaal werden gebillijkt die gezonden werd om zijn dood te wreken, dan zou zijn laatste bede met stervende lippen gedaan aan het land dat hem had alleen gelaten zeker geweest zijn om alle gedachte aan wraakoefening op zijde te zetten."

Over dit een en ander kunnen wij hier niet oordeelen. Maar verblijdend is het zeker te zien, dat het *Christelijk* Engeland zich opmaakt om het Evangelie te brengen waar het *wraakoefenend* Engeland zooveel bloed heeft gestort. De *Church Missionary Society* maakt zich daartoe gereed. Er is hoop dat de *Londen Missionary Society* volgen zal: en nu roept Kardinaal Vaughan zijne geloofsgenooten tot eene buitengewone contributie op, ten einde het Evangelie te brengen in het veroverd grondgebied.

Inhoud onzer prediking. Het treffend woord door Ds. Muller gesproken bij de bevestiging van Ds. J. van Heerden en in het "Maandblad" verschenen geeft ons aanleiding hier terug te geven wat in *The Christian World* onlangs is verschenen. "Pastor" schreef onder het hoofd: "An anxious Enquiry" het volgende:—"Mag ik mijnen broederen in de Evangeliebediening vragen wat toch hun ondervinding is geweest van de gevolgen der prediking van Gods Vaderschap? Ik werd bekeerd onder een evangelie der 'vreeze' (gospel of 'terrors') en predikte zelf dat Evangelie. Tien jaren geleden liet ik die prediking varen ten gunste van een meer teedere en naar mijn overtuiging meer redelijke boodschap. Ik vind echter dat deze boodschap betrekkelijk weinigen treft. Zij schijnt niet de menigte aan te grijpen, gelijk het ouder en harder Evangelie. Voor mij is het wel het ware Evangelie, maar wat kan ik doen met het oog op de mislukking ervan om menschen te behouden."

Hierop verschenen er twee antwoorden. Een daarvan droeg als naamteekening: "Fifty Years a Teacher" en was van den volgenden inhoud:—"De brief van 'Pastor' behandelt een onderwerp, dat ik graag in uwe kolommen behandeld zag. 't Is ook mijne moeilijkheid. Vijftig jaren geleden kwam ik tot bekeering onder wat door hem genoemd wordt "the gospel of terrors." Ik verwierp dat Evangelie gelijk hij het deed. Ik heb het geduriglijk geleerd en het vooral aan kinderen voorgehouden, doch, al zie ik ook iets goeds daarin, ik moet toch erkennen dat er iets sterkers en beters is bij de oude Puriteinen en de Christenen die ik mij voorstellen kan en *er volgden meer bekeeringen op die prediking.*

Een *derde* brief luidde als volgt:—"'Pastor's' vraag aangaande de prediking van God's Vaderschap is een zeer ernstige. Ook ik geloof in een algemeen Vaderschap Gods, doch het is een leerstuk voor Christenen, en niet om menschen tot bekeering te brengen." De schrijver gaat voort met te zeggen, dat in een evangeliebediening van 23 jaren hij bevonden had, dat de krachtigste waarheden ter bekeering "die waren van de schrikkelijke zondigheid der zonde en de volle en krachtdadige verzoening door den Heere Jezus aan het kruis volbracht en eindelijk de verkondiging met klem en nadruk van de noodzakelijkheid en de kracht des Heiligen Geestes tot bekeering, en tot heiliging, en tot vruchtbaren arbeid." Hierop verscheen nog een brief: "In antwoord op 'Pastor' wensch ik te zeggen, dat ik eenigen tijd lang verkondigd heb, het Evangelie van Gods Vaderschap, maar zonder eenig merkbaar gevolg. Voorleden Zondag preekte ik op den ouden trant het zoogenaamd 'Evangelie van vrees' met het gevolg van echte, opene, ouderwetsche bekeering."

Nog treffender was de brief van zekeren Mr. McKay: —"Daar het door sommigen wordt bevonden dat er niet veel bekeeringskracht is in de leer van Gods algemeen Vaderschap, kan het wel zijn te vragen: *of die leer wel waar is.*" Het antwoord van den Heer Mckay is even duidelijk. Hij beweert dat men "aan hunne vruchten hen kennen zal" en dat dit leerstellingen geldt zoowel als menschen. De vrucht van deze leer is onverschilligheid: want als alle menschen kinderen Gods zijn, *zonder* geloof in den Heere Jezus Christus, dan is de kracht verdwenen uit de treffende oproeping: 'gijlieden moet worden wedergeboren.' "Hij meent dat de leer van een algemeen Vaderschap

verbonden is met de leer van algemeene zaligheid. Want als allen kinderen Gods zijn, dan zijn allen deelgenooten van de goddelijke natuur; dan moeten allen leven zoolang als de algemeene Vader leeft, dan moeten allen leven met den Vader, want het hart wil niet hooren van een hel waarin dezulken eeuwiglijk moeten verzinken. "Ik voor mij geloof" zegt de Heer M. "dat de prediking van een Algemeen Vaderschap de oorzaak is van de dorheid (dry-rot) van den hedendaagschen kansel."

Een ander liet zich hooren. "Er is niets vekeerds in die prediking; maar wel hierin, *dat men naar bekeeringen zoekt*." 'Bekeering' (conversion) het woord zelf is verdwenen uit de Nieuwe Bijbelvertaling. Waren de Twaalven 'bekeerd' toen Christus ze riep? Ja, wat meer zegt, Christus zelf openbaarde niet die "koortsachtige gejaagdheid naar 'bekeering' zoo kenmerkend van den hedendaagschen evangelist. Voor hem rust alles op den wankelenden grond dat de 'bekeerden' alleen 'behouden' zijn, en dat zoo zij niet 'bekeerd' worden in hun korten levenstijd zij dan hopeloos verloren zijn."

Deze leer vindt weerklank in een brief van den Heer Rhondda Williams—tusschen twee haakjes gezegd, een der echte 'down-grade' predikers uit het kamp der Independenten. De Heer W. meent dat beide partijen verkeerd ingelicht zijn. Wat bedoelt toch 'Pastor' met 'zielen redden'? Heeft hij dan niet sommige menschen goed gemaakt (made some men good). Heeft hij niet sommigen voortgeholpen op den weg van godsvrucht. "De velen die hem hooren, gaan die weg zonder te getuigen, dat die prediking een verheffenden invloed op hen heeft uitgeoefend, zonder iets van het hooger leven te ervaren, zonder iets te weten van de goddelijke kracht? Doet zijn prediking niets om het karakter te veredelen, gaat er geen troost uit van die prediking? Zoo ja, dan is zijn prediking waarlijk eene mislukking. Maar doet hij dit alles *redt* hij niet?" De trouwe lezer van het *Maandblad* zal in Ds. Muller's preek het antwoord vinden op de vragen van den Heer Williams.

Aan den anderen kant meent de Heer Williams, dat de leer: *God is aller Vader* niet de juiste is. Op dit punt zegt hij treffende dingen, die wij gaarne onderschrijven: 'In den afkeer van het zoogenaamd 'evangelie van vreeze' schrijven velen aan God toe een Vaderschap, dat geen vader op aarde genoegzaam vinden zal in het opvoeden van zijn huisgezin. De liefde Gods wordt vaak voorgesteld als bloote zachtaardigheid. Onze eigene zedelijke natuur, zoowel als de ontwikkeling der geschiedenis, getuigt van de waarheid in het woord 'onze God is een verterend vuur' en 'het is vreeselijk te vallen in de handen des levenden Gods.' Dit vooropstellende tracht hij aantetoonen, dat Jezus wel geleerd heeft: 'God is aller Vader,' ofschoon hij gedwongen wordt te erkennen dat onze Heiland eischt, dat degenen door Hem Gods kinderen genaamd een zeker *karakter* moeten vertoonen voordat zij als zoodanig kunnen gelden. Hij beschouwt den mensch reeds Gods kind, ofschoon Hij nog Gods kind *worden moet*. Dit is zeker niet heel logisch. Ieder zal voelen dat wij hier een ontwijking hebben van een drukkende moeielijkheid.

Wij hebben dit een en ander aangestipt, omdat wij zeer getroffen werden door de bevestigings-rede van Ds. Muller en het zoo schoone en niet minder treffende woord van Ds. Van Heerden. Het doet ons goed de oude, oude waarheid zoo te hooren voorstellen, en vertrouwen dat de prediking der beide broederen in de Kaapstad met een rijken zegen moge worden bekroond. 'Het kruis' voorop. 'Het kruis' in alles. 'Het kruis' overal.

Huisbezoek en Kerkvisitatie. Zullen predikanten dit hiervolgend citaat uit "Stemmen voor Waarheid en Vrede" willen lezen en bepeinzen:—"Met 1 Januari treedt het nieuwe Reglement op de Kerkvisitatie in werking voor de Ned. Herv. Kerk. Wij hopen, dat het goede vruchten op zal leveren. Ons ideaal zou wezen de benoeming van superintendenten, zooals á Lasco dit heeft verlangd. Daar zijn Broeders, die de thans heerschende vrijheid niet kunnen dragen, en daar zijn verkeerdheden ingeslopen, die behoorden geweerd te worden. Daar is in de Kerk maar één roep over 't verzuimen van het huisbezoek. Dat verzuim vertoont zich in gemeenten, waar de bezoeken zoo gemakkelijk, of met geringe inspanning gebeuren kon. Het zij mij vergund den jongeren ambtsbroeders, over wie te dezen aanzien het luidst wordt geklaagd, toe te roepen: begint met het nieuwe jaar uw gemeenteleden aan hunne woningen te bezoeken. Gij zult van weinig arbeid meer voldoening hebben voor u zelf, en meer vrucht zien in de u toevertrouwde kudde. De schapen zijn *blijde*, als de herder tot hen komt. Laat ons het waardeeren, dat men nog uitziet naar 't bezoek van een predikant. De tijd zou wel eens kunnen komen, dat de deur voor ons werd gesloten.

Hoe bezwaarlijk het geregeld huisbezoek valt in groote steden, waar men wijken aantreft van vele duizenden zielen, weten ook wij wel. Maar niemand mag daaraan vrijheid ontleenen, om in het geheel geen huisbezoek te doen. Het is bekend, dat Thomas Chalmers zijn wijk van 12,000 zielen geregeld bezocht. Toch deed hij nog zoo veel meer. De ervaring, dat de voorganger der gemeente deelt in het lief en leed van zijne "parochianen," ja de wetenschap: er is iemand, die waakt over ons, doet velen meer goed dan wij weten. Vele gemengde huwelijken zouden worden voorkomen, vele kinderen uit zulke huwelijken geboren zouden voor de kerk behouden worden; het aantal jongelieden die geen godsdienstonderwijs ontvangen zou zeer sterk afnemen, indien de predikant der wijk zich met de gezinnen inliet, en men wist, waar hij is te vinden.—Doch, wij doen een overtollig werk door te herinneren aan het gepaste van de oude vermaning: "Wees ijverig om het aangezicht uwer schapen te kennen." Maar de toepassing? . . . . Zij late niet op zich wachten!

***

Ik durf beweren, dat wij onder de jonge predikanten vele ijverige mannen hebben, die met lust en opgewektheid aan den arbeid zijn; maar velen verbazen er zich over, dat zij slechts eenmaal op den Zondag prediken.

De namiddaggodsdienstoefeningen, met de daaraan verbonden prediking van den Heidelberger Catechismus, zijn in vele gemeenten afgeschaft. De jongere collega's bedingen bij hun komst, dat zij het eerste jaar slechts eenmaal zullen behoeven te preeken, maar dat eene jaar kent geen oudejaarsdag meestal. Hoe komt het toch, dat tegen de tweede predikatie zoo wordt opgezien? Vroeger zeide men: een goed begin is het halve werk. Thans zet men die spreuk om en zegt: het halve werk is een goed begin. De oude redactie van dit spreekwoord is de beste.

Is het niet jammer, dat onze kerken gedurende de geheele week slechts een paar uren gebruikt worden? Hoe minder godsdienstoefeningen, hoe minder deelneming van de zijde van de gemeente. Wanneer de leeraar zoo karig is, worden de leden koel en onverschillig.

***

Wij betreuren het ook, dat de prediking van den Catechismus nu in tal van gemeenten geheel stil staat. Van het kostelijk praktisch onderwijs, waartoe de behandeling van dit onvolprezen leerboek aanleiding geeft, blijft de gemeente niet alleen verstoken, maar ook van het leerstellig onderricht, dat in den Catechismus is vervat. Het staat met de kennis der christelijke leer bij velen dan ook aller droevigst geschapen.

Wij zijn geen vrienden van leerheiligheid, en van dor dogmatisme, maar de slappe, beenderlooze theologie, waarmee velen het voor lief willen nemen, behaagt ons evenmin. Het zou heilzaam zijn voor vele jonge predikanten, indien zij, die aan de Hoogeschool weinig tijd hebben kunnen geven aan dogmatische studiën, door hun Catechismusprediking gedrongen werden, deze groote leemten in hunne vorming aan te vullen.

In een der laatst-verschenen nommers van het voortreffelijk-geredigeerde Amerikaansche weekblad, *The Christian Intelligencer*, wordt verhaald, dat een predikant toevalligerwijs kennis had gemaakt met den Heid. Catechismus. Met opgewektheid had hij die al de Zondagen voor zijn gemeente behandeld en haar geestelijke gedaante was er geheel door veranderd. Wie zegt ons, welk een heilzamen invloed zal worden uitgeoefend door de grondig bewerkte predikatiën onzer predikanten voor ons kerkelijk leerboek. God moge het geven!

JAPAN

Ter beantwoording van de vraag: —Zal Japan eene Christelijke natie worden? Schrijft iemand uit Holland:

Wat zal de toekomst van Japan zijn? heeft men gevraagd. Zal het weldra onder de Christelijke natiën kunnen gerangschikt worden? Een Amerikaansch zendeling, die Japan goed kent, maakt zich daarvan geen illusiën meer. Het is niet te ontkennen, dat de Japansche regeering tracht de oude heidensche instellingen te handhaven. Zij heeft de herstelling of restauratie van de heidensche tempels bevolen en op den aanstaanden rijksdag zullen wetten worden voorgesteld die het heidendom (sintoïsme) dat door de meerderheid der Japanners beleden wordt, tot staatsgodsdienst moeten maken.

Daar was een tijd dat de Japanners de hulp van Europeanen inriepen om hun onderwijs, vloot en leger te organiseeren; ook voor den aanleg van spoorwegen en voor het fabriekswezen hadden zij westerschen noodig. Men dacht toen dat Japan ook zijn heidendom zou laten varen. Doch de reactie is thans in vollen gang, en daaruit is te zien dat Japan zijn afgoden niet wil laten varen.

Wel zijn er nog lichtpunten. Onderscheiden leden der Japansche volksvertegenwoordiging (sedert 1867 heeft de keizer een constitutioneele regeeringsvorm ingesteld) zijn Christenen. Een is lid van de Methodistische kerk, een ander behoort tot de Baptisten, een derde wil tot de Congregationalisten gerekend worden, terwijl een vierde ouderling is van een Presbyteriaansche gemeente. Het is wel te betreuren dat verschillende Amerikaansche en Engelsche kerken bij haar arbeid tot kerstening van het Japansche volk, gemeend hebben alle hare eigene kerkelijke instituten op Japanschen bodem te moeten overplanten.

Omtrent den ouderling der Presbyteriaansche kerk, Katoaka genaamd, deelt men mede, dat hij president is van het Japansche lagerhuis. Hij heeft er voor gezorgd dat elke vergadering begonnen werd met stil gebed, en dat hij althans eenmaal de Christenen die leden waren van het parlement en andere bekende Japansche belijders van den Christus, in zijn officieele woning heeft saamgebracht om er met hen een bidstond te houden.

Of echter deze enkele leden, al is daaronder ook de voorzitter van het Japansche Lagerhuis, de antichristelijke stroomingen die in Japan openbaar worden, zullen kunnen keeren, is de vraag.

DOOD VAN VADER CHINIQUY.

Onze lezers zullen zeker met leedwezen vernemen, dat Vader Chiniquy, wiens werken in Z. Afrika niet onbekend zijn op den 16 Januari te Montreal is overleden. Hij werd geboren op den 30 Juli 1809 en stierf dus in den ouderdom van negentig jaren. In 1833 werd hij als priester in de Kerk van Rome geordend, doch in 1858 verliet hij de Roomsche Kerk, en hield zich sedert dien tijd bezig met de verkondiging van 't Evangelie aan degenen die nog onder 't Roomsche juk gebukt gaan. Hij was het middel om honderden tot kennis der waarheid te brengen. Met buitengewonen ijver trok hij tegen de Roomsche Kerk te velde en bekampte haar. Dit lokte niet alleen tegenspraak uit, maar bracht Chiniqny dikwijls in levensgevaar. In Quebec was er een volksoploop toen hij sprak, en daar werd hij gewond. In Nova Scotia steenigde men hem, en twee jaren daarna werd hij neergeveld terwijl hij sprak, terwijl de kerk werd beschadigd, waarin hij zijn toespraak hield. Ook in Australie, door hem in 1879 bezocht, werd hij aangevallen. In Tasmania moesten zijn vrienden hem een lijfgarde van sterke mannen bezorgen om hem te beschermen tegen een woedend Roomsch Katholiek gepeupel. In 1884 velde iemand hem neer op een stoomboot die in de haven van Prins Edwards' eiland lag. Zoo hoog klom de woede der priesters, dat een Montreal nieuwsblad *The Daily Witness* in den ban werd gedaan in 1876, omdat het Chiniquy's preeken rapporteerde. Die ban is nog niet opgeheven. De werken van Chiniquy: Vijftig jaren in de R. Kerk, en over de Biecht zijn in Zuid Afrika bekend. Nog onlangs verscheen zijn portret en een korte levensschets in het *Gereformeerd Maandblad*. Als predikant van de Presbyteriaansche Kerk in Canada genoot Chiniquy de hoogste achting.

De Geschiedenis onzer Kerk.

HOOFDSTUK XXIV.

DE KERK IN DE TRANSVAAL.

(VOORTZETTING.)

DE Synode van 1852 mag beschouwd worden als het keerpunt in de geschiedenis der Transvaalsche Kerk. Zij had voor zich meer dan een verslag van verschillende commissiën die naar de Transvaal waren afgezonden ter behartiging van de geestelijke belangen onzer geloofsgenooten in het toen zoo verre Noorden. Zij telde onder hare leden mannen die een warm hart hadden voor de uitgeweken boeren en bekend waren met hun geestelijken nood. Pas waren Ds. A. Murray en Ds. J. H. Neethling teruggekeerd van een belangrijke reis in die gewesten—eene reis die op de toekomst van de Transvaalsche kerk een zeer gewichtigen invloed moest uitoefenen.

Van die reis werd uitvoerig verslag gedaan. Hunne onderhandelingen met den Volksraad over het beroepen van een leeraar waren niet van beteekenis ontbloot; zoodat het van groot belang voor ons is, om kennis te nemen van die reis, ten einde de besluiten der Synode te verstaan.

REIS VAN DI. MURRAY EN NEETHLING.

De twee evangeliedienaren werden in de Transvaal zeer hartelijk ontvangen. Zij drongen door tot naar de Zoutpansbergen, en bezochten ook Lijdenburg. Overal hadden zij overvloedige gelegenheid het Evangelie te verkondigen; overal vonden zij opene harten en opene huizen. De honger naar het Woord was zoo sterk, dat velen de evangeliedienaren vergezelden van kerkplaats tot kerkplaats om de prediking des Woords bij te wonen. Aan het uitvoerig verslag door Ds. Neethling geleverd danken wij de volgende aanhalingen die een helder licht werpen op den maatschappelijken en kerkelijken toestand van die dagen.

LIJDENBURG.

Over Lijdenburg schrijvende doet Ds. Neethling ons zien met welk een ernst de geestelijke belangen van het volk aldaar werden behartigd door de leidslieden der gemeente:—"Zij telt niet vele leden, en slechts zeer gebrekkig was maar weinige dagen eer wij aankwamen de tijding of liever het gerucht verspreid, dat er kerk zoude zijn. En toch ziet gij rondom de kerkmuren, tusschen de verspreide huizen, een groot aantal wagens en tenten. Zij is zeer arm, en gering is bovendien de eenheid en zamenwerking; en toch staan daar voor u die hechte, reeds ter balkshoogte gebouwde muren eener kerk die luchtig en ruim, en niet van schulden bezwaard omhoog rijst en wellicht nu reeds is bedakt. De gemeente Lijdenburg is zeer afgelegen en heeft weinige middelen van beschaving, zoodat zij ook de overgeerfde en medegebrachte verliezen kan; maar komt met mij ter catechisatie en ziet hunne jongelieden eene kennis der Schrift aan den dag leggen, die zelfs menigen bovenlandschen jongeling niet euvel zou staan;—of naar de vergadering van den Kerkeraad, en ziet de orde, het heldere bewustzijn van roeping en plicht bij elk der leden,—en ik ben verzekerd dat gij u over dit alles met mij verwonderen zult."

't Is bekend, dat Lijdenburg aan de Synode is getrouw gebleven, hoewel ook die gemeente door tusschenkomst van Ds. Van den Hoff voor een tijd althans zich losscheurde van de Koloniale Kerk. Doch hierover later.

ZOUTPANSBERG.

Ook in de Zoutpansbergen was de geestdrift groot. Ook daar trof het Ds. Neethling, dat het onderwijs der jeugd op al die zwerftochten niet was verwaarloosd geworden—zeker een allergunstigst teeken. "De lieve kindertjes die ons, toen wij door Landdrost en Heemraden naar de kerk waren geleid, de hand kwamen geven, wekten bij mij het denkbeeld op de ouders te vragen, dat ik ze al te zamen over een uur bij mij mocht hebben. Ik wilde zien, of men te Zoutpansbergen de kinderen onderricht of ze verwaarloost. Spoedig had ik tweeëntwintig kinderen van 6 tot 12 jaren. Bijkans de gansche gemeente benieuwd om te weten wat ik met de kleinen voor had was hen gevolgd; en dus was er een ruim veld mij geopend ter aanmoediging of waar noodig ter bestraffing. Tot mijne vreugde echter bevond ik, dat meer dan de helft der aanwezige kinderen met meerder of minder vlugheid lezen kon; dat ze allen eenig onderwijs hadden genoten."

OPKOMSTEN.

Opmerkelijk ook is het getuigenis der Evangeliedienaren aangaande den aandrang waarmee men luisterde naar het woord der prediking. Wij lezen in het verslag: "Eene groote menigte was op ons wachtende; en nauw hadden wij in de woning van den broeder diaken Frans Schutte een vriendelijk onderkomen gevonden, of eene menigte stroomde uit het dorp en van de wagens toe naar "hunnen leeraar," zooals velen mijnen medebroeder (Ds. A. Murray) noemden, die hen reeds zoo dikwijls hadden opgezocht." Van iedere zich voordoende gelegenheid werd gebruik gemaakt om het Evangelie te verkondigen, en godsdienstonderwijs meetedeelen. Zoo lezen wij op ééne bladzijde: "'s Avonds bij een lustig brandend vuur werd er tot laat na den afloop der 'godsdienst' aan de jongelieden godsdienstig onderwijs gegeven." Op een andere bladzijde: "Zaturdag avond hadden wij eene geschikte 'gelegenheid' op te doen waar wij den rustdag konden overblijven. Bezijden de woonkraal van het hoofd Sibedela vonden wij eenen eenzamen boom en rondom dien werden de wagens in vierkant getrokken. Het was een heerlijke avond. De maan rees helder aan de onbewolkte lucht en deed gindschen bergketen eene donkere schaduw op het land beneden werpen. Kaffertuinen omringden ons; niet verre van ons kabbelde eene frissche beek. De schare van kaffers, die op den avond en 's morgens ons kwamen bekijken, deed ons hart branden, om ook hun het Woord, waarbij zij hemelschen vrede konden vinden, te spreken. Maar onze tong is gebonden; en lang zal het duren eer de heilmare in Christus wordt gepredikt." Zelfs de zoogenaamde '*Jeruzalem gangers*' waren schijnbaar gewonnen voor het zuivere Evangelie: "Het huisgezien van Jan Enslin, het hoofd van eene fanatische partij, die ik ook wel *Jeruzalemgangers* heb hooren noemen was uitgestorven; en velen zochten thans den troost des Evangelies, die eenigen tijd geleden weigerden naar hetzelve te hooren. Doch ook nu waren eenige huisgezinnen weggebleven.—Schoon zelfs de kinderen van de 'profetes' dier gewesten hunne kleinen ten doop kwamen aanbieden; en een paar ons gulhartig beleden, hoe het hun smartte, dat zij zich vroeger ook hadden laten meeslepen. De partij schijnt bij den dood harer aanvoerders uitgestorven te zijn. De overgeblevenen zijn allen bezitters van plaatsen; en bij de jongelieden schijnt er eene vaste overtuiging te zijn ontstaan, dat het plan om naar Jeruzalem overland te gaan als hopeloos moet worden opgegeven."

HENDRIK POTGIETER.

In de 'Waterbergen'—bij het 'Warme Bad'—hadden de twee predikanten de gelegenheid den Commandant Hendrik Potgieter te ontmoeten, die in de maand Maart van het volgend jaar overleed. De ontmoeting was van weerszijden uiterst hartelijk: "Hier wachtte ons ook de bejaarde Commandant Hendrik Potgieter, die eenigen tijd, ten gebruike van het bad, hier had doorgebracht. Wij hadden ons juist in onze kleine woning in orde gebracht,

toen men ons kwam boodschappen, dat de "Oude Commandant" ons wenschte te komen zien. Een man van hooge statuur en van een eerwaardig gelaat, geheel gevormd om Commandant te zijn, maar door de jaren en een ongemak aan de beenen wat gebogen, reikte ons eerlang de hand en verzekerde ons dat nu zijne bede door God was verhoord. Bij de blijdschap die hij wat zijn eigen persoon aanging over onze ontmoeting uitte, betuigde hij zijnen dank, dat wij ook de gemeente die hij bestierde wilden gaan bezoeken."

Het oordeel van Ds. Cachet komt nagenoeg overeen met oordeel door Ds. Neethling over dezen Transvaalschen held uitgesproken. "In Potgieter" zoo lezen wij in den 'Worstelstijd' "ontviel den Transvalers hun oudste, koenste en meest vertrouwde aanvoerder . . . . Hij was eenvoudig in leefwijze en kleeding, gehecht aan zijn kerk (de Gereformeerde), met veel natuurlijk verstand begiftigd, volhardend; iemand op wien men rekenen kon in moeielijke omstandigheden . . . . Als eerste aanvoerder van den grooten 'trek'; als overwinnaar van Mosolekatse; als grondlegger eener vrije republiek over de Vaalrivier, behoort de naam van Andries Hendrik Potgieter onder de Transvalers in blijvende, eervolle gedachtenis gehouden te worden."

De zending. Dat een zendingvriend als Ds. Neethling een open oog zou hebben voor het zendingwerk in de Transvaal laat zich verstaan. In zijn verslag maakt hij dan ook melding van de verbanning der zendelingen Inglis en Edwards. Wij laten hem eerst aan het woord:—"In de nabijheid van de kerkplaats was de woonplaats van den Heer Inglis en een weinig verder die van den Heer Edwards; zendelinlingen wier namen helaas! maar al te ruchtbaar zijn geworden. Er was eene goede verstandhouding vooral tusschen den Heer Inglis en de boeren der omstreken; en beiden spraken zij met veel lof van den Heer Scholtz, sints overwinnaar van Secheli, die ook niet ver van de kerkplaats woont. Zichtbaar was ons de weldadige invloed dien de omgang van den Heer Inglis op sommige boeren had; en nooit heeft hij geweigerd, waar hij kon, aan sterfbedden of elders het woord van Christus te spreken. Maar dit alles heeft nu opgehouden. En *thans* is er in het ruime gebied van het Overvaalsche misschien niet meer dan één verkondiger des Evangelies bij blank of zwart! Ik weerhoude mij van eenige aanmerking op dit alles. Slechts ééne vraag kan ik niet nalaten te doen. Ik doe deze vraag den Heer Piet Scholtz, den oud-ouderling thans Landdrost van Staaden, dan Edelen Volksraad, ik vraag een iegelijk gezinden broeder in het Overvaalsche: *Wilt gij het beletten*, dat *er aan de honderden en duizenden Kaffers die in uw gebied wonen, het Evangelie wordt verkondigd.* En antwoordt gij neen! ziet dan toe, of de weg hiertoe niets reeds is geopend, door de verdrijving der Zendelingen!"

Daar Ds. Neethling gewag maakt van de verdrijving der zendelingen *Inglis* en *Edwards'* is het van belang te vernemen, wat er eigenlijk gebeurd is. Met al de gegevens voor ons zijn wij thans beter in staat de zaak te beoordeelen dan toen. Alles komt kortelijks hierop neer:—

De Eerw. heeren *Inglis* en *Edwards*, zendelingen van het Londensche Zendinggenootschap, arbeidende niet ver van de Marikwa, achtten zich geroepen te protesteeren tegen het wegvoeren en inboeken van Kafferkinderen na den oorlog door de Boeren. Dat protest werd Commandant Scholtz toegezonden, met wien zij op vertrouwden voet verkeerden. Hierbij echter lieten zij het niet blijven, maar schreven een uitvoerig rapport dat eerst verscheen in het Journaal van het genootschap en kort daarna in de *Commercial Advertiser*—een blad in de Kaapstad uitgegeven. In dat rapport werd de houding der boeren tegenover de Kaffers in sterke bewoordingen veroordeeld. De volgende zinsneden verwekten in de Transvaal de grootst mogelijke verbittering. Sprekende over de handelwijze der boeren, om inboorlingen toetelaten op zekere plaatsen te wonen ten einde ze tot arbeid te dwingen gaan zij voort:—

"Zij (de boeren) laten de stammen toe land te occupeeren, waar met een of twee uitzonderingen besproeiing onmogelijk is wegens gebrek aan water; en zelfs die gunst wordt hun toegestaan onder de verstandhouding dat zij dienstboden moeten verschaffen, op order van de boerambtenaren, tien, vijftien of twintig man na de kortst mogelijke kennisgeving en zonder de minste overweging van het belang, den wensch, of de werkelijke convenientie der inboorlingen. Deze arbitraire maatregelen veroorzaken veel ontevredenheid en geven vaak aanleiding tot onderdrukking en onrechtvaardigheid."

Tot zoover zou ieder het woord der zendelingen kunnen onderschrijven, misschien met een zeker voorbehoud hier of daar. Hun protest was billijk. Maar wat er volgt is zeker meer ernstig:—

"*Indien de eene of andere Mogendheid niet tusschen beide kwame, gedreven óf door politiek óf door menschenliefde, dan volgt gewis de ondergang en slavernij der inboorlingen niet lang na dezen.*"

Voorts brachten zij de ernstigste beschuldigingen in tegen de boeren; want wij lezen:—

"In de oorlogen op de stammen ten Oosten geloofden de emigranten dat zij het volste recht hadden (just cause) het leven te benemen, het vee zich toe te eigenen, *jongelieden en kinderen in bezit te nemen als dienstboden of slaven, van welke sommigen verkocht werden aan personen niet in die oorlogen betrokken.* Voorleden jaar bracht een Griqua een knaap van het Noordermeer en verkocht hem aan een Boer voor een paard. Een aantal Hollandsche uitgewekenen keerde onlangs van daar terug en bracht een aantal kinderen met zich mee. Een paard van een dezer blanken viel in een put gegraven om wild te vangen en werd gedood. Hij eischte menschen in betaling (He demanded people in payment). De Kafferkapitein zijn wraak vreezende gaf hem een man, diens vrouw en dochter. Dit is het getuigenis van een ooggetuige."

Het is te begrijpen, dat de Transvaalsche overheidspersonen zulke uitlatingen niet konden laten doorgaan, vooral daar de Heer Inglis openlijk had verklaard, dat hij nooit had gedacht dat zijn rapport onder de oogen der boeren zou komen. Hij werd gedagvaard voor het Hof te Rustenburg te verschijnen te zamen met den Heer Edwards en gevonnisd tot verbanning uit de Republiek. Wie zal het,—nu wij de zaak kalm en bedaard van achteren beschouwen,—niet betreuren, dat de zendelingen verbannen werden? 't Was een misslag door de Transvaalsche regeering begaan. Een waarschuwing zou misschien genoegzaam geweest zijn; want de zaak van Gods koninkrijk heeft er bitter onder moeten lijden, en de Boeren zelven moesten er lang onder zuchten. In Engeland werd hun daad misverstaan, in de Kolonie ging er een groep over uit, en de oude beschuldigingen van wreedheid, barbaarschheid, onderdrukking en slaverij werden met nadruk herhaald. En toch is het oordeel van een deskundige niet zoo ongunstig als wij zouden meenen. Dr. Theal de geschiedsschrijver teekent hieromtrent aan:—"Indien iemand in Z. Afrika ooit had getwijfeld aan de rechtvaardigheid van dat vonnis, dan bewees de Heer Inglis zeer spoedig dat in zijn geval dat vonnis gerechtvaardigd was. Hij beriep zich op de pers, doch zijn communicaties waren zoo bitter dat binnenkort fatsoenlijke nieuwsbladen geen kennis meer namen van zijn schrijven." Voorts verklaart Dr. Theal, dat het blijkt uit een verslag

van de zaak door den Heer Inglis zelven gezonden naar de 'Friend of the Free State,' dat hem meer consideratie werd betoond dan hem in Engeland zou zijn wedervaren in een dergelijke aanklacht van libel. "Daar zou hij zeker gestraft zijn geworden voor minachting van het Hof (*Contempt of Court*) had hij gehandeld zooals hij voorgaf gehandeld te hebben voor het hof te Rustenburg."

Hoe pijnlijk deze zaak ook zij, zij heeft aan de zending in de Transvaal een schok gegeven grooter dan door de beruchte Setyeli-zaak waarover wij vroeger het een en ander hebben medegedeeld.

Post Scriptum.

Over het "inboeken" van Kafferkinderen zegt Ds. Cachet het volgende in zijn "Worstelstrijd":—

"Door 'slaven' heeft men de kafferkinderen te verstaan die tot hun mondigen leeftijd onder contract, volgens de wet, bij de boeren in dienst zijn. Dat zulke kinderen in strijd met de landswet wel geruild zijn is reeds erkend. Doch aan het misbruik, voor zoover dit bestond, werd lang voor de annexatie door de boeren zelven een einde gemaakt. Vooral het Kerkbestuur der Ned. Geref. Kerk in Transvaal (met één of twee uitzonderingen uit Boeren bestaande) heeft zich krachtig verklaard tegen elken vorm van handel in 'inboeksels" en er bij de Regeering op aangedrongen, dat alle beschuldigingen van dien aard tegen de Republiek ingebracht, ernstig zouden worden onderzocht, en elke overtreding der landswetten op dit punt strengelijk gestraft. In 1866 werd op de Algemeene Kerkvergadering voorgesteld om 'kerkelijke straffen op te leggen aan die leden der gemeente die van ver af zich aan het koopen, verkoopen of verruilen, geven of ontvangen van Kafferkinderen schuldig zouden maken in strijd met de landswetten.' Doch toen het advies der kerkeraden hieromtrent gevraagd werd, bleek het op de Kerkvergadering van 1872, dat het niet meer noodig werd geoordeeld zulke straffen te bepalen, omdat de aanleiding daartoe feitelijk niet meer bestond."

Cachet wijst er terecht op, dat onder de Britsche vlag in de Kolonie en met volle goedkeuring, zulke "inboeksels" werden toegestaan bij meer dan eene gelegenheid. Na den Gcakela-oorlog vond zulks plaats: "Moeders en kinderen werden van elkander verwijderd, met weinig vooruitzicht om elkander ooit weder op aarde te ontmoeten. Kaffers die om hnn 'rebellie' tijdelijk gevangen werden gehouden vonden bij hunne vrijlating vrouwen en kinderen verstrooid en in gedwongen dienstbaarheid. De klachten der Kaffervrouwen wier kinderen haar ontnomen werden moeten hartverscheurend geweest zijn. Overigens is het systeem van inboeken van verlaten kinderen in de Kaap Kolonie zoo algemeen als in Transvaal." (Bluebook C2482).

De *Port Elizabeth Telegraph*—een Engelsch blad—van Jan. 10, 1853, hierover schrijvende liet zich op de volgende wijze uit:—

Het is gemakkelijk voor personen in den stand van de Eerw. heeren Edwards en Inglis om een kruistocht te prediken tegen de Transvaalsche boeren, maar wij verzoeken onze lezers en het publiek om hunne beschuldigingen niet als juist aantenemen op het getuigenis van *bloot hooren zeggen*. Deze slavernij schijnt met dit al niets anders te zijn dan het bloot "apprentice" (inboek) stelsel in Engeland en elders in gebruik, maar hetwelk deze Eerwaarde heeren met meer geestdrift dan liefde als slavernij hebben bestempeld. . . . . . De beschuldiging van de heeren Inglis en Edwards alleen berust op hetgeen zij van anderen hebben gehoord, niet van hetgeen zij gezien hebben: getuigenis hetwelk in geen gerechtshof zoude worden aangenomen. Inderdaad de omstandigheid, dat zij zelven niets van slavernij gezien hebben, terwijl zij in het Transvaalsche verkeerden is een sterk vermoedend bewijs, dat dezelve in het geheel niet bestaat, en een afdoend bewijs, dat wanneer dezelve aldus bestond zulks eene uitzondering moet zijn op den regel. . . . . Mannen en vooral zendelingen moesten behoedzaam zijn, hoe zij zich toegeven in beschuldigingen, welke zij zelfs niet met een schaduw van bewijs kunnen staven. De heeren Inglis en Edwards moeten betere bewijzen bijbrengen, dan zij reeds gedaan hebben omtrent het bestaan van slavernij, eigenlijk zoo genoemd in de Transvaalsche distrikten, alvorens zij kunnen hopen, om het koloniaal publiek van de waarheid hunner opgaven te overtuigen.

De Cape Frontier Times—ook een Engelsch blad—van 1 Maart 1853 bevat een brief van zekeren W. Stanton, van Fort Beaufort, die zich geroepen acht de boeren te verdedigen tegen de aanvallen van den Eerw. Inglis in de Engelsche bladen, en bij name in de *Graham's Town Journal*. Hij zegt:—

"Ik zal de vrijheid nemen om die te zeer miskende menschen (de boeren) te verdedigen en door dit te doen vertrouw ik dat oprechtheid van doel en achting welke ik jegens het grootste gedeelte hunner koester mij aansporen mogen om ter hunner verdediging op te treden. . . . . . ."

Met betrekking tot de verdediging van den heer I. erkent hij dat hij schrijver is van brieven in de nieuwsbladen, waarin hij niet geaarzeld heeft het volk als slavenhandelaars te brandmerken menschelijke wezens als troepen schapen voor zich uitdrijvende; en wanneer men de opheldering van den heer Inglis volgens zijn gedrag beschouwt, dan vindt men dat deze zendeling, zoowel het gouvernement als het volk, heeft belasterd door over een onderwerp te schrijven waarmede hij geheel of moedwillig onbekend was, daar hij erkent dat hij niet bewust was dat de boeren de kinderen inboeken of apprenticeerden, anders zoude hij zijne brieven gematigd hebben. . . .

Omtrent het inboeken zegt hij: Zoo vroeg als 1745 gebeurde het dikwijls dat vele kinderen door de zwervende stammen van woeste Boschjesmans verlaten werden, of dat kinderen in handen van commandos vielen die uitgezonden werden, om de blootgestelde grens-ingezetenen te beschermen; liever dus dan deze kinderen te doen omkomen werd eene zeer menschlievende order uitgevaardigd, dat alle kinderen aldus genomen moesten worden ingeboekt, totdat zij mondig waren en op deze wijze werden duizenden in tijden van ziekte en oorlogen of andere rampen gered en binnen de palen der beschaving gebracht. Dit stelsel, dit houde men in het oog, wordt tot op den huidigen dag in de Kolonie opgevolgd en zoo stipt zijn de regulatien waaronder de meesters de kinderen nemen dat ik zeer twijfel of de duizenden van arme weezen in ons moederland die tot de werkhuizen gedoemd worden niet het tot zelfs van de ingeboekte zwarten en weezen-'apprentices' zouden benijden.

Ds. T. J. Meyer.

Ds. Theodore James Meyer, in leven leeraar der Ned. Ger. Gemeente te Jamestown, van wien wij thans onzen lezers nevensgaand portret en de hieronder volgende leerrede aanbieden, werd aan de Paarl geboren den 23 Januari 1867. Van kindsheid zorgvuldig opgebracht, verloor hij reeds op 10 jarigen leeftijd zijne moeder, en werd aan de zorg zijner tweede zuster toevertrouwd, die hem eene tweede moeder werd. Hij genoot zijne voorbereidende opleiding aan de plaatselijke scholen totdat hij het Matriculatie examen afgelegd had. Gedurende zekere speciale diensten die aan de Paarl gehouden werden kwam hij tot bekeering en geloof in den Heiland en besloot toen zijn leven aan de evangeliebediening te wijden. Zijne verdere opleiding geschiedde aan het Victoria College te Stellenbosch. Nadat hij den graad van B.A. bij de Kaapsche Universiteit behaald had, en het Admissie examen met goed gevolg had afgelegd, begon hij zijne Theologische studien aan het Seminarium onzer kerk. Die hem in dezen tijd gekend hebben getuigen van den stillen, ernstigen, zachtmoedigen wandel die indruk gemaakt heeft.

Tot de Evangeliebediening toegelaten werd hij in Maart 1892 als herder en leeraar te Jamestown bevestigd. Drie jaren later (Maart 1895) trad hij in het huwelijk met de oudste dochter van den heer D. C. de Waal van Kaapstad. Drie jaren mochten zij te zamen in den wijngaard des Heeren werken, toen de dood op den 19den Maart 1898 hem van huisgezin en gemeente scheidde en aan een nuttig en voorbeeldig leven een einde maakte.

Toen Ds. B. Duminy op den 3 Decr. 1897 te Stellenbosch overleed, was Ds. Meyer een der vrienden die hem ten grave droegen. En toen twee maanden later Ds. H. Müller te Burgersdorp overleed hielp hij om ook dezen ten grave te dragen. Na die begrafenis schreef hij aan zijne echtgenoote : " Andermaal heeft de Heere tot mij gesproken 'werk terwijl het dag is, de nacht komt wanneer niemand werken kan.' " Onderstaande Leerrede wordt op verzoek uitgegeven als handelende over een onderwerp, waarmede hij in de laatste maanden zijns levens onafgebroken bezig was.

Werkt terwijl het dag is.

" Ik moet werken zoo lang het dag is, de nacht komt wanneer niemand werken kan." Joh. 9 : 4.

DE Heiland noemde zich gaarne bij den naam van *Zoon des Menschen* toen hij hier op aarde was. Hij wist dat Hij Gods Zoon was. Maar de Vader had Hem in de wereld gezonden om de kinderen der menschen tot zonen Gods te maken. Om dit doel te bereiken moest Hij zelf waarlijk mensch worden. Hij werd geboren uit eene vrouw en was derhalve door geboorte een Zoon des menschen.

Hij leefde onder menschen om menschen wel te doen en een voorbeeld te geven, waarnaar zij hun gedrag moesten regelen. Gods kinderen vooral moesten wandelen zooals hun Heer wandelde ; spreken zooals hun Leidsman sprak ; de zonde haten zooals Hij alle ongerechtigheid haatte en elkander liefhebben zooals Hij ons liefhad. Hij had zijn naasten meer lief dan zichzelven, want Hij stierf voor hen. " Dit gevoelen zij in u hetwelk ook in Christus Jezus was."

Als wij heden dit 9de hoofdstuk van Joh. Evangelie slechts maar vluchtig doorlezen, merken wij uit zijne woorden en daden dat Jezus ons een voorbeeld van *werken* geeft. De mensch werd in den hof van Eden geplaatst om iets op Gods akker tot stand te brengen. God gaf alles onder de macht van Adam en zeide : " Zie, Ik heb u gesteld tot hoofd over alles ! Alles is onder u ! Regeer ! Alles is uwe : plant ! bouw ! werk ! " Ik wijs u dus op

ONZEN PLICHT OM TE WERKEN.

Het is onze plicht om te werken, omdat dit dient tot ons eigen lichaamlijk en geestelijk welzijn. *Werk maakt sterk.* Lichaams kracht is niet het geboorterecht, de erfenis van den arbeidsman. De smid die met zijne ruwe handen als met een ijzeren krauwel beet pakt, heeft zich die taaie grijpkracht in armen en vingeren met den zwaren hamer gesmeed.

De rijke man, die veel invloed in de wereld uitoefent, is niet hij die veel door erfenis van zijne voorouders gekregen of zijn geld langs den weg opgetild heeft, maar die er voor in het zweet zijns aanschijns gewerkt en het op voorzichtige wijze gespaard heeft.

Er is verscheidenheid van gaven in de wereld, doch meestal vindt men, dat zij, die *vijf* en *twee* talenten ontvangen hebben alles in werking brengen om meer te winnen, terwijl hij die maar een ontving dat onder luiheid en onverschilligheid verbergt. Hij zegt : " Ik kan niet ! " en toch gaf de Heere ook de mindere talenten om gebruikt te worden en winst mede te doen. Brengt de dienstknecht dat eene talent zonder winst terug, dan zal zijn Heer hem zelfs het minste niet waardig achten.

Er zijn groote geesten in de wereld, die door het woord of door de pen duizenden beheerschen of uit de duisternis tot God voeren ; doch zij zijn niet traag, maar arbeiden dag en nacht door geschrift, woord en gebed. Werk maakt sterk kan ook met de volste waarheid gezegd worden van geestelijken arbeid.

Daarom, geliefde Christenen, wilt gij sterk zijn in woord en invloed, arbeidt aan zielen in alle nederigheid door woord en eenzaam gebed. Door zoodanigen arbeid verkrijgt men macht en invloed ten goede over zielen. Zoo wordt ook de eigene ziel op eene bijzondere wijze versterkt. Men leert zijne eigene machteloosheid inzien en wordt alzoo uitgedreven om kracht van omhoog af te smeeken die verreweg beter is.

Werk houdt den arbeider uit verzoeking. De mensch is van natuur geneigd tot alle kwaad ; doch geeft men zijne handen goed werk te doen, dan zullen zij het kwade niet tasten. Worden de voeten naar eene goede plaats gezonden, dan hebben zij geene gelegenheid om naar het verkeerde af te dwalen. Zet de gedachten met iets goeds aan den gang en gij zult het kwade niet bedenken of u in het booze verlustigen. Laat de krachten behoorlijk en nuttig ingespannen worden, en men zal de rust des nachts behoeven, en geen tijd of lust hebben werken der duisternis te verrichten.

Lichaamlijke arbeid houdt ook het verstand grootendeels bezig ; want hand en hoofd moeten zamenwerken om iets goeds tot stand te brengen. Zoo houdt gewone handen arbeid lichaam en gedachten van veel kwaad terug. Ledigheid is des duivels oorkussen. Voor den vlijtige vindt hij weinig te doen. David's zonen waren ledig en daarom vonden er zoovele twisten en gruwelen in 's Koning's huisgezin plaats. David zelf werd door den Satan tot overspel en moord aangepord, toen hij zijne krijgsheiren naar het slagveld zond en zijn tijd in ledigheid in het paleis doorbracht.

Nuttig werk is veredelend, en geen arbeid kan den mensch vernederen. Eene soort van arbeid is minder zindelijk, breekt de handen, besmet de vingeren, vormt eelden, maar geen arbeid kan het karakter benadeelen. Het brood des eerlijken arbeids wordt met een vredevol gemoed en een rein geweten gegeten.

EVANGELISTEN-ONDERWIJZERS
TE KONGWE, NYASSALAND.

Ds. T. J. MEYER, JAMESTOWN.
GEB. 23 JANUARI 1867.
OVERL. 19 MAART 1898.

De fijn opgevoede huisvrouw, die bij gebrek aan bedienden het zwaarst en onaangenaamst werk verrichten moet, heeft nog nooit geklaagd dat zulk werk haar minder fatsoenlijk maakt. Daar is onaangenaam maar geen onfatsoenlijk werk; de fatsoenlijksten moesten soms het laagste werk doen. Werk vormt altijd het karakter ten goede; het geeft eergevoel en maakt eerlijk.

Er is geen werk waaruit de ziel meer voordeel trekt dan

WERK VOOR ONZEN NAASTE,

of zoo als wij het vaak met den algemeenen naam bestempelen van *goede werken*. Hierin gaf de Heere Jezus ons zulk een duidelijk voorbeeld.

Goede werken hebben bij sommigen op de klank af een slechten reuk gekregen, omdat de Roomschen daardoor hunne zaligheid zoeken te verwerven, terwijl de Schrift zegt dat door de werken der wet geen vleesch zal gerechtvaardigd worden. Evenwel is het onze plicht goed te doen waar wij gaan in de wereld. De belooning zal niet uitblijven, en meestal plukken wij reeds in dit leven de vruchten ervan.

Wat baat het voor zichzelven hier te leven; men neemt toch bij zijn vertrek niets mede. Ook moet men niet voor zijne kinderen alleen leven, want in den regel beteekenen kinderen die veel erven niet veel voor de maatschappij, die als een keten zamenhangt. Elkeen als een schakel aan die keten heeft zijn werk en zijne mate van kracht op zijne naburen uit te oefenen. Velen zijn als losse schakels aan die keten, zij hangen nutteloos aan de maatschappij, maken haar zwaar zonder haar hulp te bieden. Ja, men vindt zelfs rijken, die nutteloos hangen, en slechts anderen het leven moeilijk maken. De Christen echter "moet werken zoo lang het dag is," en "in het goeddoen niet vertragen."

Op de vraag of de leer, dat alles uit vrije genade is niet zorgelooze en goddelooze menschen maakt? antwoordt de Katechismus: "Neen, want het is onmogelijk dat, zoo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid."

Wanneer het hart door God vernieuwd is, dan verontschuldigt men zich niet met menschelijke redeneeringen, maar dan zoekt men gelijk Christus te worden, Die "rondging goed doende." En juist uit de vruchten wordt de boom gekend. Zonder de werken is het geloof dood, gelijk het lichaam zonder den geest dood is, zegt Jacobus.

Wij weten dat menschelijke werken den mensch niet kunnen zaligmaken; toch spreekt de Schrift van werken die wel zaligmaken. "De werken Gods die wij werken moeten" zijn dat wij gelooven "in Hem Dien Hij gezonden heeft." "Gelooft in den Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden." Gods werk tot ons eigen heil is enkel *het geloof*. Gods werken ons opgelegd ten nutte van de wereld zijn weldadigheid en gerechtigheid. Elke weldaad aan een behoeftige bewezen is een werk Gods. Een beker koud waters aan een dorstige gegeven is een werk Gods. Vriendelijkheid en belangstelling betoond aan armen en kranken zijn werken Gods. Onze Heiland deed de werken Gods toen Hij een armen blindgeborene de oogen opende.

"Ik moet werken de werken Desgenen die mij gezonden heeft, zoolang het dag is; de nacht komt wanneer niemand werken kan." Door "dag en nacht" bedoelt de Heiland "leven en dood." Zijn dag duurde zoo lang Hij rondging en werkte; het was nacht toen hij den geest uitblies aan het kruis. In den dag werkt men, in den nacht rust men. Hoe zwaar het werk ook gedurende den dag des levens moge geweest zijn, als wij het goede gedaan hebben, zal de nacht ons geven rust, *rust* HEERLIJKE RUST!

De beste werktijd is in den morgen, wanneer de spieren frisch en de geest moedig en levendig is. En wil men in één dag veel uitrichten dan begint men vroeg in den morgen. Daarom willen wij aan jongelieden en kinderen dit zeggen: Begin vroeg als gij iets in de wereld wilt uitrichten. Gij kunt niet in één uur een groot werk doen, en het zal ook niet gedaan worden, tenzij gij begint en werkt. Gij kunt den top des ladders niet bereiken tenzij gij geduldig elke sport beklimt.

Een man van groote bekwaamheid heeft die in het zweet zijns aanschijns verkregen. Toen de grootste Grieksche redenaar, Demosthenes, voor het eerst in het openbaar optrad, werd hij met bespotting verdreven; doch door krachtige en veelopofferende inspanning verkreeg hij die welsprekendheid waarmede hij later de gemoederen bewoog.

Een edel karakter wordt niet in een aarden vat gegoten, het wordt door het vuur der beproeving gelouterd en door den wil gesmeden. "Wat uwe hand vindt om te doen, doet het met uwe macht."

Daar is werk voor elkeen op aarde. De luie boer heeft dikwijls niets te doen, doch de vlijtige heeft altijd werk. Er is werk voor elken dag. Indien wij een zeker stuk werk voor elk gedeelte van den dag bestemmen, of een zekere hoeveelheid werk voor elken dag, dan kunnen wij veel in korten tijd uitvoeren. Ieder mensch heeft zijn werk dat verrigt moet worden binnen den dag zijns levens. Hij heeft zijne kansen die waargenomen moeten worden doch velen houden meer van lekker eten dan van vlijtig werken. Meer voedsel dan noodig is maakt krachteloos, slaperig en dof. En veelvuldige overtreding in dit opzicht gewent den persoon aan traagheid en maakt hem onbekwaam om eenig werk met lust aantepakken.

Geliefde Christenen, laat ons toch werken terwijl het dag is, de nacht komt wanneer niemand werken kan! Onze ijver in den dienst des Vaders kwijnt, laat ons toch de oorzaak ervan onderzoeken. O het is soms zoo beschamend als wij letten op het weinige dat wij gedaan hebben en doen. Onze tijd is zeer kort. De zon onzes levens is spoedig uitgeschenen; en dan is de avondschemering daar; en dan zijn wij onbekwaam om veel te doen. Onze dag is slechts een handbreed. Het laatste uur is weldra gekomen en spoedig is de laatste minuut daar; de wijzer staat op twaalf en de dag is voorbij.

Werkt want de nacht zal dalen
Die geen dag meer heeft.

Hoe aangenaam is het toch om terug te zien op voltooiden arbeid! Hoe aangenaam zal het eens zijn terug te zien en te weten, dat wij de aarde niet onnuttiglijk beslagen hebben! Dat de wereld nut van ons had. Dat er meer vreugde, meer vrede, meer goed in de wereld is, omdat wij er in geleefd hebben.

Werkt want de nacht komt; zij is reeds voor meer dan een op handen. Wat hebt gij gedaan? Wij vragen nu niet: Hoevele boomen gij geplant, hoevele morgen gronds gij omheind en hoevele ponden gij verzameld hebt voor de kinderen: Maar: hoevele bedroefden hebt gij getroost, hoevele hongerigen gevoed en naakten gekleed? Hoevele zonden hebt gij in uzelven en in anderen bestraft en hoevele zielen met Jezus bekend gemaakt? Het jaar is om, de dag is voorbij, doet rekenschap en ontvangt uw loon!

Gij, Christenen, die den ganschen dag zwoegt om het huis te verzorgen; wier ziel zich dag en nacht kwelt om te weten hoe gij de bergen van moeilijkheden moet overkomen; die in de eenzame kamer of op den akker zucht: "Nu kan ik niet langer, nu geef ik moed op," tot u zeggen wij: houd nog slechts een weinig moed; de dag is

spoedig ten einde; gij zult het nog tot den avond kunnen uithouden, en dan is de nacht daar met zijne rust, *eeuwige rust.* Dan zal er geen kommer zijn, geene angst des harten en geene benauwdheid des geestes, en onze dierbare Verlosser zal alle tranen van de oogen afwisschen. Die met tranen zaait zal met gejuich maaien!

Gij, die reeds merkt dat de schaduwen rondom u langer worden, om u te herinneren dat de avond daalt, misschien zegt gij in uw hart: "Ik hoor van zaligheid en vrede door Christus bloed, en ik bezit geen een van beiden. Christus is mij nog niets; ik ben nog ongered." Ik bid u wees niet ledig, bied uzelven Hem ten dienste aan; er is voor u ook nog kans ter elfder ure een penning te ontvangen uit Zijne genade, even als degenen die den ganschen dag gearbeid hebben.

Gij, jongeling, die in uw hart overdenkt: "Mijn dag is nog lang; ik heb tijd den Heere te zoeken." Ik zeg u: "*uw* dag is niet bepaald op 24 uren: zijn lengte is onzeker; in dezen nacht kan men uwe ziel van u afeischen; onverwacht kan de dood uwe kaars uitblazen. Nu is de welaangename tijd! Heden zoo gij zijne stem hoort verhardt uwe harten niet.

Geliefde Christen! Ga heen, zegt de Heere, werk *heden* in mijnen wijngaard.

Heden, *heden*, HEDEN weerklinkt als een groote klok door de Schrift henen. Werk zoolang het dag is, de nacht komt wanneer niemand werken kan! Amen.

Uit het Zendingveld.

KONGWE, NYASSALAND.

De Eerw. R. Blake schrijft uit *Kongwe* onder datum, 27 December 1898.

"Ik sluit u hierbij in een portret van onze eerste tien evangelisten-onderwijzers te Kongwe. Twee zijn nog niet gedoopt. Dit neemt echter niet weg dat zij Christenen zijn. Met onze eerste doopelingen zijn wij zeer voorzichtig en laten ze lang wachten. Ik denk deze twee zullen tezamen met een aantal anderen in April gedoopt worden. Een van deze twee die nog niet gedoopt zijn heeft de laatste twee maanden met vrucht gearbeid in de school te *Chibanzi*, en velen schenen recht tot ernst gestemd te zijn onder zijne prediking, zoo als die ook was.

Vier en een half jaar geleden waren 9 van hen nog zoo heidensch dat zij ons voor geesten aanzagen, en de tiende, hoewel reeds lang onder bearbeiding, nam zich eene tweede vrouw en volgde andere heidensche gewoonten. Laatstleden Zondag hebben vier van hen bij de drie diensten beurtelings—twee bij eenen dienst en een bij elk der andere diensten,—gesproken over onderwerpen waarover zij bijzonder onderricht hadden ontvangen gedurende de vorige week. Elk stond er met zijne korte aanteekeningen en sprak op zeer eenvoudige wijze, als mannen die gelooven en genieten wat zij aan anderen vertellen van de liefde van Christus en de noodzakelijkheid der volharding.

Hun speciaal werk voor de eerste drie maanden van 1899 is dat elkeen drie dorpen voor zijne rekening neemt, en minstens eens per week in elk der drie dorpen het Woord predikt, dat wil zeggen, dat elk van 600 tot 1,000 menschen elke week onder de prediking brengt. Deze dorpen liggen allen binnen zes mijlen van de statie en zijn de voornaamste middelpunten in de omgeving. Behalve dit werk moeten zij dagelijks elk een klas onderwijzen en zelven één en een half uur onderricht ontvangen. Ik moet ze dan elken Vrijdag namiddag een geschikt onderwerp geven en uitleggen als hulp voor hunne prediking in de dorpen.

Het werk is bemoedigend, en Zondag na Zondag vinden wij er een en ander die begeerig wordt naar de zaligheid en onrustig over zijn toestand. Veel is er, gelijk elders, dat maar kaf is, doch de lieve Heere geeft ons immer zijn koren onder het kaf, en wij danken Hem voor Zijne genade en wijsheid."

Blikken in den Bijbel.

De bestemming van den Christus.

Efez. 1: 22. *Hij heeft alle dingen aan Zijne voeten onderworpen.*

Hoe meer wij aan den Christus der Heilige Schrift denken, des te meer treft ons de gansch eenige voorstelling die zij ons van Hem geeft. Zijn bestemming is zoo eenig als Zijn persoonlijkheid. *Hij is bestemd om het Hoofd te zijn der gansche menschheid.* Natuurlijk was het Hem onmogelijk die bestemming te bereiken, zoo Hij niet de eenige Zoon van den eeuwigen Vader was. Maar, let op, de Schrift leert ons niet, dat God Hem tot die hoogte heeft verordend, omdat Hij van wege Zijn oorsprong oneindig uitsteekt boven alle menschen. Hij moest zich die eere verwerven, Hij moest zich haar waardig toonen door eerst tot de allerdiepste vernedering, terwille van den mensch, neder te dalen. Hij moest zich plaatsen onder den vloek, die de zondige menschheid ter neer drukt, en van God verwijderd houdt. Hij moest de vreugde in God, die één was met Zijn wezen, die één was met de ademhaling Zijner ziel, voor een poos verwisselen met het besef van Godverlatenheid, die door de zonde het kenmerk is geworden van den schuldigen mensch. Wat deze allerontzettendste ervaring beteekende, wist God alleen tot op den bodem te peilen. Zij was voor Christus een zelfontlediging, waaraan Hij, tot in alle eeuwigheid, niet anders dan met een heilige huivering zal kunnen terugdenken. Die donkere ervaring moest voor Hem het doorgangspunt worden tot Zijne verheffing tot de heerschappij over de gansche menschheid. Dat de echte Koning der menschheid tot Zijn Koningschap gewijd moest worden door het allerdiepste lijden voor de menschheid, waarvoor Hij vatbaar was, dit kon door geen mensch worden uitgedacht. Zij is de diepe, misschien de diepste, gedachte van God, die God Zelf door het ontzettendste aller feiten aan ons openbaren moest.

't Is geen droom, geen theorie, geen poëtische inbeelding, dat Jezus Christus door het lijden des doods is gewijd tot de heerschappij, die Hij over den mensch moest uitoefenen. Om, in den hoogsten zin, over den mensch te heerschen, moest Hij den mensch door de hoogst mogelijke weldaad aan zich verbinden: die weldaad was de vernietiging onzer schuld door Zijn sterven. Gij weet het hoe, sedert Pinksteren, een iegelijk die zich aan Hem toevertrouwt, terstond zijn schuld voor God kwijt raakt, en door den innigsten aller banden zich aan Jezus Christus gebonden gevoelt. Wat in den oogenblik der overgave aan Jezus Christus gebeurt, is het fondament waarop de heerschappij van Christus over den geredden mensch rust. Zoo is Jezus' heerschappij over den mensch regelrecht de vrucht Zijner allerdiepste vernedering. En wat in den enkelen mensch plaats vindt, dat is het onderpand van Christus aanstaande heerschappij over de vernieuwde menschheid in haar geheel.

Hij was ook bestemd om over de engelen te heerschen. Ook deze bestemming zou Hij niet, in de eerste plaats bereiken op grond van Zijn voortreffelijkheid boven de engelen

maar door Zijn gewilligheid om zich een tijd lang onder de engelen te vernederen. Hoewel Hij, van wege Zijn eeuwigen oorsprong uit den Vader, het recht had van te heerschen over de engelen; zoo verkeerde Hij nogtans op aarde in een toestand ver beneden dien der engelen. Hij werd afhankelijk van hen. Hij had hunne goede diensten van noode. Waren zij niet tot Zijn dienst in de woestijn bereid geweest; dan was Hij aldaar van honger omgekomen. Had niet een engel in Gethsemane Hem versterkt, dan was Zijn lichaam bezweken onder den zwaren kamp, dien Hij aldaar had door te worstelen. 't Was niet zonder hun dienst, dat Hij Zijn graf verliet. Intusschen, hoe diep hij ook beneden de engelen was afgedaald, toch is in dien toestand van vernedering Hem niets duidelijker geweest, dan dat Hem de heerschappij over de engelen toekwam. Hoe majesteitelijk klinkt Zijn woord als Hij met den blik op gindsche toekomst, van *Zijn* rijk en *Zijne* engelen spreekt: Sedert Zijne verheerlijking aan 's Vaders rechterhand beschikt Hij dan ook over de engelen, zooals de heer over zijne dienstknechten beschikt. Hij gebruikt ze in 't belang van Zijn koningrijk. Herinner u, onder anderen, de treffende verklaring van Paulus, dat God Christus gezet heeft tot Zijn rechterhand in den hemel, verre boven alle overheid, en heerschappij. Geen mensch kon het hebben uitgedacht, om den persoon die tot heerschapij over de hemelsche machten bestemd is, eerst verre beneden die machten te doen nederdalen, en voor een tijd in een toestand te doen verkeeren verre beneden de heerlijkheid die aan deze machten eigen is. 't Is een goddelijke gedachte, die God alleen, door het feit zelf, ons openbaren kon.

Jezus is ook, volgens de Heilige Schrift, bestemd *om te heerschen over de gansche natuur*. De aardsche mensch is van de aardsche natuur zoo men los te maken, als de hemelsche geesten van de hemelsche natuur te scheiden zijn. Over die aardsche en hemelsche natuur was Jezus bestemd te heerschen. Maar ook hier gold de regel: eerst dienstbaarheid dan heerschappij. Hij werd afhankelijk van de natuurkrachten, bij name de aardsche. De bestanddeelen Zijns lichaams had Hij aan de aarde te danken. Hij ontleende aan haar alle krachten tot lichaamlijk leven en wasdom. Zij heeft Hem als Zijn moeder gevoed en gedrenkt. Hij ademde haar leven in en uit. Hij was gebonden aan hare wetten. Maar ziet, niet zoodra was Hij, als iemand die gansch afhankelijk was van de natuur, den dood gestorven; of Hij trad een nieuw tijdperk in, waarin Zijn lichaam gansch vrij wordt gemaakt van de natuur, en de woonplaats wordt van een goddelijk leven, waaruit tot den geloovige krachten stroomen, die alle natuurkrachten oneindig te boven gaan. Terwijl Hij nog in den staat der vernedering verkeerde, was Hij Zich duidelijk deze heerschappij over de natuur bewust. Hij voorspelde de aanstaande bewegingen, die ter voorbereiding van Zijn komst in hemel en op aarde zullen plaats hebben, in de volle zekerheid dat die bewegingen van *Hem* zouden uitgaan. Denk aan Zijn verklaring, "dat Hij komen zal met groote kracht en heerlijkheid." In de wondermacht die Christus over de natuur, over de menschen en over de demonen uitoefende, liet God doorschemeren dat Zijn vleesch geworden Zoon bestemd was om eens over hemel en aarde te heerschen.

Die heerschappij begon Hij uit te oefenen sedert Zijne opstanding. Denk, onder anderen, aan 't woord dat Hij kort voor Zijn hemelvaart heeft geuit: "Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde." Paulus leert, dat die *in Christus* is een nieuw schepsel is; omdat *van Christus* alle vernieuwende kracht uitgaat—de kracht waaraan, onder anderen, de aanstaande vernieuwing van hemel en aarde zal te danken zijn. Had Hij niet die kracht, hoe kon Hij over hemel en aarde heerschen? God alleen kon voor den Christus den weg tot deze heerschappij door eene voorafgaande vernedering hebben bepaald die nergens hare wedergade vindt. De Schrift, die ons deze voor den mensch verborgen waarheid mededeelt, vertoont ook hierin den stempel van haar goddelijken oorsprong.

De Heidelbergsche Catechismus.

(VRIJ NAAR HET HOOGDUITSCH.)

HOOFDSTUK III.

FREDERIK III, KEURVORST VAN DE PALZ.

EEN VORST, DIE WIST, WAARTOE HIJ BIJ DE GRATIE GODS REGEERDE.

(*Vervolg.*)

TOEN Frederik meende, dat de tijd rijp was voor de invoering van een belijdenisschrift, dat tegelijk, of liever dat voornamelijk als leerboek dienst zou doen, droeg hij aan deze twee mannen — t.w.: aan Ursinus en Olevianus—de taak op een catechismus samen te stellen.

Dit was zeker spoediger gezegd dan gedaan. Het was dien beiden godgeleerden niet genoeg hun eigen overtuiging uit te spreken en den keurvorst te voldoen,—wat zij samenstelden had grooter, afdoende beteekenis voor de geheele kerk der Hervorming in deze gewesten.

Aarzelend en met groote nauwgezetheid begaven zij zich aan den arbeid en werden daarbij telkens door Frederik III bezocht, die zijne groote ingenomenheid toonde met hetgeen zij hadden geschreven. Maar Frederik was er toch de man niet naar in dezen op eigen oordeel alleen te steunen of op eigen gezag te handelen; voorzeker niet. Toen het werk voltooid mocht worden genoemd liet hij eene commissie van onderzoek bijeenkomen, uit de uitstekendste godgeleerden samengesteld; deze moest iedere vraag en ieder antwoord nauwkeurig overwegen en met de samenstellers bespreken. Zoo het hem maar eenigszins mogelijk was, kwam de keurvorst zelf deze besprekingen bijwonen. Met innigen dank aan God, den Vader der lichten, voor dit treffelijk onderwijs en met vurige beden, dat het Hem mocht behagen, dit goede zaad vruchtbaar te maken in de harten van de kinderen der Hervorming, ging de vergadering uiteen.

Nu eerst liet de keurvorst het Catechismusboek drukken en beval in een voorbericht, dat later als kerkorde werd bekrachtigd, allen leeraars aan, iederen Zondagnamiddag over deze vragen en antwoorden te prediken. Ze moesten verder de jeugd worden ingescherpt, en ook dienen als handleiding bij het onderwijs aan de toekomstige lidmaten der gemeente.

Wat daar stond was niet alleen zijne eigene innige, persoonlijke overtuiging; maar zelfs is er menig spoor in het catechismusboek aan te wijzen dat de keurvorst deelgenomen heeft aan de redactie. Men wil dat het eerste dierbare antwoord van Zondag I grootendeels uit zijne pen, ja, wat meer zegt, uit zijn hart is gevloeid. Ook voegde hij bij de tachtigste vraag eigenhandig dit slot:—

"En alzoo is de mis in den grond niet anders dan eene verloochening van de eenige offerande en het lijden van Jezus Christus en eene vervloekte afgoderij."

In de eerste uitgave komt het niet voor, en toen het er door den keurvorst werd bijgevoegd, was zelfs Ursinus, de leerling van den voorzichtigen Melanchton, er niet best mede in zijn schik; want hij voorzag, dat het overgroote ergernis aan de Roomsch-Katholieken, vooral toen ter tijd,

geven zou. Maar de keurvorst was zoo diep doordrongen van de algenoegzaamheid des offers van Christus, aan het kruis eenmaal geschied, dat hij het niet sterk genoeg uitdrukken kon hoezeer hij de mis verachtte.

Pas was de tweede druk in het licht, of de algemeene verontwaardiging der Roomsche vorsten brak tegen Frederik los, vooral om hetgeen in het boekske over de mis gezegd was ; zelfs de keizer bemoeide zich met de zaak, maar Frederik wist van wankelen noch wijken. Geen verachting of bedreiging was in staat hem van gedachten te doen veranderen. Hij wist waartoe hij bij de gratie Gods was aangesteld : namelijk om evenzeer voor de zielen zijner onderdanen te waken als om hunne stoffelijke belangen te behartigen.

Verderfelijke leeraars vreesde hij evenzeer als het Pausdom. Alles wat naar het Arianisme zweemde werd door hem veracht en zooveel mogelijk onschadelijk gemaakt. Toen de uit Nederland gekomen leeraar Sylvanus door de Heidelbergsche theologen van grove dwalingen overtuigd was en daarna verbannen, maar zich niet aan dat vonnis onderwierp, en door allerlei slechte praktijken zich geld en aanhang zocht te verschaffen, zoodat hij in 's rechters handen viel, toen ging de keurvorst zelfs zoo ver van hem te laten onthoofden.

Even streng als hij ter ééne zijde de afvalligen en dwaalleeraars behandelde, even trouw, ja nog veel trouwer zorgde hij voor de geloovige en ijverige dienaars des Woords. Hij zou goed en bloed voor hen hebben ten offer gebracht. Zijn eigen geestelijk leven was gegrond op het vaste geloof aan Gods almachtige genade; en dat vertrouwen deed hem geen mensch ontzien en in stillen vrede met God wandelen. En dit geloofsvertrouwen werd dikwijls op de proef gesteld. Onder anderen toen de Katholieke vorsten ook de streng-Lutherschen hadden overgehaald om hem van den Augsburgschen godsdienstvrede uit te sluiten. Reeds liep in het jaar 1556 het gerucht, dat hij op den rijksdag zou worden afgezet en zijn broeder, paltsgraaf Richard, gaf hem in vertrouwen den raad liever niet op den rijksdag voor de vorsten en den keizer te verschijnen. Maar hij schreef Richard terug : " Ik heb een sterk vertrouwen op mijnen lieven en getrouwen Vader in den hemel ; zijne almacht zal mij tot een werktuig gebruiken om zijnen heiligen naam niet alleen met den mond maar ook metterdaad, voor het geheele Duitsche rijk te belijden, evenals eertijds mijn lieve zwager hertog Johan Frederik van Saksen, de nu zalige keurvorst. En ofschoon ik nu niet zoo vermetel ben mijn verstand met het zijne te durven vergelijken, zoo weet ik toch, dat die God, welke hem staande hield bij de erkentenis en belijdenis van Zijnen naam, nu nog leeft en ook nu nog machtig genoeg is om zulk een eenvoudig manneken als ik ben, door zijn Heiligen Geest staande te houden. Ja, al moest het ook mijn bloed kosten, wanneer het mijnen God en Vader behaagde, mij tot zulk eene hooge eer te verwaardigen, zoo zou ik zijne genade nooit genoeg kunnen danken."

Hem geschiedde nu ook naar zijn geloof. Wel werd hem veel ten laste gelegd en achtte hij het noodig zich een kwartier lang te verwijderen om een gepast antwoord te geven ; maar toen trad hij ook als overwinnaar voor de vorsten, met zijn zoon Johan Casimir aan zijne zijde, die als zijn geestelijke wapendrager, zijn grooten Bijbel droeg, en verantwoordde zich kort en krachtig op elk punt, waarop hij was aangevallen. Hij verklaarde den keizer rondborstig, dat hij in geloof- en gewetenzaken maar eenen Heer erkende : den Heer der heeren en den Koning der koningen. Hij wierp daarbij de beschuldiging van zich af, dat hij het Calvinisme zou willen invoeren ; want hij wist niet eenmaal nauwkeurig wat het inhad, aangezien hij nooit Calvyns werken had gelezen. " Wat evenwel mijn catechismus aangaat," zoo besloot hij, " zoo beken ik van ganscher harte, dat ik hem voor den mijnen erkennen wil. Hij is aan de randen met zooveel Schriftuurplaatsen gewapend en verschanst, dat hij wel nooit overwonnen zal worden. Voor het overige vertroost het mij en maak ik staat op de beloften, die mijn Heer en Heiland aan mij en alle geloovigen heeft gedaan, dat al wat wij hier om zijnen naam willen verliezen ons honderdvoudig zal vergolden worden. En hiermede beveel ik mij allernederigst aan uwe keizerlijke genade aan."

En hiermede had keurvorst Frederik III zijn pleidooi gewonnen. Zijn ambtgenoot, de keurvorst van Saksen, klopte hem op den schouder met de woorden, die wij reeds in het begin vermeld hebben : " Frits, gij zijt vromer dan wij allen," en aan het einde der zitting sprak de markgraaf van Baden tot alle aanwezigen : " Wat wilt gij toch van dezen keurvorst, niemand onzer is zoo godvruchtig als hij ! " Van dit oogenblik af waagde het niemand meer hem wegens zijn catechismus aan te vallen. Zijne tegenstanders hadden reeds in Heidelberg verteld, dat hij was afgezet, ja zelfs onthoofd, en zijne vrienden vreesden het ergste ; maar allen werden beschaamd. Hij keerde als overwinnaar weer en geraakte zelfs eenigen tijd later aan het hoofd van alle Evangelische standen in Duitschland. Daarbij legde hij eene zachtmoedigheid en eene bescheidenheid aan den dag, die zelfs zijnen tegenstanders achting afdwong.

Dit wordt ons hoe langer hoe meer duidelijk, dat Frederik III de vader en handhaver van onzen catechismus met eere mag worden genoemd.

Hij stelde daarbij ook groot belang in het geestelijk welzijn der naburige staten. Vooral Nederland deelde in zijne bijzondere sympathie, en hoe kon het ook anders, daar hij na den dood zijner echtgenoote een tweede huwelijk had aangegaan met de gravin van Neuenaar, op hare beurt weduwe van Brederode en schoonzuster van den graaf van Egmond. Alle Nederlandsche en Fransche vluchtelingen waren hem welkom. In de steden Heidelberg, Frankendal, Schonau en St. Lambert, werden er geheele menigten opgenomen, en deze brachten door hunne handwerken, nijverheid, kennis en vermogen ook welvaart en zegen in de Palts. Zoo groeiden nu ook vooral de beide kerken van Nederland en de Paltz ineen en is daaruit de inworteling van het Heidelbergsche leerboek, nadat Dathenus het vertolkt had, in Holland gemakkelijk te verklaren.

En wie herinnert zich niet in de geschiedenis van den tachtigjarigen worstelstrijd hoe hij zijn innig geliefden zoon, Johan Casimir, na de Parijsche bloedbruiloft naar Frankrijk zond om voor zijne geloofsgenooten te strijden, en hoe zijn andere zoon, Casimir, zich voor de vrijheid opofferde toen hij bij den slag op de Mokerheide in 1574 den dood vond ?

Kort voor zijn dood stelde keurvorst Frederik nog voor zichzelven eene Christelijke geloofsbelijdenis op, met welke hij geloofde zalig te zullen worden en vol vreugde voor den rechterstoel van Christus te zullen verschijnen.

Op zijn sterfbed zeide hij : " Ik ben reeds lang genoeg door het gebed van vele vrome Christenen opgehouden ; het wordt tijd dat ik tot de ruste van mijn Heiland inga. Ik heb het goed gemeend met de Kerk en mijn best gedaan tot uitbreiding van Gods koninkrijk. Maar wie was ik ! Ik heb niet veel tot stand gebracht. God, die alles kan, heeft voor de zijnen gezorgd vóór ik er was en zal u niet alleen laten, mijne dierbaren. Ik vertrouw daarbij, dat het tranenzaad mijner gebeden niet vruchteloos zijn zal. God, die mij op de knieën bracht, zal mij zeker verhooren."

Nadat zijn hofprediker hem den 31sten Psalm en Johannes 17 had voorgelezen, ging hij zacht en kalm de eeuwige rust in.

De Kruisiging van Phillip Strong.*

In zijne voorrede zegt de welbekende Bishop Vintcent "Elke predikant behoort dit boek te lezen—en ook elk ander mensch." Ik meen dat er voor elken leeraar en elken Christen die belang stelt in het werk der kerk en het welzijn der medemenschen werkelijk veel te leeren valt. Daarom wensch ik den hoofdinhoud kortelijks medetedeelen.

Het verhaal stelt ons Phillip Strong voor als een jongen leeraar die twee beroepen ontvangt, een naar een stil dorp waar hij veel gelegenheid tot de studie zou hebben die hij zoo lief had, een ander naar eene stad met duizenden van fabriekwerken. Hij besluit dit laatste aantenemen, ten einde bekend te worden met de behoefte van de werkende klasse, en de vele vraagstukken die daarmede in verband staan. De gemeente die hem beroepen had was eene fatsoenlijke en zeer bemiddelde. Zoodra hij zijn werk begon, besteedde hij zijn tijd meestal aan het bezoeken van den werkenden stand. Het was niet lang of hij merkte welke verwoesting de drank aanrigtte. Tot zijne verbazing vernam hij dat de kantienen meestal in huizen waren die behoorden aan Christenen, verscheidene van ze aan leden zijner gemeente.

Eenigen tijd na zijne aankomst kondigde hij aan dat hij den eersten Zondag van elke maand zou spreken over *Christus en de Hedendaagsche Maatschappij.* Hij geloofde dat indien Christus op aarde was, Hij tot zijn volk zou spreken over hunne pligten jegens de maatschappij. Hij zou trachten eerlijk te spreken wat hij dacht dat Christus zou zeggen. De eerste rede was over *Het Regte en het Verkeerde Gebruik van eigendom.* Hij begon met te zeggen dat al ons eigendom aan God behoort, en gebruikt moet worden zoo als God het gebruikt wil hebben, om den toestand onzer medemenschen te verbeteren. Hij sprak van wat hij gezien had van de ellende door de kantienen veroorzaakt, en sprak van het droevig feit dat Christenen hun rijkdom zochten in het verhuren van hun huizen voor doeleinden die tot verwoesting der medemenschen leidden. Terwijl allen met doodsche stilte luisterden, stond een van zijne voormannen op en liep de kerk uit. De preek baarde groote opspraak. De kantienhouders vooral waren woedend.

Naar aanleiding van wat er gesproken werd, besloot hij zelf de kantienen te bezoeken. Wat hij daar zag deed het vuur dat in hem brandde in vollen vlam uitslaan. Hij zag een menigte van menschen tot erger dan dieren verlaagd. Hij stond verbaasd bij de gedachte dat een Christelijke maatschappij een handel dulden kon, die naar aller toestemming de oorzaak was tallooze overtredingen van God en mensch. Hij sprak met andere predikanten. Die raadden hem voorzigtig te zijn; de whiskeymannen hadden zooveel invloed. De volgende maand nam hij de kantienen tot zijn onderwerp. Men had hem gezegd dat er eene verkiezing voor politieke ambten op handen was. Van de leden zijner gemeente waren kandidaten en zij konden de stemmen en den steun der kantienmannen niet missen. Hij sprak met geweldige kracht er over; door het stilzwijgen en de medewerking van de gemeente werd eene inrigting verdragen, die in vredestijd meer levens verwoest dan den meest bloedigen oorlog, die zich verrijkt door de verkooping van stof waarvan misdadigers worden gevormd; die den werkman van zijn geld berooft, en vrouwen en kinderen tot armoede en ellende doemt. En mannen van bezigheid zwijgen stil, uit vrees om geld te verliezen; leden van de kerk zijn er mede bevriend, om stemmen bij eene electie te krijgen, en predikanten zien het aan, en zeggen niets! En hij riep elken discipel van Christus op om zich aan te gorden tot den strijd tegen het vreeselijk kwaad. Gordt uwe zwaarden aan, riep hij, tegen dezen Godlasterenden Filistijn, die de heirlegers van den levenden God zoo lang heeft gehoond!

Als gevolg van de preek werd er een avond op hem geschoten, en hij moest eenige weken te huis blijven met de wonden. Toen hij weder prediken kon verwachtte men dat hij nu sterker dan ooit tegen de kantienen zou te velde trekken. Hij deed het echter niet. Zijn onderwerp was de Zondagsontheiliging. Van maand tot maand werd het gehoor telkens grooter. Hij begon de harten der werklieden, die anders nooit ter kerk gingen, te winnen. De onderwerpen die hij behandelde waren o.a. de volgende: Waartoe bestaat eene gemeente? De pligt van de kerk om achter de minvermogenden aan te gaan; De pligt van Christenen om opofferingen te maken in van geld en gemak om minvermogenden geluk aan te brengen; Rijkdom en Zijne verpligtingen; De pligt van elken Christen om zichzelven te geven tot hulp van zijne medemenschen.

Ik meen in het bovenstaande genoeg gezegd te hebben om de begeerte te wekken tot het lezen van het boek. Ik meen dat de waarde van het boek voor een leeraar vooral daarin zal bestaan, dat al zijn onze toestanden eenigszins anders, vragen zullen gewekt worden omtrent de behoeften onzer maatschappij, en de noodzakelijkheid eener prediking die de hooge geestelijke waarheden op het werkelijk leven zal toepassen, die zeker vrucht zullen dragen.

A.M.

* The crucifixion of Philip Strong, by Charles M. Sheldon, author of In His Steps, or What would Jesus do? Price 1s. 6d. bound. Paper covers 6d. Mission Book Room.

Kerk in 't Huis.

Leerrede uitgesproken bij gelegenheid van de bevestiging van Proponent van Broekhuizen.

Ds. NEETHLING, die voor de plechtigheid overgekomen was, nam den geheelen dienst waar, en sprak de bevestigingsrede uit naar aanleiding van de woorden in Joh. 21 : 15, 16, 17. "Weid mijne lammeren," "Hoed mijne schapen, "Weid mijne schapen." Na gewezen te hebben op de veelomvattende beteekenis van de gebeurtenissen in het hoofdstuk, die tot de tekstwoorden voeren, sprak de redenaar over het ambt der Evangeliebediening, en wel als—

I.—Een Ernstig Werk.

Ernstig, omdat 't werk met de eeuwigheid te doen heeft. En wie kan zich een denkbeeld van *eeuwigheid* vormen? Wie, die een kind des tijds is? Wie, die gewoon is aan verandering en verganklijkheid? Met het oog op die eeuwigheid heeft de Evangeliedienaar zijn werk te doen. Doch met nadruk heeft zijn werk ook met den tijd te doen. En de tijd is geen spel, maar is een lagerschool, waar men de dingen leert, die dáár worden voortgezet. De tijd is zaaitijd, de eeuwigheid is maaitijd. De hel is de gejaagde en eindelooze voortzetting van hetgeen op aarde de zondige lust en begeerte en doen was. Wee dan (zoo waarschuwt de Groote Herder) den ontrouwen herders, die zichzelven weiden en hunne schapen vergeten. Voorwaar, het werk is ernstig.

II.—Een Teeder Werk.

Het leven wordt soms bij een strijd vergeleken. Nu wordt elkeen, die iets met oorlogvoeren te doen heeft gehad, dat dat geen teeder werk is. Des Evangeliedienaars

werk is weiden, hoeden, en dat is iets teeders. Hij wordt wel geroepen om te bestraffen, doch steeds met teederheid. Hij heeft te leiden en niet te drijven. Nu komt hij wel soms in de verzoeking om met de bedreigingen van Sinaï te willen bewerken, wat beter met de teederheid van "volgt mij na" bereikt wordt. Hij moet bij 't kruis van Christus verwijlen totdat hij met de teederheid van Christus kan uitgaan en bestraffen en vertroosten.

III.—Een Edel Werk.

Alle werk is edel, hoewel sommige menschen met een beetje meer inspanning edeler werk kunnen vinden dan waarmee zij bezig zijn. Broeder Lourens, de klooster kok van de middeeleuwen, wiens invloed nu nog geldig is op 't godsdienstig leven en denken, bewijst door zijn voorbeeld, dat in elke betrekking men den Heere verheerlijken kan. Doch wil men edel werk doen, er is geen edeler dan de Evangeliebediening. Immers daar heeft men een directe roeping van God om onder menschen eeuwige belangen te behartigen. Daar is geen roeping daarmeê gelijk te stellen. Het werk is edel en veredelend.

IV.—Een Voordeelig Werk.

Het gaat nauwlijks om in het goudland van de Evangeliebediening als een winstgevende betrekking te spreken. Toch is zij die, en wel (1) Voor de menschen aan wie gearbeid wordt. Daardoor wordt hun den rijkdom en volheid van Christus gegeven, en hiermee kan men al 't goud van den Rand niet vergelijken. De zondaar wordt uit zijne armoede gebracht en deelgenoot gemaakt van de zaligheid en heerlijkheid des hemels. En kan iemand dien rijkdom beschrijven? (2) Voordeelig ook voor den Heer. Alles behoort wel God toe in hemel en op aarde. En toch stelt zich de Heere afhankelijk van menschen, die Zijne getuigen moeten zijn. Hij vindt dus de Evangeliebediening ook voordeelig, aangezien zoo Zijn hemel gevuld wordt. Hij stelt onze liefde en ijver en dienst op prijs. (3) Voordeelig voor den Evangeliedienaar zelven. Hij leeft en werkt niet om zijn salaris. Zijn rijkdom bestaat niet uit geld, maar uit geredde zielen, uit begeerte naar heiligheid, uit zendingijver, die hij bij gemeente, als vrucht van zijn arbeid, aantreft.

De Mieren en hare wegen.

II.

IN elke mieren-kolonie zijn er drie klassen van individuen, verschillend van elkaar in karakter en in werk —de werksters, de vrouwen en de mannen. De werkmieren verschillen in grootte, vorm en beroep. Zij zijn van onzijdig geslacht, maken de meerderheid uit van de zamenleving, en worden gewoonlijk gezien langs de hoofdwegen der mieren, op de nesten, of daar binnen, wanneer dezelve verstoord worden. Haar werk is om de kleinen groot te maken en op te voeden, het huis te bouwen, de kolonie tegen aanvallen van buiten te verdedigen en voor voedsel te zorgen.

Gewoonlijk vindt men groote en kleine werkmieren in dezelfde kolonie (mieren-nest), soms ook nog een middelslag soort. Hun werk schijnt ook verschillend te zijn. Als een nest verstoord wordt, komen de groote werkmieren dadelijk uit om de oorzaak te vernemen en wederstand te bieden, doch de kleinere blijven binnen, waarschijnlijk om de kinderen stil te maken, en om de verschrikte koningin gerust te stellen. Het speciaal werk van de kleinere werkmieren is om alle huiselijke plichten te verrichten, doch zij zijn de eigenlijke werksters in elke kolonie. Het werk der andere twee soorten wordt nog niet behoorlijk verstaan. In de eene soort is de kop glad en als het ware gepolijst, in de andere is hij dof en harig. Ook de kleine werksters verschillen in grootte, zijnde sommigen tweemaal zoo groot als anderen.

In Brazilië is er eene soort mieren, *Saüba* genoemd, die drie klassen van werksters heeft. Deze soort doet soms veel kwaad aan plantaadjes door de bladeren af te bijten en weg te dragen. Men zegt, dat het een aardig gezicht is, die menigte van bladeren in beweging te zien, als zij weggedragen worden. Dan doen zij soms groote schade in de provisie-kamers. Een Europeaan werd op zekeren nacht door zijne bediende gewekt met het bericht, dat de rotten bezig waren de provisie-kamer te berooven. In die kamer stonden de manden met *farinha* (waaruit het brood der arme klasse in Brazilië gemaakt wordt) en het geraas deed hun aan rotten denken. Toen de heer des huizes licht gemaakt had vond hij, dat duizenden van mieren vlijtig bezig waren om elk een korrel farinha weg te dragen, terwijl anderen op weg waren om nog meer te halen.

In de beide voornoemde werkzaamheden worden altoos twee soorten van werksters gezien. Die de kleine koppen hebben doen al het werk, en die met zeer groote koppen loopen immer ledig rond. Deze laatsten zijn niet de krijgslieden, zooals bij sommige soorten, maar schijnen toch eene soort van bescherming te zijn tegen aanvallen op de werksters. Eene derde soort wordt binnen in het nest gevonden met koppen van dezelfde grootte maar bedekt met haren en niet glad zoo als bij de anderen; daarbij hebben zij een enkelvoudig oog in het midden van den kop, geheel verschillend van de gewone zamengestelde oogen. Waartoe zij bestaan heeft men vooralsnog niet ontdekt.

Iedere kolonie heeft een of meer koninginnen die in kleur en vorm van de werkmieren verschillen. In de roode mieren is zij veel grooter dan hare onderdanen en heeft een angel, die, vreemd genoeg de mannen niet bezitten, en zeker een middel ter harer verdediging is als zij uitgaat. Voor dat de kleine princesjes het moederlijk dak verlaten worden zij versierd met een zeer prachtigen mantel in den vorm van vlerken, die haar in staat stelt om in de lucht te dansen en met vele kleuren in het zonlicht te glinsteren. Op den kop dragen zij drie kleine juwelen die onder een vergrootglas schitteren als een diamant. Zij hebben twee veelzijdige ronde oogen die haar in staat stellen te zien wanneer zij vliegen. De prinsen, die donkerder van kleur zijn, zijn ongeveer van dezelfde grootte en mede voorzien van vlerken die bijna kleurloos zijn en zoo als reeds gezegd zonder angel. Zij leven in den regel niet door de wintermaanden, terwijl gewoonlijk de levensduur van de prinsessen op één jaar gesteld wordt. Onder beschutting heeft men het leven van het mannelijk geslacht een weinig kunnen verlengen, doch er zijn gevallen waar het vrouwelijk geslacht van 6 tot meer dan 10 jaren geleefd heeft.

Mieren worden gewoonlijk in vier groote familien verdeeld: *Formicidae, Poneridae, Myrmicidae* en *Mutillidae*. De *Formicidae* bevatten allen die zonder angel zijn, wier buik aan de borst door een knobbel verbonden is, en wier kleinen in een cocon als van een zijdeworm besloten zijn. De *Poneridae* hebben den buik aan de borst door een knobbel verbonden, terwijl het vrouwelijk geslacht en de werkmieren angels hebben, en hunne kleinen mede in zijden cocons ingesloten zijn. De *Myrmicidae* hebben den mond verschillend van andere soorten, oogen in al de seksen, buik en borst door twee knobbels verbonden, het vrouwelijk geslacht en werksters met angels en de kleinen in

een vliesvormige zakje. De *Mutillidae* bevatten die mieren van welke het mannelijk geslacht gevleugeld en het vrouwelijk zonder vlerken zijn; de beenen van het vrouwelijk geslacht zijn sterk en geschikt om te graven; de tanden zijn eenigszins anders en de voeten harig. Mieren onder de eerste drie hoofden worden *gezellige* en die onder het laatste hoofd *eenzame* mieren genoemd. Onder elk der vier familiën wordt een groote menigte van soorten gerangschikt, die reeds het getal 1,400 bereikt hebben. Men berekent dat er wel een 3,000 verschillende soorten op de aarde zijn.

Het is natuurlijk onmogelijk en voor ons doel niet noodig, om eene beschrijving van alle bestaande soorten te geven. Slechts noemen wij een paar die van de gewone soorten afwijken. Eene zonderlinge soort draagt iets op haren kop dat precies op een schenkbord van den ouden vorm gelijkt. Eene andere weder heeft groeven op den kop en de borst, waarin zij hare voelhorens en pooten verbergt als zij bij het gezicht van den vijand zich dood aanstelt. Slaat men b.v. nabij het nest met de platte hand op den grond, dan stellen zij zich allen gelijktijdig als dood aan. Eene derde soort keert den buik over het achterste gedeelte van de borst als zij loopen, en zien er precies uit alsof zij een knapzak op den rug dragen,—letterlijk dragen zij hun buik op den rug. Onder andere zonderlinge soorten is de honig-mier van Mexico, misschien de zonderlingste. De buik is onmatiglijk uitgebreid door honig, die de werkmieren verzamelen en door den mond van deze honig-mier naar binnen spuiten. Wanneer zij gevuld zijn gelijken zij precies op kleine druiven-korrels. De honig ondergaat een zekere mate van distillatie in den buik en wordt dan aan de jonge mieren tot voedsel gegeven. Honigmieren worden in Mexico verzameld en op de markt bij de maat verkocht en daaruit een zeer verfrisschenden drank vervaardigd. Sommige Mierensoorten in Z. Afrika en Indië zijn zeer groot en bijna een duim lang, en daaronder is er eene soort die zoo geweldig stinkt, dat binnen een korten tijd de lucht van een groote kamer er mede bezoedeld wordt. Andere Afrikaansche soorten hebben buitensporig groote koppen, en daaronder telt men de mieren tot wie Salomo den luiaard zendt om hare wegen te leeren en wijs te worden. Deze bereiden hun brood in den zomer en brachten in het Heilig land zooveel te zamen, dat in de Talmud der Joden voorschriften gegeven worden die de rechten van de aren oplezers ten opzichte van de voorraadschuren der mieren bepalen: het bovenste gedeelte gaat naar hen en het onderste naar den eigenaar, ofschoon Rabbi Meir van gevoelen was dat alles naar de armen moest gaan. Er moest dus een aanzienlijken voorraad bijeengebracht zijn om het de moeite waard te maken die te verzamelen en te verdeelen.

Men bevond ook dat het graan ofschoon vochtig geen spoor van ontkieming vertoonde zoolang zij in de voorraadschuren zijn. De mieren schijnen ze in bedwang te houden. Ook werd opgemerkt dat zoodra een graankorrel zijne aangeborene magt tot ontkieming wilde gebruiken, de kiem verwoest werd.

Gereformeerd Maandblad.

Ontvangen van de Heeren:—H. J. Grobler, Pietersburg, £1 15s.; Ds. J. G. de Bruin, Brandfort, £1 5s.; P. J. de Wet, Cradock, 5s.; Prof. Marais, Stellenbosch, £4 6s. 6d.; J. W. L. Hofmeyr, Somerset West, £2 15s.; Eerw. D. P. Terburgh, Potchefstroom, 5s.; Ds. N. H. C. de J. Theunissen, Standerton, 15s.; Ds. I. F. A. de Villiers, Darling, 10s.; P. F. Hugo, de Straat, Worcester, 5s.; G. J. Krige, Stellenbosch, 10s.; F. C. Bayly, Britstown, 15s.

C. F. J. Muller.

Kaapstad, 1 Maart 1899.

Boekbeschouwing.

Genesis tot Openbaring door J. C. Hefer.

Dusseau & Co., Kaapstad.

Dit boek verdient in wijden kring te worden verspreid. Ds. Hefer heeft er veel zorg en moeite aan besteed. Trots vele moeilijkheden en teleurstellingen heeft hij zijn taak aanvaard, voortgezet en ten einde gebracht. Een aantal kaarten versiert het boek.

Wij vertrouwen dat dit boek naast den "Kinderbijbel" als huisboek en leerboek zal optreden. Terwijl de "Kinderbijbel" voor eerstbeginnenden en mindergevorderden dienstig zal zijn, zal het werk van Ds. Hefer de meergevorderden als leiddraad in de Bijbelsche geschiedenis kunnen worden ter hand gesteld. Aan degelijkheid ontbreekt het zeker niet. 't Is keurig gedrukt en in vorm ook aantrekkelijk. Men zal ook uit dit oogpunt het boek lezenswaardig vinden. Vraagt men den schrijver naar zijn doel, dan is zijn antwoord:—"Kennis voeren naar meer dan een woning. Wetenschap meedeelen uit de Goddelijke waarheid aan meer dan een hart—velen de daden Gods toonen, de wegen Gods bekend maken, en menig oog op Jezus, onzen Zaligmaker richten!"

Wij wenschen schrijver en drukkers geluk met hun onderneming en wenschen hun een ruim debiet toe.

Johannes Chrysostomus.—Patriarch van Konstantinopel aan het einde der vierde eeuw, was de welsprekendste en ernstigste prediker van zijnen tijd. Hij gaf er niet om wat menschen van hem dachten, was onverschillig omtrent de gunst der grooten, bestrafte zelfs de Keizerin, hoewel hij wist dat zij zijn ondergang zou bewerken, gelijk dan ook werkelijk gebeurde.

Onder anderen had hij gelegenheid zijne gemeente te bestraffen over *ongeregelde bijwoning der kerk*, een kwaad dat ook heden nog niet uitgeroeid is. Nadat hij hunne verontschuldigingen de eene na de andere wederlegd had, ging hij voort:

"Zonder een woord verder van mij zal overmorgen het bewijs leveren, dat al uwe verontschuldigingen slechts voorwendsels voor uwe traagheid zijn. Dan zal de gansche stad naar den *circus* gaan, en de huizen en de markten zullen verlaten zijn, om die ongeoorloofde vertooning te gaan zien. De voornaamste plaats in de kerk is soms ledig, maar daar is elke zitplaats bezet; de huizen, de daken, hooge muren en een duizend andere plaatsen zijn opgevuld. Noch armoede, noch bezigheid, noch lichaams zwakheid, noch lamheid, noch eenig ander hinder zal die krankzinnigheid beteugelen. Menschen door ouderdom gebogen haasten derwaarts, nog meer verzot op die dingen dan jongelingen in de kracht huns levens, hunne grijze haren te schande makende, hun ouderdom onteerende en ouderdom zelven bespottelijk stellende. Als zij ter kerk komen, komen zij als ziekelijken, vinden de bijwoning lastig, vallen in slaap onder het lezen van Gods woord, en pleiten ter hunner verdediging de nauwte van het gebouw en de stikkende hitte en dergelijken meer. Maar daar waar de zon brandt op hunne bloote hoofden waar zij vertrapt, heen en weer gestoten en met groot geweld gedrukt worden en waar zij duizend andere ongemakken lijden, schijnen zij daarmede zoo verkwikt te zijn, alsof zij in grazige weiden neergelegen hadden." Waarlijk Chrysostomus kon zijne preek ook wel aan het einde der 19de eeuw gehouden hebben.

Een Kleine Leeuw

Hoesten zijn gelijk kleine leeuwen; zwak en gevaarloos als ze jong zijn doch dagelijksch sterker wordende en meer gevaarlijk.

Influenza, congestie van de longen, en pleuris worden spoedig hersteld zoodra de hoest verschijnt.

Bronchitis, longontsteking en zelf tering worden spoedig overmeesterd, zoo zij vroegtijdig ter hand genomen worden.

Ayer's Kersen Borstmiddel

bedwingt spoedig de ergste hoesten van deze ziekten. Wanneer men het spoedig neemt, geneest het spoedig.

Wanneer de ziekte geheel ontwikkeld is, zelf dan geneest het Kersen Borstmiddel de koorts, bedwingt de pijn, maakt het ademhalen gemakkelijker, en herstelt spoedig de gezondheid.

Voor alle keel-en longaandoeningen, zoowel hevige als chronische, belooft Ayer's Kersen Borstmiddel een zekere en algeheele genezing, zoo genezing mogelijk is.

Doch onthoudt dat een kleine leeuw gemakkelijker te overmeesteren is dan een volwasschen leeuw.

Behoedt u voor namaaksels. Ziet too dat de naam "Ayer's Cherry Pectoral" in het glas van elken flesch geblazen is.

Toebereidt door
Dr. J. C. Ayer & Co., Lowell, Mass., U. S. A.

WM. ROBERTSON

(Vroeger bij H. E. RICHOLD),

Koloniale Meubelmaker en Algemeene Huismeubeleerder.

27, LANGESTRAAT,

KAAPSTAD.

Huisraad, Bedsteden, Karpetten, Kookkachels, enz., enz.

ALLES FRAAI EN NIEUW! ALLERBESTE GOEDEREN ZEER LAGE PRIJZEN!!!

WM. ROBERTSON.

Het Genas hen allen.

MIJNHEER,—Negen maanden geleden betuigde ik in een brfef aan u van de goede uitwerking van RHEUMATICURO in miju geval. Ik ben 60 jaren oud en heb 23 jaren lang geleden aan CHRONISCHE ASTHMA en RHEUMATIEK, en zocht verlichting van vele beroemd geneeskundigen, en probeerde alles zonder baat te vinden, en had in mijn geval alle geloof in menschelijke bekwaamheid verloren, totdat ik RHEUMATICURO probeerde, en nu zijn mijn Neuralgia, Rheumatiek en pijnen in hoofd en aangezicht verdwenen, en het nieuws is ver en wijd verspreid, dat "cumeester VAN ROOY amper heeltemaal gezond was van die wonderlijke Medicijn," en dit was werkelijk het geval, en elkeen die het probeerde beveelt het aan.

De heer JACOB VAN ZIJL, van Vlakfontein (3 uur van Steijnsburg), is genezen van een schijnbaar ongeneeslijk geval van Rheumatiek en Jicht. Nooit, zei zijn moeder, Mrs. VAN ZIJL aan mij, was er een erger geval van "Koortsziekte", zooals zij het noemen. De eerste dosis RHEUMATICURO liet den lijdenden jongen man rustig slapen, de medicijn werd voortdurend toegediend, en hoewel de buren en vrienden zeiden, dat zij niet verwachten dat hij leven zou, *was hij tweemaal hier*, en getuigde van de geneeskracht van de RHEUMATICURO en PILLEN.

De oude heer VAN DER WALT, van Reddersburg, werd genezen door een bottel.

De heer A. COETZEE, Brandvlei, Middelbusg, C.C., vond dadelijk verlichting. Mfjn zoon JAN en zijn schoonvader, Mr. J. A. SMIT, van Wonderboom, Burgersdorp, werden ook genezen, maar ik moet nu sluiten.—Ik blijf uw dankbare vriend, J. C. VAN ROOY.

JONES RHEUMATICURO.

Het groote Zuid Afrikaansche Geneesmiddel voor Jicht, Rheumatiek, Rheumatische Jicht, Lendenjicht, Heupjicht, Aangezichts-pijnen, enz., en genas vele duizenden gevallen, veel erger dan bovengenoemde. Is verkrijgbaar bij alle Apothekers en Winkeliers door geheel Zuid Afrika.

AMERIKAANSCHE TANDHEELKUNDE.

—o—

DRS. PRICE EN BRIDGMAN

Maken een Specialiteit van gouden vulsels en kroon en brugwerk, of tanden zonder plaat.

J. R. PRICE, D.D.S.
H. M. BRIDGMAN, D.D.S.

CARDIGAN KAMERS,
KERKPLEIN, KAAPSTAD.

NED. GER KERK, MVERA, NYASSALAND, INGEWIJD OP DEN 1STEN JANUARI 1899.

DEEL VII.
No. 12.

KAAPSTAD.

APRIL,
1899.

ONDER REDACTIE VAN
J. I. MARAIS en
C. F. J. MULLER.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en
Maatschappelijk
Tijdschrift
Voor Zuid Afrika

INHOUD.

Kroniek.

DE TOESTAND VAN FRANKRIJK.

Dat de toestand van Frankrijk kommervol is, is genoegzaam bekend. Het militarisme (de macht van het zwaard) en het clericalisme (de macht van den priester) ondermijnen de Fransche Republiek. Dit is duidelijk gebleken uit de Dreyfus-zaak, die nog niet ten einde is. Een schrijver in de *Contemporary Review* ziet die toestanden donker in. Hij vreest dat er eene revolutie op handen is, en geeft aan zijn artikel den titel: *The Coming revolution in France.* Na de Dreyfus zaak in hare nieuwste ontwikkelingen te hebben ontleed verklaart de schrijver dat het tegenwoordig opvoedingstelsel in Frankrijk niets anders is dan een 'handlanger van de kerk en dit niet slechts in de sectarische scholen, maar in al de opvoedings-inrichtingen over het land.' Hare traditien zijn theologisch, haar doel is kerkelijk, hare resultaten zijn gevaarlijk. Opvoeding in Frankrijk is slechts een verstandelijke en zedelijke gymnastiek met het erkend doel het jonge geslacht voor te bereiden de Roomsch Katholieke leer aan te nemen.' Onder de teekenen van achteruitgang noemt de schrijver "het *odium theologicum,* dien vloek der middeleeuwen, die nu als een kanker knaagt in het hart van het volksleven, en de politiek, de maatschappij, het gerechtshof, de zeemacht, den militairen stand, den handel en de nijverheid in beslag heeft genomen. Anti-protestantisme, anti-semitisme, bekrompenheid zijn de uitkomsten van dit kwaad! Overal treft hij daarvan de gevolgen aan. In Algiers worden arme Joden erger onderdrukt dan in Rusland 6 jaren geleden. Zij mogen niet hun bedrijf uitvoeren. Honderden worden tot den bedelstaf gedoemd. In de hoofdstad Constantine, waar zij bitter arm zijn, werd het verboden hun eenige hulp of verlichting toe te kennen, wanneer de jaarlijksche uitdeeling aan behoeftigen plaats vindt. Toen de honger oversloeg in ziekte werd besloten de Joden in het Hospitaal niet toe te laten, waarop met groote letters geschreven staat: vrijheid, broederlijkheid. 'En de Joden stierven, en sterven nog in hun ellendige krotten, waar jong en oud, de gezonden en de kranken, saamgepakt zijn als in Turksche gevangenissen.' Tegen deze praktijken zijn het, waartegen de stemmen van Zola, Clémenceau, Pressensé en anderen werden verheven. Hun taak is moeilijk. 'Hun succes beteekent revolutie; en geen ander middel zal het land redden. Slagen zij, dan neemt Frankrijk weer zijn plaats in onder de voorhoede der beschaving. Slagen zij niet, dan zal het zijn,

omdat de Fransche natie, gelijk de Spaansche, haar rol heeft afgespeeld in de geschiedenis van het menschdom.'

Het Ritualisme in Engeland. Geen godsdienstig-kerkelijke vergadering in de laatste jaren gehouden wekte zulk een geestdrift als de groote vergadering in de 'Albert Hall,' Londen, door 12,000 menschen bijgewoond. Op die vergadering werd besproken de vraag die aller aandacht bezig houdt: hoe te handelen met die afdeeling in de Kerk van Engeland die al meer Roomsch wordt en zich met roomsche praktijken, zooals de *mis*, de *biecht*, het *gebed voor de dooden*, en dergelijke onbijbelsche praktijken inlaten. Lord Kinnaird die den voorzitterstoel bekleedde noemde de vergadering een protest tegen priesterheerschappij, de mis, de biecht. De wetten des lands moeten worden gehandhaafd. 'Wie moet ze handhaven? De Bisschoppen? (De gansche vergadering kwam in vervoering en riep uit: 'weg met ze'! 'Zij zijn verraders!") Andere sprekers wezen er op, dat men handelen en niet stil zitten moest. Kolonel Sandys, een lid van het parlement, sprak op treffende wijze: 'Wat zult gij zeggen van een Generaal die zijn soldaten tot gehoorzaamheid niet dwingen kan'?—'Schiet hem dood!' was het antwoord van het gehoor. 'Neen' vervolgde de Kolonel 'een Generaal kan men niet doodschieten maar wel afzetten. Maar wat zult gij zeggen van troepen die zich met den vijand in verbinding hebben gesteld en het leger hebben verraden? Schiet ze? Ja schiet ze weg naar Rome.' Terecht zegt een ooggetuige: 'Aan den wortel van de agitatie ligt er een ontzagwekkende volharding en een gloeiende geestdrift. Men zal moeten gehoor geven aan de boodschap van de Albert Hall.'

***

Wij laten hier nog volgen een schrijven van Pastor Krüsman uit Neukirchen, een Duitscher die in September l.l. het *Anglikaansch Kerkelijk Congres* te Bradford bezocht. Dit zal voor ons in Zuid Afrika den toestand beter teekenen :—

Eerst verhaalt hij, dat hij eenige godsdienstoefeningen in de Anglicaansche kerk heeft bijgewoond en zich overtuigd heeft, dat door het Ritualisme de waarheid meer en meer verdrongen wordt. Hij heeft drie groepen of partijen in die kerk leeren kennen. Hij noemt deze de Evangelischen, die nog vrij wat Puriteinsch bloed in de aderen hebben; de Hoogkerkelijken, volgelingen van Pusey, Keble, e. a., die het Ritualisme voorstaan; en de Liberalen, die meer op den achtergrond treden. Tusschen de beide eerstgenoemden wordt een voortdurende strijd gevoerd, omdat de Evangelischen zich tegen het Ritualisme van de Hoogkerkelijken verzetten. De Liberalen trekken zich van al deze dingen weinig aan.

Hij vond in Engeland een levendige deelneming in de kerkelijke aangelegenheden onder alle standen, zooals dit in Duitschland niet gekend wordt. Men had gehoopt, dat op het Congres te Bradford deze strijd eene schrede nader tot de oplossing zou komen. Dit is echter niet geschied, wat trouwens reeds te voorzien was, toen de agenda gepubliceerd werd, want daarop werd geen onderwerp vermeld, dat rechtstreeks op de zaken, die de verdeeldheid werken, inging.

Pastor Krüsmann heeft bij zijn verblijf in Engeland ook in onderscheidene plaatsen de godsdienstoefeningen in de Anglicaansche kerk bijgewoond. In Liverpool, waar de 90 jarige Bisschop Ryle, "de bekende en gezegende schrijver van traktaten," nog zijn ambt uitoefent, is het Ritualisme het zwakst vertegenwoordigd, al doen zijne voorstanders al het mogelijke om het daar ingang te verschaffen. De ambtsdragers in de diocese van Ryle behooren meestal tot de Evangelische groep en daar is ook onder de hoogere standen een beslist verzet tegen het drijven der Hoogkerkelijken.

Hoorde hij daar Christus, den Zaligmaker van zondaren, het verderf door de zonde en de verzoening door het bloed van Christus prediken, in andere plaatsen was het liturgisch deel van den dienst wel plechtig, maar in de prediking werd Christus gemist. Hij had zich geërgerd, dat bij het gebed allen een kruis sloegen en bij het noemen van den naam Jezus het hoofd bogen.

***

Lord Halifax, de voorzitter der "English Church Union" en de leider der Hoogkerkelijke of Ritualistische partij sprak het eerst. Hij zeide, dat deze partij een zorgvollen tijd beleeft, wijl aanzienlijke geestelijken worden beschimpt en de heiligste verborgenheden van den Christelijken godsdienst door onbeschaamde indringers en betaalde rustverstoorders ontheiligd worden. Deze agitatie, wier doel is het Parlement in de zaken van de leer, de tucht en de gebruiken der kerk te mengen, dreigt nog grootere uitbreiding te verkrijgen. Zij zouden deze aanvallen op de Oxfordsche beweging, die nauw verbonden is met namen als Keble Newman en Pusey, geheel niet achten, als zij van vijanden der kerk of van dissenters uitgingen. Thans echter treden dragers van hooge kerkelijke waardigheid tegen de leer en plechtigheden op, die door de geheele kerk van Christus zijn goedgekeurd. Zij zijn hun lief en een wezenlijk deel van hun geestelijk leven geworden, n.l. de biecht, het bewaren van het overblijfsel des heiligen sacraments voor kranken en stervenden, het gebed voor de gestorvene geloovigen, en bijzondere godsdienstoefeningen en gebruiken zooals palmprocessie op Palmzondag, waskaarsen, gewijde kleederen, wierook, enz., die deels zijn voorgeschreven, deels toegelaten en door geheel de kerk in het Oosten en Westen aangenomen zijn. "Wij gelooven, zegt hij, aan de "heilige eucharistie" hetzij men dat in het Oosten gewoonlijk "heilige liturgie," of in het Westen "de mis" of in ons midden "heilige communie" noemt. Het is een en dezelfde plechtigheid. Wij zullen met alle macht eene aanranding en beperking van de ceremoniën dezer plechtigheid, zooals deze zich in de Roomsche westersche kerk ontwikkeld heeft, bestrijden."

Het bewaren der overblijfselen van het brood des Avondmaals noemde Lord Halifax niet in strijd met de belijdenis, want de uitdrukking in art. 28 "het sacrament des H. Avondmaals wordt naar het bevel van Christus niet bewaard, omgedragen, in de hoogte geheven en aangebeden" verbiedt niet het bewaren voor de kranken maar de vereering. De Engelsche Reformatoren wilden naar de gewoonte der oude kerk terugkeeren en spraken het uitdrukkelijk uit, dat de Anglicaansche kerk zich niet van de kerken in Frankrijk,

Spanje en Italië scheiden wilde behalve in die punten, waarin deze de oud-kerkelijke gewoonte verlaten had. Het bewaren is uitdrukkelijk geboden in de canonische bepalingen der Anglicaansche kerk. Het Roomsche misboek bevat gelijkluidende bepalingen.

***

Verder verklaarde de Lord, dat zij vereeniging zoeken met de geheele Christelijke wereld, en dat zij niet willen blijven staan bij de geschiedenis der drie laatste eeuwen. Zij verwachten met verlangen hunne schoone kathedralen en abdijen, die schitterende teekenen van den vromen ijver en het geloof hunner voorvaderen, weder herbouwd in hun oude pracht terug te zien, evenals de oude symbolische plechtigheden met een priesterschap en eene gemeente, innerlijk gekleed in de deugden der heiligheid.

In dien geest spraken ook de andere woordvoerders. Eén hunner zeide: "De Anglicaansche kerk is de heilige algemeene kerk van Engeland; wij trekken niet naar Italië, maar gaan terug tot den tijd toen er maar ééne Kerk was." Hij zeide, dat de Kerk van Engeland geene "bijzondere" leer heeft, in dat geval zou zij eene sekte zijn en geen deel van de heilige algemeene kerk. In de Reformatie verwierpen zij de "alleen-heerschappij van één man." Tot hiertoe ging de strijd om uitwendige dingen, maar de komende beslissende slag zou gaan over de leer. De kerk van Engeland was de kerk vóór de Reformatie. Zij leerden de wezenlijke tegenwoordigheid van het lichaam en bloed van Christus in de teekenen van brood en wijn. Aan het gezegende, bewaarde sacrament brachten de menschen in de straten van Oost-Londen hooge vereering. Hij besloot zijne rede met tot geduldig volharden op te wekken, want geduld en volharding zouden triumfeeren. "De strijdlustige heethoofden"—de tegenstanders van het Ritualisme—hadden het recht in het minst niet aan hunne zijde.

Hieruit leeren wij den geest en het drijven der Ritualisten kennen; het doet ons zien, dat er maar ééne schrede is tusschen deze partij in de Anglicaansche kerk en Rome. Of deze strijd tegen het Ritualisme nog tot een scheiding leiden zal, moet de tijd leeren; komt het daartoe, dan zou eene vereeniging der Hoogkerkelijke partij met Rome spoedig gezien kunnen worden; komt het tot die scheiding niet, dan is het te vreezen dat geheel de Engelsche staatskerk voor Rome wordt rijp gemaakt.

EENE BELANGRIJKE OPROEPING.

Allerbelangrijkst is de oproeping tot gebed door eene Commissie uit de Vrije Kerk van Schotland. De circulaire is onderteekend door twee Professoren en 46 Evangeliedienaren. Principal Douglas spreekt in naam van de Glasgow, en Principal Rainy in naam van de Edinburgsche Theologische faculteit. Zij zeggen: "Onze tegenwoordige nood is zeer groot. Ingewikkelde bewegingen roepen ons tot vernieuwden ernst. Wereldschgezindheid komt als een stroom op ons af. Onmatigheid ondermijnt het volksleven. Onze openbare zonden zijn vele. Velen hebben zich onttrokken aan hun eerbied voor en hun geloof in het Woord van God. Het gebed van velen is thans: 'zult gij ons niet doen herleven?'" Wij geven aan de hand dat een gebeds-vereeniging onder predikanten worde tot stand gebracht, en dat het gebed worde gedaan, eerst voor onszelven, opdat wij, dienaren des Woords, eene nieuwe zalving van den Heiligen Geest mogen ontvangen; en dat de Heere dagen van verkoeling geve aan onze kerkeraden, gemeenteleden, de gansche kerk."

***

Zij wijzen er op, hoe in de geschiedenis van de Kerk van Schotland zegen volgde op het eendrachtig gebed. Zoo was het in 1744, en in 1746, in 1756, in 1784, met de heerlijkste gevolgen. Zij stellen voor dat "Elk lid der vereeniging een avond in elke maand afzondere voor gebed om de uitstorting des H. Geestes op de kerk en het volk." Treffend is hunne opsomming van wat in vroegere jaren als Gods antwoord op het gebed kon gelden:—"In 1744 vereenigde zich een aantal predikanten in Schotland tot 'vereenigd en buitengewoon gebed ter uitbreiding van het Koninkrijk Gods." Die gedachte vond weerklank in de *Praying Societies* toen over Schotland verbreid. In 1746 werd die gedachte andermaal uitgesproken, en in het daarop volgend jaar grondde Jonathan Edwards zijne "oproeping tot gemeenschappelijk, vereenigd gebed" hierop. Het gevolg was een algemeene wijduitgebreide vereeniging tot gebed die den eersten stoot gaf aan de herleving in de 18de eeuw. In 1756 kwamen William Romaine en eenige gelijkgezinde evangeliedienaren overeen om ernstiglijk te bidden voor de Kerk van Christus. 'En hij heeft ons gehoord en veranderde onze smeekgebeden in lofzeggingen.' In 1784 viel President Edwards' '*Call to Prayer*' in handen van Andrew Fuller, van Kettering, die tot de wederuitgave er van besloot met eene nieuwe oproeping:—"Persuasives to extraordinary Union in Prayer for the Revival of Real Religion." Het resultaat kan worden opgesomd in de woorden van William Crosbie, van Brighton: "'t Is misschien niet te veel gezegd, dat deze vergaderingen tot gebed den stoot gaven aan dien zendingijver die zich allengs uitbreidde door bijna iedere sekte van het Christendom!"

***

Deze oproeping tot gebed is van groote beteekenis ook voor Zuid Afrika. Is de tijd niet gekomen, dat onze kerk zich daartoe opmake?

EEN NIEUWE CATECHISMUS.

Een nieuw Catechismus zal weldra het licht zien. Daarvan wordt verslag gedaan in de *Contemporary Review* van Januari l.l. Het boek werd vervaardigd op aandrang van den Nationalen Bond van Vrije Kerken in Engeland en Wallis. Eene Commissie werd aangesteld bestaande uit vertegenwoordigers van de Presbyteriaansche, Congregationalistische, Wesleyaansche Kerkgenootschappen. Ook de Baptisten, de "Primitive Methodists," de 'Methodist New Connexion,' de 'Bible Christians' en de 'United Methodist Free Church' waren vertegenwoordigd. Als voorzitter werd gekozen Dr. Dykes, de Principaal van het Theologisch Seminarie der Engelsche Presbyterianen. Het doel was een kerkelijk symbool te vinden, waardoor alle secten der Christelijke Kerk bevredigd kunnen worden, zoodat Calvinist en Arminiaan, Baptist en Presbyteriaan dezelfde formuleering kunnen aannemen voor hun leer.

Op enkele vragen en antwoorden vestigen wij thans de aandacht, er nog op wijzende, dat de Catechismus in 52 vragen en antwoorden verdeeld is en bestemd om des Zondags bij den openbaren godsdienst te worden gebruikt. De *eerste* vraag luidt: "Wat is de Christelijke godsdienst?" en het antwoord: "'t Is de godsdienst gesticht door onzen Heer en Heiland, Jezus Christus, die ons tot de volle kennis van God en het eeuwig leven bracht." In de *achtste* vraag kwam ter sprake het groote strijdpunt tusschen Kalvinist en Arminiaan:—"Zijn wij in staat dit uit onszelven te doen?" (t.w. God liefte hebben met geheel het hart, en den naaste als onszelven). Het antwoord luidt: "Neen, want ofschoon de mensch in het eerst onschuldig (innocent) werd gemaakt, is hij in ongehoorzaamheid gevallen, en sedert toen is niemand in staat geweest, in zijn eigen kracht, Gods wet te houden." Ook de 10de vraag met antwoord is zeer belangrijk: "Kunnen wij onszelven bevrijden van de zonde en hare gevolgen?" Antwoord: "In geenen deele; want wij zijn niet in staat onze eigene harten te reinigen of voor onze misdaden genoegen te doen (make amends for our offences)" In antwoord op de 23ste vraag wordt het volgende gezegd:—"Door de geheime kracht des H. Geestes genadiglijk werkende in onze harten en tot dat doel aanwenddende de leiding der voorzienigheid (providential discipline) en de boodschap des evangelies" komt de mensch tot geloof.

***

Zeer treffend zeker is hun definitie van de "Algemeene Christelijke Kerk." De gangbare voorstelling dat de "onzichtbare kerk" verschilt van de "zichtbare," en dat tot eerstgenoemde behooren allen die den Heere Jezus in waarheid toebehooren, tot laatstgenoemde allen die zich uiterlijk aansluiten bij het kerkelijk lichaam, bevredigt al minder. Terecht zegt de schrijver: "Wij hebben in Londen een zwerm van kerkelijke trekkers (ecclesiastical vagrants) die zich vleien dat omdat zij in Christus gelooven en die dus naar hun eigen meenen leden der "onzichtbare kerk" zijn, zij geen schade leiden door zich te onttrekken aan de georganiseerde gemeenschap van elke Christelijke gemeente en dus de lasten niet dragen of de plichten vervullen van den Christelijken eeredienst." Aan den anderen kant zijn er de Roomschen die den Paus, de Episcopalen die hun Bisschoppen en Aartsbisschoppen verheffen tot den allerhoogsten rang en van de "zichtbare kerk" zooveel maken. Doch de vraag:—*Vraag*: "*Wat is de Algemeene Kerk?*" *Antwoord*: "Zij is die heilige gemeenschap van degenen die in Christus Jezus gelooven door Hem gesticht, waarvan Hij het eenig Hoofd is, en waarin Hij met Zijn Geest woont; zoodat, schoon samengesteld uit vele gemeenten (communions), georganiseerd op verschillende wijzen, en verspreid over de wereld, is zij toch Een in Hem."

Ook wordt de vraag gedaan: "Wat is het kenmerk van een waren tak van de Algemeene Kerk?" Daarop wordt geantwoord:—"Het kenmerk van een waren tak der Algemeene Kerk is de tegenwoordigheid van Christus, door zijn inwonenden geest, geopenbaard in heilig leven en gemeenschap! In het 40ste antwoord wordt omtrent de "bediening des Evangelies" gezegd: 'het meest geldend bewijs van een echte evangeliebediening is de goedkeuring van het Goddelijk Hoofd der Kerk, geopenbaard in de bekeering van zondaars en de opbouwing van het lichaam van Christus! Over den Doop had men het natuurlijk moeilijk, want hoe zouden Baptisten zich kunnen schikken naar een antwoord dat ook voorstanders van den kinderdoop moet bevredigen. Doch men wist ook hier het zoo te treffen dat geen strijd ontstond. De Doop werd beschreven als beteekenende 'de afwassching der zonde en de nieuwe geboorte door den Heiligen Geest gewrocht in allen die zich bekeeren en gelooven,' De Heer Hugh Price Hughes is in de wolken over dezen Cathechismus als zijnde de uitdrukking van de waarachtige eenheid der Christelijke Kerk. "Voor dat twintig jaren voorbij zijn" roept hij uit "zullen alle menschen het verstaan dat dit een van de meest wondervolle en verst-strekkende daadzaken zijn van 'de wondervolle eeuw' die nu ten einde spoedt. Door den Heere is dit geschied; en het is wonderlijk in onze oogen."

WAT MOET ER WORDEN VAN ONZE VERLATENE BEGRAAFPLAATSEN.

Die Kaapstad bezoekt wordt dikwijls getroffen door den akeligen toestand der begraafplaatsen langs den Groenepuntschen weg. Toen onlangs de Kaapstadsche Kerkeraad besloot dat terrein aan de Kerk af te staan voor haar te bouwen Hugenoten-zaal ging er een geroep op van heiligschennis en wat niet al. Het trof ons dezer dagen in "St. Andrews Presbyterian Church Magazine" een voorstel te zien om de begraafplaats der Schotsche Kerk, die gelijk hare zusters in haveloozen toestand verkeert, te verfraaien en te verbeteren en als een park uitteleggen. Ook wil de schr. dat een "Mission Hall" op een gedeelte der ruimte zal worden gebouwd. Hij meent dat daardoor de verlaten Godsakker zijn bestemming bereiken zal. Ook wij gelooven, dat het oneindig beter is den dooden-akker aantewenden tot het doel door den schrijver beoogd, dan alles te laten zooals het is, en prijsgegeven aan de vledermuizen en de uilen. Ook de begraafplaats der Ned. Geref. Kerk zou er beter uitzien met de Synodale of eenige andere zaal in het midden, dan een leege ruimte, aschgrauw, vaal, dor, bestoven in den zomer, een akelige hoofdscheël plaats, en in den winter even droevig, en onoogelijk.

DE OPENBARE ZEDELIJKHEID.

De aandacht van het Kaapstadsche publiek werd in den laatsten tijd bepaald bij zekere pijnlijke gebeurtenissen. Vuistgevechten vinden er plaats onder bescherming der politie,—men noemt het "noble art of self-defence" (edele kunst van zelfverdediging)—waarvan de uitkomsten niet altijd strekken om de "edelheid" dier vechtkunst te verhoogen. Daarover heeft de pers zich laten hooren, en wij zijn er dankbaar voor. "Ons Land" en de "Cape Argus" hebben geen onzuiveren klank van zich laten hooren. Wij willen echter thans de aandacht bepalen bij een brief van den heer Cleghorn in de "Cape Times" van den 21sten Februari. Die brief luidt als volgt:—

VERANTWOORDELIJKHEID.

Mijnheer,—Die zijn oog laat gaan over den maatschappelijken toestand waarin wij leven zal ieder die bedenkt "wat liefelijk is en wel luidt" doen vragen waar en hoe een weg uit de moeielijkheden te vinden.

Is de wet gebrekkig?
Is de kerk tot zwijgen gedoemd?
Is de maatschappij gevoelloos?

Eerste voorbeeld.—Een medemensch sterft ten gevolge van geweld. De man en zijn medehelpers die den dood hebben veroorzaakt zijn bekend. Is er geen koloniale wet op manslag? Zoo ja, wie moet er aan gevolg geven?

Tweede voorbeeld. — Een veel omvattende en zeer praktische bepaling is er gemaakt ter onderdrukking van de ontucht, toch zijn onze straten gevuld met vrouwen die in het openbaar onder het oog der politie haar schandelijk bedrijf uitveeren.

Derde voorbeeld.—De kantienhouder die drank verkoopt aan iemand die beschonken is overtreedt de wet; hoe is het dat hij nooit voor den magistraat verschijnt naast zijn slachtoffer?

Mijnheer, deze onderwerpen zijn onaangenaam en schandelijk, maar zij worden niet veranderd door ze te ignoreeren. De verantwoordelijkheid om de wet ten uitvoer te brengen rust zeker op de autoriteiten, en toch breidt zij zich uit tot elk weldenkend mensch—man of vrouw—in onze zamenleving en kan niet worden ontweken door 'aan de andere zijde voorbijtegaan.' Tot zoover de brief.

Wij voegen er dit slechts bij. Het woord van den Heer Cleghorn stemt tot nadenken. Wij zijn als met blindheid geslagen. Een 'Karwijer' wordt beboet, als hij zijn paard mishandelt. Een vuistvechter mag een medemensch bewusteloos slaan tot hij sterft, en geen haan kraait er naar. Een slingerende dronkaard wordt in den tronk gestopt: de man die hem den drank verschafte komt vrij. Een gevallen meisje kan op aangift van haar verleider aan een akelig onderzoek worden bleotgesteld en gedoemd worden als een zedeloos wezen zich aan de ontucht prijs te geven. Haar verlieder die zelf besmet is komt totaal vrij en kan zijn zedeloos bedrijf ongestoord voortzetten. Kaapstads straten worden verpest door zedelooze vrouwen die trots strenge wetten onder het oog der politie jong en oud ten zonde verleiden; en *per contra* onder een even strenge wet—de wet ter bescherming der ontuchtigen—moeten die vrouwen worden gekeurd ten einde haar schandelijk bedrijf in het geheim voorttezetten. De kunst van 'muggen doorzijgen en kemelen doorzwelgen' kan waarlijk niet verder gedreven worden. En dat heet nu wetgeving.

Wij vertrouwen dat de leden onzer wetgevende lichamen, die zich in het voorledene hebben bevijerd in het belang der openbare zedelijkheid, niet zwijgen zullen. De Heeren Van Rhijn en Van der Walt met den Heer Wilmot en anderen verdienen onzen dank voor hunne ijverige bemoeiingen in het verledene. Vuistgevechten met al het daaraan verbonden kwaad mogen niet geduld worden in eene beschaafde zamenleving, aan de dronkenschap moet paal en perk worden gesteld, de ontucht mag niet in bescherming genomen worden, in welken vorm dan ook. Slechts de wetgeving des lands kan hieraan paal en perk stellen. Niet heel lang geleden met een Schotschen predikant sprekende over een voorstel ter verplaatsing van ons Theologisch Seminarie naar de Kaapstad, verklaarde deze zulk voorstel als zeer onraadzaam. Niemand, zei hij, is veilig in de straten van Kaapstad. Hij zelf werd meer dan eens aangesproken, en durft niet 's avonds op den voetweg wandelen in de buurt van Adderley-straat. Hij verhaalde van jonge menschen die diep gevallen waren en met bitter berouw zich tot hem hadden gekeerd. Een jonge Canadees, pas aangekomen, viel in de strikken van Delila, en tot besef van zijn toestand gekomen dreigde hij zich te gaan verdrinken. Langs de straat echter hoorde hij iemand prediken en wendde zich later per brief naar den man wiens woord hem had getroffen. Kaapstad naar het oordeel van den genoemden evangeliedienaar verkeert in aller jammerlijksten toestand. Moet men dan op deze dingen niet letten?

AFRIKAANSCH JINGOISME.

Onlangs gewaagden wij van eene vergadering in de Kaapstad gehouden, waarop een dienaar des Evangelies in smalende termen zich uitliet omtrent onze boeren. Wij teekenden protest aan tegen dergelijke uitlatingen, als bestemd slechts om rassenhaat te verwekken en de breuke die er reeds bestaat tusschen de twee blanke rassen in Zuid Afrika tot een ondempbare klove te verdiepen. Thans gewagen wij met diepe smart van wat ons dezer dagen onder de oogen kwam, en ons deed zien dat er in Hollandschsprekende kringen een bitterheid heerscht, die haar weerga zelfs niet op de beruchte vergadering in de 'Good Hope Hall' heeft gevonden. In het December nommer van 'Ons Tijdschrift' verschijnt er een verhaal van zekeren A. J. v. d. W. uit P. [waarschijnlijk Potchefstroom ?], aan het slot waarvan de schrijver als profeet optreedt en op de koelbloedigste wijze gewaagt van "een dag der afrekening tusschen Boer en Brit die in aantocht is, zoo zeker als de zon schijnt—'t zij vroeg, 't zij laat." Voorts trekt hij te velde tegen zekere denkbeeldige 'verraders' welke bij die gelegenheid ten tooneele zullen treden. "Reeds nu"—zoo gaat hij voort—"reeds jaren al bevindt zich ook een type van verraders onder ons volk die hun volk ontrouw zijn. Verraders die onze volkszeden, onze volkstraditien, onze volkstaal diep verachten, verfoeien, met de voeten vertreden en ze voor de zwijnen van verbastering en verengelsching, van aanbidding eener vreemde taal werpen. Verraders zijn ook zij dus—een vloek voor hun stamgenooten, voor hun natie, voor hun volk! Ze zijn, hoe men het ook plooien mag, ze zijn verraders, parasieten, paria's, zoo laag, zoo verfoeilijk, dat de ware Afrikaner, bij wie al deze dingen welke zij verachten, heilig is (sic) slechts met moeite zoo ver komen kan om het "Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen" ook voor "hen" te bidden! En als nu de dag van worsteling die aan het komen is, waarna het Afrikanerdom voor altijd of vrij of knecht zal moeten zijn, eens zal aanbreken—laat er dan voor de verraders van dien tijd geen gratie, geen genade zijn. Dan zullen we met des Allerhoogsten hulp andermaal zegevierend uit den strijd komen tegen Albion, bij wien het vandaag nog eveneens als in '80 en '81 de leuze is: "Macht is recht!" Dat het dan altijd bij ons blijve: "Recht is macht!" Laat dan Engeland ons den oorlog maar verklaren, als John Bull ten minste nog zoo eerlijk kan zijn, we zullen dan,

indien God met ons is, gestand doen tegen haat, "verraad," en "geweld."

***

Wet zeggen onze lezers van zulke snoevende taal? Zeker niet berekend om vrede en eensgezindheid in Z. Afrika te bevorderen! Door zulke uitlatingen wordt de vlam van rassenhaat aangeblazen, die een verwoestend, alles verterend vuur kan worden. Niet lang geleden gaf de heer Stead in zijn blad de volgende definitie van het Engelsch *Jingoisme*: "Er is slechts eene goede definitie van Jingoisme, en die is 'dronken Imperialisme,' of met eene woordspeling op het woord, '*jingoism is imperialism plus gin*,'" en hij laat er heel naief op volgen "with a good deal more gin than empire." 't Is een hoofdig imperialisme, zonder de draagkracht van het geringste gevoel van verantwoordelijkheid. Een Jingo zwelt van insolentie en dat gevoel van verwaandheid, hetwelk voor de natien is wat alcohol is voor den enkelen persoon; de man sterft aan de gevolgen van zijn eigen uitspattingen." Het Afrikaansche Jingoisme is een even ziekelijk verschijnsel. Het schermt immer in de lucht tegen denkbeeldige gevaren en vijanden. Het is ergdenkend, achterdochtig, kleingeestig en bekrompen. Het kweekt rassenhaat en wekt de onedelste hartstochten bij den Afrikaner. Erger nog, zooals in het onderhavig geval, het beschouwt zich een gunsteling van den Allerhoogste, en neemt de wijk onder de vleugelen des Heeren, alsof rassenhaat en volkerenhaat, en zucht tot strijd, onvrede, oorlog ooit door Gods vleugelen kunnen worden gedekt. Wij hebben indertijd met groote ingenomenheid "Ons Tijdschrift" begroet en aanbevolen in onze kolommen. Zulke stukken als van den hierboven genoemden schrijver ontsieren dat maandblad. De heer v. d. W. kan iets goeds leveren; maar dan moet de toon veranderen, de stijl minder gezwollen zijn, de taal zich schikken naar de regels der grammatica de inhoud minder oorlogszuchtig zijn. Voorwaar onze echte Afrikaner belangen behoeven niet zulke kampvechters, die bij elke voorbij drijvende onstuimigheid naar het zwaard grijpen, en de dierbaarste belangen van land, volk, kerk in de waagschaal stellen.

***

Schrijvers als A. J. v. d. W. doen de zaak welke zij voorstaan geen goed: integendeel zulk schrijven wekt de onheiligste gewaarwordingen. De waarachtige toenadering tusschen de staten en regeeringen van Zuid Afrika wordt daardoor zeer vertraagd. Wij geven den schrijver in bedenking of de tijd waarin wij thans leven niet naast beslistheid gematigdheid eischt, en of het Duitsche spreekwoord niet in werking behoort te treden:

Wo Starkes sich und Mildes paarten
Da gibt es einen guten Klang.

Of wil hij een woord uit de pen van een Zuid-Afrikaanschen schrijver dien niemand van Anglomanie zal beschuldigen,—wij bedoelen den Redakteur van "Ons Land"—hij neme dan de volgende les ter harte, ontleend aan het inleidingsartikel van den 23sten Maart, waar de Redactie tegen den heer Chamberlain zich uitlaat:—

"Zij die de toenadering tusschen president Kruger en de uitlanders van Johannesburg tegenwerken, maken zich schuldig aan een misdaad tegen Zuid-Afrika. Zij zijn de beroerders van de rust van onze gewesten, en hoe eerder die lieden geëxponeerd worden hoe beter. Taktiek van dien aard kan niet in te sterke bewoording veroordeeld worden."

Dit beamen wij van harte.

In Memoriam.

Pas trok het bericht dat Ds. Strasheim er niet meer was door de lengte en breedte van het land of wij moesten het vernemen, dat de echtgenoote van Ds. Stofberg te Mochuli was overleden en bijna gelijktijdig kwam de treurmare dat Ds. Daneel, van Heidelberg, ontslapen was! Wij leggen ons kransje neer op beider graf. Met de treurenden treuren ook wij. Naast het stoffelijk overschot van den zoo vroeg ons ontnomen Willie Neethling ligt nu begraven de jonge zuster, die met zooveel geestdrift, zooveel geloof, zooveel toegewijdheid haar taak op het zendingveld heeft aanvaard, De haven der eeuwige ruste heeft zij zeer vroeg reeds bereikt. Wij konden haar moeilijk missen. Doch God nam haar weg, en wat Hij doet is welgedaan! En te Heidelberg is de loopbaan—de aardsche loopbaan—geeindigd van een broeder, door allen die hem kenden geacht, door zijne gemeente bemind, door de kerk gewaardeerd, in zijn werk gezegend. Ook hij had nog langer kunnen leven; want te oud was hij niet om zijne gemeente en zijnen Heer te dienen. God treft ons in den laatsten tijd met slag na slag. Hij doe ons Zijnen wil kennen! Hij doe ons verstaan wat dit beteekent! Hij vulle zelf de ledige plaatsen aan! "God buries His workmen, but continues His work!"

EEN WOORD UITGESPROKEN IN DE KERK,

Bij de Begrafenis van Ds. P. A. Strasheim door Prof. N. J. Hofmeyr, den 22sten Februari, 1899.

GELIEFDE Gemeente,—Zoo even werd mij gevraagd of ik niet, daar uw leeraar nog niet van zijn Transvaalsch bezoek is teruggekeerd, een kort woord bij deze gelegenheid zou willen spreken. Volgaarne voldoe ik aan dit verzoek. 't Is mij iets aandoenlijks, dat ik alzoo hier voor u sta. De overledene was een van mijne leerlingen. En hoe jong nam de Heere hem weg—hij telde slechts zeven en veertig jaren—terwijl ik, op twee en zeventig jarigen leeftijd niet alleen nog in mijn ambtelijk werk ben, maar dit werk thans met meer kracht mag verrichten dan 't mij bij den aanvang er van mogelijk is geweest. Hoe wonderbaar zijn Gods wegen!

't Is mij ook een aandoenlijke herinnering dat ik de prediker was, die de bevestigingsrede uitsprak toen de overledene in zijn eerste gemeente—Philadelphia—de bediening des Evangelies aanvaardde. En hoe onverwacht ging hij van ons heen, de man die nog weinige dagen geleden er zoo frisch en sterk uitzag. De Heere nam hem tot Zich, zonder aan zijne betrekkingen of den geneesheer vooraf te hebben willen kennis geven. Eerst toen 't uurwerk begon stil te staan, eerst toen 't werkelijk sterven was, ontdekte men dat het Gods wil was, dat de krankheid met den dood zou eindigen. Daarom, toen ik vroeg wat ik tot u zou moeten

zeggen, weerklonk dit schriftwoord onophoudelijk in mij: "*Zoo waakt dan, want gij weet den dag niet, noch de ure, in dewelke de Zoon des Menschen komen zal*" (Matt. 25: 13). Kon de overledene zich laten hooren, hij zou gewis aan mij zeggen: "broeder, dit schriftwoord is de stem des Heeren tot allen die thans om u in Zijn huis vergaderd zijn."

De Heiland sprak dit woord tot Zijne discipelen, met het oog op Zijne komst om Zijne Gemeente als Zijne bruid te komen halen en met Zich in Zijne heerlijkheid te vereenigen. Maar gij kunt het ook toepassen op de komst van den Heere tot ieder geloovige, die nog voor Zijns Heeren verschijning in heerlijkheid van zijn aardsche banden wordt verlost om, zoo als Paulus het uitdrukt, "met Christus te zijn"—wij voegen uit den mond van den Heiland er aan toe "met Christus in 't hemelsche paradijs te zijn." Als de gemeente vooruit ziet, dan ontdekt zij aan 't einde van haar aardsche geschiedenis den haar te gemoet snellenden Heiland. Haar oog rust niet op een donker, maar allerhelderst verschiet. En zoo ziet gij, geloovige, aan 't einde van uw aardsche loopbaan, niet de akelige gestalte des doods, maar 't vriendelijk gelaat van uw Heiland, gereed om u, op uwe beurt, tot Zich te nemen. Gij staart niet op den *Dood*, maar op Hem die 't *Leven* is. Gij hebt met den dood niets te maken. Die is voor u verslonden door 't leven. Hij komt niet uwe ziel maar uw lichaam halen. Laat hem dat hebben, dat levenloos lijk! Gij lijdt er geen schade bij. *Alle* dingen werken mede ten goede, dengenen die God liefhebben. *Alles*, ook de dood, is het uwe. De dood is de dienstknecht van uw *Heer*, en om Zijnentwil mede *uw* dienstknecht. Welk een uitnemenden dienst bewijst Hij u en uwen Heer! Hij breekt de schelp opdat uw Heer er uit de kostbare paarl tot Zich neme. Hij opent den weg tot de diepte, waaruit de diamant wordt gehaald, die eeuwig aan de kroon van uw Middelaar schitteren zal.

En wat zult gij doen om voor de komst van uw Heer ten allen tijde gereed te zijn? Dikwijls peinzen over den dood? Geenszins! Zoo deden Jezus en Zijne discipelen niet. Heb ik u niet, omdat de Schrift ons dit leert, gezegd, dat de dood voor u verslonden is door het leven; en dat gij niet den dood, maar dwars door den dood henen, ja door middel van den dood, een hooger leven bij uwen Heer te gemoet wandelt? 't Eéne noodige is, dat gij in den dienst van uwen Heer *elk oogenblik zijt wat gij zijn moet, en elk oogenblik doet wat gij doen moet.* Dan vindt uw Heer, als Hij komt, u waar en zoo als Hij u hebben wil. En dan komt het er niet op aan hoe gij sterft—op zee of op land—in den trein of te huis—met of zonder voorafgaande krankheid. En dan komt het er niet op aan op welken ouderdom gij sterft. Hoe jong stierf uw Heiland. En gelijk *Hij* door den dood tot hooger werk is overgaan, zoo wacht ook u een heerlijker werk daar Boven. Het leven dat een niets doen zou moeten zijn, is voor u geen leven meer.

Zoo dan, mijne geliefden, ziet toe dat gij, als uw Heer komt, bereid zijt om Hem te gemoet te gaan. Dan wordt uw sterfdag voor *u*, terwijl *anderen* treuren, de blijdste dag van uw aardsche leven—de kroon uwer levensdagen—uwe ontbinding om met Christus te zijn. Och dat de gansche gemeente van Stellenbosch luistere naar de stem Gods, die door 't heengaan van den overledene tot haar komt: "zoo waakt dan, want gij weet dan dag niet, noch de ure, in dewelke de Zoon des menschen komen zal." 't Is niet bij toeval dat de overledene zich in uw midden ter woon heeft gevestigd, en aldus uit *uw* midden zoo onverwacht is heengegaan.

En wat zal ik tot mijzelven en mijne broederen in de bediening des Evangelies zeggen? De Heere helpe ons om met vernieuwde toewijding en trouw het ons opgedragen werk voort te zetten, niet wetende wanneer Hij ook ons tot Zich roepen zal.

En gij, dierbare jongelingen, studenten aan 't Theologisch Seminarie, neemt u voor, in de kracht des Heeren, en in de liefde tot Hem, met al uwe macht te doen wat uwe hand vindt om te doen, het den Heer overlatende hoe lang of hoe kort Hij u op aarde gebruiken wil. De overledene was altijd bezig. Hij was in vollen zin een student. Hij deelde mij eenigen tijd geleden mede, dat een uitvoerig werk van hem ter perse was gelegd, en dat hij bezig was een paar kleinere werken voor de pers te bereiden. Weest, zoo lang gij leeft, "niet traag in 't benaarstigen maar vurig van geest."

Ik beveel u allen met de treurende betrekkingen "Gode en den Woorde Zijner genade aan."

Kerk in 't Huis.

PREEK VAN WIJLEN DS. P. A. STRASHEIM.

Tekst, Psalm 121, vs. 2.

ONS Tekstwoord is ontleend aan een der zoogenaamde optochts of Pelgrims liederen. Men meent dat zij door David vervaardigd zijn toen de Ark uit Obed Edoms huis werd opgebracht naar eene vaste woonplaats op Zion, en later bij den optocht van Babel gezongen werden door het volk, of door Pelgrims die op gezette tijden in het jaar naar Jeruzalems feesten optrokken.

In dit lied spreekt de vrome zijn vast-vertrouwen uit in de voortdurende bewaring en leiding van den Heer der Heirscharen.

Hij laat zich niet ontmoedigen door bezwaren voor de toekomst. Hij weet uit de ondervinding van het verledene dat God nabij is degenen die op Hem vertrouwen, en in dat geloof gaat hij moedig voorwaarts.

Wij staan op den eersten dag van een pas begonnen jaar. Op een dag als deze willen wij terug op den weg die afgelegd is, en uit die geschiedenis putten voor de Toekomst. Hebben wij gezondigd door God te wantrouwen, ten dage der moeilijkheid en heeft Hij ons wonderbaarlijk uitgered laat ons op dezen dag ons voor God verootmoedigen. Hebben wij reden om zeer blijde te zijn, laat ons bij vernieuwde toewijding voortzetten een leven van Dankbaarheid.

Wij gaan van een bijzondere geloofskracht spreken die noodig is als men een groote verantwoordelijkheid op zich gaat nemen. Een jongeman als hij zijn eigene bezigheid gaat beginnen heeft veel moed noodig; een jonge dochter wanneer zij zich in het huwelijk gaat verbinden heeft veel geloof noodig voor de toekomst; eene huisvrouw die een Nieuw Jaar thans staat te beginnen moet geloof hebben, want de tijden zijn bang en drukkend. Eene jonge gemeente die haar leven pas begint heeft raad en sterkte noodig. Daarom nemen wij dit onderwerp en stellen u achtereenvolgens voor

Den aard van die hulpe,
Het geheim van die hulpe,
De toeëigening van die hulpe.

En gij Drieeenige die ons tot dusver geholpen hebt leer ons verstaan wat uwe hulpe beteekent, en wat zij voor ons doen wil tot verheerlijking van uwen naam. Amen.

I.

Wat is de aard van die hulpe? Hoe zullen wij haar leeren kennen? Wanneer wij groote resultaten zien van eene of andere uitvinding, dan willen wij gaarne al de

bijzonderheden weten voor wij ons dezelve ten nutte maken.

Zij wordt ons in de gansche geschiedenis voorgehouden in het Koningrijk Gods. Zij onderscheidt zich daardoor dat zij zich bij den aanvang bedient van zeer geringe middelen, om naderhand allerlei reusachtige afmetingen te vertoonen. Als God zich een groot volk wil afzonderen dat Hem zal dienen te midden van de gruwelijke afgoderij waarin de mensch naar Gods beeld geschapen vervallen is, dan neemt Hij niet een groot huisgezin, of een machtige natie uit al de volkeren der aarde maar één enkel man. Die man moet in een land der vreemdelingschap gaan wonen en als hij daar is met eene vrouw en enkele bedienden, leidt de Heer hem naar buiten en zegt (Genesis 15 : 5) " Zie nu op naar den Hemel, en tel de sterren, indien gij ze tellen kunt, en Hij zeide tot hem : Zoo zal uw zaad zijn." Die man was Abraham, het volk werd Israel. Wanneer jaren daarna datzelfde volk in ketenen en banden en slavernij zucht en tot God om verlossing roept, wordt in den goddelijken raad een plan gevormd om die verlossing te bewerkstelligen.

Men heeft met machtigen tegenstand te doen. De vijand is niet gering. Hij is onderricht in al de wetenschap der krijgskunst en voorzien van de nieuwste middelen des oorlogs.

En toch wordt hij overwonnen door een man Mozes. die van Jethro's kudden werd weggenomen en een wolkkolom die eenerzijds licht en anderzijds duisternis wekt. Deze schijnbaar geringe middelen werken uit de bevrijding van eenige millioenen en de verdelging van duizenden. Als het werk later gekweld wordt door de vijanden die als een geesel in de hand van God worden gebruikt en het om verlossing roept, dan lezen wij dat " Midian en Amalek en de kinderen van het oosten lagen in het dal, gelijk sprinkhanen in menigte. En hunne kemelen waren ontelbaar gelijk het zand dat aan den oever der zee is, in menigte." Rigt. 17 : 12. Gideon haalt een groot leger uit Manasse, Aser, Zebulon en Naphthali, en de Heer zegt, Rigt. 7 : 2 : " Des volks is te veel dat met u is, dan dat ik de Midianieten in hunne hand zou geven, opdat zich Israel niet tegen mij beroeme, zeggende : Mijne hand heeft mij verlost." En nu moet Gideon met 300 man dat leger ontelbaar en als sprinkhanen verdelgen met een fakkel en een kruik. En de uitredding was wonderbaar. Moet David een Goliath bestrijden en wordt hem een Sauls harnas aangedaan met een groot zwaard, hij legt dat alles af en doodt den reus met een herders slinger en een steen uit de beek. Als Baal oppermachtig geworden is en zijn eeredienst schijnbaar die van Jehova heeft verdrongen, de koning en zijn gansche hofhouding aan de zijde van Baal staat, en het volk op twee gedachten hinkt, dan wordt op één dag de invloed van Baal en een heir van meer dan 400 priesters vernietigd door een enkelen man, die met ontbloot hoofd voor Jehova uitkomt, en een enkele bliksemstraal beslist alles.

Maar letten wij nog eens op enkele bijzonderheden die ons in het Nieuwe Verbond worden voorgehouden om op uitnemende wijze aan te toonen hoe bij zeer geringe beginselen reusachtige gevolgen teweeg gebracht worden. Ik verwijs u naar het Christendom en zijn begin en uitgang. Dezer dagen hebben wij gestaan bij de kribbe van Bethlehem en langzamerhand zullen wij geleid worden naar het kruis en het graf om naderhand van opstanding en Hemelvaart en een zitten aan de rechterhand des Vaders getuigen te zijn. In deze geschiedenis zien wij het leven van iederen geloovige afgeschaduwd. Zijn beginsel is zeer gering, zijn leven kent een kruis, maar hij begraven zijnde met Christus wordt ook met Hem opgewekt en verheerlijkt in het huis des Vaders waarin de vele woningen zijn. Zou God niet in eens de menschen kinderen hebben kunnen leiden uit de duisternis tot het wonderbaar licht? Neen zoo is zijne hulpe niet. Het Christendom wordt geboren in een kribbe, wordt aan een kruispaal ten toon gesteld, en in een graf verborgen. De Apostelen en een kleine schaar gaan droevig uiteen om verstrooid te worden. Doch als het tarwe graan eerst sterft komt een groene halm met rijke aren en goudgeel graan, en weldra zijn er velden in menigte wit om te oogsten, 12 worden 120, 120 meer dan 3,000, deze weer 5,000 en weldra zijn zij verspreid over de geheele wereld. En nog in dezen dag waar de zendeling optreedt om de macht van het Heidendom met het woord des levens als de hulpe des Heeren! Klein in het begin, maar als Moffat en Duff, als Taylor en Hofmeyr, om weldra aan te kondigen. " De velden zijn wit om te oogsten, zendt toch arbeiders, want het werk is ons te groot." Of wilt gij nog een trek hoe Christus voedt en versterkt ; 't is een woestijn, en aan den avond. Een schare van duizenden verdringt zich rondom Hem. Zij moeten worden versterkt. Hoeveel geld is niet noodig, hoeveel voorbereidselen maken wij niet om eene avondpartij te vergaren. Hoe veel niet om een honderd of 200tal te versterken. Dagen van voorbereiding ; subscripties en geldelijke offers die zwaar zijn. Doch de Heer? " Doe hen nederzitten." " Hoe veel hebt gij ! " " Niet meer dan vijf brooden en twee visschen." En hij breekt dat brood en die visschen en zij eten en worden allen verzadigd ; en verzamelen hetgeen hun van de brokken overgeschoten was, twaalf korven.

Dus, gij ziet het, zult gij welvaren bij de hulp des Heeren, gij moet tevreden zijn met kleine dingen bij het begin. Hoe kleiner het begin, hoe meer de hulpe des Heeren zichtbaar wordt, hoe meer Hem alleen de eere wordt toegebracht, hoe grooter de resultaten en de dankstof bij het einde zullen zijn.

II.

Deze overdenking heeft ons nu zeer begeerig gemaakt om verder te weten te komen, wat het *geheim van die hulpe mag zijn.* De vrome Psalmist zegt, mijne hulp is van den Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft. Als die hulp zal worden geschonken dan moet zij worden verkregen door gebed. Als Israel bij Farao in nood is, dan roept het tot den levenden God. Als Mozes geroepen wordt om het werk te volvoeren dan verkeert hij in langdurig gebed met den Heer. Wil Gideon zich verzekeren van de hulpe des Heeren dan stelt hij zich in gemeenschap met den Heer. Ja op het laatste oogenblik (Rigt. vii : 15) lezen wij dat hij aanbad. Voordat een enkele bliksemstraal den zegen van Jehova op Karmel zal bevestigen valt de vrome Elia op de knieën neder en bidt tot den God van Abraham, Izaak en Israel dat het bekend mocht worden dat Jehova God is, en dat het door zijne hulpe mocht wezen dat er een omkeer bij het volk zou plaats vinden. En verder ligt hij op de knieën, totdat er eene wolk als eene menschen hand te voorschijn komt om regen te geven aan een uitgedroogde aarde. En Jezus Christus, de zoon des levenden Gods, als hij den Vader noodig had, dan zonderde hij zich af en verkeerde met den Vader in het gebed. Op deze wijze kunt gij u verzekeren van de hulpe des Heeren. Als gij geloovig met God omgaat, want gij leest immers (Mattheus 18 : 19) " indien een of twee van u zamenstemmen op de aarde over eenige zaak die zij zouden mogen begeeren, dat die hun zal geschieden van mijnen Vader die in de hemelen is."

Het geheim van die hulpe bestaat ook hierin dat zij bewaard wordt door het geloof en de gehoorzaamheid. Als Abraham de voorspelling ontvangt dat uit hem een volk zal geboren worden dat zal wezen als het zand aan den oever der zee, dan wordt

hij voor de uitvoering zwaar op de proef gesteld. Hij was een man des gebeds die op nedrige wijze met God gemeenschap hield. En hij wordt oud en naar den mensch schijnt het alsof er geene uitkomst of vervulling wezen zal totdat hij bijna 100 jaren oud is en de belofte wordt vervuld, want wij lezen (Gen. 15 : 6) : "En hij geloofde in den Heere en Hij rekende het hem tot gerechtigheid." Waar wij ook lezen van het gebed dat de hulpe des Heeren verzekert, wij lezen dat het geduld en het geloof op de proef wordt gesteld. De discipelen kwamen dikwerf in aanraking met den biddenden Heer en zij leerden bidden Doch er was één ding dat zij gedurig moesten vragen : het was "Vermeerder ons het geloof" (Lukas 17 : 6) Als zij uitgezonden worden om in de wereld der Joden te arbeiden, en een man zijn zoon brengt bij hen om genezen te worden zijn zij niet in staat dit te doen, zoodat de Heere Jezus het moest doen. Vragen zij den Heer waarom zij dit niet gedaan hadden, dan heet het "van wege uw ongeloof." Als de vijgeboom verdord is, en Petrus het waagt om met verwondering dit voor de aandacht te brengen dan heet het "hebt geloof op God (Markus 11 : 22—24) want voorwaar zeg ik u dat zoo wie tot dezen berg zal zeggen, word opgeheven en in de zee geworpen, en niet zal twijfelen in zijn hart, maar zal gelooven, dat hetgeen hij zegt geschieden zal het zal hem geworden, zoowat hij zegt. Daarom zeg ik u, alle dingen die gij biddende begeert, gelooft dat gij ze ontvangen zult en zij zullen u geworden." Dat geloof hebben al Gods knechten geopenbaard waarvan ons een lange rij in Heb. xi. wordt gegeven. Dat geloof geworteld in de liefde moet met het gebed gepaard zijn en dan zullen wij kloeke daden doen in de hulp onzes Gods. Geliefden wij hebben dit zoo noodig om geloofskracht uit te oefenen, als God groote verantwoordelijkheden op ons legt. Wij bidden veel—dat wordt bij Gods volk nog al gevonden, maar wij ontvangen niet veel van de hulp des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft, omdat ons geloof menigmaal zoo onvolkomen en zoo zwak is. Daarom, geliefden, zullen wij met het kleine begin in den naam des Heeren groote daden doen, dan moeten wij gedurig vragen : "Heer, leer ons bidden," en als de uitkomst lang uitblijft, "Heer, vermeerder ons het geloof." Doch ik moet eindigen.

III.

Ik heb reeds te veel van uwe aandacht gevergd. Nu moet ik u wijzen op de toeeigening van die hulpe des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft. Ik wijs u op de noodzakelijkheid van persoonlijke toewijding aan de dienst van God. Gij moet er van verzekerd zijn dat gij geschreven zijt in het boek des Lams gij moet gekocht zijn met het bloed. Wilt gij dezelfde vruchten des gebeds en des geloofs leveren die uw Heiland van u verwacht, dan past het u te zijn als de rank verbonden aan den wijnstok. Dan vloeit zijn levenskracht door u en zijt gij van denzelfden stam die Hij is en levert gij veel vruchten op waardoor God verheerlijkt wordt. Toehoorders, gij moet dagelijks gevoelen of er een levende gemeenschap bestaat tusschen u en uwen Heer. Laat nooit eenigen invloed toe om de zalige invloeiing van Christus hulpe die Hij u schenken wil te hinderen. En bevindt gij dat er zoodanige stemming is, o bidt veel en gelooft dat hij eene vernieuwde toewijding schenken zal. En klaagt gij soms in de hitte des strijds dat het u moeilijk valt om al de lasten te dragen, vergeet het nooit dat ieder geloovige een levende steen is van het Godsgebouw waarvan Christus Jezus is de uiterste Hoeksteen. Laat Gods geest altijd trouw arbeiden aan u gezamentlijk en afzonderlijk om te zorgen dat gij nooit als een steen uit het verband gaat; maar dat gij recht gefondeerd zijt in Christus Jezus. Is het zoo met u gesteld, dan zal geen last u zwaar vallen in dit nieuwbegonnen jaar, want bij de moeilijkheden die zich aan u voordoen zal het zijn : "Mijne hulpe is van den Heer die hemel en aarde gemaakt heeft. Hij is mijn hoeksteen, die mij en het gansche gebouw zal dragen tot in eeuwigheid."

Geliefde vrienden, gij begint uw gemeentelijk bestaan in deze ure. Uw begin is klein (*a*). Zes mannen zullen weldra bevestigd worden om aan uw hoofd te staan. Gij gaat groote verantwoordelijkheden op u nemen. Zal uwe hulpe die tot dus ver naar uwe belijdenis van den Heere gewend is voortdurend van hem zijn laat er veel gebed, krachtig gebed zijn, dagelijksche toewijding aan Zijnen dienst. Dan zult gij groote dingen doen in den Heer. Dat bid ik u. Amen.

Uit het Zendingveld.

INWIJDING VAN MVERA KERK.

Op Zondag 1 Januari, 1899, werd de nieuwe kerk te Mvera ingewijd. Wij hadden gehoopt al onze medearbeiders en arbeidsters met ons te hebben om in onze dankbaarheid en blijdschap te deelen. Het was echter onmogelijk voor Br. Vlok en echtgenoote alsook voor Mrs. Blake en Miss Soyland om over te komen. Wij waren dus slechts met ons 12 Europeanen tegenwoordig. Wij hadden ook gedacht den gouvernements beambte in dit district, daar hij een Christen is en lid van de Vrije Schotsche Kerk, hier te hebben, maar hij was genoodzaakt op bezigheid naar Dedza te gaan.

De kerk werd in Augustus 1898 begonnen door Br. McClure met behulp van inboorling metselaars en timmermans, de steenen waren vroeger reeds door Brs. Cridland en van der Westhuysen gemaakt. Zij is eene kruiskerk 75 voet in lengte en 24 voet in breedte en daar de banken die ook van gebakken steen zijn wat dicht bij elkaar geplaatst zijn is daar zitplaats voor omtrent 900 menschen. Het gebouw is onder een ijzeren dak, en kost, afgezien van het salaris van Br. McClure, £263 2s. 2¾d. Men zou zulk eene kerk in de Kaap niet voor minder dan £1,500 kunnen bouwen, maar steenen kosten hier omtrent eene halve kroon per duizend en de metselaars ontvangen drie shillings per maand aan betaling zonder kost. Het platform is eenvoudig maar net. Wij zullen den redacteur van het Gereformeerd Maandblad vragen of het niet mogelijk zal zijn om een portret van de kerk in dat blad te plaatsen. Men zal zien dat de halve gevel ongepleisterd is daar de kalk opraakte.

Ten einde allen die daarin belang hadden in staat te stellen om tegenwoordig te zijn, maakten wij het overal bekend dat de kerk op dien Zondag geopend zou worden. Dientengevolge was er een grooter opkomst dan wij verwacht hadden, en wij telden zoowat 1,760 volwassenen en 400 kinderen, en ofschoon wij ons best deden om voor allen ruimte te vinden in de kerk moesten eenige honderden buiten blijven. Onder die tegenwoordig waren zag men omtrent een honderd oude hoofdmannen en hoofden van kralen, sommigen die nooit anders onder gehoor van Gods Woord komen.

Wij vergaderden eerst vóór het oude schoolgebouw waarin wij al deze jaren godsdienstoefening gehouden hadden. De plaats was vol en een korte aanspraak werd aldaar gegeven waarin wij hen vertelden hoedat in antwoord op onze gebeden de Heere ons die nieuwe kerk gegeven had, en ook een man, Mr. McClure, om die

(*a*) Deze leerrede werd uitgesproken bij de stichting der Nieuw Kerk, Kaapstad.

te bouwen. Het volk hier heeft bijgedragen van zijn loon, zoowel als mielies, kafferkoren, hoenders, enz., enz., en voor het overige, vertelden wij hun, hebben de Christenen in het zuiden geld gegeven om het huis Gods alhier te bouwen.

Na gebed ging men in processie naar de kerk. Eerst de zendelingen vooraan, daarna Kerkeraad (wij hebben reeds een Kerkeraad te Mvera) en leden der kerk. Daarna hoofdmannen en achter hen mannen, vrouwen, en de kinderen het laatst.

Bij de kerkdeur gekomen werd er een gebed gedaan door Ds. W. H. Murray waarna Mr. McClure ons den sleutel overhandigde en de deur werd op de gewone wijze in den naam des Heeren geopend.

Het onderwerp waarover wij spraken was de woorden van den Heere Jezus dat het Huis der Vaders een huis des gebeds was. Br. Blake volgde met toepasselijke gedachten over Hand. 17 : 24, dat God niet woont in tempelen met handen gemaakt, waarna Br. W. H. Murray een ernstig woord sprak, vooral aan al die hoofdmannen die daar tegenwoordig waren.

In den namiddag werd er gelegenheid gegeven voor twee van den kerkeraad om te spreken. Een der onderlingen en een diaken spraken. Eerstgenoemde herhaalde gedeeltelijk wat in den morgen gezegd werd en voegde zijne eigene ophelderingen daarbij, b.v. God woont niet hier in dit huis zooals een mensch in zijn huis woont, het is alleen als er menschen in zijn wier harten naar Hem verlangen, dan zijn onze harten de banken waarop Hij door zijn Geest zitten wil. Hij vestigde ook daarna de aandacht op het opschrift van den preekstoel, het beteekent "God is Heilig."

Indien er onder de lezers van dit stukje zijn die ook geholpen hebben door hunne contributies om deze kerk te bouwen dan willen wij hen hiermee wederom hartelijk danken voor hunne hulp en belangstelling. Wij hebben nu ons kerkgebouw van steen en klei, maar het veel meer belangrijk werk van deze gemeente hier op te bouwen tot een gebouw des Heeren is maar nog in zijn begin. Help, ons toch hierin, bidt meer voor de gemeente hier, en voor de 200 catechizanten en de duizenden van heidenen. Waarom kan de Heer ons niet een duizend bekeeringen in de nieuwe kerk geven vóór het begin van het jaar 1900?

Bidt ook geliefde vrienden voor geopende beurzen, dat dit werk des Heeren meer overvloediglijk ondersteund moge worden.

A. C. MURRAY.

De Geschiedenis onzer Kerk.

HOOFDSTUK XXV.

DE TRANSVAALSCHE KERK.

(VOORTZETTING.)

DAT het bezoek van Di. A. Murray en J. H. Neethling een gezegenden invloed uitoefende hebben wij reeds gezien. Meer moest echter gedaan worden. De Synode zou weldra vergaderen, en op die vergadering zou de toestand der Transvaalsche Kerk ter sprake komen. Daarom was het van belang ook op *kerkelijk* gebied de toenadering die op zuiver *geestelijk* gebied reeds was geschied te bestendigen en den band tusschen de Synode en de Transvaal nauwer toe te halen.

Zoo kwam het, dat de genoemde predikanten, daartoe afgevaardigd door de gemeente Lydenburg, de kerkvergadering te Potchefstroom bezochten, waar ook de Heer F. Schutte als gevolmachtigde van de gemeente Rustenburg verscheen. Die vergadering had vooral te doen met de vraag omtrent het beroepen van een leeraar voor de Transvaalsche gemeenten. Op zeer bekwame wijze werd de zaak bepleit door Ds. J. H. Neethling, die de volgende vraagpunten in het breede toelichtte :—

I. Zal de leeraar die herwaarts beroepen wordt lid blijven van de Synode der Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika? En blijven de gemeenten, hoewel *burgerlijk* afgezonderd, *geestelijk* onder de zorg en het gezag der Synode?

In zijne toelichting toonde Ds. N. aan, dat terwijl de toekomstige leeraar het *burgerlijk* gezag van den H. E. Volksraad, als de van God verordende *overheid* des lands zou moeten erkennen, hij in *leer* en *wandel* verantwoording schuldig zou zijn aan den Kerkeraad en de Synode, die zich in het minst niet bemoeien zal met de *burgerlijke* belangen der Transvaal, maar alleen een wakend oog over het *geestelijk* leven der gemeente zal hebben te houden. Ook meende hij, dat het gezag der Synode een waarborg zou zijn "tegen traagheid of willekeur aan den kant van leeraar en Kerkeraad," maar tevens ook "tegen het indringen van vreemde en valsche leerstellingen," daar "ieder jonge leeraar, eer hij beroepbaar wordt verklaard door de Synodale Commissie moet worden onderzocht," en onder eede moet verklaren dat hij "de belijdenis onzer voorvaderen gelooft en leeren zal."

II. Het *tweede* vraagpunt luidde als volgt :—

Zal aan den leeraar een jaargeld naar bepaling van vroeger Rds 3,000 worden toegekend en door den Raad op gezette tijden aan hem worden betaald, gelijk dit in de Kolonie door het gouvernement geschiedt?

Dit punt toelichtende werd door Ds. N. er op gedrukt, dat het "*plicht* maar niet minder *voorrecht* was van den Raad om den leeraar zijn onderhoud te verschaffen." Geen ander "borgschap behoorde er te zijn dan het *woord* van den Raad, opdat de leeraar vrij van elk mensch zijn plicht in de uitoefening van *kerkelijke vermaning* en *tucht* zal kunnen doen."

De *derde* en *vierde* punten luidden als volgt :—

III. Zal de Raad erkennen dat de leeraar in de uitoefening van zijn *geestelijk* ambt geheel vrij is van alle wereldsch gezag?

IV. Zal de Raad eenige aanklacht in het *geestelijke* tegen den leeraar geopperd terstond verwijzen naar eene "Commissie van geestelijk toezicht" of aan den Kerkeraad der gemeenten?

Ook deze twee punten werden breedvoeriglijk besproken. Daar de Gereformeerde Kerk in alle landen in het geestelijke alleen het gezag van het Woord Gods erkent en de verordeningen van Kerkeraad en Synode, zoo moest het ook hier zijn. Hebben leeraar en kerkeraad willekeurig gehandeld dan moest de verongelijkte zich vervoegen bij de *kerkelijke* autoriteiten. Het moest een artikel zijn van de wet des lands: "dat leeraar en kerkeraad niet kunnen worden verklaagd of gedagvaard voor eenige wereldsche rechtbank, wegens eenig woord of uitspraak ter goeder trouw en ter uitoefening van hun geestelijken plicht, overeenkomstig de verordeningen der Synode geveld of gesproken."

Na de bespreking van deze punten besloot de vergadering dat er een schrijven zou worden gericht aan den Volksraad, waarin het gevoelen van den "Leeraar van Zwartebergen" (Ds. N.) als "het gevoelen der vergaderden dezer gemeente en der vertegenwoordigers der gemeenten Lydenburg en Rustenburg zou worden voorgelegd met de vriendelijke bede om hoogstderzelver inwilliging en vaststelling van de vier vragen onder de wetten des lands, terwijl het goedvinden van de H.Eerw. Synode der Ned.

Geref. Kerk van Z. Afrika over dezelve zou worden ingewacht."

Reeds op den 23sten Juni (1852)—eene maand na de zitting der gecombineerde kerkeraadsvergadering te Potchefstroom—kwam het volgend antwoord van den Volksraad. Wij laten het in zijn geheel volgen :—

Potchefstroom, 23 Julij 1852.

Aan de Wel-Eerw. Zeer-geleerde Heeren Murray en Neethling.

Wel-Eerw. Zeer-geleerde Heeren !

Bij dezen geven wij u Wel-Eerw. Zeer-geleerden te kennen, dat de Wel-Ed. Volksraad in H. E. zitting van 22 Julij l.l. eenen brief door u Wel-Eerw. geschreven, in naam en op verzoek van den kerkeraad en de afgevaardigden van onze gemeenten ontvangen heeft. De vragen daarin gegaan, namentlijk :—

1. Zal de leeraar, zullen de leeraren der maatschappij, leden blijven van de Synode der Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika—en blijven de gemeenten alhier, hoewel BURGERLIJK afgezonderd, GEESTELIJK onder de zorg en het gezag van de Synode ?

2. Zal aan den leeraar een jaargeld, naar bepaling vroeger gemaakt, Rds. 3,000 (drie duizend), worden toegekend, en door den Raad op gezette tijden aan hem uitbetaald, gelijk dat in de Kolonie door het Gouvernement geschiedt ?

3. Zal de Raad eenige aanklagte in het GEESTELIJKE, tegen den leeraar ingebragt, terstond vervoegen aan den kerkeraad der gemeenten.

4. Zal de Raad erkennen, dat de leeraar, ter uitoefening van zijn *geestelijk* ambt, GEHEEL vrij is van *alle* wereldsch gezag ?

Heeft de Wel Ed. Volksraad in overweging genomen, en na rijp overleg is H. Ed. er toe overgegaan, om gemelde vragen met JA te beantwoorden ; weshalve, de Wel-Ed. Volksraad, U Wel-Eerw Zeer Ed. Heer Neethling als agent, ten vriendelijkste verzoekt, toch alles te willen aanwenden, wat in uw vermogen is, opdat ook wij een leeraar in ons midden mogen ontvangen, ten einde de christelijke zin te meer opgewekt en versterkt worde. O ! dat onze bede eens gehoord en verhoord worde, dat wij het voorregt smaken, om ook een herder onder ons te zien, die de verstrooide schapen bijeen wil vergaderen, gelijk eene hen hare kiekens zulks doet—dat geve de Almagtige God en onze Goddelijke Verlosser !

Namees den Wel-Ed. Volksraad,

U Wel-Eerw. onderdanige en smeekende Dienaren,

(Get.) C. POTGIETER, Voorzitter.

Hieruit blijkt ten duidelijkste, dat de Volksraad der Transvaalsche Republiek zoowel als de gecombineerde kerkeraadsvergadering der gemeenten Potchefstroom, Lydenburg en Rustenburg de voorgestelde schikking had aangenomen, zoodat het van de Synode afhing welk Standpunt door haar zou werden ingenomen tegenover de Overvaalsche gemeenten en welke voorziening zij zou maken in hare geestelijke behoeften.

De Synode van 1852 had dus geen moeilijke taak voor zich. De zaak werd bepleit door de twee predikanten aan wie hare behartiging was opgedragen. Het dringend verzoek tot formeele inlijving werd toegestaan, eenige *artikelen* van het kerkelijk Reglement werden veranderd om alle hinderpalen uit den weg te ruimen en eene Commissie werd aangesteld om staande de vergadering te rapporteeren. In haar verslag werden de volgende punten aanbevolen :—

1. De inlijving van de Overvaalsche gemeenten worde daargesteld.

2. De door den H. E. Volksraad beantwoorde vragen zijn de vastgestelde voorwaarden waarop die inlijving plaats hebbe.

3. Deze gemeenten werden geheel en al bestierd naar de wetten en bepalingen van de Nederduitsch-Gereformeerde Kerk van Z. Afrika, met inachtneming van de door den Volksraad beantwoorde vragen.

4. Zij worden verklaard te behooren tot den Ring van Transgariep.

5. Zij zorgen voor de reiskosten hunner Afgevaardigden naar Ring en Synode, terwijl de Synode van die gemeenten geene fondsen daartoe verwacht.

6. De Synode houdt zich niet verantwoordelijk voor het salaris der Predikanten, hetwelk door den HE. Volksraad gewaarborgd wordt.

Alles scheen dus in orde te zijn. Doch er kwam een streep door de rekening. Jaren van verwijdering en verbittering moesten over het hoofd der Transvaalsche broederen heengaan. De eerste aankondiging, dat zaken een door de Synode niet gewenschten loop hadden genomen geschiedde in de volgende kennisgeving die in de "*Z. Afrikaan* van 30 September 1852" verscheen.

"Met de pas binnengekomene Maalboot vernemen wij dat het den Hgl. Lauts, wiens onvermoeide belangstelling in deze kolonie en in onze uitgewekene broederen, meer dan genoeg bekend is, er eindelijk in is geslaagd een kundig Predikant en tevens een echt Christen te vinden, die zich verbonden heeft bij de uitgeweken Boeren, onder het gezag van den Volksraad het leeraarsambt op zich te nemen en hun Jezus Christus en dien gekruizigd overeenkomstig den inhoud van het evangelie te prediken. Wij verheugen ons, dat wij onze broeders benoorden de Vaalrivier gevestigd deze blijde boodschap kunnen mededeelen, aan hen die nu zoo vele jaren van een predikant zijn verstoken geweest."

Toen de kwestie in de Synode ter sprake kwam en de bovengenoemde besluiten waren genomen werd de volgende brief den Moderator ter hand gesteld :—

Kantoor van de Zuid Afrikaan,
Kaapstad den 22sten Oct. 1852.

Hoogeerwaarde Heer !

Uit de discussie bij het behandelen van het punt der inlijving van de Transvaalsche gemeente op gisteren bemerkt hebbende dat men voornemens is de noodzakelijkheid om dezelve van eenen herder te voorzien, eerlang ter sprake te brengen heb ik het niet ongepast geoordeeld U Hoog-Eerw. het volgende te berigten ; met de laatste maalboot ontving ik van den Hoog-leeraar Lauts, te Kampen woonachtig, eenen brief mij verzoekende tot narigt der belanghebbenden bekend te stellen dat Zijn-Eerw. eindelijk geslaagd was in den Weleerw. heer van der Hoff, een kundig predikant en echt Christen te vinden die zich verbonden had bij de uitgewekene boeren, onder gezag van den Volksraad, het Leeraars-ambt op zich te nemen ;—alsmede dat zijn Weleerw. en echtgenoot de reis naar herwaarts spoedig zouden ondernemen, en tegen het einde der maand October alhier konden worden verwacht.

Ik ben niet in gebreke gebleven die blijde boodschap door den druk publiek te maken, en heb ook aan een ander verzoek van den Hoog-Leeraar Lauts voldaan, om eene mededeeling door hem aan den Volksraad in die streken gerigt, maar welks inhoud mij echter onbekend is, naar hare bestemming te verzenden.

Vernemende dat narigt bij de behandeling van de zaak van belang zijn kan, heb ik de vrijheid genomen U Hoog-

Eerwaarde hetzelve mede te deelen, en hopende dat deze vrijheid mij niet ten kwade zal worden geduid, heb ik de eer te zijn,

Hoog Eerwaarde Heer,

Uw Hoog Eerw. d.w. Dienaar,

J. J. H. Smuts.

Deze brief ontlokte eene vrij belangrijke discussie in de Synode, waarna besloten werd "den heer Smuts voor zijn mededeeling te bedanken en den WelEerw. heer Van der Hoff bij zijne aankomst te berichten, dat hij zich bij den Actuarius Synodi zal hebben te legitimeeren."

Aan die discussie nameu—wat van zelf spreekt—Di. Murray en Neethling deel. Eerstgenoemde meende redenen te hebben te twijfelen of een steilig beroep door eenige gemeente in het Overvaalsche was uitgebracht. Ds. Neethling beweerde dat zij getoond hebben geen leeraar te willen beroepen dien zij niet eerst hebben leeren kennen. Nadat vele redenen hierover waren gewisseld, werd op voorstel van Ds. Murray, sen., eenparig besloten: "Dat wanneer het bij het legitimeeren den Actuaris zal zijn gebleken dat meergem. Predikant van der Hoff voor de Transvaalsche gemeente is beroepen, dit door hem aan den Kerkeraad dier gemeente worde geschreven, met kennisgeving in welke betrekking hij ten gevolge van de Inlijving der Transvaalsche gemeenten met onze kerk staat en hunne verplichting voor zijne reiskosten derwaarts te zorgen en dat de predikanten en afgevaardigden van de Kaapstad verzocht worden hem bij zijne aankomst zoeveel mogelijk met raad behulpzaam te zijn."

De Heidelbergsche Catechismus.

(vrij naar het hoogduitsch.)

Hoofdstuk IV.

EEN HOFPREDIKER, DIE DUIZENDEN TEN ZEGEN WERD.

WIJ zagen in het voorgaande hoofdstuk duidelijk, welk een oprecht en godvruchtig vorst Frederik III was en hoeveel zorg hij besteedde aan zijn dierbaren catechismus. De twee mannen, van wie hij zich daartoe in de eerste en voornaamste plaats bediende, waren Olevianus en Ursinus, beiden nog geen dertig jaren oud, die bij veel verscheidenheid van gaven en inzichten toch bijzonder geschikt waren om dit werk gemeenschappelijk te verrichten.

Wij merkten reeds op hoe de eerste een leerling was van Calvyn en de tweede van Melanchton. Dit feit spreekt ten gunste hunner samenwerking, aangezien zij inderdaad elkander aanvulden.

Wat den keurvorst aangaat, hij was nog meer aan Olevianus verbonden dan aan Ursinus en hiervoor waren ook behalve geestverwantschap uitwendige oorzaken. Reeds als twintigjarig jongeling had Olevianus het hart van den keurvorst voor zich ingenomen door den moed en de zelfopoffering, waarmede hij in de rivier de Eure sprong, om den zoon van den keurvorst te redden. Ofschoon deze menschlievende daad zonder goed gevolg bleef voor den drenkeling, vergat de keurvorst nooit wat Olevianus deed, en toen dezen later om des geloofs wille te Trier in de gevangenis geraakte en daar zonder hulp hoogstwaarschijnlijk zou zijn omgekomen, wist de keurvorst Frederik te bewerken, dat hij losgelaten werd. Hiermede nog niet tevreden, liet hij hem bij zich komen, en stelde hem kort daarop tot zijn hofprediker aan.

Beiden hadden elkander innig lief en daarbij kwam de invloed, dien Olevianus op het gemoed des keurvorsten vermocht uit te oefenen in de wekelijksche prediking voor het hof. Men begrijpt dus lichtelijk, dat de hofprediker meer bij den keurvorst vermocht dan de professor, die wel zeer diep geleerd was, maar ook stijver en afgetrokkener in den omgang.

Wij hebben daarom ook de voorkeur gegeven aan den hofprediker en willen nu eerst met hem kennis maken.

Caspar Olevianus werd den 10en Augustus 1536 in Olewig, een dorp dicht bij Trier, geboren. Zijne ouders waren welgestelde burgerlieden, die hunne beide zoons lieten studeeren, den één in de medicijnen, den ander in de rechtsgeleerdheid. De moeder schijnt eene bijzonder verlichte vrouw geweest te zijn, die veel met haren Caspar ophad en tot haren dood toe bij hem inwoonde.

In het bisdom Trier was ook brandstof genoeg aanwezig om het vuur der hervorming te doen uitbarsten; maar de bisschop hield door zijn invloed de kolen onder de asch. Caspar kreeg de eerste indrukken van zonde en genade op zijn dertiende jaar onder de boetprediking van een ouden vromen pater, in de vastedagen. Zijn meeste zorg was evenwel de studie en om deze te bevorderen bezocht hij in 1550 de hoogescholen van Parijs, Orleans en Bourges. Hier kwam hij in aanraking met velen, die in het geheim de hervorming waren toegedaan en Calvyn op hoogen prijs stelden. In het eerst bleef hij bij zijn voornemen om in de rechten te promoveeren; maar bij gelegenheid, dat hij in eene vacantie te Heidelberg zijnde, den zoon van den keurvorst trachtte te redden en daardoor zelf in levensgevaar geraakte, riep hij in den nood tot God en beloofde eene gelofte. Hij zou namelijk, als de Heer hem redde, zijn leven besteden aan de verkondiging des Evangelies.

Spoedig daarop maakte hij kennis met Farel, en deze versterkte hem krachtig in dit voornemen. IJverig bestudeerde hij nu zijnen Bijbel zonder daardoor de colleges in de rechten te verzuimen; want in 1557 werd hij met veel roem tot dokter in de rechtsgeleerdheid bevorderd. Het was hem evenwel niet om een post als advocaat te doen; want korten tijd nadat hij den dokterstitel had verworven studeerde hij in Zwitserland in de theologie aan de scholen te Genève, Lausanne en Zurich, waar hij kennis maakte met Calvyn, Beza, Bullinger, Farel en Martyr. Van dezen laatsten werd hij zelfs huisvriend en dischgenoot. Nu hij al meer doordrongen werd van de waarheid, die naar de godzaligheid is, en voor zichzelven deel kreeg aan de verlossende liefde des Heeren Jezus, was ook zijn oog telkens naar zijn vaderland gericht, en ging zijn hart er naar uit daar het Evangelie te verkondigen. Calvyn wist te bewerken bij een paar geheime aanhangers der nieuwe begrippen, dat Olevianus aan eene Latijnsche school te Trier als rector werd aangesteld. Hij deed nu al wat hij kon om zijne leerlingen als het ware steelsgewijze in de waarheden des Christendoms te onderwijzen. Zelfs hield hij voordrachten in zijne school voor oud en jong, en predikte, ofschoon nog leek, met ernst en nadruk over de rechtvaardigmaking door het geloof.

Het kon niet missen, of dit gedrag moest den aartsbisschop ter ooren komen en 't was hem alles behalve aangenaam. Het prediken in de school werd hem verboden; maar hij stoorde zich hieraan niet en wist toegang te krijgen tot de St. Jacobskerk, waar hij voor duizenden de blijde boodschap des heils verklaarde. Nu koos de bevolking partij—voor of tegen Olevianus, en de grootste helft stond aan zijne zijde. Ware nu Trier eene vrije rijksstad geweest, dan zou zij zich zeker onmiddellijk voor de Hervorming hebben verklaard; maar de aartsbisschop Johan V

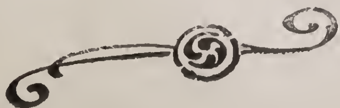
was daar nog, en deze liet de stad door den honger dwingen zich aan hem te onderwerpen. Al wie de Lutherij, zooals men de Hervormde leer daar noemde, niet wilde vaarwel zeggen, werd in ballingschap gezonden, terwijl twaalf der aanvoerders in den kerker geworpen werden. Onder deze twaalf behoorde ook Olevianus, en hij met zijne lotgenooten werd, zooals wij reeds hoorden, door tusschenkomst van den keurvorst Frederik III daaruit verlost. Intusschen trokken de Jezuiten Trier binnen, en sedert dien tijd bleef deze stad streng Roomsch, hoewel zij op stoffelijk gebied nooit het verlies van zoovele brave en welgestelde burgers teboven kwam.

Te Heidelberg werd de ijverige godgeleerde eerst als professor in de wijsbegeerte en daarna in de theologie aangesteld. Maar weldra zag de keurvorst, dat hij toch veel beter voor den predikstoel dan voor den leerstoel paste en daarom bevorderde hij hem tot zijn hofprediker, terwijl Ursinus zijne plaats als professor innam. Groot was de invloed van zijne bezielde taal en de ijver, waarmede hij, als opperkerkeraad, de gemeente zocht te leiden. Geen wonder, dat de keurvorst in hem een man naar zijn hart vond en alles met hem besprak, wat tot heil van kerk en staat dienen kon.

Reeds vóór de keurvorst met hem over een catechismus en een kerkorde sprak, had de jeugdige ijveraar zijn ouden vriend Calvyn gevraagd hem wel te willen mededeelen op welke grondslagen zijne kerk-regeling te Genève was opgesteld, en vooral wat hij deed om de kerkelijke tucht te handhaven. De groote hervormer zond hem toen een volledig overzicht van al wat in Genève bestond of nog moest worden tot stand gebracht. Aan het onderricht van Calvyn zijn dan ook de vragen en antwoorden over de sleutelen des hemel rijks en de onthouding van het avondmaal voor hen, die onrechtzinnig van leer en leven zijn, hun ontstaan verschuldigd.

Toen nu keurvorst Frederik over deze dingen begon te spreken vond hij zijn hofprediker op alles voorbereid. Evenwel achtte de vorst de kerk nog niet rijp genoeg om reeds zichzelve door kerkeraden, enz. te besturen. Hij meende: zij behoefde den sterken arm der wereldlijke overheid. Olevianus bleef met bescheidenheid en zachtmoedigheid op de zelfstandigheid der kerk aandringen, en bracht het eindelijk zoover, dat het eene besluit na het andere werd genomen of verworpen en alle wereldlijke macht buiten de kerk geplaatst, zoodat deze ook, desnoods tegen de vorsten, zelfstandig optreden kon, ten einde de tucht te handhaven. Dit geschiedde in 1570, en nu werd de kerkorde ingevoerd, die de Palts tot een Gereformeerd land maakte.

't Is wel opmerkelijk, als wij de geschiedenis van Gods kerk op aarde bestudeeren, hoe duidelijk het dan telkens weder uitkomt, dat God zelf en God alleen de eer moet hebben en ook de eer ontvangt van wat er in zijn rijk wordt tot stand gebracht. Wij zouden meenen: een man als Frederik III was onmisbaar en een Olevianus niet minder. Maar zooals wij in Neerlands geschiedenis een Willem de Zwijger het tooneel der wereldgebeurtenissen zien verlaten op een oogenblik toen niemand in staat was hem te vervangen, zoo ging het ook in de Palts met een Frederik III. Met zijn sterven scheen op eenmaal al wat hij onder zooveel gebeds en tranen had tot stand gebracht te zullen worden vernietigd, en dat wel door zijn eigen zoon.

Verbalsching van Waren.

II.

In het vorig stuk hebben wij het een en ander medegedeeld omtrent vervalsching van waren zooals door de ouden gepleegd werd. Thans willen wij den lezer wijzen op hare tegenwoordige methoden en bedoelingen. Vervalsching is nu een fijne kunst geworden en zal eerlang een exacte wetenschap zijn. Hare beoefenaars aanvaarden hun werk met een nauwkeurige kennis van het doel dat zij beoogen, en toegerust met al de wetenschap en kunde, die hen helpen kunnen om dat doel te bereiken. Dat doel is niet enkel bedrog; in sommige gevallen denkt men er niet eens aan; zoodat verscheidene dingen in aanmerking genomen moeten worden, indien de wetgeving er zich mede bemoeien wil.

Velen van de meer gewone manieren van vervalsching zijn niets dan gemeene bedriegerijen, die op geenerlei wijze vergoelijkt kunnen worden, zooals, het mengen van water met melk en stijfsel of zand met peper; het verkoopen van *Margarine* voor boter en afgetrokken bladeren voor goede thee. In andere gevallen waar het bedrog even duidelijk is, daar pleit men soms terecht en soms verkeerd, dat zekere dingen afgenomen of toegevoegd moeten worden om het natuurlijk artikel smakelijk of verteerbaar te maken, of om het des te gemakkelijker te kunnen bereiden. Zoo wordt soms beweerd dat het publiek *cichorei* in hun koffy en meel in hun mosterd verkiezen. Zuivere *cocoa* wordt door sommigen voor onoplosbaar en onverteerbaar verklaard, en daarom achten zij het noodzakelijk, die met groote hoeveelheden van stijfsel en suiker te mengen.

In andere gevallen wêer wordt er iets in zeer kleine bijna onmerkbare hoeveelheid bijgevoegd, niet om het artikel meer te maken, maar om ontbinding te vertragen of te verhinderen, zooals wanneer men boraxzuur bij melk of boter doet, of salicijlzuur bij wijnen of geleien.

Dan weder worden boter en suiker gekleurd met kunstmatige verwen, opdat het publiek geen achterdocht krijge door verschil in kleur, dat enkel aan plaatselijke en tijdelijke oorzaken te wijten en van hoegenaamd geen belang is. Nieuwe methoden van vervalsching ontstaan waar de ouden uitsterven, alsmede omdat er meer gelet wordt op alle zaken die de gezondheid raken. Vandaar dat sommige gewoonten die vroeger onopgemerkt gelaten werden, nu strengelijk worden veroordeeld.

Doch wetenschap en vervalsching gaan hand aan hand; en de ruwe en lompe bedriegerijen der oude tijden, en de even ruwe methoden om ze te ontdekken, verdwijnen met rassche schreden en worden vervangen door fijne en wetenschappelijke maatregelen. De wetenschap staat niet geheel aan de zijde der eerlijkheid. Hare ontdekkingen staan open voor den vervalscher, wiens bewegingen gehuld zijn in duisternis, die alleen doordrongen kan worden door nieuwe inspanningen van de andere zijde. Derhalve is de vervalscher tot op eene zekere hoogte altoos een stap vooruit.

Een zeer voorname trek van den hedendaagschen vervalscher is zijne kennis van de wet, en zijne behendigheid om die te ontduiken. Als de wet een perk stelt aan de sterkte of kwaliteit van eenige substantie (zooals in het geval van geestrijke dranken) dan brengt hij zorgvuldig zijne goederen af tot op de vastgestelde sterkte en soms een weinig daaronder, zoodat de magistraat hem niet zal veroordeelen.

De Acte, die den "Verkoop van Voedsel en Geneesmiddelen" in de Kolonie regelt, is nu reeds verscheidene jaren in werking, en heeft gewis eene weldadige uitwerking gehad door een einde te maken aan de grovere vormen van ver-

valsching. Vervalsching van brood is eene zeldzaamheid en beperkt zich in werkelijkheid tot de bijvoeging van aluin. Niemand is tot hiertoe in de Kolonie daarvoor gestraft. In Engeland echter gebruikt men rijst, aardappelen, erwten en boonen meel, omdat die zoo goedkoop zijn, om bij het brood te voegen. Hoewel de twee laatstgenoemden het brood voedzamer maakten, omdat zij rijker zijn aan stikstof-bestanddeelen, zou een al te ruim gebruik er van den vervalscher verraden, omdat al die verschillende soorten van stijfsel gemakkelijk onder het microscoop ontdekt kunnen worden, zijnde de korreltjes waaruit zij bestaan geheel verschillend in vorm en grootte van de korreltjes waaruit meel stijfsel bestaat.

Aluin, hetzij door den molenaar of den bakker bijgevoegd, maakt het brood witter en meer sponsachtig. Het is vooral voordeelig wanneer mindere soorten van meel gebruikt worden, en is bedoeld om den kooper te doen gelooven, dat een eerste klas in plaats van een veel minder meel gebruikt is. Zoodanige vervalsching moet uit een gezondheids oogpunt veroordeeld worden, omdat het brood door de bijvoeging van aluin onverteerbaar en nutteloos als voedsel gemaakt wordt. Het gewicht kan daardoor niet vermeerderd worden, daar er zelden meer dan 12 greinen bij een pond brood gevoegd worden.

Vervolgingen wegens vervalschingen behalve waar er te veel water of vreemde vetdeelen ontdekt worden, zijn uiterst zeldzaam. Zekere zelfstandigheden worden bijgevoegd om de opname van water in groote kwantiteiten te vergemakkelijken. Daar nu de tegenwoordigheid van eene overmaat van water boter vatbaar maakt voor ontbinding, is het natuurlijk de geldelijke waarde die door die bijvoeging beoogd wordt.

Het verkoopen van *Margarine* voor boter, of wat hetzelfde is, het mengen van vreemde vetdeelen, heeft weinig of geene uitwerking op de gezondheid van het artikel, mits dat de gebruikte vetdeelen uit gezonde materialen zorgvuldig bereid zijn. De prijs van *margarine* is de helft of tweederden van dien van boter, en gevolgelijk wordt soms boter gekocht, die voor 80 tot 90 percent uit *margarine* bestaat. De vervalscher kan derhalve gemakkelijk goedkooper verkoopen dan de eerlijke melkboer, hoezeer die ook zijn prijs mocht verminderen. Soms wordt er kleursel bij gedaan, doch zoo lang de hoeveelheid gering en schadeloos van aard is, kan dit nauwelijks als vervalsching beschouwd worden. *Borax* in boter moet echter als vervalsching aangemerkt worden.

Kaas wordt vervalscht door (1) water in buitensporige kwantiteiten, waarschijnlijk het gevolg van zorgeloosheid in de toebereiding; (2) kleursel er bij gevoegd om haar het voorkomen van rijkheid te geven; (3) de bijvoeging van vreemde vetdeelen. In Amerika en elders worden kazen gemaakt van varkensvet en margarine, en dikwijls voor echte kazen verkocht. Kaas wordt verder vervalscht door (4) stijfsel-stoffen zoo als meel met de kaas te mengen om de grootte ervan te vermeerderen; (5) door onderscheidene preparaten, die aan het buitenste van de kaas toegediend worden om insekten af te weren. Daartoe heeft men oplossingen gebruikt bevattende koper, lood en zelfs arsenicum, iets dat absoluut veroordeeld en gestraft moet worden.

Het voornaamste middel waarmede *Cichorei* vervalscht wordt is koffy. En toch worden die mengsels, hoe weinig koffy zij ook mogen bevatten, verkocht voor koffy, gemeng de koffy, of koffy met cichorei. Cichorei is zeer goedkoop (van 4 to 6 pence per lb.) nochtans wordt zij op velerlei wijze vervalscht zoodat de vele bestanddeelen, die in vervalschte koffy worden aangetroffen, hun weg daarheen gevonden hebben door middel van de cichorei. In dit land worden akers meestal daartoe gebruikt; doch in Engeland en elders gebruikt men gebrande rapen, beeten, mangelwurzel, en geel-wortelen. Al dezen en ook Venetiaansch Rood (op zichzelf reeds met baksteen stof vervalscht) zijn gevonden in monsters van cichorei.

Telegrafeeren zonder draden.

Er wordt juist nu zooveel gesproken over eene ontdekking, die indien voltooid en behoorlijk toegepast, alle anderen in de schaduw dreigt te stellen, dat wij onzen lezers een dienst meenen te doen door te trachten hun die verstaanbaar voor te stellen. Men heeft haar den naam gegeven van "telegrafeeren zonder draden." De beginselen waarop zij rust zijn kortelijks de volgenden:

Daar zijn twee afzonderlijke media waardoor geluid en licht, veelal op dezelfde wijze, verzonden worden, namelijk, *lucht* en *ether*. Er kan geen geluid zonder lucht zijn, want geluid is te wijten aan golven in de lucht, die in beweging gezet wordt door de trilling van een voorwerp. De hamer die op de klok slaat veroorzaakt eene trilling, die de atmosfeer in beweging brengt, veelal gelijk de golven van een waterplas, wanneer een steen er in geworpen wordt. Dit kan gemakkelijk bewezen worden door de klok onder een luchtpomp te plaatsen, en terwijl gij aanhoudt met slaan de lucht uit te pompen. De klank wordt dan altoos minder totdat men eindelijk de klok ziet slaan maar geen geluid hoort. De golven door geluid in de lucht veroorzaakt spoeden daarheen met eene snelheid van ongeveer 1150 voet per seconde.

Licht wordt door een ander medium overgebracht dat genoemd wordt *ether*. Deze ether vervult het gansch heelal en doordringt alles; hij gaat door al de digte materialen, vloeistoffen en gassen waarmede wij bekend zijn; hij doordringt ons en de onmetelijke ruimte die de hemellichamen van ons scheidt; in één woord, "door alle dingen te klein om gezien te worden door het sterkste microscoop ooit zamengesteld, en door alle ruimte heen, die nog ooit bereikt is door de grootste verrekijker der wereld, bestaat er iets dat bekend is als ether."

Het licht nu der zon (en ook van andere hemellichamen) komt naar ons langs golven die het veroorzaakt in dezen ether, evenals geluid tot ons komt langs de golven in onze atmosfeer veroorzaakt. Doch de beweging der golven in ether is oneindig sneller dan die der golven in de atmosfeer. De snelheid waarmede licht door de ruimte gaat is 186,400 *mijlen* per seconde; die van geluid is slechts 1,150 *voet* per seconde. In een donderstorm drie mijlen ver af bereiken de licht-golven het oog oogenblikkelijk, doch de geluid-golven nemen 14 seconden om ons te bereiken. Langs dezen ether komen licht, hitte en electriciteit van de zon naar onze aarde in acht minuten, en dat over een afstand, waarop een sneltrein, die 60 mijlen per uur gaat, 175 jaren zal doorbrengen.

Wij hebben gezegd, dat deze ether alles doordringt; gevolgelijk moeten de licht- en electriciteit-golven, die daarlangs gaan ook alles doordringen. De ontdekking van de "X-stralen" heeft getoond dat licht door hout en door het menschelijk lichaam heengaat. Dan weder plaatst men in éene kamer een instrument dat de electrische kracht moet overzenden ("transmittor" of overzender genoemd), en in eene andere kamer of op nog grooteren afstand een instrument dat die kracht moet ontvangen ("receiver" of "coherer," d.i. ontvanger genaamd). En wat gebeurt? De verzondene electriteit gaat onmiddellijk door muren, boeken en alles henen, bewijzende dat de ether alles doordringt.

Het oog des menschen is gemaakt om de licht-golven gewaar te worden, de oppervlakte des lichaams om de

hitte-golven te voelen, en instrumenten worden vervaardigd om de electrische golven op te vangen. Al dezen kunnen ontvangers (*coherers*) genoemd worden.

Ofschoon de golvingen in de lucht zeer in snelheid verschillen van die in ether, is er toch een zekere overeenkomst die ons in staat stelt om zekere proefnemingen in ether op te helderen door proefnemingen in de lucht. Het is bekend dat als een viool naar een piano gestemd, en in dezelfde kamer geplaatst wordt en een noot op het eene instrument geslagen wordt, een gelijksoortige noot op het ander instrument zal trillen. Nu, iets gelijksoortigs gebeurt ook met electrische-golven en derhalve moet men als het ware het instrument dat ontvangt *stemmen*, tot dat het in harmonie is met het instrument dat verzendt.

Nog iets. Men heeft bevonden dat als men electriciteit langs een draad zendt er rondom dien draad een "magnetisch veld" in aanzijn geroepen wordt, en dat eenige andere evenwijdige draad binnen dat veld eveneens die stroom zal ontvangen. In een kolenmijn 360 voet onder den grond bijvoorbeeld werd een draad gespannen in den vorm van een gelijkzijdigen driehoek, zijnde elke zijde driekwart mijl in lengte. Boven op en vlak daarover heen werd een andere gelijksoortige driehoek gespannen, parallel met dien onder den grond. Hoewel nu de twee driehoeken door 360 voet harde rots van elkaar gescheiden waren, werd de gemeenschap die langs de eene draad gevoerd werd duidelijk langs de andere waargenomen. Nog werd bewezen dat als men een draad van 150 yards lengte spant, en parellel daarmede een andere van gelijke lengte en op gelijken afstand van elkaar, een boodschap langs den eenen draad verzonden ook langs den andere vernomen wordt. Dus, als men een telegrafische boodschap zenden wil over een rivier drie mijlen breed dan moet er aan elke zijde der rivier een draad van drie mijlen lengte gespannen worden. Wat dan langs den eene geseind wordt zal langs den andere vernomen worden. De een kan genoemd worden de "overzender" en de andere de "ontvanger."

Nu heeft men een instrument vervaardigd dat als overzender dienen moet. Wanneer een stroom van electriciteit er op aangedraaid wordt geeft het aan zijn uiterste tusschen twee blinke koperen knoppen electrische vonken van zich, die de zoogenaamde Hertziaansche golven in alle richtingen heen veroorzaken. Die golven zijn 230 millioenen per seconde en vliegen met eene snelheid van 186,400 per seconde. Wat men nu aan de andere einden behoeft is een "ontvanger" zoo fijn en gevoelig gemaakt, dat hij een deel dier golven kan opvangen. Daartoe gebruikt men een kleine glazen pijp, twee duim lang, met twee draden, een aan elk einde van den pijp, maar zoo dat zij in het midden niet aan elkander raken. De ruimte tusschen beiden een 6de van een duim, wordt gevuld met metalen vijlsels. De draden worden gehecht aan een batterij en eene klok. Zoodra nu een deel der golven uit den overzender den ontvanger bereikt, dan kleven de vijlsels aan elkaar, verbinden de twee draden, en gevolgelijk luidt de klok. Maar nu doet dezelfde stroom een klein hamertje tegen den glazen pijp slaan, waardoor de vijlsels weder gescheiden en de gemeenschap afgebroken wordt. Zoo gaat het dan voort even als bij het overzenden van een boodschap langs een draad.

De moeilijkheid van dit "telegrafeeren zonder draden" is, dat dan ieder een die een ontvanger heeft de overgezondene boodschap zou kunnen lezen. Dit is dan ook op zichzelven genoeg om het geheel stelsel te veroordeelen. Doch ook dit meent men te boven te zullen komen, door de "ontvangers" naar zekere "overzenders" te stemmen; in dat geval zou een boodschap alleen waargenomen kunnen worden door een "ontvanger" die overeenstemt met een zekeren "overzender."

Door een draad met één einde aan een vlieger gebonden en het andere aan den "overzender" kunnen de golven uitgaan van een grooter hoogte, en door eene dergelijke schikking aan den kant van den "ontvanger" kunnen zij eveneens uit een grootere hoogte verzameld worden. Op deze wijze kon Marconi, de uitvinder, te Bristol over het kanaal, 9 mijlen wijd, boodschappen zenden. Later zond hij in Italie een boodschap over naar een oorlogschip dat 12 mijlen van land lag. Nog later gelukte het hem boodschappen te zenden van "Needles Hotel" op het *Isle of Wight* over het kanaal naar Swanage; een distantie van 17½ mijlen. Ook heeft men met goed gevolg van *Salisbury* naar *Bath* geseind, een distantie van 34 mijlen, zoo als de kraai vliegt, en men hoopt dat de tijd niet ver af is dat men over een afstand van 60 mijlen zal kunnen telegrafeeren. Is dat gebeurd dan ziet men geene reden waarom men niet van Engeland naar Amerika en naar de Kaapkolonie zonder draden zou kunnen telegrafeeren.

Maar ook hier eindigt de mogelijkheid niet. Wij laten hier nog volgen de woorden van den heer Preece voorkomende in eene voorlezing door hem in 1894, gehouden: "Men kan niet helpen te speculeeren over wat door het planeeten ruim gebeuren kan. Vreemde, geheimzinnige klanken worden overal langs telefoon-draden vernomen vooral in de stilte van den nacht. Wanneer de lichtsfeer der zon verstoord wordt door vlekken, worden aard-stroomingen op telegraaflijnen waargenomen en verlicht de Aurora Borealis den noordelijken hemel. De oppervlakte der zon moet in zulke tijden geweldig door electrische stormen verstoord worden, en als golvingen in beweging gebracht en door de ruimte heen uitgestraald kunnen worden, in sympathie met dezulken die vereischt worden om telefonen te affecteeren, dan is het geen wilde droom om te beweren dat men hier op de aarde een donderstorm in de zon zal kunnen afluisteren." Als eenigen der planeten bevolkt is met wezens zooals wij, hebbende de gave der taal en de kennis om de groote krachten der natuur naar hunne behoeften aan te wenden, dan, indien zij ontzaggelijke verzamelingen van electrische kracht heen en wêer in telegrafische orde kon doen golven, zou het niet onmogelijk zijn voor ons om bij wijze van telefoon met de menschen in *Mars* communicatie te houden."

Boekbeschouwing.

Een nieuw Catechisatie-boek door een Leeraar der N.G. Kerk in Z. Afrika. Dusseau & Co., Uitgevers. Prijs per exemplaar 4/6.

De schrijver tracht in 52 lessen "Kort Begrip" en Bijbelsche Geschiedenis zamen te vatten en het geheel naar de eischen van de veertiendaagsche Catechisatie in het Onderveld interichten. Of dit den onderwijzer gelukken zal weten wij niet. Het beteekent niets meer en niet minder dan een behandeling van omtrent vijf lessen voor elken dag der week—de Zondagen uitgesloten. Bereikt men dit, dan heeft men hier in kort bestek wat in vele Hoofdstukken elders wordt behandeld, zooals bijvoorbeeld in Kinderbijbel. Ons komt het voor, dat het boek te lijvig is voor dat doel. Maar, daar wij geen *praktische* ondervinding hebben op dit gebied willen wij liever ons oordeel opschorten, en den schrijver van harte geluk wenschen met zijn onderneming. Hij heeft zijn best gedaan. Wij vertrouwen dat zijn boek ingang vinden zal in kringen waar het Catechisatie-boek om bizondere redenen niet gebruikt kan worden. Ongaarne zien wij het Catechisatie-boek uit het veld gedrongen. De "Kinderbijbel" is wel voor Zondagschool maar niet voor Catechisatie geschikt. Daarom hadden wij gaarne gezien, dat een Kort Handboek van Onderwijs in de Bijbelsche geschiedenis de plaats

had ingenomen in de catechisatie klas van den ouden Kinderbijbel, die in Kinderkamer en Zondagschool zijn bestemming had bereikt. Wij willen echter geen koud water werpen op deze onderneming en wij hopen van harte dat de schrijver vreugde beleven moge van zijnen arbeid. Wij willen hem echter een wenk geven—zijn naam is ons geheel onbekend—laat hem in eene volgende uitgave, een Hoofdstuk toevoegen, waarin hij handelt niet over de *leer*, maar over de *belijdenisschriften*, die tot grondslag dienen voor de leer. De diepe onkunde bij onze catechisanten over de Belijdenisschriften onzer kerk wat aangaat hun ontstaan en hun zamenstelling treft ons geduriglijk. De schrijver kan de waarde van zijn werk verhoogen door in het vervolg hierop te letten. Middelerwijl ga zijn boek de wereld in en worde gebruikt tot heil der kerk en tot verheerlijking van den naam des Heeren.